

ARCHA

Měsíčník
pro literaturu, umění, kulturu a život
s přílohou

ARCHIV LITERÁRNÍ

Číslo

1-2

Ročník VI.

OLOMOUC

1918

Vydává Družina literární a umělecká

„ARCHA“ s přílohou „ARCHIV LITERÁRNÍ“ vychází měsíčně vždy 15. dne.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál Lutínov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Střížovský a Ladislav Zamykal. Redakce je v Olomouci na Dolním náměstí č. 17. — „Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar v Praze-V., Valentinská č. 22.

Na „Archu“ i s „Archivem“ se před-

plácí ročně K 11—, půlletně K 5-60, čtvrtletně K 2-80. Jednotlivá čísla jsou po 1 K. — Administrace a expedice „Archy“ je v Olomouci na Dolním náměstí č. 17. — Nepřijaté rukopisy vracíme tehdy, byly-li přiloženy známky. — Za vydávání odpovídá L. Zamykal.

Číslo 1. a 2. vyšlo dne 20. března.

Obsah „Archy“ číslo 1. a 2.:

Slovo úvodem. — Karel Dostál Lutínov: Z knihy „Květiny“. — B. Konařík-Bečvan: Jenofka. — Paul Claudel: Zlatohlav. — Vilém Bitnar: Miloš Martem. — Indignus: Z „Modliteb“. — F. Odváll: Stvoření. — František Dohnal: Problém Krista v moderní krásné literatuře. — Jaroslav Hruban: Z cyklu lyriky „Addolorata“. — František Střížovský: Slzám. — František Zýbal: Jitro. — Kard. J. E. Manning: Antikrist čili Nynější krise Svatého Stolce ve světle proroctví. — J. Čir. Orlov: Plesne moje. — Okna.

Obsah „Archivu literárního“ číslo 1. a 2.

Vilém Bitnar: Nedostatky české literatury katolické. — Miloš Babor: Látky, obsah a forma básnického díla. Otto Stehlík a Vilém Bitnar: Z doby Douchovy.

Redakční listárna.

Pro příští čísla máme připraveny básně Sig. Boušky („Nové písně“), Jar. Hrubana (Cyklus „Addolorata“), Aug. Rozsypalové, Gabr. Ronaje a J., detšl povídku z farského života od Em. Mašáka („Jako hrušeň v poli“), prósu od B. Konaříka, Jos. Pospíšila, A. Hrdy, J. Šacha a J.; studie a články od V. Horáka, Dr. J. Kratochvíla, J. Hanáka, B. Konaříka, Dr. J. Rehulky, Dr. A. Neubauer, Dr. Fr. Hrachovského a J.; překlady básní Joergensenových od Frant. Dohnala, překlady z básníků slovin-ských, polských a chorvatských; básně samouka V. K. Roháčka; drobné příspěvky od Dra. A. Kolíska, O. Lazara, V. Bitnara, A. Daňka, Ad. Parmy atd.

Nehodí se nám: R. Š. („V máji“ — odevzdali jsme redakci kalendáře MCM). — T. S. (satyrické verše a „Závět sv. Metoděje“).

Zevnějšek nové „Archy“ není ideál-

jennější papír), ale proto také je přechodný. Jakmile nastanou klidné a pokojné časy, bude i zevnějšek našeho listu upraven co nejdůstojněji. Prozatím jsme musli pečovat hlavně o to, aby „Archa“ vůbec mohla vycházeti. Počáteční obtíže jsou Bohu díky překonány a zásluhou tiskárny opatřeno pro „Archu“ papíru více než na dvě léta. Teď už budou následovat čísla za sebou, pokud možno přesně a pravidelně. Abychom toho docílili, bude příští číslo opět dvojitě (3. a 4.) a vyjde 15. dubna 1918.

Memoiry Sig. Boušky máme slíbeny pro příští čísla „Archy“. Budou velmi poutavé a velké ceny literárně historické.

Mladé pracovníky literární zejména upozorňujeme na přílohu naší „Archiv literární“. Předmluva redaktora Bitnara jest programem naší literárně-historické práce na dlouhá léta. Teď se hledají pouze ti, kdo by jej pomáhali prováděti.

Některé z článků pro 1. a 2. číslo

Ve vlnobití světového zápasu, který svoji všeobecností a zhoubnými následky bude potopou moderního světa, zbudovaného na hmotě bez ducha, vstupuje Družina literární a umělecká do „Archy“ se stejně smýšlelými a věřícími, aby je po čas bouře držela v důvěře v Prozřetelnost a po bouři aby stavěla oltář díků a vyprosila duhu smíru všem zachovalým.

Jsmo vkořeněni v 1000letou cyrillo-methodějskou kulturu našeho národa, v ní vidíme jeho zdraví a sílu a proto jsmo v duševním svazku se všemi velkými katolíky minulosti. Hlásíme se k slavnému heslu Sušilovu a celé jeho družiny o církvi a vlasti a věříme i v heslo Kulldovo, že „církev jest národ blah“, v heslo, jímž spojení byli katolíci básníci sdružení „Pod jedním praporem“ v roce 1895. Jsmo přesvědčeni, že přisně katolický světový názor a hluboká židv víra nevdá, aby poesie a s ní i beletrie, dramatika i kritika byly opravdové, silné a plodné.

Jelikož naše vlast jest z velké části katolickou a věřící, jest naše existence nejenom právně nutnou, nýbrž i dějlně nepostradatelnou. Nechceme bořit a lřhat, ale spravedlivě budeme posuzovati vše, co minulost naše zachovala a přítomnost podává v tvorbě duchovního života národního. Chceme na poli literárním rozsvěcovati světla plná jasů pravého poznání a ocenění lidského žití, chceme vésti do výšek netušených krás, kde sídlí vnitřní blaho, plynoucí ze spojení s Tvůrcem, proto s citlivým srdcem budeme posuzovati kroky bloudících svých bratří, nebudeme dolamovati třtiny nalomené, nýbrž vynasnažíme se přivesti všechny k pramenu občerstvení a vnitřního štěstí. Pro království Boží v duších lidských budeme pracovati, jak „Nový život“ hlásal, a pro zduchovnění všech oborů činnosti, jak si vytkly „Meditace“, neboť to jest smysl českých dějin, které právě dnes stojí před novým obdobím.

Naplnění slavnými tradicemi svého náboženství a historickou slávou velkomoravské říše, chceme žítí svůj život plný. Proto též i k slovanským bratřím bude stále upřen náš zrak a styků pěstovat! chceme se všemi slovanskými literaturami, najmě částí jejich katolickou. Ale ani světlým zjevům mimoslovanským nebude náš list uzavřen.

Poněvadž život lidský je boj, musíme i v počestný boj vejít s každým, kdo ze zlé vůle a úmyslně bude napadati pravdu a naše přesvědčení. Prací a potem, ranami a bolem, mučednictvím srdce neuznaného a nepochopeného chceme upravitl půdu pro velkého katolického básníka v budoucnosti, který v sobě oslaví všechny nás, kteří jsme před ním těžce žili v naději na jeho příchod.

V Olomouci, ve svátek Zjevení Páně 1918.

Za redakci „Archy“ :

KAREL DOSTÁL LUTINOV.

Dr. FRANTISEK HRACHOVSKÝ.

FRANTIŠEK STŘÍŽOVSKÝ.

LADISLAV ZAMYKAL.

Karel Dostál Lutinov: Z knihy „Květiny“.

KUDY ŠEL.

Šel po nebi, a kde se dotkl nohou,
tam vzplály hvězdy, jež to říci mohou.

Šel po zemi, a kde se dotkl šatem,
tam vzplála růží nachem a slunečnic zlatem.

Šel po moři, a kde svou patu zmočil,
tam korály a perly rybář v hloubi zočil.

Šel po horách, jež věčnost jsou a síla,
jim zanechal královská roucha sněhobílá.

Šel lidskou hlavou – a hned díla krásy
z ní rodila se, slavná pro vše časy.

A lidským srdcem šel – to odté doby cítí
vřít v sobě touhu, které světy nenasytí.

SLUNEČNICE.

Vlak pádí v slunný letní den –	Jak škola zbožných prosebnic
dřím strážný vedle trati,	tu stojí v zlatohávu
a za ním role slunečnic	a sborem k slunci v jeden směr
se v letním slunci zlatí.	svou pozdvíhují hlavu.

A sborem se mu klanějí
a vzývají své božství –
nikdy jsem nezřel v modlitbách
tak veliké jich množství.

Tak všechny byly vnořeny
ve svoje ideály –
jenom ty zadní všetečně
se na vlak ohlédaly.

Můj Bože, už i květiny
pobožny nejsou všechny!
Měj, prosím, tedy shovnění
s lidskými také děcký!

ZVONEK.

Muž po jezeře plavil
se zvolna k ostrovu,
tam kostelíček týčil
věž v modrou oblohu.

Kdo v kapli té se modlil
a zvonkem hlaholil,
Bůh vyplnil mu přání,
o kterém při tom snil.

Jun přistál se svým člunem
a stanul u lana
a přemítal, co žádat
by měl teď od Pána.

„Ó Bože! Dej mi štěstí,
otevř mi celý svět,
dej bohatství a slávy
a znalost um a věd! —

Ne, Pane! Ještě počkej:
Nech den už zazáří,
kdy dívku milovanou
vedu k oltáři! —

Leč, nikoli! Ne, nesmí
mi ještě zvoněk znět:
Dej, by má drahá máti
se dočkala sta let! —

Ne, ne! To není hlavní“ —
a zvonkem počal třást:
„Dej, Bože můj, at vstane
už svobodna má vlast!“

A zvonec nad jezerem
bouřlivě hlaholil,
že s úžasem vzhled' rybář,
jenž na svém člunu snil.

A zvuk ten vzbudil hory,
jež čněly nad propast,
a hora volá hoře:
At žije volná vlast!

B. Konařík-Bečvan: Jenofka.

Časně ráno poslala pasekářka Lysáková pacholka zorat úhor na pohanku, pomohla děvečce poklidit dobytek a s hrnkem čerstvě nadojeného mléka, teplého a vonícího, spěchala k nemocné dcerce.

Přistoupila k loži, na němž spalo děvče šestnáctileté. Průsvitavé pleť, hubené, těžce oddychovalo ve spánku. Na bílém čele perlil se pot. Ruce mělo sepiaty jako v modlitbě a položeny na červeně pruhované peřině. Rty se pohybovaly a šeptaly něco.

„Božátko moje, myslím zase něco ve snu vidí . . .“ pomyslila si matka, váhajíc, má-li děvče obuditi.

Nad ložem visel obrázek patronky děvčete, svaté Jenovefy, na skle malovaný, neumělý, ale plný půvabné prostoty:

Světiče pokrytá jen kol beder ovčí koží drží na rukou rozmilou dcerušku a napájí ji mlékem laním. Laňka stojí rozkročmo a pohlíží lidsky moudrým zrakem na svou paní. Kus modrého nebe, dva, tři lesní stromy a několik pohádkových květů doplňují idylický výjev.

Obrázek byl mnoho let v rodině, a úcta k němu bezpochyby přiměla matku, že dala prvnímu dítěti svému jméno Jenofka.

Muž zemřel, když dítěti nebyla ještě ani tři léta. Lysáčka nevdala se po druhé. Vyplnila duši svojí láskou k jedinému děcku a rozlehlé hospodářství obstarávala s najatou čeledí.

Jsouc horlivá čtenářka Pisma a životů Svatých vychovala dítě vroucně nábožensky. Pro strašnou vzdálenost od farní osady mohly obě do kostela jen velmi zřídkka a proto ukojovaly hlad náboženský po svém: četbou bible a legend, písněmi, modlitbami a slatkými, tajemnými hovory o Pánu Ježíši. Po světě netoužily, ani bližších pasekářů nenavštěvovaly, a k nim též málokdo zabloudil. Stačil jim duchovní svět, jaký si samy zbudovaly.

Ale děvče, vždy utlé a slaboučké, polehovalo od patnáctého roku, až ulehlo docela.

Pasekářka sháněla pomoc po celém kraji. Ale nepomohly zakřikávačky nemocí v okolí, nepomohla ani bába čekyňská na Haně, ani bohyně na Žitkové.

Ani učení doktorů nevěděli rady. Přijeli, proklepali dítě, zakroutili hlavou, odkašlali si, předepsali něco, aby se nereklo, ale nemocná úlevy nepocítila.

Nikdo nerozuměl podivné nemoci. Děvče nezakašlalo, a přece se ztrácelo, sesychalo se, až bylo jako kostra, obalená průsvitnou, hebkou koží.

Většinu nemoci děvče prospalo, ostatek se promodlilo nebo tiše pronaříkalo. Nebylo příliš na obtíž, nevyžadovalo stálé péče,

ale toto tiché, odevzdané utrpení matku více soužilo, než kdyby dcerka stále naříkala a stále něco si vymýšlela.

„Kdy se ty můj kvítečku vzpamatuješ? Kdy zavoníš, kdy ozdravíš?“ – – zašeptala Lysáčka.

Nemocná najednou otevřela čekankové oči.

„Jak je, Jenofko? Vypala jsi se dobře? Udělej křížček a napij se mléčka.“

Dcerka chytla spocenou rukou matku a zašeptala:

„Maměnko, ničeho nechci. Poslouchejte jen, jaký jsem měla krásný sen.“

Matka si usedla na okraj postele, a děvče vyprávělo:

„Sendilo se mně o mé svaté patronce a o Pánu Ježíši. Šly jsme spolu do bučiny na letinu. Najednou jste se mi ztratila, a já jsem lomila rukama: Jak já nemocná najdu domov? V tom se mi ukázala svatá Jenofka. Byla vám pěkná, jak na našem obrázku, a držela svoji dcerečku v náručí. Zasmála se na mě a praví: Proč jsi nepřišla spíše? Načekala jsem se tě, což nevěděla's, že tvoje patronka ti může pomoci? Pojď, sladká dcerunko, pojď, moje jmenovkyně. Zavedu tě k lékaři, který jediný na širém světě tebe vyléčiti může. Pojď k němu, on tvoje choré tělo vyléčí... Šly jsme dlouho, dlouho a samým lesem, až jsme přišly na velikou louku, a uprostřed té louky byl Pán Ježíš na kříži. Maměnko zlatá, byl vám takový krásný a už zdaléka se na mě usmíval. Když jsme přišly k němu, poklekly jsme a jedním hlasem jsme zvolaly: Pozdraven buď svatý kříž, na němž umřel Pán Ježíš... Svatá Jenofka potom pravila: „Pane Ježíši, tady ti vedu svoji jmenovkyni z valašských pasek, božátko, je už druhý rok nemocná. Vyléč ji, uzdrav ji!“ Kristusek se zase laskavě usmál a ukázal na svůj bok, na ránu otevřenou, na svatou svou krev, a řekl: „Pij, Jenofko, tot pramen živý, který zhojí tvoje tělo a onyje tvou duši!“

Protože jsem nemohla dosáhnouti ústy svatého boku, vzala mě moje svatá patronka do náruče a pohnula mi. Přiložila jsem ústa k boku Kristovu a pila jsem svatou krev. A hned mi bylo dobře. Pozorovala jsem, jak božská krev se rozproudila celým mým tělem. Kostečky mi silily, v žilách jen hrálo a v hlavě šumělo. A srdce, to moje srdce div se nerozskočilo zdravím a radostí...“

Jenofka se odmlčela a hleděla usazeným zrakem na matku.

„V tom jsem se obudila. Kristusek byl pryč, svatá patronka zmizela, a zdraví, maměnko, uteklo také za hory, za lesy...“

Matka byla dojata a nenalézala slova útěchy. Jenofka přivírala víčka, jakoby chtěla znova vyvolat krásný sen.

Najednou usedla na lože:

„Maměnko. To bylo znamení, to bylo božské poselství. Ten sen

mi poslala moje svatá patronka, aby mi ukázala, kde jest pro mě lék. Maměnko, jedině Ježíškova krev mě může uzdravit. O vyprostě mi té sladké krve. Jen ta mne uzdraví, jen ta mne posílí.“

— — Nemocná klesla do podušek.

Se šťastným, naděje plným úsměvem usínala znova.

Těšila se matka, že dcera zaspí sen, že zapomene.

Ale Jenofka každý den ráno prosila:

„Mamičko, kdy mi opatříte krve Páně? Či nechcete, aby vaše dcerka ozdravěla? Chcete ji hleděti brzy do hrobu?“

Odvázila se prvního pokusu matka. Dala zapřáhnouti koniky za svítání a dorazila na faru ještě přede mši sv.:

„Pane farář, prosím vás, pojedte k nám s Pánem Bohem. Jenofce není lépe. Stále tak leží, jak jste u nás naposledy byl...“

„Velice rád. Nebudu-li mítí lidí v kanceláři, hned po kostele se vypravím...“

Pasekářka se nehýbala.

„Mám však velikou prosbu na vás. Dcerka měla sen, že jenom krev Pána Ježíše jí pomůže. Smilujte se a doneste v kalichu aspoň několik kapek krve Páně...“

Farář podíval se rozpačitě na ženu:

„Co vás to jen napadl! Svatou hostii přinesu, krve Páně nesním. Vždyt pod způsobou chleba je živé tělo Kristovo, i tělo i krev i duše. Živé tělo nemůže býti bez krve; přijme-li vaše dcerka způsobu chleba, přijme i krev i tělo. Nemohu toho bez smrtelného hříchu učiniti.“

Žena nedala se odhýti.

„A to měli apoštolové při poslední večeři také hřích? A první křesťané, co pili z kalicha, také hřešili? Či není to ta samá víra, jako první roky?“

Pohněval se farář:

„Tomu vy nerozumíte. Jste nakaženi od luteránů. Tam“ — a ukázal oknem na pyšnou budovu evangelického kostela — „tam by vám poradili. Ale víte sama, že by to nebyla Kristova krev, ale jen víno. Víno, které si můžete i u žida koupiti.“

Farář mluvil podrážděně. Nechápal bolesti matčiny, viděl v jejím žádonění zlomyslnost.

Lysáčka poznávala, že chybila. Ale ještě prosila:

„Velebný pane! Jenom několik kapek, smilujte se nad ubohým, nemocným dítětem. Pro jednou Vám toho Pán Bůh nebude počítati za hřích. Jenofka věří pevně, že ji krev Páně uzdraví, už ta víra jí pomůže. Zemře-li mi, a jisto že umře, nepomůžete-li

„mi, jediné štěstí svoje pochovám. Jiných dětí nemám, nač všechno moje dění. Vyslyšte mne pro lásku Kristovu.“

„Nehněvejte se, nemožu, nemožu,“ pravil kněz již litostivě. Vzal bítet na hlavu a spěchal do chrámu.

Zničená vracela se Lysáčka domů. Jenofka uslyšeši, jak matka pořídila, sesmutněla ještě více a nepromluvila celý den slovíčka.

Krev Páně stala se jedinou tužbou matky i dcery.

Pasekářka všude viděla jen Kristovu krev. Viděla ji na orosených poupatech divoké růže; když slunce rudě zapadalo za brumovský hrad, viděla na západě záplavu krve božské. Když droboulince kapkal déšť na střechu šindelovou v noci, slyšela kapky krve padati z hoku Kristova a jdouc mimo lesní vodopádek, slyšela v tom hukotu příval milostné krve Spasitelovy.

Dcera pak vždy ráno a večer připomínala:

„Mamičko, ještě jste mi nepřinesla krve Ježíškovy? Popilte si, bude pozdě, umru vám!“

Na tyto pohružky rozbíhala se matka po okolních farách. Vy-
cházel ještě v noci, nebo za svítání, poklekla v cizím chrámě u zповědnice a tam schoulena čekala na zповědníka. Když se vyzpovídala, poprosila kněze o krev Páně. Myslela si, že na tomto svatém místě kněz ji odmítnouti nemůže. Zaklínala zповědníka, že na tom závisí dva životy, slibovala, že kapka krve Boží nepřijde na zmar, a nádobku že spálí v ohni. Aby dodala váhy své prosbě, dala pracovati své obraznosti a vyprávěla o snu děc-
řině jako o skutečném zjevení.

Polekali se kněží. Po prvních slovech jejich viděli v ní poma-
tenou. Nedovedli pochopiti hloubky bolesti, strachu a velikosti oběti. V touze po krvi Kristově viděli tiché šílenství.

Některý ji domluvil, potěšil, jiný drsně a nelitostně zahnal. Podle své povahy každý se zachoval.

Ztvrdlo srdce pasekářčino. Viděla, že po dobrém nedosáhne svého úmyslu. Uvažovala několik dní o tom, jak by svého cíle dosáhla lsti.

Asi dvě hodiny od paseky Lysákových byla velká obora se zá-
mečkem. Panstvo zřídka kdy přijelo na toto rozkošné letní sídlo, ale podle zvyku šlechtického mělo tam vždy nějakého zámeckého kněze. Byl to vždy nějaký churavý pensista, jenž se spokojil s ka-
valírskou odměnou: bytem a otopem. Když si zosnovala Lysáčka celý plán, zašla v neděli odpoledne k tomuto knězi a prosila jej, by příštího dne odsloužil mši svatou, ale o zjevení ve snu a o krvi Kristově neřekla slova.

Kněz svolil ochotně.

„Můžete přijít sama, chcete-li. Řeknu vrátnému, aby vás nádvorem pustil do zámecké kaple. Jsem sice churav, sotva stojím na nohou, ale snad mi Bůh popřeje síly, abych mohl zítra k oltáři.“

Rozveselena vrátila se domů.

U nemocné, jež slábla poslední dni vůči hledě, seděla děvče ze sousední paseky a ohánělo svěží bukovou ratolestí obtížné mouchy s Jenofky.

„To jste vy, mamičko? Právě jsem se vrátila z veliké síně. Hořelo vám v ní moc svíček, jedny vysoké jak chalupa, jiné drobulinké jako prst. Uviděla jsem tam i svoji svíčku, už ji, mamičko, sotva vidět, už brzo dohoří. Ušlyšela jsem hlas: Napiješ-li se krve Kristovy, obnoví se tvá svíce života a vyroste nade všechny, co jsou zde...“

„Zítra, zítra dostaneš krve Ježíškovy. Dosud všechno bylo marmo, zítřek tě nezklame, moje dceruško.“

Pomaloučku sloužil zámecký kněz svatou obět. Měl hruznou noc, oka pro bolest nezamhouřil. Kozmýšlel ráno, má-li jít do kaple, ale slyše od synka vrátného, jenž mu přísluhoval, že nějaká žena klečí před oltářem už od pěti hodin, přemohl na chvíli bolest. Sotva se plazil po stupních oltáře. Když se obracel k Dominus vobiscum, musel se přidržovat oltáře, aby nepadl, a obrátil se jen trošku. Místo genuflexi jen pokorně a hluboko skláněl usouzenou hlavu. On sám nemocný, obětoval za nemocnou. Chápal a obdivoval hloubku důvěry, kterou valašský lid klade v obět nej-světější a sloužil mši sv. pozorně, zbožně, svatě.

Neméně zbožně byla přítomna mši svatě pasekářka.

Když se za svítání skláněla k dítěti, zdálo se jí, že sotva dýše. Měla dcerunku před svým zrakem, když svými zbožnými vzdechy provázela kněze při jeho úkonech.

Při obětování se modlila:

Bože, obětují Ti svoje bolesti. Obětují Ti utrpení a hoře svého děcka. Nepokládej mi za hřích, co učiním musím. Ty sám, Ježíši, jsi to chtěl. Promiň, když si vezmu sama, co mi tvoji služebníci odepřeli. Smiluj se nade mnou!

Když zvonil malý ministrant k Sanktus, modlila se: Svatý, svatý, svatý jest Hospodin zástupů. Svatá jest krev Kristova, svaté jeho tělo. Posvátné ruce, jež zvedají k nebesům kalich zlatý, hříšné jsou ruce, jež ponosou krev Kristovu temným lesem...

Při proměňování tloukla čelem o dlaždice chrámové: Ježíši, jenž sestupuješ s výšin nebeských na tento bílý, obětní stůl, smiluj se nade mnou! Krvi Kristova, jež řineš se z boku Spasitelova do

zlatého kalicha, odpust, slituj se! Bílé tělo Kristovo, potěš a posil tělo chorého obětníka, rudá krev Ježíšova, vrať zdraví mému nemocnému dítěti. Božská krev, jež smyla jsi hříchy celého světa, obmyj můj hřích a pozdrav moji Jenofku...

Ach Bože, jak dlouho slouží nemocný kněz mši svatou. Celou věčnost to trvá. Jakoby schválně ji prodlužoval, každé slovo jako zlato odvažuje.

Konečně, konečně přiblížilo se svaté přijímání.

Žena bila se pokorně v prsa, ale skoro už bez dechu. Plna posvátné hrůzy pronášela svůj odpros: Pane, nejsem hodna, nejsem hodna, abys vešel – do mých nečistých rukou.

Kněz po přijímání těla Kristova dlouhou chvíli zbožně meditoval. Bolesti jakoby zázrakem mu v tu chvíli polevily, a on díky vzdával za tu krátkou, bezbolestnou, radostnou chvíli Bohu. Slunce ranní prodralo se oknem kaple na oltář. Zazářilo na pateně, na kalichu, obililo teplem bledou, unučenou tvář obětníkovu. Připadal si jako polomrtvá muška, kterou teplým dechem kráší Stvořitel na dlani své k novému životu.

Co následovalo, bylo více než žalostné probuzení z krásného snu. Kněz uslyšel z prava ječivý, zoufalý výkřik, cítil se ostráčená silnou ženou a již spatřil svatokrádežné ruce, jež vylévaly svatý obsah z kalicha do skleněné nádoby s úzkým hrdlem.

Dříve než zvolal sklíčeně: Čeho se to, čeho se to jen odvažujete... odkvapila žena. Zmizela jako přízrak. Ministrant se dal do useklavého pláče a kněz klesl na kolena před svatostánkem, volaje: Non consummatum! O jaká svatokrádež, jaká svatokrádež!

Slunce dále rozlévalo dobrotivé paprsky, jež si už hrály na pestrých květech oltářního koberce.

Lysáčka proběhla tichým nádvořím zámeckým a už byla v oboře.

Nikdo ji nepronásledoval, ale přece se hnala, jako švaná. Na prsou tiskla lup, jakého neviděl svět, a volala:

„Krev Pána Ježíše, odpust mi! Obmyj mě! Krev mého Spasitele, vrať moji dcerce zdraví, zapud od ní smrt, zažeň zlou nemoc!“

Z prava i leva pobíhaly laňky a daňci. Najednou pasekářka viděla, jak ta nězná zvěř padá na kolena, jak sklání své hlavy před nejsvětější krví.

I paroháci dva přeběhli přes cestu, ale vidouce pasekářku, padli na kolena a sklonili obrovské svoje parohy.

Veverky, ti potutelní ryšavci lesů, slézali se stromů, a poklonivše se, jaly se tvořit průvod. Za nimi se seřadily srnky, daňci, jeleni. Věkovité kaštaný tvořily větvemi mohutný baldachýn, a nad průvodem poletovalo lesní ptactvo a popěvovalo: Svatý, svatý, svatý jest Hospodin zástupů!

Přelud zmizel. Pasekářka se zachvěla, div že neklesla na kolena. Zachvěla se strachem, že přijde pozdě. Cestu, kterou vykonala ráno za tři hodiny, uběhla nyní za půl druhé.

Když přiběhla na svou paseku, ucítila závan smrti.

Pes, guráš, přivázaný u boudy, vyl, a černá slepice, ode dávna poselkyně smrti, kdákala žalostně.

Na dvoře nikoho.

Čeledín i služebné obě bědovali v síni, a u lože Jenofčina na stole bílým ubrusem pokrytém hořela hroinničná svíce.

„Dozděl!“ zaryčela pasekářka. Sáhla Jenofce na čelo, bylo ledové. Vzala dívku do náruče, mrtvá hlava klesla na záda. Dcerka nedýchala, rty byly křečovitě sevřeny. Modré oči trpitelčiny děvečka již zatlačila.

— — — — —
Všecka čeleď utekla z domu. Byli to lidé tvrdí, ale nemohli slyšet bez hrůzy nářku zničené matky. Šli ke vzdálené sušárně, ale i tam zahléhaly zoufalé křiky, zašli až k ovčárně, dvacet minut od stavení vzdálené, ale i tam bylo jim slyšeti šilenou modlitbu: „Bože, jenž jsi Lazara z hrobu vzkřísil, smiluj se! Kriste, který jsi dceru Jairovu přivedl ze smrti k životu, smiluj se. Ježíši, jenž jsi mládeňka naimského vrátil životu, Ježíši, pro svoji drahou krev, smiluj se, a vrať dceři mojí dech života.“

Paul Claudel: Zlatohlav.

Drama z cyklu „Strom“. Přeložil Miloš Marten.

Část první.

(V polích na konci zimy. Vstoupí v zadu Simon Agnel v haleně, nesa na ramenou ženské tělo a drže rýč. Vstoupí v předu pomalu Cébés.)

Cébés. — Zde jsem,
Hloupý a nevědomý,
Člověk nový před věcmi neznámými,
A obracím tvář svou k Roku a k deštivému oblouku, srdce mám
plné trudu!
Nevím nic a nemohu nic. Co říc'? Co dělati?
Nač užiju těch rukou visících, těch nohou,
Které mne odnášejí jako noční sen?

* Poněvadž nemá tiskárna tolik e s accent grave, aby je mohla všude, kde třeba, umístiti, je jméno Cébés veskrze vysazeno s neakcentovaným e, nač výslovně upozorňujeme. P. r.

Slovo je pouhý zvuk a knihy jsou jen papír.
Není zde nikdo kromě mne. A zdá se mi, že vše,
Vzduch mňavý, namoklá role
A stromy, nízké oblaky
Hovoří ke mně řečí beze slov, pochybně.
Rolník

vrací se s pluhem, slyšet pozdní výkřik:
e hodina, kdy ženy chodí ke studni.
Přišla noc – Co že jsem?
Co dělám? Na co čekám?
A odpovídám: Nevím! A toužím v sobě samém
Plakati nebo křičet',

či smát' se nebo skákat a házet rukama!
„Kdo jsem?“ Závěje ještě nesešly, já držím v ruce větev kočiček.
Jeť březen jako žena, která fouká do ohně ze dřeva zeleného.
– Buď léto

I strašlivý den v slunci zapomenut, zde, ó věci,
Dávám se vám!
Já nevím!

Vizte mne! potřebuji
A nevím čeho a mohl bych křičet' bez konce,
Hlasitě, po tichu, jak dítě, které slyšet z daleka, jak děti, jež
zůstaly samotny u červeného ohně!
Ó smutné nebe! stromy, země! šero, večere deštivý!
Vizte mne! Nebudíž mi odepřena tato prosba, kterou vzháním.

(Spatří Simona.)

Oj! Kdo to tam dole hrabe?

(Přiblíží se k němu.)

To zde kladete travivod? Je pozdě.

Simon (vztyčí se). – Kdo je tu? Co mi chcete?

Cébes. – Muži, co tady děláte?

Simon. – To pole patří vám?

Cébes. – Ano, patří nám.

Simon. – Nechte mne vyhrabat v něm tuhle jámu.

Cébes (spatří mrtvolu). – Ha!

Co je tohleto?

Simon (ryje dále). – Žena, která byla se mnou.

Cébes. – Ah! Ah!

Kdo je tato žena? Kdo je tato žena? Já ji znám! což je mrtva?

Simon. – Já jí neusmrtil.

Cébes. – Toť ona! toť ona! Ah! oh!

Řci, tak tě tedy zase nalézám.

Celou studenou a mokrou! Ty dobrá ke všem! smává, horoucí!
Jsi to ty, rci? ty! ty!

Simon. – Cébes!

Cébes. – Jak? Což pak mne znáte?

Simon. – Cébeso, jaká je to břidlicová zvonice? jaký je to kraj?

Cébes. – Agnel, Simon Agnel!!

Simon. – Mlčí je někdo u nás?

Cébes. – Nikdo.

Dům je proclán.

Simon. – Žije ještě můj otec?

Cébes. – Je mrtev a tvá matka je též mrtva.

A ostatní všichni odešli.

Simon. – Je dobře.

Cébes. – Kam jsi se vzdálil, nešťastný? Proč's odešel?

A tato žena, kterou tady zřím?

Simon. – Proč? Kdož to ví?

Pamatuji se na plachý cit, na stud.

Na touhu ukončiti cestu, jíti směrem, kde vidíš šířit' se planiny

A odešel jsem z domu, opustiv rodinu.

Mrtví!

Cébes. – Kam jsi šel?

Simon. – Nevěděl jsem, že mne miluje. Kterého dne chytil jsem
ji za kık oběma rukama, tiskna ji na zed' stodoly.

Měl jsem prudkého ducha. A ona přišla za mnou.

Bloudil jsem.

Choval jsem mnoho snů; já poznal

Lidi a věci, jež nyní jsou.

Viděl jsem jiné cesty, jiná hospodářství, jiná města. Přejdeme
a všecko přešlo.

A moře v převeliké dálce a ještě dál' než moře.

A když jsem se vracel odtamtud, nesa s sebou větev jedlovou ...

Cébes. – Tam tě našla?

Simon. – Spolu

Přes hory a řeky sestoupili jsme k jihu a ke druhému moři.

Pak jsme se vrátili sem.

Cébes. – Rci, kam?

Simon. – Tam, do té chýže. Chtěl jsem rozdělati oheň, bylo to
však příliš vlhké.

– Takhle je to dost hluboké.

(Vystoupí z jámy.)

Cébes. – Ó, jak tam leží na zemi!

Simon. – Místo! místo!

Co jiného jsem hledal, než odvrátit odtud svoje oči hanebné
Z prostředí všech lidí, svědectví sebe samého?

Á právě odtud přišlo ke mně s nohou vyzbrojenou.

Vztyčení, vlas na hlavě majíce rozžhaven plamenem denního
světla, rudí,

Spojili jsme své duše ústy a ona svírala mne prostou náručí!

Á já ji sem přivedl zpět, by místo, zkad jsem vyšel, potupilo mne!
Hle, kterak padla u mých nohou.

Prokleti tomu krají! Át jejich krásy zdechnou! vepře at stráví
záducha!

Ah! Ah! O místo! země hlinitá a lepkavá!

Jsem hnusný! co bych mohl počítí? Á nač? Ha! nač bych
se snažil být!

Jinačím, nežli jsem? Á je to zde,

Kde sám, s nohama v zemi zabořenýma, vyrážím ostrý křik,

Á vitr metá na mne deště škrabošku! †

O ženol Věrná,

Všady, nežalujíc, jsi mne provázela,

Jak zaprodaná víla, jako královna, jež halí svoje nohy krvavé
do zlatých kadeří!

Já tě volal takto: „Viz toto bláto!“

Živoucí hrůza, hanba, mržkost plná tuh, na konec jsem tě nabyl
jako věčty!

Slyš totol že umirajíc tiskla moji ruku na svou tvář

Á libala mně ji, upírajíc na mne oči,

Á říkala, že by mně mohla prorokovat!

Jak stará bárka, dospěvší na kraj moře.

Á na konec, než umřela, mluvila a plakala, vidouc, litujíc, ne-
vím čeho!

Cébes. – Samotinká, všecka bledá!

Simon. – Á dívala se na mne a plakala a libala mi ruce ústy
zhavými!

Á já jí děl: „Máš bolest?“ ona však kroutila hlavou

Á dívala se na mne, a já nevěděl, co mi chce říci. Kdo po-
chopí žen?

Jdi do jámy!

(Nadzvedne tělo.)

Cébes. – Já ti pomohu.

Simon. – Áno.

Chci, udělej to se mnou a nebudíš to nikdy zapomenuto!

Já ji vezmu za ramena a ty za nohy.

(Zdvihnou tělo.)

Tak ne! At odpočívá tvář ke dnu.

(Spustí ji do jámy s tvář obrácenou ke dnu.)

Cébes. – Necht odpočívá!

Simon. – Jdi tam, vstup, vstup do země syrové! Jedno! tam, kde již neslyšíš, ni nevidíš, ústy obrácena k zemi, jak když, ležice na břichu a svírajíce polštáře, se řítíme ke spánku!
A teď naložím ti náklad země na záda!

(Sype hlinu do jámy oběma rukama, a když je plna, šlape po ní, utvářejíc ji nohama.)

Zacpeme to! Zbylo' hlíny za místo, které's zaujala.

– Tedy není u nás už nikoho?

Cébes. – Nikoho. Vše je zavřeno, pole leží ladem.

(Ticho.)

Její otec ještě žije.

Simon. – Co pravíš? Mám jít a požádat' ho o nocleh?

Cébes. – Je starý člověk; zkusil mnoho zlého.

Žije zcela sám, z almužny; všichni jím opovrhují.

Je ohnutý jak brousek a ruce visí mu až ke kolenům. Nemohl se vzpamatovati z toho, že mu dcera odešla.

Simon. – Nevrátím se sem do kraje.

Je víclet' kde je jáma?

Cébes. – Nevidět' už nic. Prší.

Simon. – Ó Učitelko!

Ty, jež mluvíc ke mně hlasem rozličným držela's přede mnou svou tvář jako knihu!

Spočívěj hlouběji než zrno, jež je v brázdě,

Kde neslyšíš už hluku silnice, ni polí,

Skřipání a secích strojů,

Mně známa na místě, nikomu nepovědomém,

A necht' ni tento rýč, ni tvoje hůl, jak plavcovo veslo zlomené,

Zde nezůstanou třet'!

(Odhodí rýč daleko.)

A nyní pojďme!

Cébes. – Dovol, abych tě doprovodil.

Simon. – Pojď!

Nemluvíš, kamaráde?

Cébes. – Oh, jsem smutný! nesmírně! nesmírně!

Simon. – Smrt!

Myšlenky,

Činy, jež spí, jako novorozeně

Přitáhne stehna z břichu,
Schoulí se do mateřského klínu.
Přestaneme žítí.
Vzpomínka! stáří! Nemocný
Procitne samotén, a jak déšť bije do oken, slyší zvuk stříbrné
lžičky, která padá.

A úsměv dán byl starým lidem.

Cébes. – Je mrtva.

(Ticho.)

Simon. – Žena vzala mi svou ruku odvracejíc ode mne oči podivně;

A já, muž, já zůstávám sám. Odtud

Ke které zsinalé vrstvě vzduchu mám zdvihnout ústa, která dýchají?

Co jsem si opakoval ve svém mlčení? „Budu s to, rozvinu sílu . . .“

Ah! Kam mám hledět? kam jít? Nebe je ze železa a já zů-
stávám zde, dědictví po ženě, plně výhrůžek a mučivých
výkřiků!

Jak? oč se pokusit? Bloudil jsem, viděl jsem. Data, dny fri-
volní! A nač,

Byt moje tělo jako hora zježilo

Změt údů, užil bych tě spousty?

Mladé ženy už není!

A přec – včera, když spala, vyšel jsem,

Věda, že na druhý den budu sám.

Byla noc a mé srdce bylo těžší nežli kámen na konci provazu.

Však hle, jak jsem tak kráčel pomalu,

Cítil jsem tento život, jenž je můj, tu věc

Nevdanou, nenarozenou;

Činnost, která je uvnitř mého já.

Cébes. – Kdybych mohl, i, já . . .

Ale o mne se nikdo nestaral.

Simon. – Co dělš?

Cébes. – Mohl bych říci . . .

Já bych si mohl také naříkat tak, že bys pochopil . . .

Simon. – Už některá . . . ?

Cébes. – Ne.

Simon. – Vidiš, ten sklon

K onomu stvoření, jež má tvář dítěte,

Je podivný; já myslím, že jich veselí není upřímné.

Tloustnou, když jsou staré, a stanou se jako slepice.

Ale kdž odejde takto jak hrstka pisku, která mezi prsty ubíhá . . .

Pakt Pouhé sny!

Později budeš vědět víc!

(Přijdou na silnici.)

Cébes. – Kdo to tam jde? (Potichu). To jest její otec.

(Vstoupí stařec, všecek sehnutý, tlačí kolečko, v němž je motyka a košík.)

Simon (potichu). – Oslov její!

Cébes (k venkovanovi). – Dobrý večer, pane!

(Venkovan stane a postaví kolečko. – Ticho.)

Jak je dneska?

Venkovan. – No, já nevím. Myslím, že není víc' než pět hodin.

Dny se moc nedlouží.

Simon (křiče mu do ucha). – A jak se vede vaší dceři?

Venkovan (podívá se na něj zdola). – Já nevím, pane. Ta už není u mne.

Simon. – Možná dost, že se má lip než vy, což?

Venkovan. – No!

To by udělala dobře, kdyby mně pomohla. Je to zlé!

brý večer, páni, vespolek.

(Odchází. Mlčení.)

Cébes (ukáže na jednu stranu silnice). – Náš kraj je tam. Pojď na dnešní noc k nám.

Simon. – Ne, půjdu na opačnou stranu.

Není místa, jež by mne přijalo; nevejdu k jiným lidem.

Nemám jiného jmění, než tyhle staré šaty, avšak sednu na kámen a budu se sobě zdát' dosti bohatým.

Já sám jsem si stolem i postelí.

Já, já neumru, však budu žítí.

Já neumru, však budu žítí! Já nechci umřítí, však žítí.

Věz, že já nejsem sám!

Cébes. – Koho pak máš s sebou?

Simon. – Hlas svého vlastního slova! Slyším, jak si nařikají na strasti; však co v tom může být zlého? Nic.

– Hoj! už není světlo.

Cébes. – Je noc.

Simon. – Viz tuto cestu, mluv tišeji!

Suché ostružiny chrastí; větve zaprasknou a houpají se neslyšně; potoky hrčí v zemi.

Vztyčení v prostoru máme po obou stranách černo,

Melancholii země.

My, kteří jdouce na kraji cesty samotni vydychujem' horký dech.

Haha! jsem vysilen!

Ty, jenz jsi zde... Cébes... slyšíš mne? .

Cébes. – Poslouchám.

Simon. – Mluv ke mně! Myslím, že mně máš co říci.

Cébes. – Žádám si...

Simon. – Čeho si žádáš?

Cébes. – Ničeho!

Než světlice, když přsí, a aby živá duše nevěděla, kde že jsem.

Simon. – Co to je?

Cébes. – Nejsem. než dítě! Neměl jsem pomoci a musil jsem mnoho přetřpět!

Horké sny mne trápí a žel mi zřítí světla bílého!

Nenut mne mluvit, by ses mi vysmál.

Simon. – Chytím tě za vlasy a zatřesu tvou hlavou. Nuž, korru se svěříš? než

Tomu, jenž v této chvíli

Jde temnou nocí po tvém boku.

A já ti říkám, že jsi muž a ne dítě, jak bílý kel, který proniká zemi.

Nejsem o mnoho let starší nežli ty, ale já přísahal, že budu státi zpříma;

A že neustoupím a že nebudu mítí strachu a že půjdu, kam jsem rozhodl.

Mluv, vezmi mé rámě,

Neboť noc je černá a není světlo.

Cébes. – Nuže! Jsem bledý! Kéž mohu vypovědět' jasně temné věci.

Odkud začítí?

Bych vyslovil hoře, jež nezačíná, nýbrž jak předinět předlouhého pohledu tkví na místě.

He, co by mohl' říci mladý muž,

Jenž jako král svržený s hlavou pytle m prostrčenou nehnutě stojí s očima vyjevenýma,

A s jehož vlasy vítr hraje si jak žena bláznivá,

A který, aniž chápe, pozoruje, jak se otevírá den,

Plný šepotu jako uschlý strom:

Dav prázdných lidí, již se vypsávají, zápasí, mluví a krouží očima,

A pak, obrátíce k nám vlasatou částí hlavy, ziniží jako Mánové,

Katastrofy a vášně slavnostní;

Mračna, jež pokrývají stíny úbočí, křik zvířat, hluk vesnic a cest,

Les, v němž zpívá létající vítr, vozy, naložené snopy a kytkami

A vítězné Bohyně, jež jdou cestou jako žnečky s tvářemi temnými jako tříslo.

Zakryty závojem a podepírajíce buben o své zlaté stehno.

Simon. – Domluv, co by řekl?

Cébes. – Nic. Jsou lidé, jejichž oči

Vytékají, jako puklé mišpule, z nichž kanou jádra.
A ženy, na kterých se usadila rakovina jako houba na buku.
A novorozenata nestvůrná, lidé, mající telecí tlamu!
A děti znásilněné a zabitě svými otci.
A starci, jichž dny děti jejich čítají jeden za druhým.
Všecky nemoci na nás leží, vřed a hlíza, padoucnice a posun-
čina a na konec přijde dna a kámen, jenž brání močiti.
Souhoté spalují; stýdké části kvasí jako víno; a pytel břichu
Praskne a vyvrhne vnitřnosti s výkaly!

Není to strašné? ale život náš

- - - - - * přecpe se larvami:

Až jako pes, jenž vrhne červy s kousky masa,

Nacpaný břich se vzbouří a člověk vydává se na stůl!

Chtl bych najít štěstí!

Ale jsem jako člověk pod zemí, v místě, kde neslyšeti nic.

Kdo otevře bránu? a kdo sestoupí ke mně do sídla, v němž
jsem, nesa v ruce žlutý oheň?

Simon. -- Také já jsem v tom místě hlubokém! vstanu a vylomím
bránu a zjevím se před lidmi.

Ah! Ah!

Cébes. -- Co pravíš?

Simon. -- Ted mlč. Ah!

(Stane.)

Cébes. -- Nuže! proč takhle dýcháš? Co čiješ?

Simon. -- Vzduch a zemi. Ah!

Ó jaro, které obnovuje rok a silná láska vítězí nad panenstvím!

Ó čine života, kterému chystá čas svatební den! není stvolu.

Kam by nevěšlo opojení, jako vítěz, tvořic květ a semeno.

Cébes. -- Vitr je teplý.

Simon. -- Mám v ústech hořkou chuť pupenů

Jako chuť másla! balvan

Těla mého

Jak rozmrzlá hrouda

Taje! vláho života! silo a dobytí! Ah! sama síla a setba!

Otevru chřtán dokořán a zdvihnu ruce a budu je držeti
roztáženy.

Však pojď!

Cébes. -- Kam mne vedeš? Hle, sešli jsme s cesty.

Simon. -- Nač třeba cesty? Víím, kam jdu. Pojď za mnou!

* Vynecháno půl řádky (qui se fait defêter à un repas de larves
s'empiffre).

Cébes, v tom jsi dobře učinil, že jsi se neobrátil tak temným
způsobem na starce a na nikoho dospělejšího.

Nebot nemohli by ti odpovědět, nevědouce, nač se ptáš.

Ale jako lze poznati ročník vína podle chuti,
Kdo nám brání myslit, že každá generace lidská,

Kličic z mateřské půdy ve svůj čas,

Chová v sobě společně tajemství, jakýsi uzel ve hluboké vazbě
svého dřeva.

(Nebo myslím na koberec, jehož barvy rozvrhuje dělník jednu
podle druhé.)

– A dítě odstaveno je za dvanáct měsíců; ale odstavení ducha
je pozdější.

A dokud nedovede sám

Těžiti ze své výživy, (ježto míra je rovna výdaji) neodejme se
mu prs, spojení s pramenem.

– Tak také ty naklániš ucho k mému srdci . . . Ale já sám
jsem také pln smutku.

Cébes. -- Vzdalujeme se pořád víc.

Simon. -- Já, já se nestaral o pražádného člověka,

Ni mladého ni starého, co v sobě chová.

Ale strom byl mým otcem a mým učitelem.

Neb často v dětství stávalo se mi, že návaly čemé a hořké
nálady

Mně každou společnost dělaly odpornou, společný vzduch ne-
dýchatelným,

A musil jsem se uchýliti v samotu, abych v ní temně živil onen
vzdor, který jsem v sobě cítil vzrůstatí.

A tu jsem potkal tento strom, objal jsem jej, tiskna jej do ná-
ručí jako člověka starodávnějšího.

Neb dříve nežli jsem se narodil a dávno ještě až už nebudeme,
je zde a míra času jeho není táž.

Kolik odpolední strávil jsem u jeho paty, zbaviv myšlenku svou
všeho hluku!

Cébes. – A čemu tě naučil?

Simon. – Teď, v hodině úzkosti! Teď jej musím zase nalézt!

(Přijdou pod převeliký Strom.)

Ó strome přijmi mě! Sám a sám vyšel jsem z ochrany tvých
větví a nyní sám a sám přicházím zase k tobě, otče
nehybný!

Tož mne vezmi do svého stínu, synu Země! Dřevo, v tuto
chvilí ponižení! Ó šepotající, sděl mi

To slovo, jež jsem, jehož v sobě cítím strašné úsilí!

Neb ty sám nejsi nežli stále úsilí, trvalé pučení těla tvého ven ze hmoty neživé.

Jak ssaješ, starče, prs země,

Vdíraje, rozkládaje na vše strany svoje silné a jemné kořeny!

A jak, visíš na nebi, jak se upínáš celý

Na jeho vdýchání nesmírným listem, Tvare Ohně!

Země nevyčerpatelné v sevření všech kořenů tvé bytosti

A nebe nekonečného se sluncem, s hvězdami v pohybu Roku,

Na němž lpíš svými ústy, která tvoří všechna tvoje ramena, lytici těla svého, pojímaje ji vším tím v sebe, který dýcháš,

Země i nebe celých je třeba, abys stál zpřímá!

Tak také já at stojím zpřímá! At neztratím své duše! Té setby podstatné, té vnitřní vláhy svého já, tohoto kvasu,

Jehož předmět je tato osoba, již jsem, at ji neztratím, v marném trsu trav a květů! At vzrůstám ve své jednotě! At jsem jeden a vzpřímený!

Ale dnes nejdu, bych poslouchal vaše šumění

Ó větve, nyní nahé ve vzduchu šerém a mlhavém!

Ale vás chci se ptát, hluboké kořeny a toho tajemství smutku a smrti země, z níž se živíte.

(Stojí vztyčen pod stromem. – Pausa neurčité délky. – Simon vydechne, jakoby se probudil ze sna.)

- Pojďme pryč!

Cébes. – Ó Simone, ty neodejdeš taktó! Což jsi nezvěděl nic pod tímto stromem poznání?

Simon. – Co si jiného, než mohu říci.

Cébes. – Nuže! Co si jiného, než můžeš říci, to je, co chci od tebe.

Ty, jestliže vskutku

Nějaký zákon je vložen do tvého srdce, jestliže jakýsi rozkaz

Avšak nečlověka pudí tě jako kolenem uprostřed nás hřídných . . .

(Klekně před ním.)

Simon. – Co chceš?

Cébes. – Rozpomeň se na mne!

Simon. – Proč mě chceš přiměti, bych mluvil? Odejdi ode mne, neb duch můj kouří a vše a jsem celý otřesen!

Cébes. – Jsem první, jenž tě volá.

Simon. – Čeho hledáš?

Cébes. – Tvých rukou! nech, at je vezmu! neodpírej mi jich!

(Ticho.)

Simon. – Ah! Ah!

Cébes. – Co praviš?

Simon. – Duch na mne dechl a chvěju se jak telegrafní tyč!

– Cécese, byla mi dána síla, přísna, divoká! Tot samčí řij a není ve mně ženy.

Cébes. – Prosim tě.

Simon. – Nečekej, že zvis víc, než chci říci.

Cébes. – Slyš! pochopil jsem a nepustím tebe! byl jsem při tom! Jistě nutno dnes, bych k tobě promluvil a bys mně odpověděla! Neodejdeš mně dřív,

Než mi sdělíš, co třeba.

Odpověz, nebo vstanu a hledě ti do očí, budu s tebou zápasit.

Prosim tě.

Vzal jsi mně moje oči, vzal jsi moji naději a radost.

Tys mně vzal tuto ženu a zabil jsi mi ji a proto obracím se nyní na tebe.

Vyzývám tě při této ženě, již jsme milovali oba dva

A při soucitu silnějším nežli generace, který musíš mít

Pro mne, který jsem tvým obrazem.

Nenech mne v hloubce, kde vezím. -

Otče, ó otče, neb nejsem-li zde tvé dítě?

Při všem, co mi chybí, tě prosím.

Hled, já ti nevrátím tvých rukou,

A jako tato žena, když umírala, budu je držeti přitisknuty na svoji tvář, takto;

Dokud mi neodpovíš.

Simon. – Mohl bych zůstat zde celou noc a nehnouti se z místa,

A neřekl bych ani slova a ti, kdo by šli mimo, neviděli by mne.

Jsem zde zcela sám a kolem mne je lidský dav v polích neb v domech, jež si udělali, u světla, jež si rozžáli.

A já pozvednu ruku na této křížovatce

A nebudu se bát a složím slib, opakuje slova, jež mi byla sdělena.

(Zvedne ruku.)

Cébes. – Simone, já nepustím tvé druhé ruky.

Simon. – Věz, že mi bylo dáno právo, věz, že mi byla dána síla.

Kdo jsi a co mi chceš?

Cébes. – Jsem ten, který tě prosí, můj mladý starší bratře!

Simon. – Komu se svěruješ? Neboť věc strašlivá mi byla zjevena, mně, jenž jsem nebyl, nežli dítě,

A teď jsem sama úzkost a slabost.

Vem i mou druhou ruku, bratře!

(Podá mu pravou ruku.)

Nejsme oba dva než děti v noci uprostřed toho ohromného vesmíru. A přece je ve mně síla - a mám s tebou soucit.

Cébes. – Zachraň mne!

Simon. – Miluj mne, pochop mne. Přísahej, že mi budeš věrným
a oddeje se mi docela. Je to mnoho: nerozhodni lehkomyšlně.

Cébes. – Jsem puzen, abych učinil, co pravíš.

Simon. – Co uděláš ty pro mne, udělám já pro tebe. Chceš
mne milovati, žádáš na mně slov.

A já, já oddávám se královsky do tvých rukou.

Cébes. – Co pravíš?

Simon. – Držíš ve svých rukou člověka jsoucího.

Ziju a jsem zde s tajemstvím svoji duše.

Ó smrti, noci, jsou zde dva vinníci, kteří se našli.

Věsíš se na mou halenu a to, čeho se dotýkáš, jsi ještě ty,
Jsem to i já a já nejsem, než člověk, pochop mne, chop se
rukama této bolesti, muži mdlý a bezvědomý!

Jak velkolepé je, že tato ústa říkají své Já.

* — — — — —
— — — — —

Hle, všechny věci se mění a já musím vytrvat. Bloužil jsem
jako záblesk a musím se zdvihnout jak plamen zafokněný.

Nenech mne samotného, ty, měj ve mne důvěru, řekni mně,
že je to možno.

Cébes. – Doufejl

Simon. – Ano, budu s to.

Cébes. – Zle já první zdravím tě

Simon. – Tys přede mnou klekl, jaká bida!

A přec uctivej mne, ježto jsi mne potkal Hle, jsme oba dva
pospolu.

Zůstaň a necht jsem ti oltářem.

Pojď tedy blíž a opři hlavu o můj bok.

Cébes. – Modlím se k tobě a pozdravuji tě.

Simon. – Ó pycho, tedy mne svíráš?

Cébes. – Aht

Coš teče na moji hlavu

Simon. – Je to má krev: tak dovede muž, byt neměl prsů, ro-
niti své mléko.

A ty teď,

Hle, jsi jako služka, která než odejde,

Obejme dřevo kříže.

Leč, ona věc ukřižovaná táhne granitovou čelistí k nebi řetěz
ostružin,

* Vynecháno: Mais ce consul qui devait rester ouvert.

Les yeux s'en vont, et celui qui est debout chancelle.

A na zborceném rameni tíká strnad.

Přijmi na sebe mou krev, ohl bodnu se do srdce, aby vytryskla má krev, jako zarážíme pevnou rukou čep do sudu.

Je to má krev, tak tedy se pozdravujeme, ty a já, kteří neseme tmami v žilách svých horkou krev.

Jako dva příbuzní, kteří se poznávají po smrti ve věčné noci, nevidouce se,

A vrhnou se druh ke druhu, zaliti slzami.

Cébes. – Pozdravuji tě, Králi!

Držím tě v náručí, Veličenstvo!

A hle, okusil jsem tvé krve jako prvního vína, které vyjde z lisu.

(Vstane.)

Simon. – S Bohem!

Cébes. – S Bohem!

Simon. – A koho znám já a koho mám já?

(Chodí chvíli váhavým krokem.)

Dva stromy a za nimi celá noc.

Oblak se trhá a skrz viděti hvězdy.

O rovnováho věci za noci, ó sílo, která podle svoji povahy působíš s mocí nepřekonatelnou.

A také já vykonám svoje dílo a roztočím ohromný balvan vleza na něj.

A rázem naložím jej na sebe jako řezník, který si naloží na záda púl vola.

O konati, konati, konati. Kdo mně dá sílu konati?

Ah! Ah!

(Lehne na břicho na zemi.)

Ó Nocí! Matko!

Rozdrť mne, nebo mně zacpi oči zemi.

Matko, proč's rozpóltila kůži mojích víček uprostřed, matko, jsem sám, matko, proč mne nutíš žít?

Chťel bych radš, by zitra na Východě vlhká země nezrudla, ó noci: připadáš mi velmi dobrou.

Nemohu, viz mne, mne, své dítě!

A ty, ó zemi, hleď! Lehám na tvá prsa.

Noci mateřská, země, země.

(Omdlí.)

Vilém Bitnar: Miloš Marten.

Príspevky k poznání života a díla básníka.

Ve čtvrtek dne 26. července 1917 pohřbili v Přepěřích u Turnova jednu z nejbolestnějších obětí hrůzné války, mladého českého básníka Miloše Martena. Zesnul dne 23. července po těžkém tělesném utrpení tiše v tomto idylickém českém zákoutí. Odešel navzdly za sladkého letního podvečera, vytržen z náručí choti něžně milované. Jeho tělo vynesli z chrámu Svatého Jakuba za slunného odpoledne, za jásavých přívalů světla a v bujném plesání zrající letní přírody. Sám pohřeb tohoto vzácného poutníka, nedospěvšího k vysněnému cíli, byl čímsi podivuhodným v tomto prostinkém kraji. Proto nebylo divu, že přihodilo se při něm rovněž cosi podivuhodného, nač duše hluboké nezapomenou do smrti. Čistou letní oblohou přechnal se miráček a skropil pohřební průvod několika krůpějími . . . V proudy lidských slz zaplakala i nebesa nad ztrátou mladého básníka jasu a barev, jednoho z vyvolených národa úpějícího. Božská antithesa Soularého vtělila se tehdy nově v jeden z nesčíslných svých utvářů:

Zde hřbitov juž a tělo juž tam noří,
kněz tiše prosby mrtvých zahovoří:
„Ó vrať se k prachu, jednodenní praclut“

A pole kvetou, vše tu plá a klíčí,
a nezmerny hlas přírody kol kričí.
„Vzplañ, věčná krásu, a vstañ v novém nachu!“

Miloš Marten svým intelektem i svým citovým založením byl jedním z oněch vzácných duchů, z nichž po překonání nutných duševních krizí mládí vyrůstají v době mužné zralosti geniální spolutvářci nábožensky a ethicky prohloubené kultury. Jeho přísná ukázněnost a svědomitost, jeho nesmlouvavě poctivý, rytířský charakter, jeho zanicení pro kulturu gotického Středověku, jeho odpor proti severskému protestantismu a naprosté přilnutí k plodným tradicím latinského západu – dávají tušiti, že by jeho dílo, tak slibně se rozvíjející, vystřelilo jednou prudkým gotickým obloukem k nebesům.

Zák Zeyerův, přejímající na počátku dvacátého věku spásy velký odkaz horoucí lásky ke katolickému Středověku z básnických chladnoucích rukou, nesl drahocenné dědictví v ryzí a neposkvrněné čistotě v nejistou budoucnost, uzrával zvolna z učně

v mistra stavitelství chrámového, jako Ajmonův Renald a jako Chorázův Vit.

Vroucí přítel Claudelův přejímal oddané etiku zedníka gotických katedrál, Petra z Craonu, jehož tragickou sudbu s vroucností lepšího věku hodnou předvedl v delikátním překladu i dušín svého národa.

Marten byl duch založený nábožensky. Věřil a jeho víra byla hluboká a opravdová. Jeho poslední díla *Akkord* a *dialog Nad městem* dosvědčují nejlépe, co v předčasně zesnulém básníku ztratila česká kultura křesťanská...

Miloš Marten byl dítě půlnoční. Narodil se právě o dvanácté noční hodině, na přelomu ze čtvrtého k pátému únoru a jest nutno šestiiti vůle básníkovy, která velí, vedena jsouc jemnou pohnutkou, položit datum zrození na 5. únor 1883.

Marten narodil se v jedné z oněch vzácných českých rodin, které přílivem cizí krve šťastně obohaceny, zplodily národu genia. Cośi zeyerovsky snivého dýchá z idyly dětství Milošova. Otec jeho, Tomáš Šebesta, právník, věnovavši se soudcovství, uvědomělý Čech, rodilý Slovák moravský, zamíloval si a pojal za choť dívku ze staré royalistické rodiny francouzské, která za revoluce prchla do Bavor a později žila ve Vídni. Byla to Charlotta Martinová, která darovala choťi svému a jeho národu jednoho z nejušlechtlejších synů. Miloš, matce své něžně oddaný, zvěčnil rodové její jméno svým básnickým pseudonymem.

Narodil se na Starém Brně, poblíže staroslavného augustiniánského opatství kláštera Králové. Tam byl pokřtěn v gotickém chrámu Nanebevzetí Panny Marie, před milostným obrazem byzantské Madonny, která později vzhlížela při návštěvách služeb Božích i do jeho útlých dětských snů.

Miloš byl dítětem slaboučkým a neduzivým. Jenom obětavě něžně péči svých rodičů děkoval, že byl zachován na živu a že vyrostl. Sotva že dorostl, aby mohl seděti, upraven byl pro něj pohodlný voziček, který hošíček po celý den neopouštěl, jsa v něm převážen s místa na místo. Vyloučen takto z veselé se bavící dětské společnosti a ponechán sám sobě, Miloš projevoval záhy vrozené mu sklony způsobem vášnivějším, než tomu bývá u dětí zdravých. První duševní projevy Milošovy byly povahy malířské. Počal již jako čtyřletý hošík kresliti, a počínal si na svůj věk s takovým zápalom a oddaností, že mu rodiče pořídili nejen kreslířské potřeby a předlohy, ale dali upravit i vhodný stoleček, o který mohl své churavě tělíčko opírat i nad nímž pak trávil celé dny v neúnavné práci. Kreslil jakási exotická dobrodružství a imaginární bitvy, sny všech hošíků nadprůměrné inteligence. Pracoval tak

vášnivě, že ani nepozoroval, která jeho drobný stoleček putuje s ním od okna ke dveřím, u nichž bylo nutno zastavit a odvězti hoča zase k oknu, kde v přerušené práci mohl pokračovati.

Zmiňuji se o kreslířské vloze i vášni Martenově, protože ho provázela celým životem. Když byl záhy odveden od kreslířského stolu k nové, ještě mocnější lásce, k četbě knih, k lásce, která ovládla jeho duši posléze docela, projevovala se jeho malířská vloža v soustavném studování výtvarného umění, architektury, plasty, malířství a zejména grafiky, osvědčovala se prakticky v nedostižně vybrané úpravě knižní, v psaní četných referátů o výtvarnických výstavách, v tvoření hluboce založených essayů a monografií o výtvarných zjevech, v přátelství s četnými mistry evropských národů, jejichž díla ozdobila postupně jeho aristokraticky zařízené obydli. Marten odložil tužku praktického kreslíře, aby se zvolna přerodil v jemného znalce umění.*

Otec Milošův, tehdy již brněnský soudce Tomáš Šebesta, měl doma velikou českou knihovnu, která obsahovala takřka všechna moravica třetí čtvrtky devatenáctého století. Knihovna byla neustále doplňována novými knihami, publikacemi různých literárních jednot, spolků a dědičtí, jakož i moravskými časopisy, které otec soustavně odbíral. Když se blížila doba, kdy Miloš měl býti zapán do obecné školy, počali jej doma zasvěcovati do tajů latinky. Hoch osvojil si pak znalost čtení velmi rychle, zejména když byl pro tvající slalost a churavost ponechán péči domácího vyučování. Nenavštěvoval tedy veřejných škol, aniž poznal slasti dětského skotačení. Sedě ve svém vozičku nořil se za to horlivě v bohaté poklady otcovy bibliotheky. Četl vše, co mu do rukou přišlo s plnou hltavostí mládí zvědavého a bystrého.

Dlužno poznamenati, že Martenova četba v letech chlapeckých byla nejen hltavá, ale že v ní byla konečně i jistá soustavnost. To se projevilo při prvním styku s veřejným životem. Když chlapec konečně sesílil tolik, že bylo možno pomýšleti na studie a musil se proto podrobiti přijímací zkoušce, projevil při ní nepatrný hošik tak rozsáhlých vědomostí, že to vzbudilo úžas zkoušejících profesorů. Znal všechny české spisovatele moravské, lidi vynikající právě tak dobře jako muže třetího a čtvrtého řádu. A ještě po-

* Je nepochopitelno, jak může Dr. Emanuel Chalupný mluvit o úzce literární vloze Martenově. „Hudbě rozuměl mnohem méně než já, a též ve výtvarném umění a ostatních odvětvích se valně nevyznal.“ (K charakteristice Miloše Martena. Kmen 1917, č. 32.) Skutečnost toto nehorázné tvrzení vyvrací dokonale. Marten byl u nás z prvních křisitelů zaniklé techniky uměleckého dřevorytu a uvedl samotnou Zdenku Braunerovou k zdrojům tohoto umění a k praktickému jeho upotřebení.

zdějí, když studiem umění básnického byl odveden do sfér zcela odlehlých, překvapoval znalostmi z tohoto oboru, takřka encyklopedickými.

Třeba si také uvědomiti, že četba, kterou hoch nacházel v otcově knihovně, byla ethicky nezávadná a v ohledu estétickém dovedla mladou duši poučiti o mnohých stránkách literárního umění. Marten četl na příklad Sušila. Jeho básně obsahovaly celou sbírku rozmanitých umělých forem, jeho překlady z antických lyriků nutně rozšiřovaly literární obzory hochovy. Dostalo se mu do rukou i třetího vydání Sušilovy „Krátké prosodie české“, které věnoval mnoho pílě a přemítání. O tvorbu vlastních veršů později se sice příliš nezapíral*, všechnu píli věnuje dokonale krásné próse, ale umění verše rozuměl jako málo kdo u nás. Základem tohoto praktického umění přiučil se již v mládí od Sušila. Do domu docházely i sešity brněnského „Obzoru“, v němž hoch četl mimo jiné i formálně bezvadné básně Vladimíra Štastného a zejména Kosmákovy prósy, které ho tehdy zaujaly a podněcovaly k prvním chlapeckým pokusům beletristickým. Marten vzpomínal podobně jako mnozí jiní z jeho současníků, jak toužebně čekával na nové číslo „Obzoru“, který mu spolu s „Vesnou“ po dlouhý čas byl zpravodajem o českém literárním životě. Takový byl tedy první základ literárního vzdělání Martenova a zároveň první perioda vývoje jeho mládí.

(Příště dále.)

* Teprve v prudkém vytržení mužné lásky vytvořil vášnivý cyklus milostné lyriky veršované, chované jako drahocenný odkaz osobní, nepřístupný širší veřejnosti. Z rukopisné pozůstalosti otištěna bude časem jen Martenova báseň *La donna mia nemica*.

Pane Ježíši Kriste, nedopouštěj, aby mne strhl svět v kalné proudy své! Ať neutonu v ničivé a vše deptající próse života! Ať si uchovám oheň nadšení pro všechno svaté a krásné, nechť stojím stále jak pilný a silný oděnc u brány srdce svého a chráním vznešené ideály a pravdu Tvou, kterou jsi tam zasil svou milostí. Nedej, aby srdce mé ochladlo bouřemi života! Ať žije v něm pevná víra, mocná naděje a oheň lásky ať zahřívá a osvětluje všechny mé skutky! Nechť celý život můj podoben jest poli a nechť na něm v den žně, kdy povoláš mne k účtování, mohu ukázati na snopy své práce, čekající, aby byly odvezeny do stodol věčných. To jest má pokorná prosba. Já nehodný služebník Tvůj. Indignus: Z iMoliteb.

F. Odvalil: Stvoření.

Ó Nesmírný! Já domýšlet se nechci,
že sledovat bych mohl tvůrčí činnost Tvou!
To jedno vím, že vytvořití můžeš
i v duši mé svět nový, budeš-li tak chtít.

Hle, chaos čeká!

Vždyť jeho kvil a svjení a bezmoc
jest zbrněním před Tebou,
jež může být největší z Tvých chval. –
V to temno bezradné, jež kalí původ věci,
tys zjevením svým rozžal řadu světýlek,
by na čem spočinout měl chabý zrak,
nuž at ta světla hoří! Jako svíček řadu
je rozžihám po jedné straně Tvého tajemství,
a po druhé mu straně tolikéz plá hvězd,
jež v říši milosti Tvůj rozžal Syn
svým blahým Otče náš. –
Tot bude oltář můj.

Ó Otče, chaos volá k Tobě!

Jsem propast tmy a nicoty a zmaru,
však Ty jsi Světlo. Všehobyt a Vznik,
o schýl se. Všeho Naplni, nad propast mou
a řci: Buď světlo!

Chci poznat Tebe! Učiň, at v Tvém světle
vše ozřejmí se vnitř i vůkol mne,
a světlem tím se posvětí jméno Tvé!
Tot první bude den, Tvůj tvůrčí prvočin. –

A já v té záři na kolena padám,
již nikoliv jen chaos, nýbrž bytost již,
jež ohlíží se po svém určení,
jež blankyt hledá nad hlavou.

Ó řci: Buď obloha!

I pro mne buď, cíl tužeb mých a snah!
Já potřebuji naději těch nad svou hlavou kryt,
by nezdrtila poznání mne marnost.
A s druhým Tvojm dnem a každým dalším
blíž přicházej Tvé království!

Je ještě chaos pode mnou. Jej rozptyl, Bože, též!
Dej pevnou půdu také nohám mým,

at jako nahore, i dole tež vse spořádá se v Tobě!
Buď vůle Tvá! Ji plnit ten chce, jenž Tě miluje,
ó nepohrdej ubohou tou láskou! Á láska jako moře
at omývá vše vůkol, co z Tvé vůle jest!

○ dvojnásobně plodný ten Tvůj třetí den!
V něm seješ hned a obléčíš prst země!
○ Otče, já jsem také hlína,
ji neodpírej s láskou símě milosti,
neb zakvést může jenom tím, co vnoříš v ní!
Á z obojí té říše, milosti i hmoty,
dej všem nám každodenní chléb!

○ Bože můj, jak nicotným přec vždycky
bych byl sám sebou! Vždyť výsluní, v němž duše
štěstím oddychuje,
to výsluní Tvé, také přestávky své mívá,
a pak mne jímá tma – neb nemám světla ze sebe!
Noc provínil Ji nenech bez úsvitu svatých hvězd!
Át aspoň Luna panenská Tvých světél odrazem
mi září v duše smutné smrákání!
○ orloj nebes, času hlásá chvat a blízký soud!
○ kompas nebes, jak on bludným dává směr!
○ odpust vinu mou! Jeť spravedlnost Tvá,
být slitovným, tak jako má, se kát.
Á po noci buď jitro – buď mi Sluncem zast!

Át bezpečně a klidně zas se mohu dívat
ve hemžení Tvých tvorů, pro mne stvořených.
Át netřeba se před mlčící rybou stydět za dar slova,
před ptáčky se hanbit lidskou svobodou!
Át nejsem horší jich! Át nemusím jim závidět!
Stvoř ve hlubinách duše myšlenky jak pstruhy,
a povznes volné slovo jako rozlet ptáčků!
Dej trpělivou, volnou, jášající sílu,
a nad ní jež by bylo, zažeň pokušení. –

Vždyť Ty jsi dobrým stvořil vše, a zneužití není
ni v spárech lva, ni ve kůzlete hraní,
ni v žádostivém hledu nevinných Tvých zvířat,
jen v nestálosti lidské, již jsi zvůli přál
dát přednost čemus před Tebou a hynout bludem tím.
○ zbav mne toho zla, at s milostí Tvou vládne
mnou čistý zákon mírnosti, a podle vůle Tvé

Dogma o Božství Kristově bylo rozbito. To bylo smutné dědictví, které století devatenácté přejalo od osvicenského století Voltairova. Od té doby vystupuje Ježíš ve filosofii jen jako učitel nové víry v Boha, učitel více méně vznešený, některým i božsky vznešený – ale přece jen učitel, učitel nové víry, nové čisté morálky a nesmrtnosti duše.

Emmanuel Kant klade hlavní důraz na morálku, kterou Kristus učil. Dogma o synu Božím vysvětluje allegoricky jakožto ideu o bohumilém člověčenství. Kristus je stělesněním, personifikací této idey, je nejvznešenějším a nejkrásnějším příkladem tohoto bohumilého člověčenství, jež máme následovat a jemu se vždy více přibližovat a připodobňovat.

Podobný je názor J. G. Fichteův, B. V. Schellingův a J. V. Hegelův.

Při tomto spekulativním pojetí osoby Kristovy nerozsbíjí se nice křesťanské dogma zcela, jako to učinil racionalismus, nýbrž podkládají se tomuto dogmatu ideje filosofické, ale zároveň pomíjí se zcela nebo z velké části Kristus historický a význam tohoto faktu, význam historické osoby Kristovy.

Rovněž Arthur Schopenhauer je v zásadním rozporu s historickou postavou Kristovou. Schopenhauerovi je Kristus pouze symbolem či personifikací záporu vůle k životu. Jádrem křesťanství je mu učení o hříchu dědičném (klad vůle) a vykoupení (zápor vůle), což -- dle Schopenhauera -- identickým je s učením indickým. Vše, co v křesťanství je pravdivého, nalézá se také v brahmanismu a buddhismu. Jako vůni květů z dalekých tropických niv přes hory a doly setmí zavátou cítit je v evangeliích ducha moudrosti indické. Ježíš jest mu podobně jako Buddha hlasatel askese, zapírání světa a nepřítel veškeré kultury, která jest jen utrpením a od které nutno se osvoboditi a vykoupiti.

Přímým opakem Schopenhauerovým v této věci je anglický filosof H. St Chamberlain. Kristus a Buddha jsou protiklady... Buddha znamená stařecký konec kultury, dosáhnuší hranice možnosti... Není nic -- to byl Buddhaův život a následně i jeho učení -- není nic v životě mimo utrpení; jediné, oč nutno usilovati, jest vykoupení od utrpení; tímto vykoupením jest smrt, vejiti v nic. Buddha žije jediné a pouze, aby umřel, aby mrtev byl, konečně a bez opětného zavolání, aby vešel v nirvanu, v nic... Může býti většího protikladu k tomu zjevu než onen zjev Kristusův, jehož smrt značí vejiti do života věčného?... V celém světě vidí Kristus Boží Prozíratelnost... Dozemský život velebí Kristus jako vchod do věčnosti, jako úzkou bránu, kterou vstupujeme do království nebeského... Ano, Buddha znamená konec vyžilé, zblou-

dlíle kultury, Kristus naproti tomu znamená Ráno nového dne; starému lidstvu zjednal nové mládež a tak stal se také Bohem mladých, světlých Indoevropanů a pod znamením Jeho Krize na troskách starého světa vztýčila se zvolna nová kultura, na níž jest nám ještě dlouho pracovati, má-li jedenkrát v daleké budoucnosti zasloužiti jména „křesťanské“. Tolik Chamberlain . . .

Stroze nepřátelské stanovisko proti osobě Kristově a proti křesťanství vůbec zaujímají D. F. Strauss, Ludvik Feuerbach a Max Stirner. Kristus jako temný asketa, jako odpůrce veškeré radosti a kultury nehodí se do naší doby, a všichni, kteří vytkli si životním cílem pěstění a zvýšení této kultury, nutně musí pryč od Ježíše a proti Ježíši.

Nejfanatictějším hlasatelem tohoto směru jest Eduard v. Hartmann. Jemu je Kristus jen nevdělaným židem, jen tichým fanatikem a transcendentním blouznivcem, který nemůže býti naším vzorem ani v intelektuelním, ani v ethickém vztahu.

Zcela ve slépějích Hartmannových křáčí W. v. Schnehen a, jak již řečeno, z velké části i O. Pfeleiderer.

Ve výrazech ménější, ale v podstatě stejně nepřátelsky vůči osobě Kristově, usuzuje přední representant materialismu Ernst Häckel. Dle Häckela byl Kristus šlechtitý, láskou k lidstvu zcela proniknutý prorok a blouznivec, který však, co se týká vědomostí, stál hluboko pod niveau kultury klasické; znal jen židovskou tradici; neměl ani tušení o vysokém stupni, k němuž poznesla se řecká filosofie a přírodní badání již půl tisíce let před ním. Nejvíce ještě cení Häckel u Ježíše lásku k lidstvu, konstatuje souhlas v této věci s jeho vlastní ethikou monistickou -- ale hned při tom zdůrazňuje, oč pryč tato monistická ethika vznešenější je -- nad ethiku Kristovu . . . Ostatně v posledních letech pod vlivem spisů Kalthoffových, Promusových a j. přiklonil se Häckel silně k mínění, že Ježíš ve skutečnosti vůbec neexistoval.

Jiný odpůrce vystal v Nietzschevi. Jest sice pravda, že Friedrich Nietzsche byl více básník než striktní filosof -- ale snad právě proto jeho vliv v moderní poesii byl tak neobyčejný. Nietzsche původně byl stoupencem křesťanství Schopenhauerova a Wagnerova, ale čím dále, tím více rozcházel se s křesťanstvím a tím prudším stával se protivníkem křesťanství, až konečně ve svém posledním spise „Antikrist“ označil křesťanství jako skvrnu a hanbu lidstva . . . Obraz, který Nietzsche utvořil si o Kristu, je zcela nehistorický, zcela libovolný a fantastický, beze všeho podkladu, beze všeho studia pramenů a proto také tak proměnlivý a tak zcela nepravdivý. V knize „Also sprach Zarathustra“ líčí Ježíše jako nezralého jinocha, který sám býval by učení své od-

volal, kdyby se býval dožil dospělejšího věku . . . Naproti tomu v „Antikristu“ líčí Ježíše jako „interessantního dekadenta“, který téměř s chorobnou plachostí vzdaloval se světa a žil jen zcela ve světě svých citů a umřel právě tak, jak žil a jak učil – ne aby lidi vykoupil, nýbrž aby ukázal, jak má se žít.

Dobře jiného názoru je John Stuart Mill. Ježíš dle něho není sice Bůh, ale přece muž, který patří do první řady nejvznešenějších mužů, jaké kdy lidstvo mělo, muž, který pověřen byl od Boha misí, vésti lidstvo ke pravdě a ctnosti.

Rozhodný obrat v nazírání na osobu Kristovu nastává však zvláště moderní filosofii novoidealistickou.

Tak Hermann Lotze na př. je horlivým zastáncem víry v Boha a nadšeně oceňuje zvláště ethickou stránku osobnosti Ježíšovy.

Gustav Th. Fechner celou bytostí kořeni hluboko v křesťanství a v „Zend-Avestě“ hledí usilovně přivésti svoje učení v souhlas s učením Ježíšovým.

Podobně Vilém Wundt prohlašuje křesťanství za nejdokonalejší všech ethických náboženství, a důsledkem toho také jeho pietní, porozumění plně stanovisko vůči osobnosti Ježíšově.

Bedřich Paulsen zdůrazňuje protichůdnost křesťanského názoru světového proti pohanství řeckému. Obraz Kristův u něho je však jednostranný, protože Ježíše líčí hlavně jen v jeho negativním stanovisku k životu kulturnímu.

Tuto jednostrannost opravuje Rudolf Eucken, který zajisté správně klade důraz na to, že sice cíl životního ideálu, jak ukazuje nám ho učení Kristovo, je sice stranou veškeré kultury – ale není proti kultuře . . . Charakteristická jsou slova Euckenova, že dnes nejen křesťany být smíme, ale jimi být musíme! . . .

Ve Francii jsou to zvláště Emil Boutroux a Henri Bergson, kteří vybíjí myslmi mladých a nejmladších Henri Bergson především Jeho učení včlebeno od nadšenců jako nové osvobození, jako nové, právě moderní náboženství. Kolem Bergsona vyrostita celá nová škola; kolem Bergsona skupila se zářivá plejada básníků jako Bonnard, Claudel, Elskampf, Magre, Porché, Réguy, Claude Silve a j. Na filosofii Bergsonově založila svůj systém ve Francii tak zv. katolická moderna, v čemž právě spočívá omyl její, neboť nábožensky vzato, filosofie Bergsonova není nic, než směs křesťanského deismu s monismem a pantheismem . . .

Veliké a vážné jsou myšlenky ruských filosofů V. Serg Solovjeva a pokračovatele jeho Nik. Trubeckého, kteří na podkladě řecké filosofie zbudovali školu křesťanského idealismu a altruismu. Tito však daleko více než novoidelisté západní blíží se stanovisku čistě křesťanskému. Solovjev sám byl věřící křesťan, jenž

netajil se svými sympathiemi ke katolictví a jenž po celý život blouznil so jednom pastýři a jednom stádě, o obecné církvi, o bratrství všech lidí, o jedné veliké rodině národů . . . Po celý život tanul mu na mysli ideál státu, založeného na zásadách lásky, pokory a sebezdokonalování, ideál státu vpravdě křesťanského. Veliké poslání v té věci přikládal v budoucnosti Rusku, k němuž volá :

O, Rusko! . . .

Jakým chceš býti Východem?

Východem Xerxovým či Kristovým?

Pojem Krista kryl se u něho s pojmem Bohočlověka . . .

Jsou to zajisté jiné tóny, jež zaznívají z těchto filosofů, než jak slyšeli jsme mluvit na př. Hartmanna nebo Häckela nebo Nietzscheho. A třeba názory novoidealistů nekryjí se ještě daleko s názory věřícího křesťanstva, přece otvírají nové perspektivy, ukazují nové krásy a smělou synthesou spojují myšlenky Kristovy s výsledky moderního badání. Jsouce při tom zároveň jasnými dokumenty obrozeného citění náboženského a nového zájmu o osobu Kristovu.

Vedle moderní filosofie nutno také poukázati na tak zvané vědecké badání o osobě Ježíše.

Vlivem filosofie Hegelovy a Schellingovy popřena souvislost mezi dějstvy a náboženstvím a tak osoba Ježíšova vlastně odloučena od křesťanství. Škola kritická úžala sice význam osobnosti Ježíšovy, ale osobnost Ježíšovu zmenšila a vtěsnila do lidské míry a do psychologie pouhého člověka . . . A tak povstaly ty četné životopisy Ježíše, životopisy ne Bohočlověka, ne Vykupitele lidstva, ale Ježíše-člověka.

Jsou to především D. F. Strauss a L. Renan, jejichž knihy nejvíce hluku nadělaly.

Knihy Straussova znamenají naprosté popření a rozbití obrazu evangelického Krista; odmítá pojetí racionalistické i supranaturalistické a místo něho podává pojetí mythické, aniž by učinil aspoň pokus vybrati z těch mythů určitý obraz historický. Strauss sám cítil tuto kardinální chybu, proto snažil se jí v druhém, s pro německý národ zpracovaném životopisu napravití — ale bezvýsledně. A tak zůstává kniha Straussova knihou naprosté negace, negace, která pouze boří, ale nestaví . . .

A kniha Renanova? Je to spíše román než dílo vědecké; třeba Renan chtěl pracovati na vědeckých pramenech a pramenů těch se dovolává. Ježíš Renanův je učitel náboženství lásky, pak pod vlivem Jana Křtitele stává se revolucionářem, který toužebně

- očekává příchod království nebeského, konečně stává se přímým asketou, který teprve krátce před smrtí nalézá někdejší harmonii své bytosti. Naprosté neporozumění má Renan pro mravní velikost Ježíšovu.

Vedle těchto dvou je celá řada jiných, v nichž každý dle svého hledí vylíčit osobu Kristovu. Názory jejich jsou tak různé, často sobě tak odporující a protichůdné, že sám Adolf Harnack vyznává: „Celkem dojem, kterého nabýváme z těchto protichůdných úsudků, je zdrcující: zmatek je dle všeho beznadějný.“

K jakým nehoráznostem dospělo se mnohdy při tomto iba-dání, toho důkazem jsou jména jako E. Rasmussen, de Lootsen a Binet-Sanglé, kteří učinili z Ježíše epileptika a šilence... O. Holzmann a škola eschatologická prohlásili jej zase za eksta-tika a visionáře. Jiní konečně, jako Bruno Bauer a v novější době A. Kalthoff, Promus a j., existenci Ježíšovu jednoduše popřeli. — — —

Tím dáno stručně v hlavních rysech prostředí, z něhož vy-růstal moderní člověk a tím dán také vztah moderního člověka k osobě Kristově. Moderní člověk popřel Boha a teď -- abych opakoval slova Nietzscheova -- v hodinu půlnoční plíží se kol hrobu svého Boha, hledaje Boha... Moderní člověk popřel Božství Kristovo -- a teď s Kristem člověkem neví si rady. A ku podivu: čím více moderní člověk zahloubával se v postavu i jen čistě lidsky vzatou, tím více rostl před ním Kristus-člověk, rostl do výši závatných jako výjimečný, ojedinelý, „nedostupný -- božský.“

Odtud -- až na nečetné poměrně výjimky, jako na př. ono již zmíněné, nicze pohrdavé odsouzení Hartmannovo -- ty na-děšené dythiramby, ty obdivu plné výroky o Kristu-člověku.

Sám Strauss, ten hrozný popěrač, ten hrozný bořítel, vyznává: „Po Kristu nepřijde nikdo, kdo by ho překonal, ba ani dosáhl po něm a jím téhož vysokého stupně v životě náboženském. Nikdy, nikdy nebude možno vznést se výše, ba nedá se ani myslit, že by mu kdo byl roven.“

A podobně Renan: „Odpočívej ve slávě své, vznešený za-kladateli. Tvé dílo je dokonáno... Jsa daleko ještě mocnější, jsa daleko více milován po smrti nežli za svého života pozem-ského, stal jsi se základním kamenem lidstva a vyrvati tvé jméno světu znamenalo by otrásti jím až do základů. Mezi tebou a Bohem nebude svět činiti rozdílu.“

A Chamberlain, který tak rozhodně postavil se proti Schopen-hauerovu zaměňování Krista s Buddhou, píše: „Následkem vý-zkumů nejnovější přísně filosofické a historické kritiky vystoupil

do popředí zjev mužů božského tak; že nevěřící právě jako věřící nemohou jinak, nežli uznati jej za střed a zřídlo křesťanství . . . Určíteji než kdy stojí dnes před našima očima zjev Ježíšův . . . Nelze, když Ježíše jsme spatřili – třebaš jen očima polozastře-nýma – abychom na něho zapomněli . . .¹

Ba i židovský spisovatel anglický Klaudius Moses Montefiore doznává: «Ta doba, tuším, nikdy nenadejde, v níž by Ježíš přestal býti na nebi velkých duchů hvězdou první velikosti a v níž by přestal býti počítán mezi největší náboženské vůdce lidstva a mezi nejšťastnější učitele, jež kdy svět vůbec viděl . . .²

A Parker volá nadšeně: «Ježíš šíří kolem sebe nové světlo, zářící jako den, vznešené jako nebesa a právě jako Bůh. Je povznešen nade všechny filosofy, básníky, proroky, rabi. A Nazaret nebyl přec Athenami, kde by byl ssál dech filosofie, neměl ani lycea, ba ani školy prorocké tam nebylo. Bůh jest v srdci toho člověka! . . . -- --

*

Bylo nutno napřed vyzvednouti a zdůrazniti toto prostředí moderní filosofie a moderního badání biblického – neboť z téhož ovzduší vyrůstá obdobně i moderní krásná literatura.

A jako ve filosofii každý vážný myslitel chtěj nechtěj nucen zaujmouti stanovisko k náboženství vůbec a k náboženství křesťanskému zvlášť a tím přirozeně i k osobě Kristově, tak nutně učiniti musí i básník, jakmile dotkne se problémů povznázejících se nad prostředím obvyčné všednosti.

To viděli jsme v každém období, u všech básnických škol, u všech literárních směrů. Viděli jsme to v minulém století především u romantismu, jehož zajisté nespornou zásluhou jest, že proti předcházejícímu racionalismu vnesl v poesii hlubší porozumění pro život náboženský. Po romantismu přišly sice zase jiné směry literární, přišel naturalismus, realismus, verismus, symbolismus, mysticismus, okkultismus, dekadence, renaissance, naturismus, neochristianismus . . . a jak se všechny ty směry jmenují, ale živel náboženský ani v tom ménivěni kalleidoskopu neutuchl, ba právě vždy patrnějším a významnějším stal se fakt, že umění působí nejmohutněji právě tam, kde dotýká se problémů náboženských. I nejhruší naturalismus neodolal kouzlu toho styku umění s náboženstvím. Vezměte na př. toho nejnaturalističtějšího všech naturalistů E. Zolu, vzpomeňte na jeho *Pot Bouille* a co vidíte? Po všech těch odpornostech, jimiž Zolovskou precisností nakreslen obraz pařížského měšťáctva, po všech těch blouděních, po všech těch ztroskotaných kompromisech se shnilou společností hrdina Zolův – kněz – vrací se

- opět do svého chrámu, klešá před křížem ve chrámě znovu vztýčeném . . .

A jestliže dotek problému náboženského tak působivým jeví se i v naturalismu, v onom naturalismu, který vyloučil z umění nadsmyslné, který omeziti se chtěl na prádelny těla, jak napsal J. K. Huysmans o něm – oč působivějším musí býti v umění spirituelnějším než je naturalismus?

A čím duchovější a vznešenější jest umění, čím vyšší a čistší jsou mety jeho, tím užší stává se vztah mezi uměním a náboženstvím. A poněvadž problém náboženský, jak praví Dr. J. Riehl, patří k nejalpčivějším problémům přítomnosti, je dáno tím vysvětlením, proč právě v dnešní poesii a vůbec v dnešní krásné literatuře tak často setkáváme se s postavou Ježíšovou. 'Hned ve svitlivé jasnosti, hned v zápasící nejasnosti' – píše Theodor Kappstein – 'skrácí nesmrtelná postava Nazaretského lyrikou, dramatem a románem našich dnů. Východiště je nejrozmanitější; ve škole nechybí žádný tón od nejzřehavější úcty zbožňující mystiky až po nejchladnější ostrost filosofující skepse. Hned je to Ježíš sám, který postaven je do středu úvahy, hned zase více jeho okolí, buď jako skupina nebo jako jednotlivá postava, která přichází s ním do styku a která ve svém vývoji má nám v odraze odhaliti bytost Mistrovu: Jidáš, Marie z Magdaly, starokřesťanští mučenníci . . .'

Ovšem netřeba ani zvlášť zdůrazňovati: Kristus, s nímž setkáváme se v moderní poesii, není – aspoň pověštině – Kristus, jak známe ho z evangelií; není to Kristus Syn Boží, Bůh-člověk, nýbrž je to Kristus, jak ten nebo onen básník si ho vytvořil ve vlastní fantasií, podle své básnické individuality a podle svého stanoviska ke křesťanství. Tedy zjev obdobný tomu, co viděli jsme ve filosofii – jenže zde jeví se ještě v podobě mnohem rozmanitější, mnohotvárnější a spletiější, právě proto, že zde – v poesii – místo dedukcí rozumových nastupují výplody básnické fantasiie . . .

Dr. Lorenz Krapp rozeznává tři proudy, tři různá stanoviska, z nichž moderní básníci patří na osobu Kristovu: 'Jedni hledí na Spasitele jen se stanoviska estheta. Těm je Spasitel jako krásný sen. Vidí ho kráčejícího po polích Judey od studnice ke studnici, obklíčeného jásajícím lidem; vidí ho – jako již Heine, žid – v sněhobílém rouchu kráčet nad mraky, srdce jeho při tom sesílá paprsky světla na zem i moře; nebo slyší ho v půlnoc v osamělých chrámech mluvíti záhadně jako polozaniklý obraz bohů z pradávných dob. Vidí a slyší ho bez vnitřního dojmu, jejich srdce mu nenáleží. Učení Kristovo jest jim evangelíem askese, odříkání; a protože kultura, jak o ní sní, jest jen kulturou šumí-

38

cích radostí, trýpytých rozkoších, jest tomuto směru Kristus velikým nepřitelem, velikým mstitelem a soudcem.

Druhý směr jest onen, který v křesťanství vidí jeden ze základních pilířů, které udržují náš právní, mravní a sociální pořádek; pohlíží na Spasitele se stanoviska sociálního. Věří – jinak než onen první směr, který vidí v Kristu nepřítele kultury, jak ten směr si pojem kultury vytvořil – že naše kultura s Kristem stojí a padá. Ale to, co je nejdůležitější a nejrozhodnější, Božství Kristovo, jest jim vedlejší. Ne, že by je všichni popírali; právě nehlubší vyznávají je. Ale to Božství není základem, nýbrž jen náhodou a vedlejší okolností.

Třetí konečně směr jest onen, který stojí na půdě zjevené pravdy...

Nemyslím, že by se v tyto tři přihrádky daly se sméstnati všechny ty nejrůznorodější výplody básnické fantazie moderní krásné literatury. Jest na to písemnictví dneška příliš individuální, není určitých, přesně vymezených škol, jak tomu bývalo dříve (na př. klasicismus, romantismus, naturalismus), jednotlivé proudy a směry prostupují se navzájem, názory a these jsou příliš protikladné a naopak zase často – dle starého: extrema se tangunt – vidíme, jak extremy vyvěrající z předpokladů nejrůznorodějších v důsledcích svých se scházejí a dotykají... a v důsledku všeho toho pojetí osoby Kristovy od jednotlivých autorů příliš je subjektivní, tudíž to nejrozmantnější a nejpestřejší. Dr. L. Krapf: mohl tak učiniti, poněvadž demonstroval these svou jen na několika vybraných příkladech – ale při materiálu obsáhlejších nelze použiti... Jiní, jako Theodor Kappstein, Gustav Pfannmüller a Bernhard Stein omezili se na pouhé vypočtení, jak jeví se nám osoba Kristova v lyrice, epice, v románě a dramate – tedy dle jednotlivých druhů básnictví. To jest ovšem pohodlné, ale o vnitřních momentech a vztazích nic nepovídající.

Chci v následujícím vyzvednouti právě tyto psychologické vnitřní vztahy jednotlivých plodů básnických, jak jeví se v pojetí osoby Kristovy a tak problém Krista v moderní krásné literatuře učiniti jasnějším a srozumitelnějším.

Moderní literaturou rozumím literaturu z konce minulého a začátku tohoto století.

I.

V 'Moderní Galerii' ve Vídni visí Klingerův obraz 'Kristus na Olympu', znázorňující vítězství Kříže nad hellenským pohanstvím... Na zářící, v slunečním jasu stopené lesní lučině na výšinách Olympských shromážděn je zástup bohů hellenských – shromážděn na-

posledí! Neboť vážně, majestátně přichází již ten, který má nastoupiti na jejich místo, přichází Kristus a za ním čtyry tiché žery v dlouhém, přísném šatě – čtyry hlavní ctnosti – nesoucí na ramenou kříž. Vážně, vznešeně je poclána postava Kristova: nejen majestátní vážnost, ale i nevýslovná něha a mírnost a tajemná božskost zářá vám z obličeje vstříc, fialky pučí v šlépějích jeho, ale ku podivu, přece máte pocit, jak dobře bylo kritikem vystiženo, že srdce umělcovo není zcela u toho, který bojí tento zářivý svět rozkoše a slunce, nýbrž spíše na straně těch, kteří tu podléhají – toho starce Zeva, který setrvává v temném mlčení, toho Ganymeda, který vine se ke kolenům otce bohů, toho Aresa, který chápe se meče, aby usmrtil vetelce.

Obraz Klingerův nadchnul Richarda Dehmela k celému cyklu básní, plných smyslného žaru a výstřední fantasie. Avšak co u Maxe Klingera působilo jen nejasným pocitem, zde u Dehmela vystupuje zřejmě: Dehmel nestojí na straně vítězícího Krista; ty zářivé postavy zaslého Olympu oslepují ho a sám jimi chce oslepovat... Je to říše Krávy, říše Slunce, říše Rozkoše, kterou přichází Kristus zničit... Ale nelze ji zničit, neboť je božská a věčná jako on. Nutno tedy spojit, sloučit se s ní... A tak Dehmel příchod Krista na Olymp opěvá jako svět osvobozující zasnoubení božského muže s božskou duší ženy, s Psychou!... Jak daleko to zachází Dehmel od hluboce vážného pojetí Klingerova!

Jestli Dehmel v těchto visích sní o jakémś spojení dvou světů, tu naproti tomu Silvio Paganini zobrazuje naprostý jejich protiklad. Myslím jeho drama *!Selve pagane!* (*Pohanské lesy!*) V šumění, kvetoucí *!pohanské lesy!* vytáhlo lidstvo, opustili lidé tv těsně zdi svých měst a vesnic, do nichž uzavřelo je křesťanství. Vstli ven v hřejivý jas jarního slunce a tam v těch pohanských lesích zpívají písně nových slavností; na kouřících oltářích přinášejí bohům v obět perlici vína, a když nastává noc, zavěsí světla na větve stromoví a v jejich záři tančí a zpívají a jásají novým bohům vstříc, bohům rozkoše a radosti... Náhle však zazní vykřik zděšení a hrůzy... Zděšeny přibíhají strážé a oznamují, že blíž se vojsko nesmírné a hrůzné: slepi a chromí, nemocní a nuzní, strádající všemi strastmi lidské bídý a nouze a hladu – a v čele jejich: Ježíš Kristus... A toto vojsko vpadá v pohanské lesy, vrhá pochodně a zapalí lesy a bez slitování zničí a obrátí v zříceniny.

Zde, myslím, že problém jest jasný: Na jedné straně Hellas – na druhé Galilea. Na jedné straně Akropol – na druhé Golgotha. Akropol hellenská, slunná, radostná, pijící plným douškem všechny rozkoše – Golgotha smutná, bez radostí, znající jen kříže

a bolesti... A Kristus? „Christus Inimicus“, „Christus Vastator“ – jak napsal kdysi G. Brandes...

Na tomto názoru vybudována celá škola literární renaissance latine! Renaissance – obnovení! Co znamená to slovo? Kdo je překládá a parafrazuje, řekne: Mám dost tmy, bídy, nemoci, strachu, hrůzy, děsu, mlhy, vlhka a šera v literatuře. Chci slunce, chci jasno, chci zdraví, chci sílu! (F. X. Šalda). Měla to být původně reakce proti nejasnostem a mlžinám symbolismu, jenž dle hlasatelů této renaissance není nic jiného než poslední výhonek shnilého kmene, romantismu a naturalismu, jež je nutno již jednou vytít z kořene... Umění musí pryč se z podvědomých, subjektivně temných a chaotických bažin dostat na povrch, na zdravý, suchý vzduch do světla racionalismu. Dílo umělecké má podávat, jak tomu chtěl již klasikové, ne úzký subjekt jedince, nýbrž lidstvo a to v rysech nejvšeobecnějších, nejzdravějších, nejvykvašenějších... A všechno se tu dokládá Helladou, tou Helladou, jejíž kolonie stály kdysi na jihu francouzském a za jejíž dědiců pokládají se títo básníci většinou jižního původu! (F. X. Šalda.) (Pokračování.)

Jaroslav Krubán:
Z cyklu lyriky „Addolorata“.

VÁNOČNÍ

Až zvony zavzní v půlnoc vánoční
a v dálky rozletí se srdce tvé,
já neodolám – v prostřed radosti
mně v duši skanou slzy krvavé.

Jsou naděje, jejich jasot nevyzněl,
tvé touhy květ jest vůni hrbitovnich,
jen víru hrdinnou tvé srdce zná;
jak naděje zda, viny kryje snih?

Ó, Bože, dej, ať vlna lásky
té duše slávu čistou zachová,
ať zkvete ctnost, jež září v dálavách,
jak svaté lásky píseň nachová.

Dech vlahý Vánoc hrud mou prochvívá
a Božské Děcko zrakem nevinným
v mé patří sny a viny shlazuje,
nás všechny – hle – v svých loktech ukrývá!

František Střížovský: Slzám.

Ó slzy-perly! Smáčejte mé duše roucho svatební!
Když ron váš tichý – opálové bleskotání –
jak démant roztavený z očí tryskne,
ó blaha chvíle té, jak v onen den,
kdy Staň set děla Panna-Matka a byl počat On!

Ó slzy-perly! Kolikrát jste zrodily vy Pána!
Kdy vaše hořkost solná vstřebá symptom choroby
a Paprsk-Milost vaši hladinou

až ke dnu proniká,
kde pod oblázky hraji
jak stříbro kmitající rybky křišťálových vod!

Ó třikrát svaté slzy, za něž nestydí se muž,
a které ženám cudnost navracejí,
když v podvečer chrám ozáren je světly
a s oltáře vás vidí oko Immakulaty – –

Ó slzy-křepěje! Ó přívale vod Duchat
Ty vaše ručeje, jež živi vláha s vysoka.
i tamo zanášejí ornici,
kde křemen jenom chladně bělal se
a v poušti kosty padlých soumarů – –

Vám zehná smrtelník a opiji se vámi
I duchové váš tuší ples
a diví se, že plakat nemohou. –

Ó třikrát blahoslavim vás, vy hlasatelky míru,
neb tyran, pláče-li, už přestal být jimi,
a z lúzy slza dělá Boží národ vyvolený. –

Ó dcery nebes, buďte požehnány!

František Zýbal: Jitra.

(Vzpomínka na den primice.)

Den Páně nastal, ráno časné,	Dech poli ovanul mé skráně,
červánek v dálce zahořel,	šla vlhká vůně z blízkých luk,
poslové jitra, pruhy jasné,	dál – v mlze topily se stráně
já tiše dvéře otevřel.	a cesty pruh kol Božích muk.

Kraj třípytem plál, tvář v rose koupal,
do dálky ležel vonící
a nad ním skřivan chvěl se, koupal
v jásavé písni zvonící.

Zem obtěžkaná zralým klasem
mateřství snila velký sen,
taj žití pěla věků hlasem
sváteční čekajíc žní den.

Má cesta k pahorku mne vedla,
tam kříž se černal z dávných dob,
déšť ošlehal jej, barva zbledla
a k nebi strměl bez ozdob.

Naň mladou položil jsem hlavu
a zahleděl se Kristu v tvář,
koruna z trní pěla slávu
a rosy třpyt Mu utkal zář.

Mé duše ráno přístich dění
a jitro velkých přerodů!
Jsem hospodář, jenž v tichém snění
jde rozset přísti úrodu.

A Někdo půjde se mnou tiše,
jenž dnes mne sladce obejmě,
mé srdce rozkoš samu dýše
a touhou šťastnou hrud se dme.

Zrak Jeho hypnotisující
mne bude cestou provázet
a Jeho Srdce milující -- -- ,
v tom slunce počlo vycházet...

Veliké, rudé, plné slávy
co obrovitá patena,
zář plála Kristu kolem hlavy
a objímala ramena.

Tak stál jsem zasněn za svítání
a páčil snů svých incensum,
zvon z dále zavzněl ke klekání
a provázel je k neběsům.

Kříž nad' mnou, kolem zralé klasy,
a v dálce obzor krvavý,
procitla země plná krásy,
má slza padla do trávy.

*Kard. J. G. Manning: Antikrist
čili Nynější krise Svátého Stolce ve
světle proroctví.*

Přeložil Fr. Josafat.*

I.

Vím dobře, že pravdy a zásady Zjevení dle všeobecného soudu státníků jsou z politiky vyloučeny a že se pokládá v naší době za duševní slabost, užije-li se jich jako zkušebních kamenů pro události světové. Kdož Zjevení zavrhuje zcela, jsou ve svém úsudku důsledni; ale toho nemohu pochopiti, jaká důslednost je u těch, kdož tvrdí, že věří v božské řízení světa, a přece je vylučují ze současných dějin. Tuším tedy, prudens et videns, že se střetnu s veřejným míněním dnešním a vydám se asi pohrdání či soustrasti oněch, kdož myslí, že svět řízen jest toliko činností lidské vůle. Ale vydávám se rád a netrápím se pro to.

Úmyslem mým jest prozkoumati nynější poměr Církve ke státním mocnostem světa ve světle proroctví a vyvoditi jisté praktické důsledky k poučení všech, kdož věří, že i v událostech, dějících se nyní před našimi očima, jest vůle Boží.

Nebudu se zabývati výkladem Apokalypse, aniž vypočítávati rok konce světa. To přenechávám jiným, k tomu povoláným. Mýšlenek, jimiž se chci zabývati, není mnoho, ale jsou praktické, a výsledkem, jehož bych rád došel, jest jasné poznání zásad vpravdě křesťanských a protikřesťanských, jakož i zevrubnější zhodnotění povahy událostí, jimiž nyní Církev i Svätý Stolec jsou zasaženy.

Svätý Pavel píše Soluňským (2. Thess. 2, 3 – 12): „Nikdo nechat nás nesvede nízálným způsobem, neboť (den Páně nastane), leč prve přijde odpadnutí a objeví se člověk hříchu, syn záhuby, jenž se protiví a povyšuje nade všecko, což slove Bůh, anebo čemu se vzdává pocta božská, takže se posadí ve chrámě Božím a bude si počínati, jakoby byl Bůh. Nepamatujete se, že jsem vám to pravil, když jsem ještě u vás byl? Také nyní víte, co ho zdržuje, aby se zjevil časem svým; neboť skrytá bezbožnost již působí, leč jen dokud to, co ho zdržuje, neustoupí s cesty. A tehdy se objeví onen bezbožník, kterého Pán Ježíš zahubí dechem úst svých a zničí jasem příchodu svého; jeho příští bude podle působnosti Satanovy s veškerou mocí, s divy

* Upozorňujeme, že spisek psán byl roku 1861. Jak je i dnes vysoce časový, pozná každý čtenář sám.

a zázraky živými a s veškerým podvodem nepravosti pro ty, kteří hynou, protože nepojali lásky k pravdě, aby byli spaseni. Proto pošle jim Bůh působnost klamu, aby uvěřili lži, by odsouzeni byli všichni ti, kteří neuvěřili pravdě, nýbrž zalibili si v nepravosti.¹

Máme zde předpověď o čtyřech událostech: 1. o vzbouření a odpadu, jež předcházeti bude druhému příchodu našeho Pána; 2. o objevení se toho, jež nazývá se i bezbožníkem²; 3. o překážce, která zdržuje jeho zjevení se, a konečně 4. o období moci a pronásledování, jehož původcem bude.

Jednaje o tomto předmětu, netroufám si pronášeti dohadu vlastního, nýbrž povím prostě, co nadháním buď u svatých Otců církevních, nebo u takových bohoslovců, které uznává Církev, totiž Bellarmina, Lessia, Malvendi, Viegy, Suarez, Ribery a jiných.

Nejprve tedy: Co to je odpadnutí?

V originále čteme: apostasia -- ve Vulgátě: discessio, rozdělení. Odpadnutí zahrnuje v sobě vzpurné odloučení se od autority a z toho pochodící odpor proti ní. Nalezeme-li tedy onu autoritu, porozumíme i onomu odpadnutí.

Na světě jsou dvě největší moci: státní a církevní; musí tedy tímto odpadnutím býti buď vzbouření nebo schisma; mimo to musí tu býti něco, co zaujímá širé pole a jest v poměru nějakém k vytrokům i událostem předpovědi.

Svatý Jeroným s některými jinými vysvětluje toto: odpadnutí jako vzbouření národů a provincií proti říši římské. Právě: *in Nisi venerit discessio . . . ut omnes gentes quae Romano Imperio subiacent, recedant ab eis*³, -- vysvětlení, kterého zkoumati nemusíme, pokud události křesťanských dějin je vyvracejí: vzbourili se a zjevení nijaké nenastalo.

Snad je třeba malého důkazu, že toto odpadnutí, apostasie, je oddělením se nikoliv od autority státní, nýbrž od řádu a autority církevní; neboť církevní spisovatelé opět a opět mluví o takovém duchovním odstěpení, a na jednom místě i svatý Pavel výslovně vykládá význam tohoto slova; varuje tam svatého Timothea, že asi v posledních dnech: *tinēs apostásontai apo tēs pisteos* měkteří odpadnou od víry⁴, i zlá se zřejmým, že totéž duchovní odpadnutí má se vyrozuměti i na našem místě.

Autorita tedy, proti které vzbouření se stane, jest autorita říše Boží na zemi, o které předpovídá Daniel, že ji zřídí Bůh, až ztroskotány budou čtyry říše skamenem s hory bez ru-

kou utrženým, z něhož stala se hora veliká a vyplnila všecku zemi², nebo jinými slovy: je to jedna a všeobecná Církev, založená od našeho Pána a rozšířená od jeho Apoštolů po celém světě. V tuto jedinou nadpřirozenou říši byl vložen pravý a čistý theismus, čili pravé a čisté poznání Boha i s učním o milosti a se zákony jejími. To jest tedy ona autorita, proti které odpadnutí se má státi, at již jakékoli.

Je-li však autorita, od níž má býti odpadnuto, taková, není těžko ani povahu odpadu objasnit. Inspirovaní spisovatelé popisují známky její výslovně:

1. První jest schisma, rozkol, a svatý Jan naznačuje jej takto:³ Jest hodina poslední a jakož jste slyšeli, že antikrist přijde, tak nyní vskutku antikristů mnoho povstalo; z toho poznáváme, že jest hodina poslední. Z nás vyšli, ale nebyli z nás; neboť i kdyby byli bývali z nás, byli by zůstali s námi.⁴

2. Druhou známkou jest zavržení úřadu a přítomnost Ducha Svatého. Svatý Jůda píše:⁵ V poslední čas přijdou posměvači; jsou to ti, kteří činí roztržky, lidé živočišní, Ducha nemající. To nutně obsahuje heretický princip lidských domněnek proti božské víře, soukromý náhled v odporu s neomylným hlásem Ducha svatého, jenž mluví skrze Církev Boží.

3. Třetí známkou jest popření Vtělení. Svatý Jan píše:⁶ Všeliký duch, kterýž vyznává, že Ježíš Kristus přišel v tělo, je z Boha, a všeliký duch, jenž tak nevyznává Ježíše,⁷ není z Boha a to jest antikrist, o němž jste slyšeli, že přijde a nyní již jest na světě.⁸ – A dále praví: Mnoho nepravých proroků vyšlo na svět.⁹ Kdo je lhářem, ne-li ten, jenž popírá, že Ježíš je Kristem? To jest antikrist, jenž popírá Otce i Syna.¹⁰

To jsou tedy známky, dle nichž poznati lze protikřesťanské vzbouření či odpadnutí, jako Církev se poznává dle známek svých. Pohlédneme tedy, možno-li dokázati tyto známky v dějinách křesťanství, čili v přítomném postavení Církev.

a) Nejprve třeba si všimnouti, že jak svatý Pavel, tak i svatý Jan mluví o tomto protikřesťanském vzbouření, jako by bylo začalo již za časů jejich. Svatý Pavel praví: Tajemství bezbožnosti již působí; ale jen dokud ten, jenž zdržuje, neustoupí s cesty.¹ A svatý Jan výslovně praví na místě uvedeném: Jest hodina poslední, a jakož jste slyšeli, že antikrist přijde, tak nyní již mnoho antikristů povstalo; z toho poznáváme, že jest hodina

² Daniel: 2, 35 a 45. ³ I. Jan 2, 18. 19. ⁴ List Judy Th. v. 19.

⁵ I. Jan 4, 2. 3. ⁶ to jest, popíráje tajemství Vtělení buď nevyznává pravé Božství nebo pravé člověčenství, nebo jednotu nebo božství osoby Vtěleného Syna, ⁷ I. Jan 41. ⁸ I. Jan 2, 22.

poslední! – a dále: 'To jest antikrist, o němž jste slyšeli, že přijde, a již nyní je na světě.' Musíme tedy hledati počátky tohoto odpađu za časů apoštolských. Duch Kristův již působil, jakmile Kristus zjevil se světu. Je to jedním slovem trvalá, neustávající činnost ducha kacířství, jež od počátku běželo rovnoběžně s vírou.

Je zřejmo, že svatý Pavel i svatý Jan obraceli tyto výroky proti Nikolaitům, Gnostikům a pod. Tři známky antikristovy: schisma, haerese a popření Vtělení vystupují na nich patrně. Ale lze je obrátiti také na bludy: sabelliánský, ariánský, monofysický, monotheletický, eutychiánský i macedoniánský. Zásady jsou tytéž – jen vývoj jest odlišný, ale toliko nahodilý.

A tak za těchto 18 (19) set let po řadě zplodil každý blud nový rozkol a každý rozkol způsobil nový blud – a všechny popírají božský hlas Ducha Sv., jenž bez ustání mluví skrze Církev a všechny staví lidské domněnky na místo víry božské a všechny dospívají jistým, byť tu rychlejším, jinde zdlouhavějším pochodem ku popření Vtělení Syna věčného. Některé vycházejí z něho od počátku (arianism), jiné se k němu dostanou dlouhými, neočekávanými změnami, tak jako protestantism přišel v racionalism. Poněvadž však všechny jsou v principu stejny, jsou totožny i ve svých následcích. Každý věk má blud svůj, jako každému článku víry dostane se právě popíráním jeho předešlého znění a označení. A pochod bludu, vyměřeny a periodicky, jest materiálně rozdílný, ale formálně jeden i co do principu i co do působnosti, takže všechny bludy od počátku nejsou ničím jiným, než ustavičným vývojem a rozšiřováním iskrty bezbožnosti, jež již působilá.

b) Jiným zjevem v dějinách bludu jest jeho moc organisovati se a dále trvati – aspoň potud, až se rozplyne v jennější a méně účinnou formu. Tak Arianism soupeřil s Církví katolickou v Cařihradě, Lombardii a Španělsku; Donatism vytvořval se Církví africké; Nestorianism Církev asijskou co do počtu překonal. Islam ztrestal všechny své předchůdce a pohltil je založil na Východě i na Jihu nejstrašlivější protikřesťanskou vojenskou moc, jaké byl svět kdy svědkem. A protestantism zorganizoval se v mocného politického protivníka Svatého Stolce nejen na severu, nýbrž svou politikou a diplomacií i v zemích katolických.

c) K této rozpínavosti přistupuje ještě jakési chorobné a škodlivé rozplozování. Fysiologové nás učí, že vše spěje konečně v dokonalou jednotu; a to i u přechetných nemocí, jež ničí tělo; ale i každá nemoc, jak se zdá, rozšiřuje svůj druh nákazou a dalším plozením. Právě tak jest tomu i v dějinách a

vývoji bludů. At jmenujeme Gnosticisim, Arianism a především protestantismus, – každý z nich stal se pramenem mnoha podřízených a příbuzných bludů. Protestantismus ze všech ostatních nejzřetelněji jeví ony tři známky, od inspirovaných spisovatelů naznačené. Jiné bludy postavily se proti částem a jednotlivostem křesťanské víry a Církve, protestantism však, jsa pojat ve svěm historickém souhrnu, jak jej nyní po čtyřech stech letech můžeme přehlédnouti, od náboženství Lutherova, Kalvínova a Cranmerova s jedné strany, až k racionalismu a pantheismu v Anglii a Německu se strany druhé, jest mezi všemi bludy a ve všech jednotlivostech učiněným a nerozhodnějším protivníkem křesťanství. Nepravím, že by byl do dneška dospěl vrcholu rozvoje, neboť setkáme se s důvody k domněnce, že jest mu čekati budoucnost ještě ponurejší.* Ale pokud i skrytá bezbožnost již byla v činnosti, nezašel žádný protivník tak daleko, aby byl viru křesťanského světa tolik podkopal.

Nemíním psáti zde pojednání o reprodukční síle protestantismu. Postačí, zjistíme-li jisté události, které z dějin ducha posledních tří (čtyř) století samy vysvitají, že totiž socinianismus, pantheismus a racionalismus jsou legitimními odnožemi bludů Lutherova a Kalvínova, a že protestantská Anglie, země mezi všemi protestantskými nejméně duchovně vyvinutá a důsledná, poskytuje v této chvíli dostatečného prostředí pro sdělnost a rozplozování tohoto ducha bludu.

Ale co si přejí zdůrazniti (abych užil moderní fráze), je to, že hnutí bludu jest od začátku jedno a totéž: gnostikové byli protestanty své doby a protestanté gnostikové dneška. Princip jest identický a jen rozmach hnutí se nešířil. Jejich úspěchy se zveličily, a jedině antagonismus proti Církvi katolické zůstal podstatně též a nezměněn.

Dvoji je následek a účinek tohoto hnutí. Oba v poměru k Církvi jsou tak zvláštní a významné, že jich pominouti nelze:

1. Prvním jest rozvoj a kult principu národnostního, jenž byl vždy ve spojení s bludem. Vtělení Páně však pozdvihlo všechny národnostní rozdíly do sféry milosti, a Církev spojila všechny národy v nadpřirozenou jednotu; jeden pramen duchovní soudní moci a jediný božský hlas slučoval vůli i jednání rodiny národů. Dříve či později však stotožnila se každá haerese s národem, ve kterém povstala. Byla živa podporou civilní a státní moci a tato osvojila si nárok na národní neovislost.

* Jak správně Manning předvidal, dokazují poslední ročníky Bonif. Corresp. Pozn. překl.

Toto hnutí, jež skýtá klíč k tak zv. velkému západnímu schismatu, je také základem reformace a poslední tři století rozdělaly jiskru ducha národnostního v oheň a sílu, ze které až dosud pozorujeme jen jakousi předeheru! Nepotřebuji poukazovati na to, jak tento národnostní duch je v podstatě schismatický. Lze to viděti netoliko v reformaci anglikánské, nýbrž i v galských svobodách, ve sporech portugalských v Evropě i Indii, – at neuvádím příkladů jiných.

Upozorňuji na tento důsledek bludu hlavně proto, že potvrzuje jednu z uvedených tří známek. Zničí-li blud v individuu jednotu Vtělení, ničí v národě jednotu Církve, jež na Inkarnaci jest založena. A v tom vidíme pravdivější a hlubší význam slov sv. Jeronýma, nežli sám předvídal. Není to vzbouření národů proti říši římské, nýbrž odpadnutí národů od říše Boží, která zřízena byla na troskách oně. Tento postup odpadu národů, jenž patrně začal s protestantskou reformací, děje se dále, jak později uvidíme, i mezi národy, jež dosud dle jména jsou katolické. Církev ztrácí středověký svůj charakter Matky národů, a vrací se v prvotní stav společnosti udů rozptýlených po národech a městech celého světa.

2. Druhým důsledkem ducha kacířství jest -- zbožnění lidstva. Ve dvojí podobě máme je před sebou: v pantheistické a pak v pozitivní filosofii, posledním poblouzení Comteově.

Není možno podati zde úplného důkazu o tomto dvojím: rozvoji nevědy; bylo by k tomu třeba zvláštního pojednání. Postačí, naznačím-li srozumitelně obrys těchto dvou protikřesťanského bezbožectví.

Ličení německého pantheismu vybírám ze spisů dvou jeho posledních hlasatelů, ve kterých dosáhl takorika svého vrcholu; pravi se tam:⁹ Představte si, že před časem, kdy začalo stvoření, nekonečný duch, nekonečná bytost nebo nekonečná myšlenka, neboť zde jest toto vše jedno -- naplňovala všechny prostory všehomíra. To tedy, jakožto jedno samo ze sebe existující, musí býti absolutní realitou; všechno ostatní může býti toliko vývojem jedné původní a věčné bytosti. Tato prabytost není nekonečná podstata, ježto má dvě vlastnosti: rozprostírání a myšlenky, – nýbrž ona je nekonečný, působivý, plodný, sám sebe rozvíjející duch, – živá duše světová. Můžeme-li všechny věci považovati za vývoj původního a absolutního principu životního, pak jest naopak zřejmo, že možno známky absolutna dokázati v každé věci, která existuje, a že tedy v působnosti vlastního našeho ducha můžeme je sledovati jakožto zvláštní fási jeho zjevení.¹

⁹. Morell: Dějiny novější filosofie II. str. 126-147 o Schellingovi, Hegelovi a Hildebrandovi.

IV praktické filosofii máme tři pohyby: první, v němžto činná intelligence jeví se působivou uvnitř obvodu omezeného, jako na příklad v jednotlivém duchu. To jest princip individuality, nikoli jako by nekonečná intelligence byla něčím rozdílným od konečného, anebo jako by byla nějaká nekonečná intelligence mimo konečno a od něho odloučena, nýbrž jest to toliko Absolutno v jednom ze svých zvláštních okamžiků, právě tak jako individuální myšlenka jest toliko jedinou okamžikem celého ducha. Každý rozum konečný jest toliko jedinou myšlenkou rozumu nekonečného a věčného.¹

Ježto tedy absolutní bytostí je Vše, ztrácí se všechen rozdíl mezi Bohem a všehomírem, a máte čirý pantheismus, – ježto Absolutno vyvíjí se ze své formy nejnižší až k nejvyšší, podle nutného zákona čili rytmu své bytosti. Všechny svět, hmotný i duchový, stává se nesmírným řetězem nutnosti, na něž nelze připojit nikde ideu svobodného stvoření.¹

A dále: iBožství jest stále pokračující a nikdy nekončící proces, ano božské vědomí jest absolutně jedno s pokračujícím vědomím lidstva. Naděje v nesmrtelnost hyne, mizí; neboť smrt jest toliko návrat individua v nekonečno a člověk zachází, ačkoli božství živo jest věčně.¹

A dále: iBožství – tot věčný proces sebevývoje, tak jak se realizuje v člověku; vědomí božské i lidské nutně se krve. Známost Boha a jeho projevy tvoří předmět spekulativní theologie . . . Jsou pak tři sféry těchto projevů, jež možno pozorovati: příroda, duch a lidstvo. V přírodě vidíme božskou ideu v nejnižším jejím výrazu; v duchu s jeho silami, schopnostmi, mravními pocity, s jeho svobodou vidíme ji v její formě vyšší a dokonalejší; a konečně v lidstvu vidíme boha netoliko jako stvořitele a udržovatele, nýbrž jako otce a vůdce.¹ – Duše jest dokonale zrcadlo všehomíra, a potřebujeme toliko pohlížeti v ně s vážnou pozorností, abychom odkryli všelikou pravdu, jež lidstvu jest přístupna. Co tedy lze poznati o Bohu, může býti jen to, co nám původně v našem vlastním duchu o něm bylo zjeveno.¹

Podal jsem tyto výňatky, abych ukázal zcela logické rozplynutí se subjektivního systému soukromého názoru v čistý racionalistický pantheism.

Nyní ještě několik slov o pozitivismu Comteově. Aby se nezdálo, že tuto formu duchovního pohlouzení překrucuji a znetvořuji, uvedu ji vlastními slovy autorovými. Comte rozvíjí pozitivní filosofii takto:

„Studiem vývoje lidské intelligence všemi směry a ve všech dobách dospělo se k objevení velkého základního zákona, jemuž nutně jest vše podroběno, a jenž má pevný vyzkoušený podklad jak ve

skutečnostech naší organizace, tak i v naší historické zkušenosti. Zákon ten zní: Každý náš hlavní pojem, každé odvětví našeho poznání prochází po řadě třech rozdílnými theoretickými stavy: theologickým, metafysickým čili abstraktním a vědeckým čili pozitivním. Jinými slovy: Lidský duch užívá svou povahou ve svém pokroku tři methody filosofování, jejichž charakter podstatně jest rozdílný, ba dokonce radikálně protivný, totiž metody theologické, metafysické a pozitivní. Z toho povstávají tři filosofie čili všeobecné pojmové soustavy s ohledem na souhrn zjevů, z nichžto každá soustava druhou vylučuje. První jest nutným východištěm lidského rozumu, třetí jest jeho ustálený a určitý stav; druhá jest stavem toliko přechodním.¹

Ve stavu theologickém hledá a zkoumá lidský duch podstatu věci, prvé a konečné příčiny (původ a cíl, účel) všech účinků, – krátce: absolutní poznání, a má za to, že všechny zjevy způsobeny byly bezprostřední činností nadpřirozené bytosti.

Ve stavu metafysickém, jenž je toliko modifikace prvního, myslí si duch na místě bytosti nadpřirozené abstraktní síly, opravdové bytnosti čili zosobněné abstrakce, jako by byly vloženy ve všechny věci a byly schopny všechny ony zjevy vyvolati. To, co se zove vysvětlení zjevu, je na tomto stupni pouhým vztahem jeho k vlastní bytnosti.²

Ve stavu pozitivním konečně vzdal se duch pátrání po pojmech absolutních, po původu a určení všehomíra i po příčinách zjevů, a obrací se ke studiu zákonů, to jest jejich nezměnitelných poměrů posloupnosti a podobnosti. Rozumování a pozorování, náležitě navzájem spojeny, jsou prostředky tohoto poznání. Co se rozumí těmi slovy, kde mluvíme o vysvětlení skutečnosti, – toť prostě řízení souvislosti mezi jednotlivými zjevy a několika všeobecnými skutečnostmi, jichž počet stále klesá s pokrokem vědy.¹⁰

Z toho poznáváme, že víra v Boha přešla v první čili theologické období lidského rozumu. Comte však přece po dokončení své filosofie nahlédl nutnost náboženství. Odtud jeho 'Katechismus náboženství pozitivního' začíná takto: 'Ve jménu minulosti i budoucnosti vystupují služebníci lidstva, filosofičtí i praktičtí, aby prohlásili všeobecné řízení tohoto světa za právo své. Cílem jejich jest stanovití konečně skutečnou prozíratelnost ve všech odvětvích: mravním, intelektuelním i hmotném. Podle toho vylučují jednou pro vždy z politického supremátu všechny rozdílné služebníky Boží: katolíky, protestanty i deisty, ježto právě tak stojí za nimi, jako jsou příčinou všech překážek.'¹¹

¹⁰. Pozitivní filosofie – díl I., hl. 1.

¹¹. Katechismus pozitivního náboženství: Předmluva.

Ale ježto není žádného náboženství bez kultu a žádného kultu bez Boha a protože Boha prý není, musil Comte nějaké božstvo vynaléztí nebo utvořiti. Není-li Boha, pak není vyšší bytosti nad člověka a není vyššího předmětu kultu nad lidstvo. Pomyslné bytosti, jež zatím náboženství vytvořilo ke svým účelům, byly s to, vlévatí lidem živé pocity, pocity, jež dokonce byly svrchované mocně v soustavě nejiněně dokonale vytvořené ze všech vymyšlených. Nesmírná vědecká příprava, které třeba bylo jako úvodu k pozitivismu, olupovala jej, jak se zdálo, příliš dlouho o tak cenné způsobilosti a vhodnosti. Pokud zaujímala filosofická příprava toliko řád světa hmotného, ba když se rozšířila i na řád bytostí živoucích, mohla objeviti toliko ty zákony, jež pro naši činnost jsou nevyhnutelně potřebny, ale nemohla nám poskytnouti bezprostředního předmětu pro trvalou a neustálou náklonnost. Tomu však už není tak od dokončení naší poněkud přípravy uvedením ve zvláštní studium řádu existence lidské, at již jako individua, at jako společnosti. A to jest poslední stupeň vývoje. Nyní jsme s to soustřediti celek našich pozitivních pojmů v jedinou ideu nekonečné a věčné bytosti, v ideu lidstva, jež zákony sociologickými určena jest k ustavičnému vývoji za převládajícího vlivu biologických a kosmologických nutností. To jest ona reální velká bytost, na které všecko: individua nebo společnosti, závisí jako na hlavním činiteli své existence, -- a ta se stává středem našich pocitů; na ní spočívají následkem tak přirozeného impulsu naše myšlenky i naše skutky. Tato bytost již svou ideou přivádí k posvátné formuli pozitivismu: Lásky jako princip, řád jako základ a pokrok jako náš cíl. Její soustředěná existence zakládá se vždy na valné konkurenci nezávislé vůle. Všechna roztržka směřuje k tomu, zničití onu existenci, jež již svým pojmem posvěcuje ustavičnou nadvládou srdce nad rozumem, jakožto jediný základ naší pravé jednoty. Takto dochází všeliký řád věcí výrazu svého v bytosti, která jej studuje a stále zdokonaluje. Boj lidstva proti spojeným vlivům nutností, jichž musí býti poslušno, poskytuje tím, že energie i úspěchu jeho stále přibývá, srdci právě tak jako rozumu lepší předmět uvažování, nežli rozmarná všemohoucnost jeho theologického předchůdce; pravím: rozmarná, poněvadž to leží ve významu slova: všemohoucnost. Taková nejvyšší bytost jest něčím větším v říši našich pocitů rovněž jako našich pojmů; neboť je identická svojí přirozeností se svými služebníky, ale zároveň stojí nad nimi.¹

Lidstvo musite definovati jako celek lidských bytostí, minulých, přítomných i budoucích. Slovo: celek -- jasně ukazuje k tomu, že nesmite do něho zahrnovati lidi všechny, nýbrž je-

dině takové, kteří asimilace skutečně jsou schopni opravdovým spolupůsobením se své strany při zvyšování společného dobra. Všichni jsou nutně zrozenými dítkami lidstva, ale nikoli všichni stávají se jeho služebníky. Mnozí zůstávají ve stavu příživníků, který po dobu jejich vychování jest omluvitelný, ale zaslouží pokárání, jakmile jejich vychování jest dokončeno. Doby anarchie plodí takové tvory v houfech – ba mohou v nich dokonce dospěti až k rozkvětu, ačkoli, bohužel, pro pravé velké bytosti jsou opravdu toliko břemenem.¹²

Pozorujeme zřejmě, že jak pantheismus, tak i positivismus stejně vrcholí ve zbožnění lidstva; obojí jest neomezený egoismus a apotheosa lidské zpupnosti. Nebudu se u tohoto bodu zdržovati a jen se ho dotýkám, protože se k němu později musím vrátiti.

Nyní krátce shrnu, co jsem řekl:

Vidíme, že bylo předpověděno, že před vystoupením posledního velkého odpůrce Božího a Vtěleného Syna Božího inusi nastati vzbouření a odpad; viděli jsme, že autoritou, proti které vzbouření má býti namířeno, jest autorita Círke Boží, -- a že to bude vzbouření, jež má troji známku: rozkolu, bludu a popření Vtělení. Vidíme také, že toto protikřesťanské hnutí bylo v působnosti již za časů apoštolů; že od té doby stále působilo rozmanitým způsobem a v rozličných dobách a že se vyvíjelo přínulným, ba i zcela protivným způsobem, ale že přece vždy bylo jedna a totéž, identické co do principu i co do nepřátelství proti Vtělení a proti Církví.

Hnutí to přidržovalo se pýchy vládl horečkou národností, individui skrze filosofii a zorganizovalo se v podobě protestantismu a civilisace v nesmírnou protikatolickou moc na východě, severu i západu Evropy. Přirozeně představují katolici a protikatolici dva válečné tábory. Ale bohužel musím připojiti: křesťané a protikřesťané -- a to jest jeden z účelů mého pojednání o tomto předmětu; jsem přesvědčen, že mnoho lidí, ani nevědouc, kam spějí, strženo jest tímto hnutím, které v odporu jest se vším jejich nejlepším a nejhlubším přesvědčením, poněvadž nemohou rozpoznati jeho skutečného, posledního důvodu a jeho vlastní povahy.

V nynějším řevu Evropy proti Svatému Stolci a Náměstku Ježíše Krista lze rozeznati pud protikřesťanský. Revoluce italské, opírající se o protikatolického ducha pevniny a o politiku Anglie, vyplňují proctví a potvrzují naši víru. Ale doufám, že to později ukáží ještě důkladněji. Zdá se nevyhnutelným, že nepřátelství všech

¹² Katech. pos. nábož. str. 63 a 94.

národů, jež se odtrhly od jednoty katolické a proniknuty jsou duchem reformace, – totiž duchem soukromého mínění v odporu proti božskému hlasu živé Církev, – a nevěrou, která zavrhl eucharistickou přítomnost Vtěleného Slova, musí se soustřediti na osobu, která jest náměstkem a zástupcem Ježíše Krista, jakož i na těleso, jež jediné vydává svědectví o Vtělení a o všech jeho tajemstvích pravdy a milosti. Tím však je jedna, svatá, římská Církev, jejížto viditelnou hlavou jest papež. To jsou podle slov Pisma svätého ona dvě tajemství bezbožnosti a nepravosti. Všecky věci stavi tyto dvě nejvyšší moci, jež sdílejí osudy lidstva, v jasné světlo. Zápasem jest prostý boj mezi Kristem a Antikristem – obojí vojsko jest sestaveno v bitevním pořádku a lidé volí sobě principy, nebo události vykonávají volbu za ně, – a oni bezděky, nevědomě dostávají se do proudů, jichžto nepozorují. Theorie, že politika a náboženství mají rozdílné pole, jest klainem a lži. Neboť dějinám lze porozuměti toliko ve světle víry a přítomnost lze vyložit jen ve světle zjevení. Neboť nad lidskou vůlí, která nyní ocitá se v rozporu a zápasu, stojí vše ovládající božská vůle, jež řídí všecky věci tak, aby její vlastní dokonalý cíl byl dosažen.

J. Gr. Orlov: Piesne moje.

Piesne moje – zlaté včely –
 kde ste sa mi rozletely? –
 v ktoré kraje? – v ktoré strany?
 v žitíá búrke kto vás chráni?

A keď vám hól' slnce shlacli na celine, na kapradi, jako škovran na perute dvihate sa v smútku, v rmúte.	Odtial' láska od vás vanie na kvetnaté rodné stránc a ku každej malej chate techy sladkost rozndžate.
---	--

Zunite si lúčinami žiarnych lúčov bájoqrami: sadáte na vonné kvety jako tiché, smutné deti.	Tam sa mádom nasladíte, v rannej rose osviežite a jako dym tymianu vzdávate hold nebies Pánu.
--	--

Piesne moje – zlaté včely –
 kde ste sa mi rozletely?
 po úboči – po doline
 každá svojet k srdcu vinie –

O k n a.

František Dohnal: Zklamané touhy. Básně. Knižovna Družiny literární a umělecké, sv. IV. Olomouc 1917. Str. 108. Cena 2 K 10 hal.

První samostatná kniha Dohnalova ukazuje nám autora jako formálně úplně vyspělých básníka, vzdělaného dlouholetým studiem i překládáním básníků cizích: polských, dánských, francouzských i německých. Překlady i studie, jichž přehled podává Lad. Zamykal v připojeném životopise, jsou roztroušeny dosud po nejružnějších časopisech; až budou vydány, jak doufám a jak toho zaslouží, souborně, bude možno teprve nejen plně oceniti pilnou práci Dohnalovu, ale i posouditi jeho básnický vývoj. *Zklamané touhy* jsou, tuším, pouze výběrem jeho poesie, výběrem pečlivě voleným a vedeným jednotnou myšlenkou: vítězným překonáním osobního pessimismu.

Pessimismus básníkův, jenž nejlépe vyzněl v básních prvního oddílu knihy *Smutky v duši*, vyplynul z několika zdrojů. Hlavním však byl odvěký rozpor, jenž jest osudem skoro každé mladé básnické duše, rozpor mezi životem ideálním a skutečným, mezi snem a všední prosou. Mnohému podaří se brzy jej smířiti a zladiti, jiný trpí jím po celý život. I básník přiznává v úvodní básni *Jak ta labut bílá . . .*, že celý život jenom dumal a snil, stranou všeho světa vyběhl si vlastní černý svět a jenom v něm žil . . . Jak žil, o tom svědčí skoro všechny básně tohoto oddílu. Duše jeho byla plna tuh, krásných a vábných, ale marných, neplodných a nikdy nesplněných. Váhalo jej plouti jako bílá oblaka vysokou modrou oblohou, kde by nikdo nebránil letu, kde by zapomněl na ubohou zemi, na lidské bolesti a trudy. Tam se mu volně dýše, netisní ho tíže zemských pout, netisní prach všednosti. Chce ke slunci, ke světlu, vždy výš a výše za meze prostoru, za meze času. Ale v nadoblačném letu zachvěje jím vzpomínka na dalekou zemi. Tolik mu vzala, ale přes všecku nepřízeň a macešskost má ji dosud k smrti rád a nemůže se od ní zcela odpoutati. A v tom jest jeho kletá sudba:

Ze země toužit v neznámý svět,
z něho zas na zem utíkat zpět . . .
Věčně jen toužit, věčně jen snít,
neskojen nikdy tesknoutou mřít:
to tvoje kletba, to tvůj je žal!

Tak z vysněných říší, kde honil se za stíny klamných fantomů
a vůně hledal nové, opojné, vrací se vždy znovu na zemi, máje

v duši jen veliký smutek zklamání. Co měl rád, nyní jej bolí. Z dávných, slunných, teplých dnů, z dum a žhavých snů nezůstalo duši nic než prázdnota a šed. Neví ani, že bylo jaro, neboť na jeho záhoně je mrtvo. *„Ach, co žít mělo, co žít chtělo, v zklamáních trpkých odumřelo...“* A tak si zpívá již *„Píseň beznaděje“*, že je marno vše, již všechno pochováno, z té noci černé, příšerné marně čekat ráno... Beznadějný smutek duše zvyšuje ještě tělesná choroba, jejíž stopy se objevují a vnukají básníku stále předtuchu smrti. Namlouvá si sice, že pod sněhem tají se nový život, ale krev, jež trysklá ze rtů, kreslí mu stále před očima chmurný přízrak smrti. *„Pro tebe již nejsou květy více!“* Duší jej mlha a chlad, nutí se násilím do resignace a poroučí srdci, aby zapomnělo na všechno...

Než srdce nedá si poroučeti: z mrtvé resignace probouzí se k novým snům a novým nadějím. A tu začíná se boj básníkův s pessimismem, jemuž dosud bezmocně se poddával. *„Což věčně mám jen zmlát v rukách, já dítě slunných jasů? Přece vím: tam v dálavách i mé kdes slunce hoří...“* Cítí prostřed kvetoucí přírody, že srdce, jež chladlo, zase znova rozpučí jak rudé máky a naučí se zase kvést a k slunci jásat... A za krátko již vítězně prohlašuje: *„Své smutky větrům dám a všechny stesky své a všechny mamě sny...“* Dech nových vzkříšení já cítím z dalek vát a nových štěstí tep já slyším v tichu tlouc a stále hlasněji zní píseň života. *„Och, žiti, žiti zast!... O bratři, já-sejte! Dost dlouho lkali jsme...“*

Obrození duše básníkovy dokonává se ve druhém oddíle nazvaném *„Zvony města Ist“*. Jako tyto tajuplné zvony rozezvučely se v ní vedle dojmů z přírody také měkké, koncjsivé city náboženské. Básník se zdá, že nadešel již podvečer života, uštván a znechucen veřejnými boji vrací se v samotou pro trochu slumřena a vůně. A v samotě své duše slyší laskavý hlas Dobrého Pastýře, volá o záchranu k Hvězdě mořské, po hořkých chvílích bojů prosí Pána o klid i sílu k novým zápasům na osamělé pouti ke světlu. Zakotvil v tichém přístavě, kde vane všude sladký mír, kde není bludných cest, kde tone všechno v bílé záplavě světla Páně a kde rozkvétají touhy jeho jako lilije bílé...

Než básníku přece jest nemožno uzavřít se docela v tomto přístavu klidu: až k němu dorážejí vlny společenského života a zachvěla jím zvláště bouře světové války. Tyto své dojmy shrnul ve třetím oddíle knihy, nazvaném *„Lidská maskarada“*. Život lidský jeví se mu tu jako pestrý rej masek, jež vede cynik Mefisto. Páni baví se bezstarostně, veselí, že není Boha, ale z dále hříná již hrozná bouře sociální a objevují se předzvěsti války, neboť lidé

„slepě opustili jedinou hráz spásy: Kříž...“ Válka sama vyvolala v básnické činnosti Dohnalově silnou ozvěnu, jako snad u žádného z našich básníků. Již tato kniha obsahuje řadu básní, jež náležejí k nejkrásnějším celé sbírky. Básník vymanol se tu již docela z přílišného subjektivismu, jenž tolik zatížil zvláště první oddíl a jenž také dal knize její zevšednělý titul. Zapomíná vlastních bolestí, nepatrných oproti těm, pod nimiž sténá nyní veškeré lidstvo. Válečné hrůzy a jejich následky prožívá citlivým srdcem českého člověka a píše o nich skoro lidovým tónem několik zajímavých písní. A takový jest také celý jeho názor o válce. Ještě v básni „Tři jezdci“ jde jezdec do boje v domněni, že krví svou prolitou na bojišti vykoupí lepší věk, že vzroste z ní šťastnější a lepší lidstvo. Ale válečné zkušenosti přesvědčují později básníka, že toto krvavé šílení nepromění člověka ani nezmění běhu světa. Po boji bude svět takový jako dřív: „Smát se a hřešiti, vesele kupěti, nad hroby tančiti zas bude svět.“ Jen jeden mohl by zhojiti zjiřené rány a vyléčiti lidstvo z nemoci — Kristus, ale lidé nevěří a neslyší.

A přece, páni učení,
lidstvo jen tenkrát se stiší,
každé až sílce promění
Kristův duch v Kristovu říši!

Není jisté ani v těchto názorech o válce pesmismu: dřívější snědk políží jen zcela střizlivě na současné poměry, poučuje i utočí, cítí s utiskovanými a nevině trpícími, žaluje i pláče, ale při tom nevzdává se úplně naděje, vzdyt bez tebe, ach, čím by člověk byl? Nepromění-li válka celého světa, dá aspoň v srdcích jednotlivců rozkvésti modrým květům hrdinských ctností... Ostatně problém války dotkne se jisté ještě nejednou citlivé duše básníkovy a podníti její tvůrčí schopnost k novým odpovědím, neboť nevěřím, co praví v úvodní básni, že zapěl již svou — píseň labutu.

Em. Masák.

Nebudu psáti kritiky. Nejsem toho řemesla. Povím jen, co se mi v knížce Dohnalově líbilo.

Nejvíce konec knihy: Vítězi. Škoda, že tam knížka nezačala. Jsou to jen „fragmenty“, ale nikoliv drobty — „silomky“, ale nikoliv šterk. Tot balvány... z velikánů skal. Utrhy se ne větráním, leč dynamitem ducha.

„Patří „Vítězi“ do „Lidské maskerády“? Netáži se po zevnějším zařazení.

Lidská maskeráda (III. díl) tušiti dává, jakým umělcem

by se Dohnal byl stal, kdyby žil jiným životem, neb aspoň v jiném prostředí.

Libila se mi smělost myšlenky, hloubka citu, lehkost formy, pohotovost výrazu.

Libilo se mi, že II. díl Zvony města Is není delší. Nevěděl bych si rady, jak všechno pověsit do jediné zvonice, zvláště když něco zvonem není. Jsou tam věci, které náležejí do kostela, jiné do meditačního koutku v osamělé jizbě . . . Než vzpomínám:

to byly zvony, jež
vysoko na cimbuří
až kdesi v oblacích
zavěsili.

Dobře. Jak tam zkvétou Lilie?

Libilo se mi, že v II. dílu Smutky v duši nelze zjistiti, nad kterými to zklamáními touhami tolik smutku! Volnost dohodu blaží. Touhy Člověka? Umělce? Kněze? Občana?

Byly mnohé ty touhy a jsou těžké ty smutky! Zda nejtěžší? Bol, jenž nedovede zaplakat, bývá tragický. Slza je darem přírody soucitné, ale proto je – všeltní. Trp a – plač! – Jsi z obyčejných synů lidských; stejno, zda pláčeš slanou slzou či slznatým veršem.

Náš básník dovede zaplakat nad sebou velmi hoře. Lož uznáváme dovednost. A velikost? Tragika? Blíží se k ní z povzdálí, kdž nepláče za sebe . . . když také jiných bol tlumočí (Jarní ballada), když velkou tragedii lidstva načrtává (Podzimní inlhy).

Dohnal je zvučný elegik, ztlumený ironik.

Ale dnes není doba elegií. Velemudřec z bible praví sice *risum reputavi errorem* – smích uznal jsem za omyl, ale dnes velkým omylem je – pláč. Dnes jen pěsti sevřít anebo smát se . . . smát slavnou ironií velkých bláznů. Bláznů, ovšem, ale velkých. Nebo jsi-li knězem, mluv více s Bohem, méně s lidmi a nejméně k lidem!

Dr. Alois Kolářek.

Sdružení výtvarných umělců moravských v Hodoníně uspořádalo vánoční výstavu uměleckou, která trvala od 8. prosince do 6. ledna v obva z ovně Uměleckého domu. V obva z ovně? Ano. Nezní to umělecky – ale válečně. Vskakť Dům umělců v Hodoníně je ve stavu válečném: od počátku vojny je proměněn ve vojenskou nemocnici „Červeného kříže“. Tím ovšem činnost „Sdružení“ – alespoň po stránce výstavní a ve snahách po obrodu

uměleckého průmyslu – byla ochromena. Že nebyla úplně zastavena, svědčí jen o stále svěží energii vůdcův a pracovníků Sdružení¹. Rozumí se, že i vlastní činnost umělecká mnohých členů Sdružení¹ byla válkou dotčena nebo znemožněna – službou vojenskou. Za těchto okolností je pochopitelné, že nebylo možno pořádati výstav tak rozměrných jako v míru. Ale i menší výstavy ve válce pořádané měly úspěch největší. Tak i výstava posledního, umístěná výpomocně v místnosti, která za války byla přistavena jako obřadovna (Verbandszimmer), ale dle plánů architekta Blažka, autora architektury Uměleckého domu, byla tak prováděna, aby tvořila s hlavní budovou souladný celek a aby jí bylo možno užití k účelům uměleckým jako pracovní nebo pro menší výstav. Poslední výstavu vedle starých, osvědčených členů Sdružení¹ (Kalvoda, Lolek, Havelka, Frolka a j.) obeslali též hojně a dobře mladší umělci a radostně konstatujeme, že s úspěchem nejlepším. Jsou to zvláště Hoplíček, Rek, Votruba. Výstava nebyla sice myšlena reprezentativně, ale prezentovala se velice pěkně. Je-li dovoleno úspěch umělecké výstavy měřiti také prodejem výstavních výtvorů – pak poslední výstava Sdružení¹ měla úspěch prvotřídní, protože v několika dnech byla většina výstavy vyprodána. Nechá se upřítí, že Sdružení výtvarných umělců moravských¹ má velikou zásluhu jednak o probuzení touhy mítí originál umělecký, jednak o vytržení vkusu – tedy o uměleckou výchovu obecně. Tato záslužnost nutno zvláště zdůrazniti Předsedu Sdružení¹, Uprka Joža, se poslední výstavě nezučastnil. Nemá co vystavovat. Větší díla má rozpracována a drobnější mu odkupují a překupují (a přeplácejí) ještě pod štětcem. Je nyní větší umění nějaký obrázek z Pouti u sv. Antonínka¹ koupit, nežli – namalovat. D- c.

Rok zanedbaných jubileí katolických spisovatelů českých. Rok 1917 byl v pravém smyslu slova rokem jubileí literárních, kulturních, vědeckých i politických pracovníků. Také katolická větev české literatury zaznamenala dlouhou řadu jubilentů, kteří se dočkali čtyřicátých, padesátých, šedesátých i sedmdesátých narozenin. Škoda jen, že této vhodné příležitosti nebylo dostatečně využito, aby příslovečné mezery v naší literární monografické tvorbě byly slušně vyplněny. Až na nepatrné výjimky nebyla o nikom z jubilujících otištěna studie životopisná nebo literární. Protože na takovou práci není nikdy pozdě, a co se nestalo, dá se ještě učiniti, uvádím seznam jmen s nejnnutnějšími poznámkami. Sedmdesátých svých narozenin dočkali se katolický básník Jaroslav Hruška. Uden, lékař a purkmistr města Kladna, vysoce zasloužilý o stavbu nového chrámu kladenského.

Vedle něho Eliška Krásnohorská a Josef Kuchař jsou jména jubilantů i nám blízkých a sympatických. Vzpomínáme i bratra slovenské větve Svetozara Hurbana Vajanského. Šedesáté narozeniny ve zdraví oslavili básník František Kyselý, děkan v Jihlavě, sběratel pohádek a spisovatel o volapüku Jan Miroslav Bakalář, farář v diecési vídeňské, a zasloužilá povídkářka Vlasta Pittnerová. Z mrtvých nutno vzpomenouti básníka a překladatele Jana Spáčila Zeranovského, spolupracovníka 'Nového Života'; povídkáře Františka Jiřího Košťála z družiny 'Vlasti'; překladatele ze staroněmčiny, faráře Josefa Ševčíka z družiny 'Studia' a horlivého spolupracovníka 'Vlasti', učitele Josefa Flekáčka. Dlužno se zmíniti i o F. V. Vykoukalovi, literárním kritiku 'Osvěty'. Padesátky dožili se básník a essayista Sigismund Bouška, benediktin a farář v Bezděkově; básník František Leubner, farář v Bechlině; básník lidový Antonín Travěnc, rolník moravský; překladatel, essayista a plodný spisovatel Karel Vrátný; theologický spisovatel Rudolf Zháněl, vojenský superior v poli; estetik a básník Mikuláš Maršálek, povídkář a publicista Karel Bártovecký, homiletik Václav Davídek, sociolog Metodě Kubiček, překladatel a feuilletonista Lubomír Petr. Z pracovníků zemřelých vzpomínáme padesátých narozenin básníka Františka Skalika a povídkáře Františka Nováka. Mužné zralosti čtyřiceti let dožili se filosofický essayista, kritik a překladatel Václav Lankaš; básník, povídkář a literární historik Miloslav Javorník; básník František Hrubý Bukovec; překladatel Emmerichové Matěj Fencel z družiny 'Studia'; hudební spisovatel Jiří Kaván. Jiná důležitá jubilea: stoletá památka nalezení Rukopisu Královského, devadesátiletá založení Časopisu Českého Musea, sedmdesátiletá založení pražského Blahověstu, čtyřicetiletí vydání Vrchlického Legendy o Svatém Prokopu a Zeyerova Románu o věrném přátelství Amise a Amila, čtvrtstoletá památka úmrtí básníka Vojtěcha Pakosty, dvacetiletí otisku Zeyerovy Zahrady Marianské v 'Novém Životě'. Kolik jmen, tolik temat k literárním úvahám a studiím. V. B.

Umělecká dějprava biblická. Kdo by z nás netoužil po vzorné, umělecké příručce obrazové k vyučování náboženskému i k vlastní potěše! Naši předchůdci byli věru šťastnější. Měli takovou, umělecky vypracovanou knihu, a jest vskutku litovati, že jest již jen předmětem touhy sběratelů rytin. Mám na mysli dílko pražského, slavného rytce Jana Balcera (1738 – 1799) s názvem 'Biblische Gesdichten des alten und neuen Testaments. In Kupfer gestochen

von Johann Baltzer¹. 120 skvostných, bezmála miniaturních medvíteček. Kompozice každého obrazu mistrná, technické provedení výzorné. Obrazky schopně vzbudí náboženské i umělecké city. Neškodilo by vyšetřiti, nejsou-li dosud desky z tohoto díla zachovány. Jistě by se našel ochotný nakladatel, jenž by tuto dějepravu obrázkovou znova vydal. Nepochodil by jistě špatně. B. K.

S. Bouška: Děti. Kniha pastoralní par excellence! Básník mohl dát místo povídky! lepe podtitul *lidétské kartony*, jak navrhuje *Vlasti*², nebo „vzpomínky a rozhovory“. – Rozkošná tato kniha obsahuje vzpomínky z mládí básníkovy (stavění Beléna ve „Vánocích“, které vydal před lety *Nový Život* v Letorostech), příhody a rozumky dětské ze školy a ze života. Básník vystupuje jako katecheta, plný lásky a porozumění k dětem, jenž umí s nimi roztomile hovořit a je vychovávat. Kniž a vzdělance vůbec se těmito memoary nejen pobaví, jejíh poesii okouzlí, je jejíh sluným humorem rozehřeje, ale i jejíh moudrosti poučí. Máme málo knih tak krásných a cenných. Kladu jí vcelle „babický“. R.

Jan Vohorský: Kdo vps a dál? Básník známý z *Vlasti*³ vydává tu třetí knihu. Je to vlastně několik sbírek pohromadě. Přívál dlouhých veršů zeyerovské pompéznosti, místy skutečně krásných a dokonalých jak myšlenka a formou. Ale celku schází jakási úměrnost a umírněnost a průzračnost, místy slyšime jen verbalismus, místy Pegasus shazuje poctu do čiré prosy neb byzantské nechtivosti. Básník jeví velkou erudici, ale někdy mu paměť selže. (Petarca neopěval Beatrici, nýbrž Lauru.) Velmi vítaný byl by překlad veršů Gezelových, ale výběr pana Vohorského jest nepatrný a myslíme i nezdařilý. Či je vina – překladu? – Kniha vyšla tiskem jako rukopis v úpravě nešťastné. Krásnému talentu p. V. schází jen kritické vedení neb třídění.

Adolf Veselý: Život v zákopec. Básník delikátních nálad a rozkoší moderních vržen do vichřice válečné chytá

do veršů drsné dojmy pochodů a bitev. Stále v něm hoří pohlaví a touha po rozkoších jeho. Zachycuje výstřední pocity a představy české inteligence ve vojenském kabátě. Ovšem více animalně, bez velkých horizontů.

Dvě nové knížky meditací. Alois Hlavinka vydal v Pedagogické knihovně svůj katechismus pod názvem: *„Když srdce zavolá.“* Ve dvoustánkových meditacích ubírá se hlavními pravdami křesťanskými. Chce přivést k víře lidi, které od ní dělí jen slabá stěna, chce proto hmluvit po světsku⁴, jak praví v předmluvě. Ale obsah knížky tomu úplně neodpovídá. Autor *„Bůží“* více citává z písma než psychologických motivů, které by moderního člověka zaujaly. Kniha čini dojem poznamenek uže pro křesťany. Ale i tak mnohem poskytlne látky k rozjímání. Mystický tvrk Frant. Kašpar (v Nicově u Plánice) vydal 321 úryvků meditací pod názvem: *„Deník duše toužící po Ježíši Kristu.“* Ani tato knížka nemá původnosti a vzletu meditací Hellonových, přinášeje poněkud jen zbožné vzdechy jako č. 116: *„Ve středu svatodušní: Duchu sv., reflektore zoiči s nebe, osvět mi duši, at vidim všechny poskvrny své a vrásky, všechny překážky spásy, at chápu krásu etnosti a oskličnost hříchu! Uveř mne do hlubin pravdy Syna Božího, zvláště at pochopim Tělo Boží jako chléb dokonalého života! At vdechnu tvojí osvětu jako vzduch a jako vůni!“* (Coll.) – I toto rozmnožení asketické literatury lecko-mu poslouží. R.

Šlépěje nazval Jakub Deml svůj nový časopis. První číslo vyšlo ve formátu knížky a přináší velké i drobné myšlenky, příhody a starosti auto-

rovy. Číslo je věnováno F. X. Šaldovi, přináší jeho podobiznu od Fr. Bílka, ale jinak je to list čistě osobní. Cena 10 K za jeden sešit bude se zdát někomu přílišnou. Je to právě cena amatérská. Usudky o pracích Demlových se rozcházejí, jeho přátelé zhožňují každou jeho řádku, jiní mu vytýkají nedostatek umělecké tvárnosti. „Naše řeč“ v čís. 10. posuzuje jednu z nejkrásnějších knih Demlových „Moji přátelé“ po stránce jazykové a praví: „Hledaná strojenost, kombinovaná s neměně dělanou naivností výrazu, jsou jediné (?) význačné rysy jeho slohu. Jinak nemá jeho básnická řeč nic z toho, co naplňuje radostí gourmanda řeči u básníků a mistrů živého jazyka. Je s podivěním, že básník Moravan tak málo dovedl vytýžiti z jazykové krásy a výrazového bohatství i svérázu rodného kraje; jeho řeč jest tžž knižní, oposlouchaná, ne špatná, ale také ne krásný jazyk, jaký známe z většiny knih našich pražských autorů. I v chybách příklání se autor k pražské papírové češtině.“ Je zajímavé, čeho žádá pražská kritika od moravských autorů. — Rozhodně jest neporozumění Demlovi ve větě: „Neuchvátí-li kniha, která nechce působiti hloubkou myšlenek ani krásou formy a půvabem jazyka, v čem hledati jejího básnického účinu?“ — Nás u Demla zaráží často strohost k autorům katolickým a jakési koketování s jejich protivníky.

Opus palmare. Národ Husův, žně tolik mluví o Bibli, neměl dosud řádného překladu knihy knih. Bible králická, na niž je vystavěna i Frenclova, přes všechno velebení jest chatrná a zastaralá. Hemží se nemotornostmi a hebraismy. Nyní dokončil věhlasný orientalista Dr. J. Hejčl, profesor theol. fakulty v Olomouci, první polovici Starého Zákona. Překlad výrazný, jasný, přiléhavý a jadrně český. Hojně vědecké úvody a poznámky, čerpané z nejnovější bibliistiky, doplňují text. Dílo vyšlo nákladem „Dědictví sv. Jana Nepom.“ v Praze. (Stran 1344.

Cena 14 K.) Blahopřejeme autor, jinší může říci: Exegi monumentum aere perennius!

Die Standarte. Katolíti literáti němečtí vydali almanach redakci Bommannovou. Ráz knihy není eminentně katolický, ani nejsou všechny práce prvotřídní. Ale knihou vane duch duchovní svobody a otevřeného vyznání, jež u nás ještě pohoršuje. Tito katolíti literáti už nejsou ti Němci, kteří bji samé hurá, nýbrž Němci noví, kteří e zřikají panovačnosti a hlásají poznání a lásku národů. Zjevíma je to Hermann Bahr, který tu má zajímavý článek o moralistovi Schelerovi, k němuž se vrátíme. Z lepších autorů jmenujme: Heinrich Lersch, Ilse von Staci, H. Mohr, Hans Sturm, Nanny Langbrecht, Hedwig Kiesekamp, Peter Bauer. Ženy jsou silně zastoupeny Karl Muh má pěkný článek o genialitím Herclerovi a M. Weinandova vzpomínku na Pralu rund die alten Tschechenlieder! Obědka Keilova je příliš kubistická.

Bílek tvůrcem Smetanova pomníku. Architekt Vl. Hofman horuje v 1. č. „ilipyt“, aby se pomník Smetanův zřídil Fr. Bílkovi. Piše: „Předpokládá, že k zhotovení Smetanova pomníku e třeba hledat sochaře, o němž by e dalo předvídati, že jest předurčen chsavadní práci ke stavbě díla duchem národnímho, dospívám k závěru, že vede Myslbeka, jakožto seniora dokonatě školy sochařské, z následující generace jest to především sochař Fr. Bílek. . . Tento vystavoval skicu Smetany stoícího, nahnutých ramenou a skloněné hlavy, naslouchajícího jakési neznámé hudbě, sluchem snad již umírající. Zjev chudoby, strádání a pevnosti, jak ohořelý kmen starého stromu. Zdá se mi, že Bílek uhodl tu základní poit naší symbolické lásky k Smetanovi. Vyjádřil věčně se vracející český symbol, symbol trpné neústupnosti. Uhalť dobře. A dále, Bílkovi nebyla dosid dána příležitost k větší veřejné práci, ač jeho dílo jest uzavřené a značí velký kámen základový k českému umění.“

V další studii velmi více oceňuje celé dílo Bílkova, zvláště jeho náboženský ráz.

Mistr Fr. Bílek vykonal po Čechách v 11 měsících přednášky o svém díle se 150 světelnými obrazy, dne 2. února v Brně, 4. února v Prostějově a 5. února v Olomouci. Z tohoto zmluku vyzáruje překvapující bohatství Bílkova díla – tak velkého, hlubokého, samorostlého a – našeho. Serie obrazů je zahájena prostějovskou křížovou cestou, která ve zvětšeném promítání působí zvláště mohutně a odhaluje uměleckou svědomitost práce mistrovy.

Eduard Neumann, farář ve sv. Jiří u Choceň, už drahně let pracuje v malířství a čítáme v katolických listech o něm reklamní zprávy: plně obdivu a vobeleni jest zajisté uslechtilé, když nadaný kněz věnuje se výtvarnému umění a pracuje v ikonografii. Vítajíc tyto snahy a radujíc se z úspěchů, nesníme však přehánění ve chvále, abychom věci a vážnosti katolické kritiky neublížili. Na př. velké plátno Neumannovo: „[J]ichod sv. věřavěští na Velehrad“ bylo katolickými listy přeceněno a před uměleckou kritikou neobstálo jakožto věc dilettanta. Štastnější už byl Neumannův ikonostas, kde malíř šel prostě za ruskými vzory: Neumann ještě nemá ustáleného směru. Jest eklektikem, jenž hlavně čerpá z impressionismu, který se právě pro naše chráněné nehodí. Na výstavě pardubické bylo pozorovat potěšitelný vzrůst malířův jak v kompozici, tak v koloritě. Přijeme mu, aby poctivou prací vyspěl v hotového mistra.

Pízeňský Osvětový svaz usnesl se zakoupit Petru Bezručovi pozemek ve Slezsku. Bezruč, jakmile se o tom dověděl, žádal spolek dopisem, aby od svého úmyslu upustil. Jsou lidé, kteří se musí rdítí při přijímání darů. Když Osvětový svaz pízeňský žádal přes to o jeho souhlas k zahájení akce, odpověděl Bezruč básní Monotropu hypopitys. (Monotropu, básnickou bylinu, jejíž podoba tak krásně vystihena ře-

čným jménem, nazývá Pressl, jehož frazeologie dávno měla být přezkoušena, rhinek žlutavý. Bezruč jí říká poustevěnick!) Báseň zní:

Osamělí tuláci . . .
náležel-li do nich i t's,
našel's časem pod smrkem
monotropu hypopitys.

Roste v lesích hlubokých,
kde neutkví lidská stopa
sama v padlém jehličí
hypopitys monotropa.

Nech jí kvést i uvadnout,
když už rýč jí nevykopá,
růže chce být viděna –
všem jde stranou monotropa.

26./12. 1917.

F. X. Šalda v kritice Barbussova [jane válečného románu „Oheň“ vytyká nedostatek vyššího stanoviska náboženského, které jediné může vyložit a usmířit hrůzy válečné, jak učinil Tolstoj ve válečném románu dle Napoleonských „Vojna a mir“. Barbusse odmítá náboženství nepřátelsky a doufá, jen v puzemský „pokrok“ civilisace, který však duši slovanské nestačí.

V „Českém časopisu historickém“ V. Hrubý pokouší se důmyslně o důkaz srovnáním písma, že V. Hanka skutečně psal Rukopis Kral. D., zlozinec evangelia sv. Jana, glossy v Mater verborum, 2 žalmy v žalárii Musejním, Píseň na Vyšehrad, Píseň milostnou krále Václava, Libušino prorocství i Rukopis Zelenohorský. Zbývá tu však odklidit záhadu s ilustracemi RZ., o kterých přinesla zprávu Aicha. Tu třeba důkazů palimpsestovou fotografii.

Umění taneční. Po příkladu Duncanové objevily se také na našich jevištích! moderní umělecké tanečnice, které snaží se tancem vyjadřovati smysl znamenitých básní a skládek hudebních. Je to pokrok od baletu často bezduchého, který si zakládal na krkolomných pósách, vrtní a přemetech v krátkých gázových sukýnkách a tělových trikách. Pozornost vzbudila novým uměním Ervina Kupferova, Ritta

Sacchetto a posledně Věra Wratislawa. Taneč Sacchettové má málo duchaplnosti a procitění, o Wratislawě píše [Lipa]: „Hlavními jejími motivy jsou: poskok buď Dalcrozeovský, nebo v té variaci, jak ho užívají žákyně Duncanové, jenže při vyskolenosti jejich těl dopadne poskok jejich jinak; potom několik pohybů pažemi, jež se přímo trpně vyjmaly k hudbě Fibichově a měly vyjadřovat vzpomínku na první lásku. Rozmanitost vnáší do jejího programu jediné kostýmy; ale toho, co je duší tance, pohybové rozmanitosti, individuálního přiblížení se k tomu či onomu komponistovi, bychom marně hledali. Drávě tak jí schází schopnost charakterisovat náladu pohybem.“

Ve sporu o české jamby právem byla položena otázka, co si počneme s koženou teorií Královou vůči verši Máchovu, který se cení jako jeden z nejlepších naší poesie:

Na tváři lehký smích,
hluboký v srdci žal – ?

Je to verš jambický a krásně, bezvadně jambický a potvrzuje plně teorii, kterou v Arše postavil K. D. Lutinov: „Smích“, slovo dlouhé a přízvukné, svým důrazem k sobě táhne slovo „hluboký“ v metrický celek, tak že pak přiložené padá druhý přízvuk na slabiku „bo“, jako ve slově „nehluboký“. Básníci ve smích hájí volnou pružnost proti prken nesti učencové, jen „Týn“ (asi z averse proti „Arše“) porhával slovem argumentaci Královou, aniž by pověděl důkazu nebo vůbec věčný zájem.

Nové hodnocení pojmů. Marie Šteřehová si natřela v článku „Vynalezení ženy“ v Kmeni č. 45 a 46, na nespravedlivé a nesprávné pojetí ženy u mužů, kteří dle nezlomitelné a podivné tradice mužského zraku nedovedou rovnocenně ženu zlidštití. Proto volá, aby ženy vynalezly sebe, neboť je těžko žiti dle pojetí mužů. Doba naše ukazuje jasně, že s celou řadou tradičních pojmů nelze vystačiti, že se

musí nové hodnocení provést. Nejenom pojem ženy, ale i pojem demokracie, nacionalismu, sebeurčení, kultury musí býti nově zhodnocen. Kdo to provede? Nevíme, ale jisto jest, že se stimulými tradičními pojmy se těžce žije. H.

Literární soutěž pro české literáty z věnování Josefa rytíře Douška a jeho choťi Ilmy, vyspána do 15. března 1918 na práce dramatické, romány, povídky, básně neb essaye. – Kapitál obnáší 10.000 K. Adresa: Jaroslav Hilbert, Praha II., Riegrova nábřeží 28 – 234. Doufáme, že se účastníci i spisovatelé katolíci.

IV. třída České Akademie vypisuje ceny až do 2000 K z oboru literárního, hudebního a výtvarného do 31. května 1918. Z fondu JUDra Jana Kaňky 1000 K do 1. května 1918.

Z kulturního ruchu. Velmi živý ruch rozvíjí Společnost sv. Cyrilla a Metoděje, odbočka křesťanské akademie v Olomouci. O počinech Společnosti informuje i Věstník, redigovaný Fr. Světlíkem. – Zemská rada katolíků v Praze pořádá cyklus veřejných přednášek v paláci Colloredo-Mannsfeldském o časových křematech. Dne 27. ledna 1918 přednášel za velké účasti Dr. Jos. Kašpar o původu života, dne 3. února prof. Emanuel Žák: Princip katholicismu a Luther. Pořadatelství má Mons. F. Vaněček. – Strahovský opat M. Zavoral převzal konferenci řeči v Olomouci.

Z kulturní vidně. Herrmann Balu recitoval ze středověkých básníků katolických – Annie Rosarová přednesla Aischylovy i Peršany v překladu Liona Feuchtwangera. Je to nářek nad prohranou bitvou u Salamíny a nad hrůzami války. – Hudebně historická centrála, jejíž úkolem je sebrat a vědecky vydat válečné písně rakouské, již 100 jich vyzlala a uspořádala z nich koncert za účasti císařovny. Také u nás bylo by velmi poučeno suctovat, jak se válka projevila v písni a v poesii.

Zprávy administrace.

K dnešnímu číslu přikládáme složité listky Družiny literární a umělecké, jimiž budiž předplatné (11 K) posláno.

Nedoplatky za minulé ročníky, jakož i za publikace nákladem K. Dostála Lutínova vydané, nebudtež posílány do Olomouce, nýbrž jen do Prostějova.

Zvýšené předplatné „Archy“ stále ještě možno nazvat nízkým předplatným oproti jiným časopisům. Tak pražský „Kmen“ zvýšil předplatné na 30 K, pražský „Týn“ na 16 K.

Ukázkové adresy přijdou nám velice vhod. Posílejte nám je, ať počet odběratelů „Archy“ vzroste co nejlépe.

Kupujte knihy nákladem Družiny literární a umělecké vydané. Všimněte si inserátu!

Knihy redakci zasláné.

Konařík-Bečvan: Judita. Povídky z východní Moravy. Nákladem „Evy“ v Olomouci. Cena 2 K 40 h.

K. Dostál Lutínov: Písně tvorů. Edice „Nový život“ v Prostějově. Cena 2 K 30 h.

Časopisy.

„Eva.“ Ročník XIV. Číslo 11. a 12. Předpl. 4 K. Olomouc, Dolní nám. 17.
„Vychovatelské listy.“ Organ Pedagogické akademie. Řídí Dr. J. Kratochvíl. Ročník XVII., čís. 10—12. Ročně 10 K.

Družina literární a umělecká v Olomouci, Dolní nám. 17

vydala a nabízí tyto knihy:

K. Dostál Lutínov: Šlehy a náhy Satyrické verše. Cena K 1·80.

Fr. Dohnal: Zklamané touhy. Básně. Cena K 2·10.

Gab. Ronaj: V městě Slovácké drama. Cena K 1·70.

Ratolest olivová. Potěšná knížka pro vojáky i nevojáky. Neváz. K 2·60, váz. K 4·—.

J. Vyhliďala: Znáš ten kraj, kde haňčko palmy kvatou? a J. Hrdka: Povídky z Kopanic — jsou rozebrány.

Administrace „Archy“ v Olomouci, Dolní náměstí 17

nabízí, pokud zásoba stačí, za snížené ceny:

I. ročník „Archy“	K 4·50
II. ročník „Archy“	K 4·50
III. ročník „Archy“	K 4·50
IV. ročník „Archy“	K 4·50
V. ročník „Archy“	K 5·50

(Přiloženy jsou „Písně tvorů“.)

V knihárnici „Evy“ vyšly:

1. svazek Gab. Ronaj: Pane, smiluj se nad námi, básně. Cena K 2·10.

2. svazek Fr. Střížovský: Půlnoční světla, básně. Cena 90 hal.

3. svazek B. Konařík-Bečvan: Judita, povídky z východní Moravy. Cena K 2·40.

ARCHA

Měsíčník
pro literaturu, umění, kulturu a život

s přílohou

ARCHIV LITERÁRNÍ

Číslo

5

Ročník VI.

OLOMOUC

1918

Vydává Družina literární a umělecká

„ARCHA“ s přílohou „ARCHIV LITERÁRNÍ“ vychází měsíčně vždy 15. dne.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál
Lutínov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Stř-
žovský a Ladislav Zamykal. Redakce je
v Olomouci na Dolním náměstí č. 17. —
„Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar
v Praze-V., Valentinská č. 22.

Na „Archu“ i s „Archivem“ se před-

plácí ročně K 11.—, půlletně K 5-60,
čtvrtletně K 2-80. Jednotlivá čísla jsou
po 1 K. — Administrace a expedice
„Archy“ je v Olomouci na Dolním ná-
městí čis. 17. — Nepřijaté rukopisy vra-
címe tehdy, byly-li přiloženy známky.
— Za vydávání odpovídá L. Zamykal.

Číslo 5. vyšlo dne 15. května.

Obsah „Archy“ číslo 5.:

R. Stupavský: Biblické ženy. — František Dohnal: Problém Krista v moderní krásné literatuře. (Pokr.) — Jaroslav Hruban: Z cyklu lyriky „Addolorata“. — Kard. J. E. Manning: Antikrist čili Nynější krize Svatého Stolce ve světle pro-
roctví. (Pokr.) — Josef Hanák: Myšlenkový vývoj Anatola France. (Pokr.) —
J. G. Orlov: V pokoušení. — Em. Masák: Jako hrušeň v poli. (Pokr.) — Eug.
Klaudius Kletus: Svitání do tmy. — Fr. Zýbal: Sláva na výsostech Bohu. — Okna

Obsah „Archivu literárního“ číslo 3. a 4.:

Vilém Bitnar: Nedostatký české literatury katolické. (Pokr.) Vilém Bitnar:
Technika básnických překladů Karla Dostála Lutínova. — Dr. Otto Sieblík a
Vilém Bitnar: Z doby Douchovy. (Pokr.)

Redakční listárna.

Nehodí se nám: E. T. (dovolíte-li,
bude některé básně použito jinde). —
J. R. Ostrožský. — J. K. Blat. (dle žá-
dosti vrátíme). — Fr. K. Pěčín.

M. P. v I. Článeček „Folklor —
umění“ odevzdala nám redakce „Ar-
chivu“ pro „Okna“, kde je uveřejněn.

V. S. v P. Kratší článečky nového
obsahu budou nám pro „Okna“ vždy
vhod.

Em. Masáka „K branám věčnosti“,
šestý svazek „Knihovny Družiny lite-
rární“ se dotiskuje. Na knihu upozor-
ňujeme už nyní.

Bedřich Konařík-Bečvan připravuje
k tisku povídky z Valašska „Nedobry“.

Také na nové delší povídce „Justinka
Prchalova“ pracuje J. Pospíšil.

Zprávy administrace.

Odběratelé „Archy“ dovolujeme si
upozornit, že jest třeba, aby list náš
skutečně předplatili. Jen pro předpla-
titele stojí „Archa“ 11 K. Kdo ne-
předplatil do 31. července, pro
toho bude stát „Archa“ 14 K.

Někteří odběratelé si nepovšimli,
že „Archa“ letos stojí už 11 K a ni-
koliv 7 K.

Staré ročníky „Archy“ nabízíme za
snížené ceny, jak svědčí o tom laserát.

Časopisy.

R. Stupavský: Biblické ženy.

EVA.

Stály stromy v tichém stesku,
žal jim seděl v korunách,
zatemněn ráj ve svém lesku,
hřích klyž přešel jeho práh.

V truchlé písni zmlkli ptáci,
jenom drávců slyšet skřek,
slunce nežli vykřívá
v mraku hledá útulek.

Černá mračna temní nebe,
Jábel vyšel z pekla vrat,
hrůza stvoření vše zebe,
s ženou mluví svůdný had.

Adam těžkou hlavu věsí,
bolest cítí nezměrnou,
ve sluch šeptají mu běsi,
že má ženu nevěrnou!

ŽENA LOTOVA.

V praskotu a ohně záru
zmírá smilná Sodoma,
zmar jí drtí ve svém spáru -
děsná hříchu pohroma.

A jak plaché čtyři stíny
Lot utíká s rodinou,
duše jeho nezná viny,
něhou stkví se dětinou.

Anděl bílý provází je,
hrozbu šeptá jeho ret:
hodina už soudu bije,
nikdo nechtěj patřit zpět!

Nezná anděl, strážce ctnosti,
srdce ženy - tajnou hloub -
pomník její zvědavosti
u Sodomy solný sloup.

HAGAR.

Jde pouští nemá noc a černá,
jež nenávidí bílých hvězd,
jak smrti šedé sestra věrná,
když z vražedných se vrací cest.

Spí poušť a ztichly bílé stany
jak rozpadlý kdes starý chrám,
jsou mírem duše upoutány,
jen spánku nezná Abrahám.

Mu stíny na duši se věsí,
jež rdouší sen a toužný klid,
jej větru lkavé steny děsí,
kam hlavu jenom položit?

A venku hladný šakal kvílí,
vždy lačen lidské kořisti,
kde dríme Hagar, anděl bílý,
o, Bože, chraň ji neštěstí!

LIJA A RÁCHEL.

Políbením smutné Lije
Jakubu vždy zhořkl ret,
v jeho tužbách Ráchel žije –
pro ni slouží sedm let.

„Se mnou vrat se!“ Lija prosí,
v otce svého žirný lán . . .
slza velká oko roší,
bolem chví se bílý stán.

Pokorná jak ovečka je,
Lija těžká v lůně svém,
prchnout touží v dálné kraje,
nebo zemřít v bolu zlém.

Mlčí Jakub. Dále slouží
sepiat krásy řetězy,
Lija rodí, bol ji souží,
Ráchel krásou vítězí!

SÁRA.

Tobiáš jde hledat štěstí
v neznámou a dálnou zem,
snad se mine zhouby, zcestí,
když mu anděl soudruhem.

Nevěř ženy svůdné tváří,
jež tě kouzlem zvbílá,
z očí její démon září,
sedm mužů zabilá.

Růže lásky jemu zkvety,
když zřel Sáry žhavý zrak,
tu mu šeptá anděl světlý:
v duši její drímá drak!

Modlitbou ji posvět, ctností,
jež je ženy údělem,
okovy s ní padnou zlosti,
bude tobě andělem!

DALILA.

Hrůza ze Samsona sálá,
všude seje zmar a děs,
ruce, nohy, jako skála,
vlasy, vousy jako les.

A tu žena vlichotí se
v přízeň jeho – Dalila –
s láskou víno zaperlí se,
jež mu v pohár nalila.

Pouště král mu v dlani zmirá,
člověk je mu jepicí,
síla jeho neumírá
před nepřátelí tisíci.

Co nezmohlo tisíc pěstí,
svedla ženy měkká dlaň,
za okamžik lásky, štěstí,
Samson platí slávy daň!

František Dohnal: *Problém Krista v moderní krásné literatuře.*

(Pokračování.)

Ostatně nebyl Ibsen ani prvním ani posledním, kdož zpracoval básnický thema konfliktu přechodní doby mezi dvěma světy, konfliktu mezi křesťanstvím a pohanstvím. I mezi jeho soukmenovci můžeme naléztí předchůdce. Tak již patnáct let před dokončením Ibsenova *Kejser og Galilaeer* švédský spisovatel Viktor Rydberg v knize *Den siste Athenaren* podává nám úchvatný obraz boje nastávajícího křesťanství s upadajícím pohanstvím a již tu nadložena zásada o dvou říších, pohanství a křesťanství, o říši života, krásy, rozkoše a smyslnosti na jedné straně, a říši smrti, zmaru, sebedmrtní a odřikání na druhé straně. Zmiňují se o něm, poněvadž není pochybnosti, že toto dílo, které tenkrát svým téměř revolučním pojetím thematic takový rozruch způsobilo, nezůstalo bez vlivu také na Ibsena a celkovou stavbu jeho *Cisar og Galilejskeho*.

A jako na Ibsena značný vliv mělo toto dílo Rydbergovo, tak zase Ibsen sám působil podobným vlivem dále a působil o to mohutněji, oč jeho *Cisar og Galilejský* byl grandiosnější a umělečtější.

Tak na př. přímo pod vlivem Ibsenova dramatu napsal také Jar Vrdhlický svého *Juliana Apostata*. Ovšem Julian Vrdhlického není tak kombinovanou povahou jako Julian Ibsenův. Není tu také snu o třetí říši – proto tragédie Vrdhlického nespadá vlastně přesně v rámeček této kapitoly a jestliže se o ní zde zmiňuji, činím tak jedině pro její genetický vztah k dílu Ibsenovu . . . Julian Vrdhlického je prostě křesťel staré epody, který učinil si životním úkolem, vzkřísiti zase z troskek starý svět pohanský. *„Chci vzkřísiti starý svět!*“ praví Julian Basilovi, *„chci vrátiti světu staré plamenné nadšení, jež změnilo zemi v ráj a lidi v nesmrtelné bohy . . . Já ninoho přemýšlel o světě a běhu dějin a shledal jsem, že byl šťastný a velký v době prvního pohanství. Chci ho vrátit k zdrojům tohoto ztraceného blaha. Vy, křesťané, jste mi v cestě. Bud vás rozdrťím anebo se rozdrťím o vás . . .“* Marně mu Basil namítá, že vše to jest jen křísení veliké mrtvolky, jen vyhrabávání kostí minulosti . . . Julian nedá se odvrátiti, jde za svým cílem – a hyne. Ale tak, jak Vrdhlický vyvinul děj, nehyne vlastně pro svůj cíl, nehyne rozdrčen o křesťany!, nýbrž hyne pro zločin spáchaný na rodině Ursulově . . . Ostatně zdá se, že Julian ke konci života dospívá k jinému názoru o náboženství, neboť souhlasí s Ammianem, který hlásá, že *„vlastní náboženství světa je*

chtít a směřovat k dobru. Dobře jednat je mnohem víc než dobře věřit. A když chtěl jsi dobro – pak ti jedno jest, kdo drží váhu lidských osudů, zda Zeus či Ježíš, zda osud neb náhoda...¹ Ovšem toto vědomí, toto náboženství stačí prý pouze duchům povzneseným, ale dav, lidstvo, to musí mít bohy.... Umíraje želi Julian, že z mraků se řítí poslední bledé stíny Olympických a svět nelituje jich – lhostejně dál valí se tmou a stínem, jež vrhá kříž Kristův... Ale ani tato nová víra Kristova nespasí svět; velcí a dobří stejně umírají v něm... Co však má tedy spasiti svět, Julian Vrdhlickeho nepovídá!...

Jiným snem o příští třetí říši je románová trilogie ruského básníka Dmitr. S. Merežkovského: *„Kristus i Antikristus.“*

Již názvy této trilogie jsou charakteristické. První díl *nadepsán „Smrt bohů“* (Julian odpadlík), druhý díl *„Vzkříšení bohů“* (iLeonardo da Vinci), třetí díl *„Antikrist“* (iPetr a Alexej). Třeba podotknouti napřed, že Antikristem u Merežkovského není určitá osobnost, nýbrž jakási tajemná démonická síla, která vždy znova a znova v různých podobách a různými protikřesťanskými činiteli začíná boj proti Kristu a jeho království. Jinak jeví se a bojuje v první části, jinak v druhé, jinak konečně v třetí – ale vždy je to táž nepřátelská moc, týž protiklad Kristův: Antikristus.

V první části trilogie (Julian Apostata) líčí Merežkovskij zápas křesťanství s pohanstvím: bohové olympičtí umírají a s nimi celý ten krásný svět pohanský. Julian marně snaží se vzkříšiti to umírající pohanství. *„Vícisti Cialilee!“* je nucen vyznati Julian. – V druhé části (Leonardo da Vinci) líčen boj renaissance s ideami středověkými. Středověk končí, umírá sláva jeho a s ním i sláva křesťanství. Marně zní nadšené slovo Savonarolovo, nevzkřísi již křesťanství umírajícího, nastupuje kultura nová, zosobněná v Leonardu da Vinci, jenž pln nadšení hlásá vzkříšení bohů v umění a sloučení kultury pohanské s duchem křesťanským... Ale také Leonardovy snahy jsou marny: lidé starí, lidé předešlé kultury ydít v Leonardu jen pohana – a lidé noví nejsou ještě tak daleko, aby podopili jeho myšlenky a jeho spažení, a tak veliký mistr umírá na konec opuštěn ode všech i od svého nejmilejšího učedníka... – V třetí části (Petr a Alexej) líčí básník zápas mezi starým a novým Ruskem za Petra Velikého. –Zde srazily se dva proudy, dvě moci: křesťanství na jedné straně a kultura západní na druhé straně; křesťanství, které je prosté, tradiční, bez kultury – a kultura západní, která jest bez křesťanství. Nositelé těch dvou protikladných idejí jsou právě Petr a jeho syn Alexej. Petr, představitel západní kultury a budovatel nového Ruska, velikého, slavného, ale zpohanštělého; Alexej, představitel křesťanské

trádice lidu, jenž vidí v Petru Antikrista a raději snáší protivenství, snáší muka a žaláře, než by se podrobil moci Antikristové . . . I zde pokus Petrův končí nezdarem, jak naznačuje básník symbolickým obrazem na konci trilogie, kde objevuje se zjev sv. Jana, zvěstujícího druhý příchod Páně a volajícího: Antikrista přemohl Kristus.

V prvním díle *Julian Apostata*¹ – psaném pod dojmem cesty po Řecku a snad také pod vlivem blízkosti Ibsenova *Císař a Galilejský*² – stojí Merežkovskij na stanovisku naprosté negace vůči křesťanství. Křesťanství zničilo mu krásnou, slunnou kulturu antickou, usmrtilo mu staré bohy, které tolik miloval – proto nenávidí ho nenávisť Nietzscheovskou; ale poněáhu v dalších dílech trilogie mění stanovisko svého přesvědčení, blíží se více křesťanství a tvoří si nový nábožensko-filosofický systém o příští říši, o příštím království, v němž Olymp splyne s Golgathou, pohanství s křesťanstvím. Sní o jakési synthésis ducha i pleti, nebe a země, Boha a světa. Křesťanská společnost musí se obřadití pohanstvím a tak teprve dospěje onoho příštího, vyššího, pravého křesťanství, kde dva protichůdné principy, tělo i duch, splynou ve vyšší princip, t. j. v princip *„Svatého Těla“* . . . To bude to pravé království Boží na zemi, pravá církev všesvětová a věčná, v níž nebude kontrastů mezi osobností a společností, mezi láskou a smrtí, ale jen absolutní svoboda osobnosti a synthésis nejvyšších ideálů pohanství i křesťanství.

Symbolem této synthésis je Merežkovskému *iz pěny* zrozená, chladná, bílá Afrodita v celé své nestydlí se krásě, tato radost bohu i lidu, jejíž zářivý zjev jako zlatá nit vine se všemi třemi díly a kdykoliv křesťanství v úctě sklání se před nesmrtelným dílem Praxitelovým, vždy – dle Merežkovského – blíží se znovu příštímú království, které bude dovršením křesťanství . . . A tak v prvním díle vidíme, jak Julian v mnišském hábitě se modlí před touto řeckou bohyní krásy; v druhém díle s uměleckým pochopením studuje ji *madělově*³ té doby Leonardo da Vinci a sám Giovanni, jinak věrný syn církve, se zanicením patří na krásné bílé tělo její a při pohledu na tuto *„bílou dáblíci“* jakási tajná vlna bouří se mu v hrudi; a podobně v třetím díle carevič Alexej . . . *„Obživne Hellas a my s ní,“* volá v prvním díle sličná Arsinoe, tato křesťanka-pohanka, na níž jako by chtěl Merežkovskij ukázati, že právě pohanství neodporuje pravému křesťanství . . .

V každé části trilogie je osoba, která je nositelem ideje oné příští třetí říše, osoba, která tu třetí říši tuší, hlásá, předpovídá. Tak v první části učitel Julianův Maxim věští budoucnost, kdy splyne dobro i zlo, pokora i pýcha, jako světlo a stín splyvá

v jiném soumraku¹. V druhé části Cassandra mluví o příštím Bohu, kdy světlo splyne s tmou nebo, nahore s nebem dole, a to, co bylo dvěma, bude jedno². V třetí části konečně stařeček Tichon předpovídá blízký příchod třetího království a konec mukám všech, kdo hledají příští město,³ třetí království⁴.

Nejblíže tomu třetímu království stojí tři hlavní hrdinové, tři zveliči pohaně⁵, podle nichž pojmenovány jsou jednotlivé díly trilogie: Julian, Leonardo da Vinci a Petr. I v nich sice nenastala ještě ono toužené splynutí pohanství s křesťanstvím, neboť nepřišla ještě doba synthese těla i ducha ve svatém těle⁶, a tak zůstávají jak Julian, tak Leonardo, tak Petr nositeli jen poloviční pravdy – ale přece i jako takoví jsou blíže tomu příštímu pravému křesťanství než křesťané tradiční, neboť jak praví Merežkovskij, spojení Svateho Ducha se Svatou pletí je blíže nesvatá pletí inimokřesťanského lidstva než beztělesná svatost křesťanství⁷.

Rusku, a tím i pravoslavi, připisuje Merežkovskij – aspoň v třetí části trilogie – veliké poslání: obroditi křesťanství západní a přivesti lidstvo ke světu pravého křesťanství, k oné synthesi duše i těla, Golgothy a Olympu, k onomu i Třetímu Zákonu⁸, k Zjevení Ducha sv.

Jak již řečeno, v postupu trilogie, zvláště v třetím díle Merežkovskij značně odchytil se od původního stanoviska, které zaujal v první části. Místo původního negativního názoru nastupuje jakési fantastické mysticko-gnostické náboženské blouznění -- to snad hlavně pod vlivem nábožensko-filozofických shromáždění, jichž od roku 1901 Merežkovskij velmi horlivě se účastnil... Merežkovskij stává se učebitelem a propagátorem křesťanství -- ovšem i svého křesťanství. Při tom pravoslavi je mu tělem křesťanství⁹; ruská církev je mu historickou a národní formou; samo držíví je mu utváření člověko-boha¹⁰. . . Pozoruhodny a významny v té věci jsou i jeho literární studie z té doby, jako o Gogolovi (i Gogol i čert¹¹), a zvláště obšírná studie iL Tolstoj i Dostojevskij¹², kde rozvádí své myšlenky o křesťansko-společenském obrození na základě materiálu ruské literatury. Gogol objevil Merežkovskému v ruské literatuře demaskovaného Antikrista. Ani Julian, ani Petu nebyli antikristy, za které je považoval lid a běžné mínění. Právým antikristem dle Merežkovského je Čičikov, onen Čičikov, jak nám ho vyličil Gogol, onen Čičikov, který je personifikací ducha všednosti, prostřednosti, odměřenosti, onen Čičikov, který je negací snahy po Nekonečném, jež právě vtělilo se v Kristu... Tolstoj a Dostojevskij ukazují Merežkovskému cestu k tomu příštímu Kristu: Tolstoj nevědomě a bezděčně tím, že ukázal sílu a moc pohanství, Dostojevskij vědomě tím, že učí nás radost.

němu pojmání křesťanství, nové lásce země k nebi ... Charakteristická jsou slova Měříčkovského o Čechovi a Gorkij: Čechov a Gorkij jsou vsutku proroky, ale ne v tom smyslu, v jakém se o nich myslí a v jakém snad myslí oni sami o sobě. Jsou proroky, nebot blahoslavi to, co chtěli prokleti, a proklínají, co chtěli blahoslaviti. Chtěli ukázati, že člověk bez Boha jest bohem, a dokázali, že jest zvířetem, ba hůře – dobyttem. ba hůř než dobyttem – mrtvolou, a hůř než mrtvolou – ničím ...
(Pokračování.)

Jaroslav Hruban:
Z cyklu lyriky „Addolorata“.

ADDOLORATA.

Kdo jsi?

Příziak jen,
jenž z chorých útrob vzhází u vědomí?
Cá sympathicus jest línem tvého zrození,
sympathicus choiv, jenž zvládnout nedovede,
co doléhá naň z venčí čerstvých dojmů silou? –
Ne, proto ne, tvé tůpke jméno dal ti život sám,
jež sta oči zřelo vedle mých a řeklo: Trpělat!
Addolorato, ty's tichá moje chot,
jež krokem neslyšným jdeš životem
jak pláni setmělou, v níž není slunce jas
a zasvitne-li v krátko paprsek,
tož stíny dlouhé tůpce splácejí,
co dala tobě chvíle zářivá.
Tvých temných smutků teskné hodiny
dnes kovem těžkým na mne padají
a vivvají se v srdce hluboko, jež krvácí ...
A přec tvá bolest byla spásou mi
a v němých prosbách na mne volala,
když daleko jsem zašel – v nevěru.
Addolorato, ty's tichá moje chot!
Addolorato, ty's rosou v snění mém!
Ty's svěží květ, jimž vesmír rozvil se
a v srdce moje vešel vůněmi,
jež blaží vidinami aeonů.
V tvém doteku ráj závrtný se chvěl
a něžnost zpívala v tvých kadeřích,
když jarní zefýr sám je kolíbal.

A jaro všude bylo kolem nás,
 tvým dechem chvěl se vlhý vesny vzduch
 a vzduchem tím mne ovíval tvůj dech,
 Tvých očí nádheru v smrt nesmím zapomnět,
 všech sladkých tužeb prchlá vidino!
 Addolorato, ty's rosou v snění mém! –
 Addolorato, ty's svatých smutků stín!
 Neb v bujně divou píseň života
 neslyšně vstoupil zjev tvé pokory
 a chorálem, jenž pln jest trpkých krás,
 od chvíle té zní kosmu varhany.
 Mač svatost vrátila se v slzách tvých,
 nad světem vzešlo slunce zářivé,
 kde noci jsou, jež zraky spájely,
 v nichž na nový jsem život přísahal!
 Addolorato, ty's svatých noci stín!
 — — — — —

Tak žena k poznání mne vedla pramenům
 a v trojici, v níž dáno zjevení,
 jest cesta tužeb mých, jest svět i Bůh!

**Kard. J. G. Manning: Antikrist
 čili Nynější krise Svatého Stolce ve
 světle proroctví.**

Přeložil Fr. Josafat.

II.

To jest tedy ono vzbouření, které sbíralo od osmnácti set let síly své a dozrávalo k hodině, kdy dostane svého vůdce a svoji hlavu. Výklad, přijatý všeobecně od protikatolických spisovatelů, dle něhož nejdříve Antikrist pokládá se za ducha čili systém, a nikoli za osobu, a tudíž za katolickou čili římskou církev, anebo za náměstka vtěleného Slova, jest mistrovským tahem klamu a podvodu; oslabujet všelikou bázeň, vnuká domyšlivost a důvěru a obrací pozornost lidí k tomu, aby ohlédali se po známkách jeho objevení se všude, – jen ne tam, kde je spatřiti lze, a odvrací ji od té strany, kde již jsou patny.

Neváhám však tvrditi, že mezi všemi proroctvími a zjeveními není jediného, které se jasněji a výslovněji vztahuje na příchod Kristův, jako ona, jež vztahují se ke příchodu Antikristovu.

1. Popis jeho po všech stránkách, všemi vlastnostmi, ukazuje

na osobu. Na místě uvedeném nazývá ho svatý Pavel (bezbožníkem¹, ille iniquus¹, homo anomus¹, – člověkem náhchu¹, anthropos tēs hamartias¹, homo peccatis¹, a isynem záhuby¹, thynos tēs apoleias¹. A svatý Jan mluví o něm na čtyřech místech jako o Antikristu. Popírání osobnosti Antikristovu znamená tudíž popírání jasně svědectví Písem svatých – a chtítí tyto osobní výrazy a názvy vysvětlovati tak, jako by platily o soustavě nebo duchu, toť právě tak racionalistické, jako bezbožnost Straussova, popírá-li historického, to jest osobního Krista.

Jest platným zákonem Písmu svatého, že, předpovídá-li osoby, zjeví se osoby; sem patří předpovědění o svatém Janu Křtiteli nebo Nejblahoslavenější Panně nebo Pánu našem samotném. Všichni Svatí Otcové, jak východní tak západní, svatý Ireneus, Cyprian, Jeroným, Ambrož, Cyrill Jerusalemský, Řehoř Nazianzenský, Jan Chrysostom, Theofylaktus, Oecumenius, všichni vztahují tato místa doslovně na Antikrista osobního. Moderní výklad je haeretický, vyvolán býv kontroversemi, a nelze jej rozumovými důvody opířti. Tento fantastický systém, plný odporů, byl dokonce s dostatek vyvrácen i od spisovatelů protestantských, na příklad od Todda v díle jeho o Antikristu, knize to učení sice, ale přece jen trochu znetvořené zbytky protestantských předsudků, – od Greswella v jeho výkladu parabol, a od Maitlanda ve spise o Danielovi a svatém Janu. V Německu pokládá se to i mezi německými vykladači za zjevení charakteru biblického učence, trvá-li kdo na výkladu protikatolickém. Protestanté angličtí jsou dosud, jako vždy bývali, nejméně vzděláni a rozumní.

Jest arci pravda, že Antikrist měl a dosud asi ještě má mnoho předchůdců, tak jako Kristus. Jako byli Isák, Mojžíš, Josue, David, Jeremias předobrazy jednoho, tak byli Antioch, Julian, Arius, Mahomed a mnoho jiných předobrazů druhého; neboť za předobrazy osob užívá se zase osob. A jako Kristus jest hlavou a reprezentantem, v němžto krátce shrnuto jest všecko tajemství bohulibosti, právě tak nalezneme i všecko tajemství zlosti a zloby výraz a hlavu svou v osobě Antikristově. Ovšem, že představuje asi také ducha a systém, ale nicméně zároveň jest osobností. Tak mluví i theologové. Bellarmin praví: 'Všichni katolíci tvrdí, že Antikrist bude jedinkou individuální osobou'.¹ Lessius pak dří: 'Všichni shodují se v učení, že vlastní Antikrist bude toliko jedinou osobou, nikoli více'.² A Suarez jde tak daleko, že tvrdí, že toto učení o osobním Antikristu jest tak jisto jako článek víry.³

¹ De Summo Pontif. lib. III. c. 2.

² De Antichristo Tertia Dem.

³ In III. p. D. Thomae Disp. 54.

2. Svätí Otcové věřili dále, že Antikrist bude z rodu židovského. To bylo učení svatého Irenaea, Jeronýma, spisovatele díla *de consummatione mundi*⁴, jež se připisuje svatému Hippolytovi, – a spisovatele výkladu epístoly k Soluňským, jež prý složil sv. Ambrož, jakož i mnohých jiných, kteří dodávají, že bude ze kmene Dan, – na příklad svatý Řehoř Velký, Theodoret, Aretas z Caesareje a mnoho jiných. To jest také mínění Bellarminovo, jež tvrdí, že je to jisto. Lessius praví, že Otcové uči jednotomyslně jakožto věc nepochybnou, že Antikrist bude žid. Ribera opakuje toto mínění a dodává, že Aretas, svatý Beda, Haymo, svatý Anselm a Rupert tvrdí, že kmen Dan z tohoto právě důvodu nepočítá se k těm, jež ve Zjevení sv. Jana jsou zapečetěny. Viegas praví totéž, uváděje jiné doklady.

A vysvitne to i jako zcela pravděpodobné, uvážíme-li, že Antikrist přijde, aby oklamal Židy, – dle předpovědi Páně: „Ját jsem přišel ve jménu Otce svého, a vy Mne nepřijímáte; přijde jiný ve jménu svém vlastním, a toho přijmete;“ slova tato vykládána jsou od Otců jednotomyslně o nepravém Messiáši, jež vydávati se bude před Židy za Messiáše pravého. A to jest další jednotomyslný výklad Svatých Otců, východních i západních; na příklad: sv. Cyrilla Jerus., Efraema, Řehoře Naz., Řehoře Nvens., Jana Damasc., Irenaea, Cypriana, Jeronýma, Ambrože a Augustina. A pravděpodobnost tohoto názoru vysvitne nám, uvážíme-li, že Kristu falešnému by se nedostávala prvá podmínka úspěchu, nebýt-li by z domu Davidova: že Židé čekají ještě na příchod jeho; že se stali pro podvod citlivými ukřižováním Messiáše pravého, – a odtud to, že Svätí Otcové vykládají o Messiáši pravém i nepravém slova svatého Pavla k Soluňským:⁴ „Protože nepojali lásky k pravdě, aby byli spaseni, proto pošle jim Bůh působnost klanu, takže uvěří lži.“

Já pak mám za to, že nikdo nemůže pozorovati rozptýlení a providenciální zachování židů inezí všemi národy světa a nezníčitelnou životní silou jejich rasy, aby nevěřil, že uchování jsou pro nějaký budoucí akt Jeho soudu i Jeho milosti. To opětovně vysvitá z Písma svatého, na příklad z epístoly k Řimanům (kap. 9. a 11.) a ke Korintským (I. Kor. 15. – 51.).

3. Z toho dále odvozuje se třetí vlastnost Antikristova, že totiž nebude toliko odpůrcem, ale náměstkem a soupeřem pravého Messiáše; a to činí ještě pravděpodobnějším okolnost, že Messiáš, jaký jest od Židů očekáván, vždy byl světský osvoboditel, obnovitel jejich světské moci, čili jinými slovy: politický a bojovný kníže. Jest také zřejmo, že ať kdokoli je v budoucnosti přijatým cha-

⁴ 2. Sol. 2, 10.

rakterem jejich Messiáše oklame, právě tím i popřítí musí Vtělení, cokoli předstíratí bude jako svůj nárok na charakter nadpřirozený. Vlastní svou osobou bude úplným popřením vši křesťanské víry i Církve; neboť kdyby byl Messiášem pravým, musil by Kristus nás, křesťanů věřících, býti nepravým.

My snad nečiníme si dostatečné představy o tom, jakou obyčejnou a historickou osobností takový podvodník asi bude. Jsme tolik proniknuti ideou a zjevem pravého Messiáše, tolik zaujati slávou Jeho Božství i člověčenství, Jeho božských skutků, Jeho utrpení, zmrtvýchvstání i nanebevstoupení a královskou Jeho mocí nad světem i Církví, že si nedovedeme ani pomyslití, jak by mohl jakýsi nepravý Kristus přijat býti za pravého. Proto řekl Pán náš v posledních dnech: „Povstanou falešní Kristové a falešní proroci, takže by v omyl uvedeni byli, kdyby možno bylo, i vyvolení,“⁵ to jest: nebudou svedeni tito, ale oni, kteří ztratili víru ve Vtělení; na příklad racionalisté a pantheisté mohou snad býti uvedeni v omyl jakousi osobností o velké politické moci, jež by zidly uvedla opět do země jejich a Jerusálem ještě jednou zalidnila syny patriarchovými. Takovouto kombinaci nic v politické situaci světové nečini nemožnou; ba stav Sýrie a tlak na východě evropské diplomacie dodávají tomu zdůvodněné pravděpodobnosti.

4 Ale proroci připisují osobě Antikristově charakter více protipřirozený. Jest líčen jako ten, jenž působí nepravé zázraky jeho přítomnost bude podle působnosti Satanovy, s veskerou mocí, s divy a zázraky lživými, a s veskerým pochodem nepravosti pro ty, kteří zahynou!⁶

Zde musím dotknouti se podivuhodné změny, která stala se ve světě. Ještě před padesáti léty vysmívali se ti, kdož pohrdali křesťanstvím, víře v kouzla jako pověře, a v zázraky jako hlouposti. Ale v nynější době daleko překonal svět víru křesťanskou svoji lehkověstí. Evropa i Amerika zaplaveny jsou – spirítismem.⁷ Nevím, kolik set či tisíc spojovacích článků existuje mezi námi a světem neviditelným. Právě ti, kteří měli za to, že nelze mluvit o čarodějnicí Endorské nebo kouzelníku Elymovi bez zřívého posměchu, věří v klepání stolků a jejich pohyby, v jasnovidství a sdílení se duchů, kteří vyvoláni jsou ze světa neviditelného, na písmu duchů, na schopnost změnění vzduchem své místo, na zjeování se rukou a i osob samých. Zjevení o stavu mrtvých a o tajemství živých, delší a opětovné rozmluvy se zemřelými, – v to vše nejen se věří, ale ustavičně, ba denně se koná. (Pokračování.)

Josef Hanák:
Myšlenkový vývoj Anatola France.

(Pokračování.)

Toto kredo tají se a proniká ve všech jeho dílech básnických i prosaických. Na jaře r. 1873 vydal první sbírku básní pod názvem *„Poèmes dorés“*, kterou věnoval: *„Leconte de Lislovi, autoru „Básní antických“ a „Básní barbarských“ na důkaz živého a stálého obdivu“*

A skutečně, nikdy nebyla nikomu odůvodněněji věnována kniha, jako tato Lislovi. Co France napsal později o Coppéově *„Reli-kviáři“*, platilo plnou měrou o něm samém. *„Jméno velmi milované, velmi ctěné, jméno Leconte de Lisla jest napsáno na práhu tohoto svazku. Autor, než vstoupil na loď, učinil jej svým majákem, aby jej, i jiné, ochránil banálností a konvence. Péče o formu, úcta k poesii, která jest věci svatou, hle, za to jest díky zavázán mistru!“*

A. France jeví se v této sbírce mistrem verše, tjež — jak dli Giraud — ciseluje s virtuositou a technickou dovedností pravého umělce.¹ Dominující vlastnosti jeho veršů jest jemná něha, nezřídka poněkud mdlá, která však místy dostupuje velké živosti a působivosti.

Na ukázkou uvádím v prosaickém překladě několik veršů z básně *„Jeleni“*:

Až posléz jeden z jelenů, jež příroda
jen slabě vyzbrojila k pŭtkám budoucím,
pln pěny, kive padne s břichem vyhřezlým.
Se zrakem kalným lízal čelist zlomenou.
A smrt již přichází za rosy, červánků,
by zvolna uklidnila supající hrud.²

Již v této první sbírce prozradil France svou nezkrotnou ne-návisť ke Kristu v básni *„S Bohem“*. Básník vstoupí na Velký pátek do chrámu a spatří zde modliti se s chinurným zanicením ženu, kterou miloval. To jej tak pobouří, že *„propuká v tyto rouhavé verše“*:

Tak pláče nad sebou, v myšlenky ponořen,
ó krásný Žide, poznávám, zes uloupil mně ji.
Ó králi, jehož rusý vlas byl tmím spat,
Ó Bože, panny moudré, panny bláhové!
Jest psáno: Navždy skončíš sám
ty lásky nejkrasší, jež začnou v našem objeti.
Na věky až ty naše Magdaleny
na nohy tvé své urny ještě plné budou lit.³

Vrcholným dílem France básníka jest báseň „Korintská svatba“, vydaná r. 1876, v níž nám líčí protivu umírajícího pohanství a rodičícího křesťanství. Zajímavá je předmluva, poněvadž jí vyjadřuje své mínění v náboženství.

„V této knize se dotýkám věcí vznešených a něžných, věcí náboženských. Obnovil jsem sen věků víry; vpravil jsem se do illuse živých věř. Bylo by příliš známkou nedostatku smyslu pro soulad, pojednávatí bez zbožnosti o tom, co jest zbožné. Chovám k věcem svatým upřímnou úctu.

Vím, že není vůbec jistoty mimo vědu. Ale vím také, že vědecké pravdy mají cenu jen tehdy, dojde-li se k nim methodami, které k nim vedou a že tyto metody jsou lidu nedostupny. Jest myšlenkou málo vědeckou věřiti, že by jednoho dne věda mohla nahraditi náboženství. Pokud člověk bude ssátí mléko ženy, potud bude posvěcován v chrámě a vyučován nějakému božskému tajemství. Bude snít. A co na tom, že sen klame, je-li krásný? Není to osídlem lidí, aby byli pohřženi v ustavičnou illusi? A není tato illuse podmínkou samého života?!

A přec jak dostal básník slovu i v této knize?

Hippias, jsa rozloučen se svou snoubenkou nerozumným sli-
bem její matky, pronáší tyto kletby:

Bože Gahlejských, nehledal jsem tebe!
O přízraku! Ty se tyčíš na mých krocích,
ty zvedáš proti mně svou ruku krvavou.
Slyš, kniže nečisty, račy neblahé . . .
Znám tě konečně, Duchu plný závisti,
příšero, jež přicházíš kalit svátek života,
zlý démono, ozbrojený proti rodu lidskému,
jenž na své cestě vlečeš zpěvy smuteční
O kniže smrti, jehož moc mrazivá
umí jen v led měnit dívky v naší nátuči!

Rozumi se, že kletby ty pronáší ústy Hippiovými France sám. Je nápadno, že po této jinak znamenité básni dramatické zanechal veršované poesie a věnoval se próse – kritice, románu a konečně politice a dějepisu. Učinil tak bezpochyby jako i jiní básníci z toho důvodu, že kruh čtenářů básní je vždy nepatrný a že jedině prosou jest možno se dostatí do styku s širším obcenstvem.

Do jeho činnosti kritické spadají předmluvy a poznámky ke starším arcidílům francouzské literatury, jež připravoval k tisku. Nevynikají však ani hloubkou, ani spolehlivostí. Je však sice možno hlouběji proniknouti život a myšlenky Chateaubrianda, Molièra,

abbé Prévosta, Racina a jiných, než to učinil France, ale snad nikdo by nedovedl vylíčit příhody jejich života vtípněji a živěji než on. Jeho bibliografické studie jsou vlastně malými romány, jimž věnoval všechnu svou obraznost, všechno své básnické umění. France umí znamenitě reprodukovat i napodobiti mluvu osob i dob, jež líčí, dovede ji zabarviti historicky. Se shovívavým úsměvem a jemnou ironií vypravuje o jejich chybách. Jeho sklon ke smyslůstnosti jej svádí, že vypravuje historky velmi choulostivé.

Tyto, obych tak řekl, životopisné románky vábily jej k románu samému.

Prvními jeho knižně vyclanými (r. 1879) romány, vlastně novellami, byla 'Jokasta' a 'Hubená kočka', jež byly přijaty chladně. Měl již tehdy 35 let. Ale v psacím stolku choval román, napsaný již r. 1872, který však, důkladně jej přepracovav, vydal až r. 1882 pod názvem: 'Tužby Jana Serviena.' Román jest, jak již bylo zmíněno, z poloviny autobiografií Francovou. Jest to bolestná historie syna řemeslníkova, jenž odbyl s prospěchem studia a inaje hlavu plnou tužeb a snů, nemůže se nijak přizpůsobiti požadavkům, jež mu ukládá praktický život a umírá. Jsa zasažen za komunity kulí do hlavy.

Vzpomínky Servienovy z dětství a mládí jsou vlastně vzpomínkami Franceovými z jeho mladého věku. Forma románu jest úsečná, má spád a věští pravého umělce. Ač byl román kritikou přijat jako dílo neobyčejné hodnoty, u širšího obecenstva neměl zvláštního úspěchu.

Rok před tím vyšel román 'Zločin Sylvestra Bonnarda, člena Institutu', poctěný cenou akademie. Kniha ne velkým objemem, ale plna jemné něhy, dojala srdce tak mnohých čtenářů. Sylvestr Bonnard, člen akademie nápisů, jako jiných se nešťastně zamiluje. Po létech shledá se s osiřelou vnučkou Klementinou, jež jim kdysi opovrhla. dá jí na vzdělání do pensionátu, jehož správou jest odírán, zasnoubí ji nadějněmu znalci starých listin a aby ji mohl dáti věno, prodá i svou vzácnou knihovnu, kterou pořizoval s takovou láskou. Tot prostý děj románu, v němž France uplatnil všechny své přednosti a uvaroval se všech svých vad, v první řadě posměšného tónu, mluví-li o náboženských věcech. Jsou sice i v tomto románu jeho sledy, ale velmi řídké a třeba je pozorně hledati. Román končí slovy 'Bůh vás žehnej, Jano, vás i vašeho manžela ve vašem potomstvu co nejvzdálenějším. Et nunc dimittis servum tuum, Domine, iijchž Lemaître, jak se dozrává, nemohl nikdy přečísti, aniž by byl dojat k slzám.'

Po Sylvestru Bonnardovi vydal rozkošnou báchorku 'Včela', zajímavé dojmy z cest po Elzasku 'En Alsace' a posléze i Le

livre de mon ami¹, rozkošnou kyticí vzpomínek ze svého mládí. Těmito knihami si zjednal obdiv znalců literatury, ač širšího obecnstva jimi nezískal.

Roku 1886 byla mu v časopisu 'Temps' svěčena stálá kronika, napřed 'Života pařížského' a potom 'Života literárního'.

Sláva, o níž snil jako dítě, nyní mu zakynula. Stal se po dvacetiletém intervallu nástupcem Sainte-Beuvovým, jenž byl ideálním vzorem kritika. France nepojímal však svého úkolu jako jeho předchůdce se svědomitostí benediktina¹. Svou činnost kritickou charakterisoval nejlépe sám slovy: 'Nemyslím, že měsíční přehled knih by mohl býti něčím jiným než rozhovorem, který se nese tónem, jež vyžaduje předmět, který však jest prost každého systému, veškeré theorie.'¹

Tato metoda kritiky hodila se duchu Francovu, tak téžavému, tak málo přesnému, a hlavně jeho stylu. Aby vyjádřil své dojmy, užívá ve svých causeriích formy poetické, okouzující, zvláště jedná-li se o charakteristiku básníka. Tak na př. Coppéův 'Relikviář' posuzuje těmito slovy: 'Co jest mu vlastní, jest cit sladké melancholie, který jako mlha hálí sražené tkanivo jeho poesie. Pan Coppé má řídký talent, že kresle výjevy a krajiny velmi svědomitě, je téruje půvabně nevím čím; jest to kouzlo a jest to sen -- něco tak podmaňujícího a sympathického, že za četby se nám zdá, jako by to vycházelo z nás, jako bychom to my vyzářovali'¹

Anebo Zolovu 'Zemí' charakterisoval výstižně 'georgika opilství'.

France je básníkem a ne kritikem v pravém smyslu slova a jeho posudky jsou zcela subjektivní, podmíněny dojmy a náladou okamžiku.

Odtud zcela různé mínění jeho o témž spisovateli neb o též věci.

Jednou napíše: 'Ještě dlouho budu slyšeti ve své paměti zaznívat Te Deum, které svolává Boží požehnání na bárku rybářovu.'¹ Jindy zase vystupuje jako obhájce řeholnic, bičujce fanatismus radikálů, sektářů, kteří chtějí vypuditi jméno Boží ze školních učebnic a vypovídají boj ideálu tak mnohých úcty hodných lidí, boj zlomyslný, hrubý, hloupý.¹

Priznává se, že jest horlivým čtenářem 'Následování Krista' a sděluje nám, že v jeho exempláři této rozkošné knížky jsou stránky, jež se samy otvírají.¹

Týž France však brzy na to se vyjádří: 'Mám mnoho výtek proti mnichům. Raději hned řeknu, že jich valně nemiluju.'¹ A o sv. Antonínu napíše: 'Ten člověk sám velí nescetné armádě, armádě poslušné, nevzdělané, divoké, třikrát nepřemožitelné.'¹

○ mučednictví soudí, takto: ije třeba mučednictví ponechatí těm, kteří neumějíce pochybovatí, mají omluvu své umíněnosti jen ve své prostotě. Jest jakousi drzostí, dáti se spáliti pro domněnku. Mučedníkům se nedostává ironie, a to jest vada neodpustitelná, neboť svět bez ironie by byl jako les bez ptáků; ironie jest veselost a radost z moudrosti. Co vám máin ještě říci? Obviňuji mučedníky z jakéhosi fanatismu; tuším mezi nimi a jejich katy jakési duševní příbuzenství a domýšlím se, že by se stali rádi katy, kdyby jen byli silnější.³

Tato slova Francova jsou nanejvýš cynická. Mohl by s nimi souhlasiti jen ten, jenž zavrhuje veškeren heroismus, jenž se domnívá, že vlastní zbabělost mu dává právo opovrhovati těmi, kdož měli odvahu, pěstovati mezi lidmi kult nadzemských ctností.

Osinnácté století chválí France, že osvobodilo duchy⁴, že současníci Voltairovi dovedli se zbaviti marných strachů⁵, ijaké století – zvolá. – Nejhrdější, lásky nejhodnější, největší!⁶

Podobně jest měnivý jeho úsudek o směrech literárních a jejich representantech. Nejdříve odsoudil symbolismus, pomalu se s nim však smířil, až konečně labužnický chutnal verše Mallarméovy. Tepal bez milosti – vyjma Maupassanta – naturalisty a o Zolovi napsal: ijego dílo je špatné, a jest jedním z těch nešťastníků, o nichž možno říci, že by bylo lépe, kdyby se nebyli narodili.⁷ Než pomalu si zvykal zápachu stájů Augiášových, až konečně vzdal spravedlnost jeho talentu a brutální jeho epopeji, plné velkolepých obrazů⁸ a nad hrobami jej nazval iřvědomím lidstva.⁹

(Pokračování.)

J. Gr. Orlov: V pokúšení.

Jak líno stála -- plná vřady --
jak anjel rajskej zo záhrady

Ťvár se jej skvela krásou -- čarom,
jak večná lampa pred oltárom.

Ramená mala do zobjatia
a vškol plno čaru -- zlata.

A oči žiarne -- ohňorudé
a krv jej vrela v túhy prúde.

Lež ta sa srdce k nebu vzňalo --
a vo mne čosi zaplakalo --

Em. Masák: Jako hrušeň v poli.

(Pokračování.)

Než obavy o Rudolfa zatlačily brzy nové události. Ohlášena určitě očekávaná již biskupská visitace. Měl jich již několik za svého působení, ale při žádné nepamatoval takového shonu a příprav ve všech farách. Již po několik měsíců koloval v děkanství zvláštní sešit, plný poznámek a návodů, vyšlých prý od sekretáře, jak nevhodnější všechno připravit pro vznešeného hosta doma ve fáře a v kostele, jak ho uvítati, jaká jídla rád jí, co pije atd.

I k Jaroši přišel s ním sousední mladý farář a doplňoval ještě různými poznámkami a zkušenostmi, jež sebral po diecési. Jaroš věděl oršem již dávno, nač biskup při visitaci nejvíce dbá. Proto ho ani nepřekvapovalo, že všichni se strachem očekávají osudného dne a konají horlivé přípravy . . . Ale když viděl nyní ony polouřední rozkazy, plné malicherných drobností, přece se rozčílil. Hořkost, jež dávno již plnila jeho duši, vybuchla proudem sarkastických poznámek, že se soused až divil starému knězi . . .

„Co má člověk tady ve vsi dělat?“ omlouval se nesměle. „Odporem a násilím se nic nespraví. Lépe trochu se zapítí, něco překousnouti, než mítí potom výstupy, mizutosti a tiebas i tresty. Slavné uvítání je hlavní věc. Zjednáám hudbu, zaplatím chace pivo, sednou na koně, pojedou hodinu cesty naproti . . . Obejdou si obecní výbor, postaví brány, vystříjí prapory . . .“

„A Jeho Milost bude se usmívati blahosklonně, přesvědčena jistě, že to všechno vyšlo z vnitřního popudu, z náboženské úcty a lásky k církevnímu knížeti, že tedy celá farnost je výborně spravována a uvědoměle katolická . . . Ne, bratříčku, nechejte si svého sešitu, nebo raději uložte jej do archivu, aby také budoucí věděli, jaké to u nás bylo na počátku dvacátého století. Bude to jistě velmi zajímavý kulturní dokument . . . Ale já vykonám své podle nejlepšího vědomí a svědomí a nebudu nikdy pokrytcem ani otrokem!“

Již kněze, kteří se sjeli z celého okolí, překvapil ve Vlkově nedostatek zevnějších příprav. Nebylo tu slavnostní brány ani banderia a okázalého ruchu, jaký panoval v ostatních osadách; jen u kostela a u silnice stály hloučky lidu a před školou řadila se mládež. „Postavil si hlavu!“ šeptali si kněží a starší pak domlouvali Jarošovi.

Dráždilo jej to, vida, že nakazili svými obavami i Františku, všecku zmatenou a úzkostlivou. Ztrácel klid a když pak skutečně

dostalo se jemu i osadníkům v kostele veřejně ostrých výtek, boje se. aby sám nevybuchl hněvem, opustil kostel. A v téže chvíli ozval se vzadu výkřik, pád a šum: to Hedvika, jež odběhla aspoň na chvíli z kuchyně do kostela, vidouc pohanu strýčkovu a polekána celým hrozivým výjevem na svatém místě, omdlela a klesla k zemi...

Sympatie celé osady byly ovšem nyní při faráři. I v pokrokových novinách objevil se článek, kde postaveny do nejkrásnějšího světla všechny zásluhy a dobré vlastnosti Jarošovy a vylíčen pak jako mučeník klerikální tyranie...

Když se dostal Jarošovi článek do rukou, byl již skoro docela uklidněn. Věděl, že duchovní jeho činnost ve farnosti, již věnoval téměř celý svůj mužný věk, jest ukončena. Poslední akt dopadl, pravda, smutně. Aspoň na venek. Ale konečně nejvyšším soudcem jest Bůh a svědomí. Ani Kristus Pán nevyhověl všem. Ostatně byl-li skutečně vinen neúspěchem – ustoupí nyní mladší síle, jak si učinil již dávno. Zapadne za ním opona veřejnosti, ukryje se sličivým lidským zrakům a věnuje zbytek sil vlastní duši i blahu duší nejbližších. Beztoho dosud při starostech o jiné na ně skoro zapomínal.

Do těchto uklidňujících úvah vpadl pojednou dopis od Rudolfa. Mladý bohoslovec oznamoval stručně faráři, že právě vystoupil z alumnátu, poněvadž necití povolání ke kněžství. Ví, že by byl nespokojen a nešťasten; proto přetrhává násilně všechny ohledy a záminky, jež jej tam přivedly. Aby byl samostatný a nepůsobil rodičům nových výloh, dal se zapsati na učitelský ústav; připravoval se již delší čas, takže ještě letos bude hotov se zkouškami... Na konec pak žádal kněze, aby působil na rodiče, by se smířili s touto skutečností, které nelze již změnit.

Jaroš si s počátku skoro oddechl. Vzpomínal, jak se loučil před několika měsíci s Rudolfem, a pravil si: „Dobře učinil. Nebyl by spokojen. Lépe nyní než až po dvou, po třech letech. Ale učitelem chce býti? Ukojí se tím jeho ctížádost? Nezakope se také na venkově?...“ Začínal se zase starati, zvláště když druhého dne čekala naň po mši sv. matka Rudolfova a nezastavujíc se v kuchyni, jak dříve činívala, vešla s ním do pokoje. O čem spolu hovořili, farář nikomu neřekl, jen bedlivěji od té doby pozoroval Hedviku, zejména když všeobecně se rozšířila zpráva o skutku mladého Lukeše a když konečně Rudolf sám přijel z Brna na prázdniny již bez kolárku jako učitel...

Brzy začínal Jaroš věřiti domněnkám rozhořčené matky: zdálo se mu, že Hedvika jest po příchodu Rudolfově jaksi znepokojena, časem zamyšlena a zase jaksi podivně rozradostněna... Ne...

zklame se děvče ve svých citech? Jest tak nezkušena světa, důvěřiva – a nitro Rudolfovo dosud jak uzamčená kniha. Vyhybá se lidem, nesvěří se nikomu. Má přímo se ho otázati, co zamýšlí? Ztratiti pak pravděpodobně Hedviku? Půjde za krátko do pense, Františka chradne, dozrává – oba budou potřebovati svězích, ale také laskavých rukou. Hedvika, sirotek, byla tu jejich nadějí, nevyslovenou sice, ale samozřejmou...

Než má právo brániti dívce, aby šla za hlasem srdce? Nebylo by hříchem ničiti její štěstí? Její radosti byly dosud tiché, nevinné, více duchovní – nenastane přirozená reakce? Čeho jí poskytnou v osamělém životě světu odumírajících pensistů? Květině, jež zatoužila po slunci? Stromku, jenž pocítil potřebu povné opory? A co by jí zaručili po své smrti, jak by se postarali o její budoucnost? Stála by tu sama, nezkušená, se skrovným jménem, s přívlastkem staré panny a s výčitkami v duši...

Ne, nesmí býti sobcem! Bude-li Rudolf skutečně vážně chtíti, vydá mu Hedviku a pak sami s Františkou někam zapadnou – vzdát je rádl, že Bůh zachováá mu tak dlouho aspoň této, trpělivky drahé...

Ale i do těchto starostí zasáhly svou mocnou rukou světové události válečné a přetrhaly jako jemnou pavučinku všechny plány, jež se snuly ve staré hlavě i v inladém srdci pod farskou střechou.

Hned na počátku války povolán Rudolf Lukeš, odvedený na jare, k vojenské službě. A brzy na to farář Jaros byl vyzván, aby odvolal svou žádost o pensí a setrval ještě, možno-li mu, v duchovní správě: odešlot hodně mladších kněží do pole, takže hlavní nedostatek ještě se zvýšil. Skoro současně pak jmenován biskupským radou.

Málo jej to potěšilo, ač věděl, že biskup chce takto jen napraviti poněkud svou unáhlenost. Cítil se unaven a vyčerpán, neschopen již takové činnosti, jaké by vyžadovala právě přítomná těžká doba. Viděl s počátku, jak tíseň a úzkost pučí lidi do chrámu i ke zpovědnici; tušil, jak duše jejich lační po slovu útěchy a lásky; a zase pozoroval, jak jiná bolem rozervaná srdce upadají v propast nevěry i zoufalství – to všechno volalo k němu, ukazovalo velikou odpovědnost, ale také probouzelo dávnou, zklamáními a trpkostmi otrávenou lásku k trpícím farníkům i k uprchlíkům, jichž několik rodin ubytováno ve Vlčkově.

Zůstal, utěšuje se jako všichni ostatní přesvědčením, že válka bude brzy ukončena. Učil se kdysi jako bohoslovec polsky – nyní obnovoval své vědomosti, kupoval polské knihy a časopisy, cvičil

se s Hedvikou, aby mohl zpovídati vystěhovalce, těšiti a poučovat. Přicházeli brzy na faru jako domů, plni vděčné radosti, že mohou s Hedvikou polsky si pohovořiti, zvěděti nových zpráv o válce a s ní chvěti se o osud nešťastné otčiny...

Farář zapomínal svého stáří, podněcoval všechny své duševní síly k nejhorlivější činnosti v kostele i v soukromí, podroboval se i různým novým povinnostem, jež ukládaly úřady církevní i světské – ale po takovém napětí následovala přirozeně ochablost a skleslost. Tíha kříže, jež vložila léta i povolání, začala se znásobňovati.

A pocítoval ji tím bolestněji, čím více a krutěji se prodlužovala válka. Lid si na ni zvykal. Skoro lhostejně přijímal zprávy o raněných i padlých, když se týkaly jiných. Možnost velikých výdělků zbystřovala u mnohých smysly a otupovala cit, kdežto jiní zahloubávali se zase do otázek, na něž jejich rozum nestačil. Propasti rostly mezi lidmi a na dně jejich jako by zahučely občas neznámé, zlověstné proudy... I Jaroš je slyšel, až ke mřížkám mlčelivé zpovědnice dolehl jejich zneklidněný šum. lekal jej a plnil starostmi o budoucnost.

„Religio depopulata?“ ptával se často sám sebe, pozoruje mnohé zjevy v osadě a prázdnicí se zase kostel... „Religio depopulata!“ tvrdil si, jsa nucen předčítati s kazatelny nejen válečným duchem se nesoucí pastýřské listy, ale i různá vládní nařízení. „Svatý otec matně volá,“ myslil si často. „když ho neslyší ani jeho přední zástupcové... Ale systém je v tom, systém ke zničení církve, jemuž pomáhá lidská pošetilost a servilnost...“ A hlas mu obvyčejně slábl, neodvážil se mnohdy ani podívati se dolů na nápadně skloněné hlasy žen a starců, pod nimiž cítil pohledy plné údivu i hněvu. „Proč nám to čte?“ ptají se asi v duchu. „Dost se nám toho nakazuje starosta a čteníci; chtěli jsme aspoň v kostele zapomněti na chvíli, oddechnouti si, povznésti duši – a zatím zase o válce tadě čte, krveprolévání schvaluje... Již i kněží tak jako páni, kazatelna tak jako noviny jsou proti nám...“

Rozum i srdce bouřily se mnohdy starému knězi, když o tom uvažoval a zvláště když si ještě vzpomněl, že tam zrovna naproti na kůru sedí četník, jenž nyní neobvyčejně pilně chodí do kostela již na kázání... Špehují mne, co mluvím, chtějí mne chytiti za slovo méně opatrné, do žaláře přivésti... Budu mlčeti raději, tak jako mlčí mnozí větší páni, kteří jindy měli plná ústa svobody a vlastenectví... A komu bych pomohl? Zotročili nás úplně a káží, abychom teď sami na sebe pletli nejostřejší bič...“

Toto stálé napětí ducha a množící se rozpory tísnily a vysilovaly Jaroše i tělesně. Chrádl a usychal. Františka dlouho jej již

pozorovala starostlivými očima a konečně požádala lékaře z městečka, aby navštívil svého dávného přítele jakoby náhodou a prohlédl jej.

„Všeobecná slabost,“ řekl jí potom, „inu, stárneme, stárneme všichni . . . A pak válka a starosti . . . Bratříček by potřeboval hlavně klidu. Pro staré lidi, jako jsme my, je nejlepší lék svatý pokoj. A jen tak z dálky a s povýšeného hlediska, jak se říká: sub specie aeternitatis, díváte se na to lidské hemžení i potykání. Ale takto jsme oba nuceni proti své vůli hráti nevděčnou roli, po níž nás režiséři odhodí do kouta stejně jako ostatní loutky ze světové komedie . . .“

„Nerozumím tomu, pane doktore,“ zarazila se Františka jeho nahořklým tonem. „Je tedy zle s bratrem?“

„Nebojte se, Františko, smrt není v takových případech vždycky tak náhlá. Ale neškodí, je-li člověk na všechno připraven. Ostatně mnoho by tu dokázala také dobrá kuchyně. Víím, že velebný pán nebyl nikdy labužníkem, ale i tělo žádá svého. A zde na venkově dostanete přece spíše něco koupiti, než my ubožáci ve městě.“

Dostala, pravda, mnozí lidé sami již také si všimli kněze, jak hubení, jak k zemi se kloni, litovali a přidali, když přišel kostelník, čeho by jinému neučinili, ale stav Jarošův se nelepšil.

„Jste nemocen, velebný pane?“ ptalo se ho několik starých sousedů, když zase po dlouhé době vyšel si za pěkného jarního dne na procházku do poli. Vzduch byl pln slunečních usměvů, země voněla jarem a mláďim, ale Jaroš halil se zimomřivě do svého vyrudlého pláště. „Zchudl jste jaksi,“ dodávali trochu nesměle, vidouce, jak kněz si prohlíží jejich pevná, svalnatá těla, již bez kobátů, s košilí na prsou rozhalenou, jak jim bylo teplo při jarní práci v osluněném poli . . .

„Imu, stáří a válka,“ odpovídal. „Ale za to vy, sousede, jste všecek omládl a ožil od doby, co jsem vás neviděl. Opravdu, jako mladík . . .“

„Pěkný mladík se sedmi křížky na zádech,“ usmíval se zálibně sedláček a vzpímoval přece jen poněkud nahnutou postavu. „Vždyt jsme stejně staří, velebný pane! Ale to dělá práce! Syn na vojně, vnuk v zajetí, musil jsem se chopit zase hospodářství a jde to! Ani by si člověk tolik netroufal, kdyby sám nezakusil. Přece my staří výměnkáři jsme ještě k něčemu, a jsou rádi, že nás mají . . .“

„Ano, ano,“ pokyvoval farář, ale myslel na sebe. Srovnával a záviděl skoro tomu výměnkáři, jenž probudil se téměř nad hrobem k novému životu v radostném vědomí, že je k něčemu, že

nežije zbytečně, že může uplatnit ještě zbytek svých sil, pomocí svým aspoň radou nebo dohledem . . . Je jak lipa tuhle u cesty – pomyslil si. Vloni blesk ji srazil, kmen má skoro úplně vyloupaný a spálený – a přece letos pučí znovu a snad i pokvete . . .

Uklidnil se a vzpružil tímto setkáním. Proč by klesal na duchu? Nežije také zbytečně na světě. Koná, co může, a Bůh jistě nezádá, co by bylo nad síly člověkovy. Jen o sobě svěřené bude se starati, vyplní své povinnosti, za ostatní at odpovídají ti, kteří mají otěže v rukou . . .

Vracel se domů, vdechuje plněji vůni zorané země a radostněji děkuje za pozdravy dětí, jež přiháněly právě k vesnici stádo žlutých housátek a nějak náhle ukončily, jakmile jej spatřily. křiklavou vojenskou písničku .

Levá ruka uražena, pravá noha utata,
pojeť, má milá, podívej se, jaká je ta vojna zlá .

Na věži rozhlaholil se jasně zvon, pokoj a posvátné ticho ukládalo se na celý kraj, jako by ani tam kdesi za horami nehměla právě děla a neumírali v hučících tisícově.

„Dá Pán Bůh, nastanou nám zase lepší časy,“ myslil si Jaroš, když dokončil večerní Anděl Páně. Kráčel již vesnicí, viděl před sebou jako cíl svůj kostelík a zdálo se mu náhle, že jej volá k sobě, že jako bílá vidina nějaká až k zemi se kloni svou šedivou hlavou ověněnou korunami lip a na to zase svou věž až k nebi se vztýčuje a ztrácí kdesi v jemných jarních parách. „Slavnostně zase rozhoupou se tvé zvony, radostně Te Deum vyplní tvé prostory a sjednotíš v sobě všechny, kteří pletvali hroznou bouří. I když vyvrátí mnoho stromů, přece jen proči stíla také vzduch. Nezničila nás a již nezničí, protože v našem lidu je zdravá životní síla . . .“

Až se podívaly ve faře, když farář se objevil u večere všecek oživly a skoro rozradostněly. Nechápaly, co se děje v jeho duši, když tak se zájmem vypravuje o sedlácích-výměnkářích, o dětech a polích, ale obě těšily se v duchu: Jaro jej uzdraví, bude zase lépe!“ a jako by jim tím balsámu do srdce nakapal.

Ale zklamaly se. Krátké jaro uprchlo jako sen a na počátku léta zeslábl farář tak, že na svátek sv. Petra a Pavla nemohl již ani ukončení mše sv. Hedvika sedící s Františkou v lavičce u sakristie viděla, jak se potácí u oltáře, chytá se křečovitě desky a otevřenými ústy lapá úzkostně dusný kostelní vzduch. Priskočila, zadržela kněze a pak s třesoucím se kostelníkem více zanesla než dovedla do sakristie, kam skoro současně jiné ženy přinášely omdlelou Františku . . .

To byla poslední Jarošova cesta od oltáře, jeinuz sloužil skoro padesát let.

V polovici srpna klidně skonál. Kostelem zašuměl všeobecný pláč, když kazatel líčil dojemně lásku, s jakou zesnulý obětoval nejlepší léta svého života zdejší farnosti bez naděje na odměnu, bez touhy po vyznamenání a po lepším místě, vždy spravedliv ke všem, přímý a neohrožený. Ano i v poslední vůli pořízené krátce před smrtí pamatoval na dobro svěřených duší: věnoval skoro celé své jmění, jež ušetřil při nejvyš skrovném životě, na fundace, z nichž mají býti konány ve farnosti pravidelné missie a kromě toho každoročně o vánocích má býti poděleno deset chudých hodných dětí dobrými knihami...

(Pokračování.)

Gugen Klaudius Kletus: Svitání do tmy.

Mé srdce souží žal. Smutná je minulost, těžká je přítomnost a strach zatemňuje budoucnost. Neodmítej mne, Kriste, když duši žiznivou přináším k Tobě. Co je láska pozemská? Svě srdce složil jsem k nohoum vyvolence, doufaje v lásku za lásku. Ozdobil jsem srdce upřímností a věrností, a přece neušel jsem zklamání. Co je láska pozemská? Proč přicházím k Tobě, Kriste? Má duše žizní po klidu a po smru. Proto přicházím k Tobě.

Je mnoho věcí, které nepochopí mysl lidská. Jak je to možno, že za pravdu citů dá nám lidstvo rány a ponížení, jak jen to možno jest? Když přicházím k Tobě, Kriste, jdu s důvěrou k Tobě, že povzneseš srdce mé nad bahno světa. Trpím, ale neproklínám. Což ses nemodlil za nepřátele své, Vznešený? Ne-zoufám. Mohu Tě milovati. Nesu svítilnu doufání před sebou a nezabloudím v temnotách zoufalství.

Věřím v božství Tvé, Kriste! Dal mi život Golgathu a potupný kříž ponížení a utrpení. Tam, kde jsem šlechtemost a přátelství hledal, tam uzrávaly zrada, nečistota a cizoložství. Zklamání drtílo duši mou. Počínal jsem již slábnouti. Hle, musil jsem se vrátiti k Tobě, Kriste. Musil, nebyla možno jinak. Neboť Ty Jsi Pramen, jediný Pramen, ze kterého mohu píti silu a vůli odpouštění.

Na vysokých horách neroste jehličnatý strom. Ledovce koru-nují útesy skalní. Nebyla to chorobná pýcha, když sebevědomí z domnělého štěstí prostupovalo mne? Zrada spustošila zahrady mých představ a mých nadějí. Jsem opuštěný uprostřed víru světa. Ale Ty, Kriste, Pane a Zachraniteli můj, Ty mne jistě neopustíš.

Štěstí pozemské miji jako bludný dubnový paprsek slunce. Jak jen mohl jsem budovati na štěstí pozemském? Což člověk neruší v lehkomyšlnosti své lehce i povinnosti nejsvětější? Může býti žena božstvím mužovým? Ani svatost mateřství nezachráni ženu lehkomyšlnou. Kriste, silí duši mou, je mi rovnováhy tolik zapotřebí.

Jako liána se vine ke pni palmy, tak duše má zachycuje se Tebe, Kriste! Bez Tebe klesl bych v prach všednosti a ve zkázu ubití se. Veliká je žízeň má a hlad můj, buď chlebem mým, Kriste, abych ožil niterně. Má duše vyzdobena je koberci doufání a růžemi žhavých něh milování. Uvítám Tě, Kriste miláčku, zpěvy svého srdce a touhami čistými jako jsou přání dětská. Ó, pojd a posvět mne!

Bože, odpust jí: Neví, co činí. Odvrat ji od cest bludu a od závratí rozkošnictví, ať najde srdce své. Necht svod lehkomyšlné hýřivosti nezlomí jí úplně.

Kriste, dej sílu a dej velkomyslnost. Buď mi světlem ve tmách osudu.

František Zýbal:
Sláva na výsostech Bohu...

Andělské sladké zvuky
dnes lette do daleka
a lidské ztište muky,
tak mnohé srdce čeká!

Nad zemí znějte sirou,
v svět zvučte vaše hlasy,
zazvoňte v srdce virou
na lepší lidstva časy!

A v cestu jeho bédnou
svit záře hvězdy sladká,
dnes tváře děsem blednou,
svit, hvězdo Jezulátka!

Ty svaté Boží Dítě,
slyš rajských zpěvů znění,
spi, tiše provázej tě
sen lidstva o spasení!

O k n a.

Bedřich Konařík-Bečvan: *Judita*. Kresby z východní Moravy. Knižnice iEvyt' svazek III. 1917. Strana 125. Cena 2 K 40 hal.

V B. Konaříkovi roste svérázný povídkář a – což nejdáležitější – povídkář uměleckých kvalit a uměleckých aspirací... Již před lety upozornil na sebe románem *„Dalila“*. Tenkrát byl to ovšem více motiv a prostředí, jež budilo zájem a rozruch, byla to více palčivost nadhozených problémů než umění autorovo. V přítomné knize právě naopak: právě umění, umělecké zpracování je to, které poutá a zavazuje... Je to především povídka *„Tatičkova nemoc“*, která umělecky stojí nejvýše, umělecky je nejladnější, nejharmoničtější. Zde právě viděti nejlépe, co z jednoduchého, prostého motivu dovede vytvořiti pravé umění... Výtčky svědomí! Vrah, který tajnou, kdes v cizině, v pravoslavném Rusku spáchanou vraždou zjedná si bohatství, zjedná si pohodlí – ale připraví se o dobré svědomí; a ku zděšení manželky a dítek dostavuje se nemoc tatičkova! t. j. strašné výtčky svědomí, které vžly ve vřoči vraždy propukají s příšerně neuprosnou pravidelností a silou opravdu živelnou – toť přec motiv jednoduchý, prostý, motiv tisíckrát využítkovaný a zpracovaný; ale jak ojedněle, jak vzácně, s jakým uměním, s jakou jemnou psychologií kreslí svůj obraz Konařík! Kreslí pevně a solidně, barvami zhuštěnými a výtazynými!... Ovšem nejsou všechny povídky v knize na stejné výši. Ani úvodní *„Judita“*, podle níž nazvána celá kniha, nedosahuje výše *„Tatičkovy nemoci“*. Avšak i v těchto ostatních povídkách nalezneme leccos, co chytí, nalezneme momenty, které zaujmou a upoutají. Tak na př. účinně vyrocená pointa smrtícího děsu v *„Hronkové pomstě“* nebo pěkný náběh ku zlařilé charakteristice svérázně divčích postav, v *„Hlevice“*. Fr. Dolmal.

Folklor – umění. Před časem dostalo se mi do rukou těchto několik řádků: *„Nejde nám tak o folklor jako o uměleckost v první řadě. Jinak jest práce jistě zajímavá a najde už bezpečně svého umístění.“* Po přečtení listku toho mimovolně vystala mi v mysli otázka: *„Je folklor uměním? Má povídka folkloristická uměleckou cenu? Proč se však uměleckost národopisu upírá?“* A mluvila jsem na to o národopisu s dávou důkladného literárního vzdělání a snah opravdu uměleckých a hle, zase projeven názor, že folklor neodpovídá uměleckosti, a zvláště prý hanácké nářečí nebo vůbec duch lidu hanáckého, tak materiálně založený, není prý s to, by dal podnět k umělecké tvorbě, a nelze prý si představití ušlechtilou, krásnou myšlenku vyjádřenou obhrublou hanáčtinou. Tak soudí se tedy v kruzích literárních o folkloru,

tok soudí se o něm v kruzích vzdělanců! A jako v odpověď na tyto soudy táhnou mi myslí pojednou pestré obrázky Uprkovi, Frolkovi, Gardavské a j. Rázovitost a umělecká cena jejich jsou plně uznány. V čem však leží výše ceny jejich, v čem leží velikost jejich umění? Odpověď ku otázce této jest nasnadě. – Zahleďme se jen v ty tváře šohajů a starců, zahleďme se v tváře divčích a dětské, zahleďme se ve vrásky slováckých stařenek na obrázcích Uprkových a každý tah, celé držení těla, ba i každý zahyb šatstva projevuje nám duši lidu v jeho citech nejvznešenějších i vášních nejhrubších, z obrazů těch mluví duše lidu ponořená v slastech, srdcím lidským nejdražších, i trudy a starostmi dne těžce deřtaná. Jsou díla ta velkou básní epicko-lyrickou, vypravující nám o lidu naší Moravěny a pějící nám o duši jeho píseň lásky i píseň bolu, bouřící vášní a zase vzývající mocnými akkordy v hymnu věřící duše. A hle, pro tuto nejnějnější cenu děl těch nikdo nenamítne ničeho, nazve-li je nejzdařilejšími a nejkrásnějšími národopisnými díly výtvarného umění. Čím však je národopis v literatuře? Jest to opravdu jen suchá ukázka dialektická? Jsou to jen střízlivé popisy lidu a kraje a studie slovesných tvarů? Což zdařilá povídka folkloristická není obrázkem slovním lidu a kraje? Či není k tomu třeba vznětu uměleckého, iekla bych téhož stavu duše, v jakém ocitá se výtvarný umělec, tvoře dílo, aby spisovatel vystihl v nejpřesnějších slova smyslu každý záclivě strun duše lidu. A jak různí jsou kmenové v národě, tak různý jest projev stavu duševního v lidu. Předobře dá se srovnati tento stav se zvukovými odstinými nejrozličnějších hudebních nástrojů. Jako na různých hudebních nástrojích též tón má různou barvitost, tak různí kmenové národům též cit, též duševní stav různě projevují. A jako jest uměním zpodobnění stavu duševního v hudbě orchestralní různými hudebními nástroji, tak jest uměním vystihnouti povahu lidu, jeho rázovitost a zobraziti je tak, že každé slovo, každá věta, každá fráse, ba i jednotlivá slova a slabiky tvoří důležitou část obrázku člověka, ráz jeho povahy, kraje, z něhož vzešel atd. Že k takovému věrnému obrázku lidu třeba užiti toho kterého nářečí, netřeba dokazovati. Neujímá-li však ceny umělecká křiklavost barev na obrázcích Slovácka neujímá dílům literárním ceny zdánlivě tvrdý i hrubý dialekt. Jako jest však nezvratnou pravdou, že každý obrázek Slováka, neb každý obrázek Hanačky není ještě dílem uměleckým, tak jest pravdou neomylnou, že není každá povídka psaná dialektem opravdovým dílem národopisným. Psaní díla folkloristického vyžaduje důkladných studií psychologie lidu a pak zvláštní do-

vednosti k zachycení rysů jednotlivých i celku, v nejjemnějších odstínech kmenových i individuálních zvláštností, kteréž právě mluvou se zrcadlí. Jest třeba vložiti se cele v náladu lidu, kraje i doby a toto vše zajisté vyžaduje jistou potenci uměleckého citění. Uvažujice takto docházíme znova a znova k názoru, že národopisné tvorby rázu beletristického spadají v rámeček umění, že dialekt není jim nikterak na ujmu, ba naopak, že dodává jim právě živosti a rázovitosti a že názor redakce, pišící na počátku uvedené řádky, není a nebyl správný a že dokazuje pouze jistou míru jakés předpojatosti. Kdo miluje náš dobrý československý lid není a nebude se stavěti proti beletrii rázu folkloristického, naopak dovede z ní vždy vyčísti poesii duše lidu a zamilovati si její, cítiti s ním a pracovati pro něj. M. Pavličková.

Filosofický problém národa. Jest přirozeno, že v naší době přikročilo se u nás k řešení filosofického problému národa. Postarala se o to „Filosofická jednota“ v Praze, která pořádá kurs o problému podstaty národa a národnosti. Mluvili dosud Dr. Ant. Uhlíř, s jehož filosofickými názory nemůžeme souhlasiti, protože směr Comteův považujeme za dávno překonaný, a docent Dr. Dvorský o tematě „národ a půda“, který přednesl celou řadu nových hledisk a porovnání. Mezi jinými ocenil velký význam Moravy, která přírodou je dána za centrum politické moci. Proto také byla nejdříve velkomoravská říše a teprve později vůdčí roli měly Čechy. H.

Slovenský básník J. G. Orlov, ac má už za sebou statnou knihu veršů a neobvyčejně pilně přispívá skoro do všech časopisů a publikací slovenských, je v Čechách více méně pokrokovou literární veřejnosti úplně přehlížen a ignorován. Přesl ho na př. F. Frydecký, který vydal u Topiče anthologii z básníků slovenských od Jána Hollého po dobu nejnovější, „Ilas Tatry“, (žádný kritik toho Frydeckému dosud nevytkl), přešly ho „Národní listy“, když uspořádaly svého času slovenskou nedělní literární přílohu, a důsledně jeho jméno zamlčují všichni kritikové, kteří, pišice o své knize jiného mladého slovenského básníka Martina Rázusa, zmiňují se o nové generaci básnické na Slovensku (J. Krasko, V. Roy, V. S. Hurban, Gall, Hájomil, Jesenský). Pro všechny jako by vůbec J. G. Orlov neexistoval. Co toho příčinou? Vadí snad uznání básnického nadání J. G. Orlova v Čechách jeho katolické křesťanství? Byla by to věru smutná skutečnost – rub našeho horování pro Slováky!

O. L.

Měsíčník „Der Mensch“ počal letos vycházet v Brně. Jest to orgán pro kulturní sbratření lidstva. Jsou tu příspěvky (básně a essaye) od Johanna Urzidila, Otakara Březiny, sonety Leona Reissa, Antonína Macka, † K. Branda, K. Čapka, Fried. Billa, Dra. Qui-

dona Glůcka, E. Feigla, A. Grűnewalda, W. Fűrtha, Petra Bezruče, L. Lieglera. Tedy většinou Židé a Češi. Kromě několika výstřelků sensualistických je tu patrný sklon k idealismu a mysticismu. Stůj tu aspoň začátek básně Urzidilovy:

Nevykoupený zpívá v noci.

Již nemohu uniknout slovům svým, ó Bože,
jdou ke mně po mostech, pojičích večer a den,
rty nemohou svírat ta nádherná slova jak poklad,
že každý se chápe jich, drže
je v oblasti svého rozežirajícího světla.
Všechny výtvořiny mají svá jména,
každý mluví svou řečí ve všech jazycích země;
ba ani ty, Bože, neobejdeš se bez Svěho slova.
Já ale nechci těch, co tu hlučí a společna všem jsou,
já zápasím, abych z mřížoví jejich
svě zlačnělé ruce vytlačil výše, abys mě učil
všechněm těm věcem, jež bez slova jsou a nezrozeny
a nevnořeny v čas vznášejí se mezi Tebou a mnou.
A hlas můj zaznívá u bran večera:
Jest to šumot Tvých úst či šuhlost mé milé,
že jako nádoba jsem a bez studu před každým kypím?
Co jest, co plní mne jako tvář a nedovedu
to vysvobodit zpěvem svým, by žilo a chodilo?
Viz, hledám Tě, Bože, za vodami lidskými,
v posuncích věcí, abys mi odvětil,
a hrozím se, že bys moh' náhle
na moje bloudství vyhnout lavinu Svěho smíchu.
Atd.

L.

Spisek JUDr. R. Trauba : Zápás českého národa o univerzitní odkaz arcibiskupa Jra. Th. Kolnua! kritikuje zmaření Kolnova odkazu vládou a stanoví důsledky z toho vyplývající. Činí tak s trojího hlediska. První, se kterého se zmaření ono beztoho jeví nám všem jako skutek libovůle, ne-li úmyslné urážky a potlačování, nalézá sice ve spise Traubově přílehavého a nepokrytě vysloveného výrazu, ale jen zkrátka, takřka jen jako řečnické orámování toho, čím autor chtěl představit věc ze dvou stanovisk jiných. Druhé, totiž právní stanovisko, vlastní doména vynikajícího znalce a číleho

pracovníka právníkého, jest ovšem hlavním jádrem spisu. Rozebírá všechny námítky, jež proti odkazu Kolnovu by se byly mohly vyskytnout s hlediska práva, a ukazuje, že žádná z nich není oprávněná. Přesným stanovením pojmů, neznásilněným výkladem zákonů a především odvěkým praktikováním, četnými obdobnými příklady z dob starších i z doby nejnovější, u nás i v Německu, ukazuje autor, jakého křiklavého bezpráví se tu na nás dopustili. Zajímavým jest zvláště rozhodnutí (rovněž z r. 1917!) v záležitosti odkazu Gustava Lustiga na nadaci pro propagování cílů volno-

myšlenkářských (str. 40 násl.). Právěcké vývody autorovy jistě si zjednotí pozornost znalců a doufáme, že snad přece někde i spravedlnost věci. — Pro nás v kulturním listě jest však nejzajímavějším stanovisko třetí, jak se totiž autor, nezůstávaje jen suchým právníckým doktrinářem, nýbrž čině hojně a účelně odklony na pole kulturní, staví ke kulturním snahám církve. Autor, muž rozhodně pokrokový a žádny klérkál, o čemž svědčí nejen známé jeho vystupování a literární činnost jeho ostatní, nýbrž i v tomto spisku mnohé jeho narážky a záliby, nezadatelně to již dědictví všech našich pokrokařů — přece dovedl se v celku postavit na takovou objektivní výši úsudku, na níž se s ním rádi setkáváme. Učinil tak zvláště v připojeném článku 'Černý milion', respice na stejnojmennou studii Gamova. 'Nad křivdou a potupou celému národu způsobenou jsou hlasatel nové etiky' praví — a ochlazuje horkokrevného holiitele několika poznámkami, velmi pokrokovými a úplně svobodomyšlnými, jsou toho přesvědčení, že by nebylo na škodu, aby aspoň některé univerzitní stolice osazovány byly učenici kvalit sice nesporných, od jejich působnosti bylo by se však lze nadíti, že pojmání katolicismu a náboženství vůbec uvedeno bude na pravou míru' (str. 72). Zakoňuje slavným úryvkem z Polackého 'Několika slov o náboženství a víře' (která by neměla být umlčována, nvlžt také jako 'Poslední slova' z r. 1873! národu na paměť uváděna — bylo by toho věru třeba!) — Zajímavým jest také, co dovozuje autor o stanovisku, jaké by církev měla zaujmout k odkazu Kohnovu: 'K počinání vlády kruhy církevní nemožou zůstatí netečné. Vždyt zmaření odkazu Kohnova odporuje hlavní praksi života církevního... Právo nadační, jež ve službách chudinství a péče o nemocné vyrostlo na půdě života církevního, přejato bylo... pro účely

veřejné správy. Práve vzniká se protest z českých kruhů katolických proti tomu, aby správní libovůle ořísala pilířem instituce, kterou církevněprávní vývoj daroval státu. — Odkaz arcibisk. Kohna vzrostl na rodných láněch olomoucké arcidiecése atd. Zmaření odkazu arcib. Kohna dotýká se tedy i ústavně zaručených práv katolické církve. — V době, kdy vylučuje se theologická fakulta ze společenství národní kultury, podal arcibisk. Kohn svou závěti skvělý čin obrany katolické církve... Zdůrazňuje-li Herben vědomí, že národní a osobní svoboda vyrůstá z jednoho kořene a to je vzdělání, kdežto hierarchii vždy na tom záleží, aby lid byl co nejméně osvícen, přezírá patně, že aspoň arcibiskup Kohn svoji závěti vztečil rovněž prapor vzdělání. — Ochuzení o jeho odkaz bude pocítováno jako projev nevážnosti k lidovým žvítím v církvi... Bylo-li zřízení české university korunou díla obrozenkého, pak arcibiskup Kohn snahou o zřízení druhé české university projevil za všechnu české kněžstvo solidaritu s národními ideály. — Zele nastal konflikt mezi láskou a statním násilím a nemůže být pochybnosti, na či straně má státí církev.'

Dr. F. Odvalil.

Lucjan Rydel, jehož smrtí tolik překvapila — byl básníkem neobyčejně svědomitě a vysoce esteticky vzdělané kultury literární a umělecké, virtuosem formy, v níž se mu nevyrovnal snad nikdo z 'Mladé Polsky'. Narodil se 17. května r. 1870 v Krakově jako syn profesora jagellonské university Dra. Lucyana Rydla, slavného okulisty. Po universitních studiích, promován r. 1894 na doktora práv, studoval dále literaturu a dějiny umění na universitě berlínské a pařížské, r. 1898 byl amanuensem universitní knihovny krakovské, načež stal se profesorem všeobecných literárních dějin v 'Museu jména Baranieckého' v Krakově. Krátký čas byl také ředi-

telem tamního městského divadla. Za války uchýlil se na nějakou dobu do Čech, kde byl již dříve dobře znám, chápal je vždy opravdově naše kulturní i národnostní snahy. Smrt stihla jej 8. dubna t. r.

Největších úspěchů došel Rydel na poli dramatickém. Talent jeho projevil se již v prvních scenických útvarech *Matka* a zvláště *Diés irae* (r. 1893). Jest to velkolepě založené mysterium, kde – jistě také pod vlivem Maeterlinckovým – ve vědění plných hrůzy kreslí obrazy posledního soudu. Na jevišti dostala se brzy dvě jednoaktová dramata *Na marné* a *Z dobrego serca* (1897). Úplně pak již zvítězil svou pětiaktovou dramatickou pohádkou *Zaczarowane koło* (1899), jež se stala na dlouho nejoblíbenější hrou na polských jevištích a došla úspěchu i u nás. Básník spojil tu velmi obratně dva tak odlišné polské světy: slechtický a selský, k nimž družil se ještě svět nadpřirozený, fantastický. Po slohově neobyčejně triumfj slavila a slaví dosud vánoční vlastenecká hra *Betlejem polskie* (1905). Rydel přenesl děj na polskou půdu ke Krakovu, odkud káže pastuškům jíti za Kristem; na dvoře Herodově poznáváme všechny ty zlé síly, jež utiskovaly Polsku; konečně v posledním obraze putují do betlemského chléva všichni polští králové, bohatíři a mučénici. A vše to za zpěvu oblíbených koled a vánočních písní.

Vlastenecké, časové motivy mají i další dramatické práce Rydlovy: *Ieńcy* (Zajatci), vynikající více lyrismem než dramaticností, *Na zawsze* (Navždy, 1903), smutný obraz poměru ruskopolského po r. 1863, *Bodenheim* (1906), kreslicí život jednoho z uchvatitelů polské země v Poznaňsku, *Pan Twardowski* (1906). Nad toto umělecky slabší díla vysoko vynikla historická trilogie *Zygmunt August* (1913), zdramatizovaná epopeje zlatého věku pol-

ských dějin, velice poetická i divadelně působivá, prochnutá silným citem vlasteneckým. Lyrický živel, jenž vyznačuje často dramatické práce Rydlovy, uplatnil se ovšem nejvíce v menších, pečlivě vycislovaných básních, obsažených ve třech svazcích *Poezyj* (1899, 1902, 1910). Zde projevují se také nejlépe všechny složky jeho umělecké duše: jest to vedle jemného smyslu pro nálady přírodní hlavně kult klasického krásna, kult domácí lidové poesie, podle níž zpívá své překrásné lyrické písně, erotické i reflexivní, v cyklech *Mojei żoniei*, *Hania*, *Procesy*, *Bajka o Kasi i Królewirzu* – a konečně i kult náboženský. Rydel netajil se nikdy svým katolickým přesvědčením a upřímnou zbožností, provanul jim i své dramatické práce a věnoval konečně celé nádherné dílo národní světici polské královně Hedvice: *Królowa Jadwiga* (1910). S použitím středověkých legend i nejnovejšího badání opěvuje tu křesťanskou hrdinku, mučénici na trůně polském, jež obětovala své osobní štěstí, aby povznesla Polsku na základě víry Křistovy a takové moci, jak toho nedokázal žádný jiný panovník mečem. Svou zálibu a své nadšení pro život antický ukázal Rydel kulturně historickým románem *Preremike i Peisiduros* (1909), bohatě vypraveným obrazem a líčením života starověkého lidstva, a pak také, překládem Homerovy *illiady*, jež polská kritika uznala svorně za mistrný. Kromě toho překládal i z literatury francouzské a psal divadelní kritiky do krakovského *Czasu*. V katolickém měsíčníku *Przegląd Powszechny* (1909 a d.) jsou uloženy také jeho cestopisy a kulturní studie o Řecku. Souborně vyšlo *Z greckiego świata* (1910). Z jiných překladů v krásné úpravě vydán Apulejův *Amor i Psyche*. Konečně, pro mládež napsal básnickou pověst v 18 zpěvích *Madejowe Łoże* (1909). Do češtiny překládal Rydla první, pokud

ni známo, Alois Svojsík; mysterium: „Dies irae“ (Vlast 1895). Pak František Kvapil ukázky drobných básní: „Vstaň, písni!“; „V uspaném lese“; „Z polí“; „Měsíčná noc“; „Večery“; „V parku“ (Slov. Přehled 1900); Front. Dohnal: „Pane, ó Pane!“ (Nový Život 1901); „Večere Paně“ (Nový Život 1907); Em. Masák: „Kříž, královny Heřky“; (Meditace 1910). Z dramatických prací přeložil Fr. Vondráček: „Z dobrého srdce“; „Navždy“; „Začarované kolo“; pak román „Ferenike i Peisidoros“ pod názvem „Matka a syn“ (1910). „Archa“ přinesl později nové ukázky z lyrické poesie Kytlovoy. Em. Masák.

Čtyřicátin dožil se 15. dubna 1918 Bedřich Konařík-Bečvan, kaplan v Brumově na Vlávě. Po rušné činnosti v Prostějově odebral se do Kuncic pod Radhoštěm, kdež založil a vedl léčebnu alkoholiků a rozvinul v tomto oboru rozsáhlou působnost, kterou po něm převzala válka. Vrátil se tedy k literatuře, které tak slibně se před lety oddal románem „Dalilou“, který zbudil značnou pozornost. Některé kapitoly, na př. líčení pekla, jsou uchvatné a nemusil by se za ně stydit Dostojevský. Letos vydal Konařík „Juditu“, sbírku zdatilých obrázků valašských, a v „Našinci“ počal vycházet román: „Hospic a zlaté hvězdy“. Konařík chystá též velkou anthologii z katolických literatur. Další činnosti přejeme mnoho zlatu.

Jano Köhler stále ještě vojáků, což ovšem na jeho tvoření dopadá jako můra. Vymaloval vojenskou kapli v Brně, pracuje v Mor. Třebové a v Grimmensteinu v Dolních Rakousích. Při tom robí původní kalendáře a pod. Posledně nakreslil ornamentální výzdobu pro knihu „Květiny“, básně K. Dostála Lutinova.

Básník Fr. Hrubý Bukovec pracuje na básnické knize „Rytíř Smrt z Vojnovic“, z níž ukázkou uveřejnil ve velikonoční příloze „Našeho Slezska“. Bude to pokračování knihy „Pán

přichází“. Pán přišel a obrací list v dějinách lidstva. Postavou knihy bude Smrt v uniformě důstojníka. Na ni navázána budou líčení hrůz světové války. Tedy jakýsi „tanec smrti“.

Beda Beneš Buchlovan vydal pozoruhodnou knihu básnickou: „Prastýřec Jáchyma Beneše cesta na zkoušenou.“ Něco tak svěžího, lidového a při tom dosti delikátního nevysskytuje se často v literatuře. V písničkách a balladách vyličen vantr houslařského tovaryše ze Slovácka, jeho dobrodružství s loupežníky a lásky a lítost nad zraclou milé, která ho čekala. Beneš vyškolil se na překladech z Przybyzowského a Rich. Dehmela a naladil svou lyru tře lidově, moravsky; Román v písničkách nalézáme u Sv. Cecha, Heylaka, Baumbacha a jiných, ale tyto moravské zbarvem je tu novum. Kapitole 2. o věrném tovaryši vypadá jaksi z ránce, nedopovídá, co začala. Forma je misty nepravdělná. Originelní je výzdoba: Místo linek zdobí knihu nápisy kreslené ozdobným písmem. Knihu vydal „Přerovský obzor“. Cena 2.80 K.

Jednotný kancionál český, který chystá Ochrná cyrilská jednota v Praze, musí být dílem důkladným, sice byl by prací zbytečnou. K. D. L. navrhuje v „Našinci“, aby se napřed sebral a vydal „Poklad veskerého duchovního zpěvu českého“ s poznámkami o původu a změnách písní, a z toho teprve aby se po nějakém roce zkoumáním sestavil zpěvník pro lid. Pro vybrání písní stanoví K. D. L. sedm zásad.

Moravsko-slezská revue Ot. Skýpaly zahajuje v Brně 12. ročník. Nepřínášá příspěvků belletristických, nýbrž pouze věcné články a zprávy (Vit. Houdek, Janáček a Preissová, Frant. Uprka). Směr je mírně pokrokový, po nenávisném pokrokovství není tu už stopy. Ač je revue menší než Archa, obnáší roční předplatné 18 korun.

Stimmen der Zeit (bývalé Stimmen

von Maria-Laach) vydává Herder ve Vídni v 48. ročníku. Revue jest psána vesměs od jesuitů (P. Lippert, Wiercinski, R. v. Nostitz-Rieneck, Laurentius, Reichmann, Kreitmaier, Leblanc a j.). Obsahuje rozhledy sociální, theologické, literární. Stojí na výši doby. V posledním čísle doporučují se barevná okna jeho válečné pomníky. Mluví přímo k duši.

Museum bohoslovců československých počalo tisknout svůj 52. ročník u Obziny ve Vyskově. Uprava je pečlivější než posud. Redaktorem jest nadějný literát Dominik Pecka, jenž vtiskuje novému ročníku svůj ráz. Zahajuje ročník hellonovskou causerii „Metafora Kristova“, v níž jedná o umění a svátostech. Ad. Kejval (odkud?) píše o státu a jeho teritoriu, E. Skula o právu a jeho vzniku, V. Absolon o věroučných bludech adventistů a jiných. Na konci referáty o katol. básnicích a zprávy o ruchu v seminářích. Museum bylo odjakživa klabkou našich spolupracovníků a těšíme se z jeho neutuchající činnosti. Nemůžeme jen schvalovat, když i katolické publikace píšou „boží“. Boží je starý přísvojovací genitiv od Bůh a nutno je psáti s velkým B, kdykoliv se mluví o Bohu jediném. Der Wille Gottes, voluntas Dei píše se česky vůle Boží. Že „Národní Listy“ a s nimi mnozí čestí spisovatelé píšou důsledně „bůh“ nebo s Macharem „pánbu“, je zatvzelenost nebo frivolnost, která neslouží ani národu Husovu ke ctí.

✠ Karlu Steckerovi píše v „Cyrillu“ Dr. Cyr. Sychra: „Naše církevní kudba prožívá krizi těžkou a vleklou: produktivnost z ní mizí. Staří a dobří pracovníci vymírají (Skuberský, Foerster st., Nešvera), mladší přestávají komponovati (Picka, Tregler, Douša). Přirozeno, že za takových poměrů rána jako Steckerova smrt znamená počátek konci. Ve Steckerovi odešel nejlepší český církevní skladatel.“ Autor lituje, že se nedává Steckerovo nej-

lepší dílo, vpravdě církevní i česká Missa solemnis.

Literární poznámky a korektury.
V minulém čísle „Archy“ v poznámce o „Pisních tvorů“ vypadlo za „Skřivánčí píseň“: a „Píseň člověka“, jež je snad nejlepší parafraze Otčenáše. — Kritik „Zvonu“ — pa — (F. S. Procházka) nepochopil, co znamená poznámka, že Pisně tvorů jsou psány „in margine válečných kronik“. Nejsou tedy a nechťejí být válečnou poesii z roku 1904, tu mohl číst p. Procházka ve sbírce „Slehy a něhy“, kdež v kapucinském intermezzu mluví autor zcela přímo o boji s Drem. Kohnem. Zcela nemístné jsou tedy jízlivé poznámky o opatrnosti. „Pisně tvorů“ jsou pouze reflexem té doby, psány na okraji, vedle kronik bojů. Kritik zcela nesprávně vztahuje některé básně na Dra. Kohna. Vztahují se na přátele básnickovy, z nichž někteří jej v těžkých dobách opustili. Rádi bychom slyšeli ty gramatické chyby, které dle Procházky zatemníují smysl. Jen ve „Večerním zpěvu“ vypadlo a (on chce jen žat a rdoust). Z celé knížky líbí se p. Procházkovu jen „Píseň bolesti“ (kterou kritik „Míru“ má za nedokonalou), „Píseň krůpěje“, „Píseň červa“ a „Píseň zrazeného“. Zajímavá jest, že každému z posa vadních kritiků zamlouvají se čísla jiná, takže z nich bude brzo kniha celá — J. V. Jelinek r. 1908 vydal knihu Deklamovánek pro mládež. Onylen připsal básní „Dívčí zbožnost“. Autor se k této básni nehlasí. Bylo by zajímavá zvědět, jak p. Jelinek k tomu připsání přišel. — Prof. Vojt. Martinek v Mor. Ostravě počal vydávat nový „Moravsko-slezský Sborník“. Přináší básně jen od „moravských“ básníků: Machara a Vrchlického. Od p. Martinka je v 1. č. — pamflet na Družinu literární a uměleckou. Opsal jej z Ostravského deníku, kdež vyšel — před rokem! Tím je charakterisován program revue a úroveň redaktora.

von Maria-Laach) vydává Herder ve Vidni v 48. ročníku. Revue jest psána vesměs od jesuitů (P. Lippert, Wiercinski, R. v. Nostitz-Rieneck, Laurentius, Reichmann, Kreitmaier, Leblanc a j.). Obsahuje rozhledy sociální, theologické, literární. Stojí na výši doby. V posledním čísle doporučují se barevná okna jeho válečné pomníky. Mluví přímo k duši.

Museum bohoslovců československých počalo tisknout svůj 52. ročník u Obziny ve Vyskově. Uprava je pečlivější než posud. Redaktorem jest nadějnější literát Dominik Pecka, jenž vtiskuje novému ročníku svůj ráz. Zahajuje ročník hellonovskou causerii „Metafora Kristova“, v níž jedná o umění a svátostech. Ad. Kejval (odkud?) píše o státu a jeho teritoriu, E. Skula o právu a jeho vzniku, V. Absolon o věroučných bludech adventistů a jiných. Na konci referáty o katol. básnicích a zprávy o ruchu v seminářích. Museum bylo odjakživa kolebkou našich spolupracovníků a těšime se jeho neutuchající činnosti. Nemůžeme jen schvalovat, když i katolické publikace píšou „boží“. Boží je starý přisvojovací genitiv od Bůh a nutno je psáti s velkým B, kdykoliv se mluví o Bohu jediném. Der Wille Gottes, voluntas Dei píše se česky vůle Boží. Že „Národní Listy“ a s nimi mnozí čeští spisovatelé píšou důsledně „bůh“ nebo s Macharem „pánbu“, je zatrzelost nebo frivolnost, která neslouží ani národu Husovu ke cti.

† Karlu Steckerovi píše v „Cyrillu“ Dr. Cyr. Sychra: „Naše církevní kultura prožívá krizi těžkou a vleklou: produktivnost z ní mizí. Staří a dobří pracovníci vymírají (Skuherský, Foerster st., Nešvera), mladší přestávají komponovati (Picka, Tregler, Douša). Přirozeno, že za takových poměrů rána jako Steckerova smrt znamená počátek konců. Ve Steckerovi odešel nejlepší český církevní skladatel.“ Autor lituje, že se nedává Steckerovo nej-

lepší dílo, vpravdě církevní i česká Missa solemnis.

Literární poznámky a korektury. V minulém čísle „Archy“ v poznámce o „Pisních tvorů“ vypadlo za „Skřivánčí píseň“: a „Píseň člověka“, jež je snad nejlepší parafraze Otčenáše. – Kritik „Zvonu“ – pa – (F. S. Procházka) nepochopil, co znamená poznámka, že Písně tvoří jsou psány „in margine válečných kronik“. Nejsou tedy a nechtějí být válečnou poezií z roku 1904, ty mohl číst p. Procházka ve sbírce „Slehy a něhy“, kdež v kapucinském intermezzu mluví autor zcela přímo o boji s Drem. Kohnem. Zcela neimstné jsou tedy jízlivé poznámky o oparntosti. „Písne tvoří“ jsou pouze reflexem té doby, psány na okraji, vedle kronik bojů. Kritik zcela nesprávně vztahuje některé básně na Dra. Kolna. Vztahují se na přátele básnikovy, z nichž některý jej v těžkých dobách opustil. Rádi bychom slyšeli ty gramatické chyby, které dle Procházky zatemňují smysl. Jen ve „Večerním zpěvu“ vypadlo a (on chce jen žat a rdousit). Z celé knížky líbí se p. Procházkovy jen „Píseň bolesti“ (kterou kritik „Mír“ má za nedokonalou), „Píseň krůpěje“, „Píseň červa“ a „Píseň zrozeného“. Zajímavý jest, že každému z pospa valních kritiků zamlouvají se čísla jiná, takže z nich bude brzo kniha celá. – J. V. Jelinek r. 1908 vydal knihu Deklamovánek pro mládež. Omylem připsal básně „Dívčí zřobnost“. Autor se k této básni nehlásí. Bylo by zajímavý zvědět, jak p. Jelinek k tomu připsání přišel. – Prof. Vojt. Martinek v Mor. Ostravě počal vydávat nový „Moravsko-slezský Sborník“. Přináší básně jen od „moravských“ básníků: Machara a Vrehlického. Od p. Martinka je v 1. č. – pamflet na Družinu literární a uměleckou. Opsal jej z Ostravského deníku, kdež vyšel – před rokem! Tím je charakterisován program revue a úroveň redaktora.

ARCHA

Měsíčník
pro literaturu, umění, kulturu a život

s přílohou

ARCHIV LITERÁRNÍ

Číslo

6

Ročník VI.

OLOMOUC

1918

Vydává Družina literární a umělecká

„Museum.“ Roč. 52., č. 1. a 2. Ročně 5 K. Brno, Hlindenburgova 15.

„Mor.-slezský sborník.“ Roč. 1., č. 1. a 2. Ročně 18 K. Rediguje dr. V. Martinek.

„Červen.“ Tendenční čtrnáctidenní. Nové umění. Příroda. Technická doba. Socialismus. Svoboda. Roč. 1., č. 1.-5. Ročně 24 K. Nakl. F. Borovýho v Praze.

„Duchovný pastier.“ Časopis katol. křesťanstva. Red. dr. J. V. Buday. Roč. 1., č. 1.-6. Ročně 12 K. Ružomberok.

„Úhor.“ Kritická revue věnovaná literatuře pro mládež. Red. O. Svoboda, učitel v Habrech. Roč. VI., č. 1.-4. Ročně 5 K 20 h.

„Čas.“ Znanstvena revija Leonove družbe. Letnik XII., zvezek 1.-2. Ljublj-

ana. Letnína 6 K. Urednik dr. A. Ušeničnik.

„Vlast.“ Řídí Al. Dostál. Roč. 34., č. 1.-7. Ročně 12 K. Praha-II., Žitná ul. 26.

„Moderní Revue“ pro literaturu, umění a život. Red. Arnošt Procházka. Svazek XXXIII., č. 1.-2. Ročně 18 K.

Knihy redakci zasláné.

Jan Šanda: Zdravas Královno. 31 májových promluv. Příloha „Kazatelny“ v Pelhřimově, sv. XXII. Cena ?

Jos. L. Brndl: Modly a kříž. Báje z dob kněžny Dragomíře. Edice „Lampyris“, Sv. 1., seš. 1.-7. V. Kotrba v Praze.

Družina literární a umělecká v Olomouci, Dolní nám. 17

vydala a nabízí tyto knihy :

Č. Dostál Lutínov: Slahy a nehly Sa-tyrické verše. Cena K 1'80.

Fr. Dohnal: Zklamáné touhy. Básně. Cena K 2'10.

Āab. Ronaj: V městě Slovácké drama. Cena K 1'70.

Ratolest olivová. Potěšná knížka pro vojáky i nevojáky. Neváz. K 2'80, váz. K 4'—.

J. Vyhliďala: Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou? a J. Hofera: Povídky z Kapanic — jsou rozebrány.

Administrace „Archy“ v Olomouci, Dolní náměstí 17

nabízí, pokud zásoba stačí, za snížené ceny :

I. ročník „Archy“	K 4'50
II. ročník „Archy“	K 4'50
III. ročník „Archy“	K 4'50
IV. ročník „Archy“	K 4'50
V. ročník „Archy“	K 5'50

(Přiloženy jsou „Písně tvorá“.)

V knihovnici „Evy“ vyšly:

. svazek Gab. Ronaj: Pane, smiluj se nad námi, básně. Cena K 2'10.

. svazek Fr. Štřelavský: Půlnoční světla, básně. Cena 90 hal.

. svazek B. Konařík-Bečvan: Judita, povídky z východní Moravy. Cena K 2'40.

„ARCHA“ s přílohou „ARCHIV LITERARNÍ“ vychází měsíčně vždy 15. dne.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál
Lutínov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Střit-
žovský a Ladislav Zamykal. Redakce je
v Olomouci na Dolním náměstí č. 17. —
„Archiv literární“ rediguje Vilém Bltnar
v Praze-V., Valentinská č. 22.

Na „Archu“ i s „Archivem“ se před-

plácí ročně K 11.—, půlletně K 5'60,
čtvrtletně K 2 80. Jednotlivá čísla jsou
po 1 K. — Administrace a expedice
„Archy“ je v Olomouci na Dolním ná-
městí čis. 17. — Nepřijaté rukopisy vra-
címe tehdy, byly-li přiloženy známky.
— Za vydávání odpovídá L. Zamykal.

Číslo 6. vyšlo dne 15. června.

Obsah „Archy“ číslo 6.:

Frant. H Bukovec: Z knihy „Rytíř Smrt z Vojnovic“. — Fr. Zýbal: Dante. —
Faye: Citát. — Em. Masák: Jako hrušeň v poli. (Pokr.) — Karel Dostál Lut-
nov: Z cizích zahrad. — Ludvík Fuček: Záblesky. — Kard. J. E. Manning:
Antikrist čili Nynější krise Svatého Stolce ve světle proroctví. (Dokončení.) —
Eug. Klaudius Kletus: Návrat. — Jan Šanda: Z nových básní. — František
Dohnal: Problém Krista v moderní krásné literatuře. (Pokr.) — Kepler: Citát.
Josef Hanák: Myšlenkový vývoj Anatola France. (Pokr.) — Okna.

Redakční listárna.

V příštím čísle, které vyjde 15. čer-
vence jako prázdninové dvojčíslo 7. a 8.,
otištěny budou příspěvky J. Karníka, dr.
J. Hejčla, dr. J. Kratochvíla, J. Šacha,
Pragense a jiných.

Dnešní číslo vychází pouze o 2 ar-
ších, bez „Archivu literárního“, ježto jsme
chtěli umožnit, aby trojčíslo „Vychova-
telských listů“, které byly také do tis-
kárný Strojilovy přeneseny, mohlo za-
včas vyjít a tento náš pedagogicko-filo-
sofický orgán opět se dostal do pra-
videlných kolejí. Dosud trpěl nepravide-
lným vycházením velice. „Archiv literár-
ní“ vyjde proto až při čísle 7. a 8.,
které bude mít 6 tiskových archů.

Nehodí se nám: Dubenecký (redakce
„Evy“ je ochotna některou z básní
otisknout). — Prosa „Štěstí“.

Spisovatel Josef Šach vydá letos
dvě knihy a sice „Ve vichřici“ (z vá-

přšel na ústupu v Srbsku r. 1916. Z práce
zůstalo pouze torso.)

František Zýbal, spolupracovník „Ar-
chy“, má v rukopise sbírku povídek a
humoresek „Ze Slovácka“, „Slo-
vácké pohádky a pověsti“ a sbír-
ku básní „Pěl ptáček...“

Jan Šanda, který už vydal dvě bás-
nické knížky, chystá do tisku sbírku
„Legend“.

Zprávy administrace.

Nepřehlédněte! Archa stojí 11 korun,
ale pouze pro předplatitele. Lhůta k
předplácení trvá do 31. července. Od
1. srpna zvyšuje se doplatné na 14 K.

Příští měsíc vyjde šestý svazek
„Knižovny Družiny“, obsahující Masá-
kovy literární-historické studie „K bra-
nám věčnosti“. Doufám, že odběratelé
„Archy“ stanou se i odběrateli naší
knihovny. — Podporujte svépomocný

Frant. H. Bukovec:

Z knihy: Rytíř Smrt z Vojnovic.

Stroj, k letu před hangarem připraven,
jak bujně hříbě zachvívá se celý -
jen skočit vpřed! Z těch lidských rukou ven,
jež u země jej drsně zadržely.

A vzhůru, vzhůru! motor žadoní,
drát každý napjat jako nervy v těle,
když myšlenka ku činu zazvoní - -
Stroj sténá: «Pustte! Nemučte mne déle!»

Naň used' rytíř Smrt a pokynem
pout snímá vazbu . . . Ptáče obrovité
již svobodno se houpá v žilvu svém.
Kraj pod ním tone v roušce mlhovitě.

A motor hučí: «Proto lidský duch
mně silu dal, by říši přes hranice
se náročty vždy v užší semkly kruh
a k výši spěly v dobrém zavodice.»

A v drátech stroje píseň větru zní:
«Výš ke slunci, kde není zloby stínů,
prach všední kde snah čistých netřísni . . .
Jich plody bratřím zanes, země/synu!»

Ploch nosných plátno harmonicky hrá:
«Kde bída hrozí, láska ku pomoci
hle! pospíchá a slzy setírá,
spoutala živly čarotvornou mocí.»

Smrt rytíř z Vojnovic se šklebí jen,
ty zvuky jemu protivným jsou zpěvem,
svou obět hledá, k zemi nachýlen,
kde, válečným kraj rozechvěn je řevem.

Zakroužil strojem . . . Na to znamení
střel černé hejno přiletělo z dále,
dopadly k zemi, v jejich plameni
se lidská těla trhají a pálí.

A rytíř Smrt se drsně zachechtal –
Nad město stočil větrného oře,
kde letěl, ohně stopu zanechal,
jak dětské hračky řady domů boře.

Hle! Bod tam cizí v modrém blankytu –
Tot soupeř! Rytíř, lačen krve, plesá . . .
Rachotí puška . . . Hlavu probitu
sok v chvílce má a střemhlav v kouři klesá – –

Do křídel stroje vzdor se zaryje,
pohřební písní zašuměly dráty,
jak pes na hrobě motor zavyje – –
Vše marno! Pevně sedí jezdec klatý . . .

A v jízdě vzteklé dál se řítí, dál,
zmar vůkol seje, oheň, hrůzu, lkání,
pod jeho rukou stroj se vrahem stal,
jenž člověku měl přinést požehnání.

*

Pod horou řídký les a paseka v něm malá,
jak bílé družičky ji obstoupily břízy,
květ na květ do trávy sem vesná rozsypala – –
Kdo ví, kdy posledně sem přišla noha cizí?

To bylo z večera – A ráno jaká změna!
Tichounké zátíši je křídlem bouře sváto,
bříz šuhlých, bělostných již řada poražena,
les plný vojska je – Květ, trávník zdeptán v bláto.

Uprostřed mýtiny Smrt rytíř dělo stavi – –
Nestvůra ohromná, jak modla dávných věků,
si těžce usedá, nad sluhů čnějíc hlavy,
a jícnem zčernalým ždá obět po člověku.

Tak sedí posupná a smělci hrozí trestem,
kol ní se hemží dav, jí každé splnit přání,
zved' rytíř z Vojnovic dlaň velebněžským gěstem,
a modla velebně se k svým sluhům sklání!

Již střelu přijala a zase šiji zvedá –
Do prachu, sluhové! Zda snesete hlas její?
Blesk! Hromu dunění v hor bije čela šedá
a zhouba letí v dál, kde lidé již se chvějí.

Ti bloudit Mínil, že životem jsou jisti,
do skal se zaryli a ocelí se kryli –
Jen úhoz jediný! Déšť trosek k nebi svistí –
Kdo údy sesbírá, jež z lidských těl tam zbyly?

Zas duní hromu hlas. Dál hrozné dělo bŕří.
Vzduch pláče úděsem, až ve všech mrazi kostech.
Smrt rytíř z Vojnovic se modle svojí koří,
že v krutém běsnění mu lidi hubj po stech . . .

Byl lesík pod horou, v něm víly křepčivaly
na malé pasece, kde v kruhu stály břízy,
a bujně ve trávě se květy usmívaly,
jak v srdcích lidských mír Vše zničil netvor cizí!

František Zýbal: Dante.

V Tartaru stla ponořil se bledý,
zřel smutný los, jenž stihnul zavržené,
i prudký vír, jak oheň věčný žene,
v ráj rozkošný stoup' nohou naposledy.

A o svých cestách podal zprávu pravou
vznešenou slokou, která srdce jímá;
u nohou jeho lidstvo v žasu dřímá
a kráčí za ním cestou namáhavou.

On, genij věků, ozdobil svou hlavu
vavřínem slávy, která neumírá,
zakusiv záští nevďěčného davu.

Myšlenky gigant, málo přízně vážil,
jej člo věčnosti provázela víra,
nic nedbal světa, po Bohu když bažil.

Popírání Boha bylo by tolik, jako s nebeských výšin spadnouti
celou tíhou na zemi – – Není pravda, že by byla věda sama
vedla k tomuto popírání.

Em. Masák: Jako hrůšeň v poli.

(Pokračování.)

II.

Ve shonu slavného pohřbu, při pohledu na dlouhou řadu kněží v bílých rochetách seskupených kolem oltáře a na zástupy lidu, jenž sešel se i z okolních farností, málokdo si všiml dvou bledých žen, jež se choulily v přední lavičce. Jen když kazatel mluvil o lidumilném odkazu zesnulého, nejednomu z vlkovských zatanula na mysli otázka: Kolik pak asi jim zanechal?

Na čas ožily pověsti a dohady o velikém jmění šetrného faráře, ale brzy lidé zavaleni stále novými vlastními starostmi zapomínali na faru a její osiřelé obyvatelky. Vidali je zase jen v neděli, když přijížděl do Vlkova sousední farář, který tu již za nemoci Jarošovy vykonával duchovní správu. Mnohý politoval Františky, když drobná, suchá, třesoucí se jako věchytek šla kostelem ke své lavičce. Řídké vlasy jako by jí byly za posledních měsíců ještě více zbělely a čelo zvráskovatělo. Ještě že má Hedviku, myslili si lidé. Co by si nyní počala? Zůstanou na faře či se odstěhují jinam?

Brzy se dověděli. Farské slečny! hledaly si bytu. Ve Vlkově nebylo jich nikdy mnoho, a které byly, obsadili za války uprchlíci polští a pak i italsí. Hraběnka, patronka kostela, přijala je i do domků vystavěných při velkostatku pro služebnictvo. Na štěstí odstěhovala se odtud právě jedina polská rodina do svého osvobozeného domova a hraběnka sama zpravila o tom Františku, nabízejíc jí uprázdněný byt.

Za mlhavého podzimního dne šly obě naň se podívat. Bylo neveselo v postranní zapadlé uličce směřující k severu a celé jaksi sešedlé blátem i stínem košatých, ale holých již kaštanů. Z blízkého zámeckého parku vanula dusivá vůně hnijícího listí a vlhký dech malého rybníku. Zachvěly se chladem i předtuchou umírání, jež budilo celé smutné okolí. Mimoděk ohlédly se zpět, odkud přišly: nad stromy a domky usmála se na ně jako stará známá kostelní věž . . .

„Aspoň kousek jí budeme vidati právě z okna,“ zaradovala se Hedvika a lehčeji vkročila do nízké síňky, jež oddělovala dva byty.

V otevřených dveřích levého bytu objevilo se několik dětských hlav. Hleděly udiveně na obě ženy, ale v tom již volal je polský hlas zpět do kuchyně. Chtěly odejít, ale Hedvika sklonila se již s účastí k nejstaršímu asi osmiletému chlapci. V modrých

očích nechvěla se bázeň jako u ostatních dětí, ale zářila v nich nevinnost a dodávala bledé, skoro chorobně bílé tváři výrazu andělského. Usmál se na ni. Ano, vždyť se znají trochu, chodíval také někdy na faru s ostatními vystěhovalci, dokud strýček nestonal.

„Jak se jmenuješ, hošiku?“ ptala se polsky:

„Stáša Pawelski.“

„Pravda, zapomněla jsem již. Maminka je doma?“

Přicházela právě, přivábena polským hovorem. Mladá, příjemná tvář její nesla zřejmé stopy prožitých utrpení a ustavičných starostí. Zaradovala se slyšíc, že budou sousedy. Umí sice již česky, i děti brzy se naučily, zvláště Stáša, který tu chodí skoro dva roky do školy, ale přece nejpříjemněji si pohovořila v mateřštině. Dostala nedávno první psaní od svého muže, oplakala jej, přes rok o něm nevěděla, nyní píše ze zajetí. Je v Sibiři, napomíná, aby dobře vychovávala děti, a zvláště na Stášu se vztává – býval vždycky jeho miláčkem . . .

„Není churav?“ ptala se Hedvika, hladíc kučeravé vlásky hochovy. „Má tak bledé lice . . .“

„Také se bojím, ráda bych mu přilepšila, ale kde to vzít?“

Lidé zde nejsou zlí, s počátku dosti jsme dostali, ale teď cítíme stále více, že jsme jim na obtíž jako příživníci . . . Oh, kdyby Pán Bůh dal, abychom se mohli vrátiti již domů, ač jen s úzkostí vzpomínám na domov, jak to tam asi vypadá . . . Byvali jsme až blízko ruských hranic a oboje vojska prošla tudy několikrát . . . Takovou pěknou zahrádku jsme měli, stromků, květin i včel mnoho, napracovali jsme se i natěšili v ní – a teď z našeho malého ráje je snad poušť . . .“

Hedvika nevnímala již dalšího nářku hovorné Polky. Představila si pojednou živě myslivnu prostřed haličských lesů, kde naposled a nejdéle bydlili s otcem. Viděla v duchu nízkou dřevěnou světnici vyzdobenou parohy, Frantina hází smolnaté pařezí do krbu, kde to vesele praská, a ona sedí s otcem u stolu, čtou, vykládají a vzpomínají. Venku ve stromech hučí a skučí vítr, ale světnici rozlévá se lahodné teplo a vůně pryskyřice . . . Ovanulo jí na chvíli kouzlo domova, ale hned se rozprchlo. Pawelská umklá již a otevírá dvéře protějšího prázdného bytu,

Oh, uvědomila si rychle Hedvika, vždyť jsem vlastně bez domova, nešťastnější než tihle uprchlíci. Vráti se zase domů a třeba i našli poušť, začnou znovu, posílení věrou v lepší časy a nový život, protože na svém. Stará myslivna je snad také rozmetána a spálena, a stojí-li přece, nikdy jí nespátřím. Jsem

vyhoštěna i z fary, kde jsem našla druhý domov a stojím tu v cizím příbytku, studeném a prázdném . . .

Otřásla se chladem. Těžký vzduch plnil malou nevětranou světničku, holé, dole otlučené stěny i podlaha nesly stopy dřívějších obyvatelů. Dvěrna nízkými okénky hléděl sem mlhavý den. Podívala se na Františku; také ji ovládl jistě trudný, zasmušilý pocit cizoty a prázdnoty.

„Až si všechno upravíte, bude to zde docela pěkné, malé sice, ale útulné,“ snažila se Pawelská zahnatí chmury.

Ano, malé, velmi malé. Nebylo sice ani ve faře místa nazbyt, ale tato úzká světnička připadala jim jako opuštěné vlaštovčí hnízdečko. Zahřeje si je, upraví a oživi jeho smutnou prázdnotu, ale jest patrné, že mohou vzítí s sebou jen nejnütnější věci. Snad dovolí nový farář, aby ostatní složily zatím někde ve faře.

Dovolil ochotně. Přijel brzy na to prohlédnout si faru a připravit stěhování. Byl to náhodou onen kaplan, jenž před více než třemi roky na pastorační konferenci tak nešetrně vyzval Jarose, aby šel do penze. Mrzelo jej to dosud a cítil se vinen před Františkou, třebaš byl přesvědčen, že mlčelivý kněz nenulvil s ní o tom. Schladl již také ve své spolkařské horlivosti a zkušenosti naučily jej divati se prakticky na svět a lidi.

„Ponechal bych si vás tu rácl, abyste mi hospodařily,“ pravil Františce, když podala mu třesouci se rukou svačinu a přednesla svou prosbu, „ale mám také starou maminku i mladší sestru a obě se již na to těši. Otec nám zemřel, jsou také samy, na venkově v podruží, a k vůli nim hlavně hlásil jsem se o tuto faru. Však jsem byl skoro sám vážnějším kompetentem a myslím, že sotva tu vydržím tak dlouho jako pan rada . . .“

„Přes čtyřicet let! Také bych si nebyla pomyslila, když jsem se tehdy sem stěhovala . . . Šla jsem skoro nerada, nelíbilo se mi tu v horách, a přece jsem zvykla.“

„Obětovala jste se pro bratra.“

„Nebyla to obět, velebný pane! Kdo ví, co by mne ve světě bylo očekávalo? Nemám takové povahy, abych dovedla brániti se zlému, chtěla jsem vždy zlé přemáhati dobrotou – a takoví lidé obyčejně ve světě mnoho trpí. Ale bratr nikdy mi neřekl tvrdého slova, nikdy přísněji nepokáral, ač jsem leckdy zasloužila, dokud jsem byla mladší. Taková dobrá, svatá duše to byla. A přece mnoho vytrpěl. Od lidí i od pana biskupa tenkrát a pak v nemoci! Už nemohl sebou, chudák, nijak vládnouti, musily jsme jej často obě obracet na lůžku . . . Oh, v takové nemoci člověk nejlépe vidí, jak jest ubohý a nepatrný . . .“ A vždycky

si říkám, že Pán Bůh měl bratra přece rád a všechno dobře tak vedl...¹

„Jak to myslíte?“

„Dříve nikdy bych se nebyla nadála, že přežiji bratra. Bývala jsem vždycky taková slabá, chatrného zdraví, jak osika jsem se třásla mnohdy nad hrobem, a bratr zdál se vždy pevný jako dub a utvrdlý jako skála. Zatím Bůh usoudil jinak, a je to dobře. Jak by se mu vedlo, kdyby měl být obsluhován v takové nemocí od cizích?“

„Však pan rada se jistě za to o vás postaral, abyste nyní netrpěla bídy a mohla si ve stáří odpočinouti. Byl vždycky tak opatrný a šetrný...“

Františka se jaksi útrpně usmála.

„Velebný pán také asi slyšel, co lidé si vykládají o našem bohatství. Nevím, proč bych zapírala. Od bratra jsem nikdy peněz nezáclala, vždyť jsem věděla, jaké tu má asi příjmy, a znala jsem jeho vášeň pro knihy i jeho dobré srdce. Co tu ušetřil, věnoval vlastně zase osadě. Ale přece i sám pamatoval na mě a odkázal mi obnos, na který byl pojištěn. K tomu mám uloženy svůj nevelký podíl po rodičích, na který jsem dosud nesáhla. Za tolik let přece vyrostl a snad mi stačí ke skrovnému živobytí pro tu chvíli, co tu ještě budu, abych nemusila na žebrotu. A co jest mě, jest i Hedvičino...“

„Válka mnohdy zmate všechny výpočty,¹ loučil se již kněz, rále přejí vám oběma, abyste užily po smutných starostech posledních měsíců hodně klidu ve své samotě. A moje fara bude vám vždy otevřena. Doufám, že se spřátelíte i s naší maminkou, třebaš je jen prostá podruhně... Nábytek a ostatní vaše věci již někam uložíme; bylo by věru škoda nyní jej prodávati a pak po válce snad draho kupovati nový...“

Tak se odstěhovaly do malého domku jen s nejnnutnějšími věcmi. Byl již konec listopadu, poslední dny před adventem. Časný mraz setřásl zbytky listí se stromův a zbělil vlhkou trávu v parku i před okny jemným jíním. Od rána již topily v kamnech, aby prohřály nepříjemně syrový vzduch. Čistě vybilená a pečlivě upravená světnička opravdu zlahodněla. I Stášovi a ostatním dětem se tu zalíbilo, několikrát za den přiběhly za matkou, jež pomáhala v uklidu, prohlížely všechno, vypyávaly se stále a překázely.

(Pokračování.)

EDGAR ALLAN POE: HAVRAN.

Bylo jednou v půlnoc charou. Nad knihou jsem dumal starou,
plnou bájí dávných časů. Znaven byl jsem, slabá a chor.
Jak jsem klímal, skoro dřímal, klepání jsem jakés vnímal,
kliku světlice kdos jímá, jakby stál tam u závěr.
!Jakás návštěva, jsem mumlal, kdosi klepe u závěr.
Jenom to – a žádný vzdor.!

Ano. Dobře pamatuji: V prosinci, kdy vichry dují,
na podlahu vyzářuje z kamen duši tlící bor.
Toužebně jsem čekal rána. Marně duše, utýrána,
chtěla být uhýčkána ze svých smutků po Lenor –
po ztracené dívce zářné, zvané anděly Lenor.
Beze jména zde ten tvor.

Hedbávné tu divné šusty, jimiž hnul se závoj hustý,
snuly ve mně zmátek pustý, netušených přišer chór,
takže, abych ztišil buchot svého srdce v temnu hluchot,
říkal jsem: To žádá průchod návštěvník tam u závěr,
návštěva jen žádá průchod pozdní u mých u závěr.
To jest to – a žádný vzdor.

Duch můj zas nabývá síly Neváhaje pak ni chvíli:
!Pane, zavolám, iči paní! promiňte můj nepozor!
Stalo se, že jsem si zdřímnul. Než jsem spánek z očí vymnul,
tluku jsem si sotva všimnul jemného tak u závěr.
Jemně tak jste zaklepal! Nuž, jen dále ve prostor! –
Všude tma – a nikde tvor.

Dlouho stál jsem, upíraje oči do nočního kraje,
žasna v hrůze, zabrán do snů, jakých nesnil člověk skot.
Nic však ticha nerozválo, mlčení se neozválo,
jediné jen slůvko válo, šepotané v tmu: !Lenor!
To jsem šeptnul, ozvěna pak šeptla nazpět zás: !Lenor!
Jenom to – a žádný tvor.

Vrátil jsem se do pokoje. Zahořelo srdce moje,
zase slyším zaklepání hlasitější nežli skor.
!Jistě, pravím, jistě kdosi v mřížce oken mých se hlásí,
podívám se, kdo to asi? Taj ten děsí na úmor!
Na chvílku buď, srdce, ticho! Nelekej se na úmor!
Vítř to – a žádný tvor.!

Pruďce zdvih' jsem okenice: Rozkřídlen tu do světnice
vážný, statný havran kráčí; starých bohů matadór.
Beze všeho upejpání, bez úklony, bez postání,
jako lord neb velká paní sed' si dveři nad otvor.
na Pallady bustu sedl, nade dvěře, nad otvor
usadil se divný tvor.

Ěbenový pták se choval vážně tak, se napařoval,
že mi úsměv vyluzoval, trhal mého smutku flór.
„Chochol,“ dím, „máš ostříhaný, jistě nejdeš za havrany,
za chmurnými za satany, co se rodí z noci hor.
Pověz mi své lordské jméno z Plutonovy noci hork –
„Sluji Nikdy – Nevermore.“

Zachvěl jsem se celý žasem nad tím zřejmým lidským hlasem,
ač mi nebyl zcela jaseň toho ptáka odhovor,
to však přiznání jsem musil, málokdo že asi zkusil,
by se nade dvěře spustil v pokoji mu taký tvor,
pták či zvíře by si sedlo nad Pallady snivý zor
s divným jménem: „Nevermore.“

Ale havran osaměle sedí na mé sochy běli,
jedno slovo kráká směle celou duší v jeden chór;
víc slov ani nezapípnul. Rozmach jeho křídel schlípnul,
tak jsem úsměškem jej štípnul: „Jiných přátel zmizel sbor,
pichly sny – i ty se zítra, brachu, vrátíš do svých hor!“ –
Ale pták dí: „Nevermore!“

Žasna, že tak trefně umí odpovídat na mé dumy,
pravím: Patrně, co mluví, naučil se tento tvor
u jakéhos nešťastníka, jezto skládá sudby dýka,
takže jeden refrén vzlyká všechněch jeho písni chór,
takže, pohřbiv naděj, říká jeden refrén na úmor:
„Marný vzdor je. Nevermore!“

Smuten jsem, můj starý hošku, ale smát se musím trochu,
usedám si na lenošku, k bustě, ptáku zvedám zor.
Ponořiv se do sametu, myšlenek svých pásmo pletu,
badám, hádám, co as chce tu zlověstný ten starý tvor?
Co as přišerný ten, zlobný, vyhublý chce říci tvor.
krákoraje: „Nevermore?“

Tak tu sedím, badám, hádám, ani slova nevykládám
ptáku, jenž, co na dně duše spřádám, vrývá tam svůj lesklý zor.
Tak tu sedím, sním a badám, na aksamit hlavu skládám;

na polštář svit lampy padá jako vzpomínkový flór,
v polštář sametový padá místo Ni jen smutku flór – –
Ona – nikdy! Nevermore!

Pak jsem cítil dým a vůně. Rostly v kaditelné lůně,
jimiž mával neviděný Serafínů letmých sbor.
„Ubožáku,“ volám křiče, anděly Bůh seslal s výše,
dal ti pit z Nepenthy číše zapomnění na Lenor!
Vypij číš tu milosrdnou zapomnění na Lenor!
Havran však: „Ne! Nevermore!“

„Proroku!“ dím necháble, „věštče! ptáku! nebo dáble!
At tě pokušitel náhle vrh’ sem nebo vichor z hor,
kdo tě zavál sem až ke mně do té nehostinné země,
kde dlím skličén, ne však zničen, kde jde hrůza na obzor:
Rci, zda najdu v Gileadu balsám ran svých?! Jsem tak chor!
Havran zase: „Nevermore!“

„Proroku!“ dím, „bouřliváku! At už dáble nebo ptáku!
Při nebi, jež klene dálku, při Bohu, jež vyzývá tvor:
Rci mé duši, nahlé k pádu, zdali najdu v dálném Hádu,
zda tu svatou dívku najdu, zvanou anděly „Lenor“,
zda tam obejmu tu zářnou, zvanou anděly „Lenor?“ –
Havran krákl: „Nevermore!“

„Dostil! Dost už toho slova!“ křik’ jsem. „Ptáku, dáble, znova
vrať se tam, kde Plutonova říše tmí se v noci hor!
Nezanech tu pířka ani na památku svého lhaní!
Neruš mého vzpomínání! Slétni s busty za obzor!
Vyjmi zoban z mého srdce! Klid se dolů za obzor!“ –
Havran krákl: „Nevermore!“

Bez pohnutí havran sedí, tiše sedí, slova netlí,
s bledé Pallady dál hledí nade dveřmi ve prostor.
Sedí jako v hnízdě svém on. Oči, jak když hledí démon.
Lampa nad ním vrhá temno jeho stín sem ve prestor,
na podlahu stín se vrhá. Zpod stínu můj duch, tak chor
nevzchopí se – nevermore!

*

Poznámka překladatelova.

Nejenidnější básník americký Edgar Allan Poe (1809-1849)
po vzrušeném dobrodružném životě zemřel třicetiletý. Fantasií až
děsivě tvořivou vykouzčil řadu duchových hrůzostrašných novell a
zanechal i hrst básní, poutajících bezpříkladnou hudbou verše.

Tato démonická tvůrčí síla vyniká zvláště v básních *„Zvony“* (The Bells), *„Annabel Lee“* a ve světoznámém *„Havranu“* (The Raven). Báseň tato vábila k překládání mistra Vrchlického, ale překlad jeho má jednu osudnou, základní chybu: Stálý refrén *„Nevermore“*, napodobující krákorání havranovo, překládá Vrdilický v celé básni cvrlikavým: *„Nikdy víc.“*

A přece Poe zbudoval celou báseň právě na tom konečném *„ó“*! Napsal o tom celé pojednání, jak skládal tuto báseň (Filosofie tvorby básnické. Vyšlo ve *„Chvilkách“* Jos. Pelcla).

Napřed si stanovil délku básně: hranici jednoho posezení, tedy asi 100 veršů. Při lyrické básni totiž určitý stupeň trvání jest naprosto nutný, má-li vůbec nějaký dojem býti vzbuzen.

Dále si stanovil dojem a látku, která by jej způsobila. Musí to býti krása, a melancholie jest nejoprávněnější všech básnických tónů.

Nyní hledal klíč, pilíř ku stavbě básně a zvolil k tomu refrain *„Sesiliti“*, zvýšiti dojem jest účelem opakování. Rozhodl jsem se, že přidržím se pouze monotonnosti zvuku, kdežto myšlenku že budu stále měniti.

Refrain musil být krátký a zvučný, schopný prodloužení a důrazu. Rozhodl se pro dlouhé *ó r*.

Napadlo mu slovo *nevermore“* (čti nevmór). Jelikož opakování lidskou bytostí by působilo nudně, zvolil havrana

Chce vytvořit báseň nejdokonalejší, hledá ještě nepoetičtější přednět a nejsmutnější. Nachází: Smrt milované krásky, o níž truchlí milenec.

A tak zkonstruoval děj básně:

„Havran“, jenž se naučil jedinému slovu *„Nevermore“*, unikl svému majiteli a jest donucen krutou bouří hledati si o půlnoci útočiště u okna, které dosud je ozářeno, u okna studentova, který napolo přemýšlí nad svou knihou, napolo sní o mrtvé milence; když uslyší údery na okno, otevře, a havran vletí či vchází do pokoje. Usadí se na sošce nade dveřmi a student žertem táže se ho po jméně, nečekaje odpovědi. Havran však odpovídá naučeným slovem, které nachází ihned ozvěnu v zaroučeném srdci studentově. . . Student ovšem tuší pravý stav věci, ale lidská touha po sebetryznění a z části půlnoční pověra přiměje jej, aby kladl havranu takové otázky, které by mu působily největší rozkoš zármutku předvídanou odpovědí *„nikdy víc“*.

Je-li v které básni třeba vystihnout překladem i zvuk rýmu, jest to tedy tato. A jen proto pokusil jsem se po Vrchlickém o překlad nový, ježž tu předkládám. Pomohl jsem si tím, že jsem (a právem) *Nevermore* pojal jako vlastní jméno havranovo

a nemusil ho překládati. Tak jsem mohl zachovat rým iór, or⁴ v celé básni. Místo vnitřního rýmu občas užívám jen assonance. Originál v té věci také dovoluje si licence. K vůli srovnání kladu sem ukázky z originálu, z překladu Vrchlického a z překladu německého: Stanice první zní v anglickém originále:

Once upon a midnight dreary, while I pondered, weak and weary,
Over many a quaint and curious volume of forgotten lore –
While I nodded, nearly napping, suddenly there came a tapping,
As of some one gently rapping – rapping at my chamber door.
‘This some visitor,’ I muttered, ‘tapping at my chamber door –
Only this and nothing more.’

Poslední sloka zní:

And the Raven, never flitting, still is sitting, still is sitting,
On the pallid bust of Pallas just above my chamber door;
And his eyes have all the seeming of a demon’s that is dreaming,
And the lamp-light o’er him streaming throws his shadow on the
floor;
And my soul from out that shadow that lies floating on the floor
Shall be lifted – nevermore!

Do němčiny přeložili básně Poeovy Hedda a Arthur Moeller-Bruck. Básníkův refrain na iór⁴ nezachovali ve sloce ani jedině. Překládají hodně libovolně:

1. Eines Nachts aus gelben Blättern mit verblich’nen Runenlettern
Tote Mären suchend, sammelnd’ von des Zeitenmeers Gestaden,
Müde in die Zeilen blickend und zuletzt im Schlafe nickend,
Hört’ ich plötzlich leise klopfen, leise, doch vernehmlich klopfen
Und fuhr auf, erschrocken stammelnd: ‘Einer von den Kameraden’,
‘Einer von den Kameraden.’

Další sloky končí slovy: Leonore, Kameraden, Leere, Lenore,
Regentropfen, majestätisch, Nimmer, Namen, Nimmer, allerorten,
7 dalších nimmer.

Poslední sloka zní:

Und auf meinem Thürgerüste, auf der bleichen Pallasbüste
Unverdrossen, ohn’ Ermatten sitzt mein dunkler Gast noch immer,
Sein Dämonenauge funkelt und sein Schattenriss verdunkelt
Das Gemach, schwillt immer mächtger und wird immer grabes-
nächtger –
Und aus diesen schweren Schatten hebt sich meine Seele nimmer,
Nimmer, nimmer, nimmer, nimmer.

A nyní ještě aspoň dvě sloky z překladu Jaroslava Vrchlického:

S žasem na toho zřím ptáka,
nemešlo, jak jasně kdáká,
ač z té jeho odpovědi
nemoh' jsem si vybrat nic. –
Však to dlužno uvážiti,
zřídka se to stane v žiti,
ptáka že je možno zřítí,
jenž by sletěl s okenic,
ptáka, nebo zvíře, které
na sochu si sedajíc
zvalo by se: „Nikdy víc!“

A tak Havran neslét, sedí,
stále sedí, na mne hledí,
Pallady dál sochy bílé
černým křídlem cloní líc;
jeho oči zář mne svírá,
takto snící démon: zírá,
lampy zář jej obestírá
jeho stín kol vrhajíc,
a má duše z toho stínu
nevzchopí se, zoufajíc,
nevzchopí se – nikdy víc!

„Havran“ stal se jaksi básní časovou. Svůj překlad dopsal jsem v prosinci 1917. Dne 25. května 1918 vyšel nový překlad – slovácký ve Svatomartinských „Národních novinách“. Nejmenovaný básník slovenský V. R. píše tam: „Poe je virtuozom a klasikom veršovej techniky, preto je tak ťažko preložiť jeho svetopvestnú báseň: The Raven. Už od rokov zapodievam sa myšlienkou, že ju preložím do slovenčiny...“

Najprv musel som psychologicky rozobrať osobnosť a poeziu Poe-vu a i sám zažiť niečo z jeho nešťastia, až potom sa mi odkryl tajný smysel jeho podivnej básne. Prvej musel som na základe rečových štúdií pochopiť celú duchaplnú stavbu „Havranat“, hudbu reči, vlnenie zvláštneho rytmu, a až po rokoch podarilo sa mi po bezprostredných zažitíach hrúz vojny, pod palinami cudzieho sveta, často vyrušovanému rachotom anglických granátov, aspoň približne odzrkadliť podivnú, exotickú krásu pôvodliny. Moja práca chce byť povzbudením pre iných, povolanejších...“

Autor prekládá dosť obratne, ale patrne nezná stati Poeovy o této básni, v níž klade takový důraz na rým ióř, který se celou básní má ozývati, neb nedovedl si pomoci, a až na jednu dvě sloky užívá rýmu ser¹.

Ukázkou opisují sem sloku 1., 2. a 8.

1. Polnočné už slietly tóne, myšľ v ťažkej dume tonie,
Hlavu kloním ponad listy dávnych spisov – starých vier.
Sen už temer siadol v riasie v prišer plnom nočnom čase,
Zrazu šuchot-klepot v hlase čudnom znie od mojich dvier.
„Pozdný host snád – myslím ztajma – tápe hen u mojich
Tol'ko len a nič viac ver.“ dvier –
2. December bol práve chmúrny, čarodějne divobúrny,
Uhel s krbu odblesk šmurný vrhal vókol v tóni sbor.

Túžil som za rána svitom, za srdcom od mieru sýtom,
Nie od smútku, bol'u spitom, – mysel zvedal k raju hor' –
Kde 'Lenorou' mítvu milú menuje anjelov chór –
V hviezdnom kruhu žiaden spor.

8. Zasmial som sa, shora-dola, keď som skúmal čierne stvora.
Keď som zbadal vážnosť veľkú načechrených birk a pier:
'Bárs si búrkou okmášaný, smelý's, bárs aj nie si zdv'ný, –
Tvore, bludných duchov druhu, ošarpaný ani ker –
Riekní, jak ta zvú tam 'Dole, pod svetia kde králi mier!'
Havran veti: 'Nikdy ver'.'

Ludvik Fuček: Záblesky.

Snažíme se pohlížeti na věci dvojíma očima: okem vědy a okem víry; ... nechceme se zavděčiti stranickým kritikům at z tábora vědy, at z tábora víry, kteříto člověka s dvěma očima pokládají za obludu. Balfour-Stewart Tait 'Neviditelný vesmír'.

Jest třeba, bychom, rádi či nerádi, stanuli vůči novým problémům ... jest třeba, bychom popatřili na skutečnost vědeckou v celé její velebnosti i v celé hrůze její.

E. Caro v časopise 'Revue de Deux Mondes'.

Kdo z nás nekochal se již mnohokrátě divadlem tak často vylíčovaným, jež poskytuje za jasné noci tajemné hlubiny nebeské nesčíslnými hvězdami poseté? Kdo z nás nepocítil uchvacující a okouzlující, zároveň však i zdrcující téměř síly tohoto prostoru bez hranic a mezí, jehož zdrcující dojem výpočty moderní vědy ještě zvyšují? ... Klekátko a kříž v prosté svatynce otevírají duši obzory mnohem obsáhlejší a zjevují jí pravdy nepoměrně vznešenější.

F. Duilhé de Saint-Projet, Apologie.

Ad lucem per crucem. – Ó kéž bys, vlasti má, milovati chtěla Boha, jenž otcem jest všeho, cokoliv ti drahým jest, a klesnouti na kolena před křížem jeho syna Ježíše Krista, vykupitele světa!

Lacordaire.

'V bibli i přírodě patrný jsou slěpěje Boží.'

Pecci, arcibiskup Perugijský.

Nechat jen člověk sama sebe zkoumá, nechat jen rozebírá bytost svou a v sebe se zahloubá – a brzy zajisté pozná vznešenost bytosti své, postřehne existenci duše své a přestane srtižovati se; jen uzří pojednou, jak nekonečně veliká jest vzdálenost, jež Bytost nejvyšší položila mezi něj a mezi zvířata.

Buffon.

*Kard. J. G. Manning: Antikrist
čili Nynější krise Svatého Stolce ve
světle proroctví.*

Přeložil Fr. Josafat.

(Dokončení.)

Není mým úmyslem zde nyní blíže posouditi tyto zjevy. Stačí, řekneme-li, že nám, kteří věříme ve svět neviditelný a na přítomnost i zápas duchů, dobrých i zlých, nečiní takové věci nikterak obtíží. Nejsme pro to, skutečnost jich popírati k vůli klamům a podvodům, jež se na ně věší. Jest to právě to, co Církev vždy zavrhovala a zakazovala pode jménem: čáry a kouzla, v nichžto se jeví skutečná působnost protipřirozená, spojená s mnohým podvodem. Prodlévám u této věci, ano jest jisto, že jsme obklopeni řádem nadpřirozeným, který dílem jest božský, dílem pak dábel'ský. Ale takto připraveni jsme na onen podvod, o němž mluví svatý Apoštol. Doba dozrála pro takový podvod. V zázraky Svatých věřiti nechce, ale zjevení spiritistická polychůt a hojně Medium uležitě způsobitě a úspěchy se honosící mohlo by se zcela dobře svými protipřirozenými dary vydávati za zaslíbeného Messiaše, a divy a falešně zázraky mohly by se v nadbytku diti následkem vlivů, jež už ve světě jsou rozptýleny.

5. Poslední charakteristickou známkou, o nížto chci mluvití, pochopiti jest mnohem obtížnější. Svatý Pavel mluví o řečověku líbiti buť, ismy záhubyť, jenž se vzpírá a zdvihá nade vše, co sluje Bůh anebo co božské počty dochází, takže usedne ve chrámě Božím a bude si počínati, jako by byl Bohem.¹ Tato slova vykládají Svatí Otcové tak, že bude činiti nárok na počtu božskou a sice ve chrámě Jerusalemském. Svatý Ireneus praví, že Antikrist jako odpadlík a lupič žádati si bude klanění jako Bohu a že se pokusi ukázati se jako Bůh.² Lactantius dří, že ise bude nazývati bohem.³ Spisovatel podo jménem svatého Ambrože píše: stvrditi bude, že je bůh.⁴ Svatý Jeroným pak píše: izvati se bude bohem a žádati, aby všichni se mu klaněli.⁵ Svatý Jan Chrysostom: vydávati se bude za boha všech, bohem se bude zváti a jako takový ukazovati.⁵ A stejně vyjadřují se i Theodoret, Theofylakt, Oecumenius, svatý Anselm a mnoho jiných. Suarez vykládaje toto místo, praví: jest pravděpodobno, že Antikrist sám nebude věřiti tomu, čemu jiné bude učiti. Neboť i namluví-li

¹ 2. Sol. 2, 4.

² Lib. V. 29.

³ De div. instit. lib. VII. c. 17.

⁴ In Zach. c. 11.

⁵ In st. Joan. Hom. 40.

s počátku židům, že jest Messiasem a od Boha poslán, a bude-li i předstíráti, že věří, že jest zákon Mojžišův pravý a musí býti zachováván, přece činiti to bude toliko z pokrytectví, aby je oklamal a dosáhl nejvyšší moci. Potom však zavrhně zákon Mojžišův a popíráti bude Boha, jenž jej dal. Proto mají mnozí za to, že na oko a lstivě zničí modloslužbu, aby židy osídlil. Jak velikou bude jeho vědomost, a čemu skutečně o Bohu bude věřiti, domysliti se nemůžeme. Ale pravděpodobno jest, že jest atheistou, že popíráti bude jak odměnu tak i trest v budoucím životě, a že uctívati bude toliko protipřirozenou bytost, od nížto se naučil umění klamu a podvodu a nabyl bohatství, jimžto dosáhne nejvyšší moci.⁶

Lze však se domysliti, jak se protiviti bude Bohu jakožto protivník Kristův, jak se pozdvihne nade vše, co sluje Bůh a čemu se božská pocta vzdává, poqčevadž sám se postaví na místo Vtěleného Boha, napodobuje pravého Messiasě. Také není těžko se domysliti, jak ti, kdož zavrhlí pravou a božskou ideu Messiasě, mohou přijati falešného, a zaslepení velikostí politických i válečných úspěchů, nadýmajíce se pojmy pantheistickými a socinianskými o důstojnosti člověka, vzdávati budou osobě Antikristově poctu, kterou křesťané vzdávají Messiasí pravému. Dotkl jsem se toho proto, že svatý Pavel to zvláště zdůrazňuje, líče Antikrista, a protože tendence nevěry, ve světě přibývající tou měrou, v jaké ubývá víry, zřejmě připraví lidi na podvod jeho.

Jest to z nejpodivuhodnějších výkladů Otců, že na konci světa obnoveno bude zase pohanství. Měli bychom to aspoň pokládati za nemožné, třebaš nikoliv z jiného důvodu, tedy přece k vůli plnému rozkvětu moderní nevěry; a přece nevláda nevěra nikdy více, jako v oné době, kdy Žjevení v první francouzské revoluci bylo prohlášeno za vyhlané a na místo jeho postaven kult rozumu a bohyně Ceres. A skutečně: když stávají se vyšší vzdělanci pantheisty, budou prosti lidé brzy polytheisty. Ti nutně potřebují smyslnější představy nežli jenně vzdělání nevěrci, dávajíce předmětu své pocty tělo nejprve v myšlenkách a pak i ve formě osobnosti. A co je to jiného než prostě a holé pohanství? Ovšem o tom se šířiti nemohu. Ve druhém svazku Gaume-ova díla o francouzské revoluci, zvláště v kapitolách 12., 13., 14. naleznete obšírnou zprávu o pohanství před padesáti lety, — a v Katechismu pozitivního náboženství, v oddíle 10 veřejné a soukromé modlo-

⁶. In. III.; part. st. Thomoe.

službě sledáte úplné vyznání náboženského kultu členství, směřujícího k souhrnnému tělu sezbožněných lidí, což jest právě přírodním základem náboženství starých Řeků a Řimanů.

Nepravím však, že by nemohlo býti úžasnějšího a protipřírozenějšího zjevu nežli manifestace a osoba Antikristova. Všecky dějiny jako by nás vedly u nás k tomu, bychom to čekali, všechna proroctví jako by to předpovídala; velké periody božské působnosti ve světě předem to naznačují. Cílem mým není zbavití budoucnost nadpřirozena, nýbrž ukázati, jak se nadpřirozeno mísí do obyčejného běhu světa, ba takofka do něho vplíží, a my toho nepozorujeme. 'Království Boží přichází bez nápadnosti;' jest uprostřed nás v plné přítomnosti a moci za zevních poměrů, které nám se zdají zcela obyčejnými a všedními, ale v běhu lidského jednání, při národnostním proudění, v politice vlád a v diplomacii světové pozorováno není. Tak jako Kristus při svém příchodu považován byl za syna tesařova, tak nemůže Antikrist zevně a viditelně býti ničím jiným, leč šťastným dobrodruhem. I jeho protipřírozený charakter může býti pokládán buď za projev šílenství, nebo jako klamání jeho stoupenců a lichocení. Tak oslepl mlhu duchovní zpupnosti oči své svět sám. Naprosto to neodporuje charakteru 19. (či 20.) století, když osoba jakási ze židovského kmene, naturalisovaná u některého národa evropského, povstane jakožto ochránce židů, kteří jsou peněžníky a žurnalisty evropských revolucí, a od nich uvítána bude jakožto vysvoboditel ze sociálního a politického panství křesťanů, obklopena jsouc zjev protikřesťanského a protikatolického spiritualismu, a hlasitě hlásajíc, že jest více nežli Mojžíš nebo Mahomed, to jest: více nežli člověk!

Těm, kdož nikdy nepoznali konečnou jednotu v principu a v působnosti pravdy s jedné strany a lži se strany druhé, snad se to zdá zvláštní, přikládá-li se velký význam události, jejížto oborem zdá se býti rasa židovská. Ale těm, kdož jsou toho mínění, že svět může se rozdělit na křesťany a protikřesťany, na katolíky a protikatolíky, – nebo jinými slovy, v řad přirozený, který se zakládá na chtění a jednání toliko lidském, a v řad nadpřirozený, který spočívá na božské vůli a Vělení Boha: těmto bude ihned naprosto rozhodující, ba bude se jim to jeviti jako největší otázka životní.

Doufám, že později dokáží, že antagonismus mezi dvěma osobami jest soupeřením dvou společností, a že, jako Pán náš od počátku jest hlavou a representantem všeliké pravdy a spravedlnosti ve světě, tak bude Antikrist hlavou a representantem lži a všelikého bezpráví, které se za osmnáct set let nahromadilo v hae-

resích, v sociálních zlořádech a politických revolucích protikato-lického hnutí světového.

Tak vypadá velká hlubina, na nížto spočívá křesťanská světová společnost. Čas od času pozdvihla se protipřirozenou silou a zachvěla a v kolísání přivedla křesťanský řád Evropy. Tak zdálo se, že zase upadá v klid. Ale nikomu, kdo jest bystrého zraku duševního, nemůže ujíti, že nyní jest hlubší, mocnější a rozšířenější nežli kdy dosud. Že tato protikřesťanská moc nalezne jednoho dne svoji hlavu a na nějaký čas domůže se nadvlády nad tímto světem, to jest z proctví zcela jisto. Ale to není možno, dokavad. iten, jenž zadržuje, nebude odstraněn. A to bude před-
mětem další úvahy.

Eugen Klaudius Kletus: Návrat.

Až přijde večer života mého, přijdu k Tobě, Kriste, abych Ti duši vrátil. Nebyl jsem vždy dosti silen, ale vůli jsem měl. Já vě-
řím, že budeš milostiv poutníku.

Nebojím se smrti. Tehdy rozpadne se přede mnou pečet její a doufání má v Tebe, Radostný, uzrají v plodech věčnosti.

Když svět se svody svými jde mimo mne, necítím vůli přiblí-
žiti se k nim. V mém srdci je smír i rovnováha tam jest, neboť láska vyšší v nitru mém králuje; tot oddanost jest má k Tobě, Ježíši.

Dny mé proměněny jsou v ráj i přes hořkosti a přes utrpení tohoto života. Zář věčnosti vysílá mi klid do smutných okamžiků přítomnosti.

Když vyznávám se Ti, Kriste, z lásky své, tu soulad naplňuje mne a touha po věčnosti radostí rozkvétá ve mně před smrtí.

Jan Šanda: Z nových básní.

ČERVNOVÝ VEČER.

Slunce jak stažený
knot lampy krvácí
za horou stajenou
už mlhy závojem.

Ptáci už nechť pět,
a Večer natažen
nznak jak silný muž
si dýchá unaven.

Směje se matka Noc,
(má vlasy spuštěné)
směje se Večeru;
hladic jej rukou svou — —

A srdce v hrudi mé
— beránek obětní —
za hříchy trpí dne,
neb duše vyčítá.

LEGENDA O SV. JANU.

Plničky paprsků se ráno probudilo ...
omladlé rosou rozjásalo listy –
vše Tvůrce všemocného velebilo dílo.

Na ranní procházku ve vzduch tak vonný, čistý
si vyšel biskup Jan, kmet čilý,
miláček Kristův, strážce Panny jistý.

Vždy světlo lásky v oku, zíral na obili,
jimž větřík běžel po zrajícím láně,
a všecky květy k němu hovořily.

Na lásku k tvorům vzpomínal si Páně.
na Kristovo o kvítí přirovnání,
jež nepřede a Bůh se stará za ně. –

-- V tom ptačí vzlyk se ozval znenadání.
u Jana nohy koroptev se třese,
již zašlápl by málem v zadumání.

Ulek' se biskup ... k ústům vzhůru nese
pozvolna koroptev, jež krčila se v trávě,
a libat zkrotlé ptáče, něžně hladit jme se.

A nevidí, že lovec s lukem právě
se blízko zastavil na jeho hledě počínání
a usmívá se starci shovívavě.

„Divím se, Otče, snih je na tvé skrání,¹
tak lovec praví náhle biskupovi,
sa ty se veselíš tu v dětí planém hrání?“²

Mírnými biskup táže se ho slovy:
„Proč luk tvůj tetiva, hle, nenapíná?“³
„Oh brzy bych si pokazil luk nový.“

Jen zvěř když stihám, tetiva luk spína,
luk při síle tak zůstává dál svěží,
a proto vidíš, tetiva dnes líná.⁴

„Má duše – tetiva, jež práce ve stěži
až do umlčení časem pláče
a stále napiata by vydržela oteži –“⁵

s úsměvem biskup děl, dál hledě ptáče.

LESY.

Těmi lesy hlubokými,
těmi lesy k nepřítí
chtěl bych dneska vesel jít,
jich se vůní opojiti.

Potkat dítě – – v uzlu houby,
potkat babku s krosnou chraští,
utrhnout si modrý zvonek,
zapomenout světa strasti.

Zavýsknout si v prostředí lesa,
slyšet ozvěnu jít zpátky – –
opijet se zpěvem ptačím...
rozbořeně mijet hrádky.

Nad jich tesknou romantikou
vesele se časem zasnít,
celou malou epopeji
o životě v nich si sbásnit.

O paních a o rytířích,
o jich vroucím milování,
o plesích a o turnajích,
o vítězném šermování

za jedlíný dívčí úsměv,
za ostruhy snad i zlaté
za stuhu snad na přilbici,
již dá srdce touhou vzňaté.

Bože, tahle křížovatka,
kam as vede do pohádky?
Nepřijdeme ku chaloupce,
na níž roste permik sladký?

A ten hrob zde, kdo tu dříná?
Zbujník tady leží mladý
bez kříže a bez pomníku
jenom mechem kráslen všady?

Či tu leží ve mohyle
starý kníže v celé slávě
s komonstvem svým, se zbraněmi
a přilbici na své hlavě – ?

Mladá srna v lesa loubí
tíše na louce se pase,
celý les hrá na varhany,
celý zpěvem ozývá se,

a mně srdce v těle skáče
při té božské harmonii...
V lesích hlubokých Bůh ukryl
čistou svatou poesii.

František Dohnal: Problém Krista v moderní krásné literatuře.

(Pokračování.)

Jako výtečný znatel ruské společnosti a psycholog par excellence ukazuje Merežkovskij chorobu ruské společnosti a analyzuje příčinu její. Je to dle něho ona (poslední mez celé současné evropské kultury – pozitivismus¹, její charakterizuje těmito slovy: »Zádných tajemství, žádných zahloubání a vzletů k jiným světům! Vše je prosté, ploché. Nezničitelný zdravý rozum, nezvratná pozitivnost. Je to, co jest, a nic nad to – ničeho více není třeba.« Proti ateismu a nihilismu Bakuninovu horuje: »Je-li Bůh, jest člověk otrokem¹ – tvrdí Bakunin. Proč? – ptá se Merežkovskij a dle dále: Věta Bakuninova: svoboda jest negace všeliké vlády, a Bůh jest vláda, kterou má Bakunin za axiom, byla by skutečně axiomem, kdyby nebylo Krista. Kristus ukázal lidem, že Bůh není vládou, nýbrž láskou, ne zevnější silou vlády, nýbrž vnitřní silou lásky... Dokonalá láska, tot dokonalá svoboda...«

Ale, jak už je Merežkovskij měnivý a nestálý, za nedlouho vidíme novou změnu v jeho názorech. Přichází revoluce – a Merežkovskij mění opět své náboženství¹. Nemluví již o příchodu Messiaši, nemluví o třetím zákoně; pravoslavi, jehož poslání v »Petru a Alexeji«¹ tolik velebil, není mu již stělem křesťanství, samodržaví není mu již utvrzením člověko-boha¹, naopak je mu teď od antikrista, od modly, která se stala bohem. Krista směřuje s Marxem, křesťanství se socialismem a náboženství s revolucí, neboť dle něho náboženství je revolucí a revoluce náboženství¹. ... Jako dříve, oni velcí pohané, Julian, Leonardo, Petr, byli mu blíže pravému náboženství, tak nyní jsou blíže tomu pravému náboženství revolucionáři, kteří chtějí vytvořiti nový, lepší život – tedy právě to, oč náboženství má usilovati...

Jakýmsi pokračováním trilogie »Kristus a Antikristus«¹ je další obsáhlá trilogie Merežkovského »Carstvo zvěřa«¹ – ale ta již sem nepatří, neboť problém její jest jiný, než jaký sledován v této studii...

Zcela jiným snem o příští třetí říši je G. Hauptmannův »Potopený zvon«¹.

Zvonařský mistr Jindřich žije v malé vsi v údolí, na úpatí vysokých hor. Má dobrou ženu Magdu, má dvě hodné milé děti, zvony jeho zní po údolí, sláva jména jeho jako mistra-trumelce je veliká – a přece mistr Jindřich není šťasten. Duch jeho nese se výše, po něčem velikém, neobyčejném; jemu nestačí, že zvony jeho zní po údolí: tam na horách musí také

znít, tam na horách, v říši rusalek a vil, skřítků a trpaslíků, v říši zlobného skřeta a Vodníka a Ježibaby, v říši všech těch tajemných duchů, kteří před vítězným křížem nuceni byli prchnouti do těch vysokých hor a tam skrytí před lidským zrakem v neprostupných lesích, v bezedných roklicích, ve skalních slujích a horských bystřinách mají své království. . . A mistr Jindřich ulije zvon, který má znít na těch výšinách, v tom království těch tajemných duchů, kteří vládli tam dosud sami a nerušení. . . Ale duchové hájí své království, svou dosud nerušenou doménu. . . Když zvon osmi znavenými koňmi dopravován na horu, kde zavěšen měl být na nově zbudovaný chrám, jeden z lesních duchů, zlobný Skřet (v něm. originále 'Waldschrat') srazí zvon s příkrého srázu do jezera na dně propasti – a za zvonom řítí se dolů i mistr Jindřich. Ale ten nedopadne až na dno; zachytne se na štěstí o vyčnívající skalisko na stráni a těžce zraněn a vysílen klesne nedaleko chatrče Ježibabiny. Tu setká se s podivným, kouzelným zjevem: zpola dítě, zpola dívka, nejspañilejší z Elf – je to schovanka Ježibaby, vila Routička (Rautendelein), jež celou silou své volně, ničím nepoutané duše zamiluje se do něho. . . Polomrtvého mistra najdou konečně po dlouhém hledání vesničané, odnesou zpět domů do údolí, do jeho domku, mistr procítá z mrákot – ale je tak sláb, tak sláb: cítí, že blíží se konec, že musí umřít.

I kdyby se uzdravil, musí umřít. Byl jedenkrát na horách, okusil zcela jiný horský vzduch a proto nelze mu již žít v údolí tím obyčejným všedním životem, zahyne touhou po těch vysokých horách, kde mohl kráčet nad mořem mlh, kde byl tak blízko Slunci a svému ideálu, kde poznal, jaký hlas musí mít zvon, aby byl dost melodický a zvučný, aby byl dokonalý. . .

– – – Služba údolí
mne více neláká, netiší klid
jich již kypící krev. Co ve mně je,
když na hoře jsem stál, chce stoupat vzhůru
a v jasnu kráčet nad mořem mlh
a díla tvořit ze síly vysočin!

V tom přichází k němu Routička, ta, s kterou se setkal tam na horách u chatrče Ježibaby, přichází nepoznána, v podobě vesnické dívky prodávající jahody. Kouzelným nápojem a polibkem uzdraví na smrt nemocného – a mistr Jindřich, zdravý a sličný jako bůh slunce, plný radostného pocitu vlastní velikosti a nového nadšení a nové tvořivosti, opouští ženu a dívky a odchází s Routičkou do hor žít nový život, nový kult, nové náboženství. . . Tam na horách chce zbudovat nový chrám, daleko výše nežli

stal onen kostelík vystavěný obcí, chce zbudovati ne chrám Páně, ale jakousi velkolepou svatyni, která má býti pomníkem myšlenke lidské a lidskému genu, svatyni, k níž „Slunce poutníci ku hodu potáhnou“, svatyni, v níž on, Jindřich, bude bohem a knězem zároveň... „Pro tuto svatyni chystá své arcidílo, jakousi zvonovou hru, která přehluší a umlčí má všechny chrámů zvony a která hlásati má do světa světla nové zrození... Člověk roste v titana... Nyní teprve zdá se mu, že našel, co hledal kdys pln bezejmenných muk. Nyní teprve cítí se mistrem a cítí se šťastným...“

Marně přichází za ním do hor kněz z údolí, farář vesnice, ve které druhdy žil Jindřich a který našel ho tenkrát s jinými vesničany v bezvědomí po nešťastném pádu se stráně. Tento kněz, který je zosobněním víry, víry prosté, ale silné jako smrt, chce zachránit duši zbloudilcovu, chce přemluvit Jindřicha, aby vrátil se předěšlému životu, do staré církve, k opuštěné ženě, k opuštěným dítkám... Ale marny jsou domluvy dobrého kněze...

Ty slzy, kdybych je mohl osušit -
jak rád bych učinil! nelze však!

Nebot: - - - - -

Kdo spáry sokolí za prsty má,
což ten má hladit děcka vlhkou tvář?
Zde pomoz Bůh!

Vida, že marno vše, odchází kněz, ale odcházeje předpovídá Jindřichovi, že jedenkrát přijde den, kdy bude toho všeho litovati, kdy bude proklínati sebe a svět a všecko, že jedenkrát přijde zase lítost a výčitky svědomí, že zazní zase ten zvon potopený v jezeře...

A skutečně: od té doby láme se cosi v duši mistrově. Pomalu přichází rozčarování, jemuž nezabrání již ani umění ani láska. Nadlidské dílo, které hotoví za pomoci šesti trpaslíků, se neclání. A z hlubin jezerních začíná zníti zvon... Zvon minulosti, výčitky svědomí pro zlomený život, pro neusmiřenou vinu...

A jedné noci spatří podivný zjev: dvě malé dítky, bosé, v košíkách - jsou to jeho dítky, které opustil. Nesou cos těžkého ve džbáně, že sotva ho vlekou. „Otče, maminka vzkazuje tě pozdravovat!“ Měsíc svítí, z jezera slyšet zvon...

„Co máte ve džbáně, milé děti?“

„Slzy maminčiny.“

„A kde je maminka? Mluvte!“

„Mezi vodními lilijemi...“

Zvon z hlubiny zvoní silněji a silněji ... Jindřich chápe: Magda se utopila ...

A teď splní se, co kněz předpověděl. Jako přišera z púlnoční tmy vyvstane náhle před Jindřichem vina jeho. V srdci to hryže a bolí. Hlas potopeného zvonu nedá se již utlumití ... A Jindřich v zoufalém bolu proklíná sebe, proklíná Routičku, nazývá ji dáblíci, zavrhuje ji, zavrhuje všechno, své hory, své dílo, své slunce, svou lásku, svou velikost, své nadlidské mety ... jako šílený prchá pryč – a sestupuje do údolí, vrací se domů ... Ale pozdě již ... Domov v údolí jeho vinou zničen, cesta do údolí pro něho zavřena, ani k svým dítkám nemůže ... Jednak pro nepřítel lidu, který ho nechce znát a přijat opět mezi sebe, který nechce mu odpustit, protože nemůže ho pochopit a nemůže mu porozumět ... Jednak nelze mu již vůbec žítí v údolí, když jedenkráté již okusil ovzduší hor ... Vrací se tedy na hory. – Ale, běda! Ani tam není již pro něho místa. Kdo neměl síly, aby na horách vytrval, křlo ve své polovičatosti slezl zase s hor do údolí, ten již nikdy nebude moci žítí na horách! Na horách nalezne Jindřich již jen dílo zkázy a zničení. Mezitím, co byl dole, Waldšchrat a nepřítelští duchové zničili mu dílnu jeho, zničili svatyni, kterou stavěl ... Obrovský požár označuje místo, kde stálo dílo jeho, dílo genia, dílo, které teď rozpadá se v popel a prach ... A Routička? To zosobnění jara a poesie? I její selanka skončena! Ted, kdy vanou víchry podzimní a kdy umění ztroskotalo, ani pro ni není již místa na zemi ... Přinucena provdati se za starého vodníka, žabího krále Nickelmanna. Jen za měsíčních noci vychází ze svých paláců pod vodou a zpívá své teskné písně ... Když setká se s Jindřichem, nepoznává ho; teprve když nešťastný mistr v divokém bolu volá jméno Magdino, žárlivostí probuzena ze svého ledového hladu spěchá k němu, aby písní a posledním polibkem ukolébala umírajícího ve věčný sen ... Poslední slova Jindřichova jsou: „Slunce ... Slunce přichází! – Noc je dlouhá!“ ...

Celá ta pohádka Hauptmannova, celá ta podivuhodná, kouzelně působící směs křesťanství s pohanskou mythologií, s Ježibabou, Routičkou, Vodníkem, Skřetem, s vilami a trpaslíky a se všemi těmi duchy horských lesů, roklí a vod je se stanořiska čistě estetického skutečně arcidílo. A je to dílo tak zcela nové, tak zcela moderní a zcela svérázné.

(Pokračování.)

Poznati pravdu vědeckou, tot jest tolik, jako v mysli své opakovati myšlenky Stvořitelovy.

Kepler.

Josef Hanák:
Myšlenkový vývoj Anatola France.

(Pokračování.)

Zdalo by se, že France je skeptikem a skepticismus odpovídá také nejlépe přirozenému způsobu jeho myšlení a citění. Sám se chlubil svým skepticismem. Ale ani jeho skepticismus není důsledný. Ostatně to i on pozoroval a proto také napsal: *Vyzná-¹* vám, že jsem nejednou pošilhal po absolutním skepticismu, avšak nikdy jsem tam nevkročil. Báť jsem se položiti nohu na tento základ, jenž pohltí vše, co se na něj dá. Báť jsem se slova strašně prázdnoty: pochybuji. Jeho moc je taková, že ústa, která je jednou řádně pronesla, jsou na vždy zapečetěna a nemohou se otevřít. Pochybuje-li se, jest nutno mlčeti; neboť věsti jakýkoli hovor znamená tvrditi. A poněvadž jsem neměl odvahu mlčeti, zřeknouti se všeho, chtěl jsem věřiti, věřil jsem. Věřil jsem při nejmenším ve vzájemný vztah věcí a v posloupnost zjevů. Jeho snivnost, která jej vábila ke všem formám života a umění a u nich všech hledala rozkoš v nich se tající, vedla jej spíše k všeobecnému diletantismu, k blahovohé shovívavosti, kterou dává na jeho lidem i dílům, kteří příliš nenarážejí na jeho osobní tendence, vedla jej k usměvavému skepticismu, jež předstíral vůči všem naukám a jež projevoval s takovou oblatností, že byl dlouho pokládán za význačný rys jeho mravní fysiognomie.

Než před tímto usměvavým skepticismem Francovým třeba se míti na pozoru. Neodporuje-li lze zdvořilostí myšlenkám, jež nesdílí, nebo zdá-li se dokonce, že je shovívavě, mnohdy s ironií přijímá za své, není vyloučeno, že později je bude co nejostřejší potírat a že bude hájiti mínění zcela opačná.

Jeví se nám tedy hned v postoji shovívavého, usměvavého skeptika, hned zase v postoji neúprosného, nesmířitelného straníka.

Jakou posu zvolil France, když v 1889 vydal Paul Bourget *„Záka“*, jenž tak vzrušil všechny myslící duchy? Kdežto kritik Brunetiere postavil se rozhodně na stranu Bourgetovu, France, citě se zásažen tendencí díla, zaujal příkře stanovisko nepřátelské. Napsal: *„Neustanu věřiti, že myšlenka má ve své vlastní sféře právo nepromlčitelné, a že každý systém filosofický může býti oprávněně vykládán. Jest právem, řekněme lépe, jest povinností každého učence, jenž si utvořil svůj světový názor, jej projevit, ať jest jakýkoli. Kdokoli se domnívá, že má pravdu, má ji říci. Jde tu o čest lidského ducha. Práva myšlenky převyšují vše; jest slávou člověka, že se odvažuje všech myšlenek. Co se týče způ-*

sobu života, nesmí záviset na transcendentních naukách filosofů, ale má se opírat o morálku nejjednodušší.¹

A v druhém článku, v němž zaútočil přímo na Brunetiera a v němž proti teoriím kritika moralisty postavil teorie své, prohlásil: «Neznám pro čistou myšlenku horší vlády než vládu mravů. Nemluvmе příliš zle o vědě. Zvláště nemějme nedůvěry k myšlence. Jsouce daleci toho, podrobiti jí naši morálce, podrobme jí vše, co jí není. Neobviňujme nikdy čisté myšlenky z bezbožnosti. Neříkejme nikdy, že jest nemravná, nebo ona se vzdá nadě všemi morálkami. Podříditi filosofii morálce znamená chtiti samu smrt myšlenky, zkázu veškeré duševní spekulace, věčné mlčení ducha. A to znamená zarazití touž ranou výtoj mravů a rozmach civilisace.»¹

Když mu Brunetiere odpověděl svou říznou a přesvědčivou replikou, dovolával se proti němu, aby podepřel své vývody, znamenitého psycho-fysiologa, jehož nejmenoval. Tato polemika však probudila a pobouřila jeho dávné filosofické přesvědčení, o němž se mohlo mysliti, že se ho vzdal, nebo že je aspoň zmírnil uhlazeným eklekticismem.

Jsá ohrožován, jak se domníval, všemi těmi reakcionářskými kritiky¹ ve své plné svobodě mysliti a psáti podle své chuti, jest od té doby daleko neústupnějším proti novým mystickým¹ tendencím, jež se jeví v soudobých proudech myšlenkových.

Paskála nazývá fanatikem a obviňuje ho z nepřátelství k pokolení lidskému. Konečně v článku «Choroba lidského ducha» prohlásil: «Byli jsme přesvědčeni, že dobrými zkusnými metodami a důkladným zkoumáním dospějeme dosti rychle k vytvoření univerzálního racionalismu. A nebyli jsme daleci víry, že osmnáctým stoletím začíná doba nová. Věřim tomu ještě!»

Duch jeho habičky zvítězil nade všemi vlivy. Správně napsal Jules Lemaitre v článku o Anatólu Francovi: «Po několik roků jsme pozorovali u něho vzrůstatí to, co bohoslovci nazvali duchem zloby, bezbožnosti. Jsme poněkud sami vinni tímto vývojem nejpánovitéjšího z našich kritiků. Jest to Brunetiere, jenž káráje France jeje donutil, aby projevil celé 18. století, jež měl v krvi.»

V jeho kronice «Života literárního» jest tento duch zloby a bezbožnosti ještě poněkud tajen, zastírán, zato však v jeho povídkách bují zcela volně. Povídku a novellu prohlásí za nejvýbornější, nejučelnější a nejjistější prostředek zalibiti se lidem duchaplným, kteří jsou zaměstnáni a znají cenu času. Není přední slušností spisovatelovou býti stručným? Zde může shrnouti mnoho

smyslu v málo slov. Dobrá novella jest požítkem pro znalce a uspokojením pro lidi vybíravé, jest elixírem, jest kvintessenci, jest balzámem.¹

Jest to opět mínění úplně subjektivní. Novella se hodí talentu jeho nejlépe: V ní mizí jednotvárnost stylu i myšlenky, nedostatek tvůrčí inspirace, ledabylost skladby. V novelle může nejlépe uplatnit své přednosti, svůj obrazný styl, svou ironii, svůj sklon k filosofování. France je krátce miniaturistou a nikoliv malířem velikých pláten. Zde sluší hledati příčinu, proč tak velebí novellu.

V letech 1889-93 vydal tři sbírky novell nestejně ceny. Jsouce čteny souvisle, unavují svou monotónností přes rozmanitost námětů, kdežto jednotlivě velmi získávají na zajímavosti. Některé stránky působí přímo podmaňující silou. Nemohu si odepřiti, abych ze 'Studny sv. Kláry' nepřeložil tyto podivuhodné věty:

„Šel jsem vsítíc mlčení, samotě, sladkým úděsům, jež rostly přede mnou. Příliv noci zaplavoval nepozorovatelně krajinu. Věčný pohled hvězd mžikal na nebi. A v přítíni světlusky zachvíval nad houštin svými zamilovaným světem.

Tyto oživené jiskry pokrývají za májových nocí celou pláň římskou, umbrijskou, toskánskou. Viděl jsem je kdysi na cestě Appiově kolem hrobu Cecilie Metelly, kde již tancují 2000 let. Shledal jsem se s nimi zase nad krajem sv. Kateřiny a Pie z Iolomea u hran Sienny, města tak truchlého a púvalného. Za celé mé cesty vířily ve stromech a křoví, hledající se a často, na povel touhy, rýsovaly svým letem nad cestou plamenný oblouk.“

(Pokračování.)

O k n a.

Aktivismus nejnovějším směrem. Doba válečná jest dobou tečnickou. Kulturní snahy jsou odstaveny, protože ohromný zápas rozdvojeného lidstva nedovoluje odbočiti od vytčeného cíle, který obě skupiny sledují za nesmírných obětí na životech a jmění. Cílem obou skupin jest vítězství. Kdyby chtěly dohodou ukončiti válku, netrvala by tak dlouho. Než k vítězství té nebo oné skupiny dojde, bude mít technika možnost dostoupiti vrcholu, překročiti zenit svého rozkvětu, takže mír nalezne již techniku v úpadku. Vykonalá své poslání, proto může, ba musí odstoupiti. Geniální mužové již nyní ve 4. roku války pozorují jasně, kam věc dospějí. Proto i Hans Natonek ve 'Frankfurter Zeitung' poukazuje na rodící se směr aktivismu, který bude vůdčí hvězdou.

lidstva po válce. Aktivismus jest obrození světa duchem, který tuto přeměnu chce provést na národohospodářském poli, ve filosofii, v politice i v umění, zkrátka v celém kulturním životě lidstva po válce. Zajímavým jest, že tento nový směr počíná u Němců, kteří právě svojí vyspělou technikou porážejí nepřitele za nepřitelem. Vojensky jsou Němci dosud nepřemožitelní, zač ručí jim jejich vyspělá technika a osvědčená organizace, která při jejich kázni a sebevědomí vede k vítězství. Ale na druhé straně cítí Němci nejmocněji stinnou stránku moderní, válečné, jednostranné techniky, proto také u nich prvních rodí se nový směr aktivismus. Světová válka potře militarismus; zásluhu o to nebude mítí dohoda s Amerikou, která stále hlásá boj pruskému militarismu, nýbrž militarismus sám. Každá struna jsouc přetažena praskne, a tak praskne i dnešní militarismus nesmírnými obětmi, kterých si vyzádal na životech a majetku národů. Aktivismus jest čistě přirozeným a psychologickým směrem, který byl vyvolán nesmírným rozpětím techniky válečné. Předbojci tohoto směru u Němců jsou: Kurt Hiller, Jindřich Mann, Fr. Werfel, Ludvik Rubiner, Heřmann Kesser, Walther Hasenclever, Alfred Kerr, Frederik von Ceden, Max Brod, Gustav Wyneken, Alfred Lemm, Hans Blüher, Leonhard Frank, Rudolf Kayser, Jiří Simmel a Max Scheler. Tato řada mužů dokazuje jasně, že aktivismus má hluboké kořeny právě v německé společnosti, prozatím opojené vítězstvím válečné techniky. Idea aktivismu nemá za cíl obohacení ducha krásnou formou, nebo rozmnožení tak četných již teorií o jednu další, nebo vyplnění knih a brožur, v nichž tak mnohé ideje končí definitivně, nýbrž její poslání jest -- učiniti svět lepším. Mírní světový řád jest však jen tenkrát možný, když idea přejele ve skutek a když duch stane se mocí. Sklon tímto směrem nastává, neboť ve filosofii mechanicko-naturalistické pojetí světa a suché svestmatisování a registrování faktů nemá nám už co říci a i v umění a literatuře chladnými nás nechává naturalismus i impressionismus, poněvadž duši ukojiti může jen expressionismus, na poli politickém pak vystupuje se proti politice moci, která zavinila celé nynější neštěstí evropského lidstva. Politika nesmí vyrůstat z okamžitých nápadů a konjunktur, jak to vidíme u tak zvané ireální politiky dneška, která olupuje lidstvo o pravé štěstí svým mechanismem nacionalistického a národohospodářského egoismu, jenž znemožňuje a oddaluje pravý cíl politiky, ležící v dobrotě, v rozumu a ve štěstí duše. Je z toho viděti, že za války se přehodnocují pojmy, a že technika slavící triumfy na poli válečném ustoupí aktivismu v míru, který bude hleděti skutkem zlepšiti svět

tak, že ho produševní ve všech směrech a oborech. Duše a její štěstí hlásí se mocně o své právo, a právě v době materialistické a hedonistické razi si cestu aktivismus, což musí každý myslící duch jen přivítati. Germania docet nejenom organisací a vnitřní silou za války, ale bude učiti i v míru svým aktivismem, který i bez diktování dohody zlomí nepřiměřený militarismus s jeho vyčerpávající technikou.

Dr. F. H.

Kniha lyrických průbojů nazval K. St. Neumann své 'Nové zpěvy'. Ale neprobíjeji nic nového, jsou stopami Verhaerenovými, Walt Whitmanovými a mladické knihy autorovy 'Satanova sláva mezi námi'. Neubráníte se dojmu, že autor se nutí do stále chvaly předmětů málo poetických: rotačky, cirku, stavby vodovodu, černocho hromotluka a j. a libuje si ve výstředních choutkách, na př. autor chce být místo polhrbení roznesen hmyzem, žádá boha (!), dábla, sílu a hmotu, aby zabili tmáře a pod. Kniha nereaguje na nynější velkou dobu, jejím uchlýchaným hymnám schází sen a učitelnost, jak vytýká kritik 'Práva lidu' a jejím volným veršům schází učeněná huľba a pravidelnost, jak vytýká Arne Novák ve 'Venkovu'. F. V. Krejčí píše: 'Chodit takto životem jako nevyčerpateľným panoramatem, vidět jen krásu věcí a zapomínat smutků lidských, toť dnes zhola nemožno. Radostně pohanství básníkovo nemůže nalézt ohlasu v době, která vzbouřila v našich duších v celé jejich hoľestnosti prvky křesťanské.' Přes svou bezúčinnost znamená kniha oplodnění literatury, neboť je výrazem ducha inteligentního a našla výraz přilehavě český pro mnohé myšlenky neb špoň představy. Je tu dost obrazů nevkusných a hledaných, ale též dosti přilehavých a nových. L.

Fr. Taufer, Morská zahrada. Autor pěti básnických sbírek (poslední 'Země milostná') učitel Taufer zmizel na vojně u Lublina. Jeho přítel Dr. Sedláč vydává jeho pozůstalé prósy. Jsou to

zajímavé pokusy a rozběhy nadaného talentu, který úsilně si razi cestu. Zola, Gorkij, Dostojevskij, Maupassant, Brezina a j. se tu ozývají, ale autor snaží se jít samostatně, tvoří ze svého okolí a pracuje o čistý hudební výraz. Bohužel jest jeho světový názor nízký, materialistický. Zcela chladně deklamuje, že 'duch je tělo a tělo je duch', podceňuje náboženství, hlásá volnou lásku atd. Autor je rodákem z Němčic na Hané, ale Haná ozývá se v jeho pracích jen nepřímou. Dramatická až brutální je povídka 'Antoš'. Úvody jsou rozleklé, komposice ještě slabá. Ale úsilí jazykově a psychologické mohlo by mnohému autoru sloužit za vzor. Pro četbu lidovou se toto nezralé ovoce nehodí.

Dvě nová česká dramata přešla za potlesku a ovací prkna Národního divadla v Praze. Obě z české historie: Rudolf II. od Jiřiho Karáska a Přemyslovci od Otakara Fischera. Obě dramata silno odchlývají se od historie, což samo v sobě je velkou hoľestnou, neboť je to svádění lidu od historické pravdy. Kdo chce psát pohádky, ať volí si reky pohádkové a nekali historie, pro kterou my Čechové máme tak palčivý zájem. Poetická licence nesmí jít tak daleko, aby úplně zkraslovala charaktery. -- Karáske v tom ohľedu nezachází tak daleko, jeho Rudolf je hamletovský snilek bez hluboké Hamletovy psychologie. Fischer líčí hněv Václava III. proti otci Václavu II. a boj tohoto proti císaři a papeži, ač obě neexistovala a není v dramate 'zdůvodněno. Ovšem, kde se hází frázemi

v boji proti Řimu, tam dnes je snadno docílit potlesku nemyšlicích davů. Drama Fischerovo však má více dramatické krve než Rudolf Karáskův.

Irrealismus, tak byl nazván nový umělecký směr... Před sto lety rozvinul se romantismus, jenž přírodu idyllisoval a světil (Schwind, Ludwig Richter, Alés); po romantismu vstal realismus, jenž chtěl přírodu dat co nejkutečněji a zašel až do naturalismu Vereschaginova; po realismu vynořil se impressionismus, jenž chtěl podávat ne skutečnost, ale jen zářivý dojem z ní; po impressionismu nastal ještě větší útek od přírody ve futurismu a kubismu, jejichž dovršením je irrealismus. Umělec nechce porlávat přírody a skutečnosti, nýbrž chce podávat svou ideu, tvořit svou přírodu a skutečnost. Je to jakýsi racionalismus umělecký. To jsou ovšem pouze programy. Ale v umění rozhodují díla. Na ta musíme počkat. Futuristické kresby, jaké přináší na př. 'Červen', dělají spíše dojem nepodařených karikatur a rebusů než uměleckých děl. I.

Podstata umění. Dr. F. X. Šalda píše v 'Kmení' čís. 8. na str. 63: Pochopí se také brzy, že chceme a nutně také potřebujeme dnes a právě dnes, aby poesie a umění dávaly celého člověka — nic víc, ale také nic máň. A celého člověka není tam, kde není poměru k duchu nadosobnímu, kde není intelektu, který k němu ukazuje. Všecko ochuzování člověka o intelekt bude záhy citěno jako nrazení člověka, a umění, které se hezťvare rozplývá v počitech a nimiravě se v nich piplá, bude vymitnuto jeho zženštilá zrůda, byt se tvářilo sebe mužněji a bojovněji. — Toho názoru jsme my byli vždy, proto jsme také stáli proti všem směrům, zlehčujícím rozum a odtrhujícím člověka od Boha. Člověk bez Boha není celým člověkem ani v umění. H.

Mýšlenky a umění. Požehnané je umění, jež jest ve službách ideálu. Umění může otevřít srdce nejledovější. Umění z duše pramení a duše má ozařovat. Je lepším údělem pro umění, nese-li světlo a život jako slunce, nežli když je tmou a zkázou, jako úpadek a rozvrat. V umění do minulosti nahlédáme a do budoucnosti tvoříme. Není divu, že mnoho genů bývá od svých současníků nepochopeno. Je lépe pro umění, pakli je nedoceno v přítomnosti, nežli když je nadceňováno. Tvořící umělec nedbá ani slávy, ani blahobytu. Jemu jde o plné vyslovení toho, co v srdci pláne — a co musí z duše odpršet jako na jaře s přetížených oblaků májový déšť. J. E. Sequardt.

Matka Boží v umění. Křesťanství umělci znova a znova se vrací k problému spanilosti, krásy nadlidské a nebeské vznešenosti u Panny-Matky. Mistři staří, středověcí, novověcí i moderní snažejí poklady svých nádherných snů a uměleckých nadějí k trůnu povýšeného a svatého ženství Matky Kristovy. Jak dojemně na př. promlouvá a vykládá nám duše Mikuláše Aleše o Matičce Boží. Z obrázků mariánských vidíme, jaká byl Aleš duše jasná, drsná sice, ale upřímná, pravdivá a zhozná. Jeho obrázky Panny Marie jsou vzácným pokladem v účtě mariánské.

F. K. Kletus.
Dopisnice Václava Hollara. 'Emporium', umělecké nakladatelství Alois Dyka, Šmíchov 294 vydalo sbírku 10 Hollarových rytin ve formě dopisnicové. Václav Hollar je slavný český grafik z doby pobělohorské, jenž však mýlně bývá považován za náboženského eksulanta. Václav Hollar byl katolík a r. 1627 odešel z Čech do Frankfurtu a pak i jinam do Anglie i Nizozemí, ale odešel dobrovolně z důvodů osobních a za cíl svého umění, nikoliv jako eksulant: Ač celý život strávil v cizině, nikdy nezapomněl

na vlast svou a roku 1636 vyleptal velkú celkový pohled na Prahu, své rodné město. Vždy se hlásil k národu českému a s oblibou se podepisoval Bohemus. Nakladatelství 'Emporium' ho láká vytvářeti i další ukázky ze slavného a obsáhlého díla Hollarova.

O umění plakátovém přednášel ve vídeňském (Österreichischer Werkbund) Dr. Mascha. Předvedl bohatou sbírku plakátů všech dob a zemí. Také u nás bylo vyrobeno hojné uměleckých plakátů (Mucha, Hynais, Kerhard, Uprka, Köhler, Šimůnek a j.) a bylo by záhodné, aby České Museum začalo je sbírat, než docela zapadnou.

Pustte všechny na svá místa. Ve (Kmen) č. 14. píše B. Tarabá o vzpouře České filharmonie, již smeten od dirigentského pulu žid dr. V. Zemánek a postaven k němu J. V. Čelanský a praví: (Uvklí jsme i hrubšímu násili. Kdekdo je nespokojen vládou Schmoranzovou a Kaánovou, jež ničí a vyhání naše talenty. (Z vyňatých a odstrikovaných členů Nár. divadla lze sestavit již dávno nejlepší českou operu.) A kdekoho ruší bílá místa -- máme svou cenzuru - hudebních referátů v 'Politice', 'Venkovu' a 'Národních Listech', jež se nedoobrotily. A přece není nesnadno nalézt pro nejdůležitější místa našeho života hudebního lepší sil. Kéž trochu lásky přivábi konečně Foerstra! Žije v cizině a ani se ho nepatíme, co stvořil nového, a chce-li slyšeti, co napsal. (Naše povinnost za tolik darů). Na svých místech není ani Ostrčil, nejsou ani Burianová, Destinnová, Slavíková, Benoni a jiní. Tak plýtváme nejlepšími silami živými i mrtvými, produkujícími i interprety. Vzpouře členů filharmonického orchestru tudíž je mezníkem! Tam začíná česká hudba. Je potřeba ještě několika vzpour a výpovědí; ostatní je dílo míru. Pád slabých nebude nevděk. Bude dobrou trochou, mírníci soud blízké budoucnosti.'

Nacionalismus, jak vyvrcholil v absolutním sebeurčení, jest odchylkou od křesťanského objektivismu, který hledí k lidstvu jako celku. Celék má vždy přednost před částí, proto kulturní zájmy všeho lidstva a křesťanské sblížení všech národů v jednu rodinu musí vždy předcházeti subjektivním touhám menších skupin. Toho žádá kulturní poslání lidstva, na které se nesími zapominati ani ve válečné době, kdy subjektivní touhy jednotlivých národů se rozcházejí. H.

Z lužicko-srbské literatury. Těchto dnů počal vycházeti v obšírných sešitech čtvrtý svazek slovníku lužicko-německého. Tři svazky, vydané v letech 1916 až 1918 obsahují mnoho velice bohatého materiálu, svědčícího o značném spisovném zdokonalení jazyka lužicko-srbského. Za války jest to zajisté počín, zasluhující úvahy. V čele jeho jest známý pracovník Rejzák.

Věstník Společnosti sv. Cyrila a Metoděje za redakce Fr. Světlíka zahájil šťastně druhý ročník. Pro nás je zvláště zajímavý Bitvarův návrh Rukověti vědecké poetiky.

Význam Moravy pro česko umění byl znova postaven do světla Edgarem ve (Zvonu). Edgar vypráví, jak Manes byl přiveden k umění lidového teprve na Moravě na zámku v Čechách u Prostějova, kdež na něj působila hraběnka Sylva Tarouccová a opatřovala mu lidové modely. Tedy i naše lidové malířství povstalo na Moravě jako naše Smetanova hudba kořeny v Křížkovském a Sušilovi.

Ve „Videňském Deníku“ nadšeně píše Viktor Hánek o Dostálových (Pisních tvorů), jež nazývá knihou jedinečnou. Ale dojem této knihy přýmu úplně smazala Dostálova česko-rakouská hymna. — Odpověď na to přinesl Našinec v Literární neděli XV.

Stoletých narozenin Andreje Radlinského vzpomenu dne 8. července uherští Slováci. Radlinský byl do jisté

míry slovenská obdoba našeho Fr. Sušila. Katolický kněz, učenec, doktor filosofie, literát a publicista, politik a kazatel, měl velký vliv na vývoj a ustálení spisovné slovenčiny, stal se buditelem inteligence i lidu a nehybnou pomník postavil si ve Spolku sv. Vojtěcha, který r. 1870 založil. Byl redák z Oravy z Niž. Kubína.

Dr. Pavel Vychodil, nejlepší znatel a interpret Aristotela u nás, počal v Hlídce vydávati nové své dílo o kategoriích. Z úvodu k dílu jest jasně viděti dokonalé ovládnání celé literatury světové a hluboké pochopení názorů Aristotelových. Práce ta vykoná u nás jistě mnoho dobrého, protože v tak speciálních otázkách filosofických u nás téměř nikdo nepracuje, a přece speciálního studia jest velice zapotřebí, aby se usnadnila syntesa vědění. H.

V „Moderní revoluci“ v čís. 3. píše mezi památnými kamenky Arnošt Procházka: V Arše VI. 3 - 4 čtu v článku Fr. Dohnala také tyto věty: „Co mají knihy jeho (P. Louisa) společného s pohanstvím? Nic než hrubou pohanskou pohansky . . . A to platí stejně o dekadenci, jak u nás na př. je reprezentována Procházkovým (Prostibola duše) neb . . . To je veliká neinformovanost, neboť moje verše ani nechtěly býti, ani nebyly pohanské: jejich nejzakladnější, ideově a mravně inspirační zdroj je právě samo - křesťanství a nic jiného. Z toho vývěty, nechce ovšem na druhé straně býti křesťanské nebo dokonce - katolické. Zmiňují se o tom jedině jako o novém doklade, jak zběžně a neznale se píše o ubohé naší dekadenci.“ - Auditor ergo et altera pars.

Nešťastné opravy. V Morav.-slez. Revui opravuje kritik O. K. Teu Červenkovou, že přý umělecký dům v Hodoníně nestavěl Jihoslovan Dušan Jurkovič, nýbrž architekt Králík. Pravda však jest, že dům stavěl arch. Blažek a že Jurkovič není Jihoslovan, nýbrž uherský Slovák z Brezové od Moravy.

◊ Literární neděle XIV. Našince! navrhuje - III - zřízení České společnosti pro katolické produkce (divadla, koncerty, kina, akademie) pod jménem Calderon! Stat téhož jak překládáti hymny církevní! vzbudila ohlas i v literárních kruzích laických.

Nové básnické knihy. Rich. Weiner vydal knihu veršů i Rozcestí! Jan Opolský i Verše o životě a smrti! V. Dyk básně i Zápas Jiřího Macků! Rud. Krupička básně i Zlatá kova! a Fr. Kvapil i Bělohorské melodie!

Bratři Čapkové vydali společně svou prósu z let 1908 - 1911 i Krajkonošova zahrada!

Co se chystá. Jos. Šimánek vydá v Topičových dobrých knihách! romanetto i Bratrstvo Smutného zálibu! a Růžena Jesenská prósu i Kouzlo světelných nocí!

Umělecké drobnosti. Emil Edgar zahájil knížkou i Hbitov! (po stránce umělecké) novou sbírku i Vkus a nevkus! Nápis sbírky napovídá, čemu je věnována. - U Topiče v Praze vydá Joža Úprka cyklus šesti listů i Slováci! se studii od K. Judy a Vlad. Silovský cyklus rovněž šesti listů i Vltava! s úvodem od V. Štecha. - Jos. Capek, malíř-kaista, vydá své grafické práce v edici i Vraikou. Úvod mu napíše bratr jeho Karel. Iamtěž vydají Josef Capek a K. S. Neumann knížky o svých názorech na umění. - V Topičově salonu uspořádal výtvarnický spolek i Hollar! první svou výstavu české grafiky. Jsou zastoupeni Švabinský, Bílek, Šimon, Brunner, Kysela, Kratochvíl, Strettiové, Vik, B. Jaroněk, V. Rabas, A. Majer, V. Silovský, Ad. Jelinek. - Sedesátiny slavil dne 24. května Fr. Procházka, jadrný to český humorista Franta Zupan, autor i Pepánka nezdar! Zupan začal povídkami historickými. - Padesátiny oslavil 14. dubna básník Emanuel Čenkov, který vedle V. Hladíka pěstoval nejčilejší styky s literární a uměleckou Paříží.

Povídky Vyhliďalovy a Hoferovy ještě obdržeti, poněvadž nám knih-pci v remittendě poslal prvního 7 vý-ků a druhého 4. Ovšem objednat i no obratem.

Též ročníky zaniklých „Meditací“ publikace „Meditacemi“ vydané máme snížene ceny na skladě. Objed-pte!

Edice „Nový život“ v Prostějově dala K. Dostála Lutínova básně „Děti šlovně Máje“, cena 1 K 50 h. Knižka jest ozdobena mlým a hezkým

obrázkom Köhlerovým. Doporučujeme.

Reklamujte zavčas čísla „Archy“, která vám nedošla. Mnoho exemplářů se za dopravy trati. Na stížnosti se nám odpovídá, že prý je válka . . .

Doporučujte „Archu“ v kruhu svých známých!

Knihy redakci zaslané.

Z katolických nakladatelství nemůžeme ohlásiti žádnou literární novinku, poněvadž nám redakční výtisky nejsou dosud vůbec posílány.

ružina literární a umělecká v Olomouci, Dolní nám. 17

vydala a nabízí tyto knihy :

Dostál Lutínov: Šlehy a něhy. Sa-tyrické verše. Cena K 1-80.

Dohnal: Zklamané touhy. Básně. Cena K 2-10.

ib. Ronaj: V městě. Slovácké drama. Cena K 1-70.

Ratolest olivová. Počtená knížka pro vojáky i nevojáky. Neváz. K 2-60, váz. K 4-.-.

J. Vyhliďala: Znáš ten kraj, kde ha-nácké palmy kvetou? a J. Hofera: Povídky z Kopanic jsou rozebrány.

Administrace „Archy“ v Olomouci, Dolní náměstí 17

nabízí, pokud zásoba stačí, za snížené ceny :

I. ročník „Archy“	K 4-50
II. ročník „Archy“	K 4-50
III. ročník „Archy“	K 4-50
IV. ročník „Archy“	K 4-50
V. ročník „Archy“	K 5-50

(Přiloženy jsou „Písně tvorů“.)

V knižnici „Evy“ vyšly:

svazek Gab. Ronaj: Pane, smiluj se nad námi, básně. Cena K 2-10.

svazek Fr. Střížovský: Půlnoční světla, básně. Cena 90 hal.

svazek B. Konařík-Bečvan: Judita, povídky z východní Moravy. Cena K 2-40.

ARCHA

Měsíčník
pro literaturu, umění, kulturu a život

s přílohou

ARCHIV LITERÁRNÍ

Číslo

7-8

Ročník VI.

OLOMOUC

1918

Vydává Družina literární a umělecká

„ARCHA“ s přílohou „ARCHIV LITERÁRNÍ“ vychází měsíčně vždy 15. dne.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál
Lutínov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Stří-
žovský a Ladislav Zamykal. Redakce je
v Olomouci na Dolním náměstí č. 17. —
„Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar
v Praze-V., Valentinská č. 22.

Na „Archu“ i s „Archivem“ se před-

plácí ročně K 11—, půlletně K 5-60,
čtvrtletně K 2-80. Jednotlivá čísla jsou
po 1 K. — Administrace a expedice
„Archy“ je v Olomouci na Dolním ná-
městí č. 17. — Nepřijaté rukopisy vra-
címe tehdy, byly-li přiloženy známky.
— Za vydávání odpovídá L. Zamykal.

Číslo 7-8. vyšlo dne 20. července.

Obsah „Archy“ číslo 7-8.:

Fr. Dohnal: Z cyklu „Fantomy“. — Indignus: „Z modliteb“. — Josef Šach: U moře. — Paskal: Cítát. — Dr. Jan Hejčl: Číselné přirovnání v knize Přítelovi. — Dr. Josef Kratochvíl: Ruský Newman — Vladimír Solovjev. — Fr. Zýbal: Uraňující voják. — Eug. Klaudius Kletus: Výšiny oddání. — Jan Karník: Z nových veršů. — Eug. Klaudius Kletus: Síla duše. — ěm. Masák: Jako hrubeň v poli. (Pokr.) — Bacon: Cítát. — Jar. Hruban: Návrat k životu. — F. Odváll: Nebe a duďy. — Josef Hanák: Myšlenkový vývoj Anatola France. (Dokonč.) — Praženská: Očekávání. — Cítát — Frant. Dohnal: Problém Krista v moderní krásné literatuře. (Pokr.) — Okna.

Obsah „Archivu literárního“ číslo 5. a 6.:

Vilém Bitnar: Principy psychologické stylistiky. — Dr. O. Stehlík: Z doby Douchovy.

Redakční listárna.

V dnešním „Archivu“ otiskujeme další práci „Principy psychologické stylistiky“, která je dalším článkem z řetězu programových studií. Tyto studie jsou nutným předpokladem, nutnou přípravou, než přikročíme k další práci. Upozorňujeme na ně zejména ty, kdož v literární historii s námi pracovatí míní. Ovoce „Archivu“ ostatně se již zvolna objevuje. O soustavnou práci hlásí se E. Masák, J. Al. Koráb, F. Romportl a Jar. Novák. Jiní již přislíbili dříve. Redakterská práce v „Archivu“ bude se už poznenáhlu rozvíjetí.

Pro letošní ročník „Archy“ máme již s nabytými příspěvky Jos. Pospíšila, Jar. Duvrcha, Zdeňka Černého,

pracovníků utěšeně vzrůstá. Hlásí se i nejmladší, které s radostí mezi sebe vítáme.

Zprávy administrace.

31. červenc. Pošlete předplatné do 31. července, neboť od 1. srpna budeme „Archu“ účtovat za 14 korun. Složenky byly všem odběratelům k prvému číslu přiloženy.

ěm. Masák: K branám věčnosti. Náboženské touhy v životě a díle Julia Slovackého a Zigmunda Krasinského. Vyšlo jako VI. svazek Knihovny Družiny literární a umělecké. Cena 5 K. — Kniha je tištěna na pěkném bílém mírovém papíru a má 16 tiskových archů, tedy 256 stran. Cena její je proto na

Fr. Dohnal: Z cyklu „Fantomy“.

SIGURD THOR.

Na šedé skále, nejvyšš všech skal,
o balvan opřen, zachmuřen stál
šedivý Sigurd, poslední z Thorů,
poslední olbřím, poslední rek . . .
Dole kraj širý, pruhy v něm řek,
bílých měst ostrovy, v dáli modř borů . . .

Denně tak chodí sivý ten Thor,
denně tak ze svých oblačných hor
v údolí hledí zasmušen, hněvně:
Jaký to lid, och, jaký to lid
vidět tam dole uboze žít,
uboze živořit, zkomírat zjevně!

Jaký to lid, och, jaký to lid!
Otroký, bidný! Čím víc je bit,
tím víc se hrbí v slabošském bolu!
Za panský úsměv proclá i čest,
slabšímu však hned cítit dá pěst,
zbabělý nahoru, surový dolů.

Spolu se škorpi, hašteři, rvc,
na sebe vrahy navzájem zve –
trpaslík duši, trpaslík tělem . . .
Jaký to život! myslí si Thor.
Jak jinak oni, olbřimi z hor,
na horách žili kdys v okruhu skvělém!

Na horských pláních silný je vzduch,
na horských pláních zocelí duch,
vzpřímí se páteř, nekříví lestně.
Každý zde skalou uprostřed skal,
každý zde cele sobě je král –
a kdo se bije, tož bije se čestně!

Zadmuřen, hněvně dumá tak Thor,
ve zraku bolest, ve zraku vzdor,
roztrpčen, hořce hovoří k sobě:
„Sigurde starý, marný tvůj vztek,
Sigurde starý, jiný teď věk,
všedno teď jiné než bylo v tvé době.

Všedno teď jiné, doba i lid,
všedno teď jiné, těžko že žít –
není již reků, není již reků!
V údolí vody začaly hnit,
v údolí nyní nový rod zřít,
údolních mloků rod, údolních šneků.

Sigurde starý, čas, abys šel,
všichni již odesli olbřímích těl –
není již reků, není již reků! . . .
Teskně tak k sobě hovoří Thor,
poslední olbřím oblačných hor,
teskně zří v údolí mloků a šneků . . .

Potom, jak znova vzkypí v něm krev,
na koně skočí – jaký to zjev
na sivém koni Sigurd ten sivý!
Jaký to jezdec, jaký to cval!
Žene se krajem v mizivou dál,
rovinou, dolinou, přes pole, nivy.

Nedbá, kde cesta, nedbá, kde hráz,
přes strže, rokle, přes strmý sráz
letí jak přízrak ponuré báje,
v letu kůň, jezdec v jeden bod srost,
za ním jak bílý kornety chvost
svitivě, kmitavě bílý vlas vlaje.

O závod s větrem ve vidírů jek
žene ho lítost, žene ho vztek,
myšlenka jedna rdousí ho, dusí,
myšlenka jedna loupí mu klid,
myšlenka na ten slabošský lid,
uťrný, hamizný, že až se hnuší . . .

RABBI ELEAZAR.

Jak bludný Ahasver štván tajemnou je mocí,
tak štván jsem poznáním, jež sám jsem znáti chtěl,
jež prosbou velikou jsem vynutil kdys v noci –
o, velký Adonai, žel, žes mne vyslyšel!

Och, ta noc neblahá! V ní bouře tenkrát řvala,
jak smečka démonů, tak divě vidior vyl,
blesk stíhal blesk, bil hrom, že rozpukla se skála,
a hrůzou zsinalý se každý v doupě skryl.

Jen já jsem vyšel ven a v blesky zřel jsem směle
a hlasem velikým jsem křikl v bouře řev:
„O, velký Adonai, dci pravdu znáti cele:
„Byl Kristus Messiáš?“ to, Jahve, zjev mi, zjev!

Té nejistoty děs tak krutě drásá duši,
a v nocích bezesných mne rdousí tento taj;
cos božsky velkého má duše sice tuší –
však jistotu dci mít -- tu dej mi Adonai!

Tak lkal jsem. V odpověď však bouře dál jen řval
a hrůzou zsinalý pod blesky zmiral kraj . . .
Však já jsem neustal, nechť ozvěna se sinála
a znova volal jsem. „Mne vyslyš, Adonai!“

Tak třikrát volal jsem v noc s přísahami všemi .
V tom náhle strašný blesk a strašná rána v ráz
mně oslepila zrak a srazila mne k zemi.
„Čti v knize!“ v mrákotách jsem slyšel jakýs hlas .

Když z mrákot povstal jsem, bouř dávno dozuřila.
Kdes v blízkou olivu jsem cítil těžce kvést,
v zenithu měsíc plál jak velká lampa bílá
a v modrém azuru se chvěly roje hvězd.

Já šel jsem domů pak a proroků vzal knihu
a četl, četl jsem . . . A čím jsem četl dál,
tím víc mne úžas jal: Vše náhle v okamihu
tak jasným bylo mně, co dřív jsem marně ždál.

Ty řeči proroků tak jasně mluví světu,
těch předobrazů řad tak jasně pronikáš –
Och, není pochyby: ten prorok z Nazaretu
tot vskutku Messiáš, tot vskutku Messiáš!

Však náhle nový děs v mé duši ulekané:
Když On je Messiáš, ó, velký Adonai,
co potom s lidem Tvým, ó Adonai, se stane,
s tím, jenž byl vyvolen, by nesl spásy taj?

Ó, velký Adonai, děs chvěje celým tělem
a duši zalkne mi to hrozné poznání:
Lid, jenž byl vyvolen se dlužit Spasitelem,
ten katem Jemu byl, Jej zabiv v shrdání.

Och, je to hrozné tak – a hroznější, co bude!
Co, Jahve, učiníš, co, Jahve, učiníš?
Já vidím potoky se řinout krve rudé –
trest bohů poneseš, kdož bohům proviníš!

Och, je to hrozné tak: Slib míti vyvolení,
slib věčných radostí v Jahveho Edenu'
a místo toho si dát stigma zavržení
a vlastní vinou svou se řídit v Gehennu.

Och, je to hrozné tak – a všecka pomoc marná!
Och, na co čekáme? On dávno přišel již!
Však jdi a řekni to, mluv slova velká, žárná –
Jak Ho lid na kříž vbil, tak tebe vbije v kříž! . . .

Och, velký Adonai, noc znikla v teskném tónu,
však ještě krutější teď jistoty je den:
Já místo spasení zřím zkázu miliónů –
Och, lid, jenž vyvolen! Och, lid, jenž vyvolen! . . .

O, Pane můj, nevzpomínej hříchů mých, ale zapomeň jich a vyhlad všechny ze své paměti, neboť tak mohou volati pouze k Milosrdenství Tvému! Si iniquitates observaveris Domine, Domine, quis sustinebit? Nejsem, leč nádoba pýdyi, hněvu, žádosťivosti a zlé vůle. Jak marmotratný syn odešel jsem od Tebe, bloudil a hýřil a sedal u cisteren světa, které mou duši otrávil, zhanobily a k smrti zraněnou nechaly. A tu přišel jsi Ty, milosrdný Samaritán, sklonil jsi se k ní láskou svou, nakapal jsi balsámu na rány její a měl o ni péči. Hle, to jsem učinil já a tak jednal jsi Ty, Bože můj a Lásko moje sladká! –

Indignus: Z :Modliteb'.

Josef Šach: U moře.

(Torso z románu 'Rusalcí oči'.)

Všecka únava s něho spadla, když ušel do vozu elektrické dráhy v Matuglii. Konečně za několik okamžiků bude v Lovraně u svých drahých. Jsou asi obě opáleny žhavým jižním sluncem. Hedva i malá Jindřiška. Schválně nenapsal, kterým vlakem dojde, jenom den naznačil, aby ne na nádraží v shluku několika set lidí, nýbrž v tichém bytu najaté vily zlíbat mohl ženu i dítě.

Zadíval se na moře. Bylo sinavě šedé, mdlé se lesklo, ztrácelo se v dálce v jemné mlze. Na silnici, na stromech plno práchu, slunce žhavě páliło. Dojem se změnil, když sjeli k moři. Tu mu na uvítanou zakynula záplava zeleně a bílé vily rozhozené uprostřed ní. Vysoké vrchy kolem moře hlídaly rozkošný útulek veselí i hříchu.

Jak ta cesta dlouho trvá! Ptál se průvodčího už třikrát, zda nepřeje snad.

Sníl o setkání. Hedva až ho uzií, vleti mu do náruče, a on jí zlíbat rozkvetlou, zářící, opálenou.

A nepůjdou dnes mezi lidi. Chce jí mit sám, sám!

Beztoho jí jiné dny muži zraky hltají, jí přiblížiti se snaží. Ale rusalka svůdná je jenom jeho — — Usedne u jejich nohou, v bvtě nebo v zahrádce, a bude se dívat do jejich krásných smaragdových očí, které každého tolik vábily, bude se obdivovati nádhernému onomu květu, který divnou hrou osudu zabloudil do Čech a jemu padl do dlaní. Bude jí vyprávěti, jak po ní toužil, vzpomínal, složí hlavu do jejího klína a ona bude jej hládit, probírat se jeho kučerami... Je krásný život po boku takové ženy, jako pěkná pohádka. U ní zapomené na trudy všedního života...

Konečně! Vystoupil a zamířil k vile. Spěchal. Uslýšel dětské hlasy za vilou. Zamířil tam.

'Tatinek, tatínek přijel --' zajásala Jindřiška z tlumu dětí a letěla k němu.

'Kde je maminka?' ptal se, libaje jí v rozpálené tvářičky.

'Včera odjela, vrátí se snad až zítra,' zněla odpověď.

'Odjela?' divil se nemile překvapen. 'A kam? Proč jsi nejela s maminkou?'

'Nechtěla. Abych prý raději zůstala doma, až ty přijedeš,' vykládala.

Zabolelo ho Hedvino jednání. Odjela někam na výlet a ví přece, že dnes přijede. Ne, toho si nezasloužil! Tolik se těšil na shledání a nyní —

„Pojď, Jindřiško, musím si trochu odpočinouti,“ řekl zakrýváje rozmrzelost a vykročil k domu.

„Ale tam ne, tati, my bydlíme už přes týden jinde, tamhle nahore,“ vysvětlovala Jindřiška. „Já sem seběhnu vždycky hrát si s dětmi.“

To mu nepsala. Proč? Hořkost za hořkostí. Udiven šel s dítětem.

„A cos mi, tati, přivezl?“ zeptala se náhle maličká.

„Hned uvidíš,“ řekl nemoha se ubránit lehkému úsměvu.

Před vilou, vlastně nádherným zámečkem se zastavili. Špatný vkus neměla, ale nájemné! Byla zvyklá lepšímu životu, dva roky lásky mu věnovala, prozradila mu před čtyřmi nedělemi, že cítí se matkou, vydlužil se a poslal ji sem. Sám se uskovňuje, hledá vedlejší příjmy, a ona počíná si tak podivně!

Jakýsi muž, snad domovník nebo zahradník, vyšel ze zámečku, podíval se naň pohledem, ve kterém se tajilo cosi jako pohrdání, a zase zmizel.

„Tak pojď, tati –“ táhla ho Jindřiška do prvního patra.

Všude plno tropických květin, nádherné přepychové zařízení. Procházejícím prvním i druhým pokojem nešel jakýsi nápadný nepořádek.

„Je hezká naše vila, vid?“ významně vykládala Jindřiška, vidouc jeho překvapení.

„Hezká je, ale ne naše,“ odvětil.

„Ale naše je!“ vybuchla se smíchem a v komickém údivu našel tím, že to tatínek neví, spráskla ručky. „Vždyť to maminka povídala.“

„Cože –“ zakoktal.

„No, jistě,“ zakývala hlavičkou na dotvrzení, až se zlaté vlásky prudce rozhoupaly.

Vytřeštil oči. Ježíši Kriste – Zde se něco stalo. Opustila dřívější byt, jemu ničeho nepsala, dnes nečekala na něho, ta slova dítěte, ta nádhery, zde – Bože, co se tu děje?

„Jindřiško, jdi si ještě hrát, já si musím po cestě odpočinouti,“ řekl tlumeně.

„To musíš jít do maminičina pokoje. Pojď!“ Vedla ho. Nádherný pokojík s vyhlídkou na moře.

„A potom mi dáš, cos mi přivezl, ano?“ připomínala.

„Dám, dítě, dám, – jen mě nech nyní odpočinout –“

Osaměl.

Klesl na nádhernou pohovku. Vše skvostně zařízeno v barvách zelených, dle jejího vkusu.

„Ne, tomuhle nerozumím,“ zamumlal.

Ale tušení se ho zmocnilo a rostlo, že blíží se nějaká pohroma. Vše je tak nápadné, nevysvětlené.

Zdvihl se.

Teď všiml si teprve, že v koutě přes židli přehozeny Hedviny bílé šaty s rudými stužkami, opodál starší lakované střevíčky, na stolku několik vonných šátečků. Hledal vysvětlení. Díval se na pěkný psací stolek a napadlo mu: Snad tam . . .

Zotvíral zásuvky. Nic zajímavého. Až v prostřední hořejší. Dopis! Jeho jméno na obálce! Zatřásl se. K čemu to? Dopis - jemu!

Chvějící se rukou roztrhl obálku.

Četl. Nedlouhý dopis, nešťastný dopis!

Do duše se vrývala poslední slova jeho: Jsem špatná, vím, ale touha po plném štěstí volá mě jinam. Jsi dobrý, až příliš dobrý, ale též příliš pasivní, slabošský, a mě vábí síla, smělost, odvaha. Pomoci si nemohu. Nemohla bych žít po tvém boku tím dosavadním životem, tichým, idyllickým, bez rozruchu, bez stálých změn, uvadla bych. Chci slunce, radost! Ani první můj muž ani ty ani kdo z druhých, kteří se mi ještě méně přiblížili, nedali jste mi poznati, co je láska silná, živelní. Nehodím se k tobě, nebyl bys nikdy se mnou spokojen. O dítě, jež pod srdcem nosím, starostí neměj, oplat to Jindřišce zase syjoji láskou. Snad nejdeš za mě náhradu. Nepátrej po mně, a můžeš-li, odpusť - Hedvě!

Tedy zrazen!

Zrazen tou, již obětoval vše, sebe i sestru; utekla s bohatým ruským statkářem. To mohla učiniti ona, která mu tajemství sladké před čtyřmi týdny svěřila. Proto se namáhal, sestřino věno obětoval, ji na zotavenou k moři poslal! Neuzří dítěte, jež vzešlo z jeho krve; neuslyší nikdy z úst jeho slovo nejkrásnější: Tatinku!

Do rohu pohovky se schoulil. Přestal souvisle mysliti. Jako by mlhy válely se hlavou. A ve chvíli zase měl dojem, že ocitl se v hořícím lese: Na všech stranách to praská, syčí, odevšad kouř se valí, se všech stran vyskakují ohnivě jazyky, hučí to přišerně. Celý krásný les jeho plánů a nadějí, štěstí a radosti v krátké době zničen, spálen rukou zločinnou.

Když konečně nejprudší nával minul, zdvihl se s hlavou těžkou jako po pitce, šel k židli s bílými šátečkami. Poklekl, hlavu skryl do nich, líbal je, zlíbal i střevíčky. To je vše, co mi po ní zbylo, zašeptal. Hedvo, jak jsi mohla odejít -!

Duše ženy – věčná záhada! Kdo ji pochopí? Jako moře je: Sinavě šedá, leží klidně před tebou, obzory záhalené lehkou mlhou. Nepohlédneš do hlubin! A za chvíli snad se zjeví jeho vlny vztekle, bíti budou do břehu, až pěna se bude rozstříkovati na vše strany, hrozivě bude hučeti a běda tomu, kdo pln bezstarostnosti pustil se na lehké bárci po jeho hladině. Zbičuje ho vodou, větrem, pohraje si s ním, hlasem vichru oboří se na něho, o zániku mu píseň zahude a potom škodolibě potopí nebo rozdrtí. Myslí, že zná duši své ženy, která žertem o sobě říkala, že je rusalkou – a jak se mylí!

A mechanicky jal se znovu pátrati v zásuvkách elegantního stolků. Fotografie na pohlednici vypadla z balíčku papíru. Skupina vyletníků na pobřeží.

Tu je ona! V rozkošném koupacím obleku a vedle ní – Jistě on, svůdce! Robustní, vysoký, se smělyma očima. A ona právě, jak si ji představoval, ba ještě krásnější... Už činil pohyb, aby fotografii roztrhl. Hněv v něm zakypěl. Ale pohlédl ještě jednou na ni, ruka se zachvěla. Nechá si obrázek. 'Budu mít poslední její fotografii i obraz mého neštěstí – je to slabošství, ale co naplat: jsem už takový,' hořce se usmál.

Přiběhla Jindřiška, nakoukla nesměle do dveří. 'Tati, ty už nespíš? Já už tu jednou byla –'

Vybalil hračky přivezené. To bylo radosti!

'A povídej mi nějaké pohádky, já se už na tebe těšila' žadonilo dítě. 'Maminka mi nechtěla žádné vyprávěti.'

'Měla jiné starosti,' zasykl ostře a zlost jím znovu zalomcovala. 'Já mám vyprávěti pohádky, jejímu dítěti.'

'Budeš mi povídati, ano? –'

'Nebudu –' osopil se na ni. 'Dej mi už jednou pokoj! Máš hračky, jdi si ven k dětem!' křikl a ukázal na dveře.

Zalekla se, upustila hračky vidouc jeho rozezlenou tvář a prudký pokyn ruky ke dveřím. Začala se třásti, chudinka, slzy zaperlily se v očkách.

'Já – já – se, tati, na tebe – těšila –' trhaně vyrážela.

Odzbrojila ho ta slova. Jak ho miluje, nešťastné dítě! Matku ztratilo – dosud o tom neví – nemá nikoho ve světě širém, jenom jeho. Oba jsou opuštěni, oba jsou ubozí...

'J mlč, neplač –' konejšil Jindřišku a chopil do náručí, nemyšlil jsem to tak, jsem po cestě dnes mrzut. Půjdem spolu k večeru na procházku a večer si budeme povídati pěkné pohádky,' honem sliboval.

Ještě se zachvívalo pláčem útlé její tělíčko, ale ukonejšena

jeho slovy se ztíšila. Ručkama se zavěsila na jeho šíji: „A už se jistě nehneváš?“ ptala se.

„To víš, že ne –“ a pohnut ji zlíbal. – –

Přišla Tonča, služka. Nesměle se ptala, má-li milostpánovi a Jindřišce donést oběd z hotelu či zda půjde s ní sám do hotelu.

„Přineste jídlo sem!“ poručil. Chtěla odejít. „Poslyšte –“ řekl váhavě, inčikala vám včera moje pani, kam jede?“ V duchu se zastyděl, že ptá se něco podobného služky, ale přemohl stud, neboť doufal, že snad mu zakmitne světýlko, kterým směrem odjela. Nepřála si, aby po ní pátral. To se snadno napíše, ale splnit – Což možno tak lehko odhodit lásku k ženě, která dosud vyplňovala celý náš život, a byla vzpruhou žití do budoucnosti?

„Nevím, milostpane! Nesla jsem dva kufry k lodi, kam jela nevím, myslím, že tímhle směrem –“ a ukázala rukou směrem k Církvenici. Řekla, abych dala pozor na Jindřišku, nikam neodcházel, že dnes přijede milostpán!“

„Jela sama nebo se společností?“

„U přístaviště čekal ten pán, co k nám někdy chodíval –“ skoro šeptem sdělovala, divajíc se do země. Pochopila, že se opravdu stalo, čeho se včera bála. Lito jí bylo pána, který vždy jednal s ní laskavě, měl tolik rád Jindřišku i svou pani. Bezděky cítila se spoluvinnou.

„Jdete pro oběd,“ křikl prudce a odvrátil se. Vždy hroznější a hroznější jistota. Všecky naděje pohasínají. – Doneseného jidla sotva se dotkl. Tonči poručil, aby poobědvala s Jindřiškou a jemu donesla tři láhve vína. Divila se v duchu tomu, před tím nikdy nepil.

Usedl ve velkém pokoji a pil, mnoho pil. . . Oči se mu už blýskaly, tváře rděly. Mizela lítost, ochablost, měnila se ve vztek a odhodlanost. Ztratil ženu – a jak ještě – pro ni vypytjčil si sestřino věno, je na její pohodlí vynaložil, sestře tím sňatek znemožnil, vrátit věno nemůže, včdyt naopak do nových dluhů zabředl – teď se děl v bance, i mimo ni, a jaký život čeká ho nyní? Zbaví se všeho rázem. Moře je hluboké, moře ho přijme do svých lóktů.

A v té chvíli se mu zdálo, jako by někdo zlehka vedle něho usečl. Ohlédl se. Omyl. Tupě se zadíval do zahrady. Napadlo mu, že zhynouti za těch okolností je spíše zbabělost, že má povinnosti k dítěti, k matce, sestře. Ale ten tajemný, jenž vedle něho neviděn seděl, ale jehož tíživou přítomnost cítil, vyvrátil všechny tyto námitky. -

Po páté hodině zvolna vstal, řekl, že jde se projít, a těžce vyšel z vily. Tonča viděla, jak je všecek zardělý, jak oči ne-návisťmě se kolem dívají, jak je všecek změněn. Dívala se, v kterou stranu se pustil. Napadlo jí jít za ním. Zavolala Jindřišku a šly.

Daneš zatím zrychlil krok. Tajemný stín, který s ním seděl v pokoji, šel nyní po jeho boku. Pobízel ke spěchu. Cítil jeho záhadnou, tíživou přítomnost.

Hledal vhodné místo. Dospěl až k výběžku do moře, proti kterému stojí na skalisku krásná kamenná socha Madonny. Zadíval se na ni; rozpomenul se, že je to ona, o které mu loni přítel M. vyprávěl. Také pohledníci s tímto zákoutím mu poslal. Prý ženich chtěje zachrániti tonoucí nevěstu zahynul zároveň s ní – Blíž k těm dvěma srdcím, která tam kdesi tlejí, blíž k nim, pryč ze světa plného klamu a bolu!

Padne do vody, vlny se rozběhnou, skotačivě šplýchnou do běhu, ozve se jako lehké zátleskání rukou tajemné bytosti, která raduje se, že do hlubin klesá nová kořist. Ozvou se zmatené hlasy, sběhnou se lidé, chvíli budou běhati poplašeně kolem, sháněti pomoc, čluny a zatím se vlny ztiší, zavřou. Snad ještě vynoří se ruka, noha v poslední křeči, aby tím jistěji potom zmizel. Diváci si pohovoří, z úst vyjde několik slov sotva upřímně citěné soustrastí, vynění si názory o příčině skutku, rameny pokřví, rozejdou se. A tam v pravo zahlaholi za krátko večerní koncert –

Zdvihl oči k Madonně. Přísná postava, plná bolu. A čím déle se díval, tím víc a více mizela Madonna a brala na se podobu jeho matky. Očima rozevřenými viděl staříčkou svou matku. Dívá se naň s nímou, hlubokou výčitkou, ruce křečovitě sepiaty. A ten pohled páli!

„Nemohu jinak – odpust!“ zaseptal a rozběhl se . . .

„Tatínku!“ projel vzduchem výkřik dětského hrdla.

Právě včas dospěla věrná služka s dítětem v ta místa.

„Tatínek je dnes nějak smutný, musíme za ním,“ vyzvolila dítěti, jata neblahým tušením. „Křikněte na tatínka!“ vyrazila ze sebe – a dítě pochopilo. Srdéčko sevřelo se úzkostí a tak mohla říci jen slůvko jedině: „Tatínku!“ Ale stačilo, otce zachránilo . . .

Nesmrtelnost duše jest věc, jež má pro nás váhu tak velikou a jež tak hluboce se nás dotýká, že všeho citu zajisté již po-zbyl ten, komu jest lhostejno, co o ní soudit má. Paskal.

Dr. Jan Kejčl:
Číselné průpovědi v knize Přísloví.

Kapitola z historické slohovědy.

Prísloví, do kterých ukládá každý vzdělanější národ svou životní zkušenost a mravouku, bývají velmi pestrá netoliko svým obsahem, ale i formou. Větší pestrosti a vyšší dokonalosti formální nabývá přísloví uměle pěstované od „mudrců“ z povolání, od učitelů, jaké měli zejména národové starého Východu.¹

a) Někdy bývá přísloví vysloveno toliko jedinou krátkou větou. Srv. biblické: „*Lékaři, uzdrav se sám.*“ (Lk. 4, 23.)

b) Jindy skládá se ze dvou vět (stichů), které činí úměrný celek (verš). Tento přírěr, myšlenkový rytmus, zvaný latinsky parallelismus membrorum, nalézáme zejména v příslovích starověkých a tedy také biblických; bylot jmenované rytmické rozčlenění myšlenky podstatnou složkou starověkého básnictví vůbec, tedy také didaktického, prstonárodního i uměleho.

Členy jsou buď

1. v protikladu, jako na př.:

*Pyšnému jde v patách poníženi;
ale pokorná duše dojde slávy.* (Přis. 29, 23.)

2. jindy jsou v syntheti, jako na př. tamže v. 5:

*Kdo mluví úlisně k svému příteli,
rozestírá síť jeho krokům.*

3. Někdy opakuje člen druhý bezmála myšlenku vyslovenou členem prvním, jako na př. tamže v. 17:

*Ukázňuj svého syna, i občerství tě,
a bude působit rozkoš tvé duši.*

4. jindy obsahují dva stichy, oddělené slůvkem „než“, přirovnání, jako na př. tamže 12, 9:

*Lépe je nízkému, který sám sobě stačí,
než hrdopyškovi, jenž nemá chleba.*

Jiný příklad (tamže 15, 16):

*Lépe mít málo a báti se Hospodina,
než mnoho pokladů — a ne spokojenost.*

Dosti často vyslovují oba stichy připodobnění; věc, ku které co připodobněno, bývá uvedena slůvkem „jako“, jindy dlužno si je domyslet. Na př. tamže 26, 1. 2. 3. 7.:

*Jako se hodí do léta snít a děšt¹ do žní,
tak se sluší, aby blázen byl slaven.*

*Jako vrabec uletí a vlaštovka odletí,
tak i kletba bezdůvodná nikoho nestihne.*

*Bič na koně, ohlav na osla,
hůl na hřbet bláznů.*

*Jak svědčí chromému krásná, ale nehybná lýtka,
tak i ústům bláznů přísloví moudrá.*

c) O troj- a vícečlenném verši, který tu a tam se vyskytá v biblických příslovích, nehodlám se dále šířit. Připomínám toliko, že i v našich příslovích mnohých bývá snaha vypočítávat tři neb i více předmětů. Tímto výčtem, který nedává ještě číslice, nabývá přísloví veliké barvitosti. Srv. na př.:²

Ohně nelze upáliti, vody utopiti, větru uclusiti a pravdě zahynouti.

Breptavý nejvíc chce mluvit, kulhavý choditi, slepý viděti, bezruký dělati a blázen mudrovati.

Meče nedávej zuřivému, svobody mladému, statku hloupému a peněz úratnému.

Děti povídají, co činí; staří, co činili; blázni, co by činili; stateční, co by rádi činili; rozumní, co činiti sluší.

d) Do paměti snáze a trvaleji se ukládá přísloví číselná, jako jest na př.:

Byli jednou tři bratři: jeden lhal, druhý kracl a třetí visel.

Učiním všecko pro každého, krom toho třeho: Neslibím, nepůjčím a nedám z něho svého.

Čtyři věci vždy jsou hojnější, nežli myslíme: naše léta, naše dluhy, naši nepřátelé a naše chyby.

e) Příklad mívá ráz hádankovitý, ano bývá i vyloženou hádankou, na př.:

Nevíš, co stojí mezi anděly a čerty? – Žerty.

Proč straka na jiný keř uletěla? – Proto, že do toho naneřádila. (Žerňov) samy nejedí a lidem mouku dávají.

f) Tvar hádankovitý, číselný a úměrnou členitost spojují umělá přísloví (průpovědi) biblická, která jsme v nadpisu nazvali ičíselnými!

I. příkladem budiž nám PŘis. 30, 15 cd – 16 abc:

15 c *Tři jsou věci, kterých nasytit nelze;*

d a čtvrtá *neřekne nikdy: „Dost mám!“*

- 16 a *Pekla a chřtívost bezdětné ženy;
země nedá se nasytit vodou,
oheň pak neřekne nikdy: „Dosti!“*

V. 15 cd možno pokládati za dvojčlennou hádanku, v. 16 podává odpověď na ni. Hádanka činí jakousi předsň (latinsky praecambulum, z toho německé Priamel); dvěma číslicemi (tři, čtyři) dochází její skladatel možnosti rozčleniti ji na dva stejnoznačné členy (stichy) a spolu z důrazniti čtvrtou bytost nenasytnou.

Podobné číselné průpovědi jsou roztroušeny v Job. 5, 19; Sir. 23, 21; 26, 5; 50, 27.³ Zvláštní zmínky však zasluhuje, že israelští sběratelé starověcí sestavili jich několik do malého úryvku Přis. 30, 13-33. Kromě prvního výše uvedeného, stůjtež tu další:

II. číselná průpověď (Přis. 30. 18 n.):⁴

- v. 18. *Tři jsou věci nesnadné mi,
a čtvrté dokonce nechápu:*
- 19. *cesty orla na nebesku,
cesty hada po skalínách,
cesty loďi po štrém moři,
cesty mužské slůy v mládí.*

III. číselná průpověď (Přis. 30. 21 - 23):⁵

- v. 21. *Pro tři věci chvěje se země,*
- 22. *a čtvrté nelze jí snéstl:
Pro otroka, když se krdelem stane,
pro blázna, který oplývá blahobytem,*
- 23. *pro ženu zapuzenou, vďd-li se znova,
pro děvku, která zdědí místo své paní.*

Doněkud jinak je stařen úvod (předsň!) ke

IV. číselné průpovědi (Přis. 30. 24 - 26):⁶

- v. 24. *Čtyry jsou bytosti na světě nepatrné,
a přece jsou to mudrci velemoudři:*
- 25. *Mravenci jsou nářudek ne mocný,
ale přece v létě se zásobují;*
- 26. *damani jsou národ nikterak silný,
ale přece si dělají ve skalách lůžka;*
- 27. *kobylky postrádají sice krále,
ale táhnou v zástupech spořádaných;*
- 28. *ještěrka po rukách leze a snadno jí lapíš,
ale v palácích královských bývd.*

V. průpověď číselná (Přis. 30, 29 – 31):

- v. 29. *Třt jsou, kteří si vykračují,⁷
a čtvrtý krok má statný:*
30. *Lev, jenž jsa mezi zvířaty obrem,
nebojí se s nikým se potkat;*
31. *kohout⁷ na bedrách přepásaný, pak beran,⁸
a král, jenž nemůže nikdo odpráti.*

VI. průpověď číselná (Přis. 30, 32 n.) nemá úvod tak dokonale vyhraněný jako průpovědi předešlé:

- v. 32. *Ukazuje, že je blázen, kdo se vyvyšuje;⁹
neboť kdyby měl rozum, byl by si položil na ústa ruku.*
33. *Přilíšný tlak totiž na mléko dělá tvaroh,¹⁰
prudký tlak na nos vyvozuje krev,
a tlak na dráždivost budí hádky.*

VII. průpověď číselná (Přis. 5, 16 – 19) má již úvod zase dokonale vyvinutý, ale stupňuje číslice v šest a sedm (číslo posvátné):

- v. 16. *Šest věcí jest, jež nenávidí Hospodin,
ano sedm jich má v ošklivosti:*
17. *pyšné oči, lživý jazyk,
ruce krev nevinnou prolévající,*
18. *srdce, jež vymýšlí zlé plány,
nohy, jež rychle běží za zlým,*
19. *svědka lživého, jenž křivě mluví,
toho, kdo svár sije mezi bratry.*

Poznámky.

¹ Pařížská knihovna národní má papyr, jmenovaný dle jeho objevitele Prisse; rukopis ten pochází dle Möllera nejspíše z prvních let 12. dynastie, t. j. z roku asi 2000 před Kr. Papyr obsahuje hieraticky psanou sbírku přísloví egyptských, která přenesl (nebo sebral?) Ptah-hotep, vezír krále Eše, kolem roku 2600 před Kr. – Také v žalobách i Výmluvného sedláka¹, pocházejících rovněž asi z prvních roků 12. dynastie, lze nalézt značný počet mudroslovných průpovědí. Mladší je rukopis i Kahýře (z dob 21. dynastie, z let asi 1100 – 950), který nám zachoval i Přísloví Aniho!; Ani poučuje svého syna Chons-hotepa. (Srv. Gressmann, *Altorientalische Texte und Bilder*, Tübingen 1909, str. 201 nn.) Jak oblíbeno a rozšířeno bylo mudroslovné písemnictví v Egyptě, patrně z toho, že ve školách, kde se učili žáci čísti a psátí, byla jim překládána nebo diktoována k opisu přísloví, výroky egyptských mudrců (Trv. Erman, *Ägypten und ägyptisches Leben im Altertum*, Tübingen 1885, str. 446.) – V Assyrii učili se žáci překládati přísloví do sumerštiny, jak patrně ze zachovaných tabulek v knihnici Assurbanipalově. (Srv. Weber, *Die Literatur der Babylonier*, und 206

Assyrer, Leipzig 1907, str. 306.) Učitelé moudrosti a školy podporovali zejména králové. Šalomoun, který pečoval o to, aby se vyrovnal ve všem jiným východním králům, popřál zajisté na svém dvoře místa také školám a učitelům, kteří užívali při cvičbě v pravopisu podobných metod jako v Egyptě a v Assyrii. Ty školy a učitelé moudrosti trvali a rozvíjeli se v Palestíně nepochybně dále, ti sebrali šalomounské výroky za krále Ezechjáše (Přisl. 25, 1), ti podávali ústně i písemně myšlenky svých učitelů svým žákům; některým z nich dlužno přičísti sbírky úryvků knihy Přisl., zejména 30, 15 až 33, o němž více dále; mezi nimi třeba hledati posledního inspirovaného skladatele celé knihy Přisloví; z těchto učitelů mudroslovi vyvinuli se později učitelé zákonů čili zákoníci!.

² Slovanská přísloví tu uvedená vzata jsou ze známé sbírky Čelakovského: 'Mudroslovi slovanského národu v příslovích', Praha 1852. Novosécké Bibliothéky čís. XIV.

³ Podobné číselné přísloví (dvě, tři) nalezeno také mezi výroky Achikarovými na aramských papýrech, nalezených nedávno v Elefantině. Srv. Stuniner, Der kritische Wert der altaramaischen Achikartexte aus Elefantine. Münster i. W. 1914 (Alttestamentliche Abhandlungen V., 3), str. 58.

⁴ Prostému pozorovateli přírody jest podivno, kterak orel, veliký a těžký pták může se vznést i rychle pohybovati i po nebesku! t. j. v ovzduší (výše a hbitěji nežli jiní ptáci *nebeští!*); člověk toho nedokáže. -- Podivno, kterak had, nemající patrných noh, může lézt rychle po hladkých skalách; jakého pohybu byl by člověk schopen, kdyby neměl nohou? -- Podivno prostému pozorovateli, kterak loď i s velkým nákladem udří se nad hladinou mořskou, kdyžť předměty mnohem menší hozené do vody neplují, ale padají ke dnu. -- 'Cesty mužské síly' = pohlavní láska, její síla a věrky následky. Na tu číselnou průpověď, t. j. na její slovo 'cesta' navázán je volně v bibli v. 20:

Cesta ženy věrolomná je tato:

Když se nají, ústa ústa a tekne:

„Nic nepravého neudělila jsem.“

'Cesta' je tu nepochopitelná lehkomyšlnost a nesvědomitost cizoložnice jež chová se po zločinu jako — po jídle.

⁵ Ličeny a šlehány tu čtyři případy krutovlády (hrůzovlády). Provozuje ji otrok, dojde-li moci, hlupák, dojde-li blahobytu, žena zapuzená (pro panovačnost?), podaří-li se jí zase vláti se, a otrokyně, nastoupí-li místo své paní. Srv. slovanské: 'Učinili cikána králem a on nejprve svého otce oběsil!'

⁶ 'Daman' jest hyrax syriacus, ssavec patřící mezi Lamnugia a s krátkým krkem a ohonem, s okrouhlými ušima, hustou srstí, velký asi jako náš králik; zdržuje se ve skalních děrách.

⁷ 'Na bedrách přepásaný' = hutový k boji. -- Novější čtou místo kohouta 'koně' osedlaného.

⁸ Beran, který kráčí v čele stáda. — V. 31b) nedošel nás neporušen, proto bývá všelijak opravován. Nejspíše dlužno překládati 'král pak, když mu nikdo nemůže odpírati,' t. j. pokud je v čele vojska silnějšího nežli má nepřítel, nebo v dobách míru, kdy nepřítel není.

⁹ Nikdo neukazuj příliš patrně moc, kterou máš nad jinými, nechceš-li 'provokovati' a buditi rozhořčení neb i vzpuru proti sobě. Dle hebr má se mírniti člověk (položiti si na ústa ruku!), at došel vysokého místa z pošetilé ctižádostivosti nebo cestou rozvahy.

¹⁰ Vznikne-li tvaroh, pozbývá člověk mléka, které si chtěl uchovati.

Dr. Josef Kratochvíl:
Ruský Newmann — Vladimír Solovjev.

Před několika lety vydal francouzský Jesuita, uznávaný znatel ruské filosofie, P. Michel D'Herbigny životopis a ocenění velkého básníka, proroka, filosofa a průkopníka myšlenky spojení církve pravoslavné s katolickou, Vl. Sergejeviče Solovjeva. Práci jeho *Un Newman Russe: Vladimír Solovjev* (Paris 1911, str. XVIII. + 336, Beauchesne & Cie éditeurs) vyznamenala francouzská Akademie a věnování přijala Filosofická Jednota university petrohradské. Vliv děl Solovjevových změnil ve vlasti jeho filosofické i náboženské proudy, díla jeho překládají se do všech kulturních řečí. Angličané, Francouzi, Němci a ovšem i všichni Slované komentují a citují jeho myšlenky. Právem zajisté nazývá se dnes všeobecně největším a nejslovanštějším filosofem nové doby. Pokládám tedy za vhodné, abych i čtenáře *Archy* seznámil na základě zmíněné práce Herbignyho s životem i význačnými myšlenkami ruského myslitele, ~~tim-více~~, ježto i nedávno přeloženo do češtiny jeho hluboké dílo: *Duchovní základy života* (v Praze 1915, nákladem Jos. Pelcla).

I.

TOLSTOJ A ČADAJEV. BOJ SLAVOFILŮ A ZÁPADNÍKŮ.

První pojednání Solovjevovo vyšlo r. 1873. Rok ten jest středem doby, kdy Rusko mělo mnoho úspěchů v politice zahraniční, avšak mnoho též pozbylo své vnitřní životní energie spouty domácími.

Čisáři německý byl právě slavnostně uvítán v Petrohradě, a synovec jeho, car Alexander II., veřejně blahopřál vítězi u Sedanu: neblahé dny války krimské byly pomstěny. Po posledním zardousení Polska, v předvečer křesťanského povstání, jež osvobodilo jižní Slováky z jha tureckého, mělo Rusko dojem, že vládne na celém Východě, jako Německo na Západě. Rusko nabylo opět před cizinou diplomatické i vojenské přednosti.

Opakem k lesku vnějšímu množily se a rostly znepokojující známky vnitřní. Tolstoj objevil jednotlivcům i davům skryté jejich choroby. Knihy jeho nevočkovaly snad zla, ale umožňovaly každému čtenáři, aby je poznával na sobě a pozoroval na jiných: v dobách epidemie již pouhý popis nakažlivé nemoci přispívá k jejímu šíření. Dílo lékařské může se takto státi nebezpečím pro ochablou obrazivost. I dílo Tolstého tak působilo: zvyšovalo in-

dividuelní bolesti nebo dokonce sugescí je i vyvolávalo. Každý soudil, že trpí, ježto trpěli všichni.

Nepřeháníme nikterak! Vzácný přítel Solovjevův, Radlov, neobával se přece napsati ve svých „Životopisných poznámkách o Solovjevovi“: „Tolstoj jistě přispěl k omezení vlivu materialismu v Rusku a rozšířil zájem pro otázky náboženské.“ Rádi souhlasíme s tímto úsudkem; uvidíme zajisté při studiu vývoje Solovjevova, jak i on sám byl na počátku nakažen německými materialisty, kteří dlouho ovládali Rusko. Myšlení náboženské bylo úplně zanedbáváno a kněžstvo zůstávalo k tomu lhostejno. Na otrávené duše a chorá srdce mohly tudíž romány Tolstého působiti často jako protijed i dráždidlo.

Protikřesťanské zlo se však přece jen šířilo pode jménem Tolstého. „Konvertita“ z Jasně Poljany, před nímž se kořilo tolik západníků, daleko méně imponoval svým krajanům. Mnohě z jeho výtvorů považovali za neskutečné a chimerické. Na západě příliš často myslíme, že velký romanopisec ruský personifikuje duše ruské: jeho hrdinové a činy jejich symbolisují psychologie jedinečné i skutečnosti společenské. Paradoxní jeho evangelium, zbudované na mlhách s fantastickými obrysy, vytvářelo v mocné synthese ideál, o němž sní veškerá duše slovanská, velkolepá i naivní, prostičká i rafinovaná. Intelektuální elita petrohradská a moskevská nescílela se západem všechno nadšení. Uznává u Tolstého vznešené oběti člověka i zásluhy spisovatelské, obdivuje bolestnou čistotu jeho kresel, přesnost jeho analys, čírost jeho slohu, avšak v posledních letech diskutuje o mysliteli, odsuzuje jeho theorie, bojuje proti jeho vlivu.

Tolstoj byl ovšem Rus a jeho hrdinové taktéž, ale nesmíme sevšebecňovati. Karatajové, Čirišové, Vronští jsou ovšem ličení podle přírody, ale vedle nich jsou i lidé jiní. Dech Tolstého vytvářil tedy jen proud náhodný, jako nihilism, a značilo by to znetvoření bývalé carské říše, kdybychom na ni pohlíželi jenom v psychologii velkého visionáře.

Tato obrana ruská jistě by byla nepřesná v pohnuté periodě v letech 1860 – 1885. Tehdy opravdu svědomí individuální i společenské jako by bylo velmi často nerozlišovalo dobra a zla. Jen krůček a bylo by stotožněno.

Již od roku 1830 velmij originelní myslitel, pravý předchůdce Solovjevův, hrabě Petr Čadajev (1794 – 1856), předvídal takové neštěstí. V dopise datovaném z Moskvy 1. prosince 1829 napsal¹: „Všem nám chybí jistá opora, jistá methoda, jistá logika.

¹ Oeuvres choisies, vydané Gagarinem T. J. v Paříži 1862, str. 23 – 24.

Sylogismus Západu jest nám neznám. Jest ještě něco více nežli frivolita nejlepších našich hlav. Nejlepší myšlenky, nedostatkem spojitosti neb důslednosti, a neplodná opojení paralyzují se v našich mozcích.¹ A dále: „Tot lehkomyšlnost života bez zkušenosti a bez předložení, jež nemyslí dále nežli na efemerní existenci jednotlivce odděleného od druhu... Není v nás nic všeobecného; vše jest individuální, nejisté a neúplné.“

Usudek jistě přehnaný, jako všechny satyry, ale přece jen opřeny o základ pravdy. A vskutku až do poslední čtvrti 19. století jako by neinohla vzkličiti reflexe filosofická na půdě ruské. Filosofie jest až do té doby neznáma v Rusku a tento nedostatek obecné kultury nechává volnou půdu všemu býti.

Filosofismus 18. století nemohl zajisté nikterak podati léku proti chorobě. Měl v sobě příliš málo filosofie. A i to málo zůstávalo duši ruské produktem cizím: nevycházelo z ní, nevniklo do ní.

Tytěž závady byly i v pseudoscholastice pravoslavných seminářů. Čerpající z ubohých příruček škol německých ochudily se ještě také tím, že vylučovaly všecko, co mělo znak katolický nebo zcela jasně protestantský. Žádný ruský prvek nedoplňoval nauky tak okleštěně, žádná snaha adaptační je nepřizpůsobovala. Zbývala jen latinská příručka, nesrozumitelná a nudná. Scholastika byla v Rusku známa jen jako karikatura. Pochopíme tím i nevážnost, v níž upadla a dodnes zůstává u nejlepších duchů Ruska.

Filosofie stala se takto bezvýznamnou a zemřela vskutku úplně. Reforma z r. 1840, kdy zavedena místo latiny ruština při přednáškách filosofických, neznačila tudíž zcela nic. Literatura zůstala, ale duch zmizel.

Málo duchů poznávalo nebezpečí takového vyučování, jež plnilo mozky, ale srdce a rozum nesílilo. Pouhá zpaměti naučená slovička, prosté katalogisování a sestavování fakt, ale žádná reflexe vnitřní... Nejmenší náraz a nastal výbuch nahromaděného prachu.

Čadajev psal: „Kde jsou naši vědci? Kde naši myslitelé? Kdo vůbec myslil mezi námi, kdo myslí dnes za nás?“ Pesimisticky pokračoval: „Máme cosi v krvi, co znemožňuje opravdový pokrok. Nežili jsme a nežijeme, leč abychom byli velkým poučením dalším potomkům, kteří to pochopí.“² Přepínal snad, když pravil svým současníkům: „Osamoceni v světě, nedali jsme světu ničeho, ničemu jsme se ve světě nenaučili; nevrhli jsme ani jediné myšlenky v masu idejí lidských; ničím jsme nepřispěli k pokroku lidského ducha a co jsme z tohoto pokroku přijali, to jsme znetvořili. Od prvního okamžiku své společenské existence nic od nás nevyplývalo pro společně dobro

² Soc. cit., str. 26.

lidstva; ani jediná plodná myšlenka nevzklíčila na sterilní půdě naší vlasti; žádná velká pravda nevytryskla z našeho středu...¹³

Indiskretnosti dostaly se tyto řádky do rukou cara Mikuláše I. Následek byl hrozný. Car napsal na okraj rukopisu: 'Je blázen?' Dvořané zajásali. Čačdajev byl okamžitě zbaven všech hodností a úřadů. Dvornímu lékaři nařizeno, aby jej denně navštěvoval, aby pozoroval duševní stav slavného pomatence¹.

Hrabě chtěl předložit císaři 'Obranu blázna.' V době zkoušky meditoval dřevní žák Schellingův dlouho o křesťanství. Krásné stránky, jež tehdy napsal o universálním vlivu Ježíše Krista a jeho díla, jistě přispěly k tomu, aby se probudily katolické myšlenky a city v duši jeho bývalého žáka, prince Gagarina. Tento pak, stav se později Jesuitou, připravil rehabilitaci svého učitele vydáním 'Vybraných děl' prvního ruského myslitele Čačdajeva. Dnes je rehabilitace úplná. Ten, jehož poplašný výkřik vyvolal úsměv jako výkřik blázna, jest dnes studován, čten a obdivován současným Ruskem, téměř jako prorok.

Mýšlenkový postup Solovjevův má mnoho obdobného s myšlením Čačdajevovým. Čerpá z něho často, ale vždy jen, aby jej doplnil, precisoval, překročil. Solovjev vždy pracoval o synthese, závěru, kdežto Čačdajev se spokojoval pouhými, často velmi pozoruhodnými intuicemi filosofickými. Ukážeme na dvou, třech příkladech, jak sloužil za vzor Solovjevovi.

O hodnotě myšlení před a po Kristu napsal: 'Nic není prostšího nežli nesmírná sláva Sokratova, jediného to muže starověku, který dovedl umřítí za své přesvědčení. Jelincečný tento příklad heroismu přesvědčení musil opravdu podivuhodně působiti na tyto národy (řecké materialisty). Ale pro nás, kteří jsme viděli celé národy dávatí život za pravdu, nebylo by bláhovým, nechápati to, jako onino?'

Roku 1898 napsal Solovjev: 'Sokrates vyčerpal svou smrtí mravní sílu pouhého člověka. Abychom šli výše a dále, bylo třeba více nežli člověka; bylo třeba toho, který má moc vzkřísiti k životu věčnému. Nemohoucnost 'božského' Platona ukazuje, že člověk není s to, aby se stal nadčlověkem svým myšlením, svým duchem a mravní vůlí: k tomu jest třeba Boha-člověka.'

Čačdajev obdivoval zvláště vliv Kristův mezi nekřesťany: 'Nemáme přesné myšlenky o velkém díle spásy, nechápeme ničeho z tajemství království Božího, pokud nevidíme účín křesťanství všude tam, kde se pronáší pouhé jméno Spasitele, pokud nechá-

¹³ ibid, str. 27. Tato přisnost vyplynula ze žhoucí lásky k vlasti: 'Miluji svou zemi, ale myslím, že již minula doba slepé lásky; dnes jsme povinni říci pravdu' (ibid. str. 145.)

peme vlivu Jeho na všechny duchy, kteří jakkoliv se stýkají s Jeho naukou.⁴

Odtud prýští universální, 'katolický' závěr, který musil mít vliv na konverzi prince Gagarina a z něhož mocně čerpal Solovjev: Nic neukazuje lépe bůžský původ tohoto náboženství, nežli absolutní universalita, jež způsobuje, že vniká všemi způsoby do duší, že mimovolně ovládne mysl, že podmaňuje si ji i tehdy, kdy zdá se mu co nejvíce odporovati, a to tím, že uvádí v rozum pravdy, jichž dosud neznal, že dává srdci zakoušeti hnutí, jež nikdy nepocítilo, že inspiruje city, jež nás zařazují v obecný řád, aniž o tom víme.⁴

Již tedy před Solovjevem, jež krajané jeho nazývají nyní prvníim ruským filosofem, vytryskl v Čadajevoim domácí pokus o hloubání filosofické. Ale předchůdce zůstal dlouho ještě nepochopen; zemřel r. 1856: myslitel, který měl mu konečně připravit ruské čtenáře a jej ještě překonati, měl tehdy pouze tři roky. Roku 1862 profesor archimandrita Feodor⁵ byl také poslán do vyhnanství, ježto měl názory zbarvené po Čadajevsku.

Po Čadajevoim, vedle neb proti Tolstému, meditovali o touhách slovanské duše někteří romanopisci, někteří básníci, někteří muzové hluboce nábožensky založení, jako Chomjakov, elita ruského pravoslaví v polovici XIX. století.

Tyto duše, na prvý pohled velmi klidné a uniformní, jsou naopak velmi bouřlivé a odlišené. Jejich city kolísají jakýmsi nepravidelným přílivem a odlivem; bouře jsou náhle a prudké. V národě ruském hněv individuální i bouře davu jsou řídké, ale náhlé a strašlivé: je v něm dosud jádro barbarské a fanatické.

Příliš mnoho pozorovatelů zastavilo se pouze na povrchu ruské duše. Viděli jen její apathickou resignovanost, ale neprozkoumali nikterak skrytou její hloubku. A právě v tomto podvědomí, stále pohyblivém, vznikají bouře; tu právě se děje, zvláště od polovice století XIX., stálý pohyb, velmi pomalý ve svých počátcích, ale rok od roku vždy ztelnější: věkovitá tradice předků klesá jako pohyblivý písek pod tlakem proudů přicházejících ze Západu.

Taková věc vybízí k filosofickému hloubání. Mnoho Rusů pokusilo se o to na konci XIX. věku a mnozí s jakýmsi úspěchem, ale vliv jejich stále se omezoval na kruhy dosti omezené. Jediné jméno Vladimíra Solovjeva mocně vzrostlo. Přes všechny vý-

⁴ Loc. cit., str. 39.

⁵ O pravoslaví: vybrané kapitoly A. M. Bourkareva (exarchimandrita Feodora), vydány r. 1906.

pady zárlivců převyšuje nyní všechny ostatní, zastínilo je a ovládlo.

Ruské prostředí dlouho kladlo odpor věhlasu i reformátorské činnosti Solovjevově. V polovici XIX. stol. utilitarističtí theoretikové neb utopisté rozdělili davy ve dvě nepřátelské skupiny. Vzdor námitkám některých učenců oba programy postavily se na stanovisko nepřátelské, extrémní jeden i druhý, absolutní, protivně: jedni chtěli nápodobiti Západ, druzí přidržeti se tradice národní. Odtud jejich jména: západníci a slavofilové.

Program slavofilů se projevoval dvoji negací: nechtěli míti ničeho společného se Západem, nevzdáti se žádných zvyků. Tedy i v náboženství i v politice hrdě osamocení; ve vyučování i zákonodárství naprostá nehybnost. Strana nazývala se národní. Žádala od svých stoupců, když ne víru, tož aspoň zbožnění minulosti, boj pro národní a protifríské pravoslaví.

Někteří prozíraví politikové, někteří opravdu osvícení reformátoři, někteří upřímní křesťané budovali pevný program náboženské i sociální přeměny. Chtěli pohnout a v souvislém vývoji oživit myšlení a činnost národní diskretním stykem s nejlepšími prvky Západu. Brzo však stali se terčem nejostřejších útoků nacionalistů.

Na počátku konfliktu vybraná společnost shromažďovala v týchž salonech zástupce obojího směru. Ale pohnouti hluchnější a prudší prvky zvítězily nad umírněnými.

Vůči intrasigentním slavofilům strana opoziční musila taktěz tihnouti k výstřednosti opačné a podříditi se také elementům vášnivým spíše nežli moudrým. Ti se uchýlili v ústraní a po roce 1860 zamkli docela.

Program západnického radikalismu zjednodušen zrovna tak jako program výstředních slavofilů. Pod záminkou vývoje a pokroku žádal všeobecný převrat; ve formě pozitivismu volal po naprosté nivelisaci ve všech oborech: pryč s carismem i vládou. Místo společenského organismu měla ve všem zavládnouti úplná individuální svoboda. První stoupců západnictví hlásali umírněně: není nám třeba církve čiže národní, jež by sloužila moci civilní. Jejich nástupci šli již dále: nepotřebujeme vůbec církve. Mladí tito liberálové, doktrínářští neb revolucionářští, odsoudili všechny formy křesťanství, bojovali proti všem projevům a vlivům ducha křesťanského, prohlásili jménem strany za dogma nesmiřitelnost vědy a víry; moderní myšlení řízené pozitivismem neuznává prý žádného náboženství, obzvláště ne t. zv. pozitivních náboženství...

Slavofilové měli stoupců obzvláště mezi lidmi vládními;

měli na své straně centralisovanou moc státní a vliv carské církve; spoléhali na legendární típnost slovanských mas.

Liberálové zaujímali téměř všechny stolice universitní, nástroj to propagandy všude velmi mocný, ale skoro všemocný v zemi, kde každý jiný projev volného mínění byl nemožný. Oni značili svéduť. Jakou věru moc dávalo jim toto slovo, aby získali přízeň aristokracie, jež, otřela se o Západ, aby rozbouřili horkokrevné studenty, aby strhli marnivost polovzdělaného měšťáctva!

Obě armády se utkávaly v každodenních potyčkách. Náčelníci jejich se nenáviděli na smrt a prostí vojínové v obou táborech se předháněli v horlivosti.

Takto vše rozlučovalo syny téhož Ruska. Téměř se neznajíce, rádi vždy přijímali a šířili pomluvy kteréhokoliv individua, jeť když byl očerněn a zesměšněn protivník. Všecko je dělilo, vyjímaje jedinou věc: totiž nepřátelství vůči Římu.

Jak věru nebojovati proti Římu? Řím hlásal církev obecnou a ruský nacionalism se rozhodl uchovati pro vždy a všude i ve službě Boží osamocení své rasy. Řím byl v čele nejživotnějších, nejpłodnějších organismů křesťanských a nejrozhodnější vůdcové liberalismu chtěli přece vyrvati víru křesťanskou do nehlubších kořenů. Odpor proti Římu jediné sblížoval rozváděné bratry. Všude jinde úplná rozluka. Nikde jinde zlatá střední cesta. Programy, vykrystalisované v neprostupnou hmotu, předkláclány jako credo. Nevěřící i orthodoxní vybrali si za heslo: Kdo není se mnou, jest proti mně. Že slova ta v jejich ústech byla hrubou blasfemií, nedbali ani slavofilové ani liberálové. Jedni i druzi inspirovali se při každé příležitosti úplně bez váhání touto imperativní a autokratickou formulkou.

Vladimír Solovjev zakusil to nejednou a hodně bolestně. Často si stěžoval, že v obou táborech jest stálý nepoměr mezi teorií a praxí, ale dlouho, velmi dlouho zůstával jeho nátek bez ozvěny.

A když konečně i poznali tuto vnitřní kontradikci, nezarazili se tím nikterak. Což takové maličkosti! Oni bojují za své myšlenky, a to stačí! Což jest třeba je též prohlubovati, navzájem vyrovnávati, řícliti se jimi? Kontradikce a nedůslednosti nikterak je nemohly vzrušiti.

Slavofilové opírali se o klamně, nesprávně historicky i logicky zbudované teorie o ruské minulosti, jaká vůbec nikdy neexistovala. Tak na př. nejhorlivější slavofilští ctitelé křesťanské tradice nejvíce právě pronásledovali čistě slovanské, křesťanské sekty t. zv. starověrců.

Podobné kontradikce nalezáme též u západníků. Rádi by byli vykáceli strom . . . , aby mohli dáti více volnosti rozděleným prvkům, více života jeho cévám a buňkám. Mluvili stále jenom o evoluci a přeměny, o nichž snili, byly pouhé rozdělování. Žádali pokrok, postup v před, život; a naprostý egalitarisní, jež chtěli vnutiti veškeré činnosti, byl by býval zničil veškeru volnost, podvázal všecken rozvoj, zkazil i pouhé zdání pokroku.

Mezi obě tyto skupiny bojovníků ponenáhlu vnikal vliv Solovjevův. Ukážeme později, k jakému paroxysmu vzteku dospěli bojující, když Solovjev počal svoje dílo, hlavně když předhodil slavořilům, že vynášejí pravoslavi ne proto, že jest učením apoštolů a jejich nástupců, nýbrž proto, že jest ruské.

František Zýbal: Umírající voják.

Až uvidíš mou matku,
ji pozdrav dojemně
a řci, že mojí hlavě
ustlali do země.
O, žel, ustlali do země!

Ach, slunce! Krásně svítíš . . .
tam z háje vůně jdou;
kam odlétnou mé touhy,
kam srdce zavedou?
O, žel, ině srdce zavedou . . .?

Jak smutno umíratí . . .
Tak život sladký jest!
Ach, rychle květy zvadly
kol bílých mojíh cest,
o, žel, kol bílých mojíh cest!

Již mlloba očí svírá,
života hasne zář . . .
klos tise na mne hledí . . .
mé matky bledá tvář!
O, žel, maticky smutná tvář . . .

Eugen Claudius Kletus: Výšiny oddání.

Co jest mocnost vichru proti síle lásky mé?
Proto miluji Tě, Kriste, že musím Tebe milovat.
Růžový keř krásně se pyšní květy svými. Můj obdiv pro Tebe
plane neustále.

Věrnost prostoupila duši mou; nemohu žiti bez Tebe, Kriste;
věčně po Tobě žizním a toužím, ale smír provází mne.

Blesky dálav prozrazují bouři, v němž nitru zpívá štěstí z milování Tebe.

Všední je život, ale láska k Tobě činí mi ráj i z bédnosti světa.

Oheň spaluje, ale oheň oddání Tobě, Kriste, obrozuje a zachovává nám klid před budoucností.

LOUČENÍ.

S blankytných lad stříbrné přize již chomáček pad'
na domek v zahrádce, rozkvetlé v májový šat.
Vstávejte, miláčci, táta vám s Bohem chce dat!

Chot drahou, skroinné své úrody spolužečku,
dcarku, své srnčátko, stepilou frajerečku,
objal jsem, - se synkem vzdáleným loučím se v obrázečku.

Nad chlumu modravé Děd zlatovlasý se vznes',
klekání zvoní, kouř zvedá se nad milou Ochozu, les,
(jistě tam divé se ženičky s kuchtěním zpozdlily dnes!)

Z ulice vycházím, kde ještě v blanické dřimotě sousedé sní.
Žehnám se, u cesty na kříži Spasitel ční . . .
Od Žďáru saň letí - zdraví tu zůstaňte! - já musím s ní!

U vlaku vyhublé dětské rtíky libají vousaté záložníky -
(stůž zde jen pomlčka s vykřičníky! -)
májová rosa všem tatíkům zkropila kapesníky!

A již se ohlízím k domovu naposledy,
střechy zřím, nad ně se dvě věží vyšvihlo na výzvědy.
Boží zřím zahradu, lipy kde šeptají nad pradědy.

Náhle se však kali mi zrak, v duši pad' smutek jak ledový mrak.
Je to jen vlak, pravědní vlak, co hromží tak --
či je to ztracenců tonoucí vrak?

PSÁNO V PŘEROVĚ.

Vracím se domů z cizí, svobodné země.

Náhle se vzpomínka ozvala ve mně;
co kolem přerovské nádraží hromží a duní,
výjev zřím z nedávné cesty:

Kdes na výsluní
před kopcem lesnatým v paloučku štavnaté trávy
pasou se dobré dojnice, plecité krávy.
Zvířata krotká pohledem laním
klidně zří k olši a k potoku za ním.

Netuší, z číhadla ve smolném smřčí
úkladný rys že se ke skoku krčí.
V tom se již vymrštil! — Neminuv cíle,
dobrácké plavce se zakoušl v týle . . .

Proč, jenom proč cestou od Ostravy
vzpomínka tato mi nejde z hlavy?
Proč, jenom proč, jeda Moravou,
na myslí šelmu mám ryšavou?

POESIE.

Hovořilas ke mně z báby retů,
když mi svěřoval hlas třeslavý,
kterak noci jezdil bez hlavy
vrchní Kotek, v postrach dětských skřetů.

Tušil jsem Tě v sladké vůni květů,
pivoněk kdy plápol krvavý
rděl se v kadidla mrak modravý
a lid zpíval hymny v zbožném vznětu.

Těžké břímě potom když jsem zvedal,
úsměv Tvůj jsem u básníků hledal,
slavě s nimi tiché sabaty.

Dnes Tvůj pozdrav pohled z hor mi nese
s dcerky písmem: „V Rychtářovci lese
lyžujem a kraj je zavátý . . .“

Gugen Klaudius Kletus: Sila duše.

Jestli silně je nyní srdce mé, jistě nemalé byly mé oběti.
Ale radostno je tušiti dokonalost za cenu drahých vykoupení.
Jen láska ke Kristu povznášela mne.

Smutné dny mé prozařovány byly vírou a naděje silily útěchou.
Nebylo možno zahynouti.

Jako květ na větévece pučí, tak zpěv rodí se z duše mé. Bůh
dal mi nesmrtelnost, Kristus spásu duše. Koho jiného bych měl
opěvat?

Radujte se z písně mé. Neboť dala ji duše, která musela
zpívat pro vnitřní svou blaženost.

Milujte prostotu, neboť ona dává statečnost. Ze země vyrůstá
strom a k oblakům korunu tyčí.

Gm. Masák: Jako hrušeň v poli.

(Pokračování.)

Pozdě odpoledne byly konečně hotovy a osaměly. Celodenním pobíháním unavená Františka usedla na lavičku ke kamnům. Hedvika ještě při uhasinajícím denním světle rovnala knihy. Vymohla si hned ráno, že odstěhována i skříp a bedna knih, třebaš tetička se bránila, že nezbude místa pro potřebnější věci.

„Budeme vzpomínati při nich na strýčka,“ hovořila nyní jakoby na omluvu. „Vždyt to byli nejlepší jeho přátelé a miláčkové, kteří ho nikdy nezarmoutili. Tak se mi zdá, jako by z každé vanul jeho dech, když ji otevru a vidím tam jeho podpis. Škoda těch, které se ztratily! Zvláště v nemoci a po smrti strýčkově skoro nikdo se nepřihlásil, že vrací vypůjčenou knihu...“

„Přece někdo: panímáma ze mlýna.“

„Paní Lukešová?“

„Potkala jsem ji, když jsme dopoledne s kostelnicí odnášely nádobí. Litovala, že se musíme stěhovatí právě na zimu a do takové bídné chaloupky. A vzpomněla si, že mají doma několik našich knih, učeník prý si v nich četl tyto dny. Jsou prý to asi knihy, které si ještě Rudolf vypůjčil od strýčka, a pak s válkou se na ně zapomělo... Ale pošle je po služce...“

„Aby vyzvěděla, jaké to zde máme,“ dodala trpce Hedvika. „V duchu nám toho přeje...“

„Nesmiš podezřívát! Neublížily jsme jí, a za Rudolfa také nemůžeme.“

„Oznámila jsem mu úmrtí strýčkově, a neodpověděl ani slovíčkem. A je přece zdráv, domů píše...“

„Ty ses vptávala?“

„Listonoška sama mi to řekla – ukázala mi jeho listek rodičům... Byl prý povyššen neclávně na poručíka...“

Zardělá styděla se pohlédnouti ke kamnům. Cítila i v šeru, jak upírají se k ní starostlivé oči Františčin, a zamrzela se na sebe. Proč vlastně začala řeč o Rudolfovi? Vždyt vše je skončeno. Zapomněla naň, tak jako on zapomněl na ni. Či zaslouží vřelejší vzpomínky po tom všem, co se stalo letos z jara?

Neviděla již skoro na knihy. Františka u kamen mlčí, snad dríme po únavě, snad se modlí potichu růženec... Usedla tedy také a zahleděla se do ohně, v němž rýsovaly se jen matné obrysy stromův a vzdálených střeš. Všechno se jí ztrácelo a rozplývalo v šeru, za to tím výrazněji vystoupily před duševní zrak události, jež se staly krátce před onemocněním strýčkovým a objevily jí pravou povahu Rudolfovu.

Přijel tehdy domů na krátkou dovolenou jako praporečkář a svým zjevem a vypravováním usmířil docela matku.

Vždycky hrdá a na svého syna, cti i peněz žádostivá mlynářka zpyšněla za války ještě více. Příliv peněz ji omámil, ale nenasýtil. Hrdí kdysi sedláci přicházeli nyní pokorně s prosbou o semletí. Páni ze dvoru i z městečka zdaleka pozdravovali a paničky ucházely se o její přízeň. Drobní lidé byli by jí ruce zulíbali za trochu mouky nebo krupice. . . A teď uviděla Rudolfa v nové parádní uniformě, švihného, jaksi zmužnělého a neobyčejně vyspělého. Tvář jeho osmahla, pohled se zostřil a všechny dřívě trochu nemotorné pohyby nabyly jakési přísné, ukázněné elegance.

Matce se zalíbil. Jen v kostele uronila ještě několik slz, když vzpomněla svého dávného snu a představila si syna na kazatelně a u oltáře. Okamžik pohnutí však lehce přešel a ještě slzami prozářil šťastný úsměv. Všimla si dobře, jakou pozornost vzbudil Rudolf, jak ženské a dívčí hlavy k sobě se nakláněly a šeptaly.

Zastavila se pak s několika sousedkami blízko fary, aby vřekala syna, jenž poněkud netrpělivě přecházel u východu ze sakristie. Čekal na faráře. Vída, že je zvědavě pozorován se všech stran, vypíal hrud, přihladil krátké vousky a vytáhl několikrát mrzutě hodinky.

Obával se jen pohlédnouti naproti do fary. Tušil, že i tam jej pozorují touhou naplněné dívčí oči, jimž dal trochu blahé naděje, když přijel z Brna na prázdniny již jako učitel. Utýrán tehdy matčiny výčitkami a znechucen domovem otevřel Hedvice své srdce. Okolnosti dali asi jeho slovům vícejší přízvuk. A pohnut dojmem okamžitě nálady snad sám tehdy věřil, že i ji měl na mysli, když se rozhodoval pro nový svůj osud. Lekala se sice a bránila s počátku, ale přece oči nemohly utajiti radostného zážehu. Zahřálo jej to v těch třípkých chvílích, jež vyvrcholily ve všeobecném ruchu mobilisačním. Se vzpomínkami na ni odcházel i na vojnu. Vzrušen prvními dojmy válečnými psal jí pak několikrát a zase vroucněji, než bylo třeba. Brzy teplo vzpomínek vyvanulo a silnější dojmy rušného vojenského života vyplnily celou duši. Poddal se jim jako tisíc jeho druhů, mladých, nezkušených a ziznivých. Hluboké, snivé, dětsky čisté oči zjevovaly se mu jen občas v řídkých chvílích duševního klidu jako jemná výčitka, na níž lépe zapomněti. . .

Tak je tušil i tam naproti v nevelikém zamřížovaném okénku, zastíněné kvetoucími pelargoniemi, zanicené asi dlouhým čekáním a zase smutné trapnou nejistotou. Pravda, nepsal jí již tak dlouho, neodpověděl ani na poslední dopis, kde tak jemně naznačila, že strýček ví o jejich vzájemné korespondenci a nijak

se proto nezlobí... Ale což, třeba jednou věc rázně ukončiti, neživiti zbytečných nadějí a nepoutat se nijak pro budoucnost... Kdo by dnes dbal o studentskou lásku? Voják, skoro důstojník! A v době, kdy bude žen na vybranou! A jakých žen! Vždyť Hedvika je starší o dva roky, uvadla jistě ve farském a kostelním vzduchu, modlitka se z ní stala, jak řekla matka, nechápe života a nedovedla by ani muži život osladit... Proto nejlépe přetrhnout všechno závčas.

Proč právě dnes kněz tak dlouho nejde? zlobil se v duchu, dívaje se znovu na hodinky. Má asi křest a všechno mu jde již příliš pomalu. Matka dosud čeká a hovoří na silnici. Mluví jistě o něm. Mimoděk ukázala sem rukou. I hlasy chvílemi pronikají... Popošel kousek po starém hřbitově, až jej skryl živý plot, a zbystřil sluch.

„Může to nyní vysoko přivést,“ mluvila právě s důrazem Lukešová. „Povídal, že válce nebude tak brzy konec, a tu se rychle postupuje. Za krátko bude důstojníkem a možná, že zůstane i po válce na vojně. Co je dnes učitel? Žebrák! Důstojníci mají krásné platy, užijí všeho...“

„A mohou se ženiti,“ bodla kterási selka.

„Ale nesmějí si vzíti ledaskoho,“ odrazila ji Lukešová a ohlédla se k faře. „Nevěsta musí mít peníze, hodně peněz, a o takové nebude po válce bída...“

„Dřece jen v alumnátě byl by pěkně schován – takhle aby se stále bál o život...“

„Však takoví páni si už poradí! Rudolf povídal, že ve válce všechno jde, jen to musí člověk umět a nešetřit peněz...“

„Všecko maminka vyzvoní,“ myslil si Rudolf nevrle a obrátil se zase ke kostelu. U dveří ozvaly se těžké kroky a zaplakalo dítě. Za kmotry zavíral farář dvěře. Uviděl již také Rudolfa, a jeho hubenou, šedou tváří slehl radostný úsměv. Šel zvolna a s námahou.

Rudolf všiml si již v kostele, jak kněz se změnil. Zachvěl se nyní, když jej spatřil zblízka, ale hned ovládl cit. Třeba jednat! Vyhověti zevnější venkovské slušnosti a zároveň odpoutati se od fary! Kmotrové stojí, čekají na faráře – má aspoň výmluvu... Nebude zdržovati. Sám také spěchá. Pojede ještě dnes vlakem zase do Brna a pak dále do Uher, nemůže proto vejíti, posnídati a pohovořiti jako jindy. I matka již čeká. Jen činí poklonu také oběma slečnám... Cítil sám, že jeho slova znějí příliš odměřeně, neupřímně a cize, že tento kněz nejméně si toho zasloužil, že je také překvapen a udiven, – a proto ještě

více rozladěn rychle se rozloučil, zasalutoval a spěchal k silnici za matkou . . .

Živě představila si Hedvika ještě nyní bolestný i soucitný pohled strýčkův, když jí vyřizoval suchý Rudolfův pozdrav. Pohlédla jí po hlavě, jak mimoděk se před ním sklonila, aby zakryla svůj duševní zmatek, a libala mu vyhublou ruku. Tušila již, že její sen touto chvílí úplně se ztroskotal. Marrý, bláhový sen! Jen zmužilost, děvče! pronesl kněz neobyčejně měkce. Vyplač se, zajdi do kostela, pomodli se – uleví se ti a zapomeněš. Zklamali jsme se oba. Stavěl jsem také vzdušné zámky, snad proto, že jsem zakládal příliš na domněnkách mlynářčiných. Ale dá Bůh, že i to bude k dobrému . . .!

Ulevilo se jí, pravda, vroucněji než kdy jindy modlívala se v útulném kostelíku, kdykoli tam zaskočila k večeru, aby místo starého kostelníka upravila věčné světlo. Tma pohlcovala všechno, tíživě ticho táhlo se prostorem, stlačovalo ji k zemi, že podle svého polského zvyku z mládí dotýkala se tváří stupňů oltářních. A tu probouzely se v ní také city a stavy, jež v posledních letech skoro zcela uhasly, zalévány myšlenkami a touhami příliš světskými. Nyní vyvolávala si v duchu zase obrazy ze života velkých světic Božích, jež v mystickém nadšení přelamovaly tělesná pouta, opouštěly vše pozemské a v radostném letu povznášely se ke spojení s Bohem. A v takových chvílích zatoužila i ona zcela se rozplynouti zde před Bohem, shořeti před Ním jak olej věčné lampy a obětovati Mu veškeré své osobní štěstí.

Ale povstávala často zklamána. Cítila, že není schopna trvale takových stavů. Jsou asi darem, jehož Bůh poskytuje jen vyvoleným duším. Bylo by třeba nejprve si ho zasloužit a vykoupiti. Ale je příliš ještě připoutána k hmotnému životu. Bojí se utrpení, o něž svatí se modlíli. Myšlenky se roztékávají, sladké city prchájí, sotva se zlehka dotkly vědomí. A po okamžicích nebeských vidlin, když duch ochabl, snují se obrazy pozemského blaha, v nichž nejednou objevuje se i Rudolfova tvář, jak se jí zjevila nejkrásněji tehdy před odchodem do války, ozářená jasem mučnickví i fatalistického odhodlání . . .

A pak zase přicházejí trpké chvíle, kdy srdce otravuje se odporem proti lidem, kteří dovedou lháti úsměvem i slovy a kteří zachmuřili nevděkem poslední léta starému knězi . . . Zapomene kdy toho všeho? Vyloučí kdy její srdce tuto cizí přítěž, očistí a přimkne se k Bohu zase dětsky důvěrně a oddaně? Vždyť jak byla šťastna, dokud žila jen ve svém malém světě, neznala nepokojných tuh ani prudkých nenávistí, stačila sobě a nestarala se o cizí lidi! Vráti se ještě tyto doby? . . .

„O čem přemýšlíš tak dlouho?“ dotkl se jí pojednou tichý hlas Františčin. Ve světničce byla již úplná tma. Pohásínající oheň v kamnech ozařoval jeň matně přitisknutou k nim postavičku a zabloudilý měsíční paprsek zatřepetal se právě na obličej Hedvičiny.

„Snad jsi neusnula?“

„Oh ne, tetičko! Myslila jsem, že dřímáte, a nechtěla jsem rušit, vždýt jste se dnes naběhala a nastarala. A je tu tak teplounko a ticho, ani děti naproti není slyšeti. Vzpomínala jsem zatím...“

„I na Rudolfa?“

„Také. Sama jste mi jej připomněla. Ale lépe nemyslit na to, co se nevrátí.“ Vstala od okna a přisedla k Františce ke kamnům.

„Máš před sebou ještě skoro celý život,“ zahovořila Františka vážně. „Láska, jak se obyčejně o ní mluví a píše v románech, jest jen malou částí života. Jsou důležitější věci a povinnosti a jsou také krásnější radosti. Všimni si našich prostých lidí na venkově. Mají své chyby a slabosti, ale o lásce a nějakých sladkých citech nemluví. Pamatuji se, když jsem jako děvče někdy v zimě předčítala večer z knížek a přišla na takové místo, tatínek mě hned zakřikl: To přeskoč! Takové hlouposti se nesluší... Ani mně se nikdy nelíbilo takové cukrování.“

„Co byste teprve říkala, kdybyste četla dnešní knihy!“

„Už dávno nečtu povídek. Spíše jsem se těšivala na kukátka Kosmákova, ale pak oči sláblý a nebylo skoro času. Práce vyplní nejlépe náš život. Sloužila jsem vlastně jen bratru, nebylo skoro viděti výsledku mé práce, a přece mě těšila, protože jsem měla bratra ráda a viděla jsem, že nežijí na světě nadarmo. A při ní jsem zapomněla na všechny dřívější nehody a trápení...“

„Mnoho jste asi zkusila, tetičko! Pokud vás znám, vždýcky jste tak trpělivá, že jsem se často vám podivovala. Takovou nikdy nebudu, všechno mě hned dojde a rozčílí...“

„Také jsem mnoho chybovala. Ale když člověk chce, všechno dokáže a na konec pozná, že i protivensství a soužení byla mu vlastně jen ku prospěchu, třebaš dříve na ně naříkal. Pochybuji, že bych dnes byla spokojenější, kdyby se mně byla splnila všechna moje přání...“

„Vypravujete mně o nich, tetičko,“ zaprosila Hedvika, když stařena se na chvíli zamyslíla. „Zapomeňu spíše na své starosti,“ dodala a přitulila se k ní.

„Málo by ti to, děvče, prospělo. Až sestárneš, dá-li Bůh, budeš vzpomínati i na dnešní své bolesti, jako vzpomíná dospělý člověk na ztrátu své dětské malicherné hračky: usměje se při tom a snad se i potěší vzpomínkou. Tak jako třebaš právě já před

chvíli. Přišla mi pojednou na mysl událost z dětství, na kterou jsem si nevzpomněla snad po celý život. Bezpochyby, proto mi dnes připadla, že jsem viděla odpoledne tady Stašu opásaného dřevěnou šavlí.¹

„Ano, Pavelská mu ji koupila včera, když byla pro podporu. Je pln radosti a všude ji nosí...“

„Takový byl asi tehdy tvůj nebožtík tatínek, Pavel. Byl z nás nejmladší a proto miláčkem všech. Často jsme zárlili na sebe, koho z nás má Pavlíček raději. Dala jsem mu jednou svou nejkrásnější panenku, dřevěnou, červeně a modře nabarvenou, s dlouhými vlasy. Nevěděl, co dělat radostí. Chytil mne za ruce, a musila jsem mu dát hubičku... Stanislav, tvůj nebožtík strýček, zárlil. Neměl mnoho hraček, již tehdy nejráději četl. Ale v tu dobu právě chytila naše hochy vojenská vášeň, vracelit se vojáci z italského tažení. Stanislav byl zvolen náčelníkem domácího pluku. Naučil se od vojáků německému velení, měl dlouhou šavli, pušku a čáku. Zvláště šavle byla jeho pýchou: byla ozdobena velkým třapcem, okována a zvonila při chůzi o kameny. A tuto šavli obětoval Stanislav, aby si dobyl lásky Pavlíčkovy. Připjal mu ji, utopil i malou vojenskou čepici na hlavu – a milý Pavlíček, vyslupuje si pyšně po dvoře jako voják, třebaš šavli vlekl více po zemi – odhodil pohrdavě mou panenku do bláta. Plakala jsem tehdy dlouho, ne pro panenku, ale že mnou tak pohrdl...“

Hedvíka neviděla ve tmě, že stařeně derou se při vypravování slzy do očí. Cítila jen, že se jí hlas chvěje, až se skoro zlomil při posledních slovech: „Kdo by byl řekl, že tehdejší uplakaná panenka pochová oba statné vojáky a zůstane na konec sama...“

„He,“ myslila si dívka i zabolěla tě vzpomínka, že jsi ztratila lásku muže, nehodného muže. Staráš se sobecky jen sama o sebe, o své city a nálady – a zde bytost, která přenáší na tebe lásku k zemřelým bratrům, slabá a dětinná, potřebuje tvé ochrany. a dychtí po tvé lásce... Zde je tvůj životní úkol!“

Přitulila se těsněji ke stařeně, sevřela její vyschlé ruce a řekla zvroucnělým hlasem: „Nejste a nebudete nikdy sama tetičko! Pokud Bůh dá, nikdy vás neopustím! Nahrazujete mi otce i matku – co by bylo ze mne, kdybych neměla vás? Nebudu již smutná, budu se snažit, abych zapomněla na vše, co kdy bolelo – budeme dobré i zlé společně snášeti...“

„Jako dva sirotci...“ dodala Františka již zase s tichým od-
daným úsměvem. Jen ze starých, šedivých očí splynuly na ruce
divčiny dvě vlahé slzy.

Často v poslední době vzpomněla si Hedvika na Baarovu „Zebračku.“ Četla ji ještě za života strýčkova, ale nyní vrátila se k ní znovu a teprve chápala úplně tragiku jejího osudu. Tehdy v soucitu plakala nad knihou, nyní uvažovala a srovnávala.

Také na dveře jejich zapadlé světničky tloukla od nějaké doby bída a za ní vcházel hlučně a neostýchavě – hlad. Nesmírná drahota zaryla hluboko do nevelkých úspor. Nepoučeny dosavadními zkušenostmi a šetřice pana faráře nekupovaly po dva roky skoro ničeho, šetřily všemožně, čekajíce i až po válce; a když konečně nyní bylo nezbytně nutno něco zaopatřit, platily několiknásobnou cenu. Nebyla milosrdnější ani paní hraběnka, když kupovaly u ní dříví. Po druhé již v této zimě.

Zima se letos prodlužovala, slabé zdi neodolávaly krutým mrazům a mechem ucpaná okna chvěla se v častých vichřicích, jež jako by až sem přinášely z ruských plání všechny zdivocelé vášně i zoufalé stony. Byl již únor, blížil se březen, ale slunce jen jako by podráždilo trochu toužící zemi, nemělo však síly probudit ji a zlomit její ledová pouta. Nikdy snad nevzhlížely k němu s takovou nedočkavou touhou jako letos. Dříví hrozivě ubývalo, topily zvolna po celé dny, a přece večer krčily se k polovychladlým kamnům, zahalovaly se starými vlnáky a odcházely brzy na lůžko. Nebylo světla a nebylo ani chuti k hovorbám, jež denně vyznívaly stejně touhou po teple, jaru a míru...

Za takových mrazů vydala se Hedvika již po několikáté do městečka, aby vybrala ze spořitelny částku uložených peněz. Všimla si, jak divně podíval se na ni účetní. Zvykl asi za války, že lidé na venkově většinou nosí do spořitelny a splácejí dluhy – ony jen vybírají. A mnoho. Počítala cestou domů a zhrzoila se. Není pochyby: potrvá-li válka ještě dlouho, otevírá se před nimi temná budoucnost...

A tehdy po prvé ozvala se jí v ustrašené duši jakási trpká výtka zemřelému strýčku faráři. Proč nepostaral se lépe aspoň o svou sestru? Věnovala mu celý svůj dospělý věk – a za to má nyní ve stáří trpěti bídu? Proč odkazoval největší část svého jmění na fundace – za to ještě, že se mnozí lidé v obci chovali k němu tak nevděčně?...

Zaháněla myšlenky, cítila, že se jimi prohřešuje proti šlechtěnému knězi, – ale když pak viděla doma, s jak ustaranou tváří vydává Františka bankovky, jak úsilně snaží se šetřit i v nejmenších a nejpotřebnějších věcech, ovládla ji trpkost znovu. Sfen o tetičku mi jde – omlouvala se u sebe – sama bych všechno

ráda již trpěla, sama bych se již snadněji vyživila, ale proč má ona tolik strádati?'

'Sama by ses vyživila?' – pomyslíla si pojednou – inuže, zkus to, vydělávej, at není třeba žítí jen z hotového!'

Vzpomněla si na dvě italské uprchlice v městečku, jež přicházejí někdy až do Vlkova, šiji po domech, přešívají neb opravují šaty – za to se aspoň najedí a dostanou i domů pro ostatní rodinu. Proč by toho také nedokázala? Dají lidé jim, cizinkám – proč by nedali jí, domácím? Již pro strýčka! Je mladá a zdravá, sluší se, aby pracovala, jak umí. Brala na sebe starost o tetičku, nesmí tedy dopustiti, aby trpěla nedostatek i hlad!...

Chopila se této myšlenky veškerou silou své duše a nedala se od ní odvrátiti ani námitkami Františčinými ani prvními smutnými zkušenostmi. Zvyklá stále skoro samotě na faře i nyní v chaloupce, přišla tu po prvé do užšího styku s lidmi. Viděla je dosud většinou svátečně oděné a naladěné v kostele nebo cestou do kostela, slyšala o nich dobré i zlé a podle toho si je představovala: jedny ozářeny jasnou andělskou dokonalostí, jiné naplněny jedem zloby; nyní teprve začala poznávati, jací jsou ve své domácnosti, když odloží sváteční nebo veřejnou masku a cítí se volní mezi svými. To viděla, ale chybělo jí dosud mnoho, aby vnikla hlouběji do nitra těch lidí, aby pochopila pohnutky jejich jednání a dovedla je správně posouditi i omluviti. A že se k nim blížila s ilusemi i předsudky, došlo přirozeně ke zklamáním i rozporům.

Nebylo již skoro v domech mužů, za to ženy přejaly často s jejich prací i jejich zvyky, neodkládajice ani svých. Umrzlá a zasněžená dosud půda nutila je k pobytu doma, ač polední slunce vábilo zneklidnělou krev ven do polí, do tvrdé a přece milé práce. Ale nalezlo se brzy dosti práce doma. Přicházely zprávy o hrozícím nedostatku látek a poháněly jedny k hromadným nákupům, idokud žid něco má, jiné k šetrným opravám šatů starých. Hedvika s počátku této horečky ani nestačila vyhověti všem nabídkám. Skoro naruživě vrhla se do práce a s hrdou radostí odevzdávala pak Františce vyřezané peníze i potraviny, vypravujíc upřímně o svých dojmech a zkušenostech.

(Pokračování.)

Každý, jenž patří na vesmír z hloubi mozku svého, jako by z jeskyně Plutonovy, buduje sobě systém svůj... Jednomu zamlouvá se tento výtvar fantázie, jinému líbí se jiný; bujnost těchto výtvarů jest vpravdě nevyčerpatelna. Bacon.

Jaroslav Kruban: Návrat k životu.

·Z cyklu vzpomínek ·Otec·.

V rozkvětu jinošství, ve dvaceti asi letech, na počátku svých universitních studií, byl jsem s otcem na léčení v Gräfenberku. Otec se uklidňoval tak mnohý rok v tomto líbezném koutku Slezska, které nám kdysi zůstalo z milosti Prusáků, a já jsem měl snad také potřebu trochu studené vody na své neutuchající a plamenné rozehvění. Oheň, jenž mne pátil a ztravoval, byl těžký zápas vnitřní, z něhož jsem neviděl východiska, ba který vzrůstal a rozdmýchován byl tím více, čím více jsem patřil na svět kolem sebe, čím více světa jsem viděl v koloběhu všude stejných vášní. Myšlení mých tehdejších nejucudnějších a nejposvátnějších snů zavěsilo se kdesi vysoko na svatých plánicích sněžné čistoty – a kolem mne vír a ruch a šum pestrého života, tak zcela připoutaného k zemi: jak sloučiti, jak smířiti tyto dvě protivy tak strašlivé; neboť rozpor ten, tak zdlálo se mi, dnes či zítra uvede mne v šílenství; stále jsem čekal, že jednoho dne mé myšlení vypne se z kontinuity životní a ze mne že stane se – blázen. Vždyť vlohy k tomu jsem projevoval prý již dříve. Jest obdivuhodno, co vše lidé nazvou bláznovstvím! Mnohým pořád není ještě jasno, že vlastní náš svět, vlastní naše bytost, naše štěstí, určení a poslání neleží mimo nás, ale kotví hluboko v nás. A tak se stalo, když mé sny v době dospívání, mé nejkrásnější sny, jichž kdy schopna byla má duše, o velikosti, o čistých, cudných radostech, o nevyšlopném odlání, o lásky a slávy oedánu zastíraly mi rouškou neproniknutelnou všecken vůkolní svět a já v sladkých hovorech jsem se stykal s onou říší věčné nádhery – tenkrát padl nade mnou ortel neomylný; na nivách rájů rozkvétala má duše, šla natrhat květů božských pro příští dny šeré pozemskosti – proto jsem byl bláznem. Blahoslavení, které svět nazývá blázny! –

K mému nejkrásnějšímu šílenství náležela tehdy také láska moje. A také nebyla z této země: byla vážná, opravdová, cílem jejím bylo manželství, ale – Bože, jaká milost jest čistota jinošských snů – takové, jež by zazářilo světu v nový důkaz o duše bohopodobenství! Člověk, jenž stojí v životě, jenž má svou rodinu, jenž hledí na svět tak, jak jde vnitř i venku, nepochopí, nikdy nepochopí, kolik je velikosti v cudném jinošském snění, a kdyby stál na vrcholech věd a umění nepochopí, nedovede pochopiti, ač-li sám neprošel oním rájem, který buduje se v duších těch, jež vzepřely se prvním divokým nárazům těla. Moje láska byla ve své podstatě reakcí proti veškerému světu milování. Byla

něžná a jemná jako měsíční svit, měkká a hebká jako vůně hyacinthův, byla oddaná a pokorná, a při tom všem byla tak nevýslovně šťastná – jak byla by si mohla žádati, aby kdy nějaký výbuch hrubé a ohavné hmoty zničil v okamžik toto štěstí, v něž splýval paprsek věčnosti? – A tak mělo být vždy a stále. A hle, uprostřed světa bouřně rozvášněného našel jsem dívku, svou dívku, která chtěla se mnou kráčet po onech rajských nivách, daleko vši pozemskosti . . .

Otci nebylo tajno, jaké svatě ohně jsem zažehl v prsou svých; že mi jejich plameny svítí na cestu temným lesem po-blouzení, věděl dobře – a neobával se o mne již.

Leč počal se obávat po jiné stránce, když můj poměr stal se vysloveně vážným. Krácel jsem v před, rychleji snad než se obvykle chodívá za studii vysokoškolských. Bylo jisto, že dohledná doba již učiní ze mne člověka hotového. Co nyní? Což kdybych vešel v manželství v tomto rozpoložení duševním, kdy jsem obnovoval vidiny montanismu?

A tu se mi stalo slovo otcovské moudrosti, šetrné a důrazné zároveň, když jsme seděli za večera letního na útulném náměstí frývaldovském. Dělnictvo hrnulo se z továren, celé město oživilo na okamžik, více než v obvyklém tichu svého zadumání skytlo mi obraz nenáviděné Sansary. – Vzpomněli jsme písemnými pochvaly příbuzných a přátel za toho těžkého večera letního. Komu platila u mne první, ba jediná vzpomínka? Napsal-li jsem verš či prósu tehdy, nevím již, vyslovil-li jsem tam přímo své tučení, nedovedu se upamatovati, ale tento lístek, milence adresovaný, zavedl můj rozhovor s otcem na moje téma.

Otec: Řekni mi, co to vlastně znamená, jaký jest to poměr?

Já: Otče, to jest láska, ale ne lidská, nýbrž – skutečná.

Otec: Však jaký smysl jest v toni, vžlyt manželství neuznáváš, zavrhuješ?

Já: Zavrhuji dnešní, lidské manželství, ale dokážeme světu příkladem, že jest možno manželství lásky.

Otec: Čas již, bys se vzpamatoval, živíš v sobě jakési idee neuskutečnitelné, ba šílené.

Já: Možná, že jsou takými v očích světa, genius a svět zůstane odvěkým rozporem.

Otec (poněkud vzrúšen, ale ovládaje se): Chceš-li již sebe zničit, není-li ti pomoci – !ale pomysli na dívku, nechtěj odpovídati za její život, nepoutej ji, necht vyžije svůj. Nekaz jí život! –

Tím byl konec! Má odpověď zkvívila se v duši mojí do sebe, vyzněla tam smutkem, skleslostí, jako v opojné vůni hořkých

mandli; bolestně, tragicky sladké chvění ozvalo se mi v očích a v hrdle, mé prsty se chvěly prostoupeny fluidem malomoci. Necítil jsem se nikterak přemožen důvody filosofickými, naopak, měl jsem jasné vědomí, že jsem nepřemožitelný, ale cítil jsem, že jsem přemožen životem, který šíleně vířící svou skutečností rozežirá a ničí svatou, nádzemsky čistou a blažící vidinu.

„Nekaz ji život. Necht' vyžije svůj...“ v tom byla totalita lidského bytí, v tom nebylo narážky ani stínu naznačení či poukazu k některé významné stránce jeho, tedy ani k té, již jsem nenáviděl... A přece! Viděl jsem jakoby dalekou, dalekou silnici bílou, hemžící se lidstvem. Má dívka po ní také kráčela. A viděl jsem, jak bezhmotné vlny, složené toliko z barev a vůní, jako přivaly mořské tříští se o silnici bílou, zalévající jsem postavy kráčející. Vše bylo ruchem pod úderu oněch tajemných vln. A vlny se zvolna přetvořovaly. Viděl jsem postavy mužů, any víří okolo mé vyvolené; lehké úsměvy, hovory a smích, polibky a utajené touhy doléhaly až ke mně, ne skrze smysly, přímo do duše. Bolest mi sevřela srdce: jaké hanebné radosti na této cestě! — A otázka drásala duši: Tvá v niveč vidina se rozplyne? Jak dlouho chřadnout bude dívka tvá, a zkvěté vidouc štěstí družek svých, zas s touhou smutnou žiti bude dál! — Žárem pochyb vyprahla má duše a život pátil přímo údy mé. Vše hořelo plamenem zoufalství.

„Je pozdě, půjdeme,“ vyrušil mne otec.

„Je pozdě,“ opakoval jsem zlomen. Život zneuznaný dnes byl vítězem. — — — — —

Jal jsem se přemýšleti a studovati úsilovně, abych si objasnil záhadu tohoto netvora, abych opět jej ovládl, poznáv jeho podstatu. Studoval jsem život, ale nezabil jsem ducha. Přes léta neukojených tužeb nesl nás mravního zákona světý dech. — —

A konečně i nám život podal z rohu hojnosti. Co nejlepšího měl, dal vše. — A touhy? Když duše zladí se v akord své čistoty, vydechuje zas azurnou mlhu dávných, svatých snů! —

F. Odvalil: Nebe a dudy.

Řekne se prostě: nebe a dudy;
ale že je v tom člověk celý,
touhy a zklamání, snahy a trudy,
to jste nevěděli?

„Nebe a dudy.“ Za jedním táhne
do výše hlava a srdce pül.
A když už je na cestě – kvik – tu ho stáhne
jekot dud v pozemský důl. –

Nebe, ó nebe! Teu tam má Krista
a svatou Pannu, hvězdu denní,
a jeho tužeb horoucnost čistá
tam teprv hledá vyplnění. –

Jinému zas jen blankytná brána,
abstrakcí pojem, chladný tak,
neznámá x tam redukována
na pouhý symbol, tajemství znak. –

Své nebe přece všichni jen máme
a všichni k němu pospícháme. –

Ale ty dudy! Jednomu výskne
písníčka z nich jen – ale tak hlasná,
píseň, jež srdce ti poznáním stiskne,
že také země je krásná!

Jinému třeba i víc dudy dají.
(a nikdo není dost stár!)
někdy i kozlí růžky mají,
anebo kopýtek pár. –

Zkrátka ty dudy. Všichni je známe
a marně, marně se jich odříkáme. –

Jak jenom někde zahrají na ně,
šklubne to nohou a běží se zpět
a potom na ty nebeské stráně
tak těžko zas se navracet! –

„Nebe a dudy!“ Jak by to dvoje
byly tak věci vzdálené!
Zeptej se srdce – a řekne i tvoje,
že pouhým „a“ jsou spojené. –

Však nejhorší je na tom přec,
že někdy neví ani učenec,
zda která věc je nebe nebo dudy.

Josef Hanák:

Myšlenkový vývoj Anatola France.

(Dokončení.)

Ke svým povídkám volí France nejraději náměty z historie neb legendy, kde může své fantasmii zcela popustiti uzdu a jimiž může nenápadně propagovati své myšlenky. Tak na př. povídkou: 'Judský prokurátor' chce čtenáře přesvědčiti, že odsouzení Ježíše bylo událostí bezvýznamnou nejen v současných dějinách, ale i těm, kdo se ho zúčastnili. Povídkou 'Laeta Acilia' snaží se nám namluviti, jak se protivila 'pošetilost' křesťanská 'slušnosti' pohanské, v 'Tragedii lidské' chce ukázati, že pýcha ducha a žádostivost těla vítězí i nad nejpřednějšími a nejposvátnějšími ctnostmi, jež zrodilo křesťanství.

A tž účel má i pověstná 'filosofická' jeho povídka 'Thais'. Legendu o Thaidě zbasnil již roku 1867, vrátil se k ní však ještě jednou ve zmíněné povídce. Opat Pafnuc zachráni tanečnici Thaidu, kterou chtějí křesťané kamenovati. To jí tak dojde, že se obrátí a přijme pokání, jež jí uloží starý anachoreta. Spálí dary svých milenců a dá se zavřítí do celly. Když vykonala pokání, žádá Pafnuc sám požeňání od nové svěťice, kterou doprovodí anděl pouští k tajemně ženě. V básni nebudi Thais v Pafnucovi citů smyslnosti a žárlivosti jak v povídce, která překypuje rafinovanou perversností, oním satanismem, v němž je France takovým mistrem. Na konec dá se unésti k Pafnucovi takovou záští, takovým hněvem, že o něm napíše: 'Stal se tak hnusným, že přejev rukou svůj obličej cítil svou ohyzdnost.' A proč? Jediný důvod možno hledati v tom, že se snažil vytrhnouti Thaidu z hříšného života a že sám se křesťanským ascetismem vyloučil z 'hodů života'. To mu nemohl France zapomenouti.

R. 1893 vydal novelu 'Rôtisserie de la reine Pédauque' (Kuchyně královny P.), jejíž hlavní hrdinou jest abbé Jeronym Coignard, nejživotnější z postav, jež France vytvořil. Tento bývalý ředitel v Beauvaisu, obratné a ozdobné vymořnosti, opilec, labužník, zhýralec, jenž byl po řadě podomním obchodníkem, hercem, mnichem, lokajem, zmírá konečně, jsa smrtelně raněn židem, jehož neteř pomáhal unésti. Byt i ne vždy, většinou mluvív ústy Jeronymovými autor sám. Hovoří o všemožných otázkách, metafysických, náboženských, mravních, sociálních, slohem uhlazeným, s jakousi vemlouvající se lahodou, s jakousi kazatelskou vroucností, jež tím nenápadně zastírá jed.

Perversnost Franceova jeví se ještě patrněji v *„Rudé lilii“*, jejíž hlavní osoby, hraběnka Martinová a sochař Dechartre, první světáci, beze vši náboženské víry, ikteří – jak praví Lemaître – se svou nestydatou, smyslně hrubou láskou a se svým nízkým smýšlením obyčejné holky a řeznického tovaryše by se lépe hodili někam na hradby pařížské nebo do některého zapadlého bulvaru¹, milují se v zemi² sv. Františka Assiského, Frà Angelika a sv. Kláry, aby autor mohl jejich lásku okořeniti františkánskými vtipy. Tito lenoši jsou stoupenci Tolstojce a svými altruistickými choutkami hledí omluviti svůj nestydatý egoismus. Svě smýšlení, své zásady, jež odívá povídkami a romány, projevuje přímo dvěma křihami, *„Názory pana Jeronyma Coignarda“* a *„Zahradou Epikurovou“*. Stačí pročísti tyto dvě práce, abychom poznali podstatu smýšlení Franceova.

„Názory Jeronyma Coignarda“ – praví Lemaître – jsou jistě po Montaignovi nejradikálnějším breviářem skepticismu.³ Kdežto však Montaigne ušetřil ve své kritice aspoň nejpodstatnějších ideí, France plove v naprostém nihilismu; u něho bydomi marně hledali ideu, jejichž základů by nebyl podkopal. I zásady, jež na oko respektuje, stranou ponechává. zahrne konečně s jinými svým posměchem.

Nikdo na př. neodsoudil příkřeji ducha revolučního, neposmíval se jizlivěji právům demokracie, jež se zdála vznešená a byla nezcitka kvavá⁴, nikdo ostřeji nezavrhl nerozumnost, zbytečnost, neúčinnost změn politických a sociálních⁵. Zdálo by se tedy, že bude hájiti ducha konservativního, že bude hovořiti pro tradici. Ani v nejmenším! Svým čtenářům hledí namluviti smýšlení naprosto anarchistické. Podobně ústy Jeronyma Coignarda zdůrazňuje při každé příležitosti svou úctu k pravdám křesťanským a pokládá se z ohledu na svou spásu za šťastna, že nezneužil svého rozumu proti pravdám víry. Volí však k tomu podlařeného apoštola! Kdyby náboženství katolické mělo jen takové zástupce a obhájce, dopadlo by to s ním smutně.

Pro lidi má Jeronym Coignard jen opovržení a není výmluvnější, než když projevuje své skličné, filosofické, všeobecné pohrdání. Lidé velcí i malí, nejsou než divoká, hnusná zvířata. Nemám iluze, co se týče lidí, a abychi neinusel jich nenáviděti, jimi opovrhují. Chtějí býti nenáviděni, zlobí je, dává-li se jim na jevo nejsladší, nejhovívavější, nejpůvabnější, nejlidštější z citů, jež mohou buditi – opovržení. Vzájemně opovržení jest mírem na zemi.⁶ Z této všeobecné zásady nevyjímá ani sama sebe. Lidé budou šťastni, když, jsouce, přivedeni k opravdovému citu

své přirozenosti, budou sebou navzájem opovrhovati, aniž by kdo sám sebe vyjímal z tohoto výtečného opovězení.¹

A jako naučil svého žáka Jakuba Tournebroucha jednati dle těchto zásad, předvádí mu všechny snahy a všechna zaměstnání jako směšné zbytečnosti.

„Co je politika? Zde je vše hádankou; míchá-li se někdo do řízení lidí, je třeba nespustiti se zřetele, že jsou zlími opicemi. Jen tak jest politikem lidským a laskavým.

A filosofie, věda? Čiré pošetilosti, jimiž klameme svou věčnou nevědómst. Člověk je přirozeností hloupým zvířetem, a pokroky jeho ducha nejsou než zbytečnými výsledky jeho neklidu. Pro tento důvod, můj synu, nedůvěřuji tomu, co nazývají vědou a filosofii a co není dle mého mínění než mam klamných představ a obrazů. Tot vše! Kdybych nebyl přesvědčen o svatých pravdách našeho náboženství, nezbyvalo by mně, než vrhnouti se s tohoto zábradlí do Seiny. Nenávidím vědu, protože jsem ji příliš miloval. Chtěl jsem vše poznati a dnes trpím pro svou zaviněnou pošetilost.¹

„A podobně se to má i s tím, co nazýváme spravedlností, mravností, studem . . . Sunt verba et voces.“¹

A tak poráží podařený abbé i jiné „předsudky“. „Na mou čest, můj synu, co jest trest smrti než vražda, vykonaná se slavnostní přesností?“¹

O armádě napsal kdysi France, byv svědkem slavnostní prohlídky vojska: „Jest něco tak podivuhodného jako armáda? Jen považte! Tolik srdcí spojených v jednu myšlenku! Taková moc a tak dobře vedená! Tak pěkný pořádek! Organismus tak podivuhodně složený, aby působil odvahu s poslušností! Co krásnějšího?“¹

A potom dodal tato slova, zvláště v naší době zajímavá: „Vojenské ctnosti! Zplodily veškeru civilizaci. Průmysl, umění, bezpečnost, vše pochází z nich. Jednoho dne bojovníci, vyzbrojeni kopím z křemene, se svými ženami a stády obehnali se hradbou z hrubých kamenů. Bylo to první město. Tito blahoděnní bojovníci založili tak vlast a stát; zajistili obecnou bezpečnost, dali vznik uměním a dovednostem míru, jichž nebylo možno provozovati před nimi. Dali pomalu se roditi všem vznešeným citům, neboť s městem se zrodil duch pořádku, oddanosti, obětavosti, poslušnosti k zákonům a bratrství občanů. Hle, co učinila armáda, když se neskládala než z hrsti polonahých divochů. Od té doby byla nejmocnějším činitelem vzdělanosti a pokroku. Meč vždy svěřil říši nejlepší lidem. Nařká se, že armáda jest jen síla a nic než síla. Ale nepovázá se, že tato

sila vystřídala anarchii a konečně že všady, kde není pravidelné armády, řeže zdomácněly a jsou na denním pořádku. Voják jest nezbytný, a válka jest ze všech sociálních pohrom nejtrvalejší a nejnutejší.

Mám odvahu říci, že válka jest lidská v tom smyslu, že jest lidstvu vlastní. Jest jediným prostředkem, jež dosud člověk nalezl, aby se vyrovnala protiva mezi hrubými pudy a ideálem spravedlnosti. Upravuje násilí a jest tak nejjistějším úspěchem, jehož se náš druh (espěce) dopracoval ke zmírnění mravů. Bude později lépe? Bude potlačeno násilí, jež se jen upravilo? Přestane se válčiti, a zmizí jednoho dne voják? Naděje v tento úspěch je preludem a jest nebezpečno k němu pracovati.

Člověk je podroben osudností (fatalité) od svého původu. Jeho přirozenou vlastností jest, býti násilným. Až se stane mírumilovným, nebude člověkem, nýbrž čímsi neznámým, o čemž neináme ani tušení. Mám to říci? Čím více na to myslím, tím menší mám odvahu přát si konce války. Obával bych se, aby zmizevši neodnesla s sebou tato velká, strašná moc i cnoti, jimž dala původ a na nichž ještě dnes spočívá celá naše sociální budova. Potlačte cnoti vojenské, a veškerá občanská společnost se shroutí. Avšak byt i tato společnost měla silu, na nových základech se znovu ustavit, všeobecný mír byl by příliš draze vykoupen za cenu citů odvahy, cti, obětavosti, které válka udržuje v srdcích lidských. Válka rodí a kolébá na svých krvavých loktech hrdiny. A tento úkol jí činí vznešenou a svatou. Zdá se mně, že potlesky, jež o slavnosti zdravily defilující pluk tonkinský, dítěly vyjádřiti toto vše.

Ty potlesky znamenaly také, a především, že národ francouzský jest ještě národem vojenským, že miluje svou armádu a že nechce, aby se ponořila a rozplynula v širé národní gardě, v níž by nezbylo ani velení ani poslušnosti, a která jsouc neschopna nás chrániti, nás brániti, strhla by nás s sebou do bezmoci a zdivočlosti. Ať žije armáda!¹

Zcela jinak milují France o armádě a válce ústy Jeronyma Coignarda: „Provozoval jsem všedna řemesla, vyjma vojenské, jež ve mně vždy budilo hnus a děs svou otrockou povahou, svou falešnou slávou, svou krutostí, která je s ním spojena. A netajím se vám, můj synu, že vojenská služba se mně zdá býti nejstrašnější nákazou policejních národů. Stav vojenský se tak vžil do lidské přirozenosti, že se na to nikdy ani nemyslí. Jen lidé povrchní a marniví přikládají výkonům vojska více slávy než pracím oráče a výše cení spousty válečné než umění míru.“¹

„Zahrada Epikurova“ není tím, co bychom soudili dle nápisu,

není snad nějakou čítankou o mravním epikureismu. Jest to směs všeho, myšlenek, pravidel, anekdot, novell, novinářskýh článků, rozhovorů a úvah o všemožných otázkách. Převládá tatáž negace, tentýž skepticismus, melancholický, nezřídka bolestný, jak v ohledu náboženském, tak v ohledu filosofickém. Osobní nesmrtnost se mu zdá býti vabidlem; zázrak dětským pojmáním přírody. Ale jeho racionalismus nemá přílišné důvěry k rozumu. Jest jasno, že jest nám nemožno něco věděti, že vše nás klame, že příroda si krutě zahrává s naší nevědomostí, s naší slabostí.¹

Jest ničemným zneužitím rozumu, chtíti ho použiti ku hledání pravdy. Co se nazývá metafysikou, etikou, estetikou, jest prostě složitější hrou než šachy.¹

Estetika nespočívá na ničem solidním, jest to vzdušný zámek. Opírají ji o etiku. Ale etiky není. Není sociologie. Není také biologie. Nevěř ani mathematickému duchu, tak dokonalému, tak vznešenému, ale tak jemnému, že jeho stroj může pracovati jen v prázdnu a že stačí zrno písku mezi jeho kolečka, by se pokazil.

Člověk trne při myšlence, kam až může strhnouti zrno písku mathematickúv mozek. Jen si pomyslete na Pascala! Nespolehejte se ani na historii, že vám může říci pravdu. Historie není vědou, jest uměním. Člověk v ní nemá úspěchů leč svou obrázností. A co se týče filosofie ve vlastním smyslu slova, co správného nám může zjeviti o podstatě věci? Považte, že metafysik k tomu, aby zbudoval světový názor, nemá než zdokonalený křik opic a psů. Nepřikládejme příliš důležitosti této řadě nepatrných křiků, tlumených, zesláblých, jež tvoří knihu filosofickou. Systém na př. Kantův nebo Hegelův nelší se podstatně od úspěchů, jimiž ženy pomocí karet oklamávají nudu života.¹

Tento skepticismus o marnosti všech lidských snah jej vede k tomuto bolestnému přesvědčení: Když člověk zamilil všechna dogmata morální theologie, jak jsme to učinili téměř všichni v této době vědy a intelektuální svobody, nezbyvá žádného prostředku, bychom se dověděli, proč jsme na světě a co jsme přišli sem dělat. Jest opravdu třeba, nemysleti na nic, abychom krutě nepocitovali tragiky absurdnosti života. Zde, v absolutní neznalosti důvodu našeho bytí, jest kořen našeho smutku, naší omrzelosti. Ve světě, v němž pohasl každý paprsek víry, zlo, bolest pozbývají každého významu a nezdaří se býti než odporným výsměchem a neblahým žertem.¹

Tot jsou ovšem velmi málo utěšené perspektivy. Mohou však duši uslechtilé vnuknouti melancholii velmi užitečnou, spásonosnou, k Bohu vedoucí, jak tomu bylo u mnohých konvertitů.

Proto velmi případně ocenil M. Barrès dílo Francova té doby vysoce básnickými slovy:

„Není ve Francii při západu slunce zahrady, pěstované po způsobu francouzském a zkrášené několika rozpukanými mramory, která by nám skýtala rozkoš lahodnější, vznešenost roztomilejší nad dílo Anatola France. Míti 22 let a po prvé v životě v měsíci květnu k 6. hodině se procházeti po terase ve Versailles — tot táž slast, kterou pocítujeme při četbě tohoto mistra a jejíž síla dostupuje až smutku. Jemnost tohoto díla jest nebezpečna a tají v sobě více snů, než může snést mladý člověk, jenž chce býti společností k užítku. Jistá krása jest lučavkou; ničí nervy, znechucuje, zesmutňuje. V ovzduší Anatola France jsme ovíváni láskou k lehkým, vášnivým ženám, k sofistům, ke všem těm, kteří jen mudrují o skutečném životě. A proto France může upadnouti do podezření úřadů, jichž povinností jest bdíti nad dobrým zdravím lidu. Nazvu jej nejvíce i nejméně moudrým z našich současníků, velmi hlubokým i velmi frivolním, jest zrovna tak škůdcem jako vychovatelem.“

Nedá se popřít, že France jest velkým umělcem, ale ne učencem, že i v otázkách mravních, sociálních a politických sleduje více svou fantasii než skutečnost. Jest skeptikem, plným ironických negací a nepředvídaných paradoxů, jest sofistou, jenž dle nálady tutéž věc dovede skvělou formou nadšeně hájiti i vášnivě potírati.

Stopovali jsme A. France jako básníka, kritika, filosofa, pozorujme ho ještě jako politika a historika.

Jako politik je smýšlení radikálně socialistického, jest filosemitem, antiklerikálem, antimilitaristou. Za aféry Dreifusovy útočil neurvale na jeho protivníky. Původci jeho odsouzení jsou antisemité, kteří od nějaké doby nerušeně pobuřují Francii. Zarážel by zjev, že za pokojných časů v národě laskavém a snášlivém vystupují lidé, aby budili starou plemennou zášť a zaněcovali náboženské války, kdybychom nevěděli, odkud přicházejí tyto lidé, v nich nepoznávali missionáře církve římské. K antisemitům se druzí strana čtná, strana černá, která v salonech, v předměstích, na venkově rozsávala neblahé klepy, našeptávala pobuřující zprávy, mluvila o spiknutí a zradě, znepokojovala lid v jeho patriotismu, rušila jeho klid, napájela jej dlouhou hněvem a strachem. Neukázala se ještě v plném světle, ale v přítmi šikovala nesmírný, zmatený dav, u něhož člověk tušil jakousi podobnost s obrněnými kutnami ligy. A když spojila všechny síly protirevoluce, připoutala nespokojence republiky, zvířila konečně před sebou vše, co z lidského prachu může uchvátiti náraz větru veřejného mí-

nění – vztýčila své nesmírné, strakaté čelo a přijala skvělé jméno nacionalismu.¹

Ke svým protivníkům jest bezohledný a neštítí se ani nejrubišších nadávek. V boji rozlukovém postavil se na stranu nepřátel církve a tleskal všem bezprávím a lupům na ní spáchaným, všem proskripčním kněžím a mnichů. Jak se změnil od té doby, kdy prohlásil, že nikdy nebude nevděčen svým starým učitelům, z koleje Stanislavovy, jež nyní také pomáhal vyháněti do ciziny, kdy prohlásil, že jest neblahým bludem, jako by Francie začínala teprve revoluci, kdy snil o míru ducha starého s novým!

Odkud ta smrtelná zášť proti všemu katolickému? Snad jedině duch jeho babičky zvítězil nade všemi ostatními vlivy? Nestal se snad v mládí obětí nějakého – byt i domnělého – příkoří se strany některého kněze, jež působilo na celý jeho život? Snad nám líčí sebe ve Firminu Piédagnelovi, jenž při odchodu ze semináře loučí se s P. Lantaignem takto:

„Pohlédl na P. Lantaigna. Rázná přívětivost, pevný klid tohoto muže jej dráždil. Pojednou se v něm zrodil a rostl, jej podpíral a sílil cit nenávisti ke knězi, nenávisti nezničitelné a plodné, nenávisti pro celý život. Aniž by pronesl slova, vyšel velkými kroky ze sakristie.“ (Orrin du mail.)

Snad je správná tato domněnka dle analogie jiných odpůrců katolicismu, kteří v mládí byli také žáky církevních ústavů.

A tuto nenávist ke kněžím neprojevuje snad jen ve svých politických a sociálních, vlastně socialistických článcích, nýbrž i ve všech pozdějších pracích beletristických. V letech 1897 – 1901 vydal 4 svazky románů pod společným názvem *Historie contemporaine*, z nichž každý však kromě toho je pojmenován zvláště, jako *Mrbový koš*, *Ametystový prsten*. Měly to býti romány analytické, jsou to však spíše kroniky, ne snad současné historie, nýbrž venkovských mravů, psané ironisujícími pařížskými pozorovatelem, kronikář často nesouvislé, rozvláčné, ale místy velmi zajímavé, v nichž vystupují osoby mistrně kreslené. Jsou to v první řadě kněží, jejich zdržlivé chování a vmlouvající se vřidnost jsou vystiženy přímo reliefně. Každému však podkládá zálučné, zisté úmysly, takže se čtenáři zdá, jakoby ve Francii byli jen kněží, jejich cílem není spása duší, ale prsten s ametystem.

Po *Historie contemporaine* vydal France celou řadu románů a povídek, o nichž i jejich autoru lze případně užití slov rozpuštělého Jeronýma: „Mluvil mnoho, vesele, bujně, metal slova do vzduchu, zabíhal do historek, výborných i méně dobrých, které však budily smích.“

Mnohé jsou znešvařeny narážkami politickými, jiné potměšilými

vtipy protináboženskými. Napsal sice kdysi ve 'Svatbě korintské': 'Chovám k svatým věcem úctu upřímnou.' Úcta však vymizela nadobro, byla-li ovšem míněna upřímně.

V politických narázkách horuje pro Combesa, vynášeje klasičtější jeho vzdělání, pro Jauresa, jež nazývá prostým, a Ribota, jež nazývá skvělým pacifistou a tvrdí, že pro Francii nastala doba, kdy jest se jí omeziti na slávu, kterou zajistuje duch a rozum.

V povídce 'Branou z rohu nebo branou ze slonoviny' líčí svůj sen o příští společnosti, v níž budé triumfovati svobodné spojení místo manželství, jež se udrží na nejvyš ještě u Kafrů. V povídce 'Crainquebille' chce vsugerovati myšlenku, že společnost je špatně uspořádána, že soudní omyly nejsou výjimkou, ale pravidlem. Krátce, není instituce, již by France nebyl podrobil své žiravé kritice, jež základy by nebyl podryl. Ze všech jeho posledních prací se ozývá zuřivý výkřik: 'Ať žije anarchie!'

A France následoval svého mistra, autora 'Života Ježíšova', i na pole historie; stal se dějepiscem Panny Orleanské. Skvělý zjev této národní hrdinky francouzské jež vábil po delší dobu. Při každé příležitosti se o ní zmiňoval ve 'Kronice života patřičského i literárního'. K oslavě památky její smrti r. 1886 napsal: 'I Naši Paní Vítězná v pondělí 30. května se sloužila mše sv. na 455. výroční oslavu smrti Jany z Arku. Náboženství uctívá tuto světici; vlast a lidství jsou jí povinny co nejzbožnější oddanosti. Vrátila nám naši vlast a ukázala světu, co zmůže láska. Nemohu se zdržeti, abych s vámi okamžik neuvažoval o této krásné vzpomínce. Říkají nám, že jsou dvě Francie, stará a nová, že tato jest dobrá, a ona byla zlá. Nevěřte tomu! Jest jen jedna. Vyvijela se, nezměnila se v podstatě. Duše staré Francie byla rozkošná; vtělila se do pastýřky, která byla bytostí nejsladší, neupřímnější, nejemnější, nejslechetnější, jaká kdy žila na zemi. Jana byla své doby nejlepším tvorem, jaký žil ve Francii, ale podobali se jí v království všichni lidé. Byla myšlenkou všech, nosila v sobě genia všech. Proto jí poslouchali a následovali.'

Z těchto slov by se dalo souditi, že vyličí život národní hrdinky se všemožnou pietou. Snad 'by se tak bylo stalo před 30 lety. Nyní však byl mezi dějepiscem a zbožnou pannou tak velký mravní rozdíl, že se od něho nedal očekávati věrný její obraz, nýbrž jen paobraz.

'Myslel-li France vážně slova — ostatně správná — 'historie Jany — nemohu dosti důrazně to říci — jest historií řeholnice, historií světice', bylo třeba na její životopis zbožného 'hagiografů a ne volného myslitele a žáka Renanova,' dí správně V. Giraud.

France Pannu Orleanskou – jak se vyjadřuje – zlidštil; popřel totiž v jejím životě vše nadpřirozené, vylíčil ji jako dívku hysterickou, již byla její úloha vsugerována nějakým neznámým duchovním. A poněvadž její poslání vyhovovalo tužbám mocné a obratné strany, byla jí nesena, aby šťastně splnila svůj úkol. Tot krátcé celé tajemství, celý zázrak Panny Orleanské.

Dobře kritizuje V. Giraud France-historika slovy: «France pojímá historii tak, že velké události rozkouskuje na nepatrné činy každodenního života, že hrdiny, světce redukuje na slepé, omezené automaty, že pohnuté drama historie snižá na ůroveň našich všedních osudů.»

Ostatně France charakterisoval sám svou historií, považuje ji za subjektivní umění a ne za objektivní vědu.

Taková jest dosavadní myšlenková povaha Anatole France v básnictví, kritice, filosofii, politice, historii. Dílo jeho není ukončeno a tím také ani vývoj jeho smýšlení. Povážíme-li však, že jest již star 74 léta, nedá se v jeho smýšlení očekávati značnější změny. Z toho, že za této války postavil se do řady těch, kteří hlásají boj až do úplné porážky Německa, dá se souditi, že se navrátil k svému přesvědčení o nutnosti a prospěšnosti armád a válek pro národy a lidstvo.

Shrme-li celkový úsudek o myšlenkové provaze Anatole France, vyzní v tento rozum: France se vyvíjel, ale jen formou; podstata myšlenková zůstala táž. Ve svých názorech jakéhokoliv oboru není ustálen. Co se týče věci náboženských, velmi si odporuje, celkem však jest nepřitelem každého náboženství, a byt i někdy se vyjádřil o některých zjevech náboženských s úctou, nesmí se jeho výrok bráti vážně. Nikde nevelebí rozšíření křesťanství jako radostnou událost v dějinách lidstva, nikde se nezastává křesťanské askese, nikde neodsuzuje hršné rozkoše.

Jest synem 18. století, přímým dědicem Voltairovým a Diderotovým. Správně řekl Faguet, že základem jeho myšlenkové povahy jest hrůza před zázrakem, hrůza před nadpřirozenem, hrůza před náboženstvím. Již v první době své činnosti literární nenáviděl vše, co souviselo s náboženstvím, avšak více skrytě. Bylo mu rozkoší, vyprávěti náboženské události s ironickým úsměvem, jímž maskoval svou nenávist k náboženství; jeho bezbožnost byla uhlazena. Náboženská negace vystupovala však v jeho dílech čím dál tím okázaleji, ostřeji, bezohledněji, až vše, co připomínalo náboženství, působilo naň idiosynkraticky a strhvalo jej k jakémusi druhu protináboženského a protikněžského běsnění. Devisi Gambettovu sklerikalismus, tot nepřítel! nahradil devisi skatolicismus, tot nepřítel!. Jsa volným myslitelem, má pro nábožensky

smýšlející jen zášť, posměch, pohrdání. V tom směru stal se vzorem, stal se učitelem, stal se, jak jej kdosi nazval, magem všech volných myslitelů.

Na Anatole France a jeho stoupence se hodí slova Brunetiérova, jež napsal o Diderotovi r. 1880, kdy ještě nezaujal ani stanoviska proti náboženství, ani pro ně: «Dobrá! Připustíme na okamžik; že Diderot má pravdu, připustíme, že byl v 18. století oprávněn, viděti v křesťanství jen spoustu smělých pověr a zavrzitelných praktik! Jdeme dále a sledujme jej až k nestoudnému posměchu evangelia a připustme s ním na chvíli, že po 18 set let křesťanství spočívalo na bajce, udržované v lidské mysli násilím a krutostí; ví se, že nic neodporuje více historické pravdě, avšak na tom nezáleží. Přisvěďme mu, jako Voltairovi, ve všem, co na nás záleží. Zapominají však na jeden bod, jen na jeden, a tento jediný bod znamená vše: znamená, že po 18 set let vše, co jest v člověku lepšího, co jest nejněžnějšího i co jest nejhrdinštějšího, co nejpokornějšího i co jest nejhrdějšího, bylo štipeno na tomto kmenu!»

Viktor Giraud se táže, je-li toto protikřesťanské smýšlení hlavním rysem myšlenkové povahy An. France, nevyvěrá-li z náklonnosti všeobecnější a intenzivnější. A shledává, že hlavní, dominující sklon v jeho povaze jest sklon ke smyslné rozkoši. Sám se k tomu doznává: «Mohu říci, že má existence nebyla než dlouhou touhou.»

«Odtud – jak dli jeho nejbystřejší kritik G. Michaud -- i jeho styl, v němž cítíme žhavou touhu, jejíž dojem jest nakažlivý; odtud jeho záliba ve smyslných výjevch i virtuosnost, s jakou je líčí. Odtud jeho nenávisť ke křesťanství vůbec a ke katolicismu zvlášť, protože zavrhuje rozkoš, učí askesi a velebí utrpení. Odtud jeho láska k 18. století, jež zprostilo pudly uzdy starých disciplin. Odtud jeho dilettantismus, jež hlásal tak dlouhou dobu, neboť pro rozkošníka může býti vše předmětem tajné rozkoše. Odtud jeho tendence anarchistické, neboť každé společenské pravidlo jest překážkou, stavějící se do cesty individualním požitkům. Odtud jeho socialismus; neboť není zlého srdce a přeje všem lidem, aby měli podíl na rhodech života! Odtud konečně ta zahořklost, ten smutek, ta příchut popela, jež vané z jeho díla; neboť jako všichni epikurejci nemoohl ukojiti své nehynoucí touhy, viděl padati stín smrti na všechny radosti, dotekl se neúprosné nicoty.»

A odtud i jeho stálá ironie; neboť ironie – praví sám – jest radostí uvažování i radostí moudrosti!»

France se posmívá všemu; posmívá se věci, o níž mluví, po-

smívá se čtenáři; posmívá se sobě, takže sám jedině ví, kde končí posměch a začíná opravdovost. Jest pravým žákem svého mistra Voltaira, jenž byl králem posměchu.

Ale stálá ironie se konečně zprotiví. Na chvilku může oslniti, trvale však získati nedovede. Lidé milují jen ty, kteří milují je, kteří mají soustrast s jejich slabostmi, s jejich bédami, kteří jim pomáhají nésti těžké břímě života, kteří jim zkrašlují bolestný jeho sen, kteří jim zpříjemňují trpký jejich osud. Ale ti, kteří se jim posmívají, jimi pohrdají, jim stále dávají pocítovati svou povýšenost a uvádějí v posměch nejen jejich vady, nýbrž i jejich ctnosti, i to, co jest jim nejposvátnější – jejich víru, ti je mohou nějakou dobu svým uměním, svou duchaplností baviti, ale mezi své oblíbené autory nezařadí jich nikdy. Proto i díla Francova mohou s plným požitkem čísti jen lidé duševně s ním spříznění.

Lidé soucitní, shovívaví, nábožensky cítící, byt i nemohli odepřiti jeho skvělé formě uznání a obdivu, odloží jeho knihy nespokojeni, rozrušeni, roztrpčeni.

Pragensis: Očekávání.

Jsou zázraky, jež na dně se duše dějí,
ač oči neužijí ten slavný div,
jen člověk bloudící v beznaději,
vyhnanec rajských niv,
cítí je v chvíli samoty, smutku a opuštění,
kdy dalek je člověku
a blizek Tomu, jenž v krásu život mění,
sám zázrak nejvyšší ocl věků.

Ó Ty, jenž zhybnulá slunce probouzíš k žití,
ó Ty, jenž nemáš jména, zván Jsi Bůh
tou řečí ubohou, ve které zazářiti
nemůže nikdy nadzemský Tvůj luh,
Ty vládce propastí kosmu, jenž květiny dech
i slunci zřícení
Svou silou řídíš tajemnou, Ty, jenž v nás sídlíš všech
a mluvíš v chvílích zkušeni,

v těch nocích bílých, osamělých nocích Ty lkáš,
že sám Jsi nepoznán,
že marně, marně dýše a zpívá
kol mrtvých srdcí Tvůj van,

že nejsou lampy rozsvíceny, by vitality Tebe,
když, Božský ženich duší, k nim jdeš,
dar nesa nejkrasší, nesmírné štěstí, Svě nebe –
a nepoznán pak odejdeš!

Dej, bych Tě poznal, bych Tebe slyšel a zřel,
až přijdeš, zaklepáš tíše,
v tvém průvodu zářivý nejde již archanděl,
sám, poutník smutný, jdeš s výše,
snad bdící hledáš, snad spící probudit chceš,
• trpící z bolů jich vytrhnout –
a nepoznán, láska má, odejdeš,
neznámý, tichý v Svou věčnou pout!

Sen, zázrak tajemný, tušení jsoucnosti Tvé
v nitrech těch spících přec zbyl,
cos neznámé, ztracené nitro jich bolestně rve
jak panen žal, když se již rozloučil
ten ženich čekáný, ždaný, když pro olej šly
v sobecký, pustý svět –
i v lampě mé není oleje, čekám, až odešly •
ty duši milence, se vrátíš zpět,
lampy mé nevzplanou, chud jsem, ó vezmi,
přijdeš-li, chudý můj, prostý květ!

Tvou milosti i lampy uhaslé vzplanou,
i duše chladné rozhoří.
Ty dárcé slzí nejsladších, jež kanou,
i světél, která rozhoří,
Ty pravdy vnitřní paprsku, Dověřiteli,
jenž neopouštíš v hrůzy dnech,
Ty dárcé zázraků nejvyšších, ó Vykupiteli,
zjev se nám v bolestech!

Zdaž nemohlo by uspořádání těles nebeských býti výsledkem
zákonů o pohybu, a zdaž Rozum nejvyšší, jehož Newton se do-
volává, nemohl by uspořádání to učiniti závislým od zjevu po-
všechnějšího? Takovým zjevem byla by po mínění našem hmota
nilzinná, rozptýlená v nesmírných prostorách nebeských.

Laplace. Epos. du syst. du monde.

František Dohnal: Problém Krista v moderní krásné literatuře.

(Pokračování.)

At už se mluví o působení Goetheova Fausta nebo Fouqueho Undíry, at jmenuje se Nietzsche nebo Byron, nebo i Shakespeare, at činí se srovnání Jindřicha s Faustem neb Routičky s Loreley nebo se Switeriánkou nebo Coplanou – 'Potopený zvon' zůstává dilem cele Hauptmannovským, zůstává dilem jen a jen jeho, jeho básnické duše a při tom dilem tak úchvatně krásným, že máme málo podobných ve světové literatuře.

Ale jaká je idea díla? Co chtěl říci Hauptmann tím smísením dvou světů? Jaké to perspektivy vrhá do budoucnosti, jaké vise maluje o nové říši, o novém kultu, o novém náboženství? A tu, analyzujeme-li dílo po této stránce, po stránce ethicko-náboženské, vidíme, že Hauptmann zde úplně rozchází se s křesťanstvím.

Jsou ovšem kritikové, kteří vykládají 'Potopený zvon' tak, že Hauptmann nechtěl tím více jiného, než pouze dokázati, že touze lidského ducha po vyšším stupni poznání a dokonalosti uloženy jsou jisté meze, a překročí-li duch lidský tyto meze, podniká-li co nad své síly, zbloudí a padá zpět a hyne... Ale myslím, že správněji vystihují Hauptmannovo dílo ti, kteří pod symbolickou, kouzelně poetickou rouškou vidí jádro hypermoderního individualismu Nietzscheova... Tam na horách, na Nietzscheovských horách, vysoko, nesmírně vysoko, výše než ostatní lidé stavěli, tam chce postaviti mistr Jindřich svůj nový chrám a tam chce tvořiti díla nová, díla stvořená z jasu a světla, díla ze síly a svobody nového života, díla, která by hlásala do světa světla nové vrození. Ten život starý, život v údolí byl takový malý, stísněný, plný chladu a předsudků – mistr Jindřich chce život nový, život, který by vedl do nejvyšších sfér, život, který by byl poznáním tajemství krásna, život, který by byl triumfem smyslu a neomezeného práva jednotlivcova nad tristním duchem odříkání a nad zákony společenskými...

Proto v novém chrámě Jindřichově tam vysoko na horách nemá místo Ukřižovaný, t. j. Bůh, který hlásal odříkání a sebeobětování. Ten visel tam v příbytku mistrově v údolí – ale zde na horách pje nadšený hymnus Světa-Slunce:

Mateřské slunce! Tvé a moje děti
tvých prsou mlékem k vzrůstu kojeně –
budoucně ony všecken jásot plesný
k tvé čistě metat budou dráze na nebi.

Vším obětují tobě, co teď jsem! –
O světlý dni, kdy poprvé ze síní
mramorových chrámu mého květného
hrom k probuzení zavolá – kdy z mraku,
jenž celou zimu duše tísnil nás,
klenotu liják šumět bude v dol,
je stuhlých rukou chytí tisíce
a prožehnutí ihned kouzlem jich
bohatství domů do chat odnesou,
tam však hedvábné chopí korouhve,
jež na ně čekají – jak dávno již?! –
a Slunce poutníci ku hodu potáhnou.

Ó faráři, ten hod! Vy znáte podobenství
o synu ztraceném –: to Slunce, má,
připraví teď jej dětem zbloudilým.
Stopení šumně v praporech hedvábných,
tak táhnou davy mému ke chrámu.
Teď zazní zázračná hra zvonů ných
v láskání tónů žárně přesladkých,
že každou hrud rozvzlyká rozkoš bolestná:
to píseň zapadlá je, ztracená,
domovů píseň, dětské lásky též,
vážená z hájních studní hlubiny,
každěmu známá, neslychaná píeč.

Jak začne, v hlodu teskná, důvěrně,
hned slaviči bol, smích hned hrdliček –
tu pukne ihned v každé hrudi led
a nenávisť a hněv a muka, bol
na slzy horké, horké roztají.

Tak, všichni však ke kříži stoupneme
a v slzách ještě jásat budem výš,
když posléz, silou Slunce vykoupem,
mrtvými údy pohne Spasitel
a v září, smíchu, ve mládí věčném
jak jinodh do máje sem sestoupí.

Hauptmann kreslí tu žhavými slovy velikou visi své nové říše,
třetí říše, která má nastoupiti po křesťanství. Má to býti jakási
nová renaissance, v níž kultem Slunce, kultem to života, síly a
lásky obrodí se sestárlá ethika křesťanská. Křesťanství – tothle

Hauptmanna ten život v údolí, od něhož nutno se osvoboditi a povznést se výše, na hory . . . Křesťanství – tot die Hauptmanna ta dlouhá noc, jež dosud halí lidstvo, noc starých před-
sudků, noc staré křesťanské ethiky, noc temného asketismu, od-
říkání a sebezapírání . . . Ta noc tak dlouhá jest – ale konečně
přece vyjde Slunce, t. j. přijde doba volného, vpravdě vy-
koupeného lidstva. Bude to doba života, který nebude spoután
žádnými břehy, žádnými pouty, žádnými přezilými zákony a
který jako jarní bouře rozlije se zemi a v radostné expansi
šuměti a víření bude v každém jedinci, v každém tvorů . . . Bude
to doba veliké, všelidské lásky, v níž zmizí všechna nenávisť a
zášť a všední hněv, v níž nebude bolu, ale jen jasot a radostný
smích . . . Bude to doba, kdy Vykupitel sám bude vykoupen,
kdy mrtvý Spasitel, oživen paprsky slunce, sestoupí s kříže, zářící
a usmívající se, plný věčného mládí, sestoupí ve věčný máj . . .
To bude ta nová říše; to bude ta nová Vesna, která následo-
vati bude po dlouhé mrazivé zimě; to bude ten nový Den,
který následovati bude po temné noci, Den Světla, Den Slunce . .

Pro tuto novou říši pracuje a k ní směřuje mistr Jindřich.
Ale práce jeho skončí nezdarem. Proč? Jindřich je povaha polo-
viční, rozpoltěná. Kolísá mezi říší hor a říší údolí. Má sílu
odebrati se na hory, ale nemá síly přetřhati definitivně všedna
ta pouta, která s údolím ho spojují. Nemá také síly překonati
vlastní vnitřní skepsi, toho čtvrtého trpaslika, který is nejostřejší
pozorností, nepohnutě přihlíží k práci a vždy nové chyby a
nedokonalosti nalézá na díle a nové námitky šeptá Jindřichovi
do ucha a tak otravuje mu radost z díla – a Jindřich nucen
vždy znova začínat a znova předelávat. Ježibaba Wittichen
praví o něm: „Byl jsi přímý kmen a silný – ale ne dosti
silný.“ A tak kolísá – a klesá na půl cestě. Klesá tím spíše
a tím nutněji, protože budoval na omylu, na falešném před-
pokladu. Svě vlastní štěstí chce zbudovati na zničeném štěstí
druhého. Ale není štěstím, není pravým, trvalým štěstím to, co
ničí jiné štěstí; není radost, která sije žal, není život, který nese
smrt . . . Nelze jíti do budoucnosti, do šťastné budoucnosti přes
viny minulosti, přes zlomené životy, přes utracená štěstí . . .
Proto Jindřich nemůže zůstat déle na horách, jakmile vystane
před ním vědomí viny . . . Budova jeho se zboří, sen jeho
rozplyne . . .

Zde zmírňuje Hauptmann bezohlednou morálku Nietzscheovu.
Jako Nietzsche tak i Hauptmann v Jindřichovi chce vytvořiti nad-
člověka, chce hlásati ipanskou morálku, chce hlásati volné
lidstvo a volnou lásku – ale nemá přece odvahy zlomiti zcela

všecka pouta s tou morálkou istádní, s morálkou rotroků! . . . Nemá odvahy přejíti zcela přes zásady společenské, přes vyšší mravnost a zodpovědnost viny . . . Nemá také – přes všecko své protikřesťanské stanovisko – odvalu popřítí zcela Boha. Jeho Jindřich není atheistou, není také pantheistou v běžném slova smyslu, třebaš pje onen nadšený hymnus Slunci. Jeho Jindřich je deistou; i tam na horách vyzývá Boha, a to Boha osobního – ovšem svého Boha: Boha, který není určen a omezen žádnými dogmaty a který neukládá člověku žádných obětí . . .

Ovšem všecko to je stajeno v tak krásném, poetickém rouše, že průměrný divák neb čtenář těchto ethických idejí ani nepostřehne, nýbrž opojivě dává se unášet celou tou údivatnou scenerií v pohádkový svět kouzelné poesie. — — —

‘Sny o příští třetí říši’ — tak mohl jsem nadepsati tuto kapitolu. Vybral jsem tři nejvýznačnější, tři básnicky nejvýše vytyčené: sen Ibsenův, Hauptmannův a Merežkovského. Sen Ibsenův a Hauptmannův budován na půdě mimokřesťanské, ba možno říci protikřesťanské; sen Merežkovského nejprve začat rovněž na půdě protikřesťanské, ale v dalším průběhu přechází na půdu křesťanskou a vyvíjí se v jakýsi druh gnostickéhe mysticismu . . .

Ibsen jest duch negace, skepticismu a pessimismu . . . a právě proto i jeho sen je více jen negativní než pozitivní, právě proto je tak matný a nejasný. Splynutí pohanství s křesťanstvím, spojení Dia s Kristem, království nového Boha, který nebude ani Zeus ani Kristus, ale oba v jedné bytosti zároveň — tot všechno jsou pouhá slova, ale nic jasného, nic určitého. Není tu vůbec jasného názoru světového. Dr. Albert Vögele ve své vzácné studii ‘Der Pessimismus und das Tragische in Kunst und Leben’ praví: ‘K jasnému, světlému názoru světovému se (Ibsen) neprobojoval, protože nebyl žádným jasným myslitelem a protože jeho srdce bylo hořce naladěno . . .’ (Pokračování.)

O k n a.

Abrahamoviny dvou českých biblistů-orientalistů. Letošního roku, v měsících květnu a červnu, slaví své padesátileté jubileum životní dva vynikající učenci čeští, kteří zasvětili všechnu svou práci životní studiu a poznání Pisma svatého a věd s Písmem sv. souvisejících. Jsou to Dr. Jan Hejál a Dr. Alois Musil. První jest profesorem věd starozákonních na theologické fakultě olomucké, druhý profesorem téhož předmětu na theologické fakultě vídeňské.

Budíž jim v 'Arše' věnována čestná vzpomínka; patřit zajisté Hejčl mezi přispívatele 'Archy' a počítat předchůdce-otec 'Archy' 'Nový Život' Musila mezi své literární pracovníky. Dne 15. května slavil své abrahamoviny Dr. Jan Hejčl. Hejčl narodil se 15. května 1868 v Zamberku, ve východních Cechách. Gymnasium a teologii studoval v Hradci Králové. Byv posvěcen v červenci r. 1891 na kněze, kaploval půl šesta roku v Černé u Lanškrouna. V této době vykonal dvě rigorosa na theologické fakultě olomucké. Aby dokončil doktorát theologický, byl poslán r. 1897 tehdejším biskupem královéhradeckým Brynychem do c. k. vyššího ústavu ku vzdělání kněží u sv. Augustina ve Vídni. Zde byl roku 1899 povýšen na doktora bohosloví. Vrátiv se do Králové Hradce, zastával v tamějším biskupském kněžském semináři postupně úřad vicerektora a spirituála, až konečně roku 1902 ustanoven profesorem biblického studia Starého Zákona při theologickém ústavě tamtéž. Ihned zavedl na theologickém ústavě vyšší exegezi a přednášky z aramejštiny, syrštiny a arabštiny, které se již od r. 1864 v Králové Hradci nekonaly. Na podzim r. 1904 podnikl Hejčl s podporou vlády studijní cestu do Palestiny, kdež prodlél do června 1905. Na biblické škole francouzských dominikánů v Jerusalemě poslouchal přednášky slavných orientalistů a biblických exegetů, vykonal několik větších cest do biblických krajín, aby nabyl takto vlastního samostatného úsudku o nich. V letním semestru 1905 navštívil Hejčl Mnichov, aby na filosofické fakultě tamější university nabyl dalších poznatků o kultuře staro-orientálních národů; roku 1906 ztrávil sedm měsíců na universitě berlinské za učelem srovnávacích studií Starého Zákona a starého orientu. Když v roce 1909 odchodem Dra. Aloise Musila byla uprázdňena stolice starozákonních věd na theologické fakultě olomucké, jmenován Hejčl nástupcem Musilovým. Jako profesor věd starozákonních působí pak Hejčl na theologické fakultě olomucké až podnes. — Neobyčejně plodné jest spisovatelské péro Hejčlovo. Celá řada odborných vědeckých článků a pojednání Hejčlových jest roztroušena po různých časopisech, o čemž svědčí Hlídko, Časopis katol. duchovenstva, mohučský Katholik, Náš Domov, Liter. Rundschau, Archa, Eva, Obnova, Čech. Poutník jerusalemský, Našinec. V časopisu Eucharistii uveřejnil Hejčl, jenž jest již po léta ředitelem spolku kněží klanějících se Nejsvětější Svátosti, celou řadu příspěvků, jimiž chce buditi u kněží porozumění pro četbu Starého Zákona ve světle eucharistickém. Jest spolupracovníkem českého 'Slovníku bohovědného' a autorem četných, důkladných a objemných článků tamtéž. Samostatná díla Hejčlova jsou: a) Das alttestamentliche Zinsverbot im Lichte der

ethnologischen Jurisprudenz sowie des altorientalischen Zinswesens, vyšlo u Herdera ve Fryburku; b) Rada vzpomínek cestopisných, biblických a historických; byly vydány v Hradci Králové u Melichara; dosud vyšly dva díly: I. Do města Davidova z města Eliščina, II. Ke svatyni kananejské; c) Mariánské hodinky v Dědictví sv. Jana; d) Perikopy, které vydal Hejčl s prof. Šykorou.

- Největším dosud dilem Hejčlovým jest Bible česká, vydávaná Dědictvím sv. Jana v Praze. Bible dospěla dosud až ku knize Job. Dílo vyznačuje se svou krásnou, ryzi češtinou, bohatstvím svého výkladového materiálu, takže její četba jest svrchovaně zajímavá i pro odborníka. Podčárový výklad seznamuje čtenáře se všemi výsledky moderní kritické vědy biblické. S profesorem Drem. Orlem má Hejčl v práci Eucharistické nešpory lidové předci „Cyril“; v rukopise má velkou část komentáře knihy Josue a obecného úvodu do Bible St. Zákona pro Dědictví sv. Prokopa. Kéž dá Bůh českému biblistovi, čestnému konsistornímu radovi, assessorovi, profesoru Dru. Hejčlovi tolik síly, aby dílo, jež na liše české vědecké theologické literatury tak slibně započal, i šťastně dokončil. -- Mnogaja ljeta!

Dne 30. června slavil své abrahamoviny Dr. Alois Musil, profesor věd starozákonních na theologické fakultě university vídeňské. Musila, před jehož vědeckými díly se v uctě a úžasu sklání i cizina, třeba počítati mezi nejslavnější orientalisty světové. Musil se narodil 30. června 1868 v Rychtářově u Vyškova na Moravě. Gymnasiální studia konal v Kroměříži. Brně a Vysokém Mýtě, theologická v Olomouci, kdež byl 6. července 1891 na kněze posvěcen. Po svém posvěcení byl kooperátorem, na to katechetou obecných a měšťanských škol v Mor. Ostravě. Dne 20. června r. 1895 byl na theologické fakultě olomucké povýšen na doktora bohosloví. Lásky a záliba pro studium Písma sv., jež dával Musil již jako bohoslovec najevo, uzrály v mladém knězi v pevný úmysl věnovati celý svůj život studiu Písma sv. Se svolením a podporou tehdejšího arcibiskupa Dra. Kohna odebral se nově promovaný Dr. Musil v listopadu 1895 do Palestiny -- Jerusalema za účelem svého dalšího odborného vzdělání. V Jerusalemě pobyl Musil na biblické škole francouzských dominikánů až do polovice února 1897. V této době podnikl Musil 5 výzkumných cest do krajín biblických, jejichž cílem byla cesta biblických Izraelitů, táhnoucích z Egypta do Kanaanu, hlavní město starého Moabska, staroslavná Rabbat, východní břehy Mrtvého moře, hlavní město bývalé nabatejské říše Petra, prastaré horké prameny Hammam Zerka Máin. Z Jerusalema, kdež se mu na biblické škole ledacos nezamlouvalo, odebral se Musil na další

studia do Bejrútu, na tamější universitu sv. Josefa, spravovanou francouzskými jesuity. Zde pobyl od konce února 1897 do polovice roku 1898. Za svého bejrútského pobytu vykonal Musil tři výzkumné výpravy. Konečnými stanicemi prvních dvou výprav byla místa Oboda – Sbejta, Middin. Na třetí výpravě, kterou podnikl v posláni císařské vídeňské akademie, pronikl Musil v arabské poušti na místa Evropanu namnoze neznámá, do El-Araby, starodávného Pánónu, k pohádkovému zámku Amra. Od 1. října 1900 až do roku 1909 byl Musil postupně suplentem, pak mimořádným a konečně řádným profesorem starozákonních věd na theologické fakultě olomucké. Doba tato, v níž profesor Musil jako universitní učitel a vychovatel zasáhl tak markantně v duševní vývin jisté části diecézského kléru, zůstane všem jeho posluchačům jistě nezapomenutelnou. V letech 1900 – 1902 podnikl nově tři výzkumné cesty do krajin arabské pouště. Cesty tyto vedly jej, prvního Evropana, k pohádkovým zámkům Amra, Ab-Charani, Muakkar, Al-Mšatta, At-Tuba, do Sbejty, el-Araby. Všechny tyto cesty konal Musil v posláni císařské vídeňské akademie. Roku 1909 povolán Musil na universitu vídeňskou, kdež pro něho zřízena zvláštní stolice pro pomocné vědy starozákonní. Všechny pokusy získati Musila pro theologickou fakultu pražské české university selhaly. V letech 1908 – 1915 podnikl Musil na přání císařské vídeňské akademie, v posláni vlády a císařského dvoru čtyři nové výpravy, jejichž cílem byly severní kraje arabské pouště, Medina a jiná neznámá, beduiny obývaná teritoria Arabie. Třetí výpravy účastnil se příbuzný císařovnin, parniský princ Sixtus. Roku 1917 konečně vedl Musil na přání vlády rakouskou missi do všech větších měst turecké říše. – Četná jest řada odborných článků a vědeckých pojednání, jež uveřejnil Musil v letech 1897 až 1906 v různých, většinou českých časopisech. Tak shledáváme se v této době s pracemi Musilovými v Našem Domově, Novém Životě, Hlídce, Věstníku české akademie, Věstníku císařské vídeňské akademie, Hlasu, Vychovatelských listech, v bejrútském časopisu al-Mašrek. Roku 1905 vydal Musil ve „Vzdělávací knihovně katolické“ své samostatné české dílo „Od stvoření do potopy“. Monumentální díla Musilova, jež mu pojistila nehybnou pamět, jsou psána německy. Okolnost tato se vysvětluje tím, že monumentální tato vedle byla vydávána za podpory vlády císařskou vídeňskou akademií a že by za stávajících poměrů díla tato v českém světě stěží našla svého nakladatele. Monumentální díla tato jsou: a) Karte von Arabia Petraea nach eigenen Aufnahmen; die Umgebungskarte von Wādi Mūsa (Petra); cena 21 K 70 h. b) Kusejr Amra, cena 250 K. c) Arabia Pe-

traca, dílo o 3 svazcích, cena 76 K. — Monumentální tato díla vzrušila namnoze vědecký svět a prokázala mezi jiným i vědě biblické služeb neocenitelných. Četná jsou i vyznamenání, jichž se vědecké a namnoze i politické činnosti Musilové dostalo. Česká akademie věd v Praze, král. česká společnost nauk, císařská akademie věd ve Vídni, c. k. zeměpisná společnost ve Vídni a jiné zahraniční akademie jmenovaly Musila svým členem. Papež Pius X. propůjčil Musilovi hodnost domácího papežského preláta. Císař František Josef udělil Musilovi řád železné koruny III. třídy a jmenoval jej svým dvorním kaplanem, turecký sultán vyznamenal jej řádem Meždijje s hvězdou. V posledních letech dostalo se Musilovi od rakouské vlády hvězdy s válečnou dekorací ku komturskému kříži řádu Františka Josefa, od německé vlády železného kříže II. třídy, od turecké vlády vysokého osmanského řádu. Nejposléze udělil císař Karel Musilovi hodnost tajného rady-excelence, kterážto hodnost byla dosud každému učenci nedostupnou. Kéz zůstane Musil katolické vědě biblické ještě dlouhá léta zachován.

Dr. Bart. Kutal.

Literatura na české universitě v Praze. V letním semestru 1918 zájem o studium literatury nikterak nepotuhl. Z české literatury přednášel na thema „Od Komenského k Dobrovskému“ a „Odluka školy Šturov v letech čtyřicátých století devatenáctého“ profesor Jaroslav Vlček, kteříž ve svém literárně-historickém semináři pokračoval se žáky ve Výkladu Rukopisů Zelenohorského a Kralodvorského. Docent Arne Novák přednášel na thema „Politická poesie česká od počátku šedesátých let“, profesor Antonín Tille prováděl se žáky cvičení se srovnávací literatury „Dílo Julia Zeyera“ a profesor Jan Máchal podával v semináři „Výklad Ohlasu písní ruských“ od Čelakovského. — O literaturách slovanských četlo se rovněž hojně. Profesor Jiří Polívka četl přednášku „Ruské drama“, lektor Štěpánek „Soustavné ukázky nové ruské literatury“, lektor Morkovin četl a vedl rozhovor na thema „Povídky Korolenkovy“. Z literatury polské lektor Černý četl „Balady Mickiewiczovy“ a lektor Vydra četl ze Sienkiewicze „Bartek zwycięzca“. Z literatury hornolůžické lektor Černý četl Básně Čišinského „Wysk a stysk“. Z literatury chorvatské lektor Černý četl „Probrane pjesme Petra Preradoviče“. Profesor Máchal přednášel na thema „Dějiny slovanských literatur v druhé polovici 19. století“. — O literatuře německé přednášel profesor Arnošt Kraus „Dějiny literatury německé“ a v germánském prosemináři četl Richlovu novelu „Der stumme Ratsherr“. Profesor Jan Krejčí četl „Světová válka a ně-

mecká literatura', profesor Otokar Fischer 'Antika v německé literatuře' a profesor Janko v germánském semináři podával 'Výklad šestého zpěvu Kudruny'. – O literatuře francouzské četl profesor Antonín Tille 'Dějiny francouzské literatury se zřetelem k literaturám sousedním', docent Prokop Háškovec četl 'Dějiny literatury francouzské doby klasické' a v románském semináři četl a vykládal Pascalovy 'Lettres provinciales', lektor Feller četl francouzskou 'Literaturu dvacátého věku'. – O literatuře anglické četl profesor Mathesius 'Dějiny literatury anglické 18. století' a vykládal 'Vybraná místa z Chaucera', docent Chudoba četl přednášku 'Praerafaelité a Ruskin'. – Z literatury maďarské lektor Brábek četl a vykládal 'Ukázky z moderní maďarské prósy'. – Také v literaturách východních horlivě přednášeno. Profesor Zubatý četl přednášku 'Staroindické epické básnictví', profesor Rudolf Dvořák četl arabský text 'Aladdin a kouzelná lampa' a přednášel na thema 'Vývoj poesie turecké' s ukázkami v originále i v překladech. – Také z oboru poetiky, stylistiky a methodiky badatelské bylo tentokráte čteno. Docent Zich četl přednášku 'Umělecká kritika', profesor Krofta 'Dějepis a dějepyt v zemích rakouských od konce 18. století', profesor Zibrt 'Satira a paskvil slovem i obrazem po stránce kulturně-historické', docent Hujer 'Vybrané části ze staročeské skladby' a profesor Jan Krejčí prováдел 'Německá cvičení stylistická'. – Připočteme-li k totmu hojně přednášky o literaturách klasických a o literaturách východních na fakultě theologické, obdržíme utěšený obraz českého snažení literárně-vědeckého.

V. B.

Rudolf Malý o Tostém. V 'Kmeni' č. 14. ze 30. května píše R. Malý: Tolstoj křesťanskou víru 'sjednotdusil' a zplodil k nepoznání. On nepostavil Boha a poznání pravdy na první místo, nýbrž morálku. Morálka však mu není praktický důsledek věrouky, nýbrž zastupuje věrouku. A víra jest názorem, ilusí, Bůh a Kristovo božství jest mu spíše pomyslem než skutečností. Kristus není vtělený Bůh, nýbrž kdosi jako Buddha a Mohamed i jeho učení není zjevená pravda, 'Slovo, které tělem učiněno jest,' nýbrž cosi jako aforismy Aureliovy nebo Epiktetovy. Co ve filosofickém učení Tolstého nejvíce působí zmatek, co činívalo je tolik moderním a čím ono na první pohled se liší od víry Kristovy, jsou tyto dvě jeho základní vlastnosti: nevíra v Kristova Boha osobního a nevíra ve vnější skutečnost, tož lhostejnost k ideám objektivním. Tolstoj nezná a zneccnil věčný řád a idee objektivní. Teoretické poznání

250

náboženské, poznání Boha a jeho řádu, jakož i modlitba, obřady . . . před Tolstým nemají ceny. Zřiká se pravdy objektivní, aby se přidržel jen i pravdy mravní¹. Tolstého láska jest láskou abstraktní, protože není láskou spravedlivou a vědomou k určitým poznáním zjevům, nýbrž jen laskavou náladou ke všemu a ke všeobecnostem. Tolstoj píše: 'Modlití se není třeba proto, že otec ví vše, čeho lidé potřebují. A prositi ho není zač, než jen snažiti se býti ve vůli Otcově —.' Tolstému nejde o pravdu, nýbrž jen o uklidňující 'smysl života'. Tolstoj připomíná mi leckde až levného volnomyšlenkáře, který 'bojuje' proti sklerikalismu². Tím, že Tolstoj se zřiká pravd objektivních, aby se přidržel jen i pravdy mravní³, prozrazuje, kdo jako filosof jest a kým zůstal: pozitivistou z Rousseauova a Kantova příbuzenství. Positivistický analytik — v tom také kořen jeho illusionismu, jakož i marné snahy uniknouti tomuto illusionismu. — Tot úsudek filosofa o Tolstém jako filosofu, a jistě úsudek úplně správný. Filosofem Tolstoj nebyl a theologem ještě méně, básníkem však zůstane i nadále. S našeho stanoviska jsme vědci, že R. Malý tak jasně a neohroženě rozebral filozofii Tolstého, která jest náboženství nebezpečná. H.

O novém umění uvažuje A. Procházka v essayi 'Věčná illuse' (Mod. Revue 1918, č. 4) Užívá se o něm slova ražného v době předválečné: civilní umění — tedy: umění hromadné a neosobní, objektivní a antiindividuální. Neplatí v něm strast osobní, nemá v něm místa jednotlivci štěstí nebo utrpení, je proti všelikému záporu, proti všemu nadzemskému, vylučuje mystiku a náboženskou víru, hlásajíc všeobecnou lásku, životní klad, velebiv 'válku velebnou, inženýrskou a plodnou'. To vše má příchut reformní a humanitní, ale je příliš obecné, příliš heslovité a příliš parádní: Novému umění neběží o krásu, ale o program, metodu, teorii. Je to patrné nejvíce ve výtvarnictví (kubismus), ale také v poesii. Jest to umění intelektuální, pryští se z rozumu, z poznání a určení předem pojatého. Básníci jsou přece bližší a přijatelnější než výtvarníci, tam, kde místo programu básní jejich srdce nebo jejich čirý duch, kde zpívají o věcech odvěkých a pralidských, — a kde činí tak svým osobitým způsobem, kde z nich mluví příroda — obecná i jejich individuální. Tam však, kde jdou za skutečnou i pochybnou slávou nové doby, technické doby⁴, a notují hymny k chvále strojův a vynálezův edisonovských, zhusta zapomínají, že hmotná vymoženost není ještě nespornou hodnotou pro ducha, a propadají rhetorice, přechásto až běda — romantické . . . Zabírajíce do umění techniku a její vymoženosti a slávu, občana a pokrok, všední den a pú-

vab malých věcí, leda rozšiřují – a, ne vždy a ne nově zrovna – předmětnou oblast umění, zmnožují obsah umění, ale netoří proto již i nového umění jako takového. Velebiti prahory nebo oceán, parolod nebo telegrafní dráty je v podstatě stejné, – rozhodující je pro uměleckou stránku, jak se zmocňují svého thematicu, jaké lidské, pralidské a všelidské vztahy a city tím prodávají, jakým formově dokonalým, jedinečným a nevyhnutelným způsobem výrazovým to činím. Ale marně hledám v jejich básních na oslavu technické doby¹ nového – řekněme technického – způsobu formového: zůstávají v mezích starých způsobů, jejich hymny drátův a strojů se neliší od chvalo zpěvův oblak a stromů, – je zde týž pathos, týž slovní aparát, táž metoda obrazů, povytce vzatých z přírody samé! A jejich běžný nástroj, volný verš, nejen je nástroj na výsost choulostivý a křehký, v základě libovolný, poněvadž celkem nekontrolovatelný objektivně, ale docela ne nový a nebývalý.²

Zajímavo, že podobně touto otázkou o podstatě umění obíral se před více než 80 lety Krasinški. Obrací se ve svých listech často proti názoru, že poesie má se přizpůsobiti duchu času, a píše r. 1834: „Což jest poesie maitressou marných okolnosti? Poesie týká se celého rodu lidského, věčnost a nekonečnost shrnuje pod svá křídla, a proto právě byla vždy a musí vždy býti náboženskou, to jest mluvití o veliké záhadě, kterou Bůh dal lidstvu... Poesie, toť odvěčná píseň lidsiva! Básník může býti chemikem, advokátem atd., ale poesie nemůže býti ani chemií, ani politikou atd...“ „Není poesie bez nesmrtnosti duše...“

M.

V „Moderní Revul“ č. 3. přihodil se p. Arn. Procházkoví lapsus. Chtěl přibiti „izběžnost“ a „neznalost“ jiného – a sekl do vlastního prstu. Oč jedná se? Ve studii „Problém Krista v moderní krásné literatuře“ dotkl jsem se mimo jiné též poměru mezi hellenismem (resp. pohanstvím vůbec) a křesťanstvím v moderní poesii a demonstroval jsem na některých příkladech, jak křesťanství stalo se dnešnímu člověku essentiálním, že i tenkrát, když v dílech svých přijímá – at vědomě a úmyslně nebo jen nevědomě a nahodile – některé známky pohanské, že jsou to známky jen vnější, formální, kdežto ve svém vnitřním životě, ve svém myšlení a citění zůstávají jak autoři tak jejich díla essentiálně nepohanští, ba mnohdy s pohanstvím diametrálně protichůdní... Demonstroval jsem to na Pierre Louysovi, Gabriel d'Annunziovi, francouzských naturistech a našich dekadentech, z nichž uvedl jsem jako dva nejtýpickejší Karáskův „Sexus necans“ a Procházkově „Prostibolo duše“... A tu prohlašuje vůči mně

p. Arnošt Procházka, že prý jeho verše ani nechtěly být, ani nebyly pohanské!... Ale v tom právě je logický lapsus páně Procházkův: bojuje proti něčemu, co vůbec nikdo netvrdí! Kde tvrdím, že verše Procházkovy jsou pohanské? Vždyť právě opak je pravdou! Právě naopak dokazují, že i tam, kde autoři podobní úmyslně chtějí být pohanskými a kde sami dávají knize své podtitul 'Kniha pohanská' – jako na př. Karásek při svém 'Sexus necans' – přece i tam kniha esenciálně pohanskou není!... Piši přece výslovně: 'Vezměme na př. jmenovanou knihu Karáskovu. 'Kniha pohanská' dal jí Karásek podtitul, ale vlastní essence pohanské je v ní velmi málo. Pohanskými jsou v ní některé prvky tělesné rozkoše a smyslnosti, pohanskými jsou v ní slova, pohanskými je v ní program, jak nastiněn v básních lo, Triumphel a Bacchanal, pohanskou možno nazvat i dikci – a to zase jen v některých číslích – ale vnitřně a esenciálně zůstává kniha Karáskova knihou moderního dekadenta, který s řeckým pohanstvím nemá nic společného, ba právě v mnohých bodech je diametrálně protichůdný!... Jak si tedy vysvětliti podivnou poznámku páně Procházkovu? Pan Procházka přečetl jen větu, v níž viděl své jméno, nečetl co předcházelo, nečetl, co následovalo, vytržené větě bez logické souvislosti s ostatním neporozuměl – a pak volá patheticky, 'jak zblběně a neznale se piše o ubohé dekadenci' – a zatím je to právě on, který 'zblběně' a 'meznale' piše o mé práci. Procházkovy verše 'Prostibolo duše' nejsou křesťanské nebo dokonce katolické – to kvitují p. Procházkoví milerád. To tak ještě: 'Prostibolo duše' a kniha katolická!!

F. D.

Básník Jakub Deml vydal druhý svazek 'Slěpěji' s hojnou a krásnou uměleckou výzdobou několika umělců a slovesným obsahem velmi sympatickým. Oproti svazku prvnímu jest druhý svazček klidný a harmonický, bez trní oné rozhořčenosti, již bylo pozorovati v prvním svazku. 'Slěpěje' jakožto deník básnický začal vydávati P. Jakub Deml k vybičování svého přítele básníka Otakara Březiny. Ale v dalších číslech bude mít také spolupracovníky i ve slovesné části. Tak ve 2. čísle otištěna krásná básnická apostrofa Jaroslava Durycha 'Pívi Desátému'. Přejeme knězi a básníku Jakubu Demlovi, letos čtyřicetiletému, k dalším desítkám mnoho

zdraví a klidu i všeho, co by mu umožnilo další uměleckou tvorbu v pokoji.

Jensen a Jørgensen. Nedávno vyšel v Praze český překlad Jensenova románu 'Královův pád'. Jest to historický román z doby, kdy se rozpadávala severská říše, zbudovaná r. 1397 unií Kalmarskou, z doby, kdy na sever začal vnikati protestantismus. „Královův pád“ je kniha smutná a pustá, bezútěšná, a když jsme ji dočetli, vzpomněli jsme si na ten klidný a utěšený jas, svítící z knih Jørgensenových. Zdá se, jakoby v poslední době zájem o Jørgensena u nás poutchl, a bylo by žádoucí, aby naši katolíci spisovatelé, kteří

znají dánsky a milují Jørgensena, uvedli u nás ve známost, alespoň ukázkami v časopisech, další jeho knihy. U Jørgensena jest smutek, u Jørgensena radostný klid. A. N.

O Adolfu Kašparovi četli jsme v českém krajiněském listě slova pochopení a uznání, která zaslouží, aby byla zachována. Píše se tam: 'V Prostějově byla otevřena výstava děl členů sdružení výtvar. umělců moravských. Nejvíce pozornosti vyvolávají čtyři obrázky mistra Adolfa Kašpara: Zima na Rusavě, Sochař, Zpěvák a Děvče s májíčkem. Umělecký kritik olomouckých 'Droudů' uměním Kašparovým je nadšen a říká, že tyto čtyři obrázky Kašparovy zabily celou výstavu, že není možno dívat se na zbývajících 80 až 100 vystavených prací, postojíme-li chvíli před uvedenými Kašparovými akvarely. Čemuž věříme. Adolf Kašpar je malíř z Boží milosti, žádný lidový malíř, o němž by se směly napsati tři nebo čtyři řádky, ale básník v akvarelu, umělec, nad nějž většího nemá dnes Morava, ba v akvarelu vůbec české umění. Vodová barva vyžaduje ducha jasného a čistého, ruku absolutní jistoty, nehalancující a nekolisavou, oko jediným pohledem k podstatě věci nebo osoby malované pronikající a definitivně uhadující náraz tón, teplo, harmonii nanášené barvy. A. Kašpar je aristokrat mezi malíři v nejkrásnějším významu toho slova, má ruku vpravdě šlechtickou. Jak on jedním růžově bílým tónem namaluje zimní kraj, několika hnědými skvrnami, pouze nedotažením barvy od sebe oddělení zachytí lidi, sedící na sánkách a celý obraz zladí do jedné tóniny! Jak on od malounkého čistého bodu na tváři (špičku nosu) až po plášť, jedním tónem zaléváný, lehce a neutahaně maluje svého rozmarného zpěváka, jako by si jenom hrál a ne maloval, tak samozřejmě a svěže! Jakou on něhu vkouzlil do portretu děvčátka s májíčkem, do její hlavy,

rukou, bílých šatů na bílém pozadí! Jak to všechno se až nadnáší lehkostí a jarem, vkusem a krásou! Jak jsou všechny jeho akvarely čisté a jasné, svěží, až průhledné! Jak nevýslovně krásný jest půvab v jeho tak prostých a tak jednoduchých pracích! Ach, ano: Kašpar! Nám stal se zvlášť drahým nedostizitelnými obrazy v 'F. L. Věku' a 'Babičce' — z našeho kraje — a živěji zatanul nám na mysl, když viděli jsme úžasné kresby 'tvrdošijných', o nichž E. Edgar napsal, že nelze na ně vůbec hledět!'

Nové bibliofilské nakladatelství jest 'Grafikona', Praha-V., Mikulášská tř. č. 15. Chce vrátiti knize její původní, umělecký význam. Dietní ruka umělcova má se chopiti její úpravy, a dobré umění knihtiskařské a kniharské s veškerou svou bohatostí ručních technik má oditi knihu vnějším rouchem úměrné vnitřnímu jejímu obsahu. 'Grafikona' vědomě navazuje na umělecké tradice středověkých pisarů, kteří vytkli jasné směry a cíle úpravy knihy jako uměleckého díla. Jedině ona křása prvotisků, tedy tisků středověkých spočívá právě v přejmutí názoru těchto starých pisarů a v úplném přimknutí se k nim, pokud to technická stránka dovoluje. Jako první číslo 'Knihovny Grafikony' vylána jest Starozákonní píseň písní v metrickém překladě orientalisty Dra. Rudolfa Dvořáka, jenž napsal i úvodní studii. Technická a umělecká úprava vedena byla malířem V. Röhlingem, který ji vyzdobil slohovou jednotnou úpravou všech stran původním ornamentem. třibarevným dřevorytem provedeným. Kromě toho jest kniha zdobena 8 velikými iniciálami s orientálními ornamenty. Cena vázaného výtisku 32 K. Jest též několik exemplářů s ručně malovanými iniciálami a vinětami za 150 K. Celkem vydáno 250 výtisků. Základní chybou tohoto nákladného a krásného vy-

dání jest, že vydavatelé pohlížejí na Píseň písní jako na pouhou orientálskou báseň erotickou, tedy dívají se na ni očima germánský protestantskýma, kdežto právě porozumění i směrnicí pro uměleckou výzdobu byli by našli v poetických Homilích svatého Bernarda o Starozákonní písní písní, kdež mistré zachycena věkovitá mystická tradice starozákonní i křesťanská. A. N.

O sociálním poslání umění mnoho se mluví, ale zatím často přímo a úmyslně se znemožňuje, aby širší vrstvy staly se vlastníky umělcova díla. Na některé takové případy poukazuje zcela správně Miloš Klicman v referátě o poslední pražské výstavě českých grafiků (Mod. Revue 1918, č. 4). Jsou to především nesmyslné přemrštěné ceny, jaké mohou platiti jen váleční zbohatlíci, kteří v uměleckých dílech zabezpečují svůj pochybně nabytý kapitál. Až se změni poměry, budou jej ukládati jinam, umělci však ztratí stálý okruh odběratelů, které k nákupu grafik vede číe umělecký zájem a kteří, jak známo, nepatří k vrstvám nejbohatším. Omezený počet výtisků jest omluvitelný u leptů, ale u dřevorytů, kde možnost otisků jde do tisíců, je troufalost některých cen až ohromující . . . Ale dějí se věci ještě podivnější, téměř neuvěřitelné. Tak třeba s dílem M. Svabinského, zvláště s portrétem Al. Jiráska. P. Gamma o něm píše, že by měl zdobiti každou českou domácnost – zatím jinde v katalogu čteme, že byl vydán pouze ve – 30 výtiscích – a pak že se deska zničila . . . A kolik jiných desek nese tolež stigma zničení! Tak vědomě dávají se do rukou válečných zbohatlíků umělecká díla v nejomezenějším počtu výtisků, aby měli, až přival peněz se zastaví, hodnoty, jejichž cena pro jejich vzácnost bude ještě stoupati. A na ty, kteří s nimi i za největší lásky k umění nemohou soutěžit, nezbude zničením desky

možnosti, aby si zjednali třeba později stejný exemplář. M.

Literární způsoby duševní slechty Pan Arnošt Procházka, vydavatel 'Moderní revue', a pan F. X. Šalda nemohou si vzájemně přijíti na jméno. Oba pozbudou duševní rovnováhy, když mají mluvití jeden o druhém. Pan Arnošt Procházka nedoveďe při jméně 'muže vedlejších možností' (jak Šaldu vždy nazývá) zachovati klid, a pan Šalda odpálčí stejnou mincí. Nazývá Arnošta Procházku 'zakérnikem bez rytířskosti a noblesy, záštim otráveným pomluvačem a nacti-utračem'. Takových korálků bylo by lze nasbíratí u obou celé řetězce, nad nimiž se musí zamyslíti poctivý venkovský pozorovatel českého literárního života. Blatouchy obyčejně rostou na bahně a na močálech, a literární nezpůsoby daří se jen tam, kde jest pro ně prosíředi a půda. V Praze četní kavárništi zahálčejí a sensace chytivá 'literární' cháška nejraději čtou osobní polemiky rázu klepašského. Literární klevetnictví v našich drobných poměrech bují nesmírně. Venkovský přítel a čtenář české literatury, na nějž často pražský literární floutek dívá se pohrdlivě jako kdysi ta velkoměstská myš na sabsinskou myš v satíře Horatiově, nezná sice pražských kavárnišských klevet, ale zná kladné hodnoty literárního díla Procházkova i Šaldova, a nemá z toho nízkou radost jako pražští klevetníci, nýbrž lituje toho, když vidí, že lidé, které ctí, tak se navzájem častují k radosti literární luzy, jež jest neméně lehkomyšlná nežli ta slechtická generace z r. 1818, již varoval kdos slovy: 'Mladí páni, pozor dejte, abyste království neprobanketovali.' Nedbali a probanketovali. A. N.

Polské literární a vědecké časopisy za války utrpěly ještě mnohem více než na př. naše. Proč, je snadno vysvětlitelné. Jen málo jich přečkalo s bídou nejkrutější bouří. Dřívrozenou smrtí právě při počátku války doko-

nal věkem (48. roč.) i objemem úctyhodný krakovský měsíčník *Przegląd Polski*. Pak náhle sražen a dosud se nevzpamatovala. dlouhá řada vážných revuí i menších listů, na př. *Krytyka*, *Książka*, *Museion*, *Swiat Słowianski*, *Echo literacko-artystyczne*, *Przegląd Narodowy*, *Sztuka*, *Rydwani*, *Życie Polskie* a m. j. Udržel se krakovský katolický *Przegląd Powszechny*, jenž zvýšil značně předplatně, ale omezil své rozměry na polovici a vychází jednou za dva měsíce. Podobně varšavský *Sfinks*, jenž vydal vždy několik čísel nejednou s velkým opožděním, literárně-historický čtvrtletník *Pamiętnik literacki*, více odborný měsíčník *Przewodnik naukowy i literacki*, pak *Przegląd filozoficzny*, *Przegląd oświatowy*, *stary* *Kwartalnik historyczny*, r. 1914 vznikly literární a politický měsíčník *Mysl Polska*, jenž však letos, zdá se, zanikl, a několik listů pedagogických i odborných. Na kulturních zříceninách jen zřetelně začaly vyrůstati nové listy. Tak r. 1916 politicko-literární měsíčník *Rok polski* a v Krakově obdobně *Kultura Polska*, jež od r. 1918 změněna v týdeník věnovaný všem oborům kulturním, politickým i sociálním. V polovici r. 1917 založen v Poznani čtrnáctideník *Żdźrój*, pěstující umění a duchovní kulturu, pod redakcí Jiřího Hulewicze. Letošní ročník přináší také překlady z Jiřího Karáska ze Lvovic, pak pravidelné překlady básníka Miriama z různých literatur. R. 1918 vznikly v Krakově *Maski*, list pro literaturu, umění a satiru, vycházející třikrát za měsíc pod red: Tad. Świątki. Do dosavadních čísel přispěli ze známých spisovatelů K. Drzerwa-Tetmayer, L. Rydel, Wł. St. Reymont, Wł. Orkan, Kar. Irzykowski, Tad. Nalepiński a m. j. E. M.

Bibliofilství jest sice krásná snaha a jest nám v zásadě sympatické, a vítali bychom co nejsrdečněji četné bibliofilské edice české, kdyby nebylo

tolik krvavé a usmrcující bídý všude kolem. Záliba pro krásnou knihu, jakkoli sama v sobě ušlechtilá, může se změnit i v jakési estetické rozkošnictví, a odporuje křesťanskému citu, kochati se krásnými knihami v době, kdy miliony našich bratří a sester trpí nedostatkem těch nejzákladnějších potřeb životních. Pohoďte trochu s chudými, k smrti utrápenými ženami z lidu, jež nemají ani boty ani prádla ani chleba, ba často ani peněz, a když cítíte křesťanský a tudíž i sociálně, zajdě Vám chut po krásných knihách. A. N.

Moravské kolo spisovatelů vydá jako členskou premii knihu veršů moravského básníka Fr. Taufra *Zhudebnělý život*. Taufel stal se nezvůlným na ruském bojišti.

Kolo hrvatskích kniževníků spolek to katolických chorvatských spisovatelů unesl se, že bude vydávati literárně-vědeckou knihovnu. Prvním svazkem budou sebrané básně Jiřího Arnolda. Každý rok vyjde 12 svazků.

Ze slovenské literatury. Petr Kompiš vydal se spisovatelkou Petrovskou společně knižku *Slovenských rozprávok*. Vyšla v Džerově. — Vydavatelské družstvo v Turč. sv. Martině chce pokračovati ve vydávání sebraných spisů Vajanského a Kukučínových. — slípa' miní vydávati sebrané spisy spisovatelek Vansové, Šoltesové, Umravy a Podjavorinské. Do roka by vyšlo od každé spisovatelky po svazku.

— V Pešti mají připravenou k tisku *Čítanku pro slovenskou mládež*. — Hviezdoslav chystá svazek kratších básní epických a svazek dosud netištěné lyriky, vzniklé za války. Překládá též Goethova *Fausta*. — Pracuje se na francouzské anthologii ze slovenské literatury a maďarské ze slovenských básníků.

— V Ružomberku chtějí vydávati *Sborník slovenské mládeže* a oživit zaniklé *Nové Časy*. *iživena* miní zvětšiti svůj objem.

že všichni čtenáři se zájmem tuto prvou knihu mladého našeho spisovatele přečtou. Objednávky vyřizuje koncem tohoto měsíce nakladatelství Družiny v Olomouci, Dolní nám. 17.

Za velmi snížené ceny nabízíme odběratelům „Archy“: Revue „Meditace“, ročník II., III. a IV. po K 4.50 (mimo poštovného), „Obrození“ roč. I. za K 5.40 (mimo poštov.), „Hlídka literární a umělecká“ ročník I. za K 1.80 (mimo poštovného); dále knihy M Javorník: Ovoce života, povídky, celoplatěná vazba, za 1 K, neváz. za 50 h, Ant. Hruza: Ze svahů příkrých, povídky, celoplatěná vazba za 1 K, neváz. za 65 h, (obě vázané knihy se hodí velmi dobře za příležitost. dárek), John Keats: Večer sv. Aněžky, za 50 h, Oldř.

Novotný: Krupěje světa, básně, za K 1.60, F. Leubner: Smrt kmořička, básně, za K 1.60 (jediný výtisk), Jan Joergensen: Kniha poutníkova, za K 1.50, Fr. Odvālil: K. J. Huysmans, studie, za 1 K, F. H. Bukovec: Pán píchází, básně, za 60 h, Dr. Al. Lang: Jindřich Suso, studie, za 3 K, Fr. Bílek Traktát za 1 K, Sheehan: Lukáš Delmege (I. díl románu) za K 1.50. — Dále nabízíme M Žunkovíč: Rukopisové Královédvorský, Zelenohorský a Piseň pod Vyšehradem. Nádherná výprava malíře Jano Koehlera. Cena K 2.20. Poštovné při odeslání knih účtujeme zvlášť. Objednejte zavčas, ježto některých knih jest malá zásoba.

Reklamujte zavčas čísla, která jste nedostali.

Družina literární a umělecká v Olomouci, Dolní nám. 17

vydala a nabízí tyto knihy:

K. Dostál Lutínov: Šlehy a něhy. Sa-tyrické verše. Cena K 1.80.
Fr. Dohnal: Zklamáné touhy. Básně. Cena K 2.10.
Gab. Ronaj: V městě. Slovácké drama. Cena K 1.70.

Ratolest olivová. Potěšná knížka pro vojáky i nevojáky. Neváz. K 2.60, váz. K 4.--.

J. Vyhliďala: Znáš ten kraj, kde ha-nácké palmy kvetou? a J. Hofera: Povídky z Kopic jsou rozebrány.

Administrace „Archy“ v Olomouci, Dolní náměstí 17

nabízí, pokud zásoba stačí, za snížené ceny:

I. ročník „Archy“	K 4.50
II. ročník „Archy“	K 4.90
III. ročník „Archy“	K 4.50
IV. ročník „Archy“	K 4.50
V. ročník „Archy“	K 5.50

(Přiloženy jsou „Písmě tvardá“.)

V knihárnici „Evy“ vyšly:

1. svazek Gab. Ronaj: Pane, smířuj se nad námi. Básně. Cena K 2.10.
2. svazek Fr. Štířovský: Půlnoční světla, básně. Cena 90 hal.
3. svazek B. Konařík-Bečvan: Judita, povídky a východní Moravy. Cena K 2.40.
4. svazek Jos. Pospíšil: Staříkát filosof a jiné povídky. Cena K 3.80.

ARCHA

Měsíčník
pro literaturu, umění, kulturu a život
s přílohou

ARCHIV LITERÁRNÍ

Číslo

9

Ročník VI.

OLOMOUC

1918

Vydává Družina literární a umělecká

„ARCHA“ s přílohou „ARCHIV LITERÁRNÍ“ vychází měsíčně vždy 15. dne.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál
Lutínov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Stří-
žovský a Ladislav Zamykal. Redakce je
v Olomouci na Dolním náměstí č. 17. —
„Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar
v Praze-V., Valentinská č. 22.

Na „Archu“ i s „Archivem“ se před-

plácí ročně K 14.—, půlletně K 7.—,
čtvrtletně K 3 60. Jednotlivá čísla jsou
po 1 K. — Administrace a expedice
„Archy“ je v Olomouci na Dolním ná-
městí č. s. 17. — Nepřijaté rukopisy vrací-
me tedy, byly-li přiloženy známky.
— Za vydávání odpovídá L. Zamykal.

Číslo 9. vyšlo dne 25. září.

Obsah „Archy“ číslo 9.:

Fr. Střížovský: Z nových básní. — Fr. Dohnal: Problém Krista v moderní krásné literatuře. (Pokr.) — Fr. Leubner: Můj kantor Život. — Eug. Klaudivs Kletus: Krása. — Sv. Tomáš Aquinský: Cítát. — Em. Masák: Jako hrušeň v poli. (Pokr.) — Claude Bernard: Cítát — Karel Dostál Lutínov: Z knihy „Květiny“. — Dr. Josef Kratochvíl: Ruský Newman Vladimír Solovjev. (Pokrač.) — Václav Poedne: Sv. Jan Nepomucký. — Vojtěch Ondrouch: Z mého deníku. — Eug. Klaudivs Kletus: Maják. — Rud. Stupavský: Lesy. — Fra Josafat: F. W. Foerster a křesťanství. — Boerhaave: Cítát. — Okna.

Obsah „Archivu literárního“ číslo 7. a 8.:

Gustav Lanson: Metoda v literární historii. — Dr. Otto Stehlík:
Z doby Douchovy. (Pokrač.)

Redakční listy.

Královéhradecké „Obnova“ píše:
„V 7.—8 čísle „Archy“ uveřejňuje dr.
J. Kratochvíl velice časovou úvahu o
ruském Newmannovi — Vladimíru So-
lovjevovi, který se nazývá dnes právem
největším a nejslovanštějším filosofem
nové doby. Interesantní jest stať dra.
Hejčla o číselných průpovědech v knize
Přísloví. J. Hanák zde dokončuje ob-
sažnou úvahu „Myšlenkový vývoj Ana-
tola France“. V příloze uveřejňuje V.
Bitnar „Principy psychologické styli-
stiky“. Tolik jisto, že „Archa“ v závo-
dění s jinými českými časopisy, urče-
nými pro inteligenci, reprezentuje

Zprávy administrace.

Naším odběratelům! Prosíme: na-
pište nám adresy svých přátel a zná-
mých, jimž bychom mohli poslati 1. číslo
příštího ročníku na ukázkou. Vhodný
tiskopis za tím účelem dnes přikládáme.
Nepohodte ho, nýbrž vyhovte v zájmu
společné dobré věci naší prosbě. Obě-
tujte těch pár haléřů na to.

Masákovu knihu „K branám věč-
nosti“ rozesíláme právě. Doufáme, že
bude vlněná přijata. — Podporujte náš
svěpomocný vydavatelský podnik.

Příští svazek naší knihovny ob-
shovatel bude humoresky Jar. Řehulky
„Ministranti“. Knihu zdobí Adolf

Frant. Střížovský: Z nových básní.

ČEKÁNÍ VÝCHODU.

Od krup rozšlehané nitra osení
deštěm slz jsem smáčel v hořkém umlknutí.
Vichor – šelma, u nohou již bez pohnutí
kolouchové leží krví zbrocení – ,
oddychával rytmem nedočkavým.

Do svých zahrad vyšel jsem a čekal východu.
Po kobercích duše moje vystoupila
ku zábradlí horizontu a tam snila. –
Nestvořený! Proč jen náhodu
necháváme v nitru kralovati?

Proč se harfy nechopíme u Tvých bran
na oslavu výjezdu Tvé slávy z rána,
kdy v svém majestátu nevěšmána
oblivá nás polehoučku se všech stran,
jako teplá lázeň údy zkréhlé?

Do Tvého. at Světla oči navyknou
denně patřiti a Tvoji Lásku čistí!
Z jeho paprsků pak duše bude přísti
řízu svatební i bílou albu svou
ku dni Zasnoubení Beránkova. – –

DESATERO.

Šel světem s naivním pohledem a dětským usmíváním.
Jej lidé potkávali říkouce: Blázen, nebo svatý!
Byl bláznem pro Ježíše a svou duši posvěcoval rozmlouvaje
s Bohem v skrytě.

A Boha mluvit nechával, sám poslouchaje.

Když po Rozmluvě sestupoval s Hory
svým bratřím nesa Desky Desatera,
je vidal v modloslužbě.
Když jménem Jahve-ho k nim mluvil, nerozuměli.

A září kolem hlavy jeho
– znak Poslání a Vyvolení –
tu pokládali za přelud a za věc k smíchu.
Neb jejich sluch byl ještě hudby pln,
jež zvukem k tanci nutila je kolem Telete.
Když zahřímal jim v duši, – oni bavili se.
Je zapřisáhal, – nudili se zivajíce.
Pak hrozil, – dupli si a vzdorně odvrátili hlavu.
Nuž Deskami v sléz o zem uhodil, – šli k tanci. – –
Šel tedy znovu prosit Hospodina
a nové dostal Desky, ale totéž Desatero. – –

JÁ DUŠI VIDĚL.

Já duše viděl, sestry, v tělech lidských jako skrze mraky.
Volal jsem a ony odpovídaly mi šumení sfér.
Zpíval jsem a ony zanotily tutěž melodii.
Modlil jsem se, ony týmž se chvěly citem.
Nocí šel jsem, zářily jak v říze mlhoviny.

Duše sesterské. Hle, důvěrně se nakláněly ke mně,
jako květů chomáč vánkem přítulných k sobě.

Mluvili jsme řečí nemluvněte u mateřských prsou.
Cítili jsme pouze, okamžiků blaha uvážit se nesnažili.
Rušivě jen působila neprostupnost těl.
Překážela objetí a políbení.

Cítili jsme bezpečnost; neb ač i jiných duší cesty
s našimi se křižovaly,
nikdy netkvěl jejich pohled na nás zkoumavě.
Kráčely, jak na tržišti lidé chodí sem a tam
ukojit své zájmy a též potřeb nakoupit svým domácím.

Věděli jsme, že jsme sami.
Aspoň nepoznání pozorovali jsme okoli.

Obzor tetelil se očekáváním a brunátněl.
Fialové mračen volavky řevavěly na okrajích křídel.
Ledovce hor zarděly se v lázni růžového světla.

Miliony skrivanů jsme zřeli kinitat v jeho záplavě
sypajících dolů živý prach, jenž dopadaje, zvučel lahodně,
jako vlnek kaskády, když pospichají se skal v údolí. –
Stromy, zahovořily, jak ze sna probuzené děti,
matky tvář když nad nimi se sklání s úsměvem.
Zlaté včely oblétały nás a v prázdné mední košíčky jim rosa kapala.

Květiny své listky urovnávaly, jak hejno housátek,
žlutavými křídélky když bujně třepotají nad hladinou blat.

Dálka oděla se majestátem.

Vyšlo slunce.

Věčný poslal jeden z dnů svých před Sebou.

Na okamžik zmlkl chaos.

Věci nabyly svých tvarů, barvy tónu, dálky určitosti.

Přestal sen a zrodilo se bytí.

Zhasl úsměv země.

Její tvář se šíří smíchem rozkoše.

Jako nevěsta v den druhý marně taji rozpaky.

Její milenc a manžel kráčí krokem sebevědomým

nalévaje zářem lásky prsy její mlékem pro děti. – –

Rukou zatápav, jak probuzený, chléb a víno k nebi pozdvihl jsem
k Oběti.

Duše sesterské si klekly podle mě a roucha mého přidržely se
aby jeden plamen proudil mnou a jimi při Pozdvihování. –

MLČENÍ VEČERA.

Umknutí hlasů schýlilo se ku plačící zemi.

Jako pleskot křidel racka bublal vodopád;

hájek osikový trásl šelestivě kadeřemi,

do nichž měsíc žlutý jal se první stříbro tkát.

Hory – jako za příboje vlny moře zkamenělé –

halily se v rubás mlhy průsvitné jak dech;

nad nimi z pod mraku – jako noci-matky oči bdělé, –

hvězdy dvě se třesou v bílých luny zásvitech. –

Stojím na stráni a cítím, jak šat vlhne hojnou rosou;

cvrčků klekání a hlasy ženců jdoucích pěstinou

zaznívají ke mně vzhůru. – Bílá jiskra blýská kosou;

břítík chlad, se vkrádá mlčky v tesknou duši mou. –

František Dohnal: Problém Krista v moderní krásné literatuře.

(Pokračování.)

Dále praví Vögele: 'Ibsen libuje si v úloze, dávat lidstvu hádanky. Ale sám těch hádanek neluší. Je veliký tazatel a tajuplný mlčící.' A Vögele konstatuje také ihned příčinu toho všeho: 'Náboženství nelze beztržně odstraniti z kultury. Temná znamení naší doby, jako dramata Ibsenova, ukazují nám, že i nejbohatší vzdělání a nejjemnější kultura bez náboženství stává se nadkulturou nebo lépe nekulturou. Tomu, kdo zavrhl křesťanství, nezbyvá ovšem víc už žádné uspokojivé odpovědi na nejdůležitější otázky životní, pro toho není žádného rozluštění záhad, nýbrž jen pessimismus a smrt. Ten žil mrtvý (ztracený) život . . .' Tolik Vögele – a Ibsen sám potvrzuje pravdivost jeho slov. Vždyť poslední sloznání, kterým uzavírá život svůj, jest: 'Když my mrtví procitneme, vidíme, že jsme nikdy nežili.' . . .

A podobně je tomu též u Hauptmanna. Dílo Hauptmannovo je více dílo citu nežli dílo pevné vůle a činu; jest to bolestné zápolení a tápání, je to bezpodmínečný soucit s ubohým lidským tvorem, který vymaniti se chce z tísnivého prostředí, ale nemůže, neboť nemá síly k tomu a nezná cesty z toho začarovaného kruhu, až konečně hyne pod tím drtivým tlakem. Jako Ibsenův, tak i Hauptmannův sen zůstává pouze negativním, nepřinášeje nic pozitivního. Je jisto, že z pouhé negace, z pouhé kritiky minulého a stávajícího, z pouhé roztržky se starými tradicemi, z pouhého subjektivního snění bez pevného podkladu nemůže povstati nová říše, nový svět, nové náboženství.

Naproti Ibsenovi a Hauptmannovi třetí zde uvedený, Merežkovskij, celým svým dílem volá po náboženském obrození, a sice – aspoň v dalším vývoji svého snu, – po křesťanském obrození. Ale i tu, jak dobře praví A. Vrzal, vane chlad pozitivního rozumu; ve všem tom je více učenosti než pravého nadšení, více chladné rhetoričnosti než upřímné vroucnosti, více mlučení o náboženství než skutečného citění náboženského . . . Merežkovskij dosud jen chodí okolo největších otázek, okolo otázky Boha, Krista, Antikrista, Golgothy, Starého i Nového Zákona – ale nemá pevné báse, na kterou by se postavil, nemá pravého pochopení, kterým by ty veliké otázky pojal a si je ujasnil: Merežkovskij pravdu hledá – ale pravdy v plném rozsahu nenalezá. To, co dosud podává, je měnivá, nejednotná a neživotná směs hesel starých i nových, směs starodávného montanismu a nikolaismu s moderním nietzscheovstvím, symbolismem, mysticismem a individualismem . . .

Sny o třetí říši! Myšlenka tato, myšlenka o nové budoucnosti lidstva není konečně nová ani ojedinělá. Známo jest učení Schellingova o třech církvích: o církvi Petrově, církvi Pavlově a církvi Janově, která má býti tou novou církví budoucnosti . . . Známo je nadšené horování polského filosofa Augustina Cieszkowského, autora *„Očtenáše“*, který rovněž mluví o třetím období světa, o třetí epoše lidstva, v níž teprve prý nastane úplná synthese a harmonie dosavadních rozporů . . . A podobně básníci. Třeba připomenouti jen na př. ony zhavé vise genialního Krasiňského, v nichž realizoval básnický onu myšlenku o církvi Janově, o říši to lásky čili Ducha sv. (*„Tři myšlenky“*, zvláště část zvaná *„Legenda“*; dále *„Syn Stínů“* a j.). Ovšem Krasiňski, nadšený věřící katolík, neopouští ani v tom snu o třetí říši půdu víry. U něho církev katolická neumírá proto, že by snad byla zastaralá a neschopná života, nýbrž přetvořuje se v *„Město svaté Jerusálém“* t. j. přetvořuje se pouze v jinou formu, ve formu lepší a dokonalejší . . . Naproti tomu jiní, na př. i Novalis, G. Sandová a j. označují náboženství dnešní za zastaralé a sní o náboženství novém, vše-křesťanském, všelidském . . . Není tedy myšlenka o třetí říši novou ani u Ibsena ani u Hauptmanna ani u Merežkovského. Novým je pouze způsob, kterým tuto myšlenku zpracovali.

III.

Je to nesmírně zajímavým, sledovati ty nejrůznější proudy, to nejrozmanitější a nejchaotičtější víření, jímž vlní se dnešní hladina literární a v němž hledá a bloudí a tápá ubohá, vášní a skepsi mučená duše moderní.

Když v minulém století pozitivismus a determinismus ovládl duše lidské, zdálo se, že vítězným jeho vniknutím do literatury, do umění i do života lidstvo navždy vymanilo se z moci Neznámého, Nepochopitelného, Nadpřirozeného. Ale ku podivu: Na konci toho století, jež slibovalo, že vše prozkoumá, že vše pronikne, jež zamítlo Nadpřirozené, zamítlo Boha, zamítlo víru, jež dusilo vše vyšší v člověku, každou myšlenku, a touhy po Nadzemském a Nadpřirozeném – na konci toho století více než kdy jindy pocítili jsme ono Tajemné v celé hrůze jeho, v celé velebnosti . . . A duše, která prchala, teď vrací se k němu a v něm hledá ukojení svých nesmírných tuch a žádostí, cítíc dobře, že tam skrývá se pravá jejich vlast, z níž byla vyhoštěna. Duše hledá tu svou vlast, svůj diplom šlechtický, jak krásně praví René Doumic. Nadpřirozené uzavuje se opět ve svá práva. Zpět k jednoduchosti, sebeovládání a víře, volá L. Daudet a P. Bourget (La

terre promise) . . . Dělej, co dělej, vždy zníti budou ty potopené zvony města ls (Gustav Larroumet: *Gloches lointaines.*) t. j. ta stará, pochylováním sice utlumená, ale v hloubi srdce přece dosud žijící víra . . . Vždy přemýšleti budeme o poesii bohoslužby, která tak dlouho uspávala lidský bol . . . Vždy sníti budeme jako Huysmansův Durtal o kráse katedrál, o míru a štěstí v nich . . . Vždy zamysleme se nad krásou takového výkřiku třebaš chvilkové extase toho ubohého Leliana (P. Verlaine):

«Oh, mon Dieu, Vous m'avez blessé d'amour
et votre blessure est encore vibrante . . .»

→ To jsou ty zvony města ls . . . Fr. Coppée a M. de Vogesé, Paul Bourget a J. Lemaitre, Marcel Prévost a Leon Daudet, E. Rod, P. Desjardins, F. Brunetière, Louis Veillot, Charles Monie, Fr. Jammes, Emil Baumann a j. – každý dle svého způsobu rozezvučuje ty zvony města ls . . . Či chcete jiné doklady? Slyšte výkřik Michaela Corday-e, autora *Mariés jeunes* z jeho *Confession d'un enfant du siècle* (Ne právě šťastná hříčka s *enfant du siècle*!): «Poslední víro, chraň mne! Jsem slabý tvor! Daleký ideál vzorné společnosti, jejíž doba ještě nepřišla, nestačí každý den, každou minutu nadchnouti mýsl moji.* Nemám náboženskou víru, která již v kolébce tu musí být! Věda naplňuje mne zvesněnou zvědavostí, podivem, ale je příliš necitelná . . .» Podobné vysvětlení podává nám E. Gielhart (*Autor d'une tiare*, *Claudius de l'histoire*). Studium dějin a láska k poesii přivedly jej zcela logicky ke křesťanství. A konečná slova jeho? Vkládá je do úst Rabbimu z Nicey: «Jsem jist, že Bůh nepromluvil ještě posledního slova. Zsinalé kosti, jež viděl prorok, jsou články víry mrtvých náboženství, ale jedině dechnutí ze rtů Boha postačí, aby je oživilo a znova pozvedlo.» To jest: cit náboženský nevyumírá, vymizeti nemůže, neboť je srdci lidskému essentiálním. *Stat crux. dum volvitur orbis . . .*

Je to skutečně podivuhodné, jak poměrně brzy ve Francii ona *renaissance latine* vystřídána byla tak zv. *renaissance religieuse*. A potlibně zvlnění náboženské vidíme i v jiných literaturách, vidíme i u nás . . . Dr. Arne Novák napsal nedávno při příležitosti smrti básníka Ot. Theera: «Zůstane trvalou pýchou a ctí mladších básníků českých, že naplnili své verše živoucím dechem božství, že po stezkách poznání i na cestách lásky hledali dychtivě pokorný a přece osvobozující styk s Bohem, a že tázavý, ano pochybovačný postoj, jež zaujali k mravním a společenským vztahům člověka mnohonásobně podmíněného, nezabránil jim, aby se oddali cele a bez výhrady nazírání a prožívání božského Absolutna. Ještě Macharova poesie, tak příznačná pro myšlenkové

ovzduší ve soumraku století v Čechách, rozbijela své pyšné a vzdorovité stany pod nebem, v němž není Boha, a rá půdě, odkud soběstačný hrdina občanského rozumu i pozemské vůle nevyšlá, ba necítí nejmenší potřeby vysílati modlitby. Naprosto jinou inspiraci má již rozjímavá lyrika Ant. Sovy: v první, starší své části děsí se a uniká ze světa, kde vyhyнула nejen přítomnost ale i milost božská; v druhé, kladné své půli, s jasností vizionáře a nedočkavou touhou chiliasty tuší, ba ujišťuje zrození nového božstva, které však nedlí transcendentně mimo svět, nýbrž ukryto jest v mravní cele našich očitěšných a omládlých srdcí. Dokonce pak v básnické mystice Otokara Březiny prosycuje světla a silná přítomnost Nejvyššího jména každou vizi zevního světa a každou úvahu o mravním poslání; obrazy, v které se básníku vtěluje poznání země i tušení hvězd, nejsou než znamením sprchovaného Jsoucna, a všesvětový řád mravních hodnot, do něhož myslitel pokorně vpíná své čínorodé chtění, jest promítnutím tajemné Vůle. V hlubokém symbolu nazval Otokar Březina mystický svůj vztah k Bohu (posledním zráním): ano, na těchto vysokých a samotářských drahách slunce a myšlenky prožívá své polední vání moderní naše básnictví. Z mladších našich lyriků, kteří samostatně pokračují v dráze prokopené tvůrčími činy Sovovými a Březinovými, nevyrovná se Otokaru Heerovi žádný myslitelským i básnickým úsilím o proniknutí k záhadě božství a obrození se unavním stykem s ní: autor (řlkosti a nadějí), (Všemmu na vzdor) i (řaěthonta) stojí dnes uprostřed uměleckých svých druhů jako vlastní metafysik pokolení pobřezinovského.¹

Ano, to jsou ty zvony města Ist A ty zvony zní, budí ohlasy, palčivou touhou naplňují duši – a duše touží a hledá ukojení. Mnozí hledají ukojení té touhy v křesťanství -- ale ne všichni nalezají. Ne všichni jsou tak šťastni jako na př. Joris Charles Huysmans, François Coppée, Adolphe Ketté, Charles Morice, Francis Jammes, Paul Claudel, Johannes Jørgensen, Herrmann Bahr a j., kteří po bouřích a hledání, po dlouhých bojích, po mnohých, nyní šťastně překonaných pochybnostech – jak píše jeden z nich, Charles Morice, ve veřejné zpovědi básníku-knězi Louis Cardonnelovi – vrátili se k víře jako k pevné bási života, po bludné plavbě zakotvili v přístavě a v něm našli ukojení touhy a spočinutí nepokojného srdce.

Ale, jak již řečeno, ne všichni jsou tak šťastni. Více jest těch, kteří naléztí nemohou.

A z těch, kteří naléztí nemohou, jedni vrací se ze své výpravy smutní a zoufalí, znechucení sami nad sebou, unavení marným hledáním . . .

Piere Loti, v touze vzkřísit víru svou, putuje do Svaté Země, na místo, kde Ježíš se narodil, kde trpěl a umřel, v noci sám a sám jde na horu Olivetskou, tam padá na svou tvář, o studenou skálu chladí horké své čelo a klečí a čeká, jako ten kněz Petr v Zolových Lurdech na zázrak . . . Nedočkal se ovšem . . . Bůh nečiní zázraků na zavolanou, pro experiment . . . Víra nevrátila se zázračně do srdce Lotimu . . . Smuten vrací se za ranního šera s hory Olivetské a smuten končí referát o své pouti v knize Jerusaleém: 'Vracím se do scivilisovaných sfér stejné smuten a zoufalý, jak jsem jím byl, ubíraje se na východ a vlastně ještě smutnější, poněvadž okraden o naději. Hledal jsem Krista a nenalezl jsem ho – nevstal z mrtvých v mém srdci. Myslím, že jsem ho nedovedl hledat a věřím, že může-li na tomto smutném světě být útěcha nebo opora, tož jest jen v něm. Ale prosím ty, kdo ho touží hledat, ať nejedou ani do Betléma, ani do Nazareta, ani do Jerusalema, ať ho hledají ve vlastním srdci a v prvním lepším chrámu, jež uvidí na cestě . . .'

Jiní, nemohouce dospěti osobního Boha a chtějíce přece vsugerovati si jakýsi kladný výsledek svého hledání, namlouvají si různé odpovědi na svoje otázky a místo osobního Boha kladou fikci, ježž původ nutno hledati ne mimo člověka, nýbrž v člověku samém. Tak M. Gorgij v povídce 'Zpověď'. Jeho Matvěj z této povídky trápen různými pochybnostmi o milosrdenství Božím, o původu zla ve světě, o cíli a smyslu života, hledá odpověď na tyto otázky. Hledá ji v nitru svém, hledá ji u kněží, hledá ji v klášteřích mužských i ženských – marně: není nikoho, kdo by mu dal uspokojivou odpověď a palčivé záhady rozluštil a vysvětlil. Až konečně poutník Jona, kněz suspendovaný pro pobuřování lidu, odhalí mu roušku z těchto záhad, vysvětlí mu smysl života, vysvětlí mu pravý pojem Boha, že totiž 'Bůh a Kristus není nikdo jiný než lid sám' čili jinými slovy, že Bůh je smyšlenka, je pouhá fikce, pouhý výplod lidské fantasmie, tedy ne Bůh je tvůrcem člověka, nýbrž právě naopak člověk je tvůrce Boha a zároveň Bůh sám, neboť Bůh není mimo člověka, nýbrž v člověku samém a pouze v něm samém je hledati spásu. 'Bůh je syn ducha lidského . . . Den, kdy si lid uvědomil nevyhnutelnost rovnosti lidí, byl dnem narození Kristova . . .'

A jiní v bezútěšném stesku zachycují poslední třišt světelných linií a kouzlí z nich snívě obrazy a šeptají si snívě pohádky, aby jimi aspoň na chvíli uspali bolesti mučené duše – jako ten Strindbergův nešťastný Borg (v románě 'Na břehu mořském'), který ve chvíli největších úzkostí, ve chvíli, kdy blízký je šílenství, žebroní po kazateli, aby mu vypravoval pohádky . . .

A jini opět, nemohou naléztí pevné báze pro svou vagní touhu, hledají různé náhrady, jež mají jim nahraditi ztracený chrám náboženství. Jednomu stává se takovou náhodou umění, jinému věda, jinému jakési sebeopojení a p. 'Potom' — píše Dr. Lorenz Krapp — 'schvátají v Berlíně a v Londýně v tisících na Reinhardova nově obživlá dramata vnitřní bídý a nutné touhy duše po zázračném: slyší ve 'Králi Oidipovi' zástup lidu volati po pomocníku a záchranci, naslouchají z cukajících rtů vyvrženému vykřiku: 'Králi, pomoz!' — nebo naplňují v Londýně nesmírnou dvoranu, v níž Reinhard v posvátné době vánoční dával své 'Mysterium', matný to odlesk kulku katolické církve, nebo chvějí se v Londýně v koncertní síni při Oratoriech Elgarta, nejslavenějšího hudebního skladatele metropole světové říše a zároveň věřícího to katolika. Ale jiti ke prameni, z něhož čerpá všechno toto umění tajuplného, nad nahou, holou skutečností stojícího posledního konce, to nepřipadá jim na mysl.'

A zjevu tomuto obdobné najdeme některé podivuhodné zjevy v moderní poesii dekadentní.

Či není na př. podivuhodným, jak z takového Charles Péguy, který začal svou literární dráhu jako socialista a přítel Jauresův, stává se nadšený oslavovatel Panny Orleánské, stává se hlasatel milosrdenství Božího a lásky Kristovy k hříšníkům, hlasatel důvěry v pomoc Marie a svatých...? Ale je to charakteristickým nejen pro Péguy, nýbrž i pro jiné zjevy obdobné: Ukazuje cestu k Bohu, cestu k církvi, cestu do domu otcovského — ale sám do toho domu se nevrací; zdůrazňuje, že je katolik, hlásá rozkvět života katolického — ale sám žije bez svátostí... Zůstává na půl cestě, neboť nemá síly, aby překonal překážky — hlavně rodlinné — které se mu stávají v cestu, nemá síly, aby doplul a zakončil v přístav. 'Oddal se,' praví Batifols, 'nebezpečnému klamu, že Bůh jej zproští toho, aby musil jiti cestou obvyčejných věřících. Také filosofie Bergsonova působila na něho nepřiznivě potud, že popřával mnoho volnosti citovosti a v katolicismu miloval ne uspokojení rozumu, nýbrž citu, jak dokazují mnohé z jeho výroků: Patřím k těm katolíkům, kteří by ochotně dali sv. Tomáše za Stabat, Magnificat, Ave Maria a Salve Regina.' Nebo: 'Jediná věta sv. Ludvíka nebo Jeanny d' Arc převáží celého sv. Augustina...'

Nebo není to podivuhodným, jak Jiří Karásek ze Lvovic vedle knihy 'Sexus necas', knihy, která je pohanskou nebo aspoň chce býti pohanskou, dospívá ke knihám jako jsou 'Hovory se smrtí' a 'Gotická duše'? Jako ten Huysmansův Durtal, tak i ten Karásekův hrdina 'Gotické duše' v uklidňujícím šeru katedrál hledá cestu k víře, hledá klid a spočinutí pro duši neklidnou a chu-

ravou, pro duši žízňící po pravdě, ale hynoucí skepti a hrůzou šilenství... Nebo čtete v „Hovorech se smrtí“ takový „Sonet extatický“, „Modlitbu k Pánu Ježíši“, „Ukřižovanému Kristu“. Čtete takový vzdech sv. Teresie de Jesu:

Mne, Bože, nepohnul jsi nebem svým,
jež jsi mně slíbil, bych Tě milovala;
mne peklem nepohnul's, jež ohněm sálá,
bych tebe netknula se slovem zlým.

Tys, Bože, sám mne pohnul Ty, jež žrím,
jak lidská zášť jej na kříž přibit dala!
Ty, k němuž proto jen jsem láskou zplála,
že zmíral jsi, jat strachem smrtelným:

Tvá láska dojala mne neskonalá.
I bez nebe bych tebe zbožňovala,
i bez pekla se chvěla před tebou.

Nic, Bože, nedej mi za lásku mou:
I kdybych v to, věc doufám, nedoufala,
jak dnes bych tebe stále milovala!

Žádný katolický básník nemohl by vyjádřit krásněji tu velikou, bezpodmínečnou lásku k Bohu, která miluje Boha pro něho samotného, ne pro nebe, které nám slíbil, ne pro peklo, kterým nám hrozí, nýbrž jen pro něho samotného, pro tu Jeho lásku neskonalou, pro kterou za nás na kříž dal se přibít... A přece, když analyzujeme to v psychologické souvislosti s ostatními básněmi Karáskovými, poznáme, že je to vše Bohužel jen literární gourmanství, že je to archaická evokace katolictví, že je to jen inspirace liturgií a kultem, ale nikoliv výron vlastního přesvědčení, nikoliv ideový důsledek víry evangelii. Básník katolictví chutná, nikoliv prožívá. Chutná katolictví, právě jako v jiných básních chutná pohanství. Sám touží v sonetě věnovaném I.vu XIII.:

Jak lampa z ametystu srdce svoje
bych zavěsit chtěl v Chrámě Církve svatém,
však barvy pohanské v mém snění hýjí.
Ve vlasech růže, rozkoš hříchu zpívám.

V pravdě však není Karásek ani pohanský ani křesťanský. Jsou mnozí podobní jemu. Jsou to duše, které zůstávají na půl cestě, mezi dvěma světy, ale v žádném z nich není pro ně domova.

(Pokračování.)

František Leubner: Můj kantor Život.

Kdys kantor i škole utíká
a sedá k varhanám.

Jak tichem by zavály mocné bouře dechy
a prudce letěly až k dálkám, mimo obzor!
Mne letmo nesou víry zvuků
snad k Edenu až branám,
co hory pode mnou, jen hory, hory,
vlní se temeny hlav
na let plynoucích mlčících mraků,
a výslunná hladina modrého moře
pokojně dřímá
pod bílými útesy skal,
kdež hluboko roviny kruh
jako jezero mrtvých vod
pod spadlým lupením podzimmích hájů
mění jen nádechy barev
do žhoucích světél a hasnoucích stínů.

O země, země,
mně v rozesnění
mlčí tvoje píseň?
Či tvoje to právě píseň
do slov nepoutaná
mne čeří a vlní a závatně jímá
a unáší ducha odletem k tobě
v oblasti vysoké,
k propasti hluboké,
bych jasněji znal a hlouběji ssál
velebný tvého života dech?

O moře, moře, zvuků bohaté moře,
k setkám bouří a sladkým nebes mannám
jdou z tebe opět oblaky tiché
na hoře tlumený vzdech,
na kletby plamenný žeh
i modlitbu touhy v úděsy zla?

Má duše tone do moře zvuků,
má duše vane s výdechy země,
má duše nebi podává ruku,
má duše volá po zemi němě,
plápolá, hasne;

vír ji hrouží do hlucha nepaměti – –
z pěn šumných letí, letí,
z návratu žasne!

A dlouho, dlouho,
divem hudby
v rozesnění bloudí, bloudí
Probuzena,
touží po výkladu písně –
mlčky kmet Život bez planých slov
otecky mně ruku pravou
nad skloněnou žehná hlavou,
levou potmě do tmy loudí
hluboké tony.

Má duše jhne a taje.
Snih jak
z niv teple měknoucích
slz praménkem proudí,
ač nová to míza životná
klečících zrn.

Eugen Claudius Kletus: Krása.

Jaro má tisíce květů. Mám naději v radostnou Věčnost Tvou
Noc má miliony hvězd. Mé naděje jsou čisté a plamenné.

Kriste, miluji Tě.

V zahradách jablka uzrávají. V mé duši je smír, neboť od-
vrátil jsem se od vášně a neřesti.

Viděl jsem mrtvého slavíka. Tak klidně ležel pod ratoletí
liskovou, jako by spal. Ale hrobařík již přelézal pěrka ptáčkova.
Po smrti je rozklad. Ale já nechci duševně zahynouti, protože
jsem poznal nesmírnou Lásku Tvou!

Zpívám o štěstí svém, neboť dvěře ráje otevřela mně milost
Tvá a mám potřebu radovati se.

Vše, co budu činiti, určím k oslavě Tvé. Mé myšlení bude
beze stínu a skutky mé bez hany, neboť to vše bude k oslavě Tvé.

Svatá katolická a apoštolská církev kráčí volným krokem
střední cestou mezi protivnými sobě bludy.

Sv. Tomáš Akvinský, Opusc. cont. graec. c. 9.

Šm. Masák: Jako hrušeň v poli.

(Pokračování.)

Než brzy její upřímnost doma povolovala. Nechtěla rmoutit tetičku lícením, jak její názory o mnohých lidech byly zklamány a jak někde divně se k ní chovají. Cítila dobře, že v některých rodinách přijímají ji s jakousi ostýchavou úctou a přeplatou laskavostí, jež jí zahanbovala. Ale jinde, zdálo se jí, volají ji na práci jen ze zvědavosti, z hrdosti a zlomyslnosti, aby se mohli tím pochlubiti jiným, jí pak, aby ukázali svou povýšenost, své bohatství a její chudobu. Četla to v jejich pohledu, vycítovala ve zvuku hlasu i v každém sebevědomém pohybu.

„Proč?“ uvažovala často, sklánějíc hlavu nad šitím, „sproč mě ponížují?“ Dráždí je práci v kříži sehnuté moje bílé ruce a vysoká štíhlá postava? Vidí ve mně stále ještě jen neteř farářovu, jež sedávala kdysi v kostele ve zvláštní lavičce? Či jsem sama vinna? Ublížila jsem jim někdy, třebaš jen nerada?

Nebyla si ničeho vědoma, a tak rostlo v ní přesvědčení, že trpí nevinně: trpí proto, že je sirotek, že lidé jsou zlí a pyšní, že neměli rádi stýčka a vůbec kněží, že jsou nepřáteli víry... Toto přesvědčení působilo jí sice chvílemi bolest, ale na druhé straně zase dohlávalo jí ceny ve vlastních očích a zvyšovalo její hrdost. Uzavírala se v sebe ještě více, a když leckde bylo jí slyšeti nějakou divnou poznámku nebo narážku, semkla jen pevněji své úzké rty, schýlila hlouběji hlavu, aby neprozradila ani zrakem své bolesti, ale mlčela. A svým mlčením často jen dráždila povítlavé selky. Žádaly si kromě práce i zábavy, toužily uslyšeti vždy řadu novinek a třebaš i pomluv o té neb oné. Italky jinak to uměly! Bávaly již tím, jak pletly vlastinu s češtinou i němčinou, takže docházelo často k různým vtipům, a svým smíchem oživovaly celý dům.

„Je dosud pyšná,“ říkalo se o šfarské¹ Hedvice, „jako bývala včelky. A přece jest u nich bída, jinak by nechodila šít... I tvářičky spadly a prstečky zdrsněly... lnu, každému hraji chvílku...“

„Právě takové bývají nejhorší. Rády by, aby jim člověk jen sloužil, jídlo nosil a ještě se bál, aby jich něčím neurazil... Ano, všude nemůže být jako na faře...“

Málokdo se zastal dívky, již znenáhla práce ubývalo, až pojednou ustala docela. Přikvapilo opožděné jaro a zavolalo všechny do polí, s nichž jakoby divem zmizely spousty sněhu. A příroda jako by chtěla dohoniti, čeho zanedbála, skoro přes noc odívala se zelení a ozdobovala se květy. Probudil se i panský park, roze-

zpíval se tisícerými zvuky a nadýchal se i do domku otevřenými okny jarní vůně.

Všechno venku kypělo novým životem a ruchem, jen duše Hedvičina jako by odumírala životu. Otrávil ji nemoc, jaké dosud nepoznala: nuda. Zvyklá býti stále zaměstnána, byla nyní odsouzena k nečinnosti. Fara, malé domácí hospodářství, strýček, drobné domácí práce a ve chvílích oddechu četba stačily vyplnit její mysl. To všechno nyní přestalo. Malou světničku snadno by uklidila Františka sama. A k ručním pracím nebylo vůbec látek. I knihy strýčkovy byly již přečteny, mnohá několikrát. A neměla skoro ani chuti k četbě, jež jí bývala vždy jen sladkou odměnou a odpočinkem po práci. Zmalátněla na duchu, otupělá nudou sedávala u okna a hleděla přes nízké střechy vesnických chalup do neurčitých dálek. Jako by mlha zatáhla všechny jasnější výhledy její duše, ač venku zářilo slunce a jásali ptáci.

Chodila sice ráno s Františkou do kostela, ale cítila, že nevolá ji tam churavé srdce, nýbrž zvyk. Ba v kostele právě při vzpomínkách na šťastné chvíle tu ztrávené uvědomovala si nejnepříjemnější bezúčinnost nynějšího svého života i vnitřní svou suchost, vypráhnlost a prázdnotu. Ani zde nedovedla duše ponořiti se do čistého zřídla modlitby a opojiti se rozkoší důvěrnějšího obcování s Bohem. Nedojata vracela se do samoty, s obavou, jak přezítí nový dlouhý den. V očích Františčiných četla, že jí sice rozumí, ale nemůže pomoci; že i sama trpí něčím podobným, ale přijímá to mlčky a oddaně s pokorným vědomím, že ke vzrůstu setby je třeba slz a že i slzy jsou darem Božím, perlami, jichž nezrodí duše vyschlá a zatvrdlá . . .

Cestou do kostela potkávaly ženy a dívky, jež spěchaly na pole, na luka, jely s povozem nebo prohýbaly se pod těžkými nůšemi čerstvé, orosené trávy. Pohledy jejich, zlé i závistivé, — zdálo se Hedvice — říkaly: Ty ženské z fary mají časy, nic nedělají, jen si hoví, do kostela procházkou si chodí, — a zatím sama jim záviděla, že mohou pracovati . . . Nabídnouti se k polní práci? Také na to pomýšlela, když ustávalo šití a všechno ve vesnici se rozběhlo do polí, zmínila se o tom i ve kterémsi statku, ale hned ochladla: podívali se na její malé, bílé ruce a zasmáli se, tak že pochopila, jak jí podceňují. Zvykla by i těžké práci a dokázala by jí — myšlila si pak sama — ale dopadlo by to asi hůře než se šitím. Ženy pracovaly tu na polích i před válkou, a je jich tu tolik, že se ani nedostane všem zaměstnání. Děvčata, jež chodila dříve do továren v městečku, jsou doma, protože továrny omezily nebo zastavily svou práci, a čekají s touhou, kdy si je zavolají ze statků na výpomoc. Vrátila se většinou i ta, která slou-
270

žila v Brně nebo ve Vidni, v domnění, že se na venkově přece lépe najedí. A je tu v chaloupkách i dosti starších žen, jež odedávna nádeničí u sedláků nebo při velkostatku, — všechny by jí vycítaly, že jim ubírá výdělek a hlavně iživobyti!

Tak se již ani neodvázila někde zaklepati a požádati o práci. Bála se nového zklamání a výsměchu. Tolik již přece vyzozorovala, že v otázce výživy stávají se lidé stále více dravci, závistivými i krutými. Přes všechny úřední zákazy dosud smali lidé! přece se obživili u sedláků. Ale tu pojednou začalo docházeti k trestům. Četníci objevili se v kterémsi domku a zabavili částku mouky, již krátce před tím koupila si dělníkova žena v některém statku: pokutovány obě strany. Poznalo se brzy, že to někdo četníkům uclává — že závistí, že si sám nemohl koupit. Ba vyšlo na jevo, že i na hejtmanství píší se z obce dopisy a obviňují se sedláci, že si schovali zásoby, že si tajně bez povolení melou ve mlýně, že prodávají příliš drahó . . . Četníci stále prohlížely a vyšetřovali, lidé byli předvoláváni k soudům — a propast inezí sedláky a bezzemky se šířila, sobectví a nenávisť vzrůstaly každým dnem . . . Nejlhůbe bylo přede žněmi. Na jaře rozléty se po vesnicích čtyř vojáků, Němců, odněkud z Rakous. Učitelé a někteří občané počítali, sepisovali, vojáci prolézali domy, jako tchoři slídili po tajných skryších, prohazovali seno na půdách a slámu ve stodolách, klepali do zdi a dupali na podlahy a ženy a děti i zbylí starci stáli někde ustrašení, jinde svírajíce pěsti a tisknouce rty, aby potlačili deroucí se trpká slova, jinde zase natikající a plačící . . . V několika dnech vydrancována vesnice jgak od Světlů. A komu se podarilo přece něco schovati v polích, ve skalách, v lese — v noci jako zloděj plížil se s vlastním majetkem domů, ukryvaje se i před sousedem.

„Nikomu se nesmí věřit,“ říkali si doma, „ani vlastnímu bratru ne!“

„Kdo neschová, nemá,“ smáli si potají šťastní.

A schovávali před cizím i ten kus chleba, byl-li poněkud bělejší, než předpisy nařizovaly. A báli se dáti chleba i dětem do školy. „Najez se doma!“ říkala matka, když chlapec ohlížel se po obvyklém krajíčku — „každý by se tam na tebe díval a ještě by nás někdo udal nebo by ti to ukradl.“ A chlapec cestou vzpomínal teskně na bílé buchtý, jimiž mu maminka dříve po svátcích vyplňovala torbu, snil o krajících s máslem a je-li starší, představuje si v duchu labužnický veliký rohlík, pro nějž si někdy zaskočil k pekaři, když svůj krajíc vyměnil za kuličky nebo knoflíky nebo docela prodal za dva krejčary . . . Teď většina ve škole okukuje tenounký plástek chleba černého skoro jako břidlicová tabulka, jiní hryžou studený, umouněný brambor a ostatní hledí

na ně litostivě, ba závistivě. i vzdorně s úskočnou myšlenkou: «Kéz bych ti to mohl vzít!»

«Kdo neukrádne, nemá,» říkali si chudí a brali, velcí i mali, kde se dalo, na poli i v zahradách. «Krádež není hříchem,» opakovaly děti i ve škole, statinek povídal, když byl na dovolené, že na vojně také kradou, i velcí páni kradou, a nic se jim za to nestane . . .»

Tak o tom vykládal Hedvice i Stáša, když po horkých červnových dnech sedávaly někdy obě rodiny za vlahých večerů na lavičce před domkem. Pawelská bývala obyčejně plna stesků na vlastní děti, jak jí tu divočí, když chybí pevná ruka otcova a když sama je nucena odcházeti na celé dny z domu, aby sehnala něco na živobytí. Stáša se obyčejně usmíval, věděl, že ho maminka za chvíli pohladí, a jaksi na usmíření vypravoval, jak teprve si počínají ostatní. velcí školáci, jak zlobí slečnu učitelku, div mnohdy nepláče, chodí i za školu, hrají v karty, pasou dobytek a vymlouvají se, že za války nemusí chodit do školy . . .

Hedvika vzpomínala při tom na vlastní neveselé dětství a v duši počínal se jí probouzet soucit. Jak mnohé to dítě je stejně nešťastno, ba nešťastnější než byla ona! Snad není si ani plně vědomo, že ztratilo otce, že nemá skoro matky, že nese v sobě zárodek smrti – běhá zdánlivě bezstarostně, divokost, rozpustilost a veliká volnost nahrazuje mu pravou dětskou radost – jak matný zrak a vpadlá, sešedlá tvář i celá postava nedovede zapříti denního utrpení, ale přijde čas, že probudí se i duše, zhrzoí se spoust, jaké způsobily v ní válečné poměry, a bude žádati přísného účtování . . . Zachvěla se, když si představila budoucnost těchto dětí, vyrůstajících v nedostatku, bez kázně, bez Boha, bez rodinného tepla, ve stálém rozčilení, předčasně vyspělých a skoro sestarářých. Mívala vždycky ráda děti, hodné, zdravé, čisté oblečené, jak přicházely na faru pro knížky, jak je vidala v kostele před svou lavičkou. jakým byl i Stáša a jeho sourozenci – nyní začala si všimati dětí panských čeledínův a nádeníků, otrhaných a vychrlých, jak každou chvíli přebíhaly tu vedle domku, křičely, natlávaly i proklínaly, hrály si i kradly . . .

Ale v tom jí mocně vzrušila a úplně zaujala nová událost. Do Vlkova přikvapil znenadání odvěký a nejobávanější průvodce všech válek – nakažlivé nemoci. Zlomily rázem jako křehké květiny několik dětských životů, nejprve nejnuznějších – ale brzy smrt, jako by chtěla ukázati svou přislovečnou spravedlnost, dotkla se svým ledovým dechem také dospělých a otevřela si i pevná vrata selských statků.

Ještě než pominul první zmatek a učiněna rázná zdravotní

opatření, ulehla také Františka. Hedvika se lekla. Pojednou stanul tak zcela blízko zase přízrak smrti, krutější než byla strýčkova. Vezme ji tetičku, jedinou milovanou duši, jež jí zbyla . . . Ale lékař ji upokojil. Není to úplavice, nýbrž stáří a hlavně špatná výživa. Ba je skoro div, že to slabounké tělo strávené starostmi i nedobrovolnými posty odolává tak dlouho. Jen duch je oživuje a dodává síly . . .

A Hedvika přisvědčila. Již od jara, kdy přestala šiti po domech, jsou odkázány jen na válečnou mouku, jež rozdělována bezzemkům obci. A bývá mnohdy taková, že Františka přes nejkrutější hlad nemůže požití ani sousta. Pak často celé dny je živa jen špatnou kávou, a není-li ani mléka, květinovým čajem . . .

S lékařem přišel zároveň i pan farář zaopatřit Františku. «Málo platno, slečno,» řekl pak důrazně Hedvice, «nezbývá vám, než abyste odložila veškeru ostýchavost, po případě i hrdost, a šla na žebrotu –»

«Na žebrotu?»

«Ano, tak jako já, jako pan naučitel, jako tisíce jiných lidí, mezi nimi třebaš i pan strážmistr a vyšší páni. Kdybyste si všímala světa, věděla byste, kolik lidí přejde denně jen silnicí vedle fary. Dvorní rada Klimeš jest jemný, uhlažený pán, v Brně chodí jen v cylindru a rukavičkách – a přece nestydí se tu nésti sám na zádech brambory a konev mléka v ruce. Má tu ovšem biatru, ale přicházejí i cizí, ba i židé i Němci, a odhásají dost. Ovšem nesou s sebou také různé zboží neb aspoň peníze a mnoho peněz . . .»

«Víte sám, velebný pane, kolik jich jest u nás! Zboží na výměnu také nemáme, leda nábytek . . .»

«Toho nechte, až bude nejhůř! Snad dostanete něco i tak za snesitelnou cenu, již pro strýčka . . . Bude-li potřeba, přijdím vám peněz. Znáte se jistě s Lukešovými, pravda?»

«Známe – vlastně teď ne,» opravovala se Hedvika trochu zmateně, «ale dříve, dokud byl strýček ještě živ . . .»

«Dobře, to neškodí, teď se všechny staré známosti na venkově obnojují a nové navazují. Zvláště se mlýny. Doufám, že tam vám prodají alespoň něco mouky, právě, nezkažené, bílé mouky. Panimáma je sice ostrá, ale má také srdce, zvláště vidí-li spány⁴ a peníze . . .»

«Ne, tam nepůjdu, velebný pane!» odvětila prudce Hedvika, hořic v obličejí – «nemohu, odpusťte, styděla – ostýchala bych se . . .»

«Hledte, jste přece jen hrdá! Ale vzpomeňte, že jde o tetičku, o její zdraví a snad o její život! Pokořití trochu svou pýchu pro blaho druhého není nikdy hanbou. Opravdová láska odváží

se všeho a přemůže největší překážky. Pošlu s vámi naši maminku, umí to již – nebýt jí, vytrpěl bych také sám hladu...!

A tak za pozdního letního odpoledne brzy po zních vydala se Hedvika na cestu za lepším chlebem. Tušila, že to bude cesta křížová, ale přece zmocnil se jí, když se k ní rozhodla, jakýsi blahý pocit. Probudila se z malátné nečinnosti, uvědomila si zahabně, že skoro zapomínala na Františku před její nemocí, jen na sebe myslila, – ale nyní má před sebou úkol a jest odhodlána, že snese všechno, aby jej vyplnila.

„Pro tetičku!“ opakovala si několikrát cestou k faře, představujíc si v duchu zcela již vyschlou postavičku s milou, utrpením hluboce zbržděnou, ale skoro andělsky se usmívající tvář. Jaká podivná síla udržuje ji ještě při životě? Jaké světlo září v jejich zapadlých očích? Mnohdy jako by se úplně ztrácela v jiných krásnějších světech, z nichž je skoro bolestno vraceti se k zemi. . . Kde jsou její světy? V ráji dětství, jenž se otevírá vzpomínkami na bratra? Či v ráji posmrtném, jehož sladkosti v předtuše okouší umírající? Kdož ví? Ale bylo by skoro hříchem připoutávaní toho uvolňujícího se ducha k pozemským starostem. Neřekla jí proto, na jakou cestu se vydává a jak málo naděje má v úspěch. Jen pro ni, pro tetičku činí, čeho by se nikdy neodvážila pro sebe. Půjde znovu prosit k sobeckým, zlým lidem, ano, pokoií se před nimi, přemůže svůj odpor... Či snad svou hrdost? přechu? – jak řekl pan farář...

Neměla již času si odpovědět. Ocitla se v malé zahrádce před farou, zpestřené několika keriky prvních jirín a obrubou bílých a rudých aster. Zastavila se na okamžik, aby si oddechla po rychlé chůzi vesnicí. Ovanul ji stesk blížícího se podzimu. Ve stodole vedle fary hučela temně mlátička, že sotva bylo slyšeti údery věžních hodin, také jaksi temně, přidušeně. Jak jasně jinudy zněly, pomyslila si, pohlížejíc vzhůru k rudé střeše, skuchyní jejich zvuk zcela pronikl, že jsme se mnohdy ulekly, když tak znenadání vpadl do ticha. A nyní jako by kdesi daleko kovář bušil do kovadliny...

„Díváte se, kolik je hodin?“ ozval se za ní veselý hlas. „Máme čas, šero nám jen poslouží...!“

Stařenka stála již ve farských dveřích připravena na cestu. Venkovanka celým svým zevnějškem, s upřímným dobráckým úsměvem v lici, bystrého pohledu a živých pohybů, ale při tom vážná a v řeči ukázněná – působila na Hedviku konejšivě a utěšivě již od prvního setkání. Měla vždy při ní podobný dojem, jako když na hlavu rozpálenou horečkou přiložila svěží štatnatý list. Cítila, že ze stařenky mluví život, skutečný a pravdivý život,

ježž ona tak málo znala a jehož se skoro bála. Tato prostá žena však jej ovládla, snesla v těžkých bojích jeho rány a nyní smířená s ním jde bezpečně jako slunce oblohou, nehloubá o jeho záhadách, těší se z nevinných jeho radosti a přenáší se lehce přes jeho smutky, jako by říkala: To všechno tu již bylo! Překonali jsme horší věci, sneseme i toto!

I nyní při pohledu na stařenku zdálo se dívce, jako by mlhami v její duši pronikl náhle teplý růžový paprsek. Usmála se zase po dlouhé době a stiskla podanou upracovanou ruku.

„Tak se tedy obětujete pro mne, stařenko!“

„Kdyby nebylo větších obětí! Vždyť vím, jak by vám asi bylo samotné, a proto jdu ráda. Jen buďte statečná, Hedvičko, a trpělivá! Ledacos přeselechneme, ale při tom nejlépe pomlčíte. Pohubují, ponaukávají si, ale na konec snad přece!“

Než zdálo se, že se i stařenka mylila. Oběšly několik největších statků, ale marně. Na dvou místech sice slíbili, že ponechají něco bramborů na podzim, nevezinou-li jim jich páni — bylo však hned viděti, že to slibují jen neradi, více kvůli matce pana faráře a aby se jich zbavili. A tuto touhu bylo cítiti všude.

„Nedivte se, že jsem vás tak odbyla,“ omlouvala se kterási selka, vyprovázejíc je trochu již uklidněna na síň. „Dnes tu bylo již před vámi aspoň deset lidí — mám plno práce — a tu abych se stále zdržovala. A člověk dnes nesmí nikomu věřit.“

„My bychom vás jistě neprozradily —“ odvážila se namítnouti ještě Hedvička.

Hedvička se divila v duchu, jak obratně umí stařenka vynouti se hrozícím často rozporům, klidně sněsti nevybíraná mnohá slova a ukončiti hovory vždy tak, že odcházely usmířeny, bez hněvu, třebas s nepořízenou. Kolikrát byla by již vybuchla, neprozřetelně něco řekla, ale laskavý pohled stařeňm jako by jí vždy krotil a chlácholil. Mlčela raději, nebránila, když stařenka na další cestě snažila se každého omluviti a jí dodávati nové naděje, ale přece hromadila se jí v duši trpkost a zmocňovala se jí stará malátnost. Když pak se ocitly konečně v posledním selském statku, u bohatého pololánika Horáka, tu se již nezdržovala.

(Pokračování.)

První příčiny **pendležeji** v obor badání empirického: onyť nám vždy uniknou jak ve vědě o bytostech živých, tak i ve vědě o tělesech neživých.

Claude Bernard.

Karel Dostál Lutinov: Z knihy „Květiny“.

JÁ ŽIJU MEZI KVĚTINAMI.

Vizte lilije polní
Evang.

Roztály v slunci ledy zimní.
Dá, lidé! Dost mám žití s vámi,
vy sobci zpupní, neupřímní –
teď budu žít jen s květinami.

Nevěrců není mezi nimi.
Každá se zbožně dívá k nebi,
každá se modlí slovy svými
a knížek nemá zapotřebí.

Jen tíše prosí slunka, rosy, –
jen vůní svou to šepotají –
a, nedostanou-li, oč prosí,
nerouhají se, nereptají.

Jen v pokoře své skloní hlavu
a čekají, jak nebe uzná,
žit pro Boha a jeho slávu,
či zemřít, když je bouře hrůzná.

Jsou spokojeny se svou hruclou
a jedna druhé nezávidí,
bohatá nepohrdá chudou,
jak bývá někdy u nás lidí.

Jsou diskretní. Když milující
nad nimi tajemství si sdělí,
dál ony hledí s dětskou lící,
jak nezřely by, neslyšely.

Jsou hostinné a zvou si včely,
med, zlatý pel jim na stůl vloží,
a žádáš-li, by pro tě mřely,
mrou, odevzdány v ruce Boží.

A nebrání se, utrženy
když v sklenice je noříš túni,
dál hledí na tě usmířeny
a ještě mrtvy dýšou vůní*.

Že jsou tak skromny ve vsi slávě,
i Kristus měl v nich zalíbení.
Květiny křestanky jsou právě
a mimo ně snad jiných není.

PAPRSEK.

Paprsek slunce plamenný
oknem se řítí mi na stěny,
přes květy muškátu, přes záclon snih
řine se do jizby – štěstí a smích.

Což pak on ví, že po otci
truchlím, jenž podlehl nemoci,
odešel navždy, a srdce lká --
paprsek hýří a hrá.

Což pak on dbá, že v tuny padl
snů mojih pyšný velehrad,
jaro že nevchází do řádek mých -
paprsek plane -- štěstí a smích.

Perlu, pro níž jsem život dal,
nevěrný přítel mi v dálku vzal --
což ale paprsek z toho má?
Vesele hýří a hrá.

Strast že mi strhala každý nerv,
že se chvím, jak pod patou červ,
navždy že zničena mladost má?
Paprsek hýří a hrá.

Čím je mu život ztracený?
Dubnovou září zlacený
nezná, co kletba, smrt a ťřích --
paprsek slunka, štěstí a smích.

Květiny libá i zlosyny,
domov i cizí pustiny,
šťastná i čela zoufalá. --
paprsek hýří a hrá.

Dr. Josef Kratochvíl:
Ruský Newmann — Vladimír Solovjev.

II.

PŘÍPRAVA SOLOVJEVOVA NA ŽIVOTNÍ POSLÁNÍ.

Poměry rodinné a společenské prostředí, v nichž vytvářelo se jeho mládí, připravily Solovjeva k jeho úkolu. Vyrůstaje v plně krisi myšlenky národní, poznal důkladně a jistě zkušeností hodně předčasnou strasti i touhy ruské duše.

Takové předčasné zasvěcení, které jest nebezpečné pro duchy prostřední, jest velmi cenné pro muže vyšší. Přípravuje je k reakci proti jejich prostředí způsobem velmi mocným a příhodným.

Narozen 16. ledna 1853, byl Vladimír druhým synem prvního a nejhorlivějšího dějepisce ruského Sergeje Michaloviče Solovjeva. Ve věku 33 let počal otec vydávati první svazky velkého díla, v němž pokračoval až do své smrti: *„Dějiny Ruska od nejstarších dob“* (až do r. 1780).*

Památce svého otce věnoval Vladimír r. 1896 dojemný článek,** z něhož vyjímáme některé intimní podrobnosti. Syn shrnul pochvalu dějepisce ve tři výmluvná a správná slova: *„Můj otec miloval vášnivou láskou pravoslaví, vědu a ruskou vlast.“*

Svou matkou Polyxenou Vladimirovnu Romanovou, jež zemřela teprve v červnu 1909, byl Vladimír spřízněn s rodinou ukrajinského filosofa Skovoroda. Posléze dědeček Vladimírův, Michal Vasiljevič Solovjev, byl pravoslavným knězem.

U křtu rodinného byl tedy Vladimír Sergejevič vychováván v zásadách primitivního slavofilismu. Roku 1864 vstoupil na gymnasium v Moskvě; prostředí se změnilo. Byla to doba, kdy mládež ruská, vzdor censuře, nadšeně četla Büchnerovu knihu *„Síla a hmota“*. Solovjev ji také — potají ovšem — četl v německém originále; četl též Strausse a po francouzsku *„Život Ježíšův“* od Renana.

Od r. 1867 víra křesťanská a spiritualism byly odsouzeny. *„Katechism vědy, katechism Büchnerův, překonal katechism víry, katechism metropolitů Filareta.“**** Rozsudek jistě dětinský a neosobní, ale promyšlené jeho zrušení brzy ukázalo předčasnou zralost. Prázdnota v duši hochově byla úplná. *„Když mi bylo asi 13 nebo 14 let,“* napsal. 18. srpna 1872 (ve věku 19 let)

* 29 svazků. V Moskvě 1851 — 1879, 2. vydání.

** Sv. VI. str. 643 — 662 Sebraných spisů.

*** Sv. VI. str. 645.

byl jsem úplným materialistou a velká záhada zněla pro mě: jak jest jen možno, že i velcí duchové mohou býti zároveň věřícími křesťany? a vysvětloval jsem si tento zvláštní fakt buď přetvářkou nebo jakýmsi zvláštním bláznovstvím vynikajících duchů. C'était assez bête pour un bambin...!*

Toto 'dítě' (bambin) 14leté vzpíralo se i doma jakýnkoliv aktům náboženským. Pokládalo to za věc svědomitosti.

Otec znal svého syna: nechtěl nic unáhliti, nevytýkal mu ničeho, poukazoval pouze na vážnost záhady životní: rozřešit ji lehkovážně, jaká zodpovědnost! Avšak hoch zajisté vážil pro i proti a podlehl příliš silným námitkám, jaké mu kladli málo vědecké výklady Büchnerovy a Renanovy. Tímto vážným pojetím svého syna Sergej Solovjev jej zachránil. — —

U lidí severu jest zvláštní intelektuální unáhlenost: malý, čtrnáctiletý Moskován zakoušel po tři roky náboženské úzkosti Augustinovy před jeho obrácením. Jako velký učenec latinský, jimž brzy měl být uchvácen a inspirován, mladý student slovan-
ský, týraný oběma záhadami hmoty a zla, uzavřel se v jakousi manichejskou filosofii, jejímž věštcí a veleknězi byli němečtí pessimisté, zvláště Schopenhauer. Ale v jejich formulkách chtěl viděti dále nežli jeho spolužáci. Studenti moskeští tonuli téměř všichni v materialismu praktickém, v pozitivismu radostném. Teorie je málo zajímala, vybírali z ní nanejvýš několik aforismů, tolik, co postačilo k omluvě jejich jednání. K čemu zbytek?

Takové chování se vůči pravdě hnusilo se jejich mladěmu a vynikajícímu spolužáku: rozhodl se, že od nynějška vždy si bude vážit pravdy, hledati ji všude, obětovati jí všecko. Pravda odměnila jeho obětavost!

Avšak na zpáteční cestě, již mu označovala, musíme se ziniti o první stanici, opravdu zvláštní pro takového hochu. Před náboženskou konverzí potřebuje otrávený duch nejčastěji filosofického protijedu. Německá sofismata, vočkováná ve velkých dávkách, zkazila pohled Vladimíra Solovjeva: zapomněl na rozum, věřil jen svědectví smyslů, uznával za skutečno jen hmotu, málo dosud diferencovanou a zmitanou obecnými tendencemi světa ke zlu stále bolestnějším. Kde naléztí léky proti takovému opojení...?

Student jej našel ve — Spinozovi. Spinoza, jež vášnivě čel v 15 letech, stal se pro něho tím, čím byl Augustinovi Plotin a Platonovci: skutečnost duchovosti a nutná existence bož-

* Korespondence (vydal Radlov) sv. I. str. 158: francouzský dopis'pani S. D. Lapšinové.

ství, jež nedávno ještě řadil do říše absurdních a odporujících si domněnek, objevila se náhle v záři nevyrovnatelné evidence.

Konverse se počínala. O čtyři roky později napsal o orko-doxních materialistech rázu Voglova, Büchnerova atd.: „Logická nesmyslnost soustavy byla poznána a materialisté ustoupili pozitivismu, který jest věc docela jiného druhu a nesmí se podceňovati. Pokud se materialismu týká, neměl nikdy ničeho společného s rozumem nebo svědomím, nýbrž jest to osudný produkt logiky, který vede k absurditě lidského ducha odloučeného od božské pravdy.“

V době, kdy psal tento dopis, zasvětil se devatenáctiletý Solovjev definitivně filosofii. Volba nebyla bezprostřední. Po absolvování gymnasia prospíval tak dobře na fakultě věd přírodních a matematických, duch jeho zdál se tak býti uzpůsoben ke studiu věd přírodních, že všichni, profesoři i spolužáci, již mluvili o stoličce paleontologie, kterou asi brzo zaujme.

Náhle se však směr změnil: vědy přírodní příliš málo mu objasňovaly tajemství lidského žití; nemohly uspokojiti duše, ani jí věsti a zachrániti . . . a duše ruské tolik potřebovaly utěšitele, vůdce, spasitele.

Filosofie tedy zvítězila

Náš 19letý konvertita věnoval se jí ne jako diletant, nýbrž jako apoštol. Pocitoval v sobě neodolatelné povolání k duchovnímu apoštolátu: chtěl studovati a mysliti ne aby poznal a snil, nýbrž aby pomáhal a poučoval.

Umění pro umění, myšlení pro myšlení, poesie pro poesii, tot sobecká hračka. Solovjevovi se hnusila. Byl umělcem, filosofem, básníkem, ale vždy pro druhé. Život pro jiné, myšlení pro lásku – lásku Boha a duši – tot jeho heslo od začátku konverse. Později je vyjádřil jiným, ještě dojemnějším způsobem: „Bude spasen, kdo, spasi!“

Nemohla se konverse státi ještě nebezpečnější nežli poblouzení materialistické? Lži-božství Spinozovo jest bezmeznou propastí; fascinující tajemností svých neurčitostí, nádherou stínů vždy nejasných a pohyblivých v logickém svém vývoji, stala se tato propast záhubou mocných duchů. Pro nadšený mladíka a bez podpory, jaké nebezpečí v tomto volání nekonečných hlubin!

Než duch Solovjevův již od šestnáctého roku byl dosti pevným, aby poznal a odsoudil strohý apriorism svého učitele: cesty otevřené duchům Spinozou jsou velmi přímé, ale kam vedou? Metoda je přísná, ale jest též oprávněná?

Solovjev hledal i jiné učitele. Brzo jeho učení filosofické i ná-

* Tajemství pokroku (1897), svazek VIII. str. 74.

boženské žádalo neúnavně transcenci a osobnost Boží. Pro Spinozu však zachoval ještě stále přízeň rázu praktického, již odůvodňoval svou vlastní zkušeností. V naší době nerozumného empirismu neb strohého kriticismu,¹ napsal r. 1897 (Náš pojem Boha : vzhledem k Spinozovi a prof. A. J. Wedenskému, sv. VIII. str. 26), jisté formulky z iEtiky², vyložené provisorně před poslu-
chačstvem ruských positivistů, mohou účinně působiti proti ma-
terialismu, styk, byť zcela skrovný, s Bohem může působit na
mnohé duše a uložiti jim chování, tak jako inné, jež vede tváří
v tvář Absolutnu, chování, jinnž začíná každá konverse -- pokoru,

V době, kdy mladý Vladimír rostl, kdy myšlení jeho se za-
témnilo v nevěře a potom opět se vzhopilo, stále vzrůstalo roz-
dělení duchů v Rusku. Mladíci, ba i děti, brali na tout účast.
V městě, jako jest Moskva, nikdo nemohl vzdáti se boje, nikdo
nemohl zůstatí lhostejným : při každodenním styku rozhodnutí
bylo nutné.

Dvoji program, jak jsme jej vylíčili výše, shromáždil ve dvě
skupiny, téměř stejné, veškeru ruskou inteligenci.* Sily se na-
vzájem vyrovnávaly, ale co zatím se šířil souboj mezi protivnými
stranami, prudci, což bývá vždy v dobách kritických, ovládli na
obou stranách a zmocnili se vedení.

Ž Slavořilové poměrně umírnění, jako Kirěvski, Chomjakov, Aksa-
kov, nebyli již ničím vedle Katkova, Stračkova, Danilevského
Brzo i Svatý Synod podléhal celičké vládě stále těžší a prudši
svého generálního prokurátora Pobědonosceva.

Totéž dělo se i na straně liberální. Léta 1862 - 64, v nichž
ovlád novonárodovec Katkov, byla též prvinní triumfy Černi-
kovského. Jinn stala se část západníků revolucionářskou, byla
frakce sice nejmenší, ale mocná. Zvětšovala své volání tím, že
tvrdila, jako by celé Rusko šlo s nimi. Tak učenci byli kom-
promitováni k velké radosti slavořilů. Po nějakou dobu vládl ještě
Herzen, potom Lavrov, Kropatkin, Bakunin... Množily se at-
táty..., pak přísný tlak... A dále...?

Události v letech 1900 - 1909 zachvěly Ruskem. Ale Rusko
jim odolalo : a nejvážnější jejich fáze byly nepatrné vůči tomu,
čím hrozily vzájemné boje náčelníků stran v letech 1860 - 1880.
Tehdy se zdálo, že boj idejí co nejdříve se zvrhne v boj
občanský. A jaké by tu nastalo vraždění. Nahromaděné boly,
dlouho potlačovaná nenávisť, nutnost osobní obrany byly by
vyvolaly pravé vyhlazovací boje.

* Viz sv. V, děl Solovjevových.

Pozorným divákům velká resekce! Polska v r. 1863 zdálo se jenom předehrá a jakoby pokusem, poměrně nevinným, velkého dramatu, v němž Rusové budou bojovati proti Rusům. Jest známo, že bez vědomí carské vlády ruské šibiřská vláda polská, přes všechno slidilství, neopustila hlavního města království, universita varšavská byla jejím palácem, davy venkovanů řídily se nepřímou vedením profesorů a přímo vůdcovstvím studentů. Soudilo se, že to jest symbolem, který se brzo objeví v celé říši.

Pouze, že boj v Rusku bude daleko delší a prudší nežli v Polsku: bojisté zároveň rozlehlejší a rozdělenější, kdyžte na každé desjetině nekonečných plánů budou nepřátelé tváří v tvář, zabrání v nesčetné jednotlivé půtky bez možnosti utkati se na bojišti jednotném. A na obou stranách projeví se též rasová vytrvalost, totéž nadšení, tatáž trpná podřízenost vůči rozkazům vůdců, též fatalism vůči smrti, též mystická exaltace, totéž rozhodnutí vraždit a dáti se vraždit.

V letech 1860 -- 1880 zdálo se, že tento občanský boj vybuchne každou chvíli a nechybělo pesimistických pozorovatelů, kteří předpovídali blízké rozdělení nebo zánik carské říše. Do polovice století se věc musí rozhodnouti, říkali.

A opravdu, atentáty množily se bez ustání, až v březnu 1884 padl car Alexandr II. Dobře pravil pan Leroy-Beaulieu: „Dva neb tři tuety odhodlaných mladíků drželo v šachu vládu největší říše světa.“

Dnes teprve vidíme dobře, jak neobvyčejtě správně a vstřícně předpovídal prorocký duch Solovjevův události na Rusi. Výbuch, který očekával v letech 80tých a 90tých minulého století, nastal ovšem teprve v dnešní světové válce, ale vyplnil takřka doslova očekávání Solovjevovo.

Václav Poledne: Sv. Jan Nepomucký.

Zavoněl bez, a zasmály se břizy!

Náš Svatý Jan!

Ctihodný záhyb kanovnícké řízy
a kožíšek -- v náručí Kristus Pán.

Tak střeží most, a světle kolem hlavy

nám zpívají o světle Věčné Slávy --

Kéz z vysoka, jak hvězda v moře chladné,

nám Jeho almužna, dej, v duši spadne! --

Vojtěch Ondrouch: Z mého deníku.

JDI!

:Cesta, Pravda a Život.¹
Sv. Jan 14, 6.

Za jitra svých mladých cest jsem stanul na příkrém náviš
proti záplavě krvavých západů. Oslepl jsem mořem krve a umí-
ral jsem poznáním svého zapomenutí . . . Přišel batolivý chlapec
s kaderavou hlavou a řekl mým záhadám: Hleď, pane, na ten
západ krvavý! Záhadu Slunce svého, vidím, pochováváš v zá-
hadách západů. V oblacích dalekých jest tvůj cíl i pramen. —
Zakřikni smutnou píseň pláče! — Vzcloruj lži a hledej Pravdu!
Nebudeš poníženy v Ni svaté. — Stoupej výše v pokoře, utlum
pláč svůj vlnným pohledem a potlač vzdechy bolesti! — Jdi
v Nekonečno a zapadni v Ném s Rudým západem! Promluv
v mlčení a nezabíjej svůj hlas. — — U Cíle zastří svoji tvář,
aby neosleply oči tvé! — Strach tě zdržuje? Jest posvátný,
jako tvoje Cesta a Cíl . . . Jdi bez bázně! . . .

Klesám vysílen. Žízním . . . Jsem Nemočný . . . Umírám
v touze . . .

Chci, Pane! —

LUMINA.

Trhal jsem v zahradách svých lásku, a všechny jiné moje
květy lhnuly při tom na mých záhonech . . . A zahrada má
měnila se v poušť. Já patře na tuto hrůzu, potišněn krví vlastní,
jsem umíral zoufalý . . . Kdo nemiluje, zůstává ve smrti. (I. list
sv. Jana apoštola, 3. 14.) 21./4. 1918.

Láska je život, život bez lásky — smrt. Kdykoliv umře láska,
umře i život života. a bez života nelze žít. — Kdybych měl pro-
roctví a znal všechna tajemství a veškerou vědu, a kdybych měl
všecku víru, takže bych hory přenášel, lásky však kdybych neměl,
ničím bych nebyl — praví sv. Pavel! (I. list sv. Pavla ke Ko-
rintským 13, 2). 26./4. 1918.

Má láska nemůže nikdy a k nikomu umřít, ani tehdy, kdyby
mne osoba milovaná zradila a odkopla. Musil bych jí odpustit,
a v odpuštění je zase láska. Známe dvě toliko umění: milovat
a odpouštět. — Odpust nám naše viny, jakož i my odpouštíme
naším viníkům! 27./4. 1918.

Zebrákem jsem já, ale u lidí neptám, poněvadž mi nikdo
z nich nemůže dát almužnu. Bůh dává. 28./4. 1918.

Chci-li býti Bohu milou obětí — viktima, musí býti můj starý

člověk napřed zraňován nebo zabijen, změněn nebo zničen.
V tom jest podstata oběti.¹

„Veliká bolest patří k podstatě veliké oběti.“ 30./4. 1918.

„Na poraněných čelech mnohá hvězda svítí, nuž, nebraň
nám, netrat víru, netrat naděj, lásku, a sterá hvězda zlatem
ozáří tě!“ 20./4. 1918.

„Trpím, protože žiji a abych mohl žít v radosti; matka rodi
nový život v bolestech k radosti. Život jest bolest k radosti čili
radostná bolest.“ 1./5. 1918.

CIZINCI.

„Do vlastního přišel, a svoji ho nepřijali.“
Sv. Jan 1, 11.

Na výšinách oblačných dále jsou toulky jejich . . . Neznámí
a sami. Nesmířitelní samotáři, odloučení vyvrhelové, starozákonní
neobřezanci, proklínání vypovězenci, zapominání psanci. Hlas je-
jich svatým nadšením zapadá hned při svém počtu tisícerymi,
neslyšitelnými echy v ztrácejících se končinách ztajeného Vesmíru.
A přijdou-li ku prahům, aby žebrali chleba, vyženou je nelitostní
dárci opovržením. Ani noci nemají, poněvadž je nikdo nechce
vzít k sobě . . .

Jsou však bohatí domovem. -- Ve hvězdách jest jejich lůžko,
i jitra, i večery rudých červánků. Bezesné noci je živí, aby ne-
umřeli. Mimo mléko děti nemají pokrmu. Když padají únavou,
syti se jim. -- Nezakývají svůj hlad a žízn. --

Objeví-li se na ulicích měst, patří na ně lidé v úžasu, neboť
takoví poutníci nesli ještě nikdy mimo jejich oken. Nemají času,
nechtějí-li zneškati, poněvadž Cíl jejich jest daleký a nesmírný
a doba potu krátká. Utíkají chvatem staletí za svou hvězdou,
kterou mimo ně nikdo neodvažuje se spatřiti. O bodavá skali-
ska rozdrárají své bosé nohy, z nichž neslyšitelnými prameny sté-
kají rudé krůpěje lásky, svlažující plané lány, jimiž přecházejí . . .

A spílá-li někdo jim, nedovedou se mstíti.

Neumí ani čísti ani psáti. Jejich matky naučily je dvojimú to-
liko umění: Milovat a Odpouštět.

Nevděčným rtům libají ruce. Pohledy jejich neznají světových
stran. Poněvadž jdou za Velikým Světlem, jdou jistě. A poněvadž
nechtějí býti v cestě rušení, jdou zpřímá. Zpřímá jdou, aby se
nevraceli váháním. A poněvadž jim hvězda právě svítí, a oni se
bojí, aby jim náhle neuhaslá.

Zmírají v touhách, a nikdo se nemodlí nad hrobem jejich
snů. Ani nepotřebují cizích modliteb. Z vypadlých slzí posvátných
vášní rodí se jim nové hvězdy. Nikdo jim nerozumí, poněvadž

přišli z cizích světů a jdou zase do ciziny. Když se objevili náhle, lidé, kteří je v té chvíli užívali, nemohli nic více než zmlknutím rty své zabít a tváře zastřít nepochopením . . .

Na horách sněžných
jsou Vaše toulky,
Cizinci!

Chci s Vámi jít
se zamknout v světě
neznámý;

Mě vezte sebou
v svůj okruh svatý,
blíženci!

ve hrobech písní
své echo vložit
ztracením . . .

Eugen Klaudivs Kletus: Maják.

Výsostnost Tvá králuje srdcím čistým. Miluji Tebe.

Do prachu země se křičí červ, ale i on je článkem v oslavě Tvé. Má svůj účel a dotvrzuje moudrost Věčnosti Tvé.

Nezahyne, kdo půjde po cestách přímých. Život hladky zapáchá obyčejně mrtvolnou stuchlinou, ale je zapotřebí, aby žilo srdce nad tělem.

Radost života pramení z duše. Zvíře má pudy a žije pudově účelně. Ale duše lidská je nesmrtelná a cíl je ceny věčné. Nutno dojíti k vykoupení.

Kdo staví na díle duše své, přispívá k blaženosti všech, neboť dokonalost vlastní zakládá štěstí a vzdělanost v pravdě. Ale smutná e vzdělanost bez posvěcení vyššího života.

Rud. Stupavský: Lesy.

V modrou dálku, temné hory,
mezi buky, mezi hory
touží vždycky duše moje –
lásku hledat mezi tvory.

S trávou mluvit, s květinami,
píseň zpívat s bystrinami,
nezroseným křídlem létat
jako motýl nad nivami.

Porozumět mrtvé skále,
v mlčení jež žije stále,
ač vše kolem hýří ruchem –
mlčet v bolu, trpět dále.

Zavřít v duši echo štěstí,
jež tu vidět jásat, kvésti,
neklnout ani hromu,
když rve květy s ratolestí!

Sra Josafat: F. W. Foerster a křesťanství.

Je v čerstvé dosud paměti příkré stanovisko, které zaujala mnichovská universita proti dr. F. W. Försterovi pro článek, jež uveřejnil v jistém švýcarském listě o příčinách a důsledcích nynější války. Förster se tam mimo jiné ujal malých národů a přinesl o válce světové myšlenky, které diametrálně se rozcházejí s nacionalistickým, lépe řečeno imperialistickým duchem politiky německé. Po té stránce nezbývá, než nechat německé učence, – a katolické mezi nimi, – aby si duchovní tento zápas vybojovali sami. Nás spíše zajímá úsudek katolických učenců o Försterovi vzhledem na jeho stanovisko ke křesťanství vůbec a katolické církvi a jejím zásadám zvláště. Po té stránce všeobecnou pozornost budí úsudek býv. profesora teologie, nyní dómského děkana řezenského dr. Kiefla, který ve svém spise *F. W. Försters Stellung zum Christenth.* proti Förstroví dochází k těmto závěrům:

„Je jisto, že Förster v novém vydání spisu svého *Jugendlehre* (r. 1917) prohlašuje vyloučení náboženského vyučování ze školy jako nevyhnutelný příkaz pro všechny moderní státy (str. 104 – 215). Že Förster nestojí na stanovisku pozitivně křesťanském, dokázal nejprve protestantský pastor Büchsel důkladně, – a skutečnost tato byla také při diskusi v panské sněmovně berlínské 4. září 1917 všestranně přiznána. V tomto smyslu vyslovuje se zcela rozhodně i wüzburgský universitní profesor thr. Stölzle v *Histor. polit. Blätt.* roč. 1918 str. 557 nn. Na důležitý materiál ukázal univ. profesor Wunderle v *Christl. Schule* 1918, str. 79.

Známý a zasloužilý vydavatel slovníku pro pedagogiku (L. für Paed.) řed. Roloff vítá v *Liter. Handw.* 1918 čís. 1. a 2. mé pojednání jakožto vědecké východisko důkladné zkoušky, aby konec byl učiněn zahanbující nekritičnosti, jaká dosud se tu jevila. Samozřejmě nepřehlédl jsem nižádného z oněch míst, kde Förster vyjadřuje se zdánlivě ve smyslu katolickém, nýbrž vydatně jsem na ně poukázal. Dovodil jsem však, že vedle toho je dlouhá řada míst, ve kterých křesťanské ideje jsou zcela znacionalisovány. Pro Förstera je křesťanství ovocem vývoje, nebe a peklo jsou mu toliko obrazy, ve které odívá člověk zkušenosti svého svědomí. Je to těžkým proviněním, katolické čtenáře v omyl uvádějícím, říkati, že Förster ponechává ve svých spisech katolickou víru nedotčenu a že stojí na nadpřirozeném křesťanském stanovisku. Zdánlivé uznání a vyznání Božství Kristova je zcela pochybné. Každý odborník theologický musí tvrzení, že učení o dědičném hříchu v *Jugendlehre* Försterově je správné a čerpáno z dů-

kladné znalosti katolíckých autorů, odmítnouti jako takové, které naprosto zavádí. Je čerpáno z Kanta, jenž sám co nejostřeji důraz kladl na neslučitelnost s názorem křesťanským. Spor tento při rozsahu materiálu v denním tisku vésti nelze. Hlučná propaganda nesrovnává se s vědeckým řešením této otázky, tak jak žádá toho zájem Církve. Jsem již 25 let spisovatelsky činný v oboru vztahů moderní filosofie ke křesťanství, a této otázce věnuji veškeru péči. Kdokoli nezná důkladně moderní filosofické terminologie, lépe učiní, nevmísí-li se do této kontroverzy. Cetní odborníci v Německu i mimo ně projevíli již plný souhlas se mnou.¹

Uvedený profesor dr. Stölzle navázal v citovaném pojednání v Hist. Poř. Bl. na úsudek pastora Büchsele, že Förster nemůže platiti za pravověrného ve smyslu křesťanském, jeho křesťanská terminologie zavádí ve blud, ve věcech křesťanských nelze Förstera považovati za vědce,² -- a dokládá: „Büchsel mýlí se však v tom, že hledá Försterovo stanovisko v německém idealismu . . . Förster jedná vždy jen o psychologickém účinu náboženství, ale nikdy nenadhlazuje otázku o pravdivosti náboženské představy; o osobním uznání velkých křesťanských fakt spásy není u Förstera ani řeči. Kiefl důkladně ukazuje ve své kritice, jak velice si Förster odporuje, a dochází k tomu výsledku: „Kult Försterův, jak vyrostl v kruzích katolíckých, je skrytým nebezpečenstvím pro náš jednotný (německý) a křesťanský školní ideál.“ A dodává zcela správně: „My katolíci nemáme na tom nijakého zájmu, abychom své křesťanské školy přetvořili dle vzdělávacího ideálu Försterova v katedrály demokracie, a obětovali dokonce i naše vyučování náboženské tomuto demokratickému ideálu, tak abychom přijali mezi nejvyšší cíle své školní pedagogiky odstránění carismu.“

At již u německých theologů hraje nemalou roli vytýkaný Försterovi „anglicko-americký pragmatismus“, -- je jisto, že na straně katolícké třeba byti po stránce zásad náboženských velmi opatrným.

Spis Kieflův, předhazující Försterovi, že v pedagogice buduje na Comteově pozitivismu, vzbudil arci ve veřejnosti, zvláště katolícké, nemalou pozornost.

Jako jsme uvedli jádro vývodů Kieflových a Stölzlových, tak hned -- dle zásady: *audiatur et altera pars*, -- přinášíme obsah článku univ. profesora mnichovského dra. Göttlera, jenž po stránce pedagogické bere Förstera v ochranu. (Katech. Bl. seš. 6. a 7.)

Autor nejprve zříká se toho, že by chtěl šířiti se o názorech Förstra politických, an chce mluvit o Förstrovi jako vychovateli, protože po té stránce toliko jest ostře napadán. Profesor Göttler je toho názoru, že čteme-li spisy Förstrový jen poněkud pozor-

něji, ne-li dokonce kriticky, o nějakém nebezpečnosti z Förstera nemůže být ani řeči, že spíše toto stanovisko: všeok nebo nic, jež nás při posuzování osob s rozvojem ještě neukončeným tak snadno činí nespravedlivými, znamená nebezpečnosti po stránce jiné.

Omezuje-li se Förster na to, že stává náboženství jako hodnotu nepostrádatelnou toliko po stránce pedagogické, pak děje se to z ohledu na ony kruhy, k nimžto obrací se v první řadě a které právě nejsou katolické, – a mluví-li o oprávnění a nezbytnosti beznáboženského, ethického vyučování na veřejných státních školách budoucnosti, pak děje se to následkem a podle jeho názoru o kulturním vývoji příštích desetiletí, ale s výhradou: nevyhnutelně, jakkoli toho se stanoviska pedagogického třeba litovati. Mluví se také o naději, že zkušenosti, jež učiněny budou s nedostatečností toho, že zdůvodňuje se ethičnost toliko sociálně a přirozeně, přivedou obrát a obnovu.

O šíření anglo-americké kultury duševní poukazuje prof. dr. Göttler na to, že Förster kritisoval ideje tyto více, než kterýkoli z pedagogiků, stojících na stanovisku křesťanském a katolickém; ostrou tuto kritiku obrací stejně na amerikanismus, jako na německý, spíše vysloveně pruský ráz vychování. (Škola a charakter str. 267 a 'Vina a smíření')

Hlavně ukazuje prof. Göttler na obě přednášky Förstrovny na innsbruckém pedagogickém kursu roku 1913. (Zprávu o něm vydala 'Tirolia' – str. 107 nn.) 'Kdyby byl Kiefl znal tyto dvě přednášky, zvláště druhou, myslím, že by byl onoho článku nenapsal.'

Nikoli následkem pragmatického pojmu o náboženství, nýbrž sám si určiv vlastní pole pracovní, cítí se Förster nucena, aby argumentaci specificky bohoslovnou nechával stranou a omezil se toliko na pedagogickou. Göttler praví, že to vyčetl již dávno i z dřívějších projevů Försterových. Podle úsudku, jež pronáší Förster v oněch přednáškách o Comteovi, Spenserovi, Ferryovi, nikdo nemůže ho již považovati a vystavovati za jejich stoupence. Že je tu a tam odmítá toliko z úvah psychologicko-pedagogických, vyplývá z jeho methodického stanoviska a odpovídá to pedagogikovi, jenž musí důvody bráti z bytnosti práce vychovatelské, a tak může pomáhati apologetikovi. A že to činí, to označuje Göttler za zásluhu Försterovu.

Naproti pochybnosti Kiefla a jiných o víře Försterově v 'Synu Božím' opakuje Göttler, co Förster řekl ve druhé přednášce innsbrucké: 'Proto chci výslovně projevit své přesvědčení, že křesťanství, které netrvá pevně na Synu Božím a které chce být zjevem toliko časovým a relativním, ztratilo nejvyšší síly ku tvoření charakterů a proti převaze časného (živlu)

nemůže vykazati nijaké autority, sídce posilující... Učení o Synu Božím proto jest základem veškerého hlubšího vychování; v Synu Božím sklání se Tvůrce se svou pomocí ke tvoru a přitahuje člověka k Sobě vzhůru.¹

‘Vzhledem k tomu všemu musím tudíž,’ praví Götter, ‘popřít ono „nebezpečství z Förstra,“ – leda snad jen tam, kde panuje zcela slepý kult Försterův, kterého jsem arci ještě nenašel. Proto neváhám nejnovější spis Förstrův Výchov a sebevýchov doporučiti!’

Dále pak soudí o spise tomto, že je psán pro praxi a praktiky, hlouběji a vznešeněji nežli všechny ony četné knihy a knížečky toho druhu, hlouběji a proto uchvatnější ve zdůvodnění, výše a proto spíše ukazuje cesty v požadavcích nežli mnohé z nejlepších a nevychválenějších spisů, i těch, již stojí na stanovisku pozitivně křesťanském... Co by však mohlo v obsahu býti na závadu, ... ověřeno jest jednak tím, že spisovatel chtěl tuto důležitou otázku výchovu náboženského vyhraditi si pro knihu zvláštní, na jejížto objevení všichni čekáme s napětím stále rostoucím, – jednak zase tím, že kniha, kterou nyní máme před sebou, obrací se i na knuly, náboženskému životu vzdalene... Co se týče ocenění Písma Svatého, je pravda, že řada míst připouští dojem na první pohled, jako by to byl odvážný výklad allegoricko-mystický. Ba snad i znehodnocení, podceňování. Ale to jen na prvý pohled, dle prvního zdání! Čtěme jen dále a zamysleme se, a sledujeme i u církevních otců paralely takového výkladu Písma... Ba, jdu ještě dále a tvrdím, že kniha ta poskytuje mnoho netoliko vychovateli pro jeho práci pedagogickou, učiteli náboženství a správci duchovnímu pro jeho práci duchovní, ale každému člověku pro jeho úsilí na vlastní duši, na vlastním charakteru, – ano i těm, kdož mají za to, že s pomocí literatury asketické pokročili již hodně daleko!

Tento soud Götterův padne jistě ve sporu o Förstrově nemálo na váhu; a byl by padl mnohem více, kdyby byl Götter širě se rozhovořil i o ostatních spisech Förstrových a zvláště podrobněji reagoval na četné výtky – citáty Kieffovy z Förstra.

Ale celkem vítáme tuto veřejnou diskusi více: donuti asi Förstra, aby stanovisko precisoval jasně sám, – a buď projevil, že stojí rozhodně na stanovisku přesně, pozitivně-křesťanském, anebo, – což považujeme za vyloučeno, – přiznal se, že jest mu křesťanství věc, jako která jiná!

Velehradské slavnosti. Katolíci Moravy nemohou býti dosti vděční kanovníku Dr. Ant. C. Stojanovi za to, že udělal Velehrad střediskem obrodných snah. Exercicie pro všechny stavy, sjezdy bohoslovců, sjezdy unionistů a všechny slavnosti a nyní i porady literátů a valné hromady Skupiny společnosti sv. C. a M. a Akademie pedagogické udělaly a dělají Velehrad ohniskem naší cyrilometodějské kultury. Čtyři roky války minuly, vše je unaveno, vyčerpáno, cestování stíženo nepohodlnou jízdou a nedostatkem aprovisace, a přece na Velehrad jede veliký zástup kněží, bohoslovců a katolických akademiků. Pudí je tam hlad duševní, jak z rozmluvy se všemi vysvitá! Každý ví, že Velehrad mu poskytne obživu, proto rozhořčení veliké nastalo mezi kněžstvem, když olomucký kanovník, který jel tím směrem, podíval se tomu, kam jede tolik kněžstva. On, kanovník olomucký, neví, co se tam koná v těch dnech! Tohle je ještě dnes možným! Kněžstvo se cítí uraženo až v hlubinách duší. Ve vědeckém snažení uspokojila všechny zpráva jednatelská Skupiny společnosti sv. C. a M., která svoji valnou hromadu první koná na posvátném Velehradě. Činnost literární se vzimá a podporuje všemožně. Posluchači se dovidají, jakým dobrodincem těchto snah byl prelát Ehrmann, který daroval 5000 K, odkázal 3000 K a celou knihovnu svoji vědeckou Skupině. Také kanovník olomucký, ale jaký nesmírný rozdíl mezi ním a onim kanovníkem hrabětem, neznajícím vůbec česky!

Nadšení prožívají při zahájení akademie bohoslovců, které tišněno jest vědomím, že nikdo není přítomen z představených semináře olomuckého, ba nepovažují za nutné na Velehrad ani listek poslati. Také mnohmluvci fakt! Pozdě večer scházejí se literáti ke schůzce, která proměňuje se ve výměnu názorů s nejmłodšími literáty, kteří stojí kolem Studentské Hlídky. Dva směry se objevují, jeden starší, mírnější a diplomatictější, druhý ohnivý, mladý, jako před 20 lety katolická moderna, ale u obou jeden cíl, jedno přání – povznést kat. literaturu – na výši odpovídající době. Proto také při rozchodu o 12 hod. v noci viděti všude spokojenost a soulad. Ráno slyšeli účastníci ohnivou akademickou promluvu Msgr. Dr. Fr. Kordače, universitního profesora, na myšlenky hluboké a filosofické bohatou, přednesenou způsobem ojedinelým.

Kdo poprvé slyšel slovného kazatele mluvit, byl unesen, že Slovo Bůží může býti hlásáno formou tak dokonalou a řečí tak vysokou, že si česká inteligence nemůže stěžovati, že by se jí

nepodávaly pravdy náboženské ve formě moderní. Řeč Dr. Hrubana, která právnicky dovořila, že kněz patří do veřejného života, byla posilou pro všechny, kteří nesli a nesou už řadu let tu tíhu dne bez ocenění a pochopení na místech kompetentních. Převor Dr. Klement Žurek svým ojedinělým způsobem dovedl naznačiti, co dnešní svět od kněze žádá. On zase byl posilou těch, kteří k apoštolské činnosti se připravují znalostí sebe i srdce lidského vůbec. Odpoledne v debatě tiskové proneseno bylo mnoho nářků a nespokojenosti se stagnací ve vedení stran u nás. Hlasitým způsobem domáhalo se kněžstvo jednoty a horlivější práce i na poli politickém. Zkrátka velehradské dny 29. a 30. července otevřely duše moravského kléru, v nichž bylo viděti jejich přání a touhy, jejich stesky a nepochopení. Na Velehradě se poznává moravské kněžstvo a jeho ideály; kdo významu Velehradu nezná, nepatří na Moravu. Sjezdy velehradské obrozují cyrilometodějskou Moravu, proto jest si jen v zájmu svatě věci přát, aby se neopakovalo to, nač stěžoval si Dostál Lutínov ve své přednášce, že katolická moderna nenašla otcovského srdce u svých biskupů, kteří by dovedli chápati a vésti mladé hlavy, plné snů a ideálů, bez nichž svět žiti nemůže. Národové žádají plným právem po svých biskupech, aby vedle -- labores apostolicos -- byli také vůdci a rádci mladého kněžstva pracujícího na poli kulturním a národnostním. Má-li být kněz vším svému lidu, tím spíše musí být biskup vším celému národu, jiný názor je snad pohodlnější, ale není správnější a neudrží jednoty mezi národem a jeho duchovními vůdci. A o takových problémech se mluví, přemýšlí na posvátném Velehradě, proto je Velehrad všem tak drahý. Dr. F. H.

Kněžské postavy v Roseggrových románech. Nedávno zemřel štyrský spisovatel Petr Rosegger vyrostl v hluboce katolicky věřícím okolí; pilně pozoroval okolí, a mnoho zkušeností ze styku s kněžstvem obrátil se v jeho spisech. Bohužel jsou to typy špatné, podle, bezcharakterní. Že ličí a vidí příliš temně, říká v jeho vzpomínkách z mládí, kdy jako krejčovský tovaryš putoval od farý k farě, nenašel však kněžské duše, jež by se ho byla ujala, jež by uhasila jeho žízeň po vzdělání. 'Často zkoušel jsem ústně i písemně,' praví, 'abych si pohovořil o evangeliu s duchovními pány. Než, když už se dali do hovoru, mluvili o církevních příkázáních. Nebo odkazovali mne na kázání, kde nemožno zapřísti rozhovor, nebo na zpověď, kde se nestrpí odporu. Ostatně vždy se vymknuli, jako by si nevěděli rady, nebo jako by laik nebyl hoden, aby se s ním hovořilo o vznešených věcech.' Ujali se ho novináři protivního tábora ze Št. Hradce; za to štyrský klerus proti němu brojil, německo-rakouský tisk katoli-

ky povstal proti němu a hnal ho do tábora „Přec od Říma!“. Z této nálady vyrůstají jeho povahy kněžské a dělí se v 3 typy. Je to hierarchie především. Appenzelský prelát (v románu „Das ewige Licht“) žije náclherně, pořádá hony, má rád vznešenou společnost; omlouvá však své bohatství, pít patří iádu, klášteru a hodnosti. Podobně žije opat kláštera Hubertusbrunnského (v „Sonderlingen“). Další typ jsou lidoví missonáři a jezuiti z exercicií, ličení ve „Waldheimat“ a „Das ewige Licht“; kážou pobožnostkářství, nesnášenlivost, opovržení ke škole a vzdělání; konečně jsou to biskupové a pak konsistoři, zástupci bojující, po vlivu hltavé, nesnášenlivé, dotěrné církve! Biskup („Das ewige Licht“) odinitá měst. kaplana Wiesera, hájícího lásku k bližnímu, snášenlivost, smír: „Kompromitujete církev a klérus.“ Podobně jedná biskup v „Geschichtenbuch des Wanderers“ a j. Zvláštní pozornost věnuje duchovním správcům, jichž tvrdý osud, strádání a zklamání ličí s upřímnou sympathií. I tu je několik typů: požívač bezstarostný („Das ewige Licht“) jedná dle zásad vikáře Gamsingera: „Konej služby Boží a kázání, vyučuj děti v katolické nauce, udeľuj svátosti, chod k nemocným, žehnej mrtvým, ved matriky a dosti jsi činným. Žádný člověk nebude od tebe více požadovati, nejméně biskup.“ Bezcharakterní typové jsou farář Wieser a provisor z Torwaldu („Das ewige Licht“): na kazatelně a ve zpovědlnici tvrdý, v životě požívkář; podobně karbanik farář (Abelsberger Chronik) a j. – Jsou však i světlé typy kněžské, ideální postavy, jak je Rosegger chová v srdci, nebo které znázorňují boje, které musí za dnešních poměrů nutně prodeľat ideální kněz. Ličeny jsou hlavně ve Schriften des Waldschulmeisters, Die beiden Hänse, Das ewige Licht a Der Höllobart. „Inspanig“ vychován je od jezuitů, vstoupí do řádu, stane se missonářem velmi přísným a krutým. „Třikrát výše stojí nebe, co je vykoupeno obětí na kříži, devětkrát hlouběji je peklo, co lidé do rukou a nohou Kristových vtoukdi hřeby“. Odmítnuty otec ve zpovědlnici se utopí. Tu odchází kněz do samoty, pyká, smíruje lidi s Bohem, zakládá faru, kostel, školu. Očišćen bolestmi vyšel uslechtilý a čistý z bludiště světa. Podobně i malý Hans trpí ve svém stavu: „Každý stav spíše snáší opravdovost než kněžský...“ Hans jde s chuti do života chválen biskupem, milován lidem. Biskupská přízeň ochabne, když přijme na svou faru Lizinku, svedenou a opuštěnou jeho přítelem, i s děckem. Prikázáno mu, aby „pohoršení“ odstranil. Přejde prelát, je však vypuzen pro nešetrné chování k nešťastné ženě. Hans přeložen do nejdálnější farnosti, kde zchátrá na duchu i na těle. – Postavy příliš jednostranně kreslené i tam, kde jasněji zazáří. Vše to následek vzpominek z mládí. Příznačné pro německo-rakouského spisovatele. Z. C.

K očistě naší literatury. Všeobecná výtka o překladové manii týká se částečně i nás. Pachtíme se často po drobtech z ciziny a dobrá původní díla česká necháváme ležet nepovšimnuta. Výtka tuto měla by si vzít k srdci veškerá naše nakladatelství a věnovat více péče původní české katol. tvorbě. Vždyť i cizina se nám směje, i cizina nám to vytýká. Na př. Němci a Poláci. Správně nám praví: Honosíte se vyspělostí a bohatstvím děl vlastní tvorby, ale z našich autorů překládáte napořád. Proč my z vašich ne, proč si nestačíte sami, jako my? — I ano, stačili bychom si také, kdybychom měli k sobě více úcty. Ale snad už opravdu vězí v naší nešťastné povaze, že si myslíme, že z ciziny můžeme být všechno lepší. U nás platí, bohužel, více, než kde jinde, nemo propheta in patria. Tot smutná na dnešní charakteristika! Dokažme však celému kulturnímu světu, nejen Polákům a Němcům, že jsme vskutku dobrou autorkou, mistokraty ducha, kteří si stačiti mohou i mají vytištěným umělecký vkus. Zařizujeme knihovny, v nichž by vycházela pouze česká katol. díla, jakož i v revuích a časopisech dáváme přednost původní české tvorbě.

Tím není ještě řečeno, že bychom se chtěli před cizinou uzavíratí, avšak z cizích literatur uváděme dříve dříve díla pouze vynikající a umělecky hodnotná a ne všelijaký brak, jako dosud. Získáme si tím jen patřičně úcty ciziny, i naučíme se vzájemně lépe znáti. Vždyť je mnohdy věru úžasná, jaká neznalost bují na př. mezi naším studentstvem o české literatuře, na úkor jejíž si dovoluje tento výkřek národa pronášeti naprosto nezralé úsudky o tvorbě cizí, na př. ruské a francouzské. Částečnou vinu nutno ovšem přičísti výchově středškolské, která se tímto faktem velmi případně charakterisuje. Jaký pán, taký krám — jaký učitel, takový žák! Mnoho,

mnoho pravdy spočívá v těchto průpovědích.

R. B. Mácha napsal ve „Videaňském deníku“ v č. 159: „Čím je komu náboženství, viděl z jeho života... František Dohnal napíše v článku: „Problém Krista v moderní krásné literatuře“: K jakým nízkostem a profanacím vedla Machara protikřesťanská nenávisť, toho nejmarkantnějším dokladem jsou „Macharovy „Pašije“, kde Kristus líčen jako tulák a podvodník! Dohnalovu stať otiiskl pater Lutinová „Arše“, listu pro hájení křesťanství. „Vědomě lžat a při tom zhožně očima kroutit ke Kristu — takovým lidem se vyhýbat. To je „katolická moderna“...“

K tomu odpovídám krátce: Kristus v Macharových („Pašijích“) je líčen skutečně jako tulák a podvodník. Tot fakt, za nějž se sice možno stydět, ale jež nelze popřít. A jestliže pan R. B. Mácha dce tento fakt přece popřítí, pak buďte Macharových („Pašijí“) vůbec nečetl, anebo — četl li je — vědomě lže! „Fentium non datur...“ Či bylo by tu přece „itentium“? Pak bylo by to jediné, že pan R. B. Mácha patří do sanatoria. Styl by tomu nasvědčoval.

Ještě malou poznámku ad vočem „Katolická moderna“. Byly časy, kdy pan R. B. Mácha se věsil také na šusy té „katolické moderně“, které nyní nadává, a byl rád, když mu ten pater Lutinová (jak usledtilo řečeno) jakoby napsal někdo (kantor Mácha?) nějaký ráček v „Novém Životě“ otiiskl. Když však ty „literární“ výplody pana R. B. Máchy byly tak ubohé a čím dál ubozejší, že dále nebylo možno je otiiskovat — tu pan R. B. Mácha nadává... Tot vše! Fr. Dohnal.

Ještě Macharovy „Pašije“. Na doklad, že p. R. B. Mácha skutečně buď píše o něčem, co vůbec nezná, anebo vědomě lže, uvádím z Macharových („Pašijí“) namátkou tento passus:

„Pan Jošua, tako teoš z Nazaretu, už patně sám neví, čím je. Brzy se vylává za „proroka“, brzy dlečí ne-

mocné, ale my mu povíme, jaké jest pudla jádro. Tento tulák zašel si ondy až do Káně galilejské, kde se právě slavila svatba dcery prvního radního města s panem Efrainem, známým stavitelem. Pan Jošua vešel drze mezi svatečňany, pil až se hory zelenaly, tančil a veselil se přiměřeně svému původu a svému vzdělání. Když došlo svatečňanům víno, prohlásil, že víno opatří -- a toho kejklře! -- dal postaviti před hosty -- -- čistou vodu. Rozumí se, že rozjařeným, napilým a upoceným hodovníkům dutnala voda jako nektar -- nestoudný Jošua pak prohlásoval, že proměnil vodu ve víno! . . .

Není tu tedy Kristus líčen jako tulák a podvodník? . . . A takovým tonem psány jsou celé 'Psaňje'. Jsou v nich místa, kterých vůbec není možno citovati, na př. onu sprostotu s Magdelenou a j. . . . Či chce se p. R. B. Macha ohánět naivní finta, že je to jen parodování 'Katolických listů', '(Chnovů)', '(Hlasů)' a '(Cedů)', které vycházely v Jeruzalémě za panování císaře Tiberia? Ale vždyť každé dítě ví, že je to právě jen finta -- a to naivní finta! Kdo zná náboženské názory Macharovy z ostatních jeho spisů, pochopí. Ovšem na to literární vědomosti páně R. B. Machovy nestačí. . . . Ostatně i kdyby umyslem Macharovým v 'Psaňjích' bývalo skutečně jen parodování 'Katolické listy' (!), přece psát o Kristu takovým způsobem zůstává vždy sprostotou a blasfemií . . . A o to se jedná . . . F. D.

O básnických obrazech. Že naše řeč pozůstává ze samých utkvělých metafor, a že básnické obrazy, metafory, tropy, vůbec podobností a přirovnání jsou stěžejným prostředkem básnického výrazu, to je samozřejmé a jasné. Podstata básnického přirovnání tkíví v tom, že se vše pozemské zduchovní a zosobní, a takto personifikované jsoucnosti se pak vzájemně porovnávají. Příklad není tedy dekorativní ozdobou básně, nýbrž

vyrůstá přímo z mystického prazdroje všelikého umění. Přirovnání jsou sama o sobě důkazem, že poesie tkví v hluboce mystickém názoru světovém. Bylo řečeno, že z básnických tropů vznikla mythologie. Pravdou jest však právě opak. Mythologie jest původní celek, každý básnický obraz jest jen zkratka mythu. Každým básnickým obrazem jest jen opětně hlásána ona velká, jediná pravda, že ve všem, co zde bytje, jest život, osobitost, duch, duše, Bůh. Básník, který nevěří v tuto nejnvtimější pravdu svých příměrů, neovládá umění, nýbrž jest jim samým pohazován jako hříčkou. Uváděti seznam rozličných způsobů metafor jest zbytečno, neboť známe základní názor, z něhož se dají všechny vyvoditi. Metafory odlišují se jen stupněm důraznosti nebo zevrubnosti, jimiž jejich přirovnání jest provedeno. Není úlohou básníka vynalézati nových přirovnání. Avšak u metafor použitých musí plně uvědomiti si jejich významu, jakožto uměleckých děl v díle uměleckém a nesmí nevhodným užitím seslabiti jejich účinu. Básník nemá býti v přirovnáních nikdy příliš dobrodružným. Ovšem že pak existují i přirovnání špatná. — R. Kralík.

Závětí Lucyana Rydla otiskuje na významném místě 'Przegląd Powszechny'. Je z ní patrna jeho hluboce zhožná i vlastenecká mysl. Básník praví tu mimo jiné : 'Pro případ smrti potvrzují, že do posledního dechu velebil jsem Boha, Stvořitele a Vyku-pitele svého, že Mu děkuji za všechno -- za život a smrt, a že jemu obetnuji svou touhu života i svůj bol, a jeho odhraně odevzdávám, co mám nejdražšího na zemi: ženu, matku, děti a sestry. S matkou svou loučím se na krátko, spatříme se brzy ve slávě věčné, v lůně Božím. Svě ženě nej lepší, nejpřelivější, nejdražší děkuji za nepřetržitě štěstí, jaké mi dala ode dne snátka. Necht' pamatuje, že má žiti pro děti, necht' má vzor v matce mé. Dětem žehnám z celé duše, za

hrohem budu bdíti nad nimi a Boha prositi za ježdí dobro pozemské i věčné: ... Bude-li možno, toužím a zapřísáhám, aby náš kousek země v Branowicích udržel se při mé rodině. Neprodáváti, leda v nejkrajnějším případě! Škoda, že se nedožiji svobodně, sjednoceně, samostatně Polsky! Za ni obětuji Bohu svou smrt. O ni poslední má myšlenka na zemi.

K naší otázce náboženské. Pod tímto názvem otiskuje prof. Jan Zacheval z Prostějova v Martínkově M. Sl. Sborníku své náhledy o náboženství českém. Pokládá otázku náboženskou za akutní, náboženství za ústřední živel národní kultury, české obzvláště. Za vrcholy náboženské pokládá kromě Krista jen duchy proti katolické: Husa, Chelického, Komenického. Lituje, že 300letý spánek přerušil náš svěcázný náboženský vývoj. A vyhrožuje soudem budoucnosti všem hlásatelům křesťanství a církvím bez rozdílu, které prý mlčely ku zlobám války a nechtaly se promáslodovat (Pan profesor patrně nezná celou svou projev i o čimú papežských.) Autorkou myšlenkou, že hlavní zásadou náboženskou musí být, že nesmí se v náboženských věcech užívat násilí. S tím my bychom úplně souhlasili. Ale musí se to provádět důsledně! Nejen proti katolíkům! Autor, ať katolík, strání protestantům a nezdá se býti dobře informován.

Sedmdesáté narozeniny slavil 25. července t. r. populární básník štyrský, P. Ottokar Kernstock, O S. Aug., farář ve Festeburgu, dříve prof. ve Vídni. Rodina jeho pochází z Prachatice, — ale přestěhovala se do Štyrska, kdež jubilant působí. Původně studoval práva, ale pak vstoupil do kláštera kanovníků Augustiánských ve Vorau, stal se tam bibliotéčkářem a archivářem jako výborný znalec palaeografie, byl i povolán za profesora na učitelskou akademii do Vídne, když mu zvěčnělý císař nabídl byt v Belvederu, — ale láska jeho k duchovní

správě vedla ho zpět na horskou faru ve Festeburgu, kdež dosud pracuje. Básnických děl jeho je velká řada, a jimi stal se pěvcem a miláčkem štyrského lidu, namnoze až zastíňuje přítele svého, — zatím umřelého — Roseggera. Je to pravý štyrský (Minnesänger), jenž dává lidu svému písně a verše, plné srdečnosti, veselí a něhy. Mlad-učenec-pěvec! Ale acoi svět bude dále křičeti: zpátečníci! Ij.

Akademie umění na Velehradě. V Našinci navrhuje Dr. Jan Kubiček zřízení akademie pro církevní umění na Velehradě. Ustavu takového, s praktickými dílnami, potřebujeme, ale máme za to, že by mu bylo lépe v Olomouci, v sídle kulturního ruchu i obchodního a v sídle církevních úřadů, které mají právo dohlédáti. První podmínkou je však získat chodného umělce, který by ústav s porozuměním řídil. Nejshodnější osobou byl by mistr Jano Köhler. I.

Katolický chrám. Praktické pokyny k jeho stavbě a vnitřní úpravě napsal Antonín Zmazal v Mar. Hlásně. Skutečně praktická knížka. Způsobem jasným a poučným shrnuje nejdůležitější zásady umělecké a předpisy úřední a poslouží dobře duchovním správcům i umělcům. Bylo by si přáti, aby autor chystal rozšířené vydání s ilustracemi z českého církevního umění, jako Němci mají dílo Die Kirchliche Kunst od Atze Beincze (Mauz, Regensburg). Po stránce jazykové prospěly by některé opravy, na př. otop, otápění místo otopování a pod. Přejeme záslužnému dílku, aby našlo nejen čtenáře, ale také činitele. I.

Co by se mělo stavěti při kostelích? Vedle sakristie měl by se při nových kostelích stavěti sálek s podiem, sedadly a kamny, v němž by se konaly schůze zbožných spolků, přednášky, porady, cvičení zpěvní, půjčování knih a pod. Tak by se nahradily katolické domy se svými zařízeními hospodskými.

Z duševní dílny Uprkovy sděluje Otakar Bystřina (Ferdá Dostál) v Mor. Sl. Shorníku také tuto drobnost: :O národopisné vystavě (1895) již byli mu zadali vyhotovení panoramv: :Pout na Velehrad: pro kterou měl již všechny skizzy vyhotoveny i na opatření, modelů a pláten vydal tehdy všecku svou hotovost a zadlužil se až po uši! -- Na štěstí -- (pro slávu českou!) intriky závčas zabránily provedení této myšlenky: Jožka ve zlosti všecky skizzy obuškem vysekal a spálil! -- Bylo by záhodno zvědět něco více o těch intrikách a o té slávě české! I.

Ol. Bystřina podjal se záslužné práce. Sbírá anekdoty a přezdívky, kterými se náš lid škádlí. Při výkladu drobných morosů však se zmýlil. Nevyučovali jim tam kapuceni, nýbrž prý škola bratská!

Proti operetě napsal ostrý protest v 5. seš. sluhlební revue: O. Žitek. Ukazuje v prvé řadě na Vídeň a Berlín a nazývá současnou operetu nemorální a bezcharakterní. V sociálním ohledu stala se opereta obchodem několika rutinerů, kořističích své miliony z nevědomosti lidu. Obchodem, který z umění utvořil úplný průmysl, zvláštní kastu kartelovaných libretistů, skladatelů a agentů. Vídeňská opereta vyznačuje se zvlášť erotickou nahých vulgárních sklonů, slandyovskými romantikami a hrubou pikantérií -- a vnějšek její jest stejné hodnoty. O. Žitek ukazuje přímo, čím a kde je opereta nebezpečná našemu národu, čistým duším lidu -- nehledě ani na do ciziny plynoucí statisíce a miliony -- a klade přímé otázky: Potřebuje náš lid falešné trestky? Bude příhodnější doby než dnešní, uvědomit si, jak každý jednotlivec křivuje národní tendenci, kdo podporuje neb navštěvuje představení vídeňské, berlinské operety? Všecko myšlení, celý

intelektuální život českého člověka stojí semknut stranou žitvů jej obklopujících. A není trapné pomýšlení, že právě intuitivní život má býti naočekován nebezpečnými vlivy nepřátelského jeho ducha citění a všestranné nemorálnosti operetní? A odpovídá: Nevěřím, že nedovede český lid žítci se pochybně chvílkově, nic nepřinašející zábavy. Nevěřím, že lid náš je tak slabý, aby nedověrl se žitci vytvořů těch lidí, kteří nás nenávidí, kteří o nás vtípkují a nás sesměšňují! A věřím, že všichni ti, jimž leží na srdci pokrok a kulturní vyspělost celého národa, odzbrojí mužným vystoupením hlouček spekulujících nezodpovědných osob! I.

Umělecké drobnosti. Joža Uprka vzdal se předsednictví Sdružení moravských výtvarných umělců. Bystřičan malř Fr. Ondrušek vystavoval u Ruběše v Praze práce z všech period své 30leté tvorby. Z Prahy byla výstava přeložena do Hodonína.

Nové museum národopisných památek ze Zálesí bylo otevřeno v Luhačovicích. -- Ředitel vídeňského dvorního divadla dv. rada Max z Milenkoviců, jenž loni o Vetikonocích teprve svůj úřad převzal, podal demisi, která byla přijata. Milenkoviců chtěl v dvorním divadle uplatnit křesťansko-germánský ideál krásy. Proto ho židě a liberalové hleděh poválili. Podarilo se jim to. . . Ale sotva budou spokojeni s jeho nastupcem, jimž je dnes úplně katolický spisovatel Heřman Balh. V Mistříně u Kyjova zenfel dne 31. čerence člen Družiny literární a umělecké spisovatel Jaraf Jan Halouzka, pilný sběratel cenného literárněhistorického materiálu. O osudu jeho pozůstalosti sdělíme příležitostně. -- Celá korespondence Frederica Mistrala byla uložena v Calvetovu museu v Avignoně. Otevřena a prozkoumána bude až 50 let po smrti básníkově.

Knihy redakci zaslané.

Ant. Zamazal: Katolický chrám. Praktické pokyny k jeho výzdobě a vnitřní úpravě. Nákl. vlastním, Mar. Hory. Cena neudána.

A. Skalský: Moravské elegie. Historické čty Brno 1918. Nákl. Benediktínů. Cena 3 K.

Jos. Pavlovický: Povídky. Brno 1918 „Knihovna našeho lidu.“ Nákl. Benediktínů. Cena 4 K.

Dr. Fr. Grivec: Vladimír Serg. Solovjev. Ponat sk iz „Časa“. Ljubljana. Katoliška tiskarna.

Dr. Fr. Grivec: Pravoslavje. Izdalo Apostolstvo sv. Cirila in Metoda. — Ljubljana.

Dr. Fr. Grivec: Ut omnes unum

sint. Gradivo za govore o cerkvenem zedinjenju. Prvi zvezek. Ljubljana. Apostolstvo sv. Cirila in Metoda.

Luč. Almanak hrvatsko-slovenskog katol. narodnog đašiva. 1918. Uredili J. Stabel i J. Stipančić. Zagreb. Cena 6 K.

Z nakladatelství B. M. Kliky v Praze II., Opatovická ul. 9, došly svazky knihovny „Zátiší“, knihy srce i ducha: Mollere: Amfitryon, přel. Petr Kříčka; G. B. Shaw: Cesar a Kleopatra, přel. K. Mušek. — Knut Hamsun: Poslední radost, přel. O. Pallas.

Josef Luděk Brendl: Modly a kříž. Báje z dob kněžny Dragomíře. Sv. I, sešit 7. a 8. Edice Lampyris. Praha, V. Kotrba.

Družina literární a umělecká v Olomouci, Dolní nám. 17

vydala a nabízí tyto knihy:

K. Dostál Lutňov: Šlehy a něhy. Sattyrické verše. Cena K 1 80

Fr. Dohnal: Zklamáné touhy. Básně. Cena K 2 00.

Gab. Ronaj: V městě. Slovákcké drama. Cena K 1 70.

Ratolest olivová. Potěšná knížka pro vojáky i nevojáky. Neváz. K 2 80, váz K 4 00.

J. Vyhliďala: Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou? a **J. Hofera:** Povídky z Kopanic — jsou rozebrány.

Administrace „Archy“ v Olomouci, Dolní náměstí 17

nabízí, pokud zásoba stačí, za snížené ceny:

I. ročník „Archy“	K 4 50
II. ročník „Archy“	K 4 50
III. ročník „Archy“	K 4 50
IV. ročník „Archy“	K 4 50
V. ročník „Archy“	K 5 50

(Přiloženy jsou „Pisně tvorů“.)

V knižnici „Evy“ vyšly:

1. svazek **Gab. Ronaj:** Pane, smiluj se nad námi, básně. Cena K 2 10.
2. svazek **Fr. Střížovský:** Půlnoční světla, básně. Cena 90 hal.
3. svazek **B. Konařík-Bečvan:** Judita, povídky z východní Moravy. Cena K 2 40.
4. svazek **Jos. Pospíšil:** Statkář filosof a jiné povídky. Cena K 3 80.

ARCHA

Měsíčník
pro literaturu, umění, kulturu a život
s přílohou

ARCHIV LITERÁRNÍ

Číslo

10

Ročník VI.

OLOMOUC

1918

Vydává Družina literární a umělecká

„ARCHA“ s přílohou „ARCHIV LITERARNÍ“ vychází měsíčně vždy 15. dne.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál
Lutňov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Stř-
žovský a Ladislav Zamykal. Redakce je
v Olomouci na Dolním náměstí č. 17. —
„Archiv literární“ rediguje Vilém Bitnar
v Praze-V., Valentinská č. 22.

Na „Archu“ i s „Archivem“ se před-

plácí ročně K 14.—, půlletně K 7.—,
čtvrtletně K 3 60. Jednotlivá čísla jsou
po 1 K.— Adminlstrace a expedice
„Archy“ je v Olomouci na Dolním ná-
městí č. 17. — Nepřijaté rukopisy vra-
címe tebdy, byly-li přiloženy známky.
— Za vydávání odpovídá L. Zamykal.

Číslo 10. vyšlo dne 26. října.

Obsah „Archy“ číslo 10.:

Jaroslav Hruhan: Tři quasi sonety o ženě, dětech, příteli. — Václav Poedne:
V den sv. Karla Boromejského. — Jaroslav Durych: Věže - Al St. Nowak:
Překlady z duchovní poezie. — Sv. Řehoř Nyssenský: Citát — Em Maták:
Jako brušeň v polk. (Pokr.) — Jan Karník: Pozdrav. — Václav Poedne: Sv.
Antonín — poustevník. — Dr. Josef Kratochvíl: Ruský Newman Vladimír
Solovjev. (Pokrač.) — Petr Rosegger: Citát. — Fr. Dohnal: Problém Krista
v moderní krásné literatuře. (Pokr.) — Okna.

Redakční listárna.

Příštím dvojčíslem 11. a 12., které
vyjde 15. listopadu, bude letošní ročník
„Archy“ ukončen. Prvé číslo nového
ročníku vyjde ještě před vánocemi.
Proto prosíme naše příspvatelce, aby
práce pro příští ročník a zejména pro
jeho prvé číslo zavčas postali. —
Zejména opravdu dobrá beletrie přišla
by nám velice vhod, ježto ji chceme
v novém ročníku věnovati více místa.
Dále upozorňujeme, že dříve nezačneme
nikomu žádnou práci uveřejňovati, dokud
ji nebudeme mít celou v rukách.

Dnešní číslo se opozdilo, ježto per-
sonál tiskárny byl posížen chřipkou.

Zprávy administrace.

Akce na získání ukázkových adres,
kteou jsme podnikli v minulém čísle
tím, že jsme přiložili vhodný tiskopis,
úpině selhala. Naši prosbě vyhovělo
všeho všudy asi pět odběratelů. Kde
zůstali ostatní? Opravdu nikoho neznají,
komu bychom „Archu“ mohli nabídnouti.

Přínomínky pošleme v těchto dnech

Humoresky Jar. Řehulky „Mini-
stran!“ vyjdou ještě letos

Kalhy redakci zaslané.

První antologie katolická z české
literatury. Pínic dávnou tužbu české
veřejnosti katolické, zahájla Matice
Cyrilo-Methodějská vydáním prvního se-
šitu, obsahujícího čarovnou poesii Zeyro-
vu a podrobný obraz jeho díla, velké
dílo Viléma Blitnara, první katolickou
antologii z české literatury. Ze všech
vynikajících českých básníků soustředě-
no je v díle tomto všecko, co v pouli
za velkou ideou náboženskou, za sv.
Grálem, nalezeno bylo v české poesii
vzácného a pozoruhodného v tomto
směru. Na mnohého předního básníka
českého vrhá se tu nově, vysoce záji-
mavé osvětlení. M. C.-M. do řady, že anto-
logii „Pouť za sv. Grálem“ zavedl
se veškeré naší veřejnosti, které pohled
na všecko českou poesii se stanoviska
náboženského je dosud neznámá. Cena
1. sešitu „Pouť za sv. Grálem“ určena
byla na K 3.—. Celé dílo vyjde ve třech
částech o 6 sešitech. Objeďnávkę při-

Jaroslav Kruban:
Čti quasi sonety o ženě, dětech, příteli

PRSTEN.

(Mě drahé ženě.)

Kde jsi, ó svatá, slavnostní chvíle,
 kdy tě mi před Bohem na ruku dala,
 kde jste o snově, touhy a cíle,
 jež jste mi nad hlavou velebně vály!

Prisáho věčna, jak jsem tě plnil?
 Má ženo drahá, má bolestná matka!
 Zapad se štěstí nad námi zhlul!
 V loktech svých klan, jak bylo by stařko.

Vrátel žerť mne v náručí tvoje,
 vynutim ze skal ti radosti zdroje,
 lásku a rozkoš a jásání ví;
 půjdeš-li za mnou však v zřešené kraje,
 prsten můj věrně tě povede v ráje,
 za mnou -- svým leskem -- v nebeský mir

SLUNĚČKO POZDNI.

(Mým drahým dětem.)

Ve trávě ležím na vlhké zemi.
 Ó kam se moje myšlenky tratí?
 Miláčci, po vás smutno tak je mi.
 Kdy se vám otec, kdy se vám vrátí?

Ležím a dumám; aj, co to v trávě
 ke mně se blíží v důvěře milé?
 Sluněčko pozdní tulí se hravě,
 v ruce je cítím -- truchlivá chvíle.

Slunéčko, víš ty, že robátka drahá
kdes myslí na mne, smrt na srdce sahá.
Po smělé chvíli zla se nám rozdní?

Slunéčko, děti, zla doufati smíme,
že kdesi Vesna v své nádheře dríme:
cločkáme se jí, slunéčko pozdní?

ŽID.

(Ottu Fischerovi.)

Z národa jsi, jemuž na Horebu
v milost božskou svatý keř kdys vzplál,
z lilu jsi, jenž ku hořkému chlebu
sladkou bolest proroků svých ssál.

Z rodu jsi, při jehož jména zvuku,
mnohá dlaň se trpce svírá v pěst,
z čeledi, jež našich srdcí tluku
rváti chtěla stud, i lásku, čest.

A přec, i vy jste Boží lásky děti
též vaše činy Tvůrce vůle světi,
též vaše tužby u ráj věčný jdou:

v tvých vina smířená už očích dřímá,
mé srdce lásky Spasitele jímá
Tvůj národ, Tebe, v krůpěj plamennou.

Václav Poledne:

V den sv. Karla Boromejského

Kdo jest ten Svatý?

V kardinálském hávu

a bosý, hle, s provazem kajcníků

jde v čele vyhublých a zoufajících davů -- --

Hlad -- mor -- a válka!

Ó Svatý Karle!

Prosbou vděčných diků

Tě vzýváme! Ó skryj nás do popela

hrdinské lítosti, kde našel's hřivny

nebeských pokladů! Tvé záře skvělé

kež slabý stín nás osvěží! Chléb živný

Tvé přímluvy a Tvého požehnání

kež poutí života nás provází a chrání -- --

Jaroslav Durych: Věže.

-- Liber scriptus proferetur -- --

Mistře Jáchyme! Hej, mistře Jáchyme!

Jíž?? --

Mistře Jáchyme! Tož se přece ozvi! Neukřičím se k vůli tobě!
Jsi posel?

Ano, jsem, ale nenech mne křičet odtud k tobě nahoru! Musím kík vytažovat a hlavu naklánět mezi lopatky. Pojď dolů!

Zdá se mi, že nejsi tím poslem, na kterého čekám. Ale odkud znáš mé jméno?

Pojď dolů a nemluv příliš dlouho!

Aj, ani já se nemusím namáhat! Kdybys byl poslem, kterého bych musil přijmouti, přišel bys jinak. Ale abys neřekl, že jsem te odbyl, napiš list, a zítra ti zedník přinese mou odpověď. A vní jdi v pokoji!

Mistře Jáchyme, hej, pojď dolů, ale trochu si pospěš!

Zapomněl jsem již mluvit. Zapomněl jsem i své jméno, a když jsi je vykřikl, svítilo mi v hlavě, že mne volá posel toho, jenž zná všechna jména, abych šel k soudu. Ale nyní vidím, že ještě kdosi na světě mé jméno zná, a to mne mrzí. Což jest mé dílo tak špatné, že musíte jeho jsoucnost omalovávati mým jménem? Máš-li něco proti mně, napiš, a nemaš-li, nevyrusuj mne! Mlčel jsem tolik let a dnes nemám přičin --

Když tedy sedíš tolik let v takové výši, že si mluhu šíjí zloum, dívám-li se na tebe, mohl bys už přece uměti mlčet a poslouchat. Namluvíš toho jako baba, kterou po dlouhé době pustili na tih, a chceš, aby se rozprávka protáhla.

Plemeno zlozajné!

Do čeho tlučeš podpatkem, mistře Jáchyme?

Tu máš!!

Škoda malty! Neumíš házet, snad mne dobře nevidíš!

Budťo já jsem směšný -- anebo ty jsi potvora!

Sestup dolů a uvidíš!

Pojď tedy nahoru, dotěrný tvore!

Ne, ne, Musíš sám dolů, poněvadž zůstaneš dole trochu děle, než myslíš!

Aj, aj!

Věděl jsem, že mistr Jáchym jest domýšliv, ale mám trpělivost. Nemluvíš lichotivé věci, a to mě těší. Ale jsem starý člověk, jsem celý zastříkán vápnem, v očích mám prach a za nehty písek, tak jsem rozedrán a neduživ. Vylez nahoru! Zde stranou ješt lešení, jdu ti naproti a více ode mne nechtěj!

Dobře umíš chodit. V takové výši a za soumraku! Rovnováh udržuješ znamenitě!

Nu, a co chceš říci?

Chceš-li, přivedu sem zítra provazolezce, a zrobíme lešci vyšší než tvá nedostavěná věž. Provazolezec bude chodit p provaze a odpočívati na tvé věži. Můžeš se to od něho přiučit

Již jdu raději dolů, abych se tě dříve zbavil! Čekej chvilku! To jsem chtěl slyšet! Zůstaň na střeše! Půjdu k tobě, aspo si promluvíme o tvém dile.

Nějaký dobrý hoch! Chudák, jak se unaví, než sem vyleze

— — Opravdu, stavíš velice vysoko! Kdyby to bylo ještě vyšší, musil bych sem lézt déle. Na křídlech by to bylo rydlěj ale ja, jak vidíš, chodím pěšky. Či soukám se rukama noham po tvém lešení. Až, ti kamenní ještěři! Jak se vzpurně nakláne se střechy, jako mistr Jáchym! A na tomto krovu bez břidel a bez plechu snadno by se zlomila noha. Střecha strmá, opravdu spíše zed než střecha. Pěkné věže tu máš. Kdyby byly dostavěny byl by dosti vysoké! Ty tedy bydlíš tady v hlavní věži za tím oknem? Dost zláštní!

Laskhle jsi mohl mluvit zdola. Ale nyní se raději snaž, at p padneš dech!

Setři žluč pro pozdější chvíli! Věziš mnoho let na stěse i kousek výše na věži a to má své nevýhody. Člověk pak mysl ze jest příliš vysoko a sám na světě. Dávají ti úřednici pocu tvůj plat? Máš s králem pevnou smlouvu?

Proč to všecko?

Ha ha! Kdo neumí opatrovat svoje, jak chce opatrovat Bozi! Hm, jsem rád, že král už neví, jak se jmenují a jsem-li z! Byl bych také rád, kdybch již o něm nevěděl. Ostatně stavb ho stojí mnoho peněz. Kolikrát jsem ssthl, co jsem vystavěl. Také jsem již viděl, jak sem lezli lidé nahoru, ale pak se zas vrátili. Jak by mne mohli chytit! Vždyt lze odsud velmi dobi spadnout!

Proto ani nechceš dolů.

Lecla až si půjdu šít rubáš.

A jak dlouho tu chceš sedat na ještěrech a na kostkách, procházet se po této nevalně schůdné střeše, poskakovat po obloucích a zevlovat z okna? Což jest to práce pro tebe?

Pohled, mladíku, na tyto tři věže! Viděl jsi někdy dělníka, podávajícího cihlu? Pověz mi, za jaký čas bys to mohl dostavět!

Což nemáš mistry stavitele? Jsi opravdu sám na světě?

Ach, co ty rozumíš! Kolikrát se procházím jako náměšičník lezu po římsách, obloucích a hřebenech jako zloděj či jako kočč

i dívám se na tyto křížové střechy, na stříšky bran, na okna krouhlá, na okna růžicová, na okna strmá i na okna štěrbinovitá, na žebra, na oblouky, na stíny, na hloubku zdí a na všechny poměry a úměry, jako bych právě s nebe na hlavu padl! A za prudkého poledního žáru vypočítávám, jak vysoká bude musit být ta a ta stěna, jak široká a jak odchýlena, aby stín lopal v takovém úhlu, jaký chci mít. Vypočítávám, na které loše střech a stříšek smí šet za jitra skvěti rosa a jíní a na terých ne, a pak vypočítávám jejich sklon a položení hran. Víš o, jinochu, že den má jitro, poledne, večer a noc, ale že má také tyriadvacet hodin a každá hodina se liší od předcházející i následující vým věkem, barvou a zákonem obřadním? A že má týden sedm dní, rok dvanáct měsíců a mimo to někdy přší, jindy taje, svítí lunce, pada snih, chodí mlha, a to vše se musí nasobiti i vteřinami, aby toto dílo vtáhlo do sebe všecku ilu slunce i země a v každé vteřině se Duchu svatému hlalo? Pověz, mladíku, mohu být jednou dosti stár, abych mohl na e jsem se toho dočkal? Popatí na tv věze! Mohl bych je do tavu, kdyby se mi chtělo, třeba za tři roky. Ale já jich nemohu hnutí z hlub, vlechnouti jim pevnost, postaviti na základ a ak je vytahovati, rozťahovati, kroučiti a oškábavati, jako když žák pravopis učeb. Ani nechci žalce vystavěti to, co se mi dosud dalo, poněvadž by se mi na zlost mohlo zítá zdáti něco mne-cim lepšího, a co potom? Nenajdu za každým rohem jesitného rale, který vyhazuje peníze a neví zač, ani nemohu leta sbírat a pol. Považ, že jedna věz závisí na druhé: čím výše roste zdra, tím nebezpečnější se stává druhé. Jedna z nich, tato zadní, rá být nejvyšší, jako krakova. Ale což kdyby pak jedna z těchto ostraních průběhem let stala se krásnější a mocnější k hambě že hlavní, celého chlámu i hloupého stavitele? A pak, mladí-u, víš, co jest úhel a odklon? Víš, co jsou poměry? Stavěl sem jiz tolik věcí a ještě to nevím, poněvadž to jest něco, co í jen Bůh. A tak jedno roste ze druhého, nebo to také ne-oste a musí se to hledat, a někdy se to nenajde a musí se ekat, někdy není možno se dočkati a musí se modliti, a někdy ení možno se modliti a musí se věřit. A to všecko stojí mnoho, elni mnoho času, ale už mi dej pokoj a pověz mi krátce a zuunně, proč jsi přišel?

Máš jíti dolů a stavěti dům, ne příliš veliký, ani vysoký, jen ro jednu rodinu, nebo, chceš-li, třebaš i pro dvě.

A kdo mi udílí takový třest?

Třest? Kdybys raději mlčel!

Slezu-li jednou dolů, kdo ví, zda se ještě kdy vytáhnu sem

zpět! Tvá slova jsou tak protivná, že bych tě nejraději shodil dolů, kdybych měl dosud popudlivost mládí.

Zase mnoho mluvíš.

Věz, pošetilče, že hledám podobu věci, kterých tu dosud není z přítomnosti těch, které tu již jsou, že slídím po myšlenkách a tkám je jako pavouk, jenž pozorně vyhledává závěsy, poněvadž věci, které budou, jsou krásnější než ty, které tu jsou, neboť ubíhají do věčnosti, a přece zase již jsou obsaženy v tom, co jest zde. Jak bych mohl odsud odejít, nechaje pavučinu nedopředenou?

Mistře Jáchyme, což jsi dosud neviděl nedostavěných věží?

Pravda, že viděl.

A nenapadlo ti, co jest v nich neviditelné krásy?

Mluv dále! Zdá se, že začínáš vyprávěti něco zajímavého.

Sám jsi řekl, že věci krásnější ubíhají do věčnosti. Mohou ubíhati do věčnosti věci hotové?

Nejsem Bůh, ani kněz. U postranních oltářů pod námi již se čte canon a s dílem takovým nemohu měřiti dílo své. Ale dílo lidské není tak špatné, aby se mohlo nechati nehotoho. Co by mi napsali do knihy, kdybych od věží utekl?

Mistře Jáchyme, poslouvej pozorně! Co se ti zdálo, když jsi viděl věže, které již nebudou dostavěny?

Človče, neptej se! Prál jsem si stavěti věže, které by take nebyly dostavěny, ale které by unikaly i smyslům lidským.

Prál's si vystavěti věže, tak těžké a vysoké, že kdyby byly dostavěny až k vrcholům, musily by zemí převrhnouti a pohltiti její těžiště jako hladový zvon - není-li pravda - zvon, jehož těžiště jest mimo jeho hmotu?

Tak asi tomu jest.

Viš to, že by bylo nejtupčím trestem, kdybys se jednou dočkal, že by věže byly skutečně dostavěny a už by ti nezbyvalo než sléztí dolů a čekati na smrt?

Ovšem, že vím. Ale toho trestu se nebojím, ačkoliv k němu spěchám. Jest totiž nesmírně daleko.

Ale jednou by se mohl zjevit v děsivé blízkosti.

Človče, což jest to dílo opravdu tak špatné, že se ti toto věc zdá tak snadnou?

Nu, a což ti záleží jen a jen na tomto díle?

Tož dopověz, co chceš říci nejzajímavějšího!

Nepřátelské stroje zničí i nejmocnější věže, myšlenky zahynou suchem staletí a Bůh se vězení nenasytí. Stále jsi mluvil jen o věžích, jako by mohly býti opravdu vysoké i tenkrát, kdyby měly základy až pod středem země. Vzpomeň si také jednou na první chvíle, kdy jsi přistupoval k tomuto místu, jež bylo snad

kdyś mrchovištěm nebo tržištěm. Vzpomínej si, jak jsi kladl základní kámen!

Človče zlý, nebo duchu potulný, co tobě?

Vypravuj mi, jak jsi kladl základní kámen!

Všecko jest zapsáno a bude čteno. Nač tobě o tom mluvit?

Rád bych ti pomohl v bídě.

Bratře, nebo anděli, či pokušiteli! Kdo jsi?

Chceš vědět, kdo jsem já, a nevíš ani, kdo jsi ty!

Mé jméno bylo Jáchym; říkali mi mistr Jáchym. A já jsem se nahlédl všech možných cest, jak bych se skryl, až bude toto jméno voláno! Chtěl jsem je zapomenouti, chtěl jsem žít a stavět věže tak vysoko a tak dlouho, až by Bůh zapomněl na mé jméno, nebo až by zetel a vypadl list, na kterém jest napsáno. Nevěděl jsem, pro jakou příčinu doufám, ale věřil jsem, že se toho dočkám. Proč přicházíš mi to připomínat? Či mám ti za to děkovati?

Chceš-li, děkuj! Nechybíš.

Zdá se mi, kdybys mne chtěl nyní shoditi se střechy, že bych se ti neubráníl.

Nebud' slábi! Věci poslední přijdou.

Ach, nevěř me slabosti! Oči mě viděly v bulění horší věci, než přimáší nejpustší sen. Zdá se mi, čím více břemene se naloží, tím lépe se nese.

Mistré Jáchyme! Vyskoč tedy nym jako mladík a běž do své komůrky pro rezavy klíč, které visí nad tvým lůžkem! Proč hledíš jako vyjevený a nejdeš? Běž! Snad se netřešes?

Dies irae! Nedělej si ze mne blázna, člověče!

Quidquid latet, apparebit.

nil inultum remanebit! Jen si pospěš! -- Hele, jak zkontrol, dobrý mistr Jáchym -- Jde tak, že mi ho jest líto. -- Nepříjemný klíč! Zdá se mu asi těžký, vyrušuje ho z rovnováhy. -- Snad nespadne! -- Nu, chvála Bohu, již se vrací!

Rex tremendae maiestatis -- --

Nyní tedy půjdeme dolů!

Jdi sám!

Což jsi neřekl, čím více břemene se naloží, tím lépe se nese?

Nech mne aspoň chvíli o samotě!

Chci ti pomoci, ale ne zadarmo, proto nebud' bázliv jako mladík!

Qui salvandos salvas gratis -- --

Jdi napřed! Chci tě mít stále před očima.

A nebojíš se, že spadneš?

Těší mně, že se ti vrací sebevědomí. Jak pohrdlivě jsi to řekl!

A v tak nepřijemné chvíli!
Již jsme tu! Jak černý jest tento kout! Jak strmá jest tato
hrana! To musí být asi veliká tíže! Unesl bys to na srdci?

Zkus to! -- -- Nosil jsem to na srdci tolik let, že mohu říci:
nosil jsem to celý život.

Sám?

— — — — —
Ty mlčíš, mistře Jáchyme?

Viš-li, proč se ptáš?

Abych uslyšel tvou odpověď. Každá odpověď jest důležitá,
i když jest předem známa.

Ne nadarmo jest tento stín hluboký a černý. Musil jsem toto
místo zastavět stínem. To byl můj první výpočet, abych něco
skrýl. Viš, co se skrývá v základech velikých staveb?

Kostry -- anebo živi.

Ach, zle, že jsou tam kostry nebo živi! Doroste-li chrám,
rozepne-li se jeho krása pro oči tisíciletí, zůstane tam přece část
semene, která neumřela. Co platno, že z toho těla rostly sloupy,
které se svou výškou ohýbají u vrcholů, nebo se vyklánějí z dlou-
hých rad jako palmy za mořského vánku, že z něho vyrostly
zdi ohromné tíže, nepropouštějící světlo ani vítr, které pukly jen
proto, aby ve strmých štěrbinách se mohlo zaskvěti vnitřní světlo
tohoto díla! Ze se širé stupně schodišť kladou na sebe jako ná-
hrobní desky mrtvých zástupů, že se podstavce a klenby bran
dusí děsivým tlakem temného kamene a oltáře se rozestávají
jako holubice s polorozpíatými křídly za těžnicemi středisk ob-
louků klenby Všecko, uvnitř i vně, to jsou jen žíly, vyrvané z ži-
vého či mrtvého těla, nervy, vypletené z mozku a napjate jako
struny harfy, smysly, včistiště jako paprsky rozložených světel,
krev proutů a mléko nenarozených. Ale nedostaví-li se věže,
zůstane kus mrtvolý nebo i živého těla v černé štěrbině mezi
dvěma balvany, a co jest platno všecko toto dílo!

/ Vypravuji, jak jsi kladl základy! Neuchyluj se od toho!

Ach ano! To mohou lidé pochopiti, kde pracoval Bůh a kde
pracoval jen mistr Jáchym, a pověděti všecko, co jsem zlosud
řekl. Máš pravdu. Ale věř mi, že neznám již jejího jména! Kéž
bych mohl své jméno tak, jako jsem zapomněl její!

Dobře, že jsi zapomněl! Aspoň jeho jas v knize života ne-
bude kalen hranolem tvé paměti.

Pohled tam stranou nahoru! Vklisť na pilíři kamenného býka
zabíjejícího tygřici? To jest jediná památka, kterou jsem zanechal.
Jak se má duše na ni vrhla a pila krev její duše! Jak vzkypěly
mé smysly při jejich pohybech, jak mne zabořely klouby zuřivostí!

Mozek můj táhl do sebe krev z celého mého těla! Byla krásná ta žena, byl to chrám, do kterého Bůh vcházel, a my jsme se křížili jako se křížuje loď podélná s lodí příčnou. Mé kosti byly tvrdší než ocel a mé býčí rohy těžší než křídla bronzové brány. Napadl jsem ji, poněvadž mé chřípí bylo vydrážděno záračnou vůní budoucího mléka, které se jí slibovalo v prsou již od jejího narození pro rtv nepočatého dítěte a pro sílu královského pokolení. Ach, kdyby jiné pilíře mohly ze svých trnových oblouků ronit mléko! Ale, přáteli, věř, že jsem zapomněl její jméno opravdu!

Tot věc opravdu skvělá! Bůh ti jistě pomohl. Nebyla tedy špatně zabita!

Zazdíil jsem ji živou a vidoucí a zazdíil jsem to jméno ve své paměti tak, že bych mohl spíše holýma rukama vyvrátit tento chrám než kámen, který leží na mé paměti. A ona rostla, rostla z hrobu jako veliký strom, plný trnů a poupat. A ty jsi nyní přišel!

Nuže, sestoupíme do hrobu, dej sem klíč!

Salva me, fons pietatis!

Mistric Jáchyme, ty drkotáš zubů!

Recordare Jesu pie,

quod sum causa tuae vitae.

Pomoz mi tláčiti klíč! Jest tam tzi více nez třeba! Nu!

Nu! Kuce si rozednu! Hlu lépe, vši silou! Nu! Ach, usi to ve a mrazi tělem! Tak! Pomoz zvedati priklop! Těžky jest! Dvanact mužů aby ho zvedalo! Počkej, vzpáčím nohou!

Dě to do kolena více nez třeba! Pomáhej take! Dobra, nyní to převrátíme na druhou stranu! Uskoč, at ti to nepřerazi nohy! - Pojď nyní za mnou!

Hu! U cíle! Requiem aeternam

Dobře, nyní půjdu sám, či spíše prolezu, protáhnu se

Nem mi zde dobře, a piece se mi chce smáti, kdž slyším ta slova! Jak bys se tam mohl dostat! Nehty kamene nevrveš.

Dej pozor, abych se já tobě nesměl! Zapomněl jsi na něco, včdyt jsi pracoval ve tmě, tajně a rychle. Ano! - Práce jest to opravdu klopotná!

Pracuje jako slon z oživené ocele! Hlu, ta hanebná rána!

Hu ha, Jáchyme! Pochyboval jsi?

Pro Boha, již se nesměj! -- Ten leze! Ten leze! -- Jako chřestýš z lávy, jako krokodýl ze strusky z vysokých pecí, jako drak s bridlicovými šupinami -- Deus Sabaoth! To se střecha rítí a nevím ani, zda to bridlice či měd! Pomoz! Rostou mi kly jako lodní háky a rohy jako žezla pekelných knízat! -- Ach! -- Ten kámen překlopím, a budou tam dva!

Mistře Jáchyme!

Ách, zase ten hlas!

Nebud netrpkliv a nedopoustej se ničeho! Musil bys pak velmi dlouho čekat, věčnost může být nepříjemna! -- Chval Boha, již se vracím!

Ne me perdas illa die! Posle neznámý, co to neseš!

Našel jsem prach ženy, kterou jsi za živo zazdil. Jako popel kadidla, jako popel v sanktuariu, ne popel, jen prach, jaký tvi v plicích. V posledním týdnu před úplným zmizením v prachu, lpícím na kamenech.

Tedy blízko jest můj cíl!

Z mrtvoly tam nezůstalo ničeho.

Tedy, pro spasení všech lidí, co to neseš?

Mistře Jáchyme, lez raději ven! Zde jest na to tma!

Posle neznámý, at jsi kdokoliv, at neseš cokoliv, ve jménu toho, který stvořil mne i tebe, nech mne aspoň chvíli se modlit před smrtí!

Nechám, opravdu nechám, ale až venku. S mrtvou se chceš loučiti?

Ách, s tou jsem se rozloučil již dávno a přece jsme se nerozloučili nikdy!

Vidíš, jak marno jest lidské dílo.

Věřím ti, věřím.

Mistře Jáchyme, nastav obě ruce! Nastav je dobře, postav se plně na obě chodidla! Již se netřeseš? Vezmi! Není to tak těžké, abys s tím padl, není to tak lehké, abys toho nemusil dbát! Něklesej na kolena! Všecko jsi viděl a nyní jdi domů, nebo nemáš-li domova, jdi do hospody na nocleh! Žádej zitra, aby ti vydali plat, a vystav dům, nepřihlí velký, jak jsem ti řekl! Ale neďvej se na mne tak dlouho a poslechni hbitě! Chtěl jsi se modlit modlitbu před smrtí a tvému dítěti zde jest zima --

O dítě mé, zrozené z mrtvé! Ty zlatý klase!

Nezapomeň: toto dítě zplodil ti Bůh skrze tebe, a zachoval ti je ne pro tvé zásluhy! Něklesej na kolena! Tento chrám, vystavěl Bůh skrze tebe, ne pro tvé zásluhy! Pošetilá jest taková vděčnost, nebot ne pro mé zásluhy dostal jsi toto dítě. Neptej se, kdo jsem a odkud jsem; jsem stvořen jako ty a dostávám rozkazy, jako ty. Jen poslouvej jako já! Dobrou noc!

Posle dobrý, aspoň tedy pozdravuj ode mne svého Pána!

Királyhida, 23. -- 25. června 1918.

Al. St. Novák:
Překlady z duchovní poesie.

CERVANTES: MARIL

S Tvou pomocí, o Panno, rolník tichý
rozsévá sémě v chladném podletí
do čerstvě naorané živné lichy
na nový chléb pro sebe, pro děti.

S Tvou pomocí obchodník moře brázdí
svou lodí zpuchřelou pro skrovný zisk.
S Tvou pomocí bdí vojín hradu na zdi
i hranic stráže zhaslých u ohnisk.

S Tvou pomocí již často skleslá síla
v paž rolníku, v kormidlo obchodníku
zas zátačně se našla, navrátila
a k vítězství pomohla bojovníku

Bud chvála tobě, slychovaná čest
Královno svatých, andělů a hvězd!

CERVANTES: NELIOSKVRNINA

Jsi holubičkou od věčnosti zvaná
i nevestou. Tvo běloskvoucí čelo
k líbání zvalo nebeského Pána,
když při počtu Slovo přešlo v tělo
a vina Evy byla vymazána

Jsi ramenem, jež něžně zadrželo
paž Abraháma, by za syna jeho
Betánka v obět položila sveho.

G. ZANELLA: L'GOISMO E CARITA

Vavřín nenávidím! Ztratil strom, kei svoji
ozdobu, šat, zeleň v zahradách i háji --
jenom on tu pyšný na výšně stojí,

v šat se dosud tají
v jeseni i mrazu. Veškerá však krása
malou radost ptáku hladovému skytá,
jenž plod nedozrálý marně zobcem drásá
na jádra až skrytá.

Mám rád vinnou révu! Když již mráz se hlásí
a snih ležet nechá v keřích, na pažitě --

utlocitná vzdýcky — rozpouští své vlasy
všechny ze soucitu.

Pláče o samotě v opuštěné stráni.
Ale za to v chatě chatrného zdíva
vesel vetřný stařec ke krbu se sklání,
šedliny své zhrívá.

Hlava pochýlena ke kolenům padá,
a dlaň posud pohár vyprázdněný třímá;
sladký sen se zvolna na víčka mu vkrádá.

Vzpomíná kmet, dřímá.

L. PEROSA: NADĚJE.

Jen vypravuj mi ještě, sestro moje drahá,
o Bohu, o nebi, Ty tolik usmívavá!
Sept tvůj mi do srdce, jež tlouci dal se zdráha,
zanášá útěchu, když boří hlava žhavá.
Smutno je na světě, kde vichol všeho blaha
je rozkoš, zlato, hodnosti a sláva.
Boj o to sveičepý i moje leckdy zmahá
toužier srdce, v němž spor mnohý vstavá.
Uprostřed sváru, zoufalství a války
jen lys mi anđelem, jenž k Bohu volá,
pod jehož piaporem snad přece znohu
voj nepřítel i svůdně jeho vnaď,
být zakrvácen a přemožen zpola
Jen vypravuj mi ještě o nebi a Bohu

G. Zanella a L. Perosa jsou první reprezentanti duchovního pocse italske
XIX. století mezi kněžím. Poznámka překladatelova.

Modlitba jest hracl zdrželivosti, krotitel hněvu, podmanitel pydc,
ukojení mstivosti, udušení závisti, odstranění nespravedlivosti, modlitba
jest v tělesné slabosti posila, v hospodářství zdar, v obci záko-
nitost, v boji vítězosláva, v míru utvrzení, pečet panenství, důvěra
manželství, štít cestujícím, stráž odpočívajícím, rolníkům hojnost,
plavcům spása; jest zástupce obžalovaných, osvobození zajatých,
odpočinek unavených, útěcha zarmoucených, zábava radujících se,
věneč snoubenců, uvítání novorozenátek, rozloučení smírajících.
Modlitba jest rozmlouvání s Bohem, patření věci neviditelných,
dosažení žádoucích, požívání věcí přítomných, záruka budoucích.

Sv. Řehoř Nyssenský.

Em. Masák: Jako hrušeň v poli.

(Pokračování.)

Horák, jenž byl právě odveden, ale uměl si pomoci; přijel právě z městečka, kde odváděl do skladiště obilí. V polosvátečních šatech, s doutníkem v ústech posadil se sebevědomě ke stolu v kuchyni a rozjařeně si liboval, že dnes po dlouhé době napil se dosyta dobrého piva. Šelna hostinský nechtěl vzít peníze; smál se, musil jsem mu slíbit mouku, pšeničnou mouku za pšeničské! Však mlynář mně semele, dovezl jsem mu tabák a doutníky... A vy to snad na nás nepovíte?!

Šainy bychom rády od vás něčeho dostaly, zasmála se také stařenka a začala přednášet svou prosbu.

Myslíl jsem si to, jak jsem vás tu uviděl. Ale ke mně jste neměl ani chodit. Víte, že jsem pokrokový člověk a nikdy jsem na faru pro nic nelezl... Výraz jeho obličeje ztvrdl a rozjaření zmizelo.

Opustte, nevěděly jsme. Teď za války nebývá slyšet o stranáči, a myslím, že je to správné. Máme být všichni při sobě, pomáhati si, protože všichni trpíme válkou a bídou...!

A proč je taková bída? Proč je válka? Jen se zeptejte doma ulebného pána, kdo ji zavínil a kdo si jí přál!

Nevsyznám se v tom, ale myslím, že ti, kteří z ní mají užitek...

Vidíte?! zasmál se vítězně Horák. A komu pak nosí lidé na msi a na modlení? Nikdy toho nebývalo jako teď... dobu to tva, nez se přectou otčenášky, a skoro všechny jsou za vojáky, za odranu, za padle, za nezvěstné... Dobře stálo v novinách nedávno, že kněží mají při každé válce hody a po válce dvojnásobné... Však sami tam nejdou, sedí si doma v teple...!

Stařenka udivem sepijala ruce. Můj Bože! Rane Horáku, jak jste na toto připadl?!

Myslíte, že já sám? Nejsme hloupi a slepi. A po válce se to řekne veřejně a více! Teď se musí ještě mlčet – na Špilberku není právě příjemně... Vláda, četníci drží nad kněžimi ruku a vědí jistě, proč...!

Četníci že drží ruku?! Zasmála se stařenka. Nás uclal strážmistr, že pes jen jednou vyběhl bez náhubku před faru. Platili jsme pokutu, a psa nám vzali!

Zákon je pro všechny. Však váš pan farář naohlašoval se nám jich až dost! To stále jen vybízel, aby se šetřilo potravinami, nezanedbávaly polní práce, upisovalo se na válečné půjčky... A pak přý neří pro válku! K čemu je válečná půjčka?!

Vždyt to dělali také jini – učitelé, poštmistr . . . Musili. A velebný pán také musil, pan biskup poručil . . .

„Vidíte, biskup! A kdo je to biskup? Není to také kněz? A viděl jsem sám, jak v Brně vyprovázeli vojáky do pole, jak jim žehnal a k nim kázal! Císaře stávil ještě nad Pána Boha a poručel jim zabíjet, ze prý tím Bohu slouží . . .“

„To snad přece není pravda!“ hrozila se stařenka. „Pan biskup nemohl by se tak rouhat! Náš velebný pán nikdy se o tom nezminil . . .“

„Má vás za hloupou – a jak se kdo stane knězem, už jako by přestal být našim člověkem. Je páнем – pánům slouží – a páni bvlí vždycky proti sedlákům.“

„To není pravda!“ skoro vybuchla vždy tak klidná stařenka a přistoupila rozhněna až k Horákovi. „Můj syn nikdy nezapomněl, odkud vyšel – v chaloupce v podruží jsme žili, u sedláků jsme pracovali s nebožtíkem tatínkem – jen se podívejte na mě ruce – a nezahálejí dosud, pane Horáku!“ zvolala povýšeným hlasem. „Jini jsem dřela, aby syn mohl vystudovati a státi se tím, po čem toužil. Však nám toho všichni dost záviděli – byl to první kněz z celé vesnice – ani žádný selský synek toho nedošel – a také chodili studovat, jenže se jich několik vrátilo s hanbou . . .“

Horáka jako by bodl. Také kdysi na studiích propadl a zůstal sedlákem. Tušil, že o tom stařenka cizí tu neví a nemní se mu posmívatí, ale pouhá domněnka jej podráždila.

„Dnes už není nijak cti být knězem,“ řekl s potupným posměškem. „Dnes hledí svět na pátery trochu jinak, nežli kdysi. Tak pro duháka, který nemůže dál, je to snad dobře. Ale to máte tu pýdu – jak dostane trochu peněz a hloupi lidé mu libají ruce, už myslí, že je něco vyššího a že musí jíti s pány . . . Zrovna jako tady naši příživníci. Ženské mají muže na vojně, dostávají velké podpory, mnohá deset i více korun denně – to máte měsíčně aspoň tři sta korun – kdy pak která z nich viděla tolik peněz? Byla ráda, když muž dal jí v neděli zlatku neb aspoň když jí nenabil . . . Teď má od muže pokoj, do práce se jí nechce, sedí doma nebo venku klevetí s druhými – vždyt peníze jdou samy. Dokud bylo maso, popřály si, jak ani my nemůžeme. A teď, když nic není, přijdou k sedlákům prosit o mouku nebo brambory. Peníze drží v hrsti, ale ne, uenedám nikomu – nikomu – pýše bídácké . . . Teď aspoň se vidí, že jen sedlák je pánem, že bez něho by ani císař nemohl být živ! A kdybydrom my začali stávkovat jako dělníci, byl by rázem válce konec!“

Horák již stál za stolem, v obličejí všecek rudý, se zrakem,

plným vášně, nemluvil, ale křičel, do prsou se bil, až konečně ruka napráhla se, snad mimodělek, ke dveřím.

Tento velitelský posunek vzpamatoval Hedviku. Seděla s počátku tiše na konci dlouhé lavice u stěny, poslouchala udivené řeči, jež jí vzrušovaly, chvílemi rděla se studem i urážkou, někdy-likrát chtěla již promluvit, odporovat, ale vždy se zarazila silným hlasem Horákovým, jehož rozvířené vlny odrážely se od stěn neveliké kudyňe a přehlušovaly každý jiný zvuk. A než dozněl jeho vášnivý výbuch, pohasl i její vzbouřený cit: zalila jej nedávná trpkost, probuzená vědomím utrpeného bezpráví.

„Půjdemě stařenko!“ řekla ku podivu mírně. „Přišla jsem vlastně prošit pro sebe a pro tetičku, a pan Horák uráží vás i vašeho velebného pána a ukazuje skoro dveře. Snad jen proto, že jsme z Jarv. Krutě jste uvěřil, pane Horáku, ženám, které dostávají válečnou podporu, -- nuže, snad víte dobře, že my nemáme podpory a že nám suýček nezanechal také bohatství. Snad jste chodil k němu do školy. Tehdy se ovšem nenadál, že půjdu někdy takhle žebnat, aby jeho jediná starická sestra, jež neublžila nikdy ani ptáčeti, nezemřela hladem.“

Hlas se jí zadřel a zlomil při posledním slově. Vyběhla rychle do síně a za ni dvátala stařenka. Horák zaražen její nenadálou řečí vyšel teprve za několik okamžiků za nimi, ale v šeru zablkl jen slající bílý šál na ramenou divčiny. Pohodil pohodavě rukou, nez pak mrzut, nespokojen zašel do komuny.

Státek Horákovů ležel již skoro na konci Vlkova. Za ním křídlo se ke stráni jen několik chloupek jakoby vyhoštěných z vesnice. Malá neosvětlená okénka hleděla do cesty smutně jako zamlžené oči poloslepých dětí. Hoši přihnali právě kozy z pastvy a buší vní s netajenou vyzývavostí do nízkých vrátek u dvorku. Do toho pronikne náhle ženský hlas, vrátka vřazí, kluk zapráskne radostně bičem a zmizí v chatiči. A zase ticho, jako by tu život na chvíli se zastavil.

Teprve to tesklivé ticho před posledním domkem probudilo Hedviku. Stanula a zaprosila stařenky, aby nechodily již nikam. Je to mamno, lidem zatvrdlo válkou srdce více než jejich pole letošním hrozným suchem. A od kamene neb od takové horkem vypráhlé půdy těžko čekati, že by v níh rozkvetla láska neb aspoň soucit. Trpíte potom se mnou a pro mne. . .

„Ráda, dceruško, ráda to trpím, vždyt znám lidi. Věřte, že každý z nás je trochu sobecký. Jen nemyslete, že jsou všichni zlí. Válka, pravda, mnohé zkazila, vlastně ukázala jejich pravou podobu, jejich ukryvanou lakotu, pýchu nebo jiné hřídy. Ale snad také otevřela mnohé dobré srdce. . . A hleďte, nebytí války, soiva

bych vás byla poznala a si tak zamilovala: byly byste se asi odstěhovaly jinam a snad byla byste již provdáná' . . .¹

„Také vite, stařenko?“ podivila se Hedvíka a sklonila se k drobné postavě, snažíc se proniknouti v šeru bezelstnou, dobráčkou tvář. Uviděla teď v jejich očích teplý zásvit radostné účasti.

„Ne, nevěděla jsem o ničem, na nikom jsem nevzvidala – teď teprve mi to přišlo na mysl. Za války trápi se nejedno mladé srdéčko, zvláště nemá li komu se světití . . .²

Trpký pocit opuštěnosti a lidské zloby, který dosud svíral její duši, milý zjev zkušené stařenky a její nevíravý zájem, tajemný klid letního večera – to všechno pudilo dívku, aby otevřela prostou knihu svého života. Zpovídala se, nepozorujíc ani, že kráčeji cestou k osamělému mlýnu. Voda vedle nich tichounce šuměla, staré olše nad nimi šeptem hovořily, propouštějice jen chvílemi bledé paprsky prvních hvězd. v lukách ozval se zmateně pozdní pták a za nimi dýchala ještě svým životem vesnice. Potkaly několik osob, jež ustrašeně ustupovaly více do stínu olší a stlačovaly čepice nebo přitahovaly šátky k očím.

„Vidíte, upozorňovala stařenka dívku šeptem, musí ze mlýna neb zase do mlýna. A každý se bojí, jako by byl zlodějem. Chodí za tmy, aby jich někdo neudal, ukrývají se před sousedem . . .³

„Netměly bychom tam jítí,“ lekla se Hedvíka, vidouc již osvětlená malá okna mlýnice a slyšíc zřetelně temné hučení strojí. „Po tom všem, co se stalo a co jsem vám právě pověděla . . .⁴

„Jen pojďte!“ vzala ji stařenka pevně za chytjící se ruku. „Stoupneme si tamhle do stínu, počkáme okamžik, kdy tam nebude nikdo cizí. Neutečeme přece od započatého díla a zvláště zde, kde nejspíše něco dostaneme . . .⁵

Ještě několik postav objevilo se na prahu mlýnice, rozhlédly se patřavě a tise zmizely ve tmě. Z otevřeného chléva pronikl náhle jasný divčít smích, po němž šuměl chvíli dvojit šepot, až jej utlumilo spokojené bučení nasycených krav. Chladný větřík zavanul sem odněkud s luk příjemnou vůni schoučích otav.

Dvěře mlýnice znovu se otevřely, zašlehl odtud proud mléhoho světla a zabělela se postava vytáhlého mladíka v placaté umoučené čepici. Ruce v kapsách, pohlédl k hvězdám, oddychl několikrát z hluboka, pískal chvíli nějakou smutnou vojenskou píseň, až konečně začal pěkným hlasem zpívatí neumělou písničku. již nedávno kdosi přinesl ze světa do Vlčkova.

Slunko jasné za černými mraky již se schyluje,
čeští záložníci,

ubozí vojáci,

rukují do boje — — —

„Chudáku, brzy tam půjdeš také,“ povídala si polohlasitě stařenka. „Zeptáme ze hochů, můžeme-li mluvit již s panímámou.“

Hedvika snažila se rychle soustřediti ještě jednou své rozptýlené a pohnutím změkklé síly, ovládnouti se tak, aby mlynářka nezpozorovala, že je rozechvěna, a nevykládala si to tak, jako by jí dojímalá vzpomínka na Rudolfa. Ne, zde, právě zde nesmí se ponížiti, ale spíše ukázati, že má dosud svou hrdost, že nepodlehla trpné bolesti, nýbrž snesla a snese všechno, co se nedotýká její cti . . .

V tom hoch otevíral jim již dvěře kuchyně. Mlynářka byla tam sama a otáčela se právě čile kolem plotny. Tváře jí planuly jak plně rozkvetlé pivoňky v horkém slunci. I oči jen zářily vnitřním nadšením a pevnou jistotou ukojené citlivosti.

Hedvika snesla jejich první poněkud překvapený pohled. Nenařadila se asi takové návštěvy. Ale patrně pochopila hned, proč jdou. V očích vyšehl nový plamen, nepříjemný a výsměšný. Marně jej zakrývá usměvavá tvář. I stařenka jej asi zachytila a hledí jej předem uhasiti . . .

„Panímáma stále jako růžička,“ zalichotila.

„Opozdlila jsem se dnes s večerí a mám tu všechno rozházeno,“ omlouvala se Lukešová, utírajíc rychle lavici zástěrou. „Jsem všechno uhoněna, lidé nedají pokoje a chodí stále jen za mnou, jako by nebyl náš pantáta ve mlýnici —“

„Vědi, kdo tu nejvíce zmůže,“ zasmála se stařenka, usetlajíc ke stolu a ukrájajíc tenkou skývku z podaného chleba.

„A také kdo má nejměkčí srdce,“ dodala samolibě mlynářka. „Nerada slyším stále nářky a bědování. Lidé mají bidu, velkou bidu, kolikrát prosí aspoň o trochu otrub, aby si upekli placky. Kdo to jakživ slyšel? A secláci jsou teď svázáni hůře než za roboty . . . Pak chodí sem, prosí, ani v noci nedají pokoje, všeli-
jaké kličky si vymýšlejí, jak úřady oklamat — a člověk aby se bál, ve strachu žil, brzo-li se ukáže nějaký pán s taškou. To víte, co se stalo nedávno v podsalském mlýně — —“

Hedvika naslouchala bohatému proudu slov mlynářčiných, ale cítila stále zřejměji, jak se jí zmocňuje nepříjemný pocit únavy a sklесlosti i odporu proti této ženě. Proč? Že mluví tak silným hlasem? Navykla si tak, aby přehlušila hukot strojův a šum vody. — Či rozhořčuje ji, že mlynářka s netajenou chutí a radostí vypravuje o těžkém neštěstí sousedního mlýnaře?

Ale v tom již Lukešová obrátila se k ní s otázkami o Františce a její nemoci. Litovala Františky a slíbila, že přinese něco

hned a ostatní že pošle, až více semelou . . . Při tom nemizel jí s tváře a z očí výraz stálé radosti, jež odpovídala jejím slovům a měla spíše přídruží vítězné zlomyslnosti.

„Je ráda, že nás vidí pokořeny, či stalo se jí něco neobyčejného?“ myslila si Hedvika znepokojena, když mlynářka odběhla do komory pro mouku. Stařenka se na ni vřidně usmála, potěšena asi, že nešly přece nadarmo. Chtěla se jí na to zeptati, ale již tu byla Lukešová a podávala jí malý pytlík s moukou a kabelku s krupicí.

„Víte, slečinko, nač jsem si vzpomněla?“ pravila, hledíc jí s jakousi vyzývavou povýšeností do očí. „Letos byl by náš Rudolf vysvěcen na kněze . . . Tak to uteklo s válkou, oni se člověk nenadá, pravda? Už si ho skoro nedovedu představit jako panáčka v klerice – až jsem dnes uviděla vás, hned mi to přišlo na mysl . . .“

„Mě?“ ptala se zmateně Hedvika. „Ano, strýček měl pana Lukeše velice rád . . .“

„A slečince, myslím, také nebyl lhostejný . . . lnu, byl to hezký hoch již tenkrát. A což teprve nyní v důstojnické uniformě! Víte, že již je poručíkem?“

„Ano, slyšela jsem.“

„Však tu mám jeho nejnovější fotografii – dostali jsme ji právě dnes ráno. Proto mám dnes takovou radost a proto jsem dala mouky všem, kdo přišli.“

Jako mladice běžela do pokoje.

„Jen statečně,“ šeptala ztím stařenka dívce. „Nedejte na sobě nic znát – vytrpte i to . . .“

„Tu je náš Ruda!“ volala již Lukešová plná mateřské pýdy a ukazovala při světle lampy podobiznu statného poručíka v polním stejnokroji s křížem na prsou. Ostré oči její upřely se na dívku a pozorovaly clojem, jaký v ní vzbudí. „Má zlatý kříž,“ připomněla po chvíli, vidouc, že si ho dosud žádná nevšimla, „až do smrti ponese mu peníze –“

Něco cizího zavanulo na Hedviku z obličejce toho, ježž znala tak dobře. To nejsou ony oči, jež jí před lety upoutaly a v nichž tušila nejsladší odpověď na své nevyslovené otázky. Hledí tu na ni sebevědomý, tvrdý muž plných, života ditivých rtův a vášnivých očí, s nepřijemným výrazem až ku podivu podobným tomu, jaký zírá dnes z tváře jeho matky.

Klidně již na ni pohlédla, až mlynářka zklamána obrátila se ke stařence. Čekala asi, že dívka bude překvapena, že prozradí tak své někdejší bláhové úmysly, a ona že se jí vysměje, bude se pástí na jejích rozpacích a po případě jí zahanbí . . .

„Ano, jsou stejní – řekla si znovu Hedvika. Po prvním zachvění

citila nyní, že tento muž nerozvíří již hladiny její duše, i kdyby sám skutečně stanul před ní. Budou si lhostejní a cizí. Beztak vybledlé již barvy jeho obrazu v duši jsou úplně smyty poznáním, že nebyl hoden její první čisté lásky . . .

„Máte jistě radost ze syna, panímámo!“ lichotila zatím stařenka; vycitila, oč mlynářce jde, věděla také, jak Hedvika je podrážděná, a snažila se proto zažehnatí napětí, jíž by byl ohrožen snad i výsledek dnešní cesty. „Je z něho statný voják a bude jistě postupovat –“

„To si myslím! Tehdy jsem plakala, když nedal kněžství, a zlobila jsem se – víte, že lidé takovou věc hned zvětčí a domýšlejí se pak všeho možného – (šlehla okem po Hedvice) – ale od té doby se mi to již rozleželo v hlavě. Co by měl, kdyby tam byl zůstal? Nejsm proti kněžím, Bůh uchovej! – ale víte sama nejlépe, jak to u nich je . . . A dnes má Rudolf tolik peněz, že jich nedovede ani utratit. Do spořitelny si poslal již na tři tisíce korun – a možno, že ukládá také jinde.“

„To je velmi pěkné, že je tak šetrný!“ podivánila stařenka. „Mnohý důstojník dělá prý ještě dluhy –“

„Na peníze byl Rudolf vždycky opatrný! A při tom užije přece dost. Však psal posledně, že na vojně je veselý život – aspoň u nich – a na každý prst že by mohl mít deset nevěst . . . A jistě bohatých i hezkyd, žádné žebračky, které by se na něj věšely . . .“

Hedvika vzhledla právě k mlynářce, víceji jí podobiznu. Ceho nedopověděla s důrazem promluvená slova, vycetla nyní z jejich zraků. Jen jako bleskem zajiskřil mlynářčin pohled, když na okamžik se setkal s udiveným pohledem jejím, ale jaká síla pohrdání se v něm vypjala! A zasáhla ji v místě, jež bylo vždy nejcitlivěji předrážděno . . .

Ostrá bolest zaryla se jí v duši. A náhle všedno jí zhořklo: i smích na tedi stařenky, jež se nutí obrátiti věc v žert a začíná mluviti o jiném. I vzdudí v přehráté kuchyni jako by pojednou ztěžkl a ztvrdl. A snad ani nesýčí to tam na plotně pára z dovouřujících se bramborů, ale hadí, tisíce hadův – a všedny jejich potměšilé hlasy vyhrocují se v opovážlivý a výsměšný výkřik: žebračka! – –

Skoro ani nevěděla, jak se ocitla venku na dvoře. Ovanul ji chlad pozdního večera, prosycený dechem blízké vody i mlhami zahalených luk. Uvědomila si, že nese mouku, a vzpomněla si na vetičku. Jak asi čeká a diví se, kde je tak dlouho! A jak se podiví, až uvidí bílou, čistou mouku! Ovšem – vyžebrou mouku, třebaš draze zaplacenou tvrdým pokořením . . .

Mlým za nimi temně hučel, jako by nevrle odrážel neustálé útoky dopadajících vod, jinak na všem leželo mlčelivé tidřo. Stařenka začala hovořiti, omilovati mlynářku, ale za chvíli také umlkla. Hedvika jí neposlouchala. Pozorovala bledé obrazy záhadných tvarů, jež kreslily na cestě měsíční paprsky pronikající skulinami rozložitých olši. A záhadné obrazy jako by oživovaly, rostly a měnily se ve veliké nestvůrné hady s chladně výsměšnými očima . . .

(Pokračování.)

Jan Karnik: Pozdrav.

Synečku z Petrovic, zlatičko, když v našem exilu krutém
Tesknice ke mně se vetřely v nevlidných tulaček šatě,
jen jste se objevil, jak by je zažehnal čarovným prutem,
couvaly přes práh a soumrakem cupkaly v haličském blatě.

A pak jsme společně na plášť si kouzelný sedli,
přes hříby Bezkydů rovnou jsme mířili domů . . .
Nespatřil nikdo dvou stínů, již za ruce mlčky se vedli,
měsíc jen vítal nás větvemi odraných stromů.

K vašim i k našim jsme úkrautky k besedě zašli,
nad milým ohništěm zkřehlé si ohřáli ruce,
svojich se pohledem optali: zdrav-lis a vzpomínat dbáš-li --
ve snu je objevše, zpět jsme se vraceli v muce . . .

Synečku moravské dědiny -- dnes vámi křehkým jak stvolem
vidřice na posád smýkla, kde obři své obilí mlátí --
kěz anělčel Kafael za ruku vede vás ohnivým polem
šťastně -- a v otcovském gruntě vás mamince vrátí!

Václav Poledne:

Sv. Antonín -- poustevník.

○ poustevníku! Reku vítězící
v své jeskyni a boháči -- ať! -- v cárech
sešlého hábitu!

Jak trpasličí,
shrbeni jhem zbytečných starostí,
se divíme Tvě šle a radosti --

Snad bojácně si vzdýchnem' po tvých darech!

Dr. Josef Kratochvíl:
Ruský Newman — Vladimír Solovjev.

III.

V MOSKVĚ A PETROHRADĚ.

Život Solovjevův zdál by se dosti jednotvárným, kdyby vnější nárazy naň nebyly stále působily. Dějiny těchto bojů byly by zajisté velmi zajímavé, ale našemu úkolu stačí, dotkneme-li se pouze několika událostí.

Vrátiv se před svým dvacátým rokem k víře křesťanské, věnoval se Vladimír Solovjev cele studiím filosofickým. Řekli jsme již výše, jaká čtená, jaké úvahy, jaké apoštolské snahy jej k tomu vedly. Horlivý jsa v práci, navštěvoval Solovjev zároveň fakultu historicko-filosofickou, fakultu věd matematicko-fyzických i církevní akademii theologickou. Vedle svých oblíbených profesorů P. D. Jurkeviče a V. D. Kudriaceva-Platonova studoval horlivě všechny velké filosofy starověku i doby nové: Četl a komentoval si v jejich původním jazyku Platóna i Origena, Seneku i sv. Augustina, Bacona i Stuarta Milla, Descartesa i de Bonalda, Kanta i Schopenhauera, Hegla i Schellinga, z Rusů pak Čtla-jeva a Chomjakova.¹ Zvláště však se zhloubával v dlouhé meditace, jež prodlužoval často ve dne i v noci, a tak vypíra-oval si z bohatého materiálu myšlenkového svůj vlastní velmi osobitý názor světovy.

Dne 24. listopadu 1874 obhajoval Solovjev před oficielním sborem v Petrohradě první svou thési: *Krise západní filosofie*.² Byla to studie snad až upřílišně systematická, ale velmi dobře provedená o dvojím vývoji: idealismu od Descarta až k Heglovi a empirismu od Bacona až k Millovi, svádějícím posléze oba proudy v bezbožecký, egoistický, revoluční a pessimistický pozitivismus.

These způsobila sensaci. Na sta posluchačů přispěchalo k obhajobě a Solovjev stal se od tohoto prvního srazu s davem ruských

¹: Alexis Stefanovič Chomjakov zemřel 23. září 1860. Živě si přál unie církvi křesťanských. Jeho horlivá a zbožná duše litovala schismatu a jeho následků; avšak jeho prudkost polemická a intrasigentní horlivost slavofilská spíše hromadily předsudky, nežli je odstraňovaly. — Osm svazků jeho ruských děl bylo opět vydáno v Moskvě 1900. Abbé Morel prostudoval v podrobnostech jeho theologii. Cf. *Revue catholique des Eglises* 1904. — Abbé Gratieux uveřejnil r. 1908 několik článků o Chomjakovi v *Revue catholique des Eglises* 1908.

² Sv. I. str. 26—144. Dodatkem: *Theorie Augusta Comta o trojí fosi myšlenkového vývoje lidstva.*

myslitelů znamením odporu. První promluvili nadšení obdivovatelé: jest to muž Bohem nadaný, jest to prorok,¹ zvolal již tehdy Zamylovský: a Bestuľev-Rjumin,² přítel, obdivovatel a soupeř Sergěje Solovjeva, dodal: Vyplní-li se naděje tohoto dne v budoucnu, má Rusko nového genia: podobá se svému otci svým způsobem a chodem myšlenkovým, ale překonává jej. Nikdy, při žádné obhajobě these, nespátíl jsem rozumovou mohutnost tak neobyčejnou.³

Ale brzo přišly útoky. Mužové, kteří tehdy představovali ruskou filosofii, byli stoupenci pozitivismu. Podnázev these mířil přímo proti nim: Proti pozitivistům. Úspěch Solovjevův je znepokojil a první nepřátelství počalo. Solovjev odpověděl jmenovitě dvěma ze svých útočníků, profesorům Sessevičovi⁴ a K. D. Kavelcovi.⁵

Zatímně zůstal vítězem mladičků imistr⁶. Za měsíc po obhajobě své these byl jmenován ve věku 21 roků docentem filosofie na universitě moskevské. První přednášku konal o Metafysice a vědě pozitivní dne 27. ledna 1875.

První věta mladého profesora byla holdem svobodě: (Ve všech sférách své činnosti myslí člověk především na svobodu.) Svůdná to odvaha pro posluchačstvo ruských studentů. Poslední slova, spíše přání nežli tvrzení, vracela se k témuž tematu: (Myšlení lidské cílí k správnému směru, který dalek toho, aby omezoval a spoutával vědění a život člověka, nekonečně je rozšiřuje a osvobozuje.)

Tímto osvobozením mohla zajisté býti míněna též jistá zmírnění přisnosti vládní. Ale ve skutečnosti žádalo změny mnohem intimnější a zcela jiného řádu. Profesor brzo rozvinul své myšlení: nutnost existenční ukládá všem lidem trojí druh společenství, společenství hospodářské k využitkování světa hmotného, společenství politické (neboli mravní) pro vzájemné vztahy mezi lidmi, společenství náboženské pro obecné poddání Bohu. Proč pak tedy lidé jen neradi přijímají tyto sociální podmínky? Proč filosofové, když přece se snaží je zlepšiti, vzpírají se jim? Což nemůže člověk rozpoznati v jejich nutnosti vůli providenciální, hodnou toho, aby byla svobodně milována?

Tak by vznikla svobodná theokracie. Toto slovo, vlastní jazyku Solovjevovu, vyjadřuje promyšlené a milující uznání panství

³ Autor Dějin Ruska (Petrohrad 1872 – 85).

⁴ Sv. I. str. 195 a násl. Zvláštní nedorozumění.

⁵ Sv. I. str. 204 a násl. O realitě vnějšího světa a základech vědy metafysické.

Božího, jeho svobodné přijetí, které jediné může uskutečnit opravdovou svobodu.⁶

Bylo v tom více asketismu nežli nebezpečí pro vládu. Tehdy to vládnoucí kruhy ještě pochopily, ale nikoliv později. Jejich podezírání a jejich zákazy zničily náhle kariéru tak skvěle započatou.

Prísnost tato dá se vysvětliti neobyčejným úspěchem mladého profesora. Hned od počátku rovnal se jeho úspěch onomu, jež obdivoval de Voguë roku 1880, když na všech stranách Ruska se mluvívalo o tom (podivuhodném doktoru (iDoctor mirabilis!), který elektrisoval studující mládež magnetismem své osoby i svého slova! Toto svědectví Západníka zaslouží, aby bylo citováno; líčí živě scénu, jaké asi jiný Francouz sotva na své oči uviděl: „Solovjev zažíval tehdy dny triumfální... Jeho výmluvnost vyvolávala hlasitý souhlas všech žáků. Sledovali jsme s úžasem odvážná slova, tak jako sledujeme akrobata na provaze: který dychbný krok způsobí jeho pád? Savamment ramenée à l'idéal religieux, rassurante pour le plus rigide des conservateurs russes, la pensée de l'orateur côtoyait les precipices avec ces souplesses innées qui confondent toutes nos idées, dans le pays où l'on ne peut rien dire et où l'on peut tout dire. Úspěch byl zářivý, – efemérní jako tyto přednášky brzo zastavené.“

Takové triumfy mladého profesora měly v zápětí nesmířitelnou žárlivost. Mnozí kolegové cítili se příliš zastíněni a mstili se. Avšak jejich intriky nezatlačily najednou jejich soupeře. V květnu 1875, po 3 měsících přednášek, byl poprvé odstraněn. Záminkou bylo vědecké posláni do Londýna a na Západ.

Nepřítomnost trvala 15 měsíců. Osamoceni málem by bylo zničilo tohoto pracovníka, příliš zvláště a již tehdy ohroženého přílišnou prací. Po nějaký čas vnořil se s neklidnou, skoro chorobnou vášnivostí do podrobného studia spiritismu a kabal. Jeho úmysl byl, jak to vyličil v přátelském dopise D. N. Certeovi, čiré vědecký a filosofický. Doufal, že nové světlo zářící z projevů spiritalistických přispěje k vytvoření nové metafysiky, avšak, připojoval opatrně: není mým úmyslem říkati to zcela hlasitě: veřejné mínění nikdy dosud neuspíšilo resultátu a způsobilo by mi špatnou reputaci.⁷

⁶ Filosofické principy vědy integrální. Sv. I. passim, zvláště str. 234 – 237, 264, 284. Dílo toto rozebírá podmínky poznání vědy a metafysiky; praktické důsledky nejsou tu dosud vypozeny. Až roku 1887 věnoval otázce té Solovjev zvláštní dílo Dějiny a budoucnost theokracie. O tom promluvíme později.

⁷ Úryvky z dopisů uveřejněných v Messenger de l'Europe r. 1902 a znova M. Brussovem v Ruském Archivu (1903, č. 6).

Někteří Rusové, spříznění s jeho rodinou, žili tehdy v Londýně. Snažili se přimět jej poněkud k odpočinku.⁸ Solovjev rád vyhověl jejich přání: chodil k nim na večírky, zval neb chodil na čaj. Jeho veselé historky oživovaly pěkně rozhovory. Přerušoval je výbuchy radosti nervosní, již říkáme bláznivý smích, který často se objevuje u učenců po přílišném předráždění mozku. Pak opět byl velmi vážný: jeho ohrazení jako askety, vždy milé, ale energické, vždy na pranýř přibýjelo nízkost myšlenkovou i život logického pozitivisty. Náhle šprýmovné slovo vykouzliho smích na jeho tváři a jeho vzrušení značilo napomenutí. Toto učení konverzační uchoval si až do své smrti.

Rozvíjel se také v prostředí anglikánském. Anglikáni vždy velmi vidní vůči křesťanům východním, toužíce po sblížení své církve s církví pravoslavnou, byli velmi pozorní vůči ruskému Carlylovi.⁹

Po těchto hodinách odpočinku dával se Solovjev opět do práce a nahrazoval čas zmařený nočním bděním.

Přílišná námaha by byla vyčerpala jeho síly, kdyby jeho pobyt v Londýně nebyl býval zkrácen. Solovjev projel Francii a Itálii a odebral se do Egypta. K této cestě se připíná jeho první setkání s katolickým klérem. Dojem byl příznivý. Z Parmy psal své matce dne 6. listopadu 1875: „Ze Chambéry do Turina jel jsem ve vlaku se 280 kněžími z Vendée, kteří se ubírali do Říma . . .; hodní lidé a někteří neměli nic podobného s Jesuity.“

Solovjev hodlal navštívit Thebaidu, naučiti se arabsky, seznámit se s lidovou vírou v Egyptě. Na konci listopadu Beduinové, kteří mu sloužili jako průvodcové, jej oloupili a opustili. Nikterak se tím nerozčilil a pokračoval ve svých studiích až do března r. 1876. Tento první pobyt mimo Rusko skončil měsíčním pobytem v Itálii a zastávkou dvoutýdenní v Paříži.

Tisíce plánů hýřilo tehdy v jeho duchu. Obzvláště v Paříži pojal první myšlenku knihy nazvané: *Princip obecného náboženství*.⁹

„Myšlenka nezhylnula. Rozvíjel ji dále, až napsal spis *Rusko a obecná církev*! Toho dne Guettée nezdržel již svého hněvu vůči tomuto spapeženci!“

V Paříži též na přání prince Certeleva navštívil Renana. Jako hoch byl uchvácen autorem knihy *Život Ježíšův*; jako muž soudil o něm velmi přísně: *Pour votre commission*,¹ napsal princi, je

⁸ Na př. pán a paní Ivan Janžul: o svých vzpomínkách této doby vypravovali v řevui *Ruskaja Starina* (1910, str. 475 – 507).

⁹ Dopisy II. str. 27: Dopis z 1. – 13. května matce; hlavní spolupracovník měl být abbé Guettée.

nápisu m'informér qu' auprès de Renan;† a dodává: snad lhal, neboť v celku učinil na mne dojem vulgárního tlachala.†

Po návratu zdálo se mu Rusko mrtvé: „Petrohrad, psal své matce 4. května, nestará se o velké záležitosti. Člověk by myslil, že dějiny probíhají někde v Atlantidě. Petrohrad jest jenom vzdálená kolonie.“

Počal opět své přednášky v Moskvě, nabyt zase svých úspěchů z dřívějších – i svých nepřátel. Dne 14. února 1877 bylo mu oznámeno, že jest dán provisorně do výslužby: bylo mu 24 let!

*

Tentokrát nebyli pozitivisté jediní odpůrci. Katkov a družina novo-slavofilů pustila se též v zápas. Veřejně vytýkali své oběti, že pochválil kolegu, který upadl v nemilost. Pravý důvod bylo značné znepokojení, jež vyvolaly ideje Solovjevovy.

Tyto zjevy z roku 1877 shrnul v přednášce nazvané Tři síly. Neměly ovšem tyto přednášky v sobě ničeho revolučního, ale nebyly slavofilské a to stačilo.

Tři síly, pravil Solovjev, zpracovávají lidstvo od jeho počátků: snaha po jednotě sociální, snaha po individualismu, vyšší snaha respektovati Boha v ostatních jedincích a jejich společnostech... Vylučný rozvoj první ujařmil ve všech sférách, skončil by v nivelisaci, jednotvárnosti, otroctví a smrti; mohamedánská nehybnost odtud vyvěrá. Západ hyne upřílišováním druhého směru; slovanský Východ bude žiti, když uvede ve skutek snahu třetí.

Věc zaslouží si důkladnějšího povšimnutí. . . . Snaha individualistická převládla v celém západním vývoji od chvíle, kdy germánský partikularism počal bojovati proti románskému autoritarismu. Avšak teprve revoluce francouzská pozvedla individualism a slavnostně prohlásila jej za princip. Nejprve zničila organické skupiny, v nichž se rozlišovaly funkce životní, potom přenesla svrchovanost na lid; avšak v tomto lidu, který nebyl nikdy živoucím tělem, viděla jenom sumu individualit rozlišených navzájem, jež pojilo jedině: totiž společné zájmy a chuti. Existuje-li taková společnost někdy, stejně těž se rozpadá . . .

V každé společnosti jest však třeba ideálního principu jednoty: stará Evropa měla jej ve feudálním katolicismu; revoluce zničila tento ideál, aniž postavila jiný. Mluvila o svobodě, ale svoboda není cíl, nýbrž prostředek jednání. Chci jednati svobodně, bez překážky; ale tato svoboda individuálního jednání nemůže býti posledním cílem mé činnosti . . .

Dnes jest jediná přednost u vážnosti na Západě – kapitál;

jediná nerovnost mezi boháči a proletáři jest nerovnost peněz. Socialism, čtvrtý stav, rozený nepřítel třetího stavu, měšťanstva, bourgeoisie, miní vyrovnati tento hospodářský rozdíl. Avšak byt i triumfoval bez vyvolání pátého stavu, novoproletariátu, kdyby i ve skutek uvedl hospodářskou rovnost rovným rozdělením hmotných statků a rovným využitím osvěty, otázka cíle života, jeho šťastného konce nebyla by rozřešena. Vystala by tím-ostřeji. Nuže, na tuto otázku socialismus zrovna tak jako aktuální vývoj Západu nedovede dáti žádné odpovědi.

Věda prý nahradí jako ideál víru . . . Ale, čeho chce dosíci tato empirická věda? Zjevů a fakt. – Já však chci vysvětlení a tato věda jenom podřaduje fakta faktům obecnějším! . . . Stejně je bez síly i současné umění: nevěří v ideál a snaží se pouze napodobiti, zvrací se v karikaturu.

Jest tedy třeba, aniž bychom potlačovali zlepšení hospodářské, aniž bychom popírali vědu, vystoupiti výše . . . Pravá naše (slovanská) síla, v dějinách našich i v našem poslání do budoucna, musí býti povznesení naše nad veškeren egoism národní, snaha nemamiti nejlepších svých energií v oblastech nízkých, – zkrátka naše víra v existenci světa vyššího . . . Tot vpravdě slovanské, jediné slovanské, výhradně národní ruské . . .

Probudme tedy v ruském pozitivní vědomí této víry. Probudme je sami v sobě. Tato víra – tot pravý výsledek vnitřního duchovního pokroku: Pokročme tedy tím, že se povzneseme nad tyto světské malichernosti, jichž je naše srdce plno, nad malichernosti domnělé, vědecké, jichž plna jest naše hlava. Vypuditi z duše falešné bohy a idoly, tot již vstup k pravému Bohu!¹⁰

Mladí Slavofilové, ač byli ortodoxní, pokládali přece takový ideál za oslabení říše. Žárlost jejich spojila se se zlobou pozitivistů a tato koalice dosáhla toho, že výmluvnému soupeři zakázáno bylo přednáseti.

Prátele nelenili. Jejich protesty byly slyšeny a 4. března Solovjev byl povolán do vrchní školní rady. Tak byl odstraněn z Moskvy příliš oblíbený profesor, odloučen od svých prvňáků a odbívatelů a nebylo mu již dovoleno, aby si získal nově. Svoboda slova nebyla mu již nikdy popřána; stále byl v podezření.

V Petrohradě, kde byl stále pod bezprostředním dozorem vyšších představených, pocítil Solovjev tvrdě svou ránu. S počátku šlo všecko dobře. Věstník ministerstva vyučování uveřejnil jeho Filosofické základy vědy integrální (1877). Roku 1878

¹⁰ Sv. I. str. 214–225.

přednášel na vyšším dívčím ústavě. Roku 1880 poslední jeho these: Kritika exklusivních principů zvýšila ještě jeho slávu. Přece však po tomto novém úspěchu musil se mladý doktor spokojiti s jmenováním privátním docentem na universitě petrohradské.

Nová tato perioda vyučování na universitě měla ještě kratší trvání nežli předchozí. Přes to však byla velmi skvělá. Dne 20. listopadu 1880 v úvodní přednášce mluvil o dějinném úkolu filozofie. 'Co učinila filozofie za dva a půl tisíce let, říkájí skeptikové, pro lidstvo?' Povznesla člověka nad hmotné starosti, bojovala proti každému exklusivismu: který pokořuje člověka před Brahmou, který nikdy nepozvedá jeho pohledu nad člověka. Osobodila nás ode všeho násilnického zvnějšňování, extrinsecismu, zapudila všechny pseudofilosofické zvrhlosti v křesťanství, zůstává nevyhnutelným prostředníkem mezi vědou světa hmatného a mystickým poznáním Boha.

V téže době vyšlo dvanáct přednášek o theandristu. S největší bedlivostí připravené, proslovené před posluchačstvem natěšeným, vyjadřovaly tyto přednášky nehlubší myšlení filozofa a věřícího. Značily zároveň první orientaci jeho myšlení ke katolicismu, avšak aniž o tom ještě věděl: neboť mnoho předsudků stavělo se dosud proti úplnému světu.

Theokracie a *theandristm* jsou dvě oblíbená slova Šolovjevova. Vyjadřují dvě věci, jež se mu zdají korelativní. Theokracie, jak on ji pojímá, vyplývá z vrchního panství Boha nad světem. Svobodně uznati práva a autoritu Boží, tot chťiti, aby vládl nad veškerou naší činností. Tato *svobodná theokracie* ukládá každému jedinci závazky vůči jiným jednotlivcům i vůči společnosti. V tom je obecný souhlas. Ale proč? Proč má člověk respektovati člověka? Proč bytosti téže přirozenosti, stejně konečné, stejně relativní, mají zladiti svůj vzájemný styk podle téže klaviatury povinností? — Aby altruism dovedl zlomiti můj egoism, jest třeba, aby šlépěj Absolutna, Nekonečna — Mistra — nebyla v těchto lidech potlačena; jest třeba, aby Jediné, Dobro jediné jako Bytí jediné, dalo mi čittiti: 'Všichni tito jiní jsou moji. Vše, co učinil jsi nejmenšímu z nich, mně jsi učinil. Chceš-li milovati Boha neviditelného, miluj svého bližního, jehož vidíš.'¹¹

Všecky tyto nedokonalé projevy Boha v člověku, všechna tato plnomocenství, jimiž Bůh nahrazuje sám prozatímně lidi Bohu, všecky tyto stopy Stvořitele byly v minulosti pouze první počátky velkého zjevení Božího: Nadešel den, kdy Slovo Boží, Bůh sám se stal tělem v lůně Panny. Tehdy theandristm obrazný

¹¹ Svazek I. str. 5, 8, 11; sv. II. str. 17, 22 -- 23.

přestal, ježto existovala dokonalá realita theandrická – historický Člověk-Bůh.

Avšak tato historická realizace Člověka-Boha měla sama o sobě účel. Nestačilo Bohu, nejvyššímu Dobru, že pocítil spojením božským jediného člověka, nejvyššího představitele, ale osamocené, veškerého lidstva. V něm zajisté jako ve všech jeho bratřích uskutečnilo se člověčenstvo abstraktní a jím bylo spojeno s Božstvím. Zůstane však reální a konkrétní množství lidstva, všeobecnost lidí, odděleno od Boha, zbaveno Boha, prázdno Boha? Není toto skutečné a konkrétní množství, tato všeobecnost lidská, to, co podle plánu božského bylo spasiti, není to, co chtěl spojit s Božstvím? Ano, Zbožnění (Divinísace) jest pro všechny lidi, všichni jsou povoláni, aby se stal divinae consortes naturae. Nuže, přestal-li theandrisim obrazný, začíná theandrisim nápodobivý a účastný: tot *theandrisim všeobecný*.

Theandrisim, který však vylučuje veškeren pantheism. Neboť náčelník sám uchovává na věky sjednocení hypostatické. «Člověk-Bůh jest jediná osoba.» Opravdu jediné Ježíš Kristus, má vlastnictvím božské synovství; jediné on jest Slovo od věčnosti zplazené, konsubstanciální Otci; jediné on přijímá od věčnosti od Otce, prvního a jediného principu, věčný dar a plodnost, že z něho, jako z Otce, vychází věčný Duch, konsubstanciální s Otcem i Synem. Jediný tudíž theandrisim.

Posléze všeobecný theandrisim. Neboť spojit se s Kristem, býti mu vtělen, dovolovati mu, aby v našem já rostl až k dokonalé plnosti, a podporovati jej zároveň, aby se stal všem vším, tot pro každého lidského jedince určení, jaké chtěl Bůh.

Toto určení, jediné absolutní pro naše nezničitelné osobitosti, jediné též vede je k Absolutnu. Jemu jsou tedy podřízena všechna určení relativní a konečná tohoto světa. Společnosti hospodářské nebo civilní nemohou si vytknouti jiného posledního cíle cennějšího a potřebnějšího nežli zvětšovati svou spolupráci to, co se nazývá v nebesích Obec Boží neboli Království Boží – co na zemi se nazývá Církev, Církev obecná neboli katolická.

Tato katolicita nebyla již pro Solovjevova pouhou abstraktní koncepcí. Tušil v ní spíše ideál, dosud sice neexistující, ale který úsilí věřících jednoho dne uskuteční. Jak? Sbližením Západu a Východu. Naději tu s velkou láskou rozvinul v poslední své přednášce.

(Pokračování.)

Základní známkou dnešního ducha času jest oposice proti sobě samému.

Petr Rosegger: Kázání na hoře.

František Dohnal: Problém Krista v moderní krásné literatuře.

(Pokračování.)

Ale přes to přes všechno všechny tyto zjevy, necht jsou jakéhokoliv druhu, jsou pro dnešní duši charakteristickými. Jsou dokumenty náboženského zvlnění, i když to zvlnění zůstává mnohdy ne dosti jasným a určitým, i když je více jen jakýmsi tušením, jakýmsi pietistickým sklonem, než určitým proudem a směrem. 'Zdá se, že jakýs pietistický sklon přepadá celý svět,' napsal známý publicista vídeňský Felix Salten v epilogu ke kongresu eucharistickému. 'Připadá to, jako by lidstvo dospěví na vrchol svého vývoje, cítilo se osamoceno. Jako by rozšíření mnohých záhad, kterého se nám tak rychle a tak bohatě dostalo, jen ještě důrazněji chtělo poukázat na nerozřešitelnost jedné poslední záhady. Jako by ti lidé všech těch odpovědí z mechanismu přírody byli syti a jimi znaveni žíznilo po odpovědi z duše všehomíra. Tito lidé, kteří na aeroplánech vzduchem létají a bezdrátovou telegrafii po všech dílech země se dorozumívají, zdají se, že na výši svých úspěchů se zastavují plni zbožnosti a horoucně vzpomínají tužeb svého dětství.' A podobně E. Pfennigsdorf: 'Hluběji a bolestněji než kdy jindy prožíváme dnes protivu mezi 'jád' a 'světem'. Na jedné straně nabyt materiální svět netušené plnosti sebeziti, drtivé moci a velikosti, s druhé strany vniterní život člověka neskončeně se prohloubil a zjemnil. A když člověk tuto protivu v celé hloubce pochopil, tu ho to žene rozřešiti ji. Naléhá naň otázka, jakou cenu a jaký smysl má život, a probouzí se v duších tucha, že mohou tu pomoci jen síly z víry prýstící. Tím se dá vysvětliti rozmach náboženského smýšlení, jak se šííce dnes uplatňuje.'

A duchaplný filosof německý R. Eucken, který vrostl v době největšího rozkvětu materialismu a prodělal celé to soudobé hnutí proti církvi, proti křesťanství a proti náboženství vůbec, ale poctivou prací probil se dlouhým zápasem k novému přesvědčení a k novému názoru světovému, k názoru o nezbytnosti náboženství živého, osobního Boha, ten Eucken píše: 'Při všem potírání náboženství nedá se popřít, že dnes náboženský problém zase se přijímá. I když popírání to proniká do vrstev vždy širších, nevádí to, aby na výšinách duševního života náboženství opět daleko více mysl nezaměstnávalo, pocity nebudilo. V téže době mohou nejednou projiti a si odporovati různé proudy, a spodní proud hornímu přímo vzdorovati... Tak roste touha po vnitřním povýšení člověka, po osvobození od té malicherné přírody, jež nás

poutá a dusí. Přes všecku podivnost nejbližších zjevů této touhy nelze jí upřít hlubšího základu. Z pouhé kultury lidské vyrůstá opět kultura duševní, bytí povznášející a zušlechťující; to pak nutí hledati novou skutečnost a tím i cestu k náboženství.¹

Rovněž Anton v. Schönbach: »Mezi zjevy duševního života v posledním desetiletí jest nejnápadnější a nejdůležitější: silně se prodirající potřeby náboženské. Po delším odbobí, v němžto vzdělanec dobrou pověst své inteligence vydal všanc tím, že se přiznal k pozitivní víře, následuje období nynější, kdy zase jednou nevyhlašuje se to za znamení slabé hlavy, když někdo jsoucnost Boží za skutečnost prohlásí...¹

To jsou zajisté hlasy, které mluví jasně a vylukně. Zvláště však krásně charakterisuje celou tuto dobu, její odvrát od materialismu, její hledání a tápání bývalý pastor K. Naumann, vůdce národního socialismu v Německu: »Tukáme na dvěře materialismu. Vyhledne z nich stará, zemdená postava. Její čas minul. Už se nevěří, že mimo sílu není nic. Před lidským věkem byl pln pýchy a vrhl se na pošetilou viru – teď už pozbyl vřelého tepla. Nevěra se přezila; měla kdysi svou dobu, ale teď se lidé zase ptají, zda není nic vyššího, nežli ten ubohý, pozemský svět; jenom že dosud dobře nevědí, kde to vyšší mají hledati...¹ A dále na jiném místě: »O, je cos velmi vlastního v tom hledavém tčkání silných, domova nemajících citů! Takové city tčkají vzduchem jako roje včel, které hledají cil, protože z předešlého byly vypuzeny. Je, je vzrušen ten bzučící narod! Hledá, a když nenajde, zemře.¹ – »Potřeba nauky o smíření je nalehavá a ne-shasitelná. Vizte přece, kdo všechno klečí tam na kamenné dlážce před vystavenou monstrancí! Vizte, jak ubozí Jindřichové! vyskytují se v našich sálech nejvznešenějších! Více než kdy jindy tuto potřebu, tuto touhu možno přirovnati jednemu z těch zvířat, která hodinu co hodinu daleko rozpráženými rameny sahají do vody, aby někde něco uchvátila. Úpění nevykopených duší, které samy se sebou nevědí si rady a které již ani před křucifixem kliclu si zjednati neumějí, naplňuje náš vzduch. Neslyšíte, jak toto úpění hvizdá bludným Holandanem a jak Ahasver ještě dnes vás navštěvuje? Tato touha hledá si formu a nenalézá.¹

A tak vznikly v literatuře zjevy, které označeny byly slovem »Gottessucher.¹ Tak vznikla v literatuře ona hnutí, která nazvána byla »neochristianismus«, »renaissance religieuse« a p., z nichž některá jména jsem uvedl. Tak vzniklo ono nové duševní zvlnění, pod jehož dotekem i Gerhart Hauptmann napsal román »Narr in Christo Emanuel Quint«, o němž bude ještě řeč na jiném místě. Tak povstala i díla jako je. na př. Nany Larhbrechtové

„Die Suchenden“. Také Nany Lambrecht v tomto románě je takovou hledající duší. Neurčitá a nevykrytalizovaná ještě ve svém názoru světovém, pochybující a nemající pevné base církevní víry, hledá zakotvení; myslí, že překonala mrtvou tradici a sama snad ani necítí, kolik ještě ty její revoluční myšlenky obestřeny jsou kouzlem minulosti, jak mnoho tu ještě z toho milieu, z něhož vyrostla, z víry jejího dětství, z katolicství . . . Jako Hauptmannův Emmanuel Quint, tak i její Noel Hurri je také takový blouznivec náboženský, který místo v církvi hledá zakotvení v suggestivní víře v sebe sama, v subjektivní osobě naplněné snem a mystifikací. Přirozeno, že takový Noël Hurri – podobně jako takový Emmanuel Quint – nemůže být Messiasem, ale stává se blasfemickou kopií Kristovou a celý román evangeliem jakéhos pantheistického všenáboženství . . .

Avšak i tak zůstávají takové romány cennými dokumenty toho, jak život i učení Kristovo stále hýbá duši lidskou, zůstávají dokumenty vrozené člověku žijící po Nadpřirozeném a touze po Vykupiteli.

Toto všeobecné náboženské zvlnění v proudlech moderní duše mělo jako přirozený následek také nový zvýšený zájem o Ježíše také v moderní poezii. A tu vidíme markantní zjev: Klezto jedni – a jsou nejen snad věřící katolíci, ale mnozí tak zvaní dekadenti na př. Verlaine, Karásek a j. – přijímají Ježíše tak čistě tradicionálně, církevně, katolicky, bez kompromisů, bez hloubání a badání a analysování, cele a absolutně tak, jak sklání se před ním věřící katolík – naproti tomu druzí charakter svého umění a svého uměleckého nazírání vtiskují také postavě Kristově. Básník vyrostlý z estetismu hellenského kreslí si Ho hellensky krásného, jako ideál krásy a souladu; měkký sensitiv kreslí si Ho něžného, žensky jemného a sladce mírného; mystik a asketik naproti tomu hubeného, s pohledem přísným neb v extasi zapříceným, s tělem vyduřtělým postem a sebezapíráním . . . Ovšem všedno to většinou jest jen více méně výrazem estetického názoru, výrazem módy bez hlubšího podkladu náboženského. Dobře charakterisuje to Max Müller v básni „Christus in der Kunst“:

Das ist ein Zeichen unsrer Zeit:
 Nun kommt der Heiland in die Mode;
 sie pinseln uns sein Erdenleid,
 sie ziehn Effekt aus seinem Tode;
 in den Gemäldegallerien
 ist immer wieder er vertreten;
 . . . idealisieren! ihn! – –
 Wer aber weiss zu ihm zu beten?

Hellenisch schön und weibisch mild,
dann wieder mystisch und verschroben,
so ist er nun ein schönes Bild,
Geschmack und Kunstsinn dran zu proben!
Es hilft euch nichts! Ihr werdet's sehn!
Auf Leinwand braucht er nicht zu schweben!
Im Herzen muss er auferstehn
und da euch Weg und Wahrheit geben.

Věššina moderních básníků odmítá představu jemného, sladkého Ježíše, ale za to odhalují u Něho jiné stránky, které dosaváde více méně byly pomíjeny, ale které právě na srdce moderního člověka nejvíce působí a které moderního člověka nejvíce vábí a v nadšení přivádí. Uvádím zde příkladem známou a v této věci zajisté nad jiné charakteristickou báseň německého básníka Wilh. von Polenz:

*Nein, Herr!
So hast du
nicht ausgesehen.
So nicht!
Dieser schöne Männerkopf
von milchzarter Farbe,
nichtsagenden Auges,
kirschroten Mundes,
weichlich, freundlich,
ist nicht dein Ebenbild.
Niemals! --

Mein Auge sieht dich,
wie du wandelst durch Sichern,
auf den kahlen Höhen
Tabor und Karmel,
in einsamer Wüste,
an den lieblichen Ufern
des Sees Genezareth,
und weilst in Bethsaida
und ruhst in deinem
vor allen anderen
geliebten Kapernaum.

Gesenkten Hauptes,
hager und barhäuptig,
gebräunt von der Sonne;

die braunen Strahlen
des Denkerkopfes
ein Spiel der Winde;
so sah dich die Wüste,
so sah dich die Berge,
die Städte und Seen
von Galiläa.

In hárnen Gewande,
bestaubten Fusses,
so schreitest du fürbass;
von dem schon verkündet
Jesajas: „Er hatte
keine Gestalt noch Schöne!“ --
In deinem Haupte
leuchten die Augen,
zwei Augen abgrundtief,
klar, wie das Mittagslicht,
lieblich, wie Morgenrot,
milde, wie Dämmerung,
zündend, wie Blitzstrahl,
traurig, geheimnisvoll,
wie sinkende Nacht.

Und diese Stirne,
der Schrein der Gedanken --
welch' kleine Behausung!

And doch wohnen drinnen
der Welt und der Menschheit
grosse Geschicke. —
Von Anfang zum Untergang,
was war und was sein wird,
Speise der Hungrigen,
Labsal der Durstigen,
Tröstung der Sterbenden,
Hoffnung der Armen,
Stecken der Lahmen,
Ärger der Weisen,
Honig und Galle,
Stachel und Balsam,
Ewiger Reinheitsquell,
für tausend Jahre
und abertausend
Licht und Gesetz

Von dieser Stirne
leuchtet die Sonne,
an deren Glut
die Menschenvölker
sich wärmen werden,
verzehren sich werden,
in deren Lichte
sie schreiten werden
auf ihrer Wallfahrt
durch kahle Wüste
von Wiege zu Grab.

Und deine Lippen,
die schmalen Lippen,
in deren Lächeln
Tränen wohnen;

Tränen viel heisser,
Tränen salziger,
als jemals andere
Augen geweint.
Denn dieser Zug
um diesen feinen
lebenden Mund
bedeutet Kummer.
Du kanntest die Menschen,
und wer, der sie kannte,
müsste nicht trauern?
Dies zitternde Lächeln,
dies herbe Sinnen
in deinen Augen,
die Gramesfalte
in deinen Wangen;
wer anders schuf sie
als ewiges Mitleid!

Und diese Lippen,
von denen die Worte
wie Schwerter zickten
noch grösseres wussten
die schmalen Lippen
sie wussten zu schweigen

Das grösste sicher,
Herr, was du wusstest,
ging niemals, niemals,
über die Lippen du,
das nahmst du als tiefstes,
dein eigenes Geheimnis
mit du von clamen,
mit dir ins Grab.

Tak vznikly i pokusy vytvořiti nového Ježíše, moderního, blízkého nám a naší touze a naší lidskosti, Ježíše, ne s gloriolou Božství. Ježíše, ne jak se jeví v evangeliu věřícímu, nýbrž jak žije v myslí a v představě básníkově — pokusy, jejichž typickými doklady jsou Roseggerovy romány *„Mein Himmelreich“* a *„I. N. R. I.“* a Frensenův *„Hilligenleit“*, o nichž nutno právě pro jejich typičnost podrobněji promluvit.

Chceme-li si objasnit, jaké stanovisko zaujímá Petr Rosegger

k problému Kristovu, tu třeba otevřít jeho román 'Mein Himmereich' a přečísti v něm pozorně kapitolu nadepsanou: 'Jak si představuji osobnost Ježíšovu?' – Nuže, jaký je Ježíš dle představy Roseggerovy?

Je to lidový kazatel, který putuje po Galilei, Samaři a Judei, a všude, kde se objeví, působí rozruch, shon lidu, který vášnivě žijí po jeho slovech a zázracích. Není asketou, ale se stoickým klidem snáší největší strasti; je nepřítelem zevnější obřadnosti, v níž tolik strnulo tehdy náboženství židovské. Jeho jeruzalemská kázání proti fariseům a kněžím židovským jsou prudká a divoká jako očistná bouře. Kompromisů nezná; zvláště, kde jedná se o jeho učení, tam je neoblomný; naproti tomu, kde jedná se o jeho osobu, je plný pokory, sebezapírání a odpustění. Pokrytci nemiluje; ti právě jsou mu nejprotivnější; to veřejný hříšník a publikán jsou mu milejší než takový farisej. Božské vědomí, že se mu nemůže nic státi, protože smrtelné tělo není ničím a naopak nesmrtelná duše je vším, to vědomí, to přesvědčení činí ho nepřemožitelným . . . Kde Ježíš je nejbožstější, tam je nejlidstější. Neboť, kdo s lehkým sebezapřením zřká se všech věcí pozemských, ten užívá světa nejčistěji. A tak učení Ježíšovo, jež zlá se přisným dítku tohoto světa, jest nade vše pomýšlení sladkým jhemu tomu, který blaženě tráví své dny v dětinné důvěře k Otci nebeskému a v lásce k bližnímu, v lásce ke všem – i k nepřátelům. Toto radostné, jásavé křesťanství, tento život v dětské nevinosti a v božském veselí, s důvěrou, že naše duše je na dobré cestě k Bohu, tato láskyplná radost z Boha i lidí a ta dětská bezstarostnost – to jest dle mínění Roseggerova ten božský živel v křesťanství, to jest to Království Boží v nás, které již na zemi činí nás blaženými.

Taková je představa Roseggerova o Spasiteli a tuto svou představu vtělil pak v román sl. N. R. I.), v 'Radostné poselství uboého hříšníka', jak dal románu podtitul.

Konrad Verleitner – tak nazývá se onen ubohý hříšník – je čtyřicetiletý, hlouznivý, hloubavý muž, který vida bižu a nespravedlivé utlačování lidu, chce se státi spasitelem utlačovaných. Stane se členem tajného spolku, kde losem je určen, aby zastílel královského kancléře. Učiní tak, poraní kancléře, ale sám při atentátu je chycen a odsouzen k smrti . . . Přeje si rychlé smrti – ale nutno čekati, až rozsudek bude potvrzen panovníkem. Šest měsíců tak žije ve vězení v hrozném čekání, ve stavu zoufalém, v němž se mu zdá, že trpí stonásobnou smrtí za jedinou vraždu. A tu v těch hrozných chvílích duševní trýzně vzpomíná na svou dobrou matičku, jak jemu kdysi jako malému chlapeci předčítá-

vala evangelium . . . Vidí v noci v polospánku rodný domek, matku a vřeteno – a když se probudí, jako by slyšel matčin hlas: 'Mé dítě, musíš se přidržet Ježíše . . . !' Vyprosí si pak papír a začne psátí – život Ježíše Krista, tak, jak mu ho kdysi matka vyprávěla za starých dětských let a jak mu utkvěl z té doby v paměti. Tak se chce přidržet Ježíše! . . . Nechce psátí snad nějaké dílo literární – chce si jen co nejživěji představit Ježíše, chce se celou duší vpít do osoby Spasitelovy, aby měl přítele ve své opuštěnosti a úzkosti. – A tak mezi životem a smrtí, ale s útěšnou vyhlídkou na rostrov blažených! píše svého Ježíše, ne Ježíše historického, ne Ježíše z evangelií, ale Ježíše lásky a důvěry, Ježíše, jak v něm žil a jak ho a právě ho spasiti mohl! . . . Než došlo potvrzení rozsudku, je hotov a na radu žalárního kněze dává dílu nápis il. N. R. 1' – 'Radostné poselství ubohého hříšníka! – a umírá kajicně ráno v žalární cele v den, kdy měl být popraven.

Ježíš, jak líčí nám Ho ve svém žalárním deníku onen ubohý hříšník Konrad Verleitner, je úplně identický s představou, kterou nám nakreslil Rosegger v oně zmíněné kapitole (jak si představuji osobnost Ježíšovu? v románě 'Mein Himmelreich' – Svanovství Boží pojímá zcela racionalisticky. Jednorozený je mu tolik jako jedině podobný mezi těmi všemi miliony lidí dítek Božích nemá Bůh nikoho, kdo by byl jemu tak podoben, jako ten syn chudého tesaře z Galilee. – A co se týká vztahů jednotlivce k Ježíši: pak každý sám si má vytvořiti ve své duši svého Ježíše, dle své potřeby, dle své vlastní individuality – jen když je to Ježíš lásky a důvěry. V evangeliích čteme, praví Rosegger, že Ježíš v různých dobách a k různým lidem zjevil se v jiné podobě. To má nám býti napomenutím, abychom každému právě jeho Ježíše popírali. Jen když je to Ježíš lásky a důvěry, pak je to ten pravý!

Je tedy Ježíš Roseggerův vlastně jen symbolem, subjektivní představou, subjektivním pojmem – ale nikoliv Ježíšem z evangelií. Je to výplod básnické fantazie, nikoliv osoba historická.

Není divu, že Roseggerův román il. N. R. 1' vzbudil veliký rozruch; přiznány sice nepopíratelné krásy poetické, ale na druhé straně odsouzena ona veliká básnická volnost, s jakou Rosegger zpracoval látku biblickou, a stejně rozhodně, ba ještě rozhodněji a s větším odporem odsouzeno jeho polo básnické, polo racionalistické pojetí osoby Kristovy . . .

A podobný rozruch a podobný odpor vyvolal i Gustav Frensen románem 'Hilligenleit'.

G. Frensen již v románě 'Joern Uhl' učinil zajímavý výrok,

jinž výborně charakterisuje své stanovisko náboženské: „Srdce u Boha, ruce proti-psům, proti všemu zlému, to je křesťanství! Spasitel dělal taktéž. Vždy Boha po boku a vždy proti psům, jenom že těch psů na konec bylo příliš mnoho. Prerostli a roztrhali jej. Což jiného chtěl a konal, než že ve spojení s Bohem na život a na smrt bojoval za dobro!“

A dle toho buduje pak také „Hilgenleit“.

Ale kdežto Rosegger předvádí nám pouhý subjektivní obraz osoby Kristovy, naproti tomu Frensen chce nám podati obraz vytvořený na základě vědeckého badání. O. Holtzmann, P. W. Schmidt, A. Harnack, P. Wernle, W. Bousset, R. Otto, H. Weinel, O. Pfeleiderer, Adolf Jülicher, Friedrich Daab a j. jsou mu hlavně podkladem, na němž budoval. Frensen sám praví, že obraz Ježíšův, který ličí v „Hilgenleit“, vytvořil si i po dlouholetých studiích, se svědomitým použitím výsledků veškerého vědeckého badání. Ale, řekl bych téměř, ironie osudu: právě ta věda, na níž budoval a na níž se odvolává, odmítá Ježíše Frensenova jako postavu nehistorickou a pravdě neopovídající a zdůrazňuje, že je to píece jen postava románová, postava, jež příliš připomíná Kai Jans-e, hrdinu románu „Hilgenleit“.

Kdo je tento Kai Jans? Je to snilek, který již od mala touží a sní o jakémsi štěstí, neurčitém a nedostizitelném. Nejprve — jako školák ještě — pracuje v tiskárně, potom jde na moře, kde prožije několik let, navštíví cizí kraje, všude hledá tu svoji „Hilgenleit“ — máně. Tu svoji bludičku, tu svoji utopii, to svoje vysněné štěstí nikde nenalezá. . . . Ve strašné bouři rozdracena mu ruka, vrací se tedy domů, započne studovat na domské škole, potom v theologii a stane se konečně vesnickým pastorem. Ale brzy upadne v konflikt s církevním učením. (Dokončení)

O k n a.

Očista kritiky. Jak z nadpisu patrné, a abych předem vyloučil jakékoliv neclarozumění, poclotykám, že článek tento určen jakožto reformní speciálně pro naše katolické krásné písemnictví, nesleduje také naprosto jiného účelu, jest upřímným výronem víceletého sledování naší kritické literatury a má vyplniti svou iniciativou v ní mezeru, kterou nejen já, nýbrž i více se mnou souhlasících katol. spisovatelů postřehlo a snaží se — dle svých sil — ji vyplniti. Tedy jedná se o naši kritiku, její uměleckou výši, hodnotu a praktickou cenu. Především mám tu na zřeteli kritiku v nejvlastnějším slova smyslu, ne v běžném; neboť není zajisté vše kritikou, co se tak nazývá. A tu jsme nuceni si přiznati, docela otevřeně, že vlastně

my, čeští katol. literáti, takové kritiky nemáme, že nemáme všestranně vyspělých kritiků mezi sebou, abychom se mohli postavit v přední řady, anebo aspoň po bok literárním uměleckým kritikům evropského, nechci říci světového jména. Nedostatky, vady a mezery ve své literatuře jsme až dosud zastírali, jako bychom se báli otevřeně promluvit – a aby nás to snad tolik nebolelo, říkali jsme si při každé příležitosti, že jsme stále odstrikováni, ignorováni, znehodnocováni a pod. Ano, připouštím a je svátou pravdou, že v mnohých případech bylo nám vsutku činěno bezpráví a byli jsme neprávem odstrikováni, ale ne v případech všech.

Jedním z případů, kdy výtky z protivného kulturního tábora není tak zcela neoprávněna, jest právě chabost a nedostatečnost naší kritiky. To, s čím se v našich revuích, časopisech a kulturně politických listech setkáváme pod názvy: Posudky, Jiskry, Kulturní hlídka, Literární rozhovory atd. není kritikou v pravém smyslu slova, nýbrž pouhé referentství. A několik těch rozborných článků, pojednávajících kriticky většinou o cizích, nanejvýš francouzských katol. spisovatelích, nemůže zadánými chudost naší české katol. kritiky. Žádného, mohutného díla kritického původního nemáme. – Dotkneme-li se pak pitvěním nožikem těch malých kritických článků, resp. recenzí, sledáme jistou jednostrannost, nevyspělost a co nejvíce do očí bije tendencí – O objektivnosti může být ovšem málo řeči. Zjevná zjevná tendencí obráží se v tak vzájemně, tiskárenských to vztazích: kritiky toho či onoho díla, kterouzto kritiku – což faktum – si mnohdy napise na přímou vyzvu nakladatelství sám autor, a nakladatelství pak zaplaví jimi všechny redakce, které bez rozmyslu je ve svých listech otiskují.

Toto jednání je vlastně literární podvod, jenž se, bohužel, vyskytuje nejen v našich, nýbrž ve všech českých nakladatelstvích. Čtenářstvo je tímto způsobem přímo klamáno, důvěry jeho je zneužíváno. Omluvy v tomto případě není. Každý list, každá revue mají být tak poctivi, aby dříve aspoň, recenzovaly, co otisknou a svému čtenářstvu případně doporučí. Vždyť je samozřejmo, že každé nakladatelství z reklamních a prospěchářských důvodů musí do nebe své edice vynášeti a doporučovati, byť v mnohých případech byl to skutečný brak a umělecky bezcenné dílo. Budou-li přistě všechny redakce svědomitě revidovati tyto recenze, už tím provedena bude z valné části očista a umělecká třevoň naší kritiky o mnoho povznesena.

Jiná vnitřní vada, jež ubírá objektivnosti naší kritice, jest často přílišná úzkostlivost, úzkoprsost, neupřímnost a nemístný krokodýlí nátek nad odvážlivostí umění, vybočí-li z tradiční katol. šnero-

vačky. Běda tomu spisovateli, zvláště knězi, jenž by si dovolil ve svém díle pronést soud nad chybami a neomylností jistých kruhů, jenž by si dovolil kritizovat a reformovat v duchu doby a pokroku, jenž by svému vnitřnímu uměleckému přesvědčení dal volný průchod!

Při nejmenším jest jeho jméno přibito na pranýř, dílo dáno na index a mnohdy dílo opravdu umělecké kvality prvotřídní, které současná kritika vesměs pochvalně přijme a uzná. Takovýmto jednáním, (kritisováním) závažných katol. děl vzniká zbytečně jen chaos, a v kulturním táboře protivněm ironické vysměšky, výčitky klerikalismu, tmářství, zpátečnictví a pod., v našem pak zbytečná bezradnost nad tím, co vsutku (katolickým) jest či není. Já, pro svou osobu, na př. nerozeznávám v uniění pravdy klerikální, pokrokářské, nevěrecké, křesťanské, židovské a pod., poněvadž pravda pro mne existuje pouze – jediná, a člověk a jeho život buď dobrý, buď špatný. Ovšem pojetí a zpracování díla musí nést jistou pečeť, musí se brát určitou směrnicí, jinými slovy má svoji tendenci, která činí je právě umělecky charakteristickým. Ale proto má a musí se vyhýbatí tendenčnosti, aby nepozbylo právě na své umělecké hodnotě. To jsou dva různé, byt na první pohled si blízké pojmy. Tedy v tomto ohledu musí býti jednou mezi námi jasno. – Kam daleko taková přílišná úzkostlivost vede, mohou říci všichni ti, kterým zajisté dobře v paměti utkvěly uzkopisné poměry z jich studijních dob v semináře a na theologii, kdy nebyli ještě pány své vůle, jiniž se stali teprve v praktickém svobodném životě. Ale o tom by se dala napsati zase celá samostatná kapitola. Bohužel, byly až do nedavna podobné poměry dokonce v jisté representační katol. revui, která uzavírala se vůči všem přý (svobodomyšlnějším) katol. literátům a katol. moderně ocelovou hradbou, (kritisovala) je – ovšem dle svého, a konec konců: umělecká její úroveň klesla tak hluboko, že sloužila přímo za posměch všem českým literárním kruhům. Nechci tím činiti nikomu výtek, ale uvádím pouze na důkaz, jak to za takových poměrů se svobodou umění v naší krásné literatuře vypadalo. Z toho plyne, že i kritika musela se pohybovati v těchto kolejích tendenčnosti. A toho mny se musíme v budoucnosti rozhodně varovati. Nemáme-li dosud vyspělé ryzi kritiky, tož snažme se poctivě referovati, bez ohledu na různé ty směry a se stanoviska povýšeného nad veškeru úzkoprsost a tendenčnost. Naším heslem budíž: očista kritiky, její povznesení na uměleckou výši, jak toho duch pokroku a svoboda umění vyžadují. Pak dočkáme se jistě chvíle, kdy i naše katol. původní kritická díla v celém českém, ano i cizím literárním světě vzbudí ohlasu

a vnutí si zaslouženého obdivu i ucty. Bezohlednou pravdou – k metě. Per aspera ad astra! – – – Jar. Novák.

O náboženském přesvědčení básníka Lucjana Rydla píše jeho osobní přítel red. J. Pawelski T. J. v posledním dvojčísle „Przeglądu Powszechnego“, v němž také zesnulý otiskoval po mnoho let své práce. Právě, že ubližuje Rydlovi, kdo jej chápe toliko jako básníka a literáta. Rydel byl především nejkrásnějším typem ideálního člověka 20. století. Byla v něm vysoce vzdělaná intelligence i subtilní intuice, velká duševní rovnováha i veliký rozum; spravedlnost i dobrota, byla v něm radost ze života i vřelé srdce, nadšení pro ideál, bujná obrazivost i bohatství slova. Povstala odtud neobyčejná individualita, řídká nejen v Polsku, ale i ve světě. Nebyl vždycky takovým, jako v posledních letech života, ale vždy směřoval k těmto výším. Měl svou dobu mladistvých bouří, vzletův i upadků, ale krátká ta doba jen vzpružila a uvědomila jeho síly na cestě k vrcholům. Když jednoho dne, s plným uvědoměním muže, vzal na svá ramena kříž života, nesložil ho již ani na chvíli, a nikdy si také nestěžoval na jeho tíhu, immohdy skutečně velikou. Znal dobře život, svět i lidi, hleděl na všechno kriticky, ale zároveň také radostně, slunečně a tuto slunečnost rozvíval kolem sebe.

Působil tu jeho živý temperament a přirozeně dobré srdce, ale také jeho náboženská víra. Přinesl si ji z rodného domu, prohloubil ji za studentských dob jako Súdál mariánský a v dalších letech přeměnil ji v podstatu svého života. Byl to katolik celou duší, celým srdcem a celým rozumem. Poměr k Bohu pokorný a srdečný projevoval se vždy v jeho životě, často v rozmlouvách, ale především v nejhrošlivější modlitbě. Duch modlitby, duch obcování a sjednocení se s Bohem, rostl v něm každým rokem. Čtyři poslední roky svého života přistupoval denně k sv. přijímání. Z pozůstalosti Rydlovy otiskuje táž revue šest modliteb, jimiž básník denně rozmlouval po sv. přijímání s Bohem a jež výrazně kreslí jeho hluboce uslechtilou a vpravdě křesťanskou duši.

Co pak jej zvláště vyznačovalo jako opravdového křesťana, byla jeho nesmírná trpělivost a přímo neobvyklá láska k bližnímu, spojená s největší obětavostí a úslužností, vynalézavostí a delikátností. Nejen nikdy nikoho neposuzoval, o nikom nic negativního nemluvil, ale ani nedovoloval, aby se před ním o někom špatně mluvilo; vždy dovedl obratně přejíti k jiné věci. Tak zvláště tehdy, když byla řeč o věcech, v nichž se mu děla křivda, neb o lidech, kteří byli jeho nepřáteli. Po smrti dosvědčili nejbližší členové rodiny, že i u nich se choval právě tak. O jeho lásce k nepřátelům svědčí také jeho denní modlitba k sv. přijímání,

kde praví: „Ó Pane Ježíši Kriste milosrdný, všechno, oč Tě snažně prosím pro své milované, rač dáti v téže plné míře mým nepřátelům, jež miluji pro lásku Tvou, jimž odpouštím všechny křivdy a potupy pro slávu Tvou, neboť Ty tak diceš, Tys mě tomu naučil, sladký, milosrdný, milovaný, božský Mistře lásky a odpustění Ó Ježíši Nazaretský, Synu Boha živého, s Tebou všedno a všedno pro Tebe!“

Z křesťanství vyrůstala i jeho láska k lidu a k vlasti. Vzal si za manželku vesničanku, bydlil ve vsi pod Krakovem, s lidem denně se stykal, jemu pomáhal, přednášel, pořádal divadelní představení. Láska k vlasti byla nejvyšší pozemskou láskou jeho života, ji byl hořov obětovati všedno, pro ni pracoval ustavičně činem, slovem i pérem. Za mladistvé bouře, kdy přeludy filosofie a života radily mu zapomenuti náboženství, zadržánila ho idea, že dobrý Polák musí býti dobrým katolíkem. Vlasti a národa vzpomíná také denně po sv. přijímání modlitbou: „Ó Pane Ježíši Kriste milosrdný, jenž plakals nad Jerusalemem, Otčinou Svou, pohleďni soucivným okem na Otčinu naši, na století naší poroby, porážek a pronásledování, na tvnější naše bolesti, křivdy, potupy, slzy i krev prolitou a promluv slovo Svě: „Lito mi toho lidu!“ Vzkřísiteli Lazara, vzbud Polsku z mrtvých, vysvobod z poroby, spoj, sjednot, učin ji šťastnou, pozehej! Dej mému národu živou víru, lásku k Bohu a k Otčině, lásku bratrskou a svornost, statečnost a rekovnost, trpělivost a vytrvalost, naději a rozumnost, ducha společenského a srdce ochotné ke všelikým obětem a učin, aby se celému světu v nás ukázala tvoje moc, milost a milosrdenství. Upěnlivě Tě prosím o to pro utrpení, kříž i smrt Tvou, pro slavné zmrtvýchvstání a nanebevstoupení Tvé, pro bolesti a radosti Matky Tvé, pro aadělské Jméno Marie, Královny Koruny Polské! Ó Ježíši Nazaretský, Synu Boha živého, smiluj se nad Otčinou naší!“

M.

Český katolický autor. Z přítelova dopisu: „Jsem rád, že konečně tu bude nějaká knižnice katolických autorů, která by byla našim autorům ukazatelem obsahovým i formálním. Katolická kritika je příliš shovívavá ke katolické literární produkci na její škodu. Neznám pomalu hodnotného českého autora katolického, at básníka či spisovatele. Vše je mělké, bezprogramové a bezbarvé, šedé; bojím se skoro, že český katolický autor nemá co říci. Vše, veškerý katolický život utápí se v politickém boji, jakoby český katolicismus stál a padal s politickou vymožeností. Proto je vše prázdné a hluché. Dnes je doba takové propagace katolicismu překonaným stanoviskem. Nebude-li navázáno na opravdovou kulturu katolickou, na řešení poměru člověka dnešního ke

kosmu, k duši, k ideí a tužbě k Bohu, nebude-li řešen boj moderního člověka, zápas jeho o Boha, pak nemá ani smyslu celá tvorba. Vždyt přece neznámá ještě katolickou literaturu básnička nebo povídečka nějaká katolického kněze. Musí tu být vnitřní děj a vnitřní dějová nutnost. Nebude-li tu náprava, nebude ani nápravy v českém katolicismu. Nesníme pracovat pro svíčkové baby, pro strýčky a dědečky, nýbrž pro inteligenci, která dnes si neví rady, nemá, kam by se obrátila. To by si především měla vzít na starost (Archa): nejprve nebát se kardinálního řezu, ostré vlastní kritiky a potom humé formy. To je pravá katolická politika. Tedy studovat cizí vzory, učit se! Proč ve Francii vzhází katolicism? Že vzrůstá z inteligence; lid přijde, ač později, ale přijde. A pak více upřímnosti nám třeba. Jak vidíte, jsem katolíkem dosti radikálním. Ale opravdu nutno vyčistit, kde je Augiášův chlév! - Uryvek tento snad by mohl podnítit zřetou a plodnou diskusi. Hlaste se k slovu, kdo máte co říci a co na srdci!

Poměr lékařství k morálce. Bylo ustálené mínění, že mezi lékařstvím a morálkou není žádného spojení. Lékař stará se o zdraví těla, morálka o zdraví duše, ale jinak nejsou v ničem na sebe závislí. Než dnešní boj proti pohlavním nemocem a proti úbytku porodů zapříčinil i změnu v tom tradičním, ovšem chyběm nazvání. Vyvolal u univerzitní profesor Dr. Jan Uelle ve Svetském Hradci, který prohlásil, že lékařství je závislo na morálce, a odůvodňuje to tím, že medicína stará se o blaho jedince i celku. Nemocný člověk však podlehá zrovna tak předpisům mravním jako zdravý člověk, který nemocného léčí. Lékařský stav má svoji stavovskou morálku, jako každý jiný stav; jen tenkrát může být bez ethiky, když lékař jest materialistického názoru světového, který neuznává duše a věčnosti. Kdo stojí na stanovisku metafysickém, ten musí se držeti morálky i v lékařství. Na tomto stanovisku musí být každý lékař proti prostituci trpěný, protože je to samo v sobě nemravným.

Stejně musí být lékař proti bordelům, poněvadž je to člověka nedůstojno, a rovněž proti ochranným prostředkům a proti nemanželskému obcování. Lékař stojící na stanovisku metafysickém a bojující proti venerickým nemocem a proti úbytku porodů musí prohlásiti všeobecnou závaznost příkázání VI. Dnešní společnost již nahlíží, že v boji proti pohlavním nemocem nepořídí se nic pouze hygienickými prostředky, nýbrž že je nutno sáhnouti po vyšší zbraní. Ani eugenika nepomůže, protože to všechno jsou akce a praxe tzv. lékařské, které neberou v počet druhou část člověka, která má vyšší cenu než tělo.

Dokud však z lékařství nebude odstraněn shon po penězích a dokud nebude zmenšen počet semitských lékařů, není mnoho naděje, že by tento nový směr, k němuž se hlásí i Svaz nám. lékařů pro sexuální etiku, nabyl vrchu. Toho je však v zájmu lidstva jen litovati.

Dr. F. H.

Založení katolického divadelního spolku ve Vídni. „Reichspost“ dne 26. května t. r. psala: „Stará tužba křesťanské Vídne počíná se plnit, neboť konečný cíl tohoto spolku jest postavení křesťanského divadla ve Vídni. Vždy se bolestně cítilo, že veliké město, jehož obyvatelé jsou většinou katolíci, ještě nemá křesťanského divadla, kdežto sociálně demokratické a židovské divadlo již dávno stojí. Rozumni lidé již dávno litovali, že tak dobrý, ano nejlepší prostředek mítí vliv na světový názor a smýšlení lidu byl odpůrcům přenecháván, kteří také této příležitosti dobře využítokovali, takže způsobu vedení vídeňských divadel katolíkům ohromné škody působil. Je to duch záporu a rozkladu, který na našich divadlech žije a všecken lid kazí. Dlouho již jsou všechny mravní a náboženské ideály křesťanského lidu na našich divadlech vysmívány, tupeny a v bláto trhány. Za to smutná pravda, na kterou jsme již dlouhé časy poukazovali, veliký díl našich katolických obyvatel divadlu docela odcizila, vždyť těžko lze trpělivě se divati, jak všechno; co je katolíku svato a ctihodno, se na jevišti vysmívá, tupí a špínou potřisňuje. Necudnost ovládá všechna divadla, a dávno přešly ty časy, kdy ctihodný, křesťanský měšťm se svou rodinou týdně navštívil divadlo beze strachu, že se bude před tím, co spatří, stydět; že docela jiní lidé dnes plní divadla, je dostatečně známo. Zástup katolických žen a mužů přistoupil tečky k tomu utvořití katolickému lidu takové divadlo, jakého potřebuje, v kterém by našel obveselení, zušlechtění a zábavu čistou i pravou. Nejedná se o utvoření náboženského jeviště. Nej dříve bude se k tomu přihlížeti, aby se křesťanskému obyvatelstvu Vídne a okolí dostalo příležitosti v určitých časových oddechlech na již stojících divadlech užiti dobrých a pěkných představení. Později, když spolek sesílí, jak sesíliti musí, se přikročí na postavení vlastního jeviště. Vstup k těm představením bude každému i školákovi i dělníkovi při velice nízkých cenách umožněn. Kusy budou vybírány literáty, divadelními odborníky, vchovateli za spolupůsobení předsedů čelných katolických spolků. K předběžným pracím tohoto divadelního spolku se přihlásili četní zástupci šlechty, duchovenstva, předsedové katolických spolků, učenci, spisovatelé, politikové s takovým nadšením, že novému spolku štatná budoucnost je zabezpečena.

V čele Rakouské společnosti pro dramatické umění stojí kníže

Jaroslav Thun. Místopředsedou je dvorní rada Dr. Leopold hrabě Hartig. Z dalších vysoce postavených osob, patřících do předsednictva neb výboru, uvádíme pouze princeznu Paulu z Lobkowitzů, hraběte R. Chorinského, princeznu Annu z Lichtensteinu, hraběnkou Seilern Hohenwarthovu, hraběnkou Seilern-Wenckheimovu.

Ohlášení přístupu k společnosti se přijímají u dvorního rady Dr. L. Hartiga, Videň L. Bäcker-gasse 10, jakož taky u každého z členů předsednictva neb výboru. Roční příspěvek pro řádné členy obnáší 10 K ročně, pro učitele, studenty, žáky, dělníky a méně majetně sníženi se na 2 K. Podpůrní členové platí 3 K, zakládající jednou pro vždy nejméně 500 K.

Paragraf 2. stanov dí: Společnost má za ukol buditi v širších kruzích obyvatelstva zájem na dramatickém umění, jakož i zdvihnouti uroveň dramatického umění v nábožensko-muževním směru.

Členem může se státi každý křesťanský rakouský občan, jakož i spolky a organisace křesťanské.

Je samozřejmo, že katolíci, se na takové práci radostně účastní. Neděláme tím žádnému spolku konkurenci, plníme jen svoje staré právo, starou povinnost. Dáme křesťanské Vidni konečně možnost, oprávněnou touhu po zábavě upokojiti v divadle důstojným způsobem.

lvo B

Současná literatura francouzská je pro náboženské poměry francouzské významná. Překonala naturalismus, scientismus, pessimismus i dilettantismus, nastupuje novou éru pod vlajkou katolickou. Bylo dosti průkopníků tohoto směru: Brunnetiere a Fa-guet bojovali literárně kritickými a filosofickými spisy proti vlivu 18. stol. a proti naturalismu Zolově; jiní, Bourget, Barrès, Veilaine, Kimbaud přiklánějí se zřejmě ke katolictví; exegeti, jako hluboký a pronikavý Arnošt Hello nebo bojovný a neúprosný L. Bloy burcují ze spánku v hodině dvanácté. Filosofové Bergson, Boutroux a James bojují proti zmaňajícím se materialismu. A domácí boje státu proti Církvi rozmmožují šiky bojujících a věrných. Zase objevují se stará hodnotná hesla: servir a sacrifice, která přehlušují moderní, věčně řvavá hesla o právu bez povinnosti. Celé legie nadšených milovníků Kříže a Mysteria vystávají ve věrné dceři katolické Církve, ve Francii. Nejen již Claudel, Jamnes, Baumann, Le Cardonnel, Peguy, Salomé, Lotte, Jean a Jérôme Tharaud, nýbrž mnoho mladších neznámých dosud jmen se přidružilo: Vallery-Radot, Mauriac, Lafon, Psichari, Maritain, Vaussard. Je příznačno, že na př. Psichari, vnuk Renanův, obrací se z vnitřní potřeby ke katolictví (romány L'Appel des Armes a Le Voyage du Centurion). Psichari, důstojník francouzské koloniální armády, jehož matka, dcera Renanova, bojuje všemi

vlivy, aby syna odvrátila od konverse, chce se státi knězem-dominikánem, ale válka překazí jeho úmysl, obětovati se Bohu, aby usmířen byl za děda. a padá na poli válečném 22. srpna 1914 u Rossignolu v Belgii.

Ve Francii projevuje se nutná potřeba po novém typu lidí, nový francouzský ideál vyvstává, který odklání se od dosavadní kultury francouzské, projevuje naprostou nespokojenost a odklon. Dilo Pierra Duhamá spočívající na uznání svěčné pravdy, která nepochází od člověka, není na něho odkázaná, pravdy, které člověk potřebuje, která však nepotřebuje člověka.¹ Bylo pochybné, že by se národ chopil tohoto hesla a provedl jej, kdyby nebyly k tomu vedly ještě před válkou dvě cesty, jež ukazovaly na François Mauriac-a (románem La Robe Prétexte) a Emila Baumanna (romány L'Inmolé a La Fosse aux Lions). Tak Mauriac ve své knize vyšlé r. 1914 prozrazuje tento nový směr a spojení dvou kultur, které se obyčejně ignorovaly: kultura katolika s kulturou umělcovou, a každá z nich má svou plnou hodnotu. Dnes je zřídka viděti člověka s celou kulturou, lidí z jednoho kusu je na mále. Není také naivního člověka s očima dítěte, jako vykazovaly věky minulé. I víru nutno dnes si vybojovati, arci taková víra nemá dětských očí – Baumannovy romány jsou sociální. Jsou plny hříchtů. Z hloubi bolesti vystupuje smysl bolesti. Obět je životem světa, od květiny obětované až k beránku, který se pase, až k Bohu člověku, který obnovil a obnoví zemi krví Spravedlivých, Mučedníků, Krví Svou. Staneme se volnými obětujícíe svoui vůli. Síla naší víry učí nás každou nutnost proměňovati v dobrovolný čin, a kdo přijímá vůli Boží, hodnotí život, kdo hledá obět a utrpení, má již zde na zemi předtuchu blaženosti. – Hledej kříž! Dej se ukřižovati! Ale na svém kříži! Nebot toto ukřižování je nejbolestnější ze všech: učíš se, že ti nemožno vybrati si kříž dle své vůle, nýbrž připraviti se v pokoře na neznámý kříž, který ti je určen Boží vůli! Baumann staví tu před nás neúprosný katolicismus, který vyžaduje celého člověka. Buď jsi dobrym katolikiem, nebo jím nejsi vůbec!

Na základech předchůdců stavějí mladi. Jejich umění hledá především jednotu, jak ji má ve znaku i v životě jedině církev katolická, jak projevovala se uměleckým životním názorem středověkým. Vallery-Radot podává jejich program: 'Přišla hodina, aby vystavěna byla na zříceninách umělecká budova, která přijímá stavivo z katolické víry, jako se to dělo ve středověku!' Vallery tlumočí svůj názor v Děkovném Hymnu Tvůrci, který skládá ve jménu všech: 'Slíbili jsme Ti, ó Pane, že zřídíme Tvou říši zase na zemi. Tot jedině nám leží na srdci. Nechceme idolů. Ani

zlato neukojí nás, ani sláva, ani vášně, jen Tvoje světlo a Tvoje čest, jež skryty jsou světu. Dej nám jich stále víc! Abyš nám je darem dal, svedl jsi nás v jeden šik. Nežádáme jiných moudrostí než kříže Tvého; žádného vítězství než Kalvarie, ne diadému, kromě z tří koruny, ani nápoje, leč krve Tvé a žádné lásky, leč jen lásky Tvé! Toť heslo nové literární generace francouzské, která kráčí nehlučně sic, ale s radostnou pýchou za novým Grálem. A jsou mezi nimi nejlepší, kteří budí v naději, že vyvinou se v nádherný květ.*

Angelus Silesius. V srpnu t. r. připadl výroční den úmrtí tohoto největšího básníka německého, jenž tvořil v řeči latinské taková vzácná díla, že Herder nazval jej německým Horácem! Vlastní jeho jméno bylo Jakob Balde; narodil se 4. ledna 1604 v Enzsheimu v Elsasku. Ve stáří 20 let vstoupil Balde do Tovaryšstva Ježíšova a brzy vzbudil pozornosť širokých kruhů svým velkým básnickým nadáním, pak byl povolán jako kazatel ke dvoru bavorskému, a zemřel veleben jako veliký básník 9. srpna 1688.

Básně jeho mají onu mysticko-nadšený a spolu i realistický slub, ohnivě vstoupil vlet jakým se vymezoval: teleději jezuitské umění vůbec. Křesťanská vroucnost, oděná v roucho antické, přival obrací a allegorií, mythologických narážek a podobností – to vše propůjčuje myšlenkám přísně asketickým žhoucího zaharvení. Dnes, kdy jsme se naučili lépe oceňovati sloh barokový jak v umění výtvarném, tak i v poesii, oceníme take hlouběji mocnou jeho jantasi, molutnou vášně, věřící jeho blouznivství a úžasné bohatství jeho řeči, nežli kdysi Herder, jenž v zimě r. 1793, hluboce jsa rozladěn i vlastními útrapami i válečnými zmatky oné doby, básníka, sto let zapomenutého zase odkryl. Vnořil se sice vášnivě do latinských děl básníkůvých ve své Terpsichorét, a podal v pěti knihách

a dodatku mistrné překlady, a ve svém iKenostaphium! charakteristiku jeho, ale dbal méně formy, jako spíše jen myšlenek jeho. Obraz, jaký načrtává o slavném klassikovi objevitel jeho, je velice lichotivý: „Silné myšlenky, vznešené smýšlení, zlaté nauky, smíšené s něžným citěním pro blaho lidstva i pro štěstí vlasti proudí z plných jeho prsou, z jeho hluboce pohnuté duše a nikde nehoní se za pochvalou. po celý život dokazoval nejvroucenější láskou ke své vlasti (elsaské)“ Německé verše Baldeovy byly mnohem nedokonalější a slabé.

U nás Angelem Silesiem zabýval se a ještě dosud zabývá dr. Al. Lang. Vydal též nákladem iMeditaci! knihu o něm. —li.

Konrad v. Bolanden dožil 90. roku svého věku. Právě jméno jeho je Josef Bischof, narodil se 9. srpna 1828 v Nielder Cailbachu v Rýnské Palet. Po studii stal se kaplanem na domě ve Speyeru, jako farář v Kirchheim-bolanden přijal pseudonym dle této obce svého působení a roku 1869 jako papežský komoří odešel do soukromí do Speyeru, kdež do dnešné věnuje se toliko spisovatelství, v němž začal už r. 1857. — Jeho široce založené historické a kulturně historické romány měly účelvatný účinek svou tendencí zvláště v době kulturního boje Bismarkova, a byly trnem v očích

* Do češtiny překládá pisatel životopisný román Psychariův (Le Voyage du Centurion) a Baumannův román L'Immolé (Obětovaný). Najde se český nakladatel? — Pozn. redakce: Najde!

zednářům i evangelickému (Bundu), takže proti němu zahájili i bubnovou palbu! pamflety; a smutno dost, že našli posilu i na straně katolických literárních historiků...! Spisy jeho zasahují jak do doby reformace tak křížáků i boje křesťanství proti pohanství, do doby francouzské revoluce i kulturního boje německého, osvětlují řadu dějinných lidí a obsahují i polemicko-apologetické časové obrazy a politické novelly z dob posledních. Základem jich bylo vždy důkladné vzdělání a studium pramenů; vyznačuje je velkolepá obraznost, skvělá obratnost vypravovatelská, plastické líčení; zvláště katolické mládeži představují muže vysoce uslechtilé jako vzory. Činností svou spisovatelskou prokázal Bolander katolickému lidu služby neocenitelné.

umělecký život národa. Možno to všechno činiti, ale s podmínkou, že stejnoměrně bude se pojednávati také o jiných zvezech života uměleckého a myšlenkového. M.

První polský překlad „Písní otroka“ otiskuje v krakovském deníku (Głos Narodu) (červenec 1918) básník a dramatik Maciej Szukiewicz na památku desáté ročnice smrti S. Čedá. Uvodem předesešlá krátkou, v celku přílehlavou charakteristiku našeho pěve. Nesprávné jest ovšem tvrzení, že S. Čedá napsal řadu menších i větších básní epických, pohybuje se převážně okolo bojů XV. věku; Patrně nezná Slavie, Dagmar, Václava Žižvy, Zpěvníku Jana Buriana, Hanumana, Šotka, Sněhu atd. O svém překladu praví básník sám, že jest úplně věrný v strofě, rytmu i řádku, text jeho však že nekryje se vždy s originálem, ač i tu snažil se o věrnost. Zajímavé je, že ponechal také — pro snadnější rým osi — český výraz otrok místo polského emewolnik. M.

Na nedostatky polské literární kritiky, zvláště v denních listech, stěžuje si v krakovské umělecké revui (Maski) (1918, č. 17) básník Kar. Irzykowski. Kritik prý často ani díla nečte, ale dluha po lebkách, z předmluvy polapí to neb ono a již jest hotov. Většina denních listů nemá pro literaturu vůbec místa. A přece již pouhá zpráva bez analýzy a syntese! prospěla by veřejnosti více než každodenní zprávy o bitkách v křemě (Evropě). Spíše zločinec stojící před mřížemi cločka se v deníku rozpraví o sobě, než spisovatel, jenž do svého díla vložil svých myšlenek přizí a květy svých citů. Ať je v díle vadle jakákoli hloupost, vždy jest o ní v novinách recenze, a při tom uvedou se také jména všech herců, posoudí se jejich hra, jako by to byla Bůh ví jak důležitá umělecká událost. Zatím vyjde román, svazek veršů, vědecké dílo a nikdo toho nevzpomene... Kult divadla jest u nás vůbec přeměřen. Deníky rozebírají široce programy divadelních ředitelů, rozčilují se nad repertoirem, nad volbou herců, vedou i divadelní politiku, jako by v tom všem soustředoval se

Vzdělání lidu a umění. Umělecko-výchovné snahy katolických spolků německých nalezly od r. 1912 své středisko v časopise (Volkskunst), vydávaném v Gladbachu (Kyllhäuserstrasse 5.). Časopis tento chtěl se věnovati hlavně pozdvižení spolkového divadla a osvětlení všeliké zábavné činnosti. Ale v těchto šesti letech rozšířil si program a vybudoval tak, že podružný název nynějšího ročníku: Měsíčník pro péči o lidové umění a umělecký výchov lidu je zevním výrazem rozšířené jeho působnosti. Časopis tím neopouští půdu drobne práce praktické, zůstava i nadále radcem i pomůckou pro spolky, které výchovnou práci uměleckou berou vážně. Nový ročník neobrací své zření toliko k potřebám spolků městských, ale i venkovských; hudební výchově lidu i pěstování lásky k domovu. Časopis však vydává ve zvláštní knihovně i spisky, ve kterých se projednávají jednotlivé otázky souvise

a podává potřebný materiál. — Mimo to mohou oběratelé bezplatně užívat i poradny, která pomáhá při sestavování programu a výběru látky: to je pro toho, kdo nezná všecku literaturu divadelní, velmi cenné, nebo zkoumání a pročítání neznámých kusků! olupuje velice o drahý čas. A zkušenosti, jež takové ušfědí nabírá, jsou jistě jednotlivým spolkům velice vítány. — Konečně pořádají se jakési výstavy lidového umění, jež přístupny jsou každému: obsahují cenné obrazy pro křesťanský dům, částečně v rámech, částečně jen listy, obrazy dělnických domků a jich zařizení atd. Výstava tato zapůjčuje se spolkům a cestuje takto od místa k místu. Seznam předmětů výstavných obsahuje s ilustracemi zvláštní spisek: 'Volkskunstsstellung' s poradninkami pro zapůjčení, praktickým pokynem pro místní výstavu atd. Kdy i my častí takového mít budeme? fj.

Malíř legendy sv. Františka z Ass. Zjištěn známý cyklus nástěnných obrazů z legendy sv. Františka v hořejším chrámě v Assisi byl až dosud připisován slavnému malíři Giottovi. Lepší znalostí italského umění z doby před třecetím bylo toto mínění zvikláno a konečně opuštěno; ale kolo cyklus nedával, nemohlo být zjištěno. Nyní podalilo se uně. historikovi lipskému prof. Schmarsowu: ten zjistil, že mezi legendou a nástropními i nástěnnými malbami v tomže chrámě jest úzká spousta, rovněž jako s mosaikou v basilice Liberianské č. S. Magg. v Římě. Tyto komposice pocházejí z let 1288 až 1295 a jeví se jako bezprostřední předchůdce obrazů Assiských. Malíř však oněch komposic se podepsal: je to mistr Filippo Ruserti, i zdá se zcela pravděpodobno, že je tvůrcem i legendy, jež na celou následující dobu 13. století měla tak silný vliv umělecký. Tím uvedena do dějin umění nová význačná osobnost umělecká. O Ruserti-ovi je známo velmi málo; je jisto jen, že do roku

1317 byl ve službách krále francouzského, což nasvědčuje, že se těšil vysoké pověsti, jež vnikla až za hranice italské. Pověst tu získal si patrně výzdobou svatyně sv. Františka, kterou italský lid miláčkoví svému byl zřídil. fj.

Nové dtkumenty o Palestrinovi. Římský ředitel choru Don Casimiri našel po dlouhém pátrání v archívech kapitoly sv. Jana v Lateraně a S. Maria Maggiore důležité doklady, jež vyplňují dostatečně mezeru ve znalosti života velkého skladatele Giovanni Pierluigi de Palestrina. Nebylo totiž dosud jisto, koho měl pozdější král hudby za učitele, a přece nebylo lze mít za to, že by počátky měl sám ze sebe. Nález onen nyní ukazuje na slavného Vlámá Firmína le Bel, jakožto učitele Palestrinova, a spolu vrhá světlo na finanční pomery jeho: nebyly sice miterak tak rozorané, jak se dosud ličilo, ale mistr měl přece s oněštěním svých děl velké výlohy, na které příjmy vždycky nestačily. Nalezené dokumenty vydal Don Casimiri v pozoruhodném spise: *G. P. de Palestrina, nuovi documenti biografici*. Roma, edit. del Psalterium P. S. G. in Laterano. fj.

Wilson o katolické církvi. R. 1912 měl Wilson volební řeči. V jedné z nich promluvil na thema: *Život pochází z půdy*. Nás bude zajímati zvláště *passus*, kde mluví Wilson o katolickém středověku: *Pro význam stálého obnovení společnosti ze zlola uvedu doklad, který mne vždy hluboce zajímal. Jediný důvod, proč vlády ve středověku při aristokratických soustavách úplně neztouchnively, byl ten, že mnoho mužů, kteří se stali vynikajícími nástroji vlády, vyšlo z církve, z té velké náboženské společnosti, která tehdy byla jedinou církvi a kterou nyní na rozdíl od ostatních náboženských společností nazýváme římskou katolickou církvi. Katolická církev byla tehdy jako nyní velická demokracie. Nebylo sedláka tak poniženého, aby se nemohl státi*

knězem, a kněze tak nepatrného, aby se nemohl státi hlavou křesťanstva: a každá kancelář v Evropě, každý dvůr v Evropě byl ovládnán těmito učenými a dokonalými muži, kněžstvem velké a vládnoucí církve. Co ve středověku udržovalo vládu schopnou života, bylo toto stálé stoupání mizy z půdy, z velikého množství neznámého davu otevřeným řečištěm kněžstva. To se mi zdá nejzajímavějším a nejpádňějším dokladem, jenž vůbec může býti uveden ve prospěch názoru, který jsem pronesl.¹

B. K.

Njlva. Spisal Ksaver Meško. Izdala Feldbücherei der 10. Arme. Uredil Michelangelo baron Zois. — št. 24, cena 20 vin. Knižku tuto napsal Fr. X. Meško pro slovinské vojiny, ale „Njlva“ (i Pole!) nikterak nepatří pod ironické záhlaví válečné literatury. Ve spisku tomto podává nám spisovatel jeden z nejsvráznějších rysů slovinské duše: lásku a neodolatelnou touhu po kousku pole, po osamostatnění, po svobodě a neodvislosti. Tot jeden problem. Druhy: non fa kové stránky. Nalezl jsem (J. M.) ojedinelé překrásné výrazy, které jsem četl poprvé. Zahrocení, do detailů vypracované psychologické odůvodnění zavedl s překrásnými krajinnými obrázky a výjevy. Děj, ač tak jednoduchý, je napínavý a podmaní si nás, že čteme povídku se stejnou pozorností a rozkoší až do konce. Blahopřejeme Meškovi! Meško sám pochvalně vyslovuje se o tomto spisku a píše mně v jednom ze svých dopisů: „Souhlasím a družím — až na několik věčných nespokojenců — rovněž soudím, že je to jedna z mých nejlepších prací.“

A. Z.

Co soudí Fr. X. Meško, slovinský kněz a spisovatel, o českých bohoslovcích: „Istjité: nepiši, obych se chválili, ale radují se, že jsem učinil svými

spisy leckomu blaženou chvilku. A právě mezi českými bohoslovci jich bylo mnoho v posledních 15 letech, kteří se učili slovincky jeně proto, aby mne mohli čísti. Zlá se, že žije ještě idealismus v těch srdcích!“

O pohádkách píše Marie Stehová v „Kmeni“: „Jsou pedanti, kteří by chtěli odstraniti pohádky z výchov, jinými slovy: uzmouti je dětství: jest i několik čackých duchů, kteří se připojují k tomuto podnikání, a to prý pouze z touhy, aby lidstvo se zbavovala svých pověr ve prospěch všeobecnouho rozumu; ti a ti nechápou, jak bludnými rytíři pravdy zde jsou. — Nevyslovitelné je vď nejrásnější: a tam také začíná nepravdivější.“

L.

Umělecké sbírky faráře Dra K. Vondrušky v Praze dočkaly se smutného osudu. Sběratel zemřel bez zavěti a pozůstalost jeho v šesti pokojích prodána německým židům: Goldbergovi, Preisslerovi a j. za K 305.000. Obsahuje 2400 kusů a má 6000 rtič, 500 obrazů, sklo, porcelán, nábytek. Kusy jsou ceny velmi nesterjné a budou rozprodány došbou do celého světa. Praha ziská nejméně, musea nemají peněz. Tac ti chudí o své jmění přišli. I v: sbírání měla by býti organizace. I.

Nové psázky sv. patronů českých. Neměli jsme dosud vkusitel, uměleckých obrázků sv. patronů našich. Aby nedostatků tomu odpomoh, započal kanovník dr. Ant. Podlahu vydávati obrázky takové. Právě vyšla řada sedmi obrázků: 1. sv. Václav, 2. sv. Iurmila, 3. sv. Vojtěch, 4. sv. Prokop, 5. sv. Jan Nepom., 6. ctíl. Mlada, 7. bl. Anežka česká. Jsou provedeny barevným tiskem dle originálů akad. malíře Fr. Urbana. Reprodukci a tisk obstarala firma Stencova. Cena obrázku jest 10 haléřů, 100 kusů za 10 K. Objednávky přijímá dr. Ant. Podlahu, metrop. kanovník v Praze (Hradčany).

KNIHOVNA PEDAGOGICKÉ AKADEMIE

Soubor vědeckých studií, přednášek,
essayí a příležitostných spisů z peda-
gogiky, filosofie, psychologie, kate-
chetiky, výchovy tělesné, školství a p.

Vychází ve volných lhůtách redakcí prof. Dra. Jos. Kratochvíla
u Pňboře a nákladem Matice Cyrilometodějské v Olomouci.

Dosud vyšlo :

SVAZEK 1. Al. Hlavinka: „Povaha česká
v feči.“ Nové rozhledy po feči a mluv-
nici. 2. vydání rozšířené. Cena K 4.10.

SVAZEK 2. J. Káral: „Střední na sídlo.
školačů a její vztah k jednotlivým před-
mětům vyučovacím.“ Cena K 1.80.

SVAZEK 3. Dr. J. Kratochvíl: Otázky a
problémy. „Essays časové a filosofické.“
Cena K 2.60.

SVAZEK 4. Dr. K. Černoch: „Úvod do
psychologie.“ Dějiny psychol. dualismu.
Cena K 3.10.

SVAZEK 5. Al. Hlavinka: „Když srdce
zavolá.“ Cena K 2.60.

SVAZEK 6. Dr. A. Useníčnik, „Kniha o
životě.“ Cena K 5.20.

SVAZEK 7. Dr. Al. Lang: „Náboženský
problém Novalisův. (Dořídí se.)“

Pro další svazky máme přichystáno:

„Vychovatelské essaye Spaldingovy“ v překladu V. Lankaše, Fr.
Košáka „Dějiny české katechetiky“, K. Černockého „Psychologii pro
střední školy“, Jar. Hrubana „Estetiku sv. Augustina“, Jos. Krato-
chvíla „Úvod do filosofie“ (3. rozšířené vydání) a „Dějiny středověké
filosofie“. — Přípravuje se: „Obecná psychologie“, „Výbor z peda-

ARCHA

Měsíčník
pro literaturu, umění, kulturu a život

s přílohou

ARCHIV LITERÁRNÍ

Číslo

11-12

Ročník VI.

OLOMOUC

1918

Vydává Družina literární a umělecká

„ARCHA“ s přílohou „ARCHIV LITERÁRNÍ“ vychází měsíčně vždy 5. dne.

„Archu“ řídí redakční rada: K. Dostál
Lutňov, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Stří-
žovský a Ladislav Zamykal. Redakce je
v Olomouci na Dolním náměstí č. 17. —
„Archiv literární“ rediguje Vilém Bltnar
v Praze-V., Valentinská č. 22.

Na „Archu“ i s „Archivem“ se před-

plácí ročně K 14.—, půlletně K 7.—,
čtvrtletně K 3.60. Jednotlivá čísla jsou
po 1 K. — Administrace a expedice
„Archy“ je v Olomouci na Dolním ná-
městí čis. 17. — Nepřijaté rukopisy vrací-
me tehdy, byly-li přiloženy známky.
— Za vydávání odpovídá L. Zamykal.

Číslo 11. a 12. vyšlo dne 15. prosince.

Obsah „Archy“ číslo 11. a 12.:

Jan Štěpán Brož: Verše z dalekého západu. — Indignus: Z modliteb. — Jos. Pospíšil: Válka. — Petr Rosegger: Z „Kázání na hoře“. — Dominik Pecka: Z mých básní. — Dominik Pecka: Následování Krista. — K. Vřešavský: Matičko Prabro! — Dr. Jos. Kratochvíl: Ruský Newman — Vladimír Solovjev. (Dokonč.) — Frant. Střížovský: Vidím — Litanie národu polského. (J. Karmik.) — Em. Masák: Jako hrušeň v poli. (Dokonč.) — Petr Rosegger: Seménka. — Fr. Odvállil: Etymon. — Jan Šanda: Z mých básní. — Fr. Dohnal: Problém Krista v moderní krásné literatuře. (Dokonč.) — Fr. Morkovský: V zasnění. — Petr Rosegger: Z „Kázání na hoře“. — Okna.

Obsah „Archivu literárního“ číslo 9. a 10.:

Vilém Bltnar: Několik dopisů Julia Zeyera. — Vilém Bltnar: Připěvky literární historické. — Vilém Bltnar: Otakar Březina a katolická moderna.

Listárna redakce.

Končice letošního ročníku, prvního to ročníku „Archy“ za nového majitele, děkujeme především spolupracovníkům, kteří se kolem našeho listu seskupili. Doufáme, že zůstanou nám a společně idel věrni i v novém ročníku. Stejným díkem jsme povinováni odběratelům, v něž i pro rok 1919 tutěž naději klademe jako v spolupracovníky. Dílo, které Družina literární a umělecká podnikla „Archou“, nejen potřebuje, ale také jistě zaslouží všestranné, účinné podpory. Program svůj jsme jasně vytýčili a rok od roku jej budeme dle možnosti kus za kusem prováděti a

mocné ruce číkoliv: starých i mladých, laiků i kněží, žen i mužů. Jen když bude nejposlednějším cílem všech: Kristu sláva věčná.

Pro příští ročník máme nachystány práce, které jistě dojdou uznání a potěši všechny čtenáře. Kruh přispívatelů vzrůstá.

Titulní list a obsah pro Archiv letos ještě nepřikládáme. Učiníme tak až na konci roku příštího, ježto „Archiv“ v r. 1919 bude číslován a stránkován běžně dále. Teprve posledním číslem příštího ročníku bude I. svazek „Archivu“ ukončen. Páni odběratelé nechtě tedy letošní čísla archivu nedávat nívažno.

*Jan Štěpán Brož:
Verše z dalekého západu.*

PRERIE.

Prerie, ty v bouři zkamenělé moře,
ty pohádka, již sobě vypravuji teky!
Co radosti je v tobě skryto, a co hoře!
Kdo ocenil již tvoje hlůzvy, tvoje vláčky?

Co naději jsi v sobě podívala -- --
Krev, kterou vstřebalo tvé nenasytné tělo,
nadarmo vzhůru k nebi pomstou zavolala,
před zrádnou duší tvou se lidské srdce dhvělo.

Tak jako nevěsta ku svatbě vystrojená
v čas letní skvostem tisícerych květů hýříš
a v zimě furiemi větrů rozrušena
hned v divném chorovodu démonů sbor zvíříš.

Kdo zkrátí tě? Kdo na tvou ruku pouta vloží?
Však přijde čas, kdy pokutu svou splatíš světu.
Kos ostří pilnou žence rukou setne hloží,
a pusté liché tvoje zmizí v moři květů.

Tvůj rudý synek, matko, zastaví se v děsu
před bleskem palné zbraně v ruce bílé tváře,
a s kletbou na rtech prchne ve klín hor a lesů,
kde marně bude čekat' na svobody záře.

Svíjí starý zákon -- oko za oko, zub za zub --

Již jmene, thekel, phares' píšu na tvé čelo!
Hle, k tobě řada mužů odhodlaných mříi,
ti spočtou kosti tvé a rozdělí tvé tělo,
a na tvém hrobě nový, lepší život zvíří.

Dodge, Nebraska, v listopadu 1912.

PRVNÍ BRÁZDA.

Já orať první brázdu na své domovině,
v zemi vlhkou jako ve hrob kácely se květy,
v naději srdce třásl se, a přes mě rety
van větrů modlitbu mou nesl po rovině.

Ta stará louka – zmlklá sfynx – co pro mne chystá?
Ve dlani mozolné horečně tisknu kleče,
se tváře sluncem ožehlé pot v oči teče,
kůň spěněný se zastavil a nedce s místa.

Svíh bičem na plano.

Pod rádlém druplo cosi,
a do brázdy se vyvalila lebka bílá,
ji Bůh ví kolik století již země kryla,
a dívala se na mne, jak klyž prosí.

Ji pozdvih' jsem jak Hamlet klysi u hřbitova,
však známý monolog mi umřel na rtu suchém,
co lebka hnula se svým oživena duchem,
a z duti trouhnlivé se řinou divná slova:

Jsem prvním plodem tvým na liše započaté.
Plod pivní – bohů dar – se bohům v obět dával,
zaň Vakan-Tanka* rudým dětem požehnával;
však lebka má buď dračí setbou orby klaté.

Kam padne zrak, je všude hřbitov bratrů rudých,
tvá noha tápá v krvi, o pomstu jež volá,
prerie orbou tvou necht zůstane vždy holá,
a hrouda země nezpodíží ni klasů chudých.

Sta let mé kosti klidně tlely v půdě rodné,
má duše v dechu květin na prerii žila,
na křídlech orla v mlhách o svobodě snila,
jež rudým dětem znovu vzplane v době vhodné.

Tvůj pluh i zbraň se staly ortelem mé smrti.
Buď proklet tvrdý kov i ruka bílá,
jež ze spánku mě v život cizí probudila.
Hlas svědomí i budoucností soud tě zdrtí!

Já zachvěl se a myslí problem starý viřil:
jak Prus vyhání Lecha s poddělných lánů,
jak Lešetínský kovář sobě zvoní hranu –
mou duši chrapot přemožených neusmíil.

Ten starý jilm na břehu po mně větví sahá,
pták před větrelem ukrývá se v lesní stíny,
třpyt jarních květů pohledem mým zmirá v jini,
a čistá ruka má se barví znakem vraha.

Kol hnáty stílelé s lebkami se sloni,
a místo rosy na květiny krev tu paclá,
Kde domov můj' tu zní jak svkot hada --
v té hroudě pluh můj nikdy láskou nezazvoní!

Dodge, Neb. V den Bož. Srdce P. 1913

BOŽÍ TĚLO.

I.

Já byl kdys' na processí v metropoli pyšné,
jež nohy paláců svýdri koupá v modré vodě,
tu v průvodu šly duše poctivé i hříšné,
a zevni lesk se snoubil s lehkou myslí v shodě.

Nač veleknězemí baldachýn se zlatem třpytil,
a monstrance jak slunce plála drahokamy;
tu skvostný prsten, řád, na hrdle řetěz svítil,
lesk paramentů člověka div neomámí.

Špalírem vojáci jak z žuly vytesaní,
z nich každý v dlani pušku s ostrým bodlem třímál,
za čákou z dubu list, knír vzhůru přičesaný,
a z hradeb dělostřelců sbor jak Perun hřímál.

Přes ocel bayonettů tisíc očí zirá,
sem přišel lid, by lacinou měl podívanou,
mu v srdci hoří zášť a ruka v pěst se svírá;
z těch očí některé se zlověstným bleskem planou.

A starý monarcha jen sladce usmívá se,
a elegantně nožka kobercem se šine,
mu blahem pokojně zrak září při té kráse. —
dnes neptá se, zda někdo v říši hladem hyne.

I mně ta jeho nožka na šíji kdys' stála,
mně říkali, že lehčí je než pirkou peří,
já setřás' ji, vždyť dusila mne jako skála,
a prch' jsem v kraj, kde lidstvo ve svobodu věří.

II.

V prerijním kostelíčku před oltářem stoje,
si vzpomínám na průvod v pyšné katedrále.
Jsme duchl jen — nemáme pozemského krále,
a Kristu místo zlata dáme srdce svoje.

Květ prerie kadidlem k Jeho počtě voní,
tam na obzoru z mraků místo děl hrom hučí,
ku Pange Lingua průvod z hrdel ptáčích zvučí,
modlitbou anděl Boží v prostém srdci zvoní:

Nám místo blesku demantů jen mozol září,
a za Kristem jdou čela vráskou okrášlená,
hlas z monstrance tu slyší duše unavená:
Dnes v tobě spočinu jak zlatém na oltáři.

Lid zbožný Svátosti když žehnám Jménem Božím,
sám Kristus duši věrnou k Svému srdci vine,
zná své — ví, u Něho že hladem nezahyne,
byť svět jí dával trn, a pole kvetlo hlozím.

Dodge, Neb. V den Bož. Těla 1913.

MARNÉ ORÁNÍ.

(+ Al. Svojsikovi uctivě připsáno.)

Orám, orám, nepřeorám,
marně s čela pot se lije,
všude úhor, až k těm horám,

Velké plány, malá síla,
rádlo křeče o kamení,
marná práce, škoda díla,
skála v prst se nepromění.

Žirnou půdu vítr smete,
brázdou pítval hrozný sycí;
jestli růže kdesi zkvete,
červ sní kořen, dilad květ zničí -- --

Úhor, úhor v českém žití, vše se blíží ku západu, trubadour již neroznítí srdce písní v mrtvém hradu.	Jako pastýř ve pohádce večer hraju na moldánky, zkamenělé moje stáde, nevzbudím již na červánky.
--	---

Vzduchem smutně tony plynou,
Kde domov můj v slzách zmirá,
z dálí slyším píseň jinou,
její zvuk mi srdce svírá.

Pluh jsem rozbil -- k čemu klasů,
mrtvým chlebě již nepomůže --
Výkřik můj znik bez ohlasu,
na Dušičky chvstám růže -- --

Dodge, Neb. 5 června 1913.

„Díval jsem se a aj. Karmel pustý“ pravil Tvůj prorok. Též já hleděl jsem na pustý Karmel žití svého. Od chvíle, kdy Ty se mne ujal a dovolil rose milosti a slitování, aby spadla do vyprahlé duše mojí, vidím zeleň, pupeny a květ, přichází pokoj, štěstí a rozkoš a plní duši mou, prosycuje ji vůní lásky Tvé. Cítím celou bytostí svou, že Ty jsi u mne, že hovořím k Tobě a společám na Tebe. Tluk srdce mého bije Ti v pozdrav, Bože můj, a zpívá hymnus díkyčinění jak Maria, sestra Mojžíše, služebníka Tvého, když zavřely se vody nad nepřátely lidu Božího v Rudém moři. Ano tak pohltilo viny mé milosrdenství Tvé, pohroužilo je do vln zapomenutí a já stojím na břehu, nevidím je více a nezbyvá mně nic leč výkřik ze slabých lidských rtů mých: Ty jsi Bůh můj, Ty jsi síla má, radost a život můj! Zda nejsou, Pane, pravdivá slova, napsal Augustin, jeden z těch, které jsi navštívil svou milostí: *inquietum est cor nostrum, donec requiescat in Te Domine?* Indignus: „Z modliteb“.

Ľos. Ľospíšil: Válka.

„Nic platno, Věroňku, musíš pryč!“ oslovil starý pensista, řičící učitel Knížek svého psa, hladě jej svadlou, stařecky suchou dlaní. „Dáme tě rasíkovi. Vzkázal jsem mu, aby si dnes pro tebe přišel. Bude tu co nevidět. Nyní se ještě rozhlédni po zahradě, proskoč se naposledy trávou, Dobrouzdej se! Již tu nebudeš štěkat na vrabečky, dňapat po motýlech, vyhrabávat krtky. Jest konec, kamaráde —“

Des pozorně hleděl na pána a v jeho hnědých očích zračila se úsilovná snaha, uhodnout jeho přání. Má udělat kotrmeleček? Postavit se na zadek a zaprosit? Skočit přes hůl? Přinéstí kámen? Zaštěkat na tuláka? Vyhnati ze záhonů slepice? Vrhnutí se na zloděje?

Jeho ubohý mozek darmo se pachtil, aby se dopídlil pánovy vůle. Ač zbystřil zrak a nastrčil uši, Věroněk nespátřil známého pokynu, nezaslechl očekávaného povelu. Co pak ten pán jenom od něho chce?

„Aha, mazlí se se mnou,“ dovtipoval se posléze a byv zaplaven nesmírným štěstím, prohnul se lichotně ve hřbetě, všelijak se nacrucoval a naposledy, nevěda čím jiným by projevil svou vděčnost, počne pánovi lízat ruku.

Stařec se zachvěl a pln lítosti řekl: „Pěkně jsme se ti odměnili, milý Věroňku. Sedm let jsi nám sloužil a dnes ti splácíme mrchovištěm. Rasikovou políčkou.“

Po těchto slovech se napřimil, zatal pěsti, zablyskl očima a měře vzrušeným krokem pěšinu, vztekle, sám Bůh ví na koho, křikl: „Hromský chlapi! Vrahové!“

Věroň se ulekl a v domněni, že pán volá o pomoc, míčem se vymrštil ze země a hrozivě zaštěkal, pátraje po nepříteli.

Než nikde se nehnuł ani list. Zahradla, umytá nočním deštěm, tonula ve vlažné páře, v potechlé trávě třeptily se deštové krůpěje, vzduchem se potácela vůně jasmínu a klesli v plotě, na větvi kvetoucího akátu, přesládec zpíval sedmihlásek.

Ale Věroň se nemohl upokojiti. Větril sem a tam, oběhl zahradu, propátral všechny keře, prošmejdil všechny kouty a teprve když pán usedl na lavičku u zahradní zdi, svinul se mu pokojně k nohám a složiv čumák na přední tlapy, zamhouřil oči.

Stařec nad ním zavzdychal a pozoruje jeho vychrtlá žebra, propadlý bok, strupatý a okoralý čumák a vylouženou, osklivě spečenou srst, řekl: „Milý Věroňku, na nás se již sluníčko přestalo smát. Stojíme za groš kudlu. Jsme světu na obtíž.“

A náhle si vzpomněl na mrazivé zimní odpoledne, když si Věronka přinesl pod pažďim ze zámku.

Věroněk byl tehdáz jako dámský rukávnik, kulatý, tlustoučký a měkký. Až prsty se do něho bořily. Měli z něho radost a psik, ku poclivú bystrý, veselý a hravý, rostl jako z vody.

A všecko hned schopil, každému hnutí mžikem hned porozuměl. Co jen všelijakých kousků se naučil, jak dobře hlídat! Do smrti nebudu mítí takového psa.

No, ale dobře se u nás poměl. Nařikati si nesmí. Užil svoobody, pohodlí. Nikdo se na něj neosklíbl a žrádla dostal až nechal. Kde pak tehdáz! Bývalo všeho. Kostí, sucharů, mléka; všeho! O chléb Věroněk ani nestál. Ten prý jest pro chudé. A brambory? Bůh uchovej; k těm, nebyly-li mastné, ani nepřičíchl. A ještě vloni na zimu si vybíral. Ne a ne odvyknouti mlsné hubě. Nedošťal-li, nač čekal, stavěl si hlavu, hněval se, zalíhal pod lavici. Ale pak na něj pořádně trhlo. Nyni by rád třeba bramborové slupky; teď by s chutí vlízal i misku s pomejemi, ale v kuchyni již ani těch, neshledáš.

«Nezbývá, než alybš šel milá brachu, obrátil se stařec poznovu k psovi. «A já tě prosím, alybš mi nezazlival a nemučil svědomí. Nemysli, že jsem pařez a nemám citu. To ne! Já ti chtěl dopřát klidného stáří a nebytí války, měl bys u nás svůj kout až do scepenění. Ale pomoz si, když samí nemáme chleba! Nemůžeš přece žádat, alybšom se s tebou dělili o poslední skývku? A do kamene nelze hřyzat. Či měli jsme čekat, až bys vylíhl na kost a pošel na smetišti? Není rasik milosrdnější než hlad?»

V té chvíli Věron, znepokojený sluncem a dorážejícími mouchami, zdvihl hlavu, počal rychle dýchat a šlehaje růžovým jazykem, odplížil se do stínu, kde se jal provalovat v mokré trávě.

Stařec chvíli ho pozoroval a -- «Co to?» Před očima se mu zatmělo, svět se s ním zatočil, ve spáncích cosi luplo a jaksi podivně zašelestilo, hlava jakoby olovem zatížená klinkla k rameni --

«Mrtvička?» šleho starcovi mozem a neměl ani kdy, aby se lekl. Jen oči zamhouřil, zvolna zív a potom, patrně neuvědoměle, počal si hnísti dlaní čelo.

Na štěstí nebylo tak zle, jak si s počátku myslel. To, čeho se lekl, nebyla mrtvička, nýbrž pouhá závrat, která mu brzy dala pokoj, nezanechavši vážnějších stop, leda jen brnění v týle a olovenou tíži v nohách.

Starý pán, okřáv, maličko se usmál a téměř vesele si pomyslil: «Zkornatění, Stáří. Smrt začíná se mnou láskovat a ohla-

šovat svůj příchod. Nu, Bohu poručeno! Možná, že na dlouho Věroně nepřechkám!

Od té chvíle myšlenka na smrt, vyvolaná mdlobou, neclala mu pokoje. Není-li po mnohé stránce nešťastnější, nežli jeho Věroně? Věroně, a to ještě dnes, očekává jistá smrt, ale on o ni neví. Váří se v trávě, opájí smysly vůněmi země a trav, kochá se sluncem, rosou a stínem a netuší, že snad ještě dnes, než slunce zapadne, bude hnit někde u lesa na mršniku. Ci bude se škařit na pekáči rasikovy ženy?

Vzrušen takovou představou, přesedl na druhý konec lavičky, mávl rukou, jakoby odháněl dotěrný hmyz, pokoušel se myslet na něco jiného, ba, zanotoval i jakýsi nápěv, ale nic naplat. Myšlenky dorážely jako vos, nepřestávaly ho trýznit.

„Sezerte mě teda,“ rozkřikl se stařec a přesvědčiv se o mar-
nosti svého úsilí, vzdal se vsí obrany a vzdychl: „Ach Bože, jak
draze platíme jiskřičku rozumu a předvídavosti, kterou jsi nám
zatroušil do mozku! Šťastný pes! Neví o existenci odporného
šklebivce, kterému říkáme smrt; nemá fantase, aby mu malovala
smrtelné hrůzy, ale nám ten kostroun nedopřeje oddechu. My
s tlukoucím srdcem počítáme věřiny, s úzkostí sledujeme plíživé
kroky, za každým rohem věříme nebezpečí, probouzíme se ze
sna a napínáme sluch, neozvou-li se rány na vrata -- Zatrolená
smrt! V mladosti čerta jsem o ni ťbal. Byla mi na posměch.
Ale má-li člověk na zádech sedmdesátku --“

Tu přerušil svou samomluvu, čehosi se neočekávaně ulekl a
zašeptal, seprav ruce: „Odpust Pane můj! Jsem křesťan; věřím
v nesmrtelnou duši, v těla vzkříšení, v život věčný.“

Potom v duchu odprošoval Krista, aby se nehněval, zapo-
mene-li se někdy a zareptá. „Jsem již stár,“ obracel se k němu,
prostě a důvěrně, jako by si stěžoval nebožtiku otci. „Sláb a ne-
duživ. Má nádoba již dávno oprýskala a rozkřapila se. Na hrbetě
vleku sešim křížků a mé nervy v životě již mnoho vytrpěly. Rád
bych zachoval klid a svatou trpělivost, ale ty mizerné nervy někdy
se spláší, smýkají se mnou a já se pak vztekám. A nediv se
mi, Pane můj Bože. Uvaž v jaké to době žijeme! A já navykł
klidu, pohodličku, trošce skrovného blahobytu. Jak se mám opa-
novat, když mně den co den souží starosti? Vžítly již ani psa
nemohu uživit! Pro rasa jsem poslal.“

Vyliv takto před Bohem hořkost své duše, starý pán neměl
v zahradě již žádného stání. Strašila jej samota, soužily těžké
myšlenky a také po ženě se mu trochu zastesklo. I zdvihl se
z lavičky, hvízdal na Věroně a pomalu se loudal k domovu.

Až před vchodem do stavení popádlý jej nové strachy. Co

pak řekne maminka? Od rána vzdychala pro Věroně, přes tu milou chvíli otírala si zástěrou oči. Jak vlezl do kuchyně, počne mu znova kuňkat. K zbláznění je to! řekl si mrzutě a v tu chvíli byl by se obrátil a odešel někam do vsi.

Ale spolu se jej zmocnila lítost nad ženou. Uvědomoval si, že rozloučení se zvířetem, kterému za léta přivykla, musí jí být bolestné a to tím spíše, že i starostmi jest usouzená, stářím a nedostatkem vysílená. A ženy jsou citivější nežli my mužští, bezprostředněji podléhají dojmům.

Musím ji povyrazit a ten zármutek něčím rozmluvit. Jen kdybych honem nějaký vtíp, anekdotku – přál si, přivoláváje do paměti nějaký šikovný nápad, a umíniv si, že před ženou o Věroně ani nedutne, a začne-li stařenka sama, že se na ni neosopí, nastrojil veselou tvář a s popěvkem na rtech vstoupil do kuchyně.

Kuchynka byla veselá, čistě vybělená a vydrhnutá. V otevřeném okně, nad hrnky s květinami zachvívaly se bílé záclonky, vzduch páchl dušenou zeleninou a v kletci, zavěšené v okenním vyklenku, hlasitě zpíval kanár.

Paní řídící žehlila zrovna prádlo, a když se otevřely dveře, všechna se polekala myslíc, že přišel ras.

Spativší muž s Věroněm, jenž se jí radostně lísal o sukně, vřtě ohonem, rozjásnila tvář, šla ke kredenci a vyňavši z plechového chlebníčka načatý bochánek černého chleba, nábožně ovínutého ubrouskem, ukrojila hodný krajíc a hodila ho psovi, řkouc: 'Tu máš kousíček na zub. Ubožáčku!'

'Led to začne,' hřtko v starém pánovi a rychle, aby zavčas odvrátil očekávané achychy a vzdechy, řekl: 'Dnes jest venku učiněný ráj. Vzduch voní jako rozlitý med. Až hlava jde kolein. Chachá! Víš-li pak na co jsem si, maminko, v zahrádě vzpomněl?'

Paní mrskla po mužovi okem a hlavou jí kmitlo, že asi zamlouvá Věroně. 'Chudast! Trápi se také pro Věronka,' pomyslila si v duchu a nahlas s lícenou účastí se zeptala: 'Na co pak?'

'Na jednu naši procházku za svobodna. Za pivovarem, maminko, k staré sušárně. Pamatuješ? Šli jsme lipovou alejí, jako chodívají milenci; co noha nohu mine, ruku v ruce. Byl tehdy zrovna takový den jako dnes, vlahý a vonný, ale již k večeru. Stín padal na cestu, z rozkvetlých lip přšela vůně, v žitníšti volala křepelka a nad námi drímavě šuměly včely. Já se strany hleděl na tvůj kaštanový cop s pukavcovou mašlí a na líčko, jako jasminem a růžemi posázené, a posedla mě čertovina. Jáž za-nhne tamhle k sušárně,' myslil jsem si 'popadneš tu hlavičku do dlaní a zhubičkuješ.' Ale tu máš! Jako by ze země vyrostl,

v záhybu cesty vynoří se Bestviňský pan farář. Jak nás zmehl, podezírale se usmívá a hned se ptá: 'Kam pak, slečinko.' A ty: 'Jen tady k staré sušárně.' Cháhá! Pan farář, filuta, zahrozil ti prstem a pomalu, svým nosovým přízvukem povídá: 'Slečinko! Pozor na tu sušárnu!' Nu a všechno mi zkazil. Ty jsi se zasmála, jako vítr otočila jsi se na podpatku a: 'Já prý se s vámi, důstojný pane, vrátím.' Do mě jako když hrom udeří. A co dělat? Pan farář, šelma, spokojeně se usmíval, ty jsi se hyhlala a já se vedle vás coural jako opařený kocour. A pak jsem se dlouho hněval na všechny velebníčky.'

'Co pak ty! Já však se s dobrou potázala, že jsem se vrátila. Tehdáž ti nebylo co věřit,' usmála se stará paní, která tohle vypravování slyšela nejméně již tisíckrát a náhle rozpomenuvši se na cosi, řekla: 'Abych nezapomněla, tatínku. Posluhovačka ti přinesla tabák.'

'Tohle je! Sláva!' zaradoval se stařec, který již několik dní postrádal vzácné pochoutky, a ihned, sáhnuv po balíčku, nacpal si lulkou.

Potom se rozložil v křesle, potaženém zelenou, dávno již vyrudlou látkou, zvolna pobabával a střeže se jakékoli zminky o Věroňovi, který zatím spokojeně chruněl pod lavicí, důvěrně se ze ptal: 'Kolik let jsme již spolu, maminko?'

'O sv. Jakubu bude tomu sednačtyřicet let, co jsme se vzali,' odvětila stařenka zádumčivě vypouštějíc z ruky žehličku a ohlížeje se něžně po mužovi. Ale pana řídicího píchlo bolestně k srdci. Povšiml si, poprvé za dlouhou dobu, že se mu žena valinou tratí a stárne. Bože, kterak to stáří umí zničit! Kam jen se poděly ty její krásné, jiskrami sršící vlasů? Ze všeho bohatství zbylo jí pár bílých pramínků, ostýchavě kryjících lesklou pleš. A ty polhaslé oči, svadlé, vráskami rozryté a sežloutlé tváře! I ústa se jí, chuděře, nakřivila, brada vyběhla k nosu na táč, laloušek seschl. Jsme jako dva parkosové. Ubohá maminko!

Tu si vzpomněl, jak se těšivali, až vyvedou děti a půjdou na pensí. Ngjmou si skrovnoučký byt, pěkně se k sobě přitulí, užijí ticha, odpočinku a svateho pokoje, v bázni Boží prožijí několik let, které jim Bůh dopřeje. A tu máš! Čert napískal válku a rozvál všechny naděje.

I odvrátil jej žal nad smutným stářím, tesknota smáčkla mu hruď, tak že zapomněl i kouřit a pravil: 'Škoda mládeí, maminko. Nad to na světě není. Přeshkoda mladých let! Byli jsme, pravda, chudí, starý Brejla mi na dluh ušil svatební šaty, ale měli jsme se rádi, láska nám ozlacovala chudý domov. Chtělo se nám výskat, točit se radostí dokola. Žili jsme jako dva ho

lubi v jednom krbu. Nikdy nám nebylo zle. Ani když děti se rodily a studovaly. Měli jsme všeho. Já se o jídlo nikdy nestaral a když jsem se tě někdy přece optal, co strojíš k obědu, ty jsi se jen tajemně usmála a říkala: 'Počkej jen, však uvidíš.' A po každé jsi mě něčím neočekávaným překvapila.'

'Arciže! Přisvědčovala ochotně stařenka, dojatá pochvalou a blahými vzpomínkami. 'Tenkrát bývalo s vařením hej. Kuřátko stálo korunku, kachna se koupila za osm šestáků a když jsme za husu platili půldruhý zlatky, to jsme se již křížovali. Ty časy sotva se již kdy vrátí. Všeho bylo. Másla, smetany, vajec, čerstvé zeleniny. Darmo vzpomínat! Co na příklad jen koroptví jsme přejedli. Ty jsi je rád jidal a říkával jsi: 'Jedna čocka jest dobrá k dvěma koroptvím.' A teď? Bojím se, že zapomenou vařit. Ty tam jsou zavařeniny a rýžové nákypy! O koblížkách a o koláčích ani nemluvíme.'

'Prosím tě, mlč a nepřipomínej mi těch dobrot. Darmo dráždit hubu! Když jsi lícila to blaho, sliny se mi sbíhaly na jazyku,' přerušil ženu starý pán, lusknuv prsty. 'Ráj jsme mívali na zemi. Nebe! Ouvej! Třeba to blaho, maminko, když jsem si po obědě zapálil doutník, sáhl po novinách a popíjel pravou, jako sen vomou kávu. Myslím si, že to již není ani pravda, že jsem o těch slastech slyšel jako kluk, když nám baba vyprávěla pohádky.'

Starce mávl rukou, poznovu si zapalil lulku, zdvihl se vzdychaje z křesla a chodě po kuchyni poktačoval. 'Pověz mi, maminko, co se to se mnou děje? Sám si nevím rady. Dříve mě všecko těšovalo a vzrušovalo. Z jara jsem býval u vytržení nad první jialkou; blaheim jsem se dusil, když jsem zaslechl ptáčí zpěv; trnul jsem rozkoší, leže na vyhráté, máteřidouskou postlané mezi, nad níž se vlnilo žito a pluly mráčky. A nyní jsem jako vyhnulý pařez. Pozbývám citivosti, nic mne hetěší. Uvěříš, že mě již i varhany omrzely? Opravdu. I varhany!'

'Nedivím se ti,' kývala v souhlas stará paní, opatrně skládajíc vyzehlené košile. 'Jaká pak radost? Kouska másla neseženec, a když, abys dal za ně krvavý peníz. Ale kde má nabrat pensista?'

'To je to!' vskočil jí do řeči stařec, mře proti ní ukazovácem napřažené ruky, a v tu chvíli zapomněl na své předsevzetí, že před ženou nebude stýskat. 'Ale kdo ti uvěří? Jsi pán, platt! Víš, maminko, nejsem žádný vzdychal, ale přece mě to bolí. Učiteloval jsem tady v té vsi skoro čtyřicet let, vychoval jsem dvě generace, děl se jim ve spolcích, hrál jsem jim v kostele na varhany a Bůh je můj svědek, že zde nebylo človíčka, abych mu aspoň službičky neprokázal, a dnes mě tu nikdo nezná. Co

je nám do tebe, chlape? Tohle mě přece bolí, maminko. Cítím, že jsem tu cizincem, že jsem zde těm lidem na obtíž.¹

„Ale tatínku,¹ konejšila mužovo rozčilení stará paní, ale sama tak tak že se zdržela slz. „Nesmiš to takhle brát. Máš sice pravdu, ale co počít? Svět zvrtohlavěl. Znáš dobře ty lidi a myslím si, že nejsou tak zlí. Všecko zavinila ta strašná doba. Připadá mi to, tak, jako když loď se topí. Zachraň se, kdo můžeš! Kdybys všecko dopodrobna rozebíral, musel bys zanevřít na lidi. Ale to by pak bylo hotové neštěstí. Zášťi a nedůvěra k lidem osamocují a vodí k zoufalství. Nezbyvá nám proto nežli se obrnit svatou trpělivostí a složit všecko na Boha. Snad že se smiluje a všecko zlé zas obrátí v dobré.“

Do těchto slovech sedla si na stoličku u kamen a záduřivě složila ruce v klín. Starý pán posadil se proti ní opět do křesla a již klidněji pravil: „Dej Bůh. Ale kdy to bude? Já nechovám žádných illusí. Myslím si: válka je jako velká voda. Zaplaví nejprve přízemek. Její hrůzy pocítí nejdřív ti slabí a chudí. Ale voda stoupne i do druhého patra, vystoupí do třetího a čtvrtého. Vzpomeneš na mne. A pak teprve vezme válka za své. Až zažle smích všem; i těm co jsou ještě v suchu, vyhlížející z okon čtvrtého patra. Ale co bude do té doby z nás?“

Tu se tázavě podíval na ženu, chvíli o čemsi přemýšlel a s jakousi zálibou pokračoval ve svých stescích: „Ty třebaš, maminko, vyhlížíš jako tříška; neměj mi za zlé: jako scvrklá švestka. Jak to dlouho vydržíme? Mě tápí nervosa a nespavost. Zlobívala sice již před válkou, ale já ji umíval krotit. Probudil jsem se třeba v noci a nemohl spát? Dobrá. Rozsvítil jsem si lampu, vzal do postele nějaké humoristické povídaní, hlavu napojil veselostí a znova usínal. Ale teď? V zimě? Vystrč zpod peřiny nohu a máš z ní rampouch. A čti, máš-li chatrný zrak a u postele pouhé mrkátko, bidnou lampičku, o které možno říci s Eibenem: Drskla a shasla docela? A tak má nervosa pré. Ale noc je jako moře. K nepřekání!“

„Inu, časy jsou zlé. Ale nemá se tisíce lidí ještě mockrát hůř, než my? My aspoň hladu ještě nezakusili,¹ pokoušela se poznovu stará paní ukonejšiti muže, ale ten se na ni osopil jako jestřáb a vykřikl: „Pěkně ne! Či není to hlád, když nemůžeš uživit již ani psa? Když zveš na něj rasa?“

Sotva však vykřl tato slova, byl by se s chutí pleskl přes ústa. „Já nikňaf! Co jsem zase vyvedl,¹ plisnil sám sebe, neboť po jeho slovech žena bolestně stáhla tvář a zaštkala. Námítka mužova zatkla se jí do srdce jako udička a vyvolala upřímnou bolest. Ano, ano. Proti takovému důkazu není námitek. Músi li

pro nedostatek odpadků ze stavení pes, kterému jsme za léta uvyklí, pak bída je opravdu vrchovatá. Věroně nelze zachránit. Ona si dosti hlavy nalámala, aby vymyslela nějakou pomoc, ale všechno nadarmo. Věroň, ač veliký jedlík, rád aby se spokojil suchou bramborou. Ale ani těch nedostaneš. Kdybys obešel celou ves, dům od domu, brambor nekoupíš. Chlebenky sice dostávají, avšak co prospějí papírky, není-li chleba? I ve mlýně mockrát zaklepala, ale tam to nedopadlo lépe. Sviň se jako kornoutek, pros třeba sepiatýma rukama, klekni na kolena, stárek se mračí jako noc a krčí rameny. Nemohu! Nemám! A tak musí Věroněk jít.

Pan řídící, pozoruje ženin zármutek, chodil po kuchyni jako po skle, nervosně pošukával knír a bez rady, čím by ženu potěšil, řekl: «Snad bys mamínko neplakala pro psa? Co by nám lidé řekli? Děti umírají hlady a co je pes? Nerozumný tvor, zvíře. Jakáz svatá pomoc! Hlavou zeď neprorazíš. Oželeli jsme syna, který nám padl v bitvě, vyprávěli jsme na vojnu vuuky. Nebylo by hříchem hořekovati pro psa?»

«Svatá pravda,» odvětila stařenka neustávajíc slzeti. «To všechno vám a dobře chápu. Ale přece mne srdce boli. Člověk ani se zvířetem nerad se loučí. Zvlášť za takových okolností. A já plačím ani ne tak nad Věroněm, jako nad námi. Nad našim opuštěným stáim. Tebe jest mi líto.»

Sotva to dořekla, ozvaly se na síni ostýchavě krůčky a kdosi opatrně zatřásl klikou tyčkových vratěk, přepažujících chodbu.

«Rasík!» hrklo současně v obou starcích, ale žádný hlasitě nevykl to strašné slovo. Jen Věroň naježil hrbet, vyskočil zpod lavice a prudce se vzpínal na dveře, zuřivě štekaje.

«Jdi otevřít, tatinku. Někdo k nám jde,» těžce vypravila ze sebe paní řídící a srdce jí v prsou bilo jako na poplach. Chvějíc se rozčilením, uchopila Věroně za obojek a odtažujíc jej vší silou ode dveří volala: «Mlč. Lehni!»

Starý pán vyšel do síně a v minutce se vrátil, hovoříc s neznámým člověkem.

Byl to rasík.

Paní řídící zvedla k němu poplašené oči, rozčilením zamrkala a ruka, kterou svírala Věroňův obojek, leknutím div jí nezdřevěněla.

Ale z rasíka nešel žádný strach. Byl to vetchý, smolený dědoušek, připomínající spíše starého krejčíka nežli rasa. Měl růžovou, čistě vyholenou tvář, vroubenou pod bradou věnečkem bělavých vousů, táhnoucích se až k uším; v ruce žmolil čepici, ostýchavě přeshlapoval z nohy na nohu a celý se jaksi usmíval

dobrotou. Jeho oči, ještě jasné a jako smůla, černé hleděly radostně a zpřímá jako oči dítěte.

„Pěkně vítáme. Pojdte dále,“ vítala jej paní řidičí a zároveň konejšila psa, jenž se jí škubal na obojku, jevě tisíc chuti zahrznout se do lýtka neznámému dědkovi.

Po chvíli se upokojil a když ho paní pustila, zvolna si hosta obcházel. Posléze se odvážil až k němu, zvolna a opatrně mu očichal lýtka, ale pak náhle s hrůzou odskočil, a neodvažuje se ani zavrčēt, svěsil ohon mezi nohy.

Rasík se usmál a tenounkým hláskem prohodil: „Neboj se, černoušku. Já ti neublížím.“

Po té učinil pohyb, jakoby chtěl psa poliladiti, ale Věroň před ním couval, až se dostal pod lavici, odkud dlouho nejistě vyhlížel chvěje se strachy.

Donáci pobízeli hosta, aby se u nich posadil, ale rasík se ponížene děkoval, že nemá kdy a vyňav z kapsy usmoleného kabátu konopnou šňůrku, pohnal, jako by si hrál, počal vázati klíčku.

Stařence, která pozorovala jeho počínání, chtělo se hlasitě zaplakat, ale ze studu před cizím člověkem se přemohla a prosila: „Počkejte, človíčku. Ráda bych Věroňkovi dala na cestu krapet mléka.“

„Dej, maminko, dej!“ povzbuzoval ženu pan řidičí, vytíraje si šátkem oční koutky. „Nalej mu všechno, co máš. Zítra nemusíme snídat. Uvaříš třeba koflík lipového thě. A nadřob mu do misky také kousek chleba. Ať si pochutná.“

Rasík díval se pozorně na pány, s jednoho na druhého, a tichounce se zasmál. Potom, hrdbnuv do kapsy pro tabáček, nabízel panu řidičimu šňupec, ika: „Neni libo prosím?“

„Šňupnu si,“ přikývl po malém váhání starý pán, nabral si špetku tabáku a přičichnuv k němu pravil: „Máte ještě dobrý tabák.“

„Chutná jin? Tabáček, tentoc, není špatný, ale abych jim pravdu pověděl. Není to to, co bývalo. Už ho také blyndají,“ zahyhlal se rasík, pak si sám také šňupl, upřímně, až mu v nose zavrčelo, a pomyslíl si, pokukuje po psu, jenž dychtivě hlal z misky mléko: „Titivorové! Dítěti by mléčka nedali.“

Starí manželé však, stojíce mlčky nad psem, náramně se soužili a pomyslení, že jejich Věroňek jí v životě svém naposledy, podoben odsouzení, kterému před smrtí nabídli chutnější sousto, páliło je jako oheň. Již se jich zmáhalo pokušení, aby si Věroň nechali a tomu protivnému dědkovi nevydávali, ale vědouce, že se k tomu neodhodlají, jen hlouběji svěsili hlavy. A jeden dru-

Věroň zatím vylízal misku a rasík přemítal, jak by mu tlákl smyčku. Trochu se také bál a zeptal se: «Nekouše, prosím?»

«Ne, nebojte se, ujišťoval jej horlivě starý pán a ihned se nabízel, že tu šňůrku uváže Věroňkovi sám.

Rasík mu tedy podal provázek a starý pán, ač ruce se mu třáslly, provlíkl Věroňovi smyčku přes hlavu, odepjal kožený pásek, pěkně zdobený, který Věroň nosíval na krku a odevzdáváje psa rasíkovi, řekl: «Tu máte. A ty jdi, Věroňku, s Pánem Bohem.»

Věroň zdvihl hlavu, pohlédl na pány, pomalu a udiveně, jako by říkal: «Co pak to sě mnou lidičky děláte? Co jsem vám učinil?»

Paní řidičí, nemohouc se déle zdržeti, klekla na zem, objala jeho hlavu a tisknouc k ní svou starou, slzami smočenou tvář, volala: «S Pánem Bohem, Věroňku. Nehněvej se na nás. Odpust.»

Rasík netrpělivě přeshlapoval, křivil ústa a zeptal se, narážaje si na hlavu čepicí: «Neráčeji si přát, milostpane, a bych jim z toho pejska vydělal kůzičku?»

«Děkuji, děkuji. Není třeba,» odmítl nabídku starý pán a rasík, otvíraje dvěře, šklbl provázkem, až Věroň kvíkl, a řekl: «Tak se tu mají hezky.»

Pak drobným plíživým krůčkem vykročil z kuchyně a Věroň poslušně vyskočil za ním, ani trochu se nevzpoujeje. A již se ani neohlédl.

«Resignoval!» pomyslí si s velikou žalostí starý pán a divě se neočekávaně odevzdaností povahou tak přísného a nedůtklivého psa, vyprovázal rasíka až před stavení.

Tam zůstal stát mezi vraty a zaměřeným okem sledoval Věroně, pokorně klusajícího vedle rasíka, až mu zmizel za rohem nedalekého statku.

Potom zavzdychal, složil ruce na záda a pomalu se loudal do zahrady.

Jsou osvěcovatelé, kteří chtějí lidu odnati viru. Vědí tito blázni, že tím viru v ideál vůbec ničí? Kdo věří v ideu povinnosti a práva jednotlivce, ten nemůže popírati povinnost a práva stavů a národů. Atheismus jest nemravný. A atheismus jest popírati, že by «dobro» a «správo» na tomto světě konečně nevítězilo. Jest nemravným, úmysly a záměry, pokusy, vynálezy, snahy, které k všeobecnému dobru se odnášeji, sesměšňovati, pronásledovati jen proto, že teď ještě jsou neproveditelné. Nejistota nás nutká k činům, zoufalství

U NOHOU TVÝCH - - -

Dnes rúži jsem viděl u nohou Tvých,
bílou a krásnou.
Vůni svou urvala světu -
jak po ní hladově lapal -
a pro radost Tvou
denně ji vylévá u nohou Tvých.
Ó, kde se vzala ta krása,
když zahrady zprahly a osení povadla?
A kde se vzala ta láska,
když zbloudila srdce a vychladla?
Světici viděl jsem u nohou Tvých
a pomyslíl jsem si,
jaký Ty's srdcí, srdcí našich Uchvatitel!
Neboť ta rúže sestra má byla,
sestička má,
soustolovnice Beránka mého,
a já jsem zaštkal v své duši:
Ó, jak jsem já ubohý,
ó, jak jsem já nehoden Tvého svatého Těla!
Ježíši, smiluj se nade mnou!

JARNÍ SETBA.

Onoho dne,
kdy neviditelná ruka vrhla nás k zemi
co semena jarního setí
na chladnou dlažbu setmělé katedrály,
onoho dne jsme přijali, bratři,
svatou nauku země:
že dříve než vyrostou květy,
semeno zhynouti musí!
Nad námi Rozsévač stál
se srdcem hořícím láskou.
A kněží se modlili úpěnlivě.
A když pak utichly v klenbách Litanie,
my, umřli, vstali jsme zas,
my, umřli, rozkvetli jsme
v nádherné květy dalmatik zlatých,
zelených, modrých,

Dominik Pecka: Následování Krista.

— Jak mnoho duchů na tomto světě hyne pro marnou vě-
dounost, ježto věnují málo péče na Boží služebnost. A protože
jsou raději velikými než pokornými, na marmo zanikají v myšlen-
kách svých — — — — —

Dočetl jsem v knížce Tomáše Kempenského. Venku byla srp-
nová noc, skvělá ve své černé kráse jak kněz, když jde inši
sloužit za mrtvé. Neurčité zvuky vzdálených hudeb zaletovaly do
světnice mojí, pozdravy světa, efemerních radostí, hořících srdcí.
Byla to vzpomínavá, teskná noc, taková noc, kdy trhají pouta ti,
které jsme uvěznil, a sladkými jinými lásky nás volají, které jsme za
živa pohřbili. Vzpomínal jsem na svůj minulý život, na svých
třicet let minulých let. — Ano, života ovoce hořkého okusil
jsem, dušičky tiché a věrné miloval jsem. Úsměvem miloval, ú-
směvem zradil, tak jako březnové slunko motýly zrazuje, aby je
vydalo dubnovým mrazům. Vždyť láska dušiček tichých tak málo
byla mě dušit. Neměl jsem klidu. Po slávu hořival jsem, po pro-
slulosti a potlesku dam. Já nořil se v básníky cizokrajne a hledal
v nich podněty nové a ironie a učil se po jejich způsobu na
zlou nudu žiti nařikat. A snad jsem také dost dobře více psal.
Ale to všecko, slávu i sladkost princezny plave, která mě milo-
vala, úsměvy, zlato i potlesk bílých dlaní jsem dlabl pod nohy
hodil. Rekl jsem, že půjdu za Srdcem Královým.

Za Kristem přijít je těžká věc

Svět volá tě zpět a dlabel své poklady nabízí znova. Pýchly
pak tak snadno neubiješ. A píece jsou děti tvým vzorem, neboť
jsou tiché a pokorné srdcem. Tak ustanovil to Král: Ego sum
mitis et humilis corde. Děti jsou cestou k jeho srdci. A tak musíš
životem svým jít zpátky až do svatých dnů dětství svého, jak
bys měl dále ještě dojít, ještě dále, až za dětství, v klín věčnosti,
z něhož jsi vyšel.

Das ewige Heimweh.

Ó, my jsme všichni jak ryby chycené do světa zrádné sítě, a
jen ty nejmenší uniknou z ní zpátky do rodných vod.

Za Kristem přijít znamená zůstatí pořád mlád.

Tu nezbývá nic, než dnem i nocí se diviti, že, pro toto potřebuje
svět důkazu.

Nuže, zde je důkaz:

Život dle světa je žádost těla, žádost očí a pýcha života.
Zraky pak tohoto života jsou obráceny do budoucnosti: od ní

očekávají lidé tohoto světa ukojení své žízně a naplnění svých snů, nic nehledajíce v minulosti, neboť rozkoš, která už minula, jest jen trpkou vzpomínkou. Ukojení pak žízně, naplnění snů, kterého došli dnes, je zítra otcem nového žíznění, a daleko mocnějšího. A tak jsou neukojeni a neklidní pořád a minulost se jim zdá marnou a hořkou. A právě pocit, že všechno tak rychle a nadarmo uplynulo, je přece neoinýlným příznakem stáří. Všichni uživatelé a lidé tohoto světa neodvratně stárnou.

Život ale dle Krista je život proti tělu, proti žádosti, proti pýše, je návrat k dětinnosti, návrat do minulosti, a tudíž neustálé mládnutí. Neboť, co to jest stárnouti? To je přibližovati se smrti. To je připodobňovati se smrti. Táže se však, kterak ten, jenž od smrti nás vysvobodil, by mohl připustiti, abychom se smrti podobali?

Proto se modlí i šedivý kněz, když přistupuje k oltáři: Ad Deum, qui laetificat in ventutem meam.

Zdali ten, který řekl: Já jsem Život, neměl též práva říci: Já jsem Mládi?

K. Vřesovský: Matičko Praho!

Matičko Praho, matičko zlatá,
otců Tv zbrocená krvi.
pohledem k Tobě duše má jata,
slzami rosi se brvy.

Vzpomínkou na Tě v srdci se misi
s radostí žalu též vlny,
slávu Tvou staletou kdo asi vzkřísí,
touhu Tvou, právo Tvé splní?!

Matičko Praho, královnou's byla,
doufám, že budeš ji zase,
koruna česká, dlouho jež snila,
zastkví se v nové zas kráse.

Český lid ruku pak podá si k práci,
jedné jak matičky děti:
Uhlíkáš, stará jak sláva se vrací,
hvězdou se budeš nám stkvěti.

Matičko Praho, matičko zlatá,
krev se víc neuzříš ronit:
Láskou již zmožena, nesvornost klatá
bude se před Tebou klonit! - - -

Dr. Josef Kratochvíl:
Ruský Newman — Vladimír Solovjev.

(Dokončení.)

Myšlenka unie, kterou poprvé vyjádřil, naplňovala čím dále tím více veškeru duši Solovjevovu. Ale v této době pojímal ji ještě s naivní prostodušností. Ve dvojím dějinném vývoji křesťanství, pravil, církev východní značí božský základ; Západ, lidskou slabost. Svobodné sblížení obou principů zplodí jedliné lidstvo duchové a zbožněné, skutečnost Církve universální.

Tolik optimismu musilo utvrditi i pravoslavné. Slavofilové nedovolovali, aby se někdo zajímal o západ, byt by třeba cítil soustrast s jeho slabotou a jeho racionalismem. Vskutku však tato řada přednášek započala prohlášením, jež, na tech muže i méně přesvědčeného, mohlo se zdáti vyzváním k souboji. S klidnou statečností hned první slova zapudila jedinou ranou zpodílosti pozitivismu universitního i úzkoprstost oficiální ortho-doxie. Pronulavim o pravdách náboženství pozitivního. Předmět ten jest hodně cizí současnému svědomí, hodně vzdálen zájmům soudobé osvěty. Avšak tyto zájmy soudobé civilisace nejsou ze věcerejška a nebudou ztřejši. Nuže, já si umínil pojednati pouze o tom, co jest důležité v každé době. . . Ostatně nebudu polemisovati proti nikomu, ani proti těm, kteří dnes popírají sám princip náboženství, ani proti těm, kteří napadají dnešní náboženství. Neboť jsou v pravu; náboženství dneška není takové, jaké by býti mělo (Svazek III, str. 1 — 2)

Po čtyřech měsících, v březnu 1881, malé koalice vzniklé proti Solovjevovi doziřaly. Tentokráte byl Solovjev navždy zbaven vyučování universitního.

Nepatrná nehoda posloužila za záminku: Solovjev konal pravidelné přednášky ve vyšší dívčí škole v Petrohradě; předmětem byla Kritika revolučních principů. Toto téma v době, kdy právě byl zavražděn Alexander II. (1./13. března 1881), bylo neobyčejně choulostivé. Jeho přednáška dne 13./25. března dotkla se klidně současných událostí. Aby uspokojila nesmírné posluchačstvo, jež vzrůstalo po každé přednášce, nabídla Úvěrní společnost petrohradská svůj velký sál. Před posluchačstvem neobyčejně četným, velmi vzrušeným, velmi různorodým též, odsoudil Solovjev nejprve všechny násilnosti jako zlo a slabost: neboť se neopírají ani o Boha ani o princip duchový v člověku, nýbrž podřizují dobro a pravdu síle hmotné a vášním zvířecím, ztotočují lidskou osobnost tyranii zevnějška.

Nikdy žádný národ nepokročil v opravdové svobodě cestou revoluční; nikdy vládce nezmenšil opravdově zla ve své říši popravami. Jedině síla vnitřní je vpravdě síla. Neboť ona jediná, ctnost to daná Bohem, aby lidé se spojili pro dobro v lásce, může způsobiti šťastný obrat, opravdově zlepšení sociální a efektivní vítězství nad zlem.

Potom odsoudil Solovjev energicky zlosyny dne i jejich zločin. Stačilo mu toto odsouzení? Když označil zlo, které hlodalo na jeho vlasti, neoznačí též lék? – Neyole proti vinníkům jest číře negativní. Abychom zabránili novým zločinům, jest třeba prostředku pozitivního; jest třeba zaraziti v mladé generaci intelektuální a mravní zvrhlost, jež připravuje zločiny nové. Zaraziti zvrhlost neznačí však nikterak krotiti davu lidové – zase negativně; zaraziti jejich zvrhlost znamená postarati se o jejich umravnění, pokřestaniti je opět.

Solovjev žádal obnovení principů spiritualistických, povinnost umravněvati a ke křesťanství přiváděti lid. Příkladem tu měla předcházeti nejprve vláda. Jak přesně se asi vyjádřil, nemožno dnes říci, ježto censura vždy potlačila uveřejnění těchto přednášek. Známe pouze jejich výtah ve třetím svazku sebraných děl Solovjevových. (Str. 383 – 387.)

Jisto jest pouze, že přecetně poprav v Rusku protivily se Solovjevovi; žádal po celý svůj život přepracování trestního zákoníka, jehož samotné základy byly v jeho očích hanebný zločin, vyloučená nemravnost. V přítomném případě několika neprozřetelnými slovy asi, avšak méně nevsvětlitelnými v Rusku nežli kdekoliv jinde, vyzýval nového cara, aby dal velký příklad křesťanský tím, že by změnil popravu královských v trest, který by umožnil jejich mravní pozvednutí, jejich obrácení.

Téhož roku 1881 zemřel Dostojevsky ve věku 63 let. Zanechal nedokončené ve 3. svazku velké dílo symbolické Bratři Karamazovi. Jsou tři tito bratři; dva starší představují Rusko zmírající, minulost věcejska i předvěcejska. Přehnaným svým způsobem vytesal Dostojevský dva strašlivé typy, nemravného vyvrhla a umozek pomatený: první, Dimitrij, představoval slavofilský tradicionalism a nevzdělané Rusko; druhý, Ivan, vychytiloval přeměnu Ruska (po evropsku), ztratil víru a invsilil, že je západník.

Po těchto karikaturách nastínil Dostojevský jemnou rukou ideál, v nějž doufal jeho patriotism – Rusko budoucna. Toto zítější Rusko se rodí z nejzdravějších aspirací dřívního Ruska, ale jako dítě dějin oblíbí si též pokrok. Odolá bláho-

vostem „Rozumu“ i zvrhlostem mravním, uctí národní tradici, avšak hlouběji ještě zapuští ten kult a doplní jej vyšší láskou a širší, láskou Boha a všech lidských duší.

Při četbě tohoto díla cítili všichni, že pro Dostojevského tento připravovatel budoucnosti ruské nepotřebuje se již zroditi; objevil se, byl to velmi mladičký ještě profesor, ale slavný; neměl dosud 30 roků a již jeho bezměrná jemnost, spojená s neobyčejnou rozumností, obrátila naň pozornost všech. — Jméno tohoto hrdivý? Romanopisec nazval jej Aleša, ale čtenáři věděli, že třeba to vyslovovati Solovjev.

V roce, kdy Dostojevský zemřel, měl Solovjev pouze dvacet osm let. Předčasně pozbyl neporovnatelného vlivu, který by byly poskytl jeho ideám přednášky filosofické na universitě v Petrohradě nebo Moskvě. Když oddával se s láskou svým snům do budoucna, byl to proselytism a nikterak nouze; neboť jeho jmění stačilo velmi skromným požadavkům jeho přísného života. Nuže, ve dvaceti osmi letech byl navždy vzdálen od studující mládeže, kterou miloval s vášnivostí apoštola a jež jej milovala jako bratra sotva staršího a již zahrnutého slávou.

Od té doby až do posledních let života nebylo Solovjevovi možno uchopiti se v Rusku veřejně slova. Po dlouhou dobu pouze soukromé společnosti nebo salony přátel mohly jej přijímati. Ke konci života jeho pospíchaly akademie, aby jej zvolily za člena. Několik měsíců před smrtí jeho nabídl mu konečně universita varšavská stolicí; ale bylo již pozdě. —

IV.

KRITIK. — BÁSNIK. — MÝSLITEL.

Přinucen k mlčení, hoře však horlivosti, věnoval se Solovjev cele apoštolátu péra. I po této stránce odpor byl zuřivý. Censura potlačovala často právě nejdůležitější místa jeho důkazů a několikrát spoutaný spisovatel musil tišknouti své knihy v Chorvatsku nebo v Paříži.

Do ciziny však utíkal se vždy jen nerad. Dne 27. listopadu 1885. aby odbyl krátce neustálé obžaloby, napsal z Moskvy do Novoje Vremja dopis, který byl po dvou dnech uveřejněn (č. 3864): „Právě jsem složil svůj první článek v cizí řeči pro obecnostvo zahraniční. Vyšel v chorvatském časopise Katolicki list pod názvem Církev výhodní nebo církev orthodoxní?“

Třeba podotknouti, že všechny knihy a články, jež vytiskl Solovjev mimo Rusko a prost censury dýši vždy nejlepším loyalismem vůči carovi. Tak v první své francouzské brožuře „Některé myšlenky o spojení církví“ neprojevil nejmenší nevráživosti, nýbrž

vykládaje, čím má býti východní patriarchát v církvi katolické posjednocení, napsal: 'Vrchní postavení, jež vždy náleželo v církvi východní a jež nyní v Rusku náleží moci orthodoxního cara, zůstalo by nezrušeno.'

V letech, jež následovala po jeho nemilosti, věnoval se vášně práci. Mohutnost jeho ducha projevila se tehdy zázračně. 'Nenasytný ve studiu jako v pochopování' podle slov Tavernierových, dotýká se Solovjev nejružnějších předmětů a vždy s nejlepším, chopením. Rozsah jeho vědomostí není na újmu jejich přesnosti; hojnost četby nedusí ani nezastírá osobnosti: učelec i myslitel kráčeji pospolu.

V jeho myšlení i práci zaujímá nejvýznačnější místo filosofie. Chce s ní seznámiti Rusko. Překládá tedy nebo pořádá ruské překlady antických i moderních filosofů a věnuje jim důkladné studie historické a kritické; v téže době stává se sám svými původními spisy prvním filosofem své vlasti.

Přeložil neb opatřil ruskými poznámkami spisy Platonovy, Prolegomena Kantova, Dějiny materialismu od Langa a Dějiny etiky od Jodla.

Ve velkém Encyklopedickém Slovníku Brockhaus-Ephrone v 86 svazcích svěřeny mu všechny odstavce filosofické. Vybral spolupracovníky a napsal sám velký počet článků: jednak rázu spekulativního, jako Čas, Láska, Metafysika, Předurčení, Přítčinnost, Svoboda, Proslav atd., jednak, historického, na př: Platon, Plotin, Basilid, Manichejci, Kabbala, Duns Scot, Mikuláš z Kusy, Kant, Hegel, Swendenborg, Maine de Biran, Jos. de Maistre atd.

V časopisech ruských, zvláště v Otázkách filosofie; psychologie, jeho popudem založených, věnoval řadu článků filosofům současným; z Rusů Jurkevičovi, Groteovi, Trubeckému, Lopatinovi, Čičerinovi atd., ze Západníků Wundtovi, Nietzscheovi, Fouilléeovi, Ribotovi, Spencerovi, Cuyanovi, Hellenbachovi a Hartmannovi.

Jeho vždy laskavá nestrannost byla tak známá, že r. 1898 Filosofická Společnost petrohradská, chtějíc oslavit výročí Augusta Comta, světila slavnostní přednášku Solovjevovi. Dne 7. března otevřela mu tedy universita petrohradská znova své brány na jediný den. Před nesčítným posluchačstvem vzpomněl bývalý profesor nejprve na boj, který započal před 25 lety proti pozitivismu, tehdy všemocnému. Trval na své kritice proti mužů i jeho učení, avšak označil svým posluchačům dvě základní a definitivní konkluse s jejich filosofa: Comte pochopil, že jest nutné zbožnění člověčenstva, základní důležitosti toho, že živi musejí uznati vliv mrtvých a jejich díla. Tyto dvě ideje jsou přejaty

z křesťanství. Comte je špatně pochopil a ještě hůře aplikoval na své pojetí Velké Bytosti; avšak i přes jeho polovědomí připouští rád, že Prozřetelnost Comta použila, aby osvobodil současné duchy od materialismu a přivedl, třebaš nevědomky, jejich pozornost na dvě základní pravdy křesťanství: posmrtný život zemřelých, kteří určeni jsou ke vzkříšení, a povolání všech lidí ke zbožnění, k theandristmu.

Ideje i horlivost Solovjevovu z r. 1880 bylo ihned poznati. Jeho metafysické a mravní názory se vytříbily náboženským vývojem, který brzo dále vyličíme. Vyjadřoval je s touž horlivostí jako na počátku. I v jeho menších dílech neb článcích filosofických pozorujeme též ráz. At kritisuje v roce 1883 metafysický individualism a skepticism Hellenbachův nebo promlouvá o filosofii dějin (1891), o telepathii u příležitosti ankety pořádané Gurnajem, Podmovem a Mayerem, o mediích (1894), at hovoří o mravní hodnotě jistých zjevů politických i jistých pojetí sociálních, at analysuje symbolický projev lásky (1892 - 94) nebo hájí osobní rozum a svobodu ve víře náboženské. všude se objevuje též promyšlená hloubka křesťanské myšlenky i jemná horlivost apoštolské duše.

Hloubka křesťanské myšlenky a horlivost apoštolská objevují se i při vědecky zdánlivě méně důležitých. Hluboky filosofů nepohrdá ani uměním ani poesii. Pokouší se i tu sě značným úspěchem. Také tu mluví zisk z hojnosti srdce. Kusové přirovnali častokrát jeho verše s verši Sully-Prudhomme a jeho uměleckou kritiku s kritikou Brunetièrovou.

Mezi Brunetièrem a Solovjevem jest opravdu mnoho podobného: jejich styk s pozitivismem a obdoba jejich přesvědčeního, ale očekávajícího počínání vůči církvi katolické inspirovaly oběma využití a bojovné hovory. Přece však přes svůj apologetický vliv byli uchváteni smrtí dříve nežli veřejnost poznala, přizpůsobili svou praksi své víře. Méně vhodná jest paralela se Sully-Prudhomme. Poesie obou těchto filosofů má společnou pouze hloubku náboženských aspirací. Kdežto však Sully-Prudhomme po svých nejvyšších vzepjetích upadá do propasti pochybnosti, jeho volání končí se nejčastěji beznadějí neb blasfemií, Solovjev po prvním kolísání ukazuje vždy světlo víry a víru v lásku; volá-li někdy úzkostlivě, týká se to jeho bratří, jež z této výše zří tak nevšimavě, aby jej následovali.

Básně Solovjevovy, skládané ve všech obdobích jeho života, vycházely nejčastěji pod pseudonymem. R. 1895 uveřejnil v Petrohradě druhé, doplněné vydání své básnické sbírky. Minil též se-

brati své články literární. Ač jsou velmi důležité pro filosofii, nemůžeme se tu zmínit o všech. Uveřejnil studie téměř o všech spisovatelích a básnících ruských 19. století, jako jsou: Polonský, Tolstoj, Puškin, Lermontov, Dostojevský atd. O tomto posledním tři přednášky, jež proslavil na universitě r. 1881, 82, 83, vzbudily rozruch v celém Rusku obranou universalistických a římských snah Dostojevského; ještě se o nich zmíníme.

O umění a literatuře vůbec uvedeme pouze několik názvů jeho studií: Krása v přírodě (1889), Obecný význam umění, Básnictví lyrické (1890), První kroky k pozitivní estetice (1893), Ruští symbolisté (1895), O malebném (1897).

*

V téže době velká díla filosofická rozváděla načrtnuté myšlenky v thesích 'Mistra' a 'Doktora'. Nejvážnější z nich jest 'Oprávnění dobra, Filosofie mravní', věnované r. 1897 památce Solovjevova otce a dědečka, a znova vydané r. 1898. Některé studie zůstaly nedokončeny, jako na př.: 'Právo a mravnost, Náčrtek užité etiky' s ústřední kapitolkou 'o testu smrti' a 'První principy spekulativní filosofie' vydané r. 1897 a 1899 o Otázkách filosofie a psychologie.

O těchto filosofických pojednáních i thesích, jež jimi předcházely, třeba pojednat ve zvláštních kapitolách. Tolikéž i o Solovjevových dílech theologických a ascetických, ježto tvoří v díle Solovjevově dodatek nejdůležitější, nejprohloubenější a nejzamílovanější.

Uprostřed tolika a takových prací neohrožený tento muž nepřestával se učit. Ve třiceti letech, tehdy kdy jeho jméno bylo ve všech ústech, tehdy kdy jeho spisy rozhodily zastaralé věnce neosobních idejí a nutily duchv k uvažování, rozhodl se studovati hebrejštinu, aby mohl čerpat až z pramenů a připravit své církvi přímý překlad Starého Zákona. Uzavřel se na několik měsíců do moskevské lavry (kláštera), aby mohl úsilně studovati.*

Než styk s minulostí a četba starých proroků neodvrátily jeho zraků od přítomna ani od budoucna. Všecky otázky náboženské jej zajímají: otázka židovská, otázka starověrců, otázka oficiální orthodoxy a její organisace, její závislosti, její hierarchie a mníšstva. Ve všech těchto otázkách pracoval neunavně. Uvedeme pouze několik názvů jeho nejdůležitějších spisů o církvi a sektách ruských: Duchovní moc v Rusku (1881) Rozkol

* Tyto studie umožnily mu odpovědět r. 1896 na knihu E. Havela *La modernité des prophètes* (Paris 1891), výbornou studii, již nadepsal 'Kdy žili hebrejšti proroci?' (Sv. VI., str. 523.)

v národě a společnosti ruské (1883). Jak probuditi naše církevní síly? (1885). Protestoval též několikrát, jak též učinili biskupové katolíci v Polsku, proti upřílišené přisnosti ruského zákonodárství proti židům. Věnoval tomuto problému tři studie: 'Judaismus a otázka křesťanská,' 'Israel v novém zákoníku,' 'Talmud a protizidovské polemiky'. Také otázce polské věnoval řadu článků, na př.: 'Dohoda s Římem a moskevské časopisy' (1883), 'Proti plánu národní církve polské' (1897), jakož i četné kapitoly ve svých hlavních spisech.

Abý nalezl rozřešení, rozhojňuje své výzkumy historické a sahá až k pramenům nejzazším a principům nejvyšším. Ve svých aplikacích sestupuje často i na pole čistě politické: všude vysvětluje a hovoří s největší vážností a nejširší loyality.

Tato upřímnost přivádí jej brzo na vrcholky, odkud obzor se šíří ještě dále nežli sahá říše ruská, ještě dále než všechny země slovanské.

'Není vlastencem!' volali slavofilové, spojení s protikřesťanskými liberály proti Solovjevovi. Takto sama loyality rozmnožuje na počátku počet jeho nepřátel. Ovšem časem je odzbrojuje. Svádí, přivádí k tomu, aby vyznali své pouluvy. Po dlouhou dobu však jejich křik rval srdce jejich obětí.

Vlastenectví čistší, věrnější, upřímnější a plodnější začal Solovjev. Lásky k vlasti ruské nevyžaduje žádného modlářství. Milují ji, ale vidím i její chyby; milují ji, ale odsuzují její ne-spravedlnosti přítomné i minulé. Přejí si Ruska většího a krásnějšího, ale to neznačí Ruska s větší vládou neb násilnějšího: přejí si a doufám v Rusko zušlechťenější a mravnější, tedy Rusko křesťanštější - Rusko opravdu hodné názvu 'Svatá Rus'; doufám v Rusko pečlivější toho, aby se podřídilo Bohu nežli aby podmaňovalo národy, Rusko spíše obdivu a závistivhodné nežli obávané, Rusko sloužící Bohu, Rusko vlivuplné spíše svoji vírou a láskou nežli svými zbraněmi, Rusko, které bude velké, aby jako apoštol ve světě hlásalo všeobecnou ideu Ježíše-Krista, rozvíjelo ve světě mystické tělo Ježíše Krista, oslavilo svatou a jedinou Církev Ježíše-Krista, Církev katolickou, jež připojením Ruska stane se dokonalejší a viditelnější katolickou.

Milují svou vlast.

Vlastenectví to však mi něbrání, abych bedlivě pozoroval v času a prostoru a se všech hranic národních dějiny náboženské vskutku lidstvem prožité a přilíh často bohužel se vzpírající ideálnímu vývoji, jaký chce Bůh. Když srovnáme s pozitivními dějinami náboženství božský plán Náboženství, jaké

to divadlo! Drama s dvojím jednáním, starší nežli svět a obecnější nežli dějiny světa; jaký to zájem pro ducha rozpínavého. A jaké to zájmy pro člověka horlivého. 'Zájmy spravedlnosti a lásky, Dobra; zájmy jedinců i společnosti, zájmy duší i zájmy Ježíše-Krista, zájmy obecného stvoření souhlasící se zájmy Božími; Zájmy Boha . . . !'

Avšak se všech stran se bojuje proti těmto lidským a božským zájmům. Zbožnění lidí, theandrium všeobecné¹, tot jediný náš cíl! Avšak duch, který toho chce dosíci, naráží všude na překážky: hmota jej tíží, hmota vždycky se vzpírající. Současné epizody tohoto originálního zápasu nazývají se na západě nebo na nejzazším Východě positivism nebo konfucianism, theosofie nebo budhism, revoluční bezbožectví nebo pověřené tradice mythologické, důvěřivé otroctví, t. zv. volné myšlenec nebo ekstatické a lživé čarodějství* . . . Všecky tyto epizody zasluhují pozornosti, ale nejvíce zajisté velký boj mezi Západem a Východem.

Schisma mezi Východem a Západem, křesťanství, kdysi jediné a od osmi století rozdělené ve dvě tělesa soupeřící, království Boží rozštípené ve dva nepřátelské pahyly, jaký to bolestný předmět údivu! Bědal Vodv života věčného tekou ve dvou nepřátelských proudech, údy Kristovy se navzájem potírají, místo aby si pomáhaly, místo aby zasávaly život a plodily nové křesťany, bojují s křesťany. Bible, tradice, hierarchie odporují Bibli, tradici, hierarchii; modlitba, liturgické nádhery, svátosti, ba i sama mše svatá zdají se méně děkovati Bohu a adorovati Ho, nežli vyvolávat kletbu na bratry. Biskupové proti biskupům, koncily proti koncilům, svatí proti svatým, Církev proti Církvi, jaký to nepořádek! A jaká to ironie a blasfemie – odvažovati se ještě prositi Toho, který pravil: 'Abv všichni jedno byli: jako my jedno jsme.' 'Jaká to nevědomost, když křesťan nebo kněz s ústy ještě plnými prokletí proti upřímným ctitelům Ježíše Krista recituje žalm: Jedno jest, čím se pozná, že jste učeníci moji – vaše vzájemná láska.' Jak jinak smířiti církevní nacionalism s obecným učením Ježíšovým, zárlivý fyletism s příkladem sv. Pavla; jak pravoslavi úzkoprsé slavofilské s nářezným Mistrovým: Docete omnes gentes nebo se slovy Apoštolovými: Ani pohané ani židé ani Řekové ani barbari?

* Zde též se omezíme na některé názvy studií Solovjevových: Mahomed, jeho život a náboženská nauka (1896), O pohanství: Essay o vývoji mythologie, Čína a Evropa, Japonsko, Primitivní pohanství, jeho živoucí i mrtvé zbytky, Theosofie paní Blavatské, Nové křesťanství atd.

Tot hrozná antinomie, již jedině hluboká a velmi dokumentární theologie může rozřešiti. Proto Solovjev, nevzdávaje se ovšem filosofie, obrátil se k theologii.

Jeho činnost v obou oborech byla současná a souhlasná. Abychom ji lépe mohli porozuměti, rozlišíme si ji ve dvojí, ač ovšem nikterak tomu není u našeho myslitele. Po celých posledních 20 let svého života filosof zaujatý kdysi pro vědy přírodní, věnoval své hlavní úsilí theologii. Na druhé straně theolog uchoval si ze svých dřívějších studií přesnou metodu, logičnost a jasnost.

Frant. Střížovský: Vidím.

Vidím nové perspektivy,
horizontů nová zářeš;
hor už růžoví lem sivý,
z hrobů voní douška máteří. —

Zemi úzká! Na oblaka
ozlacená ohněm Vzbuzení,
och, jak slunce volá, láká!
Blíž, o blížě ku věčnému dnu!

Sílenství mne lkarovo
žehne vidrem spráhlé útroby;
vysoko, ach, kam až slovo
nezaují těla poroby.

Vysoko, až k Vrcholu a Zdroji!
Z tisíce ran duše krvácí.
Och, tu žížeň, bílou výheň, zhojí
jenom Oceán, jenž v břeh se nevrací. —

Věčný! Na prach kosmu svého
spal nás! Zaduž vichrem v chaos ten
a tvář světa zrozeného
svému světu dej pak v plen.

Omam! Opoj! Zžehni! Setř! —
s čela: jeho kletbu Kainat!
Necht tvůj Plamen neušetří
květů, které oplodnila tma!

Gehenna jim dala zrátí
na výsluní epoch svých a let,
naučila nemluvnata ssátí
edenského jabka sladký jed. —

A když vzejde Novolunní,
nepust k rodiželce Silitu,
aby Zrozeného v starou tůň
nevnořila políbením rtů!

Litanie národu polského.

Kyrie eleison, Christe eleison |
Otče s nebes, Bože, |
Synu vykupiteli světa, Bože, |
Duše svatý, Bože, |
Svatá Trojice, jediný Bože |

} smiluj se
ned námi.

Nad Polskou, otčinou naší, |
Nad národem mučedníků, |
Nad lidem Tobě věrným, |
Ježiši neskončeně milosrdný, |
Ježiši neskončeně mocný, |
Ježiši, Anděle veliké rady |

} Pane!
smiluj se,

Svatý Stanislave, patrone Polsky, |
Svatý Kazimire, patrone Litvy, |
Svatý Michale a Josafate, patronové Rusi, |
Svatý Jane Kanty, |
Svatý Jane z Dukly, |
Svatý Stanislave Kostko, patrone mládeže, |
Svatý Ladislave, patrone Varšavy, |
Svatý Vojtěchu, |
Blahoslavený Petre Skargo, polský proroku, |
Svatá Hedvika, |
Svatá Kunhuto, |
Svatá Salomeo, |

} oroduj za nás!

Svatí polští vyznávači, mučedníci a bojovníci; orodují

Svatá Jano, patronko spravedlivé vojny, |
Maria Bohorodičko, královno koruny polské, |

} oroduj z

Z naší dlouhé a těžké pokuty |
Z otrockých okovů |
Od ducha nesvornosti |
V hodině pochybnosti |
Od pokušení ke zradě |
Od zloby našich nepřátel |
Od našich nepravostí |
Od zlosti, nenávisť i všeliké zlé vůle |
Od věčné smrti |

} vysvobod
nás, Pane!

Viny králův našich |
Viny rytířů našich |
Viny magnátů našich |

} odpust nám, Pane!

Viny slechty naší
 Viny pastýřů našich
 Viny lidu našeho
 Viny otcův našich
 Viny bratří našich
 Viny celého národa polského

odpusť nám,
 Pane!

Hlas krve mučedníků našich
 Hlas krve vojnů našich,
 Pláč matek, žen i sirotků,
 Nářky z vězení moskalských
 Pláč dětí, trýzněných pro polský Otcenášť,
 Žal rolníků vypuzených ze zděděného lánu,
 Vzdychání dělného lidu, jemuž se krivlí,
 Řinčení okovů našich

Uslýš o Pane!

Víru v Tebe i důvěru v samy sebe
 Naději ve vítězství poctivé pře naší
 Lásku k Polsce, otčině naší,
 Statečnost, rozum, snášlivost i vše-
 cky dary Ducha Svätého
 Službu království Tvému na této zemi
 Volnost, slávu i štěstí

dej nám, Pane!

Pro Svě narození – bohatýra velkého vzbudíš nám, Pane!
 Pro nejsvětější život Svůj – nauč nás žít dobře!
 Pro kříž a utrpení své – dej nám trpělivě strasti snášeti!
 Pro slavné zmrtvýchstání Svě – z temnosti hrobů vzkřís nás,
 Pane!

Pro podivuhodné nanebevstoupení Svě – otčinu volnou, velkou
 a šťastnou dej nám, Pane!

Pro seslání Ducha Svätého – ducha svého sešli nám, Pane!
 Pro čistou obět královny Jadvigy – Polsku naši nanovo sjedno-
 tiž, Pane!

Pro cnosti velkých otců našich – popřej nám znova zasloužití
 si požehnání Tvého!

Bože Piastův, Jagellonců, Sobieských,
 Bože kněze Kordeckého i Košcuškův, – neopouštěj nás, Pane!
 Beránku Boží, jenž snímáš hříchy světa, odpusť nám, Pane!
 Beránku Boží, jenž snímáš hříchy světa, vyslyš nás, Pane!
 Beránku Boží, jenž snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi, Pane!
 Ježíši, uslyš nás!

Matko, vyslyš nás!
 Kyrie eleison, Christe eleison!

Přel. J. Kaniak.

Gm. Masák: Jako hrušeň v poli.

(Dokončení.)

IV.

Hadi v srdci Hedvičíně neumlkali. Rodili se tam již dlouho, ssajíce tajně jed ze všech životních hořkostí a utrpení, a když nyní dospěli, otrávil jim samo zřídlo života. Sykli často, kdy se nejméně nadála, a usmrtili každou radost, dříve než se zrodila.

V první době se jí zdálo, že ve všech očích čte svou potupu. Běžela v neděli do kostela vedle hloučku smějících se děvčat, z nichž některé ohlédllo se za ní, a hned se zasmušila domněnkou, že se vysmívají jí. Potkala furiantsky si vykračujícího výrostka, jenž u vědomí své nynější ceny drže se jí podíval do obličjeje – a zarděla se studem i odporem, myslíc, že si toho dovoluje jen k ní, bezbranné zebračce. Tak vykládala si na zlé každý zvláštní pohyb, šepot a pohled, stávala se nedůtklivou a mrzutou. Vzpomínala na podrobnosti své poslední cesty za lepším chlebem, připadalo jí na mysl mnohé, čeho si tehdy skoro nepovšimnula, srovnávala a doplňovala si to v duchu – a utvrzovala se tak stále v přesvědčení, že lidé jsou zlí, solci a dravci ztupělí v boji o život, že je nejlépe se jim vyhnouti, v sebe se uzavřítí a jen sobě žíti.

Zprvu ovládl jí z toho poznání veliký a bolestný smutek. Ale později počínala v něm nalézati i jakousi hrdou útěchu. Sedávala v dlouhých večerních hodinách, když nebylo čím svítiti, potmě u lůžka nemocné Františky a oddávala se snění. Odpoutávala se od skutečnosti a tvořila si nové neznámé krajiny, v nichž bylo osamělé poutnici tak blaze, neboť tam cítila nejlépe, že jest povýšena nad ostatními lidmi, všedními, nízkými a hrubými. Neuvědomujíc si toho, okoušela rozkoši dávných romantiků, a stejně jak oni pocítovala také smutek, kdykoli bylo zase nutno vracetí se k zemi a stýkati se s lidmi.

Ale duše její nebyla dosud dosti bohata, aby dovedla trávit z vlastních pokladů. Z rozporu mezi sny a skutečností vznikal v ní stále častěji pocit prázdnoty a tesklivě opuštěnosti, a po něm přicházely zase chvíle, kdy jímal jí zvláštní neklid, ba nespokojenost se sebou.

Co se to děje se mnou? – tázala se často. Zmítám se stále jako kvítko utržené a hosené do neklidných vln. Jiné mají bratry, muže, syny na vojně, mnohá jich oplakala, mnohá o nich neví – a přece žijí stejně jako dříve, smějí se i tančí... Proč nemám takové povahy, abych dovedla všeho zapomeněti, oddati se radostem okamžiku, nerozebíratí svých myšlenek a citů, pře-

hlušiti vnitřní hlasy, jež vyzývají i kárají? Či snad je to předzvěstí, že nastane nový převrat, tak jako teplá bouře větřova ohlašuje mnohdy, že zlomí-brzy ledy a přivane jaro?

A vzpomínala podivných změn v životě velkých světic Božích, o nichž četla kdysi tak ráda . . . Zapomněla na ně v posledních dobách, tak jako zapomínala skoro i na Boha. Vездеjší světské starosti odvedly její mysl na docela jiné cesty, než kterými minila kdysi se ubíratí. Vlastně jedinou cestu viděla tehdy před sebou, a nyní bloudí po stezkách a stezičkách, bez cíle, jak žene ji vítr zevnějších událostí, beze světla a také bez radosti. Rty často jen ze zvyku šeptají modlitby, duše o nich neví. Ochladla, zatvrdla, zbavena dětské důvěry, drásajíc vlastní bolesti a zhlížejíc se jen v sobě . . .

Jen v sobě! . . . Bylo jí, jako by náhle prohlédla, jako by odhodila navrstvený a přece cizí obal se své duše, jako by odstranila barikádu, jež vrhala stále svůj stín a přece nechránila zevnějších útoků. Byla a je sobecká jak všichni ostatní lidé, vždyť tu sedí u lůžka nemocné tetičky, posluhuje jí sice a stará se o ni, ale při tom odklává se jen svým snům a úvahám, ne snaží se vníknouti do jejího nynějšího duševního života, snad jej i obohatiti, povznéstí a posíliti. Františka si ovšem nenaříká, jako nenaříkala nikdy v životě, ale trpí, trpí snad i jejím chováním . . .

Zahleděla se teď na ni při blikavém světle noční lampičky. Ano, jest již patrné, že dny její se naplňují. Nepomohla mnoho lepší strava, snad jen prodloužila na čas prchající život. Leží tu jako mučence s kůží téměř průsvitnou a očima plnými lásky i starosti. Nemá poslední dny již ani tolik síly, aby se sama obrátila nebo posadila na lůžku; šeptá jen s největší obtíží, nemožouc si vzpomenuti na slova a ztracejíc vládu nad jednotlivými písmeny. Jen ruku jí, Hedvike, vždy horečně stiskne, když jí v něčem posloužila, a pak jí zrakem dlouze provází.

Viděla jistě moji zamlklost – vytýká si znovu Hedvika – snad mě pozorovala často, když jsem myslila často, že spí, a nijak se nepřemáhala. Byla jsem jako zaslépena, vždyť jsem mohla vytušiti její obavy a porozuměti jejím úzkostným pohledům. Tak jen mnohým její bolesti a ztěžují klidný odchod s tohoto světa. Nic již nepoutá její duše k zemi, jen starost o mne a mou budoucnost. Vidí-li, že jsem smutna a zamýšlena, prožívá se mnou mé bolesti.

Od této chvíle, kdy plně pochopila úzkou spojitost svého vnitřního života se životem Františčiným, začala Hedvika zase ovládati své nálady a zkoumati přísně všechny své nepokojné myšlenky. Dotíraly sice ještě stále, tím úporněji, čím hlouběji dotkly se jí

v poslední době různé záhady a čím více měla času i klidu k plodnému mlčení, – ale nepoddávala se jim trpně, soustředujíc veškeren svůj zájem na ubohou trpitelku. Přimykala se k ní den ode dne stále těsněji. Nyní, kdy jí měla ztratiti, poznávala nejlépe, jak jest jí tato bytost drahá a kolik jí vděčí. Františka nemluvila mnoho, a přece byla jí svým příkladem nejlepší učitelkou, vychovatelkou, ano více ještě: matkou . . . A sedajíc k jejímu lůžku, cítila Hedvika mnohdy skoro hmotně, jak se jí přibližuje její duše, jak láskou s ní skoro splývá v jedné bytosti, zbavujíc se pout vetchého, umírajícího těla . . .

Tak poznala brzy dívka i sladkou odměnu svého sebepřemáhání. Tichá vnitřní radost zasvítla zase častěji v zapadlých očích stařenčiných, jež chvílemi jako by nahlížely kamsi do nedozírných dálek, aby pak zase dětinně se potěšila nějakou vezdejší maličkostí. Přišla stařenka z fary a přinesla smažené holoubě. připlížila se za tmavého večera služka ze mlýna s pytlíkem pšeničné krupice – a Františka sepjala protahlé prsty na vyhublé hrudi a šeptala blaženě: «Přece jsou ještě hodní lidé na světě! Ne pro mne – což já jsem jim dobrého učinila? – ale pro bratra . . . Nezapomněli přece . . .»

Jaká rozkoš – myslila si Hedvika, pozorujíc její zjasněnou tvář – umětí vykouzlití takový vděčný úsměv na líci zbrzděné utrpením! A jak málo je k tomu mnohdy třeba! Kež by všichni lidé byli tak dobří jako Františka, – jakou radosti by pak bylo stále jim sloužiti, obětovati jim třebas celý život.

A pozorujíc již zcela zjevně, že dni života Františčina jsou sečteny, znásobňovala svou lásku, aby je zkrásnila. Sledovala každý záchvň jejich rtův, aby vyhověla nejmensimu přání. Při stálém napětí zapomínala svých osobních bolestí a smutkuv. A skoro lhostejně přijala zprávu, která rozrušila obec, že Rudolf Lukeš na bojišti padl: bylo to právě v den, kdy Františka zápasila se smrtí. K večeru potom tíše a trpělivě se jí poddala . . .

Teprve když se vrátila s pohřbu do opuštěného domku, pocítila Hedvika plně veškeru hrůzu své osamělosti. Obléčena ještě do smutečního šatu padla skoro do chatrné lenošky, v níž tolik let sedával u farského okna strýček s knihou v ruce a dlouhou dýmku v ustech.

Směs mlhavých dojinů honila se jí duši. Mše sv. v kostele, cesta na hřbitov, promluva pana faráře, několik hloučků lhostejných žen a starců i dětí, z nichž nikoho nepoznávala, kromě stařenky z fary, jež u hrobu chopila jí pod pažďí a přidržela v ruce lopatku s hrstkou hlíny. Chtěla jí vésti i domů, ale prosila, aby jí tam chvíli nechala, že se pomodlí u strýčkova hrobu. Brzy

vytratili se všichni ze hřbitova, osaměla s nevládným hrobíkem a slyšela každou hroudu, jež oddalovala pro tento svět tělo drahé zemědě . . .

Dlouho potlačovaná bolest ulevila si teprve nyní tichým pláčem .

Zamříženou dosud oblohou prorazilo pojednou slunce, zasmáilo se láskovně v nízkém okně, zabloudilo až na podlahu a políbilo mírně i její oči. Pozdvihla udíveně hlavu. Slunce se již zase zasmušilo. Ani jeho úsměv tu nezůstal. V osamělé světničce jako by vyrůstaly všude tmavé stíny, plížily se potichu k ní. tisnily duši, zalévaly srdce a dusily dech. Slzy osychaly na bledých licích, zrak tékal lhostejně po nábytku a zastavil se u skříně s knihami. Vstala, vytáhla jednu knihu, podívala se na nápis, ale ani si ho neuvědomila a zase knihu odložila. Ne, nemá nyní chuti k četbě a snad ani síly ne. I kniha jest něco mrtvého. Neslyší a necítí. Nemluví k duši. A nemá duše. A po té nyní touží, po živé, spřízněné duši, jež by jí rozuměla, po vládném srdci, k němuž by se přivinula, jako k tomu, jež dnes pochovala. Zde tlačí, svírá, na prsa lehá jen dusivá, mrtvolná vůně — —

Teprve nyní si uvědomila, jak vzduch ve světničce je těžký, prosycen vůní voskovic, kadidla a uvadlého listí. A ticho, nehybné ticho, jako by tu ještě ležel někdo mrtve. I hodiny došly, snad již večera nebo předvečerní . . .

Vytáhla těžké závaží starobylých švýcarských hodin, otevřela okno a zahleděla se ven přes střechy nízkých domků, nad nimiž tyčila se tak známá bílá věž s rudou střechou. Jak panenka čistá — pomyslila si — usmívá se na všechny čtyři strany vesnice, volá, zve a láká k sobě do výšky ty, kdo jsou celý týden sehnuti jen k zemi. A hle, jak je živo kolem ní! Vlastovky snad z celé vesnice se tu slétly, krouží vesele zase již rozzářeným ovzduším jako nesčetné lodky v nekonečném modrém jezeru, usedají na okraj věže na římsách domů, na telegrafních drátech — a zase nové řady prosekávají obzor, sviští a šveholí radostně . . . Proč? Že poletu dnes nebo zítra na jih, ke slunci, k prameni života? Na pout se dají, aby ušly smrti. A společně poletí, bez závisi a zloby, druh s družkou, přes propasti a skály, přes moře a pouště, — aby se navzájem podporovaly a chránily a snad i trpěly a umíraly . . .

V tom vlastovky se rozlétly. S věže ozval se zvonek, tence, klinkavě a jaksi teskně, jako by vzdychal. I Hedvika se vytrhla ze snění. Umíráček? — lekla se. Kdo zase zemřel? Ale hned se vzpamatovala. Zvoní poledne umíráčkem. Dnes po prvé. Večera přišla stařenka z fary rozloučit se s mrtvou Františkou a vykládala, že právě snímají cizí drsní lidé poslední dva větší zvony.

Pan farář že ani nechtěl jíti se podívat, z lítosti i roztrpčenosti, a lidé že plakali a stranou i nadávali. Tak tedy zemřely i zvony . . .

Hleděla otevřeným oknem k lesklému kříži na věži a šeptala polední modlitbu. Pojednou se však zarazila. Na blízku ozval se bolestný ptačí výkřik a zasténání. Vzduchem to zašumělo, a hejna vlaštovek poplašeně vzlétla do výšky. Jen jedna zmitala sebou na zemi, tloukla bezmocně útlými křídélky, ale za chvíli asi do-
dýchala – zkrvavená hlavička zhroutil se do prachu –

Bolestně dojata krátkým výjevem zavřela Hedvika rychle okno, a zabořila se zase do křesla. Před chvílí – pravila si – skoro jsem záviděla vlaštovkám, jak jsou šťastny a bezstarostny. A hle, i mezi nimi je zlo a neštěstí, i ony trpí . . . Proč? Komu ublí-
žilo to ptáče? Jaký smysl má jeho kratičký život, že mohl být tak násilně přetržen jediným nárazem na drát? –

A záhada utrpení, záhada života i smrti vyvstala nyní před dívkou v plné své tajemné hrůze. Činy a dojmy, jež nejasně ji rozechvívaly již za nemoci Františtiny a jimž se bránila z obavy, aby nemocné nepůsobila starostí, zavířily nyní její utýranou duši. Mýšlenky, jež v ní kdysi zapadly při čerbě zdlánlivě mrtvy a ne-
plodny, otázky, jež hýbaly životem jiných, objevovaly se nyní, kdy život dotkl se tak důrazně jí samé, spojovaly a spleťaly se tak rozmanitě, že trvalo chvíli, než se chopila pevně nitky ve-
doucí ven z temného bludiště . . .

Napětím celé své zesláblé vůle donutila roztěkané představy, že se soustředily na okamžik smrti strýčkovy a Františtiny. A bylo jí, jako by jí ovanula posvátná nálada Velkého pátku – ne, spíše slavného svátku, kdy kostel je naplněn, lidé se domodlili, dozpí-
vali, a všichni hledí s rozšířenými očima k oltáři tonoucímu v záplavě světla a kvítí: čekají v napjatém tichu, jak radostně zavolá zvoněk u sakristie, rozhlaholí se varhany na kůru a k ol-
táři vykročí kněz v slavnostním bílém rouchu . . . Tak tiše a napjatě očekávaly asi ty dvě drahé duše okamžik, kdy rozeví-
se před nimi opona věčnosti. Naplnily dokonale svůj život, každá rozřešila svým způsobem smysl jeho a pochopila, že tam znovu a krásněji rozkvetne i dozraje . . .

Schoulena v křesle, bojíc se otevřítí oči, aby nezničila krásného obrazu, přelétla Hedvika svůj dosavadní život.

Čím jej vyplnila? Ano, bylo tu dosti chvil jasných a šťastných. Vzpomínka na ně – tot jako podzimní sluníčko, vlažné a usmi-
řené. Ale bylo tu i dosti a snad více bolesti a žalu. Ztratila všechny, kdo byli drazí jejímu srdci. Osaměla jak ona zelená hrušeň na kopci, Bůh ví kým zasazená na mezi u křižovatky cest prostřed chudičkových šterkovitých kusů pole. Či sama tam

vyrostla z pohozeného jádra? Pak je šťastnější než ona: jet vzdálena vlasti, vytržena z mateřské půdy a přesazena; a také zde po kolika letech skoro cizí. Vyrůstla na faře v době, kdy prohloubila se již propast mezi knězem a osadou. Hleděli na ni úkosem, někdo snad i s tajným podezřením; urážek se jí dostalo, mnohý hodil po ní kamenem: právě jako po oně hrušni v poli, jež i letos jest otlučena, dolámána, že je člověku líto podívat se na ni. A přece z jara vždy znovu se zazelená a odplatou za rány dává ovoce, trpké, ale přece ovoce, milé v zímě právě nejchudším . . .

Ovoce? Ach ano, věnovala své síly dvěma starým lidem. Dosloužila jim k smrti. Oplatila vlastně jen částečně, co oni prokázali jí dříve. A byla radost jim sloužiti, dobrým duším, jejichž vděčný úsměv rozechřival i konejšil. Komu nyní bude sloužiti?

Zarazila se nad tím slovem. Sloužiti? Vždycky jen sloužiti? Což je tím již vyčerpán její život? Pravda, Františka také celý život jen sloužila, ale bylo to bratru a z lásky. Většina manželek zde na venkově také jen slouží svým mužům, ale zase dobrovolně a z lásky. A jiné ženy, o nichž dříve četla? Jaké smělé sny rodily se v hlavách románových hrdinek! Jak vášnivě hovořily o lásce k mužům, o nejvyšším štěstí, jakého tu možno dojíti! Jak nadšeně bojovaly zase jiné za nová práva a svobody svého pokolení i celého lidstva!

Ne, není stvořena, aby byla hrdinkou románu. Pochovala již dávno svůj sen o lásce, – a byl to sen tak zcela tichý, nevýbojny, oddaný, – jaký sní snad čistý horský potůček, jenž touží, aby dole v údolí splýnul s mohutnou řekou a pomohl jí hnáti mlýny, zalévatí lučiny a kolébatí lodičky . . . Než řeka zatím změnila své řečiště, chtěla horu zdolatí svým proudem, až poražena, vschla – a tak potůček plyne sám a sám . . . Neužene již, slabě a mírně, silných strojů, neunese hrdých lodí – leda že děti postaví si na něm své mlýny malé, dřevěné hračky, pustí po něm své drobné kocábky, a pro jejich radost si potůček poskočí vesele; zabublá oddaně svou píseň, – že přece jen neteče nadarmo . . .

Děti . . . radost . . . píseň . . . – opakovala si Hedvika, probouzejíc se ze snění. Jak k tomu dospěla? Vždyt začala smutnými úvahami. Smrt . . . vlaštovka . . .

Náhle zbystřila sluch. Pláče někdo? Skutečně, pláč, dětský pláč ozývá se ze síně. Vyskočila a otevřela dvře. Síň byla prázdná, hlas pronikal z protějšího bytu od Pawelských. A pláče několik dětí současně.

Nerozmýšlela se a všechna oživlá vešla do světničky zcela podobné její, jen mnohem nuznější, opatřené sotva nejnnutnějším nábytkem.

Čtyři dětské hlavy upřely na ni udiveně zardělé oči. Pláč náhle ustal, jen nejmladší v kolébce vrnělo dále. Na lůžku pozdvihla se těžce Pawelská.

„Slyšela jsem až k nám pláč,“ omlouvala se Hedvika, přistupujíc k ní. „Myslíla jsem, že nejste ještě doma a že jsou tu děti samotny. A zatím vy na lůžku. Co se vám stalo?“

„Plahočila jsem se včera celý den po horách, abych sehnala trochu bramborů. Neměli jsme již ničeho do úst, a zde proti nám se už docela lidé zatvrdili. Dnes ještě za tmy jsem vyšla z Borovan, byla bych ráda také na pohřbu. Zatím jsem se zdržela a sotva došla domů. Nohy pode mnou zrovna klesaly, záda bolela, myslila jsem kolikrát, že už padnu někde vedle cesty. Jen myšlenka na děti mne vždy znovu poháněla. A sotva přijdu domů, taková rána. . .“

Svalila se do peřin a dala se do pláče.

„Co se stalo?“ polekala se Hedvika a prohlížela si děti. Ukazovaly na Stášu. Jediný neplakal. Stál u studených dosud kamen, jaksi nezvykle ponořen v sebe.

„Stášo, neznáš mne již?“ Priskočila a pohladila kučeravé vlásky.

Teprve nyní rozjasnil se mu obličej mírným úsměvem, ale oči zůstaly jakoby zamřené. I ty začaly se pohybovat, avšak vyšel z nich jen nesouvislý zvuk. Všechny děti hleděly na něj a znovu se rozplakaly.

„Co je chlapci?“ znovu se obrátila k matce

„Nevidí a nemluví,“ začala konečně přetřvaně vykládati. Stěžoval si již kolik dní na bolesti v hlavě, říkal, že nemůže si čísti v čítance ani psát i kreslit na tabulce. A bývala to přece jeho největší radost. Pálí a bolí prý jej oči. „Nebo se ti nechce!“ povídala jsem mu nedávno. „Zlenivěl jsi za prázdniny, dobře, že již začne zase škola!“ Pohlédl na mě smutně a zaslzel, až mi ho bylo líto. Již jsem ho nenapomínala. Předevčirem sám si vzal tabulku a psal. Podívala jsem se co píše, a všechna jsem ustrnula. Písmena veliká, nemotorná, na sobě i kus od sebe – jako u člověka, jenž píše potmě.

„Hlavičko drahá,“ přivinula jsem jej tehdy k sobě, „spravdu tedy nevidíš?“

„Jen když vás vidím, maminko!“ povídal na to, „a jen když se na mě nehněvate –“

A dnes ubožák již ani nemluví. Děti šly se podívat také na pohřeb a vzaly sebou i Stášu. Domů musily jej vést již za ruku:

klopýtal přes kameny, nepoznával lidi, jako by se sešerávalo před ním. A od chvíle, kdy se vrátily domů, nepromluvil ještě slovíčka . . .

Ochrnutí – pomyslíla si Hedvika a pohlédla soucinně na chlapce. Seděl již na lavičce u kamen a choval černou kočku, jež se k němu úlisně tiskla a prohýbala se měkce pod malou hladící ručkou. Zdálo se, že jest nyní jeho jediným zájmem.

„Stášo!“ zvolala bolestně. „Přišla jsem za tebou. Nevidíš mne? Pojď, pověz mi něco, pošeptej aspoň!“

Znovu upřely se na ni bezvýrazně, smutné oči. Jen slabá jiskerka zakmitla se v nich na okamžik a zhasla. Přece však pustil kočku, seskočil s lavice a hmatal po její ruce. Než mohla zabránit, ucítila na ní teplé rtiky, jež se nervosně chvěly v marném úsilí vysloviti se. Přitiskla k sobě kučeravou hlavu, sklonila se k němu a těšila, že zase vrátí se mu řeč, že bude zase zpívat, modlit se, číst a kreslit. „A brzy snad vrátíš se domů, do Polska, blíží se již mír, a pak se vrátí i tatínek ze zajetí a podívá se, jak jsi vyrostl a co všechno ses naučil. Jistě neumí česky číst a psát i mluvit, jako ty . . .“

Pojednou si Hedvika na něco vzpomněla. Podívala se na plotnu. Byla prázdná a studená.

„Jedly jste již dnes, děti?“

Jen oči se jim zábleskly a pohlédly nejistě na matku.

„Nebylo mně ani možno myslet na vaření,“ omlouvala se Pawelská. „Přišla jsem tak zesláblá, a pak doma ten zármutek – že jsem hned ulehla. Jindy mi pomáhal Stáša, a dnes chudák . . . Ale přece vstanu, aspoň bramborů trochu uvařím.“ –

„Ne, jen zůstaňte, paní! Zastanu vás. Tetička již nepotřebuje mé pomoci, jsem docela volná. Nevzpomněla jsem si také od rána na jídlo, ale teď již cítím sama hlad. Snad najdu ještě něco u nás.“

Všecka oživila chystajíc chudý oběd. Děti zapomněly nedávného zármutku, přinášely dříví a vodu, a jak zapraskal v kamnech oheň a světličkou počal se rozlévatí teplý proud, hovořily již skoro vesele, vypravovaly matce o pohřbu a sterých drobnostech, jež se přihodily za její nepřítomnosti. I Stáša začal se usmívat, uchvácen všeobecným ruchem, ale za okamžik bolestí zkřivil se mu obličej, když se rozběhl k matce, klopýtl o nohu kolébky a nemohl pak vypraviti přes rty ani nejdražšího slovíčka maminko! – –

Hle, malý trpitel! – myslila si Hedvika, sedíc na dřívějším jeho místě u kamen a pozorujíc jej, jak tiskne hlavu do peřin a nechává se hladiti matkou. – Taková nevinná dušinka, na níž nepadl došud snad ani stín hříchu! A nyní bude z něho asi

ubohý mrzák, slepý a němý. Proč? Proč jej Bůh tak trápí? . . .

Znova zatměla se před ní záhada, již marně týrala svou duší před hodinou ve své samotě. Zamyšlena přimhouřila oči, ze viděla jen drobnou postavičku Stášovu, za ní však jako by se náhle počal rozvíjeti celý dlouhý, nekonečný řetěz dětských tváří, rozrytých nezaviněným utrpením, s očima rozsmutnělými nevysloveným steskem i bolestnou výčitkou . . . Tak šly držice se za ruce jakoby stíženy tajemnou kletbou, přitlačeny k zemi, než se mohly nad ní povznést, zakřiknuty, než mohly zapěti píseň života . . .

Zachvěla se, a v tom její pohled zachytil se o veliký dřevěný kříž nad lůžkem. Ano, toť její bývalý kříž z fary, jež při stěhování darovala Pawelské. Zná dopodrobna každou jeho řezbu, tolikrát se před ním modlila! Tam dole pšeničné klasy, hrozny, výše hřeby, kladiva, prostřed tělo Kristovo napiaté až k nemožnosti a nad ním skloněná hlava. Ji věnoval řezbář nejvyšší své umění, aby v ní vyrýl všechny stopy hrůzných bolestí i zár obětující se lásky v posledním záblesku strhaných očí. Napadlo jí pojednou: Tak, ano právě tak díval se Stáša, když se před chvílí ke mně vinul . . .

Zahleděla se nyní upřímně do oči Kristových a náhle jako by jasný paprsek splynul do její duše a jím jako by nahlížela do temných hlubin záhadné dosud propasti. Chopila se ho, a ku podivu, čím usilovněji jím nazírala, tím pronikavěji jeho světlo se rozšiřovalo, až na konec se měnilo ve veliké zářivé slunce. Ale to slunce neoslepovalo, nýbrž přitahovalo, vábilo zrak a plnilo duši neznámou, tichou a čistou rozkoší . . .

Trvalo to okamžik? Hodinu? Hedvika nevěděla. Až voda na plotně zlostně zasykla, uvědomila si skutečnost. Bylo tichounko ve světničce. Děti asi vyběhly hrát si před domek, matka na lůžku dřínala a vedle ní Stáša. Malý mučeník! Oběť!

Ano – opakovala si, pohlížejíc na hochu a zase na kříž – oběť! Byly oběti a musí být. Bůh jich žádá. Jest nutno obnovovati rovnováhu mezi zemí a nebem, odčínovati utrpením urážky, jichž se dostává Bohu denně od milionů, odzbrojovati jeho spravedlnost a přivolávati Jeho lásku. Bůh sám vyvoluje si tyto svaté duše, vkládá na ně svůj kříž a vede bolestnou cestou života, aby pomáhaly vykupovati vinu svých bratří a zachraňovati svět. – – –

S posvátnou skoro úctou přiváděla pak Hedvika chlapce ke stolu, aby s ostatními pojedl. Jako v horečce chvělo se jeho tělko, slabounké a chorobou v několika dnech ztrávené. Ale není-li to také Vyvolený Páně? Bratr a Miláček Kristův? A není-li to štěstí a čest pro ni, že může mu sloužiti?

A mimoděk rozechvěla se radostnou vzpomínkou na dětství, kdy spěchala o vánocích přes lesy a pole do vzdáleného chrámu poklonit se Ježíškovi . . .

*

Odpoledne navštívila Hedviku znenadání stařenka z fary. Nalezla ji zase u Pawelských. Matka dosud ležela, a bylo již prtrno, že pokouší se o ni horečka. Vedle ní odpočíval i Stáša.

„Myslila jsem, že vás uvidím smutnou a uplakánu, až bude potřeba Vás těšiti – a zatím jste skoro veselá, jako byste dnes ani nebyla pochovala tetičku!“ divila se stařenka, upřímně. Ve zvuku těch slov byla i mírná výtka a jakési zklamání.

Hedvika to vycítila, ale zůstala klidná.

„Nemám času na smutek a pláč,“ odvětila s radostným úsměvem, uvádějíc stařenku do své světničky. „Nalezla jsem si hned práci a myslím, že se tím neprohřeším proti památce drahé tetičky. Viděla jste sama, jak je tam potřeba mé pomoci!“

Vyložila krátce, co se přihodilo u Pawelských. Začala se svěřovati i se svou myšlenkou, jež naplnila ji takovou radostí, ale brzy poznala, že ji stařenka nechápe.

„Takových nešťastných dětí našla byste, Hedvičko, nyní mnoho. Jen se podívejte po chaloupkách naší osady, všimněte si jich venku a poslechněte jejich řeči. Otec je na vojně, matka nemá sil ani času o ně pečovati, je roztrpčena nedostatkem i hladem, div si mnohdy nezoufá. Pak si představte, co všechno takové ubohé děti uslyší a uvidí! A co vytrpí! Jací lidé z nich vyrostou! Ale jak tomu zabránit? Co zmůžete proti válce?“

„Máte pravdu, stařenko, jsou na světě ještě ubožejší děti než Stáša. Má aspoň matku, vrátí se mu snad otec; budou jej milovati, i když zůstane mrzákem; a ze své nevinné duše načerpá síly, aby snesl své neštěstí. Bylo mi ho líto, protože jsem měla jej vždy ráda. A byla to ještě sobecká láska, jako vůbec bylo ve mně mnoho sobectví –“

„Ale Hedvičko, proč tak mluvíte?“

„Vždyt jste mne znala, stařenko! Ale Bůh mne osvitil. Vidím nyní, že nic nebylo nadarmo, co se mnou učinil. A až všechno podopím ještě lépe, myslím, že nepřestanu Mu děkovati za dnešní den. Již nyní jsem přesvědčena, že proto mne tak osamomnil, zbavil všeho, co mě poutalo k jednotlivcům, poněvadž mi chtěl povolati ke své službě.“

„Odpustte, nerozumím vám, ale bojím se –“

„Že jsem se pomátla na rozumu, pravda?“ zasmála se skoro vesele. „Ne, nebojte se, stařenko, mám docela zdravý rozum. A ten schvaluje, o čem prvně mi promluvil cit, a citem, jak

myslím, sám Bůh. Byla jste sama svědkem, jak mé srdce se zatvrdilo k lidem, jak bylo nešťastno a nespokojeno. Kdo jiný byl by je obměkčil a otevřel lásce? Kdo naplnil je radostí a štěstím, jakého jsem nepocítila již tak dávno? Nyní chápu lépe tetičku a rozumím také smutku strýčkovu i jeho utajeným duševním bojům a poslednímu odkazu . . . Ach, stařenko,³ zvolala zvroucenějším hlasem, skčž byste také vy mně porozuměla! Nemohu vám vyjádřiti slovy, jak mne nyní všechno pudí, abych i já vzala na sebe část nesmírného kříže lidstva, abych ulehčila druhým, zvláště malým, nevědomým a nešťastným, abych pomohla stíratí jejich slzy, hojiti rány a srdce plniti novou nadějí . . .⁴

Stařenka začínala chápati. Zesmutněla.

„Právě dnes šla jsem k vám s nadějí, že se stanete druhou mou dcerou. Mluvili jsme o tom již včera s naším velebným páněm. Mařenka nám brzy odejde, provdá se, zůstanu sama — a přece stárnu, budu potřebovati pomoci. Na vás, Hedvičko, myslila jsem si už dlouho. Vrátila byste se jen na místa, kde jste vyrostla a kde bychom obě šťastně žily. A nebylo by vám třeba báti se o budoucnost — po mé smrti syn by vás nevyhnal. Nemyslíte, Hedvičko, že by tak bylo lépe pro vás i pro nás?“ Zahleděla se mateřsky na dívku a uchopila ji za ruku.

Hedvika zaváhala okamžik, zrak její střel se s měkkým pohledem stařeničným a zamhlil se slzami. Byla dojata, prochvěl ji teplý cit lásky k té, jež slibovala nahraditi jí matku. Sklonila se mimoděk, aby ji políbila žilnatou ruku. A v té chvíli znovu objevila se jí v duchu jasně a zřetelně bolestí strhaná tvář Stášova a za ní tisíce jiných, chorých, trpících, nešťastných dětí

Byla již rozhodnuta.

„Jste dobrá, stařenko, jako vždycky jste byla,⁵ zahovořila vděčně.

„Ani nezasloužím vaši dobroty a nikdy jí nezapomenu. Ale odpusťte, že jí nepoužiji — nemohu . . . Kdybyste ještě včera byla mi učinila svou nabídku, možno, že bych byla živa u vás spokojeně a šťastně, ale dnes již ne . . .“

„Proč?“

„Vyložila jsem to již, třebas nedovedu zcela vás přesvědčiti, že jednám správně. Ale věřte mi, stařenko, že jinak necítila bych se spokojena, vždycky tížilo by mne vědomí, že jsem nesplnila svého životního úkolu . . .“

„Skutečně, nechápu vás. Změnila jste se — jako byste pojednou vyrostla — skoro se ostýchám před vámi mluvití — jsem jen prostá, nevzdělaná venkovanka . . .“ Vstávala se židle, aby ukončila hovor. Ale než se nadála, Hedvika uchopila její pravici a rychle ji políbila.

„Vidím, že jsem vás zarmoutila, stařenko!“ povídala vřele. „Snad mi vyčítáte v duchu, že jsem nevděčna nebo hrdá. Ale Bůh ví, že ne! Vždyt zahřála jste mé srdce láskou v nejtěžších chvílích, kdy bylo by málem úplně vychladlo a se zatvrdilo. Při vás jsem vyčítala, že jsou také dobří lidé na světě. Odcházím-li přece od vás, činím tak jen proto, abych pojala do svého srdce více lidí a lidí nešťastnějších. Rozhodla jsem se dnes, že věnuji veškeren svůj další život trpícím dětem, těm drobným mučeníkům války, kteří asi nejdéle ponosou v sobě její kříž, nevinným obětem, které mají smířiti hrozné viny velkých... Vy, stařenko, najdete si snadno dívku, jež s radostí a šťastna půjde po vašem boku, kležto mě volá svědomí jinam...“

„Nemohu vám ovšem brániti,“ odpověděla stařenka již měkčeji, „ale myslím, že by ani strýček a tetička vám neschválili, že opouštíte klidný domov pro nejistou, chvilkovou myšlenku –“

„Nevěřte mi ještě docela. Ale jsem přesvědčena, že by souhlasili. Ba připadá mi právě, že změna, které se díváte, je snad i jejich posmrtným dilem. Když jsem jako nerozumné děvče vykládala strýčkovi o svých ideálech, tehdy ovšem většinou vyčtených, nesmál se mi, ale také asi nevěřil. Zanedbala jsem jich, když jiné věci vyplnily mou mysl, ale nyní uvidí, že jim dostojím. A doufám, že tím zmnožím i jeho radost na věčnosti... Nehněváte se tedy na mne, stařenko?“

„Vidím, že bylo by marné vás přemlouvatí. Dej vám Bůh štěstí!“

„Dá, stařenko, dá!“ zvolala Hedvika, plna zase náhle dětinné radostí. „Věřím pevně, když dal světlo, že dá i sílu. A teď pojďte se podívat ještě, co dělá náš Stáša!“

Ze mlhavého podzimního jitra opouštěla Hedvika podhorskou moravskou osadu. Skoro tak znenadáni, jako se v ní před lety objevila. Nebylo v ní již hořkosti k lidem, ale přece nespěchovala se dále nikomu svými úmysly, obávajíc se, že by cizí otázky, pochopnosti a nepochopení setřely s nich mnoho posvátného kouzla. Chtěla si nésti svůj ideál do neznámého světa čistý, neochvějný a zářivý, tušíc dobře, že bude jí tam podstoupiti proň ještě ne jeden boj. Jen pana faráře prosila o radu a pomoc. A splnilo se jí, po čem v poslední době nejmocněji zatoužila: nalezl jí místo v její rodné zemi v ústavu pro osleplé sirotky.

Časně ráno přede mší svatou rozloučila se s hroby strýče faráře a Františky a zašla pak k čerstvému skoro rávku, označenému neumělym dřevěným křížkem bez nápisu; odpočíval tam

Stáša, jež nedávno milosrdná smrt vysvobodila z pout slepého a chorého těla.

„Pozdravím brzy tvou i svou nešťastnou vlast,“ zašeptala dokončujíc modlitbu, „a věnuji tam všechnu svou lásku tvým stejně trpícím bratřím. Snad dočkám se i jejího vzkříšení . . .“

Matka-Stášova a stařenka z fary vyprovázely Hedviku po mši svaté polní cestou až na kopec nad Vlkovem, kde u křižovatky v úzké mezi chvěla se v mírném ranním větru planá hrušeň.

Ženy netušily, proč dívka zahleděla se chvíli plna účasti na žalostně spustošený strom. Vůkol nikde ani stromku, jen opuštěná a zoraná pole, sežloutlé meze s hromádkami nasbíraného kamenní, tu a tam zbytky poschlého trní a nízkého hlohu. A nad tím hrušeň štíhlého vysokého kmene, mocných větví, východními větry poněkud k vesnici sehnutá, jako by jí chtěla něco pošeptati. Žluté listy jako slzy padaly při každém zavanutí, šuměly chvíli na zemi a pak se rozletovaly větrem po polích. Pláče strom o své urvané plody či žehná s mateřským pohnutím těm, kdo se jimi nasýtí?

Naposled rozhlédla se Hedvika po Vlkově. Byl potopen ještě v mlze, jen jako tmavé, neurčité skvrny rýsovaly se v ní selské statky s rozlehlým zámekem a pronikala rudá střecha kostelní věže. Snazila se rozeznati v té šedé směsi faru, ale v tom na věži zaleskla se jasně zlatá báně a kříž. Obrátila se rychle: z mlh na východě prorazilo právě slunce, velké a zářivé jak ohnivá koule, zahrála sterymi barvami v zavlhých listech osamělé hrušně a zatřpytilo se i v slzách obou průvodkyň.

Oči plny toho radostného světla rozloučila se Hedvika s ženami a spěchala k nádraží. Za chvíli unášel ji vlak v stranu, odkud vitalo ji slunce. Slunce nové budoucnosti.

Lež přišla k pravdě: „Milá pravdo, půjč mi masky!“

„Nemám masky,“ pravila pravda.

Lež šla ke klamu a prosila o jeho masku.

„Sám ji potřebuji,“ pravil klam.

Nyní šla lež nevěduoc si rady k svěřnu otci ďáblu a žadonila:

„Otče, opatři mi nějakou masku, jinak přece neobstojím.“

„Dobře, mé dítě, dám ti ji,“ pravil ďábel a vynašel frási.

*

Kdo chce života pohodlně užívat, musí především se smrti se vypořádát a odevzdaností se přiučít; neboť největším nepřítelem štěstí jest strach před jeho koncem. Petr Rosegger: Seménka.

Fr. Odvalil: Etymon.

Jak pojmy lidské časem zrají,
zde malý příklad viz:
Při slově *skacící* v dětství máji
mráz po mně chodil kdys,
neb z dojemných knih vzdělavacích
já dočetl se o těch dračích
a samorostle mněl, že proto tak se zvou,
že *skácejí*, nač napadnou,
zvlášt svaté sochy, obrazy a chrámy –
No, to buď Pán Bůh s námi!

Pak studentu, jenž ulovil již stěži
pár řeckých slov – a taky *Katharos*,
duch poblázněný v jiný extrém běží:
Mu jakýs genij nabulikal cos,
a víc než celé řečtině
on věří svojí vidině:
dál drže *české* značení,
jen smysl silně popraví,
by *český* byl to pojem pravý.
řba, *káci*, ovšem, *káci* taky člověk zlatý –
však motly jen a tyraný a *katy* ...
on dumá v snivém natčení

Než dlouholeté studium
přec udělá jen konec snům,
a kdybys vzal jen s rezervou,
co o nich zviš, již *čistými* se zvali,
tož hroznými ti zjeví se i z dáli
ti hrdí, kteří soudí vše a rvou
a k tomu ještě pevně jsou si jisti,
že v neurvalé této robotě
zůstali oni jedini zde *čisti*!
A na konec, když víc pak v životě
než v knihách čteš – (jeť poučný ten shon!)
snad dokonce si jednou zabroukneš:
Nač uznávat jen jedno etymon?
Když *Katharos* – tož *Katharina* též!
Já myslím jakés spojení je přec
se slovem *Kateřinky* – (což je blázinec).

Jan Šanda: Z mých básní.

JE SÍLA V PÍSNĚ . .

Je síla v písni – zladí ti
ponurou duši k smíchu,
dá svěžest rosy krůpějí
v májové noci tichu.

Je síla v písni – zanítí
ti v prsou sílu boje,
v dlaň stiskneš meč
a obhájíš, co právem má být tvoje.

Je síla v písni – vyloudí
ti soustrast pro bližního,
že oko v zcela jinakém
pak světle náhle zii ho.

Je síla v písni – pravda v ní
i dobro, krása ryzí,
a tam, kde píseň umírá,
i soucit lidský mizí.

NÁLADA.

Den přijde ponurý, kdy v dlaně hlava klesne
a přítímí tiše kráčí světlicí
a v prsou, z kterých povzdech chvilkou hlesne,
jak v pusté skalní, hrozné temnici.

Jak do nervů když jehlou ostrou bodne,
tak bolesti se duše zachvěje –
vzpomínka vraha, jemuž ještě do dne
na život chvíli kyne naděje.

Zas Hamletova píseň v uchu zvoní:
Být, nebýt víc – smrt volit sobě – žítí . . . ?
Snad půdu podzimní, jež v běli monotónní,
svou horkou půdu trochu ovlažiti.

Bez smyslu zdá se vše – – – Ty ruce čelné v poli
i dětí výskání, jež hájem skotačí.
Snad kleknout pod křížem a vyšeptat, co bolí,
a ulevit si lidsky ve pláči! ?

František Dohnal: Problém Krista v moderní krásné literatuře.

(Dokončení.)

Kai Jans slyší a cítí síly nové doby, která se chce osvobodit z pout minulosti, opustí starého, dobrého pastora, jemuž dosud byl pomocníkem, jde znova do Belfina, aby tam pokračoval ve studiích vědy a života, vehloubá se ve spisy současných theologů a rozhodne se konečně napsat sám život Spasitelův . . . V řešení problému Kristova nalézá konečně to, co tak dlouho marně hledal, nalézá svou *Hilligenheit*, a to nejen pro sebe, ale pro všechny . . .

Je to jediná, ale sto stran dlouhá kapitola (26.), jež obsahuje rukopis! Kai Janse t. j. Frenssenův život Krista . . .

A jaký byl ten život dle Frenssena? Slyšte:

Na severu země mezi mořem a jezerem – tak vypravuje Kai Jans-Frenssen – žil Josef, syn Jakubův, a jeho žena, jejíž jméno bylo Marie. Měli pět dětí, z těch nejstarší, Ježíš, měl zvláště jasné, hluboké oči a vnitřnou duši. Bylo to moudré, dobré dítě, ale nikdo, ani ono samo, ani ostatní lidé netuší přísti velikosti jeho. Miluje ústraní, kde nevědomky sní o čemsi velikém . . . Cítí zvláštní štěstí, když při sobotním předčítání učitel zákona čte o hrdinách Israelských a usíná pak v blahém vědomí, že brzy přijde již ten slíbený Messias, ten nejčistší, nejstatečnější ze všech . . . V mládí koná různé cesty. Vidí pýchu a tvrdost mocných, vidí bidu chudých, zástupy nemocných, hrabivost celníků; vidí útisky, slyší stesk a nářky . . . Navštíví hlavní město, vidí nádheru chrámu Jeruzalémského, vidí pompu liberalů v rouších měkkých a drahocenných, vidí nacionaly odívající se dle předpisů, vidí lid plnící prostory chrámové a obětující poslední zbytky své chudoby kněžím . . . Do návratu chopí se opět tesařiny – ale zažité dojmy a viděné obrazy plní mu duši a modlí se toužebně: *„Otče, pošli mi slíbeného Messiasa!“* . . .

Tak dospěl třiceti let . . . Atmosféra v lidu stále dusnější . . . Viděti už zážehy blesků . . . Vystupují odvážlivci . . .

Také tam na jihu země, nedaleko hlavního města, vyvstal jeden. Vyrostl ze zoufalého lidu a to, co mluví, je polo zoufalstvím, polo smavou radostí . . . Jasný zvuk jeho hlasu doletí také tam k tomu tichému Ježíši v dědince na severu země . . . A mladý, tichý tesař odloží své nástroje a vydá se na cestu za oním hrdinou tam na jihu země . . . A přijde tam, vidí zástupy ze všech končin, od moře západního i od moře vý-

chodního, i velkého města na jihu i s pastvin na severu. Zmartený, zneužívaný, zoufalý lid, obelhaný a oklamaný od krále a církve, patří tu energického muže, který mluví o pádu krále a bohatých a o blažené době, která potom – a sice teď už brzy – nastane pro všechny, kteří jsou beze hříchu . . .

Mladý tesař se severu je uchvácen tímto pohledem, touto velkou hodinou. Také on kleká na bílém písku spolu se zástupem, jenž slibuje: 'Tak čistou at stane se naše duše jako ta voda, a pak budeme přebývat v čisté, šťastné vlasti, my tiši, pokorní a bidní na zemi! . . . A zatím co tak klečí, odevzdáváje se plně Věčné Moci, přichází okamžik svaté extase, a on cítí a slyší, že Věčná Moc, Otec na nebesích, přijal jeho odevzdání se a jeho čistou vůli: 'Ty jsi můj milý syn. Mám v tobě zalíbení' . . .

Cítí v sobě vyšší poslání, modlitbou rozptyluje vlastní pochybnosti, vystoupí veřejně, učí v synagoze, chodí s místa na místo, přijímá učenníky, kteří pak chodí s ním, a zástupy poslouchají dychtivě slova jeho . . . A když vidí ty ubohé zástupy bídých a nuzných a nemocných a trpících všeho druhu, tu zachvátí ho prudká vůle pomoci – a s výkřikem k Otci léčí neduhy . . . Důvěra v něho roste, lid s jásotem prohlašuje ho za Messiáše . . . Ale jiní křičí rameny: 'Messiáš musí přec pocházeti z rodu Davidova. Messiáš má vybudovati nové království, novou světovou říši – kde je to vše u tohoto? . . . Jen tušitel zákona je ten tesař se severu, nic jiného! . . . Pošlou matku a příbuzné jeho, aby ho odvedli. Ale Ježíš je odmítá a zřiká se jich . . . V rodišti pokládají ho za blázna a násilím' chtějí přikaziti jeho počínání . . . Nepřátelé pracují dále a odvracují lid od něho. Vždyť ani vlastní učenníci nechápu jeho myšlenky, nechápu jeho království! Oni myslí, že to bude království zde na zemi, které Messiáš založí s mečem v ruce . . . Ježíš sám má chvíle pokušení státi se takovým Messiásem; ale překoná to pokušení. Utěchou je mu Písmo sv., ta místa v něm, jež mluví o Messiáši . . . Ale také o smrti mluví Písmo! . . . Musí tedy napřed umřít, potom přijde znovu a teprve založí říši? . . .

Nastává rozhodná chvíle o svátcích velkonočních, kdy v hlavním městě chce se konečně prohlásit veřejně za Messiáše. Jde do Jeruzalema, lid jásá mu vstříc. Vyčistiv chrám, učí ve chrámě; nescílné zástupy visí na jeho rtech, zástupy dětí prohlašují ho Messiášem . . . Ale když nepřátelé předloží mu otázku, zdá je z královského rodu Davidova, mizí náhle nadšení. Těší sice své věrné myšlenkou o svém přísti po smrti a pak teprve že přijde

království nebeské – ale na otázku jejich, kdy to bude, odpovídá nejistě, aby bděli a čekali . . .

Konečně odpadne i jeden z učedníků a zradí ho . . . Ježíš, tuše svůj konec, jí naposledy beránka velikonočního, loučí se s učedníky, a smuten až k smrti, ale odevzdán do vůle Boží, jde do Getsemanni, kde je jat, veden před soud a odsouzen. Jako politický zločinec odevzdán místodržiteli, který jej dá zmrskati a přibít na kůl . . .

Jeho věrni se rozprehli; žádný nebyl při smrti . . . Ale řekl jim, že přijde opět . . . Čekají proto a myslí jen na něho. Myslí na něho tak usilovně, že v autosuggesci vidí jeho zjevení a domnívají se, že vidí ho skutečně. Z toho víra, že vstal z mrtvých . . .

Tot Ježíš Frenssenu! A resultát všeho? Frenssen nám ho vyvozuje: 'Byl člověkem. Důkazů dosti pro to! Předně: Sám to řekl. Za druhé: Ve svém smýšlení byl dítětem své doby. Za třetí: Byl zvláštní zjev charakterový. Za čtvrté: Měl vývoj. Za páté: Jeho přirozenost nebyla úplně prosta zlého. Za šesté: Mýlil se, zvláště v tom: nepřišel opět a Království Boží nepřišlo rovněž . . . Byl člověkem. Jakkoliv byl podivuhodně dobrý a moudrý a statečný: přec v žádném skutku a v žádné myšlence nepřesahuje lidské míry. Byl nejkrásnější mezi svy lidskými.'

A odkud tedy gloriola Božství? To učinila vřelá láska, básníci fantasie a potřeba náboženská. 'Vše, co s nebe, královsky původ, protipřirodní známky zářkačně, vzkříšení: to vše připojila mu nyní vřelá láska, básníci fantasie a potřeba náboženská.' A zvláště byl to Pavel, 'Konservator a Herold' Nazaretského, který dokonál tuto proměnu. 'Kol prostého hrdiny, kol mlého, věrného dítěte lidského položil celé zářakové lešení své vzrušené, fantastické víry. Učinil z něho věčnou Bytost Božskou, veliký, věčný zářak světa. Kol prostého, plachého, pokorného dítěte lidského položil sedminásobný, skvělý, těžký zlatohlav.'

Ti starší, věrni rolníci pust znali jeho otce a jeho matku a seděli s ním za stolem. Viděli ho smáti se a plakati, viděli ho bloudícího a zoufajícího, roztrpčeného a rozhněvaného, zdravého a slabého. Putoval s nimi dlouhou písečnou cestou do hlavního města; věděli, že není stvořitelem světa, nýbrž člověkem jako oni . . . Ale tento ohnivý, fantastický muž neviděl ho nikdy; věděl málo o jeho životě, také málo ho to zajímalo . . . Tak ličí Frenssen sv. Pavla a jeho vliv na další vývoj křesťanství. Byl to zkrátka dle Frenssena – učený nacionalista, ale člověk chorý, epileptik a fantasta, toužící horoucně po Messiáši. Ten uslyšel o tom podivuhodném tesaři se severu země, žasl nad jeho krásnou naukou a když řekli mu, že žije, že vstal z mrtvých, za-

tožil, aby ho spatřil. A spatřil ho: Ježíš zjevuje se mu zachvácenému epilepsi... Uvěřil v něho a svou ohnivou povahou novou silu vdechl jeho zjevu, učinil z něho nositele svého filosofického systému – učinil z něho universálního Spasitele. –

Tak vyzněl Frenssenův pokus o nového Ježíše, pokus, který tolik hluku nadělal. Racionalismem začal a skončil karikaturou... Je ovšem pravda, že od části veřejnosti přijat byl s nadšením – ale na druhé straně právě od vážné kritiky, a to nejen se strany katolické, nýbrž i věřící protestantské, vůbec se strany pozitivně křesťanské Kristus Frenssenův odmítnut jako karikatura...

Mimoděk vzpomínám tu trochu sice těžkopádně, ale jinak výtečně a podivuhodně vystihující satiry Hans W. Fischera, který ve knize 'Christus in der Laterna magica' v kapitole 'Göttliche Moskerade' šíziravým sarkasmem vylučuje ty různé pokusy o nového Krista – a mezi nimi právě zvláště ostře pokus Frenssenův – a ukazuje, že jsou to pouhé napodobeniny a padělky, pouhé umělé automaty, které německá věda z Krista sestrojila. Automaty ty jsou sice velmi zdařilé, mechanika jejich nanejvýš komplikovaná, mašinerie jejich funguje výtečně, tak, že leckdo, kdo není dosti kritickým, může se lehce v nich mýlit a za pravou, živou postavu je považovati – ale kdo umí ostře pozorovati, ten vidí hned, co má před sebou, vidí, že jsou to – automaty.

Tu je na př. jeden, který má korunu z pozlátka, pěkný plášť s jemnými záhyby, krásně zastrížený vous a holubičí oči. Je příliš krásný, než aby byl pravý.

Druhý je suchý a hubený, obraz to hrůzné bída, zbrocený kvi a špinou, zkrivený bolestí, blábolící těžkým jazykem. Je příliš hrůzný, než aby byl pravý.

Třetí je ztmulý a dřevěný, nos má z pijavého papíru, mluví tvrdě a hašteřivě, má vždy pravdu a hledí kysle na svět. Je příliš pedantský, než aby byl pravý.

Čtvrtý je ztepilý, kučeravý, tvář krev a mléko, voní libě pomádou a parfumem, poskakuje a pěpějuje si, oči má jako hrozinky a rtiky vábné a sladoučké a mluví jen o jehnátkách a srdečkách. Je příliš sladký, než aby byl pravý.

Pátý je bez kůže, bez masa, bez kostí, bez krve, ano byl by i bez existence, byl by vůbec neexistující, kdyby jeho existenci nevyvodila rozumovým závěrem se šaty zpřímá krácejícího a ozdobeného ornamentem otazníkovými. Je příliš záhadný, než aby byl pravý.

Šestý padá každým krokem na zem; u úst má pěny, bije kolem sebe, ukazuje různé známky degenerační a chlubí se rodení

silně zatíženým, v němž epilepsie je dědičnou. Je příliš medicinský, než aby byl pravý.

Šedý jezdí v automobilu, tluče stále na veliký buben a troubí při tom na pozoun, hází po všech chodcích špatně tištěnými článečky, huňhá anglickými dlouhými periodami a možno se ho jen za cenu groše zbavit. Je příliš dotěrný, než aby byl pravý.

Osmého zdobí zalátané kalhoty a červená kravata. Řeční o emancipaci čtvrtého stavu a páchne kvasnicemi lidu. Je příliš proletářský, než aby byl pravý.

A tak devátý, desátý atd.

Jedním pak z posledních je Kristus Frenssenův, jehož karikaturu kreslí Fischer podrobněji. Slyšte:

Čalouník ze severu, vzdálený příbuzný Siegfriedův a Goetheův, vzal dva ohromné těžké boty, do jejich holínek strčil dvě nohavice z voskovaného plátna. Břicho sklenuto mocně, neboť obsahuje ne méně než deset theologických děl data nejnovějšího, vesměs od učenců zvučných a zasloužilých. Nad bránicí (jež bohůžel je nehybná, protože skládá se z papíru) umístěno správně jdoucí německé srdce, jež mocně bije v sousedství telecí vazby, v jejíž listoví vloženy plíce. Vazba má pyšný nápis: 'Kopernik, Galilei, Newton, Galvani, Darwin, Robert Meyer, Helmholtz! – ale tento titul je pouze od kniháře, kdežto obsah je od Viléma Bölsche a Arnošta Krause. Hlava je vyřezána z obrovského zemáku, jenž má podlouhlý, ušlechtilý tvar pravé germánské lebky. Tu pokrývá rusý, dole mašinkou krátce zastřížený vlas tak, že možno poznati v zátylku typický otok, který vyznačuje výkvět našeho národa.

Dříve než původce dal svobodu tomuto fantomu, který zevnějškem podobá se sedláku a vnitřní náplní liberálnímu pastoru, učinil malou zkoušku a natočil klikou. Tu automat otevřel ústa a modlil se Otčenáš svým způsobem: 'Otče náš, přijď království tvé! Tvá vůle se staň na zemi jako se děje na nebi u andělů. Dej nám dnes chleba. Odpusť viny jako my odpouštíme.'

Po této zkoušce čalouník neváhal dále natahnouti hodinové péro a pustiti svůj výtvar na lidstvo. Automat běžel graciosně a s jistotou, že malý Kohn a hejtman z Köpeniku mohl by ji záviděti, a zmačkal hned v prvním náběhu stotisíc Němců důkladněji než zlí kluci z Korintu.

Čalouník hleděl za ním, blahovolně se usmívaje.

Teprve po nějaké době odvážil jsem se porušiti posvátnost tohoto okamžiku.

Přistoupil jsem ke tvůrci a upozornil jsem ho, že etiketa přece není dostatečná. Lidstvo celkem je dnes nedůvěřivé, jako

kdysi byl chytrý apoštol Tomáš. Proč, táži se, nevtiskl svému Kristu známky hřebů. Ty jsou přece nejpádnejším důkazem pro pravost.

„Známky hřebů?“ odpověděl udiven. „Od čeho?“

„Jaká otázka! Od ukřižování!“

„Ukřižování?“ odvětil a hleděl na mne jako na člověka docela naivního. „Ale tento Kristus nebyl přece nikterak ukřižován, nýbrž vbit na kůl!“

„Vbit na kůl?“ tázal jsem se.

Přemítal jsem knížečku a shledal skutečně, že Kristus Frénsenův byl vbit na kůl . . .

Fr. Morkovský: V zasnění . . .

Nad lemem temných hor se rozednívá,
oblaka rudnou, hoří červení –
mé oko s touhou slunci vstříc se dívá
a duše má se noří v zasnění . . .

V červáncích zřím, co modrá dálka skrývá
zřím stověžaté město lásky ve chvění –
Vltava písňě sladké šumí, zpívá
o Slávy synech – rytířích svých v brnění . . .

Prapory s věží ruděbilé vlají,
výkřiky, zpěvy v kraj se rozléhají
v bouřlivém lásky k vlasti kvašení . . .

Tam svatě v srdcích pláne nadšení
a dech ten celou zemi dýchá, vane
k nám skoň se – silu vytrvat – dej, Pane!

V poli, 24. V. 1918.

Nesouhlasím s tím, co Jokai jednou řekl: že jest cností, milovati svůj národ třebaš až k nespravedlnosti. Toto sobectví, tento klam můžeme přenechat polodivokým nebo z přílišné kultury zženštilým národům – velkému však národu, který jest průbojcem civilizace, přísluší přede vším spravedlnost. Velký, anglický státník (Fox) praví: Jest pro národ nekonečně důležitější, aby byl spravedlností, velkodušností a mírností získal dobré mínění ostatních národů.

Detr Rosjeger: Kázání na hoře.

Okna.

Knihovna „Družiny“ a „Evj“. Potěšitelným zjevem na poli kulturním dlužno zaznamenati zřejmý rozmach a vzestup naší české katol. literatury. Za zcela mimořádných a obtížných poměrů válečných je to zjev tím radostnější, čím zřetelněji nese v sobě zároveň obrodnou snahu očistného umění, které nalézalo se až do nedávné doby ve stavu jisté ztrnulosti. Nyní, když učinili jsme již rozhodný krok ku předu, nesmíme se zastaviti, nýbrž obrodnou snahu ještě více zvýšiti, abychom dohonili brzy aspoň to, co jsme zaměškali. — Průkopníkem a účinným reprezentantem těchto obrodných a očistných snah jest „Družina literární a umělecká“, která nové idee a směry vnesla ve ztrnulost dosavadních poměrů literárních, předně zvýšenou úroveň své revue „Archa“, stavíc se tak v čelo katol. literárně uměleckému hnutí, a za druhé svou knihovnou, v níž setkáváme se s některými díly skutečné umělecké hodnoty. Této knihovně po bok důstojně se druží knižnice „Evj“, jež slibuje zvláště posledními svými dvěma svazky vážné umělecké aspirace. Posledními a významnými svazky těchto knihoven jsou Emanuel Masáka „K branám věčnosti“ a Josefa Pospíšila „Statkář filozof“. Obě zasluhují, abychom se o nich aspoň stručně kriticky zmínili. Emanuel Masák jako literární historik nabyl dobře přípravy v „Meditacích“, „Novém Obzoru“ a „Illicích“. Specialisoval se zvláště na polské písemnictví, z něhož čerpal i látku pro svou výše jmenovanou práci ze života a děl dvou z největších polských básníků: Julia Slowackého a Zikmunda Krasińskiego. Stanovisko autorovo vůči oběma těmto slavným básníkům je z větší části náboženské, řečnériež přímo čistě katolické, nežli filosofické. Postupuje v náboženské psychologii neústupně a podrobně až do nejmenších detailů, z kteréhožto hlediska má dílo jeho skutečnou uměleckou cenu. Jeho kritikonáboženské rozbory největších děl obou polských básníků mají vyříbený zorný úhel, nezabíhají ani do bezvýznamnosti, ani nenadnášejí, nýbrž věcně logicky a z části i filosoficky vysvotují duševní vývin a vznach, jakož i vnitřní poněr a vývoj obou polských básníků vůči Bohu. V pochodu autorově neshledáváme obvyklého tendenčního zbarvení ku prospěchu díla a také ke cti spisovatelově, jež hlubokým studiem proniká polského ducha a také se snaží s tohoto stanoviska čtenáři vyobraziti jasně duševní bytosti jmenovaných polských básníků. Kritičnost autorovu, již měli jsme až dosud příležitost zřítí více méně roztržštěnou v našich pracích revuálních, v tomto díle shledáváme jaksi soustředěnou a zcelenou. Působí mohutněji a více vyniká.

V našem českém katol. písemnictví leží dosud mnoho ladem v oboru literárně-historickém. Není pochyby, že autor po řádné studijní přípravě na tomto poli by velmi mohl prospěti a se uplatniti. Je také jistou národní povinností věnovati síly především tvorbě domácí. Doufáme, že v tomto ohledu naděje do Eman. Masáka kladené nás nezklamou. — 'Statkář filosof' je název úvodní z osmi povídek, které v první své knize předkládá veřejnosti Josef Pospíšil. A dlužno přiznati, že uvádí se celkem šťastně a slibně. Povídky jeho, zvláště úvodní, pak 'Pokání' a 'Pokušení' jsou psychologicky hluboce založeny. Ač materialism v nich se silně obráží, přes to neztrácí ničeho na své síle morálka do nich vložená, která naopak tím získává a mohutněji vyvstává ve své obrovitosti a zdrcujícím takorba dojmem padá na čtenáře. Neprávem obávaný v katol. písemnictví naturalism uplatňuje zde autor velmi vhodně, připomínaje ve své strohosti a lapidárnosti silně Barbey d'Aurevilly. Zdá se, že meta k nahému umění tu značně se přiblížila. V naší literatuře věru potěšitelný zjev. V autoru dríme silná individualita, která zbavena dosavadních cizích vlivů a přímětků vykystalisovati může ve svérázný a samorostlý charakter. Snaha po průbojnosti ku původnosti nejlépe se zračí v 'Pokušení'. Podobné thema bylo zpracováno v katol. literatuře již vícekrát a také spisovateli-kněžimi. Ale vrcholné scény tak realisticky a zároveň delikátně podati nepodařilo se žádnému z nich. Tato původnost zůstává autorovou předností. Bystří pozorovací talent sálá ze všech povídek. Pouze zpracování myšlenek místy je plytké, ještě nedosti prohloubené, jak by zasluhovaly. Ale dosažená rutina i tak je uspokojivá a slibující splnění všech podmínek k zdárnému rozvoji. Přísnější sebekázeň, autokritika, která se má u každého spisovatele stále zosťovati, vyplní časem i tyto mezery a zahladí veškerý nedostatky, jež dosud ruší plastiku tvorby u nadějného spisovatele.

J. N.

Kulturně výchovný lidový časopis. Nová doba, podnícená světovou válkou, vnesla mnoho překvapujícího a neočekávaného do společnosti lidské, najmě v život veřejný, a naučila nás novým zkušenostem. Potvrdila také v plné míře tu a tam již před válkou propukající mínění, že kulturní výchova lidu jest naprosto nedostatečná a že na tomto poli nutno především činně zasáhnouti. Nová doba nám pak důrazně napovídá, že je vskutku již na čase, aby se od slov přešlo k činům. Nám pak zajisté v prvé řadě musí záležeti na lidu, na zdárném jeho rozvoji, nejen hmotném, nýbrž i zvláště duševním, máme-li míti stát v pravém smyslu slova demokratický. Jíž několik návrhů v tomto směru se vyskytlo, zejména na zřízení lidové university české, jakožto stře-

diska veškeré kultury lidu přístupné a zároveň výchovné, ale to vše pro celý národ, pro všechny lid jest nedostatečné, ano i pro většinu nedostupné; nutno metodu rozšířiti v jiném směru, jež by mohl a byl schopen proniknouti do těch nejšířších vrstev lidových. To možno jediné dobře laciným tiskem. Až do té chvíle postrádáme, najmě i my, katolici, takového kulturně výchovného časopisu pro lid. Ačkoliv význam jeho pro národ je nesporně veliký, přece až dosud myšlenka tato nepronikla a nebyla ani dostatečně přetřásána, definována. Tento kulturně výchovný časopis pro lid, aby plně vyhovoval svému úkolu a dostal nadějí pro něho kladeným, musel by býti všestranným a co nej-lacinějším. Všestranným: Obsahovati způsobem lidu jasným a přístupným poučné a výchovné články z povšechného života veřejného, politického, vědeckého a uměleckého. Laciným: Přes to, že velikým zajištěným rozšířením (počtem výtisků) samo sebou by cena zlevněla, mohl by býti zřízen zvláštní fond, dotacemi, soukromými sbírkami a příspěvky doplňovaný, z kterého by se celkový náklad a udržování hradily, a chudým rodinám časopis poskytoval bezplatně. Toto všecko při trochu dobré vůle by bylo možno, zvláště když je přímo naší národní povinností pozvednouti kulturu našeho lidu. Čím vzdělanější národ, tím jeho budoucnost zabezpečenější. Lid musí být aspoň tak vyspělý, aby samostatně dovedl myslet, rozuměl všem potřebám kulturním a dovedl instinktivně čelit všemu nemorálnímu a zhozlbnému. Radikální výchova musí být ovšem reformována od základu, t. j. ve školství, aby nám příští generace vyrostla již zdatná a rovnocenná duchu doby, ale pozvednout úroveň kultury dnešního lidu, to by bylo úkolem navrhovaného kulturně výchovného časopisu lidového. Rám působnosti jeho dal by se snadno rozšiřovati dle poměrů a potřeby, že by při nestrannosti vedoucích činitelů jistě s výsledkem pozitivním a požehnaným plnil svůj úkol vzdělávací a výchovný mezi nejšířšími vrstvami. J. N.

Kalendář křesťanský. Kdo bedlivě prohlíží a sleduje kalendární tabulky našich knižních i všelijakých jiných kalendářů, snadno zpozoruje, zná-li křesťanský roční kalendář, jejich mnohé a těžké nedostatky, jejich mechaničnost a bezduchost, alespoň u většiny. A již jsme si tak na to ledajáctví zvykli, že nás skoro ani nenapadá, že zde něco není v pořádku. Ale vzpomeňme si, jaký útok proti křesťanskému kalendáři podnikli ateisté 18. věku, a ihned si pak uvědomíme důležitost jeho. Bylo by záslužným podnikem, kdyby některé katolické vydavatelství ujal se vydávání vzorného kalendáře v duchu přesně liturgickém, a kdyby tento kalendář vycházel vždy brzy, řekněme již v létě, aby se

dle něho řídily jako dle vzoru kalendáře ostatní, vycházející obyčejně na podzim. Tento vzorný kalendář, znázorňující v liturgickém duchu a v uměleckém provedení ideovou architekturu církevního roku, mohl by býti vydáván buď jako tabule nástěnná anebo ve formě knižní jako almanach. Naznačím poněkud blíže, jak bych si jej v podrobnostech představoval. Především aby začínal první nedělí adventní a páteř jeho aby tvořily Boží hody a svátky zasvěcené a neděle liturgicky označované. Obyčejně v kalendářích neděle nebývají zvláště označeny, leda jako neděle vůbec, ale jest třeba označovati je jmenovitě, jest třeba počítat neděle po Zjevení Páně a ostatní jak následují, Septuagesima, Sexagesima, Quinquagesima etc. Kde jest odedávna obvyklé označování nedělí začátkem Introitu jako u nedělí postních anebo velikonočních, tam by bylo nutno označení to uvéstí a všechny neděle po Svatém Duchu počítati výslovně. Svátky Páně a Mariánské, zasvěcené i kostelní, uvedl bych zevrubně podle Římského Missálu, i svátky méně známé, ale k reflexi pobádající, jichž v běžných všedních kalendářích nenajdeme, jako jsou památky Umučení připadající na středy a pátky velikého postu. Jest obyčejnou vadou všedních, neliturgických kalendářů, že v nich převládají svátky Svatých na úkor svátků Páně, takže základní cyklus a stěžejná jednotná myšlenka církevního roku ustupuje do pozadí. Liturgické reformy blažené a svaté paměti Pia X. nepronikly dosud do vědomí všech věřících a do kalendářů, a jest zapotřebí prokřestiti jim i sem cestu. V kalendáři liturgicky myšleném musely by býti označovány také vigilie a dny postní, a vedle svátků Mariánských zvláště zřetelně by měla býti výtčena corona duodecim stellarum, totiž svátky apoštolské, a ovšem i svátky ostatních Svatých, především takových, kteří v dějinách Cirkve mají význam dějinný. Správně liturgicky upravený kalendář byl by pak ovšem obrazem dějin člověčenstva a Cirkve od prvních Rodičů počínaje až do té budoucí Vlasti let věčných, k nimž církevní rok vede. Znázornit všechny tyto myšlenky graficky bylo by dílo hodné největších umělců, a jest mým dávným přáním, abychom měli takový umělecký kalendář nástěnný, po případě kalendáři ročenku propletenou krásnými reminiscencemi Římského Martyrologia. Církev je vzácná umělkyně a církevní rok jest umělecké dílo prvního řádu, jež obnoviti a oživiti v našich duších jest také úkol liturgické obnovy.

A. N.

Vliv války na literaturu. Švédský časopis „Litteraturen“ obrátil se ve svém srpnovém sešitě na řadu vynikajících spisovatelů a kritiků jak severních tak i jiných evropských zemí s touto otázkou: Shledal jste za války v literatuře známky, jež by označovaly 398

nové období literární – a kterým směrem se dle vašeho názoru nová literatura rozvíjí? Na otázku došlo už několik odpovědí, které list ten přináší v čísle posledním, a z nichž některé tuto podáváme.

Jiří Brandes píše: Většina toho, co mi za války přišlo z literatury do rukou, je literatura propagandy, směřující k tomu, aby nepřítel postaven byl do světla nejhanebnějšího, sebe sama však postaviti do nejlichotnějšího osvětlení. Význam těchto spisů – mají-li jaký – je praktický, nikoli umělecký nebo literární. Dle mého osobního mínění uvedla válka lidstvo o sto let i více nazpět. Ve statisících vyhubila mladé síly, od nichžto by se snad bylo mohlo očekávat obnovení života duševního. Hospodářské pomocné prameny Evropy vysušila a národy uvrhla do bezmezných dluhů. Svými násilnickými činy zesurověla mysl i v míře neslýchané. Vzájemným pomluvačstvím, systematicky prováděným prostřednictvím zakoupeného a fanatického tisku, Evropu ohlupila. Vypěstovala zášť, násilnictví a utrhačství a otrávil duševní život mass. Strašlivým pokrytectvím ve službě samospravedlnosti zmenšila lásku k pravdě, již lidské pokolení s námahou dosáhlo. Dením hromadným vražděním a šíleným plýtváním peněz k ničemu a neproduktivním účelům země ochudila, zesurovila, ohlupila, strávila. Já pro svou osobu očekávám nesmírně málo od literatury, jež vyrostla z půdy, jež zmivena jest krví mládeže, lži politiků a špinou časopisů!

Anglický spisovatel H. G. Wells, jenž už nejednou za války rozšafně byl promluvil, praví: Mám za to, že válka nabude hlavního významu pro literaturu tím, že zájmy od poesie osobního prožití odkloní se k poesii, ležící ve společném osudu lidstva. V dobách příštích budeme asi méně nakloněni, zabývat se individualitou a ji pěstovati, a budeme větší měrou přemýšleti o tom, jaký vliv míti budou na individua proudy mocných myslenek a pccitů, jež proudí pokoleními. Ellen Keyová píše: Pokud bouře stojí na obloze, považují za neúčinné mudrovati o tom, kde a kdy blesk zapálí. Však to poznáme vsas. Moje naděje jest, že nová literatura stane se planoucí hranicí, která přispěje k tomu, aby stráveny byly všechny ideje a zájmy, z nichž válka světová vznikla. Dánský spisovatel Henri Nathansen míní: Mám za to, že literatura půjde za životem, poněvadž jest, když vše dostává se v pohyb, toliko přeměnou životních hodnot. A třebaš nutno varovati se předpovědi, nemám přece pochybností, že život po válce vytvoří se dle zákonů a linií zcela jiných nežli dříve. Za individualitu a separatismus nastoupí solidarismus a altruismus. Velká budovací práce bude posoumem, jež zavolá lidi. A jako

vždycky – budou muži literatury státí mezi vůdci ve věčné snaze po věčných cílech. –

Svéd Karel G. Laurin vyjadřuje se s jemnou ironií: Někteří lidé mají za to, že kubisti pod vlivem časových útrap zaokrouhlí nejhorší čtyřhrannosti – jiní, že už se nebude obědovati s tolika dámmami, jako se dělo roku 1914. Bezprostřední vliv na literaturu nemohu právě tak postřehnouti, jako na příklad není pozorovati při francouzské revoluci; taže účast, jakou měli pro drama za starého Říma za doby Ludvíka XIV. v malém Trianonu, pokračovala i v revoluci i v době Napoleonově. Ale pro krvežiznivý oddíl revoluce nejvíce příznačný byl asi zájem pro sentimentální a něžné.

Román Rolland o německé válečné literatuře napsal původní článek do krakovských *Masek* (1918, č. 18). Mluví hlavně o nejmladší literatuře. Skoro všichni starší a uznání básníci dali se na počátku unéstí válečným nadšením. Tak i R. Dehmel, nepřítel války a přítel všech lidí, G. Hauptmann, Frank Wedekind, Arno Holz, Richard Nordhausen. Mladší básníci brzy ztratili nadšení pro válku, působením utrpení, jež sami prožili neb u jiných vycitili. Tak na př. Fritz v. Unruh, jenž na počátku volá: *Paříž, Paříž jest našim cílem!* již v září píše dílo *Der Lamm!*: *Beránku Boží, viděl jsem Tvůj bolestný zrak! Přines nám mír a odpočinek, dej nám jak nejrychleji vejítí do nebe lásky a oživ zemřelé!* Rud. Leonhard píše po čase na první stranu sbírky svých válečných básní: *Psáno v poblouzení prvích týdnů. Sílení minulo, síla zůstala. Znovu ovládneme sebe a budeme se milovat.* Objevuje se řada nových básníků s výkřikem soucitu ke všem třpicím: Ludwig Marek, Fr. Werfel a zvláště Herman Hesse. Z uměleckých časopisů německých zachovaly střízlivý klid *Blätter für die Kunst*, berlinský, krajně modernistický týdeník *Die Aktion*, jež bez rozpaků od počátku otiskuje překlady franc. básníků a vysmívá se pěvcům germ. chauvinismu i prof. Haackloví, pak nejvážnější měsíčník z mladých *Die weissen Blätter*, jež otiskují pečlivě nestranné články Máxe Schellera a díla Anetty Kolb, jakož i mnichovské *Forum* pod redakcí Wil. Herzoga. Z mladých básníků německých zničila válka zvláště dva z nejnadanějších: Arnošta Stadlera, překladatele Fr. Jammesa, Péguyho a Verlaine, pak Jiřího Trakla, básníka melancholie, ve válce sanitního důstojníka v Haliči, jež pohled na válečné hrůzy dohnal v listopadě k zoufalství a samovraždě. Jeho *Básně* přeložil do češtiny Boh. Reynek.

Slavný franc. spisovatel, jenž asi nezná katolických básníků německých, stejně smýšlejících o válce, upozorňuje ke konci, že

tedy i v Německu vyvolení bojují proti duchu nelidské pýchy a dthivosti imperialismu. Jest jich ovšem menšina a nemají moc. Za to mají tím větší zásluhu, že i v zemi, jejíž vláda v našich očích představuje znásilnění práva právem pěstním, bojují zároveň s námi o ideu volnosti.¹ M.

Vzdělání národní či novohumanismus? Dvě stě let skoro již trvá mezi duchy zápas o otázku, zda nejvyšším ideálem vzdělání má býti národnost či humanita, – jinými slovy: má-li se vzdělání nésti směrem kosmopolitického humanismu či směrem národním. Francie povznesla se již koncem 18. století ku vědomí národa, v Německu po válkách za svobodu a po založení říše rovněž zřeklo se v otázkách kulturních a vzdělanostních tékavého světoobčanského ideálu vzdělání v novohumanismu a pokročilo se k vyslovenému vzdělání národnostnímu.

O tom, jak se má tato vzdělání národní k vzdělanostnímu ideálu novohumanistickému, vyslovuje se Meinecke ve svém díle: *Weltbürgertum und Nationalstaat* (str. 19.) takto: „Minění jemnější spočívá v tom, že pravý, nejlepší cit národní uzavírá už v sobě světoobčanský ideál nadnárodní humanity... To tedy rozlišuje národní vzdělávací ideály přítomnosti od cílů novohumanistů před sto lety: že neprojevuje – tak jako tento – vyslovenou nechuť a pohrdání národního živilu, že nevidí v něm omezení, nýbrž duševní střed, z něhož vyrůstá všeobecně lidský živel, a že okolo onoho středu organicky se kupí v dalším pochodu vzdělanostním.“¹

A tento názor je nyní všeobecný. Pro Kerschesteinera na př. spadá pojem státoobčanského vzdělání národního v jedno s požadavkem, aby vytvoření byli lidé, to jest lidé mravní. Připouje se k ideji Platonově, an praví: „Pravý občan státní jest ten, jenž věrnou oddaností slouží nesobecky dosažení a uskutečnění tohoto mravního společného celku.“¹ Mravní ideální stát jest i jemu základní myšlenkou všelikého národního vzdělání: vychovovati občany tak, aby činnost jejich vědomě či nevědomě, přímo či nepřímou sloužila tomu, aby konkrétní ústavní stát, jež (občané) tvoří, blíže a blíže byl přiváděn k tomuto nekonečně dalekému ideálu mravního celku.¹ To jest mu hlavní věcí ve veškeré národně vychovávací práci.

S tím v podstatě souhlasí i F. W. Förster. Tomu jest správa kultura občanská posledním výsledkem hluboké kultury mravní, – pravé občanské svědomí povstává z jádra lidského charakteru, – všechno zdraví státní organisace závisí na tom, pokud vnitřní chaos člověka jest organisován, pokud anarchie pudového života

je překonána a křečovitá ztrnulost samolásky, a svěvěle zlomena jest probuzením vyšších sil duševních.¹

K podobným koncům dochází i Paulsen. Naše všecko vychovatelství a vzdělanost je zabarvena národně, musí přirozeně nésti známky národnosti; statky kulturní samy jsou původu mezinárodního. Všechn bohatý obsah duševně-dějinného života nepochází z národa, nýbrž vytvořen byl stálým vzájemným působením jiných národů na se. Náboženství i mravnost, filosofie i věda, umění, stát, právo, technika i hospodářství a cokoli jmenujeme jako vyšší hodnotu rozvojovou lidské kultury – to vše není vytvořeno od národa jen jednoho, nýbrž od kulturního společenství všech národů. Jen prohloubení dějinného poznání, nahlédnutí v duševní souvislost všech národních kultur může národnost a humanitu postaviti ve vzájemný poměr správný. Takto prohloubené vyučování dějinným činí názorným zařazení života kulturního v celek větší, v obsažnější život našeho západního kulturního obzoru; onot učí nás, abychom pojímali vlastní národ ne jako cosi posledního, obsažného, nýbrž jako člena větší říše duchové, dějinného života lidstva, božského ducha v člověčenství.

Jako idealismus kdysi se ukolébající ve snech světoobčanských nevědomky a bezděky stal se buditelem vědomí národního, tak lze doufati, že z duchovního a kulturního života 20. století, jež naučilo se národnost a humanismus stavěti v poměr správný, vyroste politické dorozumění národů – 1

ji.
Nadbytek „vzdělání“. Ve spise svém 'Volkskirche und Christenthum' píše Jan Müller: 'Takto působila povodeň vědeckého vzdělání, jež zaplavila v předešlém století všecko bez výběru vyučováním, literaturou, tiskem i přednáškami, takové zpuštění lidské bytosti, že ho dohlédnouti nelze. Tak uvrhl nadbytek požitků, osobní, duševní i tělesné vyčerpání v dekadenci. Tak přivodil mohutný vzmach technické činnosti mdlobu tvoření uměleckého, zpracování všech někdejších uměleckých výtvorů divou bezslohovost a přebytek duševních podnětů pustou libovůli života: všecko to jako příznaky barbarství, jež tím mocněji se vzdělává, čím méně je poznáváme.'

Ano, trpíme na 'vzdělání'. Prámeny života našeho namnoze jsou zasypány. Spočívá na nás nesmírná tíha dějin v přítomnosti. Možnost 'vzdělání' se je nevyčerpatelně mnohonásobná. Víme vše, – ale nedokážeme ničeho! Arci mluvíme tu o zvlst toliko čistě duševním a duchovním, – o tom, jak se projevuje, jak působí. A tak to půjde i dále s tím: vím sice mnoho, ale rád bych věděl všecko! – s dressurou školní atd. Ale právě tak dlouho bude scházeti: porozuměti, chápati, dokázati něco,

tvoriteli Nemyslí se tu na jedince, ale na většinu, na její kulturní a náboženskou úroveň. Schází: čini!

Kdo přečte dnes touže knihu 10krát, či jen dvakrát? Za to však sto knih jednou a tisíc knih desetinkrát. Kdo má odvahu a jistotu, aby z nitra své duše sám něco dokázal, ale nemusil se při tom ohlížeti na všechny strany, na pravo i na levo, nahoru i dolů? Ovšem orientace je nutná; ale měla by dostačiti orientace Bohem daná, — a pak ven z duše život, činnost, původnost! V našich pracích stává příliš citátů. Lidé však mají právo, aby zvěděli něco o našich výkonech a nikoli cizích, — aby viděli, co my dokážeme, ne co jiní.

Řekne se: ale zkoušky! — Snad jich nelze postrádati, aby mnozí přivedeni byli k tomu, by si osvojili to nejnütnější; důkazy však naší hodnoty či nehodnoty pro život při našem školáctví to nejsou. A přece bychom rádi zkoušky dobře obstáli a dbáme, aby i jiní dobře obstáli. Ale kterak nás blamoval život s naší zkouškou, a jak se blamovali ti, kdož nás na základě zkoušek věnovali určitému životu. V každé třídě jsou takoví, kteří ostatní předstihnou a pro něž učitelé nikdy toho dosti nemají; je jim jedno, který předmět je to. Ale později ku podivu tichnou; a o duševní produktivě zřídka kdy je slyšeti.

Jedine tam, kde v duši dřímají gigantské síly, lze později překonati překážky z přílišného vzdělání; třeba jen síly ty uvolnit, ale nikoli poutati. Ovšem, kolik moudrosti k tomu patří!

Jan Sorge, jeden z nejnadanějších básníků mladého Německa, padl 20. července 1916 v bojích na Sommé ve věku 25 let. Vzpomínku, kterou mu 'Archa' věnovala před rokem, doplňujeme nyní při příležitosti, kterou podává uvedení jeho dramatu 'Zebráka' na scénu Reinhartovu v Berlíně jako první představení spolku 'Mladého Německa' v létě tohoto roku. — Vývoj mladého básníka šel cestami opravdu podivuhodnými. Dětsví strávil Sorge v Berlíně. Po prvních literárních pokusech v cestopisech a denících vydal první drama odehrávající se v Africe, v němž oslavuje křesťanství po stránce kulturní. Na to napsal společenské drama 'Das Unbekannte', které je duchovenstvu velice nepřiznivo a hlásá krásu tohoto světa. V té době přesídlila jeho matka s dětmi do Jeny. V básních té doby projevuje neobyčejně vroucí lásku dětinou. Borg ve svém díle o Sorgeovi napsal: 'Byl to paměr snivé, zvláštní krásy, jehož něžnost a hloubi lze toliko naznačiti.' Četbou Nietzschea propadl 19letý jinoch zcela kouzlu tohoto filosofa. Jeho sebevědomí stupňovalo se až ve tvrdost a projevovalo se i ve slohu; pesimistická touha po smrti mění se ve veselou silnou lásku

k životu. Studie velkého města, potřebné ke dramatu Bettler, zavedly ho zpět do Berlína. Tam dostalo se mu ceny Kleistovy a pomoci ní podnikl, — oženiv se zatím roku 1912, — cestu do Říma roku 1913. Dojmy zde nabyté přivedly mladé manžele k tomu, že vrátili se do Církve katolické. Druhá pak cesta po Itálii a zvláště dojmy získané v Assisi prohloubily svět nové víry jeho, a tak povstalo drama dosud neštěně: Franciscus der heil. Bettler; potom cyklus mysterií: Metanoité r. 1915, dle Mutha: dojemně vroucí básně, plná nejněžnější poesie, jaké jsme se od dob velkých Španělů nedožili. V těchto kolejkách pohybují se iMystische Zwiesprache!, biblické dialogy, uveřejněné v iHochlandu!. R. 1916 vyšla činohra iKönig David!, syntéza proroka i básníka, apoštola a umělce; plná básnických krás a ovládaná mistrnou řečí. Na to následoval iMojžiš!, drama iLuther!, dvě sbírky básní a iMutter der Himmel! (vyšla u Kössela v Kemptenu 1917), jež se přirovnává k iRáji! Danteovu. Po Huysmansovi, Jørgensenovi, Bazinovi atd. zakotvil v katolické Církvi i Sorge, — dosti ještě včas před hrdinnou smrtí, — ale příliš brzo pro katolické umění. Jako Zeyer skončil oslavou Přesvaté Panenské Matky. Ji.

K očistě naší literatury. Zdá se, že překladová horečka v české literatuře působí zlobně nejen svou kvantitou, nýbrž i kvalitou. Kází ryznost, čistotu naší řeči, na níž nám musí především záležeti, vnášeje mnoho zbytečných cizích slov a obrátů do ní. Tato cizorodost přechází pak i do původních českých děl. Vezměmež si na př. veškerý t. zv. moderní román i básnická díla, bedlivě je pročítejme, a tu nás velmi zarazí množství cizojazyčných slov, které naší mateřštinu přímo hyzdí.

Takový ičeský! román je vlastně snůškou slov všech moderních jazyků, jen ne brusičem a představitelem krás naší české řeči, v níž a pro níž byl přece psán; máje zároveň býti vychovatelem a učitelem mateřštinu lidu. Duchu obmezenému, mělkému imponuje sice taková rozsáhlá znalost moderních jazyků, kterou se ve svém díle zbytečně honosí spisovatel, a neslouží to ani jemu ke cti, tím méně

pak původnímu českému dílu. Jsou sice již zakořeněná, nanejmé z latiny a řečtiny převzatá a zmmodernisovaná slova, užívaná mezinárodně jakožto ve všech žijících jazycích, ale těch je poměrně nepatrný, mizivý počet. Těmto, aneb takovým odborným, jichž význam by bylo nutno dlouze opísovati, výhost ovšem dáti nemusíme, ale jinak — všeho moc škodí. Proto budíž všem našim literátům příkazem: čistota, ryznost a původnost mateřštinu naší nade vše! Další nešvar, s kterým se v původních českých dílech přecasto setkáváme, jest opomíjení, řekl bych přímo neucta a nevážnost k české knize. Mluví-li spisovatel o kulturním vzdělání svého hrdiny či hrdinky dovolává se jen cizích autorů, jich knihovny skládají se jen z cizích děl; hrdina neb hrdinka románu čte a obírá se knihami jen cizích autorů, o umělecké kritiky opírá se jen cizí atd. atd. Jako bychom ve své české literatuře a umění neměli

dosti velikánů ducha, rovnocenných cizině, že musíme si z ní neustále vypůjčovat! Působí to nad miru trapné, a zvláště cizina musí mítí naprostý dojem buď o méněcennosti naší tvorby nebo skutečně neúčtě k ní. Budme původními ve všem a hrdí na to, že jsme Čechové, národ kulturně tak vyspělý. Tím rozmnožíme jeu svoji slávu a čest a zároveň vzbudíme zaslouženou úctu i u ciziny.

J. N.

Ibsenský cyklus. Švandovo divadlo smíchovské, aby zas trochu povznelo svou uměleckou čest, ohlásilo k nastávajícímu období zinnému cyklus vybraných dramát Ibsenových a učinilo hned počátek Heddou Gablerovou. V první válečné době vynořilo se také u nás jakési povídání, že se Ibsen vžil a že jeho čas minul. Ale to se psalo tehdy, když ve vykypění imperialistické vášně válečné nevěřilo se v žádnou příští třetí říši ducha, čistší, světlejší a ušlechtilejší. Víra se nám zase dnes vrátila a čím víc poroste, tím více porozumíme mgenému pudu, který v tvorbě Ibsenově kni tlači, podmínkám, jež kni vyslovuje, předzvěstem a předobrazem, jimiž ji připravuje. Kéž by se byl vyzil! Dosud zatím nebyl ani pochopen a jsou postavy a díla Ibsenova, jichž pravého smyslu ještě ani nejlepší jeho znalci (jako Roman Woerner) zcela nepostihli. Naše divadla by měla na Ibsena zvlášt pamatovat. Čeští dramatikové nemohou se nikde tak jak u něho učít, co je to krásná dramatická stavba, a nikde tak jako u něho nepoznají, která ma dramatik vážít z hlubin, zmatků, rozvatů a nejasných tuch svého věku. Budoucnost bude stále navazovat na něho, manželé budou se musít podobat jeho Wangelům, veřejní bojovníci jeho Stockmannům, hlasatelé očišty jeho Rosmerům a fanatikům zisku bule Ella Renteimová mluvit o hříších proti lásce, jež se nikdy neopouštějí.

Hedda Gablerová je z Ibsenových postav, z nichž vysloveno zvlášt mnoho omylů a pochybných výkladů. Tento úsudek jind. Vodáka nestačí uvážení našich dramatiků. Zejména bychom si přáli, aby naši katolíci spisovatelé se pilně obrátili k uměleckému pěstění dramatické Musy. Též čekáme, zda Matice Cyr.-Met. v Olomouci uchopí se brzo myšlenky, nadhozené v Literární neděli Našince, totiž zřízení 'Calderona', ústavu pro scenické umění. Na schůzi velehradské byla myšlenka ta sympaticky přijata. L.

Sienkiewicz a Wyspiański. Pod tím titulem vydal životopisec Stowackého a Krasiešského dr. Ferd. Hoesick u Gebethnera i Wolffa (1918) knihu, jež značně zklame čtenáře. Čekali bychom, že srovná oba spisovatele, kteří představují dvě pokolení, kteří jsou nejtypičtějším výrazem jejich snah i názorů na svět a lidi, kteří používali ke svému tvoření látek z národní minulosti i z dob antických, ale tak různě! Místo toho vypravuje autor jen různé zajímavé jinak události z jejich života, zaznamenává své rozmluvy s nimi, jejich autobiografická vyznání a všechno, co o nich veřejně nebo v důvěrných rozmluvách pronesli jiní. Různé životní cesty obou velkých básníků skřížovali se jen jednou, a to po rozmluvě, kterou měl p. Hoesick se Sienkiewiczem r. 1900. Tehdy Sienkiewicz mezi jinými svými tvůrčími myšlenkami zmínil se také o tragedii v Hektoru; nemínil však uskutečnití myšlenku sám, nýbrž byl by ochoten 'darovati' ji některému z mladých, Rydlovi, Tetmajerovi, konečně -- na návrh dra Hoesicka -- Wyspiańskému. Hoesick svou rozmluvu uveřejnil. Dalo se očekávat, že jmenovaní básníci odmítnou návrh pronesený způsobem málo taktním, neboť 'darovati' literární myšlenku spisovatel znamená podceňovati jeho tvůrčí obrazivost. Wyspiański vyjádřil své odmítnutí formou podivuhodně jemnou, jak

svědčí list zaslaný dru Hoesickovi a otištěný v této knize. Jedná o návrhu Sienkiewiczově vážně, zamítaje jej toliko z věcných důvodů: ukazuje, že není možno, aby Hektor zamiloval se do Heleny a aby to bylo hybnou silou celé trojské tragédie — nelze přece přenášeti konvenční obyčej měšťanského dramatu na půdu dávné trojské minulosti, kdy vládly v té věci zcela jiné zvyky i názory. Tak již tehdy Wyspiański důsledně zastupuje zásadu, že drama, jeho ovdůšti i druh dramatických konfliktů musí vyrůstati organicky z poměrů doby a země. M.

Literární akademii polskou navrhuje spisovatel Stefan Żeromski zvláštním spiskem (Projekt Akademii Literatury Polskiej) (Varšava 1918). Nemyslí něco podobného jako jest akademie Goncourtů. Nechce odměňovati hotovou již tvorbu, nemíní zbudovati polský Olymp, nýbrž seskupiti všechny literární pracovníky i k obraně proti tlaku zevnějších pohrom. Znamenalo by to hlavně hmotné poměry; než těchto vzpomíná Żeromski teprve ke konci: 'Třeba pracovati o emancipaci literární tvorby od vlády a diktatury knihkupců, nakladatelů, vydavatelských spolků a příležitostných mecenášů.' Neradí však zaměňovati akademii s vydavatelským družstvem; měla by jen tláti popudy, zvláště v oboru překladů, stanoviti spisovatelské honoráře (nejméně $\frac{1}{4}$, nebo $\frac{1}{3}$ ceny knihy), bděti nad výkazy o počtu výtiskův atd.

Více než hmotné zdůrazňuje Żeromski kulturní úkoly budoucího ústavu, mezi nimi na prvním místě péči o čistotu a krásu polského jazyka. Než brzy na to oznámily listy, že této věci ujme se krakovská Akademie umění, jež vydá nejen slovník staropolský, nýbrž také slovník živého polského jazyka. Přípravuje jej zvlášť i komise, jež bude vydávati 'jazyk polski', obdobný asi 'Naši Řeči' a

rvůbec státi na strážii čistoty a správnosti polské mluvy! — Literární akademie bude míti dle Żeromského dalsím úkolem rozšiřovati literární kulturu organisací knihovny překladů starých i nových a konečně státi jako vrchní instance na obranu volné tvorby proti nespravedlivé kritice. . . Předsedu volily by si všichni osoby skutečně pracující na literárním poli'. Żeromski věří, že za nedlouho akademie, již navrhuje nazvati 'Akademią Miriamovou', bude míti vlastní budovu, knihovnu, archiv, zburluje divadlo i museum polské literatury. . .

Návrh slavného romanopisce vyzval v Polsku živě diskusse. Přes některé nepřiznivé hlasy souhlasí většina aspoň s tím, že spisovatelé jsou povinni se organisovati, ne z módy, ale prostě proto, že v době všelikého druhu syndikátů, trustů, spolků, na něž se pomyšlí po válce, i literáti musí býti organisováni jako odborná skupina, by chránili svých zájmů jako výrobci i spotřebitelé. Dnes ovšem — dodává po různých svých úvahách o návrhu Ž. básník Karel Izykowski — kdy literáti jsou z donucení rozprášení a nemohou se svobodně spolu dorozuměti, jest tento plán, jako mnoho jiných, sněním člověka uvězněného, jenž rýsuje cihlou na stěně svého žaláře zahrady a ozdoby Paláce Svobody. . . M.

Polský básník Leopold Staff, z jehož nejnovější tvorby přinese 'Archa' ukázkou, jest nám blízký i svým původem: jest synem Čechů, jenž před lety usadil se ve Lvově, r. 1863 proléval i krev za Polsku a až do konce zachoval si český ráz. Básník, nyní právě čtyřicátník — narodil se 14. listopadu 1868 ve Lvově, kde také ukončil filisofická studia — vystoupil v době největšího rozkvětu mladé Polsky sbírkou básní 'Sny o budoucnosti' (1901) a dobyl si v ní význačného místa již druhým silným dílem, epepejí 'Mistrz Twardowski'

(1902), po níž následovala celá řada nových básnických sbírek: *Dzięci duszy* (1903), *Prakom niebieskim* (1905), *Galaz kwitnąca* (1908) *Mśmiechy godzin* (1910), *W cieniu miecza* (1911), *Labędź i Lira* (1914), pak dramata: *Skarb* (1904), *Godiva* (1906), *Igrzysko* (1909), *Wawrzyn* (1912), *To samo* (1912) a četné překlady spisů Fr. Nietzscheho, Diderota, Leonarda da Vinci, sv. Františka z Assisi a j.

Básně Staffovy, nezapírající s počátku vlivu Stowackého, překvapily již tehdy mistrovskou formou, ale zvláště neobyčejnou myšlenkovou vyspělostí a klasickou rovnováhou. W. Feldman označil je ve svých lit. dějinách jako přemnožení dekadentismu. Ač jest básník člověkem úplně novověkým, jenž změnil vřeholy i propasti života, neupadl nikdy v zoufalství a pochybnosti. Zachránila ho vůdčí síla jeho duševní organizace: reflexe spojené s velikým darem snivosti i opravdového citu. I básně největšího citového opojení jsou zladěny klasicky, vždy tušíme za nimi hlubokou práci filosoficky vzdělaného rozumu, jenž vidí ideál nového, silného člověka ve stále snaze o vnitřní osvobození, obuhacení a zdokonalení duše.

V poslední době otiskuje Staff své hojně časově zbarvené básně zvláště v krakovské revue *Maski*. Do češtiny přeložil sedm jeho drobných básní lit. Kvapil ve Slov. Přehledu 1910. Nové překlady přinese později *Archa*. M.

Angelus Silesius není jméno Jakuba Balde-a — jak omylem tuto poslední psáno — nýbrž jeho vrstevníka, jímž byl Jan Scheffler, lékař, filosof, mystik, konvertita, kněz a polemik. Narodil se ve Vratislavi r. 1624 z lutheránských rodičův a stal se lékařem. Konvertoval ke katolicismu 12. června 1653 a pohnutky své konverse, jenž vyvolala veliký rozruch, vložil ve zvláštním spise. Roku 1661

byl posvěcen na kněze a zemřel ve Vratislavi r. 1677. Při břimování přijal jméno *Angelus* a dle své vlasti psal se *Silesius*. Hlavní jeho básnické práce mystické jsou sbírky: *Swatá slavnost duše* ve formě duchovních písní a *Cherubinský poustevník* ve formě aforismů; o této knize prohlásil Richard V. Krallik, že kdyby se musil zřítí celé své knihovny až na šest knih, jistě by mezi těmito šesti vybranými byl *Der cherubinische Wandersmann*. — Dr. Alois Lang výbor z této knihy přeložil a vydal nákladem revue *Meditace* v Praze 1909, připojiv krásný úvod do německé mystiky.

Jakub Balde narodil se r. 1604 v Ensisheimu v Elzasku, vstoupil do Tovaryšstva Ježíšova, působil jako proslulý kazatel a zemřel r. 1668 v Neuburku na Dunaji. Je to polyhistor a jeden z nejlepších latinských básníků vůbec. Pěstoval epos, satiru i drama, hlavně však lyriku hlubokého obsahu a klasické formy. Přední jeho díla jsou: *Poema de vanitate mundi* (1638), *Lyricorum libri IV.* (1615 — 46), *Urania vietrix* (1663). Lyrika jeho vicholí v písních manánských. h. n.

O podstatě a cíli romantického umění vyslovuje se imuelovský malíř Hans Thoma (ve *Waechter* čís. 3.) takto: — — — pod romantickým uměním představuji si to, čím má v jádře býti velké umění: osvobození duše z pout hmotné existence, z poznání, že duše zakotvena je hluboce v tajemně prapříčné všemohíře, — že snad tato duše tvůrčí jest umění samo, jež světem jiti může jako sen, — že to, co je pomíjející, jest jí jen obrazem, jež snaží se zachytiti, obrazem, kterým chce navázati viru v Nepomíjejícím. Rozumím-li romantickému umění, nebo to, jak já mu rozumím, je to pravdě, ne-ličené zjevení tvůrčí lidské duše se vši její touhou, hledáním pokoje, jejím nepokojem, se vši její silou, s kte-

rou se nese ke světlu z temnot v-
deljšího bytí, se vši její bolesti a
utrpením, s její vírou, nadějí i láskou.
Je to duše se vši její poctivostí,
v tuše své svatosti, jež jí v silici víře
ve vysoký její původ provází; jež
cítí své bludy a nedostatky jako vinu,
které nemůže zatáhnouti, neboť poctivost
její jest naprostá, ano má pocit, že
své projevy činí před trůnem Božím,
— ve vědomí, že se musí ukázati
tak, jak jest; jakožto duše, z temnot
ke světlu toužící a se probíjející, —
ano, že jakožto tvůrčí síla má po-
vinnost, aby svým zjevením bylo
vůdcem na stezkách, zhusta tak tem-
ných, z bludiště světa k jasnosti
Božství.

Umění toto s radostí poputuje po
těchto cestách spolu se svou sestrou,
s náboženstvím, zohábí vážnější družku
svou svými květy. Jsou to obě sestry,
jež vypučely z jednoty duše, mnoho-
stranně bohaté — jejich spojení utvoří
duchovní obraz člověkův. Kéž by
umělci, tak jako sám Thoma, vytvořily
svými tyto vznešené zásady také u-
platňovali!

„Rakouská společnost Shakes-
peare-Baconská“ má býti založena
jakožto vědecké sdružení. Jak známo,
vystoupili v minulém roce opět mnozí
představitelé staré domněnky, ille které
prý je státník a filozof Francis
Bacon skutečným spisovatelem drama-
t Shakespeareových, herec Sha-
kpeare pak prý propůjčil jim toliko
své jméno. H anglických odborníků
nedocházelo tvrzení toto dosud sou-
hlasu. Prof. dr. Alb. Eichler vývody
Baconovců v řadě přednášek (minulé
zimy) nemilosrdně potíhal. Vídeňský
movo-filozofický spolek¹ poslal mu
adresu souhlasu, v nížto se praví:
„V poslední době byl od pivřzenců
Sh. Bac. hypotézy o původu dramát
Shakespeareových staré omyly, podle-
přené dobrodružně náladou denní,
znovu shřívány: arci při zkoušce dle

všeo-
becných metod historického ha-
dání neobstály zase, naopak ukázaly
se tak prvější pokusy o onu domněnku
jako zcela bezpodstatné.“ Novofilozof-
ický spolek vyslovuje prof. dr. Eichlerovi
vřelé díky, že proti oněm tvrzením
vystoupil před kruhy širšími, — a od-
suzuje urážlivý ton, jehož užila v tom
strana protivná. Odborné kruhy jsou
v otázce Baconovské všeobecně
stejněho mínění. jako uvedení spolek.
Nezbývá nyní, leč vyčkatí, co nová
společnost přinese nového, tak aby
důvody její mohly býti vážně vědecky
pojímány.

Haendlův spolek — (Haendl-
Verein) založen byl v březnu v Halle
a. S. Účelem jeho jest výhradně péče
o klasickou instrumentální hudbu a
se sólovým zpěvem, zvláště děl Händl-
lových. K tomu cíli uspořádá Haendl-
lův Spolek ročně tři koncerty: církevní,
orchestrální koncert a večer hudby
komorní a domácí. Hudební vedení
převzal král. a univ. ředitel hudební,
profesor A. Rehlwes.

Hudební skladatelé zemřeli náhle
po sobě tři: Ludvík Lošťák, bouřli-
vák kritický; Fr. Pícko, kapelník
pražské opery a ředitel kůru, jenž
zanechává řadu znamenitých skladeb
církevních, a A. I. Vymetal, sklada-
tel úspěšitých hřibových písní a
mši. Od roku 1906 byl ředitelem
kůru v Pisku a založil jihočeskou
cyrilskou jednotu. — Vyslovujeme při
této příležitosti přání, aby naši hu-
dební skladatelé přestovali užší styky
s katolickými básníky.

Pížeňský „Vzlet“ píše: Stále ještě
setkáváme se s lidmi (i s literáty!)
kteří tvrdí, že před 15 lety v Pelce-
vých „Rozhledech“ otisknutý článek
„Papirova pyramida“ o Vrchlickém
psal Machar. To jsou klepy. Za-
svědčení vědí, že článek ten, jenž
vzbudil ohromný rozruch a různé
protesty, psal pod pseudonymem Long
Tom spisovatel Ludv. Lošťák.

Litárna administrace.

Přes 300 odběratelů nezaplátilo dosud letošní „Archy“. Byla jim poslána připomenutí. Později vybereme si dlužný obnos poštovním příkazem. Potřebujeme peněz, poněvadž všechny účty platíme hotově a honorářů také nechceme dlouho zdržovat.

Přehlédněte si letošní roč. „Archy“ a schůzející čísla zavčas reklamujte.

Knihy redakci poslané.

Z nakladatelství A. Neuberta v Praze. André Theurier: Tyrkysový náramek. Pestré květy sv. 12. — Al. J. Kulan: Cibule, česnek, pór a pa-

žitka, jejich pěstování, množení a ružitkování. S ilustr. 5 K.

Z nakladatelství K. Beniška v Plzni. Petr Fingal: Synové Jakobovi, dram. báseň o 5 dějstvích. 3 K. — Vítěz Skoch: Libellula, komedie o 3 dějstv.

Z ústí dělnického nakladatelství v Praze-II. Josef Gregor-Tajovský: Slovenské besednice. Lidové knihovny sv. 112. 1 K. — Časopisy „Kopřivý“, „Svět“ a „Mladý socialista“.

Knihovna Pedagogické akademie v Olomouci. Dr. Al. Lang: Náboženský problém Novallův. 1919. Cena 3-60 K.

Z naklad. Fr. Švejdy v Praze-VIII. Ant. Matula: Kořeny v moravské půdě. Liter. studie. 1-80 K.

Druhá literární a umělecká v Olomouci, Dolní nám. 17

vydala a nabízí tyto knihy :

K. Dostál Lutinov: Šlahy a něhy. Satyrické verše. Cena K 1-80.
Fr. Dohnal: Zklamání touhy. Básně. Cena K 2-10.
Gab. Ronaj: V městě. Slovácké drama. Cena K 1-70.

Ratolest olivová. Potěšná knížka pro vojáky i nevojáky. Neváz. K 2-60, váz. K 4-—.

J. Vyhřídala: Znáš ten kraj, kde hanácké palmy kvetou? a J. Hofera: Povídky z Kopanic — jsou rozebrány.

Administrace „Archy“ v Olomouci, Dolní náměstí 17

nabízí, pokud zásoba stačí, za snížené ceny :

I. ročník „Archy“	K 4-30
II. ročník „Archy“	K 4-50
III. ročník „Archy“	K 4-50
IV. ročník „Archy“	K 4-50
V. ročník „Archy“	K 5-50

(Přiloženy jsou „Písňe tvorů“.)

V knihnici „Evy“ vyšly:

1. svazek Gab. Ronaj: Pane, smiluj se nad námi, básně. Cena K 2-10.
2. svazek Fr. Střížovský: Půlnoční světla, básně. Cena 90 hal.
3. svazek B. Konařík-Bečvan: Judita, povídky z východní Moravy. Cena K 2-40.
4. svazek Jos. Pospíšil: Staťkár filosof a jiné povídky. Cena K 3-80.

ARCHA

MĚSÍČNÍK
PRO LITERATURU, UMĚNÍ, KULTURU A ŽIVOT

1918
ROČNÍK ŠESTÝ

ŘÍDÍ

K. DOŠTÁL, LUTINOV, Dr. FR. HRACHOVSKÝ,
FR. STRÍŽOVSKÝ A TAD. ZAMYKAL

VYDÁVA
DRUŽINA LITERÁRNÍ A UMĚLECKÁ V OLOMOUCI
TISKEM KNIHTISKÁRNŮ JAR. STROJILA V PŘEROVĚ